

שבוע ראש השנה ופרשת האזינו - שבת שובה

כ"ו אלול תשפ"ד - ג' תשרי תשפ"ה (29 September - 5 Oktober 2024)

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
יִרְחַ וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דַגְגָּךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתָךְ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
לְאֹזֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
בְּדַרְךָ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתְּלֵי תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם
אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי
 שמתחלק לימי החודש.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
כְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
לְאֹזֹת עַל יְדֶיךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמֵעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך נשאתי את עיני
הישבי בשמים: ב הנה כעיני עבדים אל
יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה
בן עינינו אל יי אלהינו עד שיחננו: ג חננו
יי חננו כי רב שבענו בוז: ד רבת שבעה
לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי
יונים:

קכד

א שיר המעלות לְדָוִד לִוְלִי יי שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְרֵנָּא
יִשְׂרָאֵל: ב לִוְלִי יי שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוּם עֲלֵינוּ אָדָם:
ג אֲזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחִרּוֹת אָפֶס בָּנוּ: ד אֲזִי חַמִּים
שְׁטַפְנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אֲזִי עֵבֶר עַל־
נַפְשָׁנוּ חַמִּים הַיְדוּנִים: ו בְּרוּךְ יי שְׁלֹא נִתְּנָנוּ מִרְף
לְשִׁנֵּיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כְּצַפּוֹר נִמְלָטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים
הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאֲנַחְנוּ נִמְלָטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יי עֲשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת ראש־השנה, ה'תשל"ד

לשנה טובה תכתבו ותחתמו ולשנת הקהל בשמחה.

מנחם שניאורסאהן

נקודות משיחות קודש - מזמור קכג מתוך "תהילות מנחם"

א-ד - אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. . חננו הוי' חננו כי רב שבענו בוז.
רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים

מזמור שכולו תחינה על הגאולה

א. הכותרת של המזמור הוא "המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות". ונראה שזהו תוכן כללות המזמור, החל מפסוק א' - "אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים" - יהודי מרים את עיניו לאביו שבשמים ומבקש שיהי' סיום וקץ הגלות. עד לפסוק ד' - "כי רב שבענו בוז. רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים" - כבר עבר זמן ארוך בגלות, ושבענו מלעג ובוז.

ובפרטיות יותר, "אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים" - היא תנועה ראשונה שיהודי עושה (כדמוכח מזה שזהו הפסוק הראשון במזמור), אף אל פי שהקב"ה נמצא

המשך בעמוד 72

תוכן עניינים



מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- שולחן ערוך עם הערות וצייונים 241
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 244
לקוטי תורה 246

אדמו"ר האמצעי

- תורת חיים 249

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- דרך מצוותיך 251

אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג 252

אדמו"ר מוהרש"ב

- ספר המאמרים - המשך תער"ב 253

אדמו"ר מוהרי"צ

- ספר המאמרים - תרפ"ט 254
לקוטי דיבורים - בלה"ק 255
רשימת אדמו"ר מוהרי"צ 257
אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ 258

הוספות

- ילקוט לוי יצחק על התורה 71
נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח 73
נביאים וכתובים 201
עין יעקב - מסכת ברכות 211
נקודה משיחת קודש מעובדת 259
חומש לקריאה בציבור 260
קריאת התורה למנחה בשבת קודש 268
לוח זמנים 269
סדר הדלקת נרות לראש השנה ושבת קודש 271

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה זה היום, כ"ט אלול, ה'תשל"ג, ער"ה ה'תשל"ד 5
ד"ה שיר המעלות ממעמקים, יום ב' דר"ה ה'תשל"ד 19
ד"ה שובה ישראל, ש"פ האזינו, שבת שובה, ה'תשל"ד 29

התוודעויות

- שיחת כ"ט אלול, ה'תשל"ג, ליל ער"ה ה'תשל"ד 38
שיחת יום ב' דראש השנה, ה'תשל"ד 44
שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה, ה'תשל"ד 46
שיחת יום ב' דראש השנה, ה'תשד"מ 55

לקוטי שיחות

- ראש השנה, כך כד 58
פרשת האזינו, כך כד 64

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת האזינו 74
לוח לתהלים היומי 95
תניא יומי 96
לוח 'היום יום' 110

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 113
שלושה פרקים ליום 117
פרק אחד ליום 179
ספר המצוות 198

לימוד מוזולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת בבא מציעא 203
גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא 212
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 244

עירוב תבשילין נדפס בעמוד 270

הדש השבוע

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

אומרים בנוסח תפילת מוסף של ראש השנה:

1 **זֶה הַיּוֹם** יום ראש השנה, א' בתשרי, הוא תְּחִלַּת מַעֲשֵׂיךָ זְכוּרֹן
2 לַיּוֹם רֵאשׁוֹן², זכרון ליום הראשון של בריאת העולם וְיָדוּעַ הַמְּבוֹאֵר
3 בַּמַּאמָּר שֶׁל רַבֵּינוּ הַזֶּקֶן (מִשְׁבַּת שְׁלֹפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה³ תַּקְס"ח,
4

5 היינו בסיום שנת תקס"ז), שְׁבִרְאֵשׁ

6 הַשָּׁנָה א' בתשרי נִבְרָא אָדָם

7 הָרֵאשׁוֹן, וְעָלְיוֹ עַל אִדָּם הָרֵאשׁוֹן

8 נֶאֱמַר זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת

9 מַעֲשֵׂיךָ, והלשון "זה" שנאמר כאן

10 והכוונה לבריאת אדם הראשון הוא

11 עַל דֶּרֶךְ מַאמַר חַכְמֵינוּ ז"ל מִלְּשָׁה

12 נִתְנַבֵּא בְּזֶה⁴ כְּמוֹבַא בְּפִירוּשׁ רִש"י

13 עַל הַכְּתוּב וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה אֶל רֹאשֵׁי

14 הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, זֶה הַדְּבָר

15 אֲשֶׁר צִוָּה ה', "זֶה הַדְּבָר - מֹשֶׁה נִתְנַבֵּא

16 בְּכֹה אָמַר ה' כַּחצוֹת הַלַּיְלָה, וְהַנְּבִיאִים

17 נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה אָמַר, נוֹסֵף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה

18 שֶׁנִּתְנַבֵּא בְּזֶה הַדְּבָר", שְׁעַל יְדֵי

19 בְּרִיאַת אָדָם הָרֵאשׁוֹן נִמְשָׁךְ

20 כְּעוֹלָם הַלְהוֹת גִּילּוּי שֶׁל אֱלֹהוֹת

21 בְּהִינַת (נִתְנַבֵּא בְּ) זֶה וְהַגִּילּוּי

22 בְּאִפְסָן שֶׁל "זֶה" הוּא גִילּוּי נִעְלָה

23 בְּיִתְרָה, כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא שְׁכַל הַנְּבִיאִים

24 (שֶׁהַנְּבִיאִים בִּכְה' וְלֹא בִּזְהוּ) נִסְתַּכְּלוּ

25 (בְּשִׁכְנֵיהֶן) בְּאִסְפַּקְלֵרִיא שְׁאִינָה מְאִירָה,

26 מֹשֶׁה רַבֵּינוּ נִסְתַּכְּלָה בְּאִסְפַּקְלֵרִיא

27 מֵהַמְּאִירָה, וּפִירוּשׁ רִש"י: "נִסְתַּכְּלוּ

28 בְּאִסְפַּקְלֵרִיא שְׁאִין מְאִירָה - וְכַסְּבוּרִים

29 לְרֹאוֹת וְלֹא רָאוּ. וּמֹשֶׁה נִסְתַּכְּלָה

30 בְּאִסְפַּקְלֵרִיא הַמְּאִירָה וַיִּדַּע שֶׁלֹּא רָאָהוּ

31 (אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא) בְּפִנְיֹו (וְזֶהוּ

32 הַעֲלִילּוּי הֵיתְרוֹן הַמִּיּוּחַד דְּבְרִיאַת

33 אָדָם הָרֵאשׁוֹן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה

34 ב'א' בְּתִשְׂרֵי לְגַבֵּי בְרִיאַת הָעוֹלָם

ביאור בדרך אפשר

35 **בְּכ"ה בְּאֶלּוּל⁵, שְׁכ"ה בְּאֶלּוּל** הוּא בְּחִינַת כּוּה, עַל דֶּרֶךְ כָּל

36 הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה⁴ וְאֵילוּ בְרִיאַת אָדָם הָרֵאשׁוֹן הִיא בְּחִינַת "זֶה".

37 וְנִמְצָא, שֶׁזֶּה הַיּוֹם פִּירוּשׁוֹ שְׁנִמְשָׁךְ בְּ"הַיּוֹם" יוֹם זֶה שֶׁל רֹאשׁ

38 הַשָּׁנָה בְּחִינַת זֶה, וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה בְּ"הַיּוֹם" בְּחִינַת "זֶה"

39 נִעֲשֶׂה זֶה הַיּוֹם. וְאֵז כֹּאשֶׁר יֵשׁ

40 הַמִּשְׁכָּה וְגִילּוּי שֶׁל "זֶה" הוּא תְּחִלַּת

41 מַעֲשֵׂיךָ, וְגַם זְכוּרֹן לַיּוֹם

42 רֵאשׁוֹן.

43 וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן הַדִּיּוּק

44 הַיָּדוּעַ⁶ הַשְּׂאֵלָה הַיִּדְוּעָה, בְּמַאמְרֵי

45 חֲסִידוֹת, בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר זֶה הַיּוֹם

46 תְּחִלַּת מַעֲשֵׂיךָ זְכוּרֹן לַיּוֹם

47 רֵאשׁוֹן, הַרִי (זְכוּרֹן לַיּוֹם)

48 רֵאשׁוֹן קָאֵי מְכוּן בְּפִשְׁטוֹת עַל

49 יוֹם רֵאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרִיאַתִּי,

50 בְּכ"ה בְּאֶלּוּל, שְׁאֵז הִיָּה כְּלָלוֹת

51 הָעֲנִיָּן דְּ(תְּחִלַּת) מַעֲשֵׂיךָ,

52 כְּלָלוֹת הַבְּרִיאָה, כְּדַבְּרֵי הַמִּשְׁנָה בְּפָרָקֵי

53 אֲבוֹת בְּעֶשְׂרֵה מְאָמְרוֹת נִבְרָא

54 הָעוֹלָם⁷, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רִש"י

55 בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה⁸, שְׁכַל

56 תּוֹלְדוֹת שְׁמַיִם וְאָרֶץ נִבְרָאוּ

57 כְּבַר מִיּוֹם רֵאשׁוֹן, הוּא

58 שְׁכָתוּב⁹ בְּפִסְקוֹ הָרֵאשׁוֹן בְּתוֹרָה,

59 אוֹדוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן

60 לְמַעֲשֵׂה בְרִיאַת "בְּרִיאַת בְּרָא"

61 אֱלֹהִים אֵת הַשְּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ"

62 וּמְפָרְשִׁים שְׁתוֹסַפַּת הַמִּילָה "אֵת"

63 נִרְשַׁת אֵת הַשְּׁמַיִם, לְרִבּוֹת

64 תּוֹלְדוֹתֵיהֶם, וְאֵת הָאָרֶץ,

65 שְׁכַל תּוֹלְדוֹת שְׁמַיִם וְאָרֶץ

66 הָעוֹלָם⁷, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רִש"י בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה⁸,

67 נִבְרָאוּ מִיּוֹם רֵאשׁוֹן, הוּא שְׁכָתוּב⁹ אֵת הַשְּׁמַיִם, לְרִבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם, וְאֵת

בס"ד. כ"ט אלול ה'תשל"ג, ליל ערב ראש השנה ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 **זֶה הַיּוֹם** תְּחִלַּת מַעֲשֵׂיךָ זְכוּרֹן לַיּוֹם רֵאשׁוֹן²,

2 וְיָדוּעַ הַמְּבוֹאֵר בַּמַּאמָּר שֶׁל רַבֵּינוּ הַזֶּקֶן

3 (מִשְׁבַּת שְׁלֹפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה³), שְׁבִרְאֵשׁ הַשָּׁנָה

4 נִבְרָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וְעָלְיוֹ נֶאֱמַר זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת

5 מַעֲשֵׂיךָ, עַל דֶּרֶךְ מֹשֶׁה נִתְנַבֵּא בְּזֶה⁴, שְׁעַל יְדֵי

6 בְּרִיאַת אָדָם הָרֵאשׁוֹן נִמְשָׁךְ לְהִיוֹת גִּילּוּי בְּחִינַת

7 (נִתְנַבֵּא בְּ) זֶה (וְזֶהוּ הַעֲלִילּוּי דְּבְרִיאַת אָדָם

8 הָרֵאשׁוֹן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְגַבֵּי בְרִיאַת הָעוֹלָם בְּכ"ה

9 בְּאֶלּוּל⁵, שְׁכ"ה בְּאֶלּוּל הוּא בְּחִינַת כּוּה, עַל דֶּרֶךְ

10 כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה⁴). וְנִמְצָא, שֶׁזֶּה הַיּוֹם

11 פִּירוּשׁוֹ שְׁנִמְשָׁךְ בְּ"הַיּוֹם" בְּחִינַת זֶה, וְעַל יְדֵי זֶה

12 נִעֲשֶׂה זֶה הַיּוֹם. וְאֵז הוּא תְּחִלַּת מַעֲשֵׂיךָ, וְגַם

13 זְכוּרֹן לַיּוֹם רֵאשׁוֹן.

14 **וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן הַדִּיּוּק הַיָּדוּעַ⁶ בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר זֶה**

15 **הַיּוֹם תְּחִלַּת מַעֲשֵׂיךָ זְכוּרֹן לַיּוֹם רֵאשׁוֹן,**

16 **הַרִי (זְכוּרֹן לַיּוֹם רֵאשׁוֹן קָאֵי בְּפִשְׁטוֹת עַל יוֹם**

17 **רֵאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרִיאַתִּי, שְׁאֵז הִיָּה כְּלָלוֹת**

18 **הָעֲנִיָּן דְּ(תְּחִלַּת) מַעֲשֵׂיךָ, בְּעֶשְׂרֵה מְאָמְרוֹת נִבְרָא**

19 **הָעוֹלָם⁷, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רִש"י בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה⁸,**

20 **נִבְרָאוּ מִיּוֹם רֵאשׁוֹן, הוּא שְׁכָתוּב⁹ אֵת הַשְּׁמַיִם, לְרִבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם, וְאֵת**

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו – ד"ה זה היום דש"פ נצבים-וילך (תורת מנחם התוועדויות חע"ג ע' 222 ואילך).

(2) תפלת מוסף דר"ה – מר"ה כז, א. (3) סוף שנת תקס"ז – נדפס באוה"ת דרושים לר"ה ע' א'תלד. (4) ראה ספרי ופרש"י

ר"פ מטות. (5) ויק"ר רפכ"ט. פסיקתא דרב כהנא פיסקא כג (בחודש השביעי). יל"ש אמור רמז תשפב. תוד"ה לתקופות –

ר"ה ח, א. ועוד. (6) לקו"ת נצבים מז, א. המשך תרס"ו ע' כ [כח]. רד"ה זה היום תש"ד. ועוד. (7) אבות רפ"ה. (8) בראשית

א, יד. (9) בראשית שם, א.

ביאור בדרך אפסר

ביאור בדרך אפסר

הראשון שלכן נאמר אדם אתם, אתם קרוים אדם, ולכן באתערותא דלתתא 41
 שלנו תליא מילתא להמשיך בראש השנה כללות החיות מאור-אין-סוף 42
 ברוך-הוא הסוכב כל עלמין להיות גילוי אלקותו יתברך על כל השנה (וזהו) 43
 ואמרתם כה לחי ופירש בזה חלק ב ריש פרשת וארא (דף כ"ג ע"ב) יום טוב 44
 דראש-השנה הוה לקשרא כה לחי כו'. 45

וכן משמע בגמרא פרק קמא דראש 46
 השנה (דף י"ח ע"א) [שם נאמר 47
 שהכתוב שנבל מת כעבור עשרה ימים 48
 כוונתו לעשרה ימים שבין ראש השנה 49
 ליום הכיפורים]...", וכמבואר במאמר 50
 הקודם, דיבורי-המתחיל 'זה היום' 51
 שנאמר בשבת פרשת נצבים-ויילך, 52
 הכוונה היא שהפירוש הפנימי 53
 ב'ואמרתם כה לחי' הוא שענינו של 54
 ראש השנה פועל וממשיך את הענין 55
 של "חי", המשכת אלקות למטה, גם 56
 ב"כה" שברוך כלל, ללא המשכה זו, 57
 "כה" הוא המשכה מוגבלת, אך כאשר 58
 יש ב"כה" המשכה של "חי", אוי 59
 בחינת "כה" נעשית כמו בחינת "זה", 60
 ועל ידי זה נעשה היום 61
 באופן של זה (היום הזה), 62
 וכאמור "זה" מורה על גילוי והגילוי 63
 הוא ברור ומוחשי מראה באצבעו 64
 ואומר זה¹⁴, וכמו שאמרו בני 65
 ישראל בשירת הים אחרי שראו את 66
 ניסי קריעת ים סוף זה אֶלִי 67
 ואָנֹהוּ¹⁵ (וכדברי המדרש, "בא 68

וראה כמה גדולים יורדי הים, משה כמה נתחבט ונתחנן לפני המקום ער 69
 שראה את הדמות שנאמר הראני נא את כבודך. אמר לו הקדוש ברוך הוא לא 70
 תוכל לראות את פני ובסוף הראה לו בסימן שנאמר והיה כעבור כבודי. החיות 71
 הנושאות את הכסא אינן מכירות את הדמות ובשעה שמגיע זמן לומר שירה 72
 הן אומרים, באיזה מקום הוא אין אנו יודעות אם כאן הוא אם במקום אחר 73
 הוא אלא בכל מקום שהוא ברוך כבוד ה' ממקומו. ועולי הים כל אחד ואחד 74
 מראה באצבעו ואומר זה אלי ואנוהו. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, 75
 בעולם הזה אמרתם לפני פעם אחת זה אלי, אבל לעתיד-לבוא אתם אומרים 76
 אותו דבר שתי פעמים, שנאמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קיינו לו 77
 ויושיענו זה וגו'". 78

(ב) וממשיך אדמו"ר הזקן במאמר³ הנזכר: וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי 79
 בכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו¹⁶, הוא בחינת סוכב כל 80

לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֶיהָ, וְהֵינּוּ, שְׂפִיּוֹם רֵאשׁוֹן נִבְרָאוּ כְּכָר כָּל 1
 הַנִּבְרָאִים מֵאַיִן לֵישׁ הֵינּוּ שִׁיחַ עִם בְּרִיאַת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּיוֹם 2
 הָרֵאשׁוֹן נִבְרָאוּ גַם 'תּוֹלְדוֹתֵיהֶם' שֶׁל הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְהֵם כֹּל הַנִּבְרָאִים. 3
 וְאֵילּוּ בְּאֵן נִקְרָא זֶה הַיּוֹם - רֵאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם בְּרֹא אָדָם 4
 הָרֵאשׁוֹן, שְׁהִיָּה יוֹם הַשְּׂשִׁי 5

לְשֵׁשֶׁת יָמֵי בְרֵאשִׁית - בְּשֵׁם 6
 תְּחִלַּת מַעֲשֵׂיךָ וְצִרִיךָ בִּיאור מה 7
 טעם הדבר והרי למעשה היום השישי 8
 של הבריאה אינו "תחילת מעשיך" 9
 אלא סוף וסיום מעשה הבריאה. 10
 וּכְלָלוֹת הַבִּיאור הַהַסְבֵּר הַכִּלְלִי 11
 בְּזֶה, דְּהֵנָּה, בְּכִ"ה בְּאֵלוֹל 12
 נִבְרָא הָעוֹלָם⁵, שְׂבֻזָּה כְּעוֹבְדָה 13
 שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּיוֹם כִּ"ה כְּחוֹדֶשׁ 14
 נִרְמָז שְׂפָלּוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם 15
 הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל כֹּה (אוֹתוֹת 16
 כִּ"ה), שְׁמוּרָה עַל עֲנַנֵּן שֶׁל 17
 דְּמִיּוֹן כּו' בְּשׁוֹנָה מִ"זֵה" שְׁמוּרָה עַל 18
 דְּבַר בְּרוּר וּמוֹחֵשׁ. אָמְנָם, בְּיוֹנַת 19
 הַמַּטְרָה וְהַתְּכִלִּית שֶׁל הַבְּרִיאָה הִיא 20
 כְּדַבְּרֵי הַמְדַרְשׁ שֶׁהוּבָאוּ וְנִתְבָּארוּ 21
 בְּחִסְדֵיּוֹת לַעֲשׂוֹת לוֹ הַתְּבַרֵּךְ 22
 דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים¹⁰, לַעֲשׂוֹת אֵת 23
 הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַכִּי 24
 תַּחְתּוֹן, שְׂאֵין תַּחְתּוֹן מִמֶּנּוּ, לְמִקּוֹם שְׁבוֹ 25
 תִּשְׂרָה וְתַתְּגַלָּה אֱלֹקוֹת, וְהָרִי עֲנַנֵּן 26
 הַדִּירָה הוּא שְׂבֻזָּה נִמְצָא הַדָּר 27
 בְּהָ אֲדָם הַגֵּר בִּירְהָ בְּכָל 28

עֲצָמוֹתוֹ¹¹, וּבְאֹפֶן שֶׁל גִּילּוֹי לֹא כְּפִי שֶׁהוּא נִמְצָא מִחוּץ לְדִירָה שְׂאוֹ 29
 הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּלִבוּשֵׁים שְׂמִטְתִּירִים אֵת עֲצָם מִהוּוֹת וְכֵן גַּם בְּנִמְשָׁל, כְּעִשִּׂית 30
 הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן לְדִירָה' לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַעֲנַנֵּן נִשְׁלַם כְּאִשֶּׁר יֵשׁ בְּעוֹלָם גִּילּוֹי 31
 אֱלֹקוֹת וְהִגִּילּוֹי הוּא דוֹקָא שֶׁל עֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת. וְעֲנַנֵּן זֶה שֶׁל 'דִּירָה' 32
 לַעֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת בְּתַחְתּוֹנִים' שֶׁהוּא כְּאִמּוֹר תְּכִלִּית הַבְּרִיאָה נִעֲשֶׂה נִפְעַל 33
 עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם (שְׂנִבְרָא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה), שְׂפּוֹעֵל הָאָדָם 34
 אֵת הָעֲנַנֵּן דְּוָאֲמַרְתֶּם כֹּה לְחִי¹², לְחַבֵּר בְּחִינַת חֵי עִם בְּחִינַת 35
 כֹּה (פְּמִבּוֹאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה¹³ נִאֲמַר בְּסִפְרֵי שְׂמוּאֵל שְׂדוּד הַמֶּלֶךְ שֶׁלַח 36
 נַעֲרִים לְשֹׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ שֶׁל נָבַל הַכְּרַמְלִי וְהוֹרָה לֵהם "וְאִמְרַתֶּם כֹּה לְחֵי, וְאֵתָה 37
 שְׁלוֹם וּבִיתְךָ שְׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שְׁלוֹם", וּמִבּוֹאֵר עַל זֶה בְּלִקוּטֵי תוֹרָה' 38
 לְאֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן (פְּרִשְׁתֵּנוּ, פְּרִשְׁתֵּנוּ נִצְבִּים): "... אָדָם הָרֵאשׁוֹן הִיָּה כְּלוֹל מִכֹּל 39
 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לִכֵּן כֹּל נִשְׁמָה וְנִצְוִן מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ חֵלֶק מִנִּשְׁמַת אָדָם 40

(10) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (11) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות כו' – אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצז. המשך תרס"ו ע' ג [ה.]. (12) שמואל-א כה, ו. 13) נצבים שם, ב. 14) שמו"ר ספכ"ג. 15) בשלח טו, ב (ובפרש"י). 16) בראשית א, כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 וְאָמַר מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ הַיּוֹם²⁰, וּנְמַצָּא אַפְשָׁר לְהַגִּיעַ לַחֲכֵרָה
 43 בְּאִלּוּקוֹת מִתּוֹךְ הַחֲבוּנוֹת בְּאוֹר הַמַּמְלָא כֹּל עֲלִמִין הַמְּלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת, אָף
 44 עַל פִּי כֵן, בִּינּוֹן שְׂזוּהֵי דְרָגַת אֱלָקוֹת שְׁנֹקְרָאֵת בְּלִשׁוֹן הַזוּהָרָה
 45 מַמְלָא כֹּל עֲלִמִין, הֲרֵי הַשֵּׁם מַמְלָא (כֹּל עֲלִמִין) מוֹרָה עַל
 46 שְׂיִיכוּתוֹ לְהַשְׁגָּה וְתַפְיִסָּא
 47 וְנִקְרָא 'מַמְלָא' כִּי הוּא אוֹר הַהִנְבְּרָאִים
 48 הַמּוֹגְבֵּלִים יְכוּלִים 'לְהַבִּין' וְלְהַשִּׁיג' וְלַתְּפִיִּסוֹ' וְלִקְלוֹט [כַּמּוּבָן
 49 מִהֶמְבּוֹאֵר בְּאַרְוֶכָה פִּתְנֵינָא²¹
 50 בְּפִירוּשׁ סוֹבֵב כֹּל עֲלִמִין,
 51 שְׂאִין הַפִּירוּשׁ סוֹבֵב וּמְקִיף
 52 מְלַמְעָלָה בְּכַחְיַנְתָּ מְקוֹם חֶסֶד
 53 וְשְׁלוֹם, בּוּדְאִי אֵין הַכּוּוֹנָה 'סוֹבֵב'
 54 וּמְקִיף שְׂמַאִיר בְּעוֹלָמוֹת מִרְחוּק מְקוֹם
 55 כִּי לֹא שְׂיִיף קָלָל בְּכַחְיַנְתָּ
 56 מְקוֹם בְּרוּחָנִיּוֹת שְׂהֵי 'מְקוֹם'
 57 הוּא מוּשָׁג גְּשְׂמִי, וְהֵרִי הַאֲוֹר הַאֲלוּקִי
 58 הוּא רִחוּנִי אֱלֹא רְצוּנוֹ לֹמַר
 59 סוֹבֵב וּמְקִיף מְלַמְעָלָה לְעֵנִין
 60 בְּכַחְיַנְתָּ גִילּוּי הַהִשְׁפָּעָה, הֵינּוּ
 61 בְּאִיּוֹ מִידָה הַעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים
 62 מְכִירִים וּמְרַגִּישִׁים אֶת הַאֲוֹר הַמַּאִיר
 63 עֲלֵיהֶם כִּי הַהִשְׁפָּעָה שְׂהֵי
 64 בְּכַחְיַנְתָּ גִילּוּי בְּעוֹלָמוֹת
 65 וְהַעוֹלָמוֹת מְכִירִים וּמְרַגִּישִׁים אוֹתָהּ
 66 וְהֵי הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל 'מַמְלָא כֹּל עֲלִמִין'
 67 נִקְרָאֵת בְּשֵׁם הַלְּבָשָׁה כּוּ' כִּי
 68 הֵם הַעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים מְלַבִּישִׁים
 69 וּמְשִׁיגִים הַהִשְׁפָּעָה
 70 שְׂמַקְבְּלִים, מָה שְׂאִין כֵּן
 71 הַהִשְׁפָּעָה שְׂאִינָה בְּכַחְיַנְתָּ
 72 גִילּוּי כּוּ' וְאֵין הַעוֹלָמוֹת
 73 מְשִׁיגִים אוֹתָהּ וְכוּ' נִקְרָא
 74 'סוֹבֵב' וּמְקִיף, וְכִפִּי שְׂמֵבֵי בַּהֲמִשְׁךְ
 75 הַרְבִּיִם בְּתֵינָא מִשֶׁל לִכְךָ מִהַאֲדָמָה
 76 הַגְּשְׂמִית, הַמּוֹרַכְכַת מִ'דוּמָם'
 77 וְ'צוּמַח' הַנְּחוּתִים מִ'חִי' וְ'מִדְּבַר',
 78 שֶׁחַיּוֹת שֶׁבְּ'דוּמָם' וְ'צוּמַח'
 79 מְצוּמַצְמַת בְּהִרְבָּה מֵאִשֶׁר חַיּוֹת
 80 שֶׁבְּ'חִי' וְ'מִדְּבַר', הֵרִי שֶׁחַיּוֹת הַאֲלִקִּית בְּ'אֲרִיץ' מִתְּגַלִּית רַק בְּאוֹתָהּ מִידָה
 81 שֶׁהִיא בָּאָה לִידֵי בִּטּוּי בְּ'דוּמָם' וְ'צוּמַח', וּבְכֹל זֹאת – 'מַלְא כֹּל הָאֲרִיץ

1 עֲלִמִין הַאֲוֹר הַאֲלוּקִי הַבְּלִיגְבוּל הַמַּאִיר בְּעוֹלָמוֹת בְּדֶרֶךְ 'סוֹבֵב' וּמְקִיף
 2 מְלַמְעָלָה וּמַמְלָא כֹּל עֲלִמִין הַאֲוֹר הַאֲלוּקִי הַמּוֹגְבֵּל הַמַּאִיר בְּעוֹלָמוֹת
 3 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית וּמַמְלָא' אֶת הַעוֹלָמוֹת וְאֶת הַנְּבִרָאִים כְּמוֹ שֶׁהִנְשַׁמָּה
 4 'מַמְלָא' אֶת הַגּוֹף, וְהֵינּוּ בְּכַחְיַנְתָּ כּוּ' וּבְכַחְיַנְתָּ זֶה
 5 הוּא הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הַאֲוֹר הַאֲלוּקִי
 6 מְסוֹבֵב כֹּל עֲלִמִין כּוּ' הַשִּׁיכַת
 7 לְ'עֲלִמְנָר' וּבְכַחְיַנְתָּ 'כַּח' הִיא הַהִמְשָׁכָה
 8 שֶׁל הַאֲוֹר הַאֲלוּקִי הַמַּמְלָא כֹּל עֲלִמִין
 9 הַשִּׁיכַת לְדִמְיוֹנָהּ.
 10 וּבְהִקְדָּם כְּלָלוֹת הַחִילּוּק כְּלָלוֹת
 11 עֵינֵי הַהִבְדֵּל בֵּין מַמְלָא כֹּל
 12 עֲלִמִין לְסוֹבֵב כֹּל עֲלִמִין
 13 וְהַחִידוּשׁ דְּסוֹבֵב כֹּל עֲלִמִין
 14 הַאֲוֹר הַאֲלוּקִי הַבְּלִיגְבוּל לְגַבִּי
 15 מַמְלָא כֹּל עֲלִמִין הַאֲוֹר הַמּוֹגְבֵּל
 16 הַמְּלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת וּבְנִבְרָאִים (עַד
 17 לְרֵאשִׁית הַתְּחִלָּה וְהַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל
 18 הַדְּרָגוֹת דְּמַמְלָא כֹּל עֲלִמִין
 19 וְסוֹבֵב כֹּל עֲלִמִין כְּפִי שְׂהֵם
 20 'סוֹבֵב' וּמַמְלָא' בְּשֵׁרֶשׁ וּמְקוֹרָם
 21 הַעֲלִיּוֹן לְפָנֵי הַצְּמִצּוּם שֶׁל הַאֲוֹר
 22 הַאֵין-סוֹפִי כְּדִי לְבוֹרֵא עוֹלָם מּוֹגְבֵּל
 23 וְנִבְרָאִים מּוֹגְבֵּלִים), דְּהִנְהָה, אָף עַל
 24 פִּי שְׂהֵקְבָ"ה אֲכַן מַמְלָא כֹּל
 25 עֲלִמִין, וְהַאֲלוּקוֹת אֲכַן יִירָה
 26 וְנִתְלַבְּשָׁה בְּעוֹלָמוֹת וְעַל יְדֵי
 27 הַתְּבוּנוֹת כּוּ' הֵינּוּ עַל יְדֵי
 28 הַתְּבוּנוֹת בְּעוֹלָם עֲצוּמוֹ רוֹאִים בְּעֵינֵי
 29 הַשְּׂכֵל, בְּצוּרָה בְּרוּרָה וּמוֹחַשִׁית כְּמוֹ
 30 רֵאשִׁי בְּעֵינֵים שְׂלִישׁ בְּעַל הַבַּיִת
 31 לְבִירָה זו¹⁷, כְּלִשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ לְגַבִּי
 32 אֲבִרָהּ אֲבִינוּ שֶׁחִכֵּר בְּמִצִּיאוֹת ה'
 33 בְּעוֹלָם, וְיֵשׁ גַּם הוֹכְחָה
 34 מִהֶבְרִיאָה עֲצוּמָה שְׂיִשְׁנוּ מִי
 35 שְׂבָרָא, שְׂהֵרִי אֵין דְּבַר שׁוֹם
 36 דְּבַר עוֹשֶׂה אֶת עֲצוּמוֹ¹⁸, וְאֵם
 37 רוֹאִים דְּבַר קִיִּים, בְּטַח יֵשׁ לוֹ בּוּרָא,
 38 וְכַדְאִיתָא וְכִפִּי שְׂמֵבֵי בְּפִרְקֵי
 39 דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר¹⁹ שְׂכַפְאֵר אָדָם
 40 הָרֵאשׁוֹן הָיָה מְסַתְּפֵל כְּלַפִּי מַעְלָה וּמְטָה כּוּ' וְרָאָה אֶת כֹּל
 41 הַבְּרִיּוֹת שְׂבָרָא הַקְּבָ"ה, הַתְּחִיל מְפָאֵר וּמְשַׁבַּח לְשֵׁם בּוּרָאוֹ

(17) לשון חז"ל – ב"ר רפל"ט. (18) חובת הלבבות שער א' רפ"ה. הובא בספר החקירה להצ"צ קה, א. (19) פרק יא. (20) תהלים קד, כד. (21) פמ"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כבודו', והארץ מלאה באור אין סוף ברוך הוא, אלא שהאור בא בה באופן
 2 של 'סובב' ו'מקיף'. וְלִכְן נִקְרָא האור האלוקי הגלוי, ה'ממלא כל עלמין,
 3 הנחפס בהשגה בַּשֵּׁם כֹּה. מֵה שְׂאִין כֵּן בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין
 4 שְׁלֹמְעֵלָה מֵהַשְּׂגָה וְתַפְסִיא, נִקְרָאת זֶה.
 5 וְזֶהוּ הגילוי של מדינת "זה", בחינת
 6 'סובב כל עלמין' (בצלמנו) מֵה
 7 שְׁנֵתְחַדֵּשׁ בְּבְרִיאַת הָאָדָם,
 8 דְּהֵנָּה, אֵף עַל פִּי שְׁעוֹלָם עַל
 9 מִילּוּאוֹ נִבְרָא²², וכבר בהתחלת
 10 הבריאה, עוד לפני בריאת האדם, כבר
 11 היה עולם מלא ושלם כְּמוֹ שֶׁתּוֹב
 12 אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
 13 בְּהִבְרָאָם²³, תּוֹלְדוֹת מְלֵא,
 14 ומכך שנאמר 'תולדות מלא, עם וא"ו,
 15 למדים שכבר היתה שלימות בעולם,
 16 ועל פי חסידות הכוונה היא שכבר
 17 בתחילת הבריאה כבר האיר אור אלוקי
 18 בעולם הרי זה רק על מילואו
 19 ענין השלימות כְּפִי שֶׁהוּא מֵצַד
 20 בְּחִינַת מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין,
 21 בְּחִינַת כֹּה. אֵף הַגִּילּוּי
 22 דְּבְחִינַת זֶה שֶׁהוּא הגילוי של 'סובב
 23 כל עלמין' הוא דְּבָר חֲדָשׁ
 24 בְּעוֹלָם גִּילּוּי אֱלוּקוֹת שֶׁלֹּא האיר
 25 ביום הראשון למעשה בראשית אלא
 26 שְׁנַעֲשֶׂה שֶׁנִּפְעַל וְנִתְחַדֵּשׁ עַל יְדֵי
 27 עֲבוֹדַת הָאָדָם, כִּי בְּבְרִיאַת
 28 הָאָדָם נִאֶמַר נַעֲשֶׂה אָדָם
 29 בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ, וְכִיֵּן
 30 שְׂאֵצְלוֹ אצל האדם הרי שְׁנֵי
 31 הַעֲנִינִים²⁴, ענין אחד בְּצַלְמֵנוּ,
 32 שְׂדָהוּ הַעֲנִין עֲצָמוֹ (שעל כך
 33 רומז הלשון זֶה), וְגַם כְּדְמוּתֵנוּ,
 34 שְׂאֵינוּ אֵלָּא עֲנִין שֶׁל דְּמוּת,
 35 כְּכִ"ף הַדְּמִיוֹן (כֹּה) ולא עצם
 36 הרב, לִכְן בְּכַחוֹ וּבִכְלָתוֹ שֶׁל
 37 האדם לְפַעוֹל (וְעוֹשֶׂה זֹאת כְּפּוֹעֵל) גַּם בְּצֵלֶם וְדְמוּת
 38 שְׁבַעוֹלָם, וְעַד שִׁישׁ לֹאֵדָם אֵת הַכּוּחַ וְאֵת הַיְכוּלָת לְפַעוֹל בְּהַצֵּלֶם
 39 וְדְמוּת שְׁבַאֲלֵקוֹת, כְּכִיכּוֹל, בְּמִמְלֵא וְסוֹבֵב, שְׂיֵהִי כּוֹלֵא חַד
 40 הַכֹּל אַחַד שֶׁגַם אֹרֶחַ הַסּוֹבֵב יוֹשֵׁם לְהַאִיר בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית וְיֵאִיר בְּגִלּוּי

כמו אור ה'ממלא'. וּבְדוּגְמַת וענין, לְפַעוֹל שֶׁמְמַלֵּא 'רסובב' יהיו דבר
 אחד הרי זה עֲנִין הַעֲבוֹדָה הַרוּחָנִית דְּהַיּוֹ' הוּא הָאֱלֹקִים²⁵ לְפַעוֹל
 ולחדש ששם הרי', האור האלוקי הבלִיגבול הנרמז בשם הוי' שענינו מידת
 החסד והגילוי, יְחִדּוּ וְיֵאִיר בְּשֵׁם אֱלוּקִים שֶׁעֲנִינוּ מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוּם
 (והכוונה לְפַעוֹל שִׁיחִיה הוי' הוא
 האלוקי' כְּכֹל הַפִּירוּשִׁים בְּהַיּוֹ'
 וְאֱלֹקִים, וּבְכִלְלוֹת וְהַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי
 של הוי' ואלוקים הוא שְׂקָאִי שֶׁמְכוּוֹן
 עַל סוֹבֵב שֶׁלְכך רומו שם הוי'
 וּמְמַלֵּא²⁶ שֶׁלְכך רומו שם אלוקים)
 שְׂיֵהִי הוי' ואלוקים, סובב וממלא,
 כּוֹלֵא חַד הַכֹּל אַחַד.
 וְזֶהוּ האמור לעיל אודות פעולת
 האדם בגילוי והמשכת אלוקות בעולם
 זהו גַּם כְּלָלוֹת הַעֲנִין הַתּוֹכֵן
 הַכִּלְלִי בּוֹה שְׂדוּקָא יוֹם בְּרוּא
 אָדָם הָרָאשׁוֹן א' בְּתוֹרָה, ולא יום
 תחילת הבריאה, כ"ה אלול נִקְרָא זֶה
 הַיּוֹם תְּחִלַּת מַעֲשֵׂיךְ,
 שֶׁהַפִּירוּשׁ בּוֹה הוּא גַּם
 שְׂהַעֲנִין דְּ(תְחִלַּת) מַעֲשֵׂיךְ,
 מַעֲשֵׂיךְ דְּאֱלֹקוֹת הַתְּחִלַּת
 ה'עשייה' וההשפעה האלוקית
 בעולמות כְּפִי שֶׁהוּא בְּעוֹלָם
 הָאֲצִילוֹת, הַעוֹלָם הָרָאשׁוֹן וְהַנְּעִלָה
 ביותר מארבעת העולמות הכלליים של
 'סדר השתלשלות' שְׂנִקְרָא עוֹלָם
 האצילות בַּשֵּׁם עוֹלָם
 הָאֲחֻדוֹת²⁷, שְׁבוּ אַחְדוֹת ה' היא
 בשלימות כי אין בעולם האצילות שום
 מציאות נפרדת מהאלוקות עצמו, וכך
 הוא גם לגבי עשר הספירות שבאצילות
 שבטלות לגמרי לבורא המאציל
 שְׂאֵיֵהוּ וְחִיּוּהִי חַד שֶׁהוּא, הַבּוּרָא
 עצמו, והאורות של הספירות, אחד כי
 האורות הן לא מציאות בפני עצמה
 אֵיֵהוּ וְגִרְמוּהִי חַד²⁸, וגם הוא, הַבּוּרָא עצמו, והכלים של הספירות
 אחד כי גם הכלים הם לא מציאות בפני עצמה הַיּוֹ' זֶה האחדות האלוקית
 שבעולם האצילות רַק בְּעֵשִׂית הָאָדָם והאדם הוא הפועל את אחדות
 ה' בעולם האצילות, שְׁבוּ בְּרִיאַת הָאָדָם נִאֶמַר¹⁶ בְּתוֹרָה נַעֲשֶׂה אָדָם,

(22) ב"ר פ"ב, ו. (23) בראשית ב, ד. (24) ראה גם תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' לג ואילך. (25) ואתחנן ד, לה. (26) ראה לקו"ת ואתחנן ד, ב ואילך. (27) ראה זח"ג (רע"מ) פג, א. עבודת הקודש ח"א פ"ב. (28) תקו"ז בהקדמה (ג, ב). ע' תפה).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּכְמוֹ שֶׁנֶּתְבָאָר לְעִיל²⁹ בּמֵאֵמֶר הַקּוֹדֵם, דִּבְּוֹר־הַמַּתְחִיל זֶה הַיּוֹם תַּחֲלַת
 2 מַעֲשֵׂיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּשֵׁבַת פְּרֻשֵׁת נְצִיבִים-וּיְלִיךְ מֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתַקּוּנֵי זֶה־ר³⁰
 3 עַל פְּסוֹק זֶה 'נַעֲשֶׂה אֲדָם' וְאֵלֶּיךָ דְּאֶצִּילוֹת אֲמָרוּ לְאִינוֹן דְּבְרִיאָהּ
 4 וְאֵלוּ שְׁבַע־עוֹלָם הָאֶצִּילוֹת אֲמָרוּ לֵאלֹהִים שְׁבַע־עוֹלָם הַבְּרִיאָה, נַעֲשֶׂה אֲדָם,
 5 הֵינֵנוּ, שְׁלִצְוֹרֶךָ בְּרִיאַת הָאָדָם
 6 הָאִירוּ בְּגִילּוֹי עֶשֶׂר סְפִירוֹת 1 וּכְמוֹ שֶׁנֶּתְבָאָר לְעִיל²⁹ מֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתַקּוּנֵי זֶה־ר³⁰
 7 דְּאֶצִּילוֹת הַנְּעוּלוֹת בִּיּוֹר וְהַן 'חַד'
 8 עִם הָאֱלוּקוֹת עֲצֵמָה בְּעֶשֶׂר
 9 סְפִירוֹת דְּבְרִיאָהּ שֶׁהוּא עוֹלָם
 10 שִׁישׁ בּוֹ נִתְּנָת מְקוֹם כְּלִשְׁהִי לְמִצִּיאוֹת
 11 שֶׁל נְבִרָאִים, וְכִיּוֹן שְׂדוּקָא לְצוּרֶךָ
 12 בְּרִיאַת הָאָדָם הָאִירוּ עֶשֶׂר סְפִירוֹת
 13 דְּאֶצִּילוֹת בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, נִמְצָא
 14 שֶׁהָאָדָם הוּא הַפּוֹעֵל שֶׁהָאֱלוּקוֹת
 15 שֶׁלִּמְעַלָּה מֵעוֹלָמוֹת (בְּחִינַת "זֶה", סוֹבֵב
 16 כָּל עֲלָמִין) תֵּאִיר בְּעוֹלָמוֹת. וְעֵנִין זֶה
 17 שֶׁל הַמְּשַׁכֵּת הָאֱלוּקוֹת עַל יְדֵי הָאָדָם
 18 הָאֲמוּרָה כִּאֲנִי אֵינוֹ כְּמוֹ כָּל
 19 הַבְּרִיאָה כּוֹלָה, שְׂאָף שְׂגוֹם
 20 הֵיא הַבְּרִיאָה כּוֹלָה נִתְּהוּתָה עַל
 21 יְדֵי עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת,
 22 וְאֵם כֵּן לְכַאוּרָה גַם בְּכֻלּוֹת הַתְּהוּוֹת
 23 הַבְּרִיאָה (בְּכ"ה בְּאֵלוֹל) וְלֹא רַק
 24 בְּבִרְיַת הָאָדָם (בֵּא' בְּתִשְׁרִי יֵשׁ גִּילּוֹי
 25 וְהַמְּשַׁכֵּת שֶׁל הָאֱלוּקוֹת הַמֵּאִירָה בְּעוֹלָם
 26 הָאֶצִּילוֹת, אֲבֵל אֵין הַדְּבַר כֵּן כִּי הָרִי
 27 זֶה הַתְּהוּוֹת הַבְּרִיאָה עַל יְדֵי עֶשֶׂר
 28 סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת לְאֶחָדֵי שְׁיִשְׁנָה
 29 הַהֶבְדְּלָה בֵּין אֶצִּילוֹת לְבֵין בְּרִיאַת־
 30 יְצִירַת־עֵשִׂיָה שְׂעַל יְדֵי הַפְּרָסָא,
 31 הֵינֵנוּ צִמְצוּם וְמוֹעֵט אֹרֹחַ הָאֶצִּילוֹת עַל
 32 יְדֵי מִסַּךְ מְבִדֵּל (כְּתוּבָה אֲנֹקְלוֹס עַל
 33 הַכְּתוּב "וְשִׁמַּת אֶת מִסַּךְ הַפֶּתַח
 34 לְמִשְׁכַּן", "תְּשׁוּ יֵת פְּרַסָּא דְּתֵרַע
 35 לְמִשְׁכַּנֵּנוּ"), וְנִמְצָא שֶׁהַבְּרִיאָה
 36 כּוֹלָה הֵיא לֹא הָאֵרָה יִשְׁרָה מַעֲשֵׂר
 37 הַסְּפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת אֲלֵא מַעֲשֵׂר
 38 סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה כְּפִי שְׁנִמְשָׁכִים וְיִוִּרְדוֹת הַתְּהַלְלוֹת בְּעֶשֶׂר
 39 סְפִירוֹת דִּיעִירָה וְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֵשִׂיָה, וְרַק בְּבְרִיאַת הָאָדָם

(29) ד"ה זה היום דש"פ נציבים-וילך פ"ד (תורת מנחם התוועדיות חע"ג ע' 225). (30) תיקון סט (קטז, סע"א). (31) שה"ש
 ו, ג. (32) אבודרהם סדר תפלת ר"ה. פרי עץ חיים שער ר"ה פ"א. (33) שם ב, טז. וראה אוה"ת פ' ראה ריש ע' תשצא;
 שה"ש ח"ב ע' תקמג. ד"ה דודי לי תרכ"ז בתחלתו. סד"ה אני לדודי עטר"ת. ד"ה אני לדודי ה'ש"ת פ"א. ספר השיחות
 תשי"ג ע' 177. ועוד. (34) ראה אוה"ת בא ע' רנז ואילך. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נַעֲשִׂית בַּחוּדָשׁ אֵלּוּל עֲלֶיהָ גְדוּלָה יוֹתֵר מֵאִשֶׁר הֶעֱלִיהָ שַׁעַל יְדֵי
2 הַעֲבוּדָה בַּחוּדֵשׁ נִסְן עַד לְאוּפֹן דְּאִינן עֲרוּף, עַד לַגְדוּלָה וַיִּתְרוֹן לֵאמֹר
3 שִׁיעוּר עַל יְדֵי זֶה שֶׁהִתְחַלָּה שֶׁל הַעֲבוּדָה בַּחוּדֵשׁ אֵלּוּל הִיא בְּאוּפֹן
4 שֶׁל אֲנִי לְדוּדֵי מַלְמֻטָה לַמַּעֲלָה וְאַחֲרַי כִּן נַעֲשֶׂה דוּדֵי לִי מַלְמַעֲלָה
5 לַמַּטָּה, שְׂאָז בַּחוּדֵשׁ אֵלּוּל נַעֲשִׂים
6 שְׁנֵי הָעֲנָנִים הֵן 'אֲנִי לְדוּדֵי' וְהֵן
7 'דוּדֵי לִי' בְּאוּפֹן נַעֲלָה יוֹתֵר
8 אֶפִּילוּ לְגַבִּי דוּדֵי לִי וְאֲנִי לוֹ
9 שְׂמַצַּד הַעֲבוּדָה הַחוּדֵשׁ נִסְן
10 וְכַפִּי שֶׁמִּמֶּשֶׁךְ וּמִבְּאֵר.
11 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דִּהְיֶה יְדוּעַ
12 הַמַּאֲמָר דְּכַבּוּד קִנְשֵׁת מוֹרֵי
13 וְחֻמֵי אֲדָמוֹ"ר הַרְבִּי הַרְיֵי"צ
14 נְשִׂיא דוֹרְנֵי דְבוּרֵי-הַמִּתְחִיל
15 אֲנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי מִשְׁלִישֵׁי
16 דְּסִלְיָחוֹת³⁵, שֶׁל שְׁנַת תַּש"ט,
17 שֶׁבְּאֵלּוּל מִתְחִיל בַּחֲנִינָה אֲנִי
18 לְדוּדֵי, הַתְּעוּרֹתוֹת הַתְּקָרֵב לְאֵלּוּקוֹת
19 מִצַּד הָאֵדָם, מַלְמֻטָה לַמַּעֲלָה, דִּהְיֵינוּ
20 בַּחֲנִינָה אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא,
21 הַתְּעוּרֹתוֹת מַלְמֻטָה, וְעֲבוּדָה זֹ
22 מִמִּשְׁכֵּחַ עַד רֵאשׁ הַשָּׁנָה
23 (עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה) וַיּוֹם
24 הַכַּפּוּרִים שֶׁהֵם בַּחֲנִינָה
25 הַמִּשְׁכַּת אֵלְקוֹתוֹ יְתַבְּרֵךְ
26 מַלְמַעֲלָה לְמֻטָּה בַּחֲנִינָה
27 הַתְּגָלוֹת וְהָאֵרָה לַמַּטָּה, וְזֶהוּ
28 בַּחֲנִינָה וְדוּדֵי לִי הָאֵרָה מַלְמַעֲלָה
29 לַמַּטָּה (שֶׁכְּלָלוֹתָם שֶׁל יְמֵי חוּדֵשׁ
30 אֵלּוּל וְעִשְׂרֵת הַיָּמִים הַרְאִשׁוֹנִים שֶׁל
31 חוּדֵשׁ תַּשְׁרִי בִּיחַד הֵם אֲרַבְעִים
32 יוֹם). וּמִמֶּשֶׁיף³⁵ הַרְבִּי הַרְיֵי"צ
33 בְּמֵאמֶר הַנוֹכְרִי: וְהִנֵּה בַּחֲנִינָה
34 הָאֵרָת פְּנִימִיּוֹת רְצוּנוֹ יְתַבְּרֵךְ
35 הָאֵרָה וְהַתְּגָלוֹת שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן
36 הָאֵלּוּקֵי הָעֲלִיּוֹן יֵשׁ בְּכָל אֶחָד
37 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה אִשֶׁר יִהְיֶה
38 מַעֲמָדוֹ וּמִצְבּוֹ הַרוּחָנִי אֵלָא שְׁהוּא
39 בַּחֲנִינָה הַסֵּתֵר וְהָעֵלֶם
40 בְּטַבְעוֹ, אֵלָא שֶׁטַבְעוֹ שֶׁל הָאוֹר
41 הָאֵלּוּקֵי שְׁהוּא נַעֲלָם וְנִסְתָּר וַאֲנִי מֵאִיר בְּגִילוּי אֵצֶל אָדָם מוּגַבֵּל בְּהִיוֹתוֹ נִשְׁמָה

בְּגוּף גַּשְׁמִי בַּעֲלוֹם הוּזָה וְצָרִיף עֲבוּדָה וּמֵאֲמֵן לְגַלְתוֹ, וַיֵּשׁ מִי שְׁהוּא
מי שהאור האלוקי שנמצא בתוכו הוא בבחינת אבידה אצלו
ובבחינת גלות כו', ועצה היעוצה לזה, למצב שבו הרצון
האלוקי שבאדם הוא בהעלם הנה כתיב³⁶ כתוב בתורה ובקשתם
משם את הוי' אלקיך ומצאתה
פי תדרשנו כאשר תרצה ותדרוש
ותבקש אותו בכל לבבך ובכל
נפשך. והיינו, שאף על פי
שפנימיות האלקות (ובלשון
המאמר הנזכר הארת פנימיות
רצונו יתברך) ישנה בכל
אחד מישראל, שהרי נפש
השנית בישראל הנפש, הנשמה,
האלוקית, הנכנסת באדם אחרי הנפש
הראשונה שהיא 'הנפש הבהמית' היא
חלק אלוקה ממעל ממש³⁷,
הרי בין שרצונו של הקב"ה
להעלות את האדם (והכוונה
לבני ישראל, שעליהם נאמר אתם
קרויין אדם³⁸ כדברי הגמרא לגבי
הכתוב בתורה אודות טומאת מת "אדם
כי ימות בהלה", "קברי עובדי כוכבים
אינן מטמאין בהלה שנאמר ואתן צאני
צאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויין
אדם ואין העובדי כוכבים קרויין
אדם") שתהיה אצלו אצל האדם
עליה רוחנית לדרגה נעלית
שלא בערך³⁹ לגבי מצבו הרוחני
עד עתה [ועל ידי זה שהאדם
עצמו יתעלה, הוא יעלה גם את
כל הבריאה, כל העולם,
בעליה שלא בערך אפילו
לגבי המעמד מצב דעולם על
מילואו נברא עליה לאין שיעור,
ללא כל יחס והשוואה, אפילו לגבי
מצב העולם בתחילת הבריאה, כאשר
'על מילואו נברא' והיה בשלימות],
לכן, בגלל הרצון האלוקי שהאדם
יתעלה, כשהנשמה האלוקית של
כל אחד ואחד מישראל פאה
למטה, נמצאת אצלו פנימיות האלקות באופן שמצד עצמה

(35) תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 225). (36) ואתחנן ד, כט. וראה לקו"פ פ' ראה לב, ב. חוקת נו, ד. (37) תניא רפ"ב. (38) יבמות סא, רע"א. וש"י. זח"א כ, ב. (39) ראה לקמן ס"ו ובהערה 78.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 היא בהעלם, באופן שפְּכַדִי לְגִלוֹתָהּ (ובאופן של גילוי כפי
2 שהוא מצד פְּנִימִיּוֹת הָאֱלֻקוֹת) יש צורך בעבודת האדם,
3 שְׁהוּא מְצַד עֲנֵן הִירִידָה כו' שהנשמה ירדה ירידה גדולה משורשה
4 ומקורה למעלה באלוקות עד להתלבשות בגוף גשמי, עַד לְמַעְמַד וּמַצָּב
5 שְׁאִינוּ בְּאוֹפֵן דְמוּרָה בְּאֶצְבָּעוֹ
6 וְאוֹמֵר זֶה, שהאלוקות איננה מאירה
7 בגלוי ואי אפשר לומר עליה "זה"
8 אֶלָּא זֶהוּ מְעַמַּד וּמַצָּב שְׁנֵקֵרָא
9 בְּשֵׁם "שם" היינו דבר רחוק ולא
10 גלוי ולא נראה (פְּדֻלְמֵן סְעִיף
11 ה), שְׁלֹכֵן נַעֲשִׂית עֲבוֹדָתוֹ של
12 האדם העובד את ה' בְּאוֹפֵן
13 דְּוִבְקָשְׁתָּם מְשֵׁם אֵת הַרְי' אֱלֻקֵיךָ, היינו, לְגִלוֹת
14 אֱלֻקֵיךָ, הִינְנוּ, לְגִלוֹת אֵת
15 פְּנִימִיּוֹת הָאֱלֻקוֹת שְׁבוּ, שְׁהוּוּ
16 הַרְי' אֱלֻקֵיךָ, 'אלוקיך' במשמעות
17 של כְּתָד וְחִיּוּתָךְ⁴⁰, וכמבואר
18 בחסידות שהי', שהוא שם המתייחס
19 לעצמות האלוקות, הופך להיות
20 'אלוקיך' הכוח והחיות שלך, כי שם
21 הו'י מאיר באדם בגלוי, וְאֵז על ידי
22 שהאדם מצידו עובד ומתאמן,
23 'ובקשתם משם' - וּמַצָּאתָ גו',
24 בְּאוֹפֵן שֶׁל מְצִיָּה דְּוָקָא
25 (פְּיֻדוּעַ הַדְּיוּק בְּזֶה⁴¹ בתורת
26 החסידות), וכשם שמציאת מציאה
27 איננה על ידי מאמץ וטריחה מצד
28 האדם אלא ללא כל יגיעה מצידו, כך
29 יהיה גם בעבודה זו שאמנם יש בה
30 עבודה של האדם 'ובקשתם משם',
31 אבל היא נחשבת מציאה כי מה
32 שהאדם משיג על ידי עבודה זו הוא
33 שְׁלֵא בְּעֵרְךָ לְעִבּוּדָה
34 דְּוִבְקָשְׁתָּם, אלא הרבה יותר ממה
35 שניתן להשיג ולהגיע אליו על ידי
36 עבודת האדם וְהִינְנוּ, שְׁאֵף עַל פִּי
37 שְׁהוּא האדם עוֹשֶׂה כָּל הַתְּלוּי בּוֹ, וּכְמָאן דְּבָעֵי לְמִיעֵבֵד⁴²,
38 וכפי שצריך ונדרש לעשות, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה על ידי עבודת האדם ככל
39 שביכולתו מצידו, מלמטה למעלה מְגִיעַ רַק לְאַתְּעֻרוּתָא דְּלַעֲיָלָא
40 התעוררות מלמעלה שְׁיִישׁ לָהּ שְׁיִיכוּת וְקִשְׁר לְאַתְּעֻרוּתָא דְּלַתְמָא,

(40) טושו"ע סי' ה. וראה לקו"ת בלק עג, ג. פינחס פ, ב. (41) ראה לקו"ש ח"ג ע' 117. וש"נ. (42) ראה כתובות סז, רע"א.
(43) זהר ח"ג צ, סע"ב. (44) כב, א ואילך. (45) ד"ה כי עמך הסליחה תש"ט פ"ה (סה"מ תש"ט ע' 218 ואילך). (46) ראה הנסמן בהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ שם ע' 217. (47) סימן רסב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בתורה, שהרי קודשא בריך הוא באורייתא ברא עלמא
 2 הקביה בתורה ברא עולם [נהיניו, שמקדים לבאר שפיון
 3 שקודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא⁴⁸,
 4 הקדוש ברוך הוא אסתכל בתורה וברא העולם (כבנאי המביט בתכנית הבנייה
 5 ובונה על פי הרשום בה) לכן, כל
 6 הענינים דעלמא של העולם
 7 צריכים להיות תחילה
 8 באורייתא בתורה. ולהעיר,
 9 שהענין דאסתכל באורייתא
 10 שהקדוש ברוך הוא אסתכל בתורה
 11 הוא לא רק בכדי שיהיה ברא
 12 עלמא, לא רק לצורך בריאת העולם
 13 מלכתחילה אלא גם לאחר
 14 שיש כבר מציאות העולם,
 15 והנהגת העולם היא באופן
 16 שעולם כמנהגו נוהג⁴⁹ כפי
 17 שנקרא בשם עולם, מלשון
 18 העלם (והסתור)⁵⁰ שמעלים
 19 ומסתיר על האור האלוקי שמחיה
 20 ומהווה אותו, הנה גם אז אחרי
 21 שהעולם כבר קיים וכבר מעלים, בכל
 22 זאת רואים בתורה על ידי
 23 שמביטים בתורה כל מה שנעשה
 24 בעולם. וכידוע הסיפור⁵¹
 25 המובא בחסידות ששאלו אצל
 26 הבעל שם טוב בנוגע
 27 לשנונים שנאברו כו', ופתח
 28 ספר הזהר ואמר היכן הם
 29 נמצאים (וזה הנוסח המובא בשבחי
 30 הבעש"ט מכתב יד: "פתח הבעל-שם"
 31 שם טוב הוזהר, ועיין בו רגע אחד,
 32 ואמר אני רואה השוורים של ר' ברוך
 33 שהם קיימים ולא גולו אותם"),
 34 וכששאלוהו את הבעל שם טוב
 35 מהו קשר הענינים בין העיין
 36 בוזהר והידיעה היכן נמצאים השוורים,
 37 השיב הבעל שם טוב, שאיתא
 38 בגמרא⁵² בנוגע לאור

1 היכן מרומז ענין הנסירה בתורה, שהרי קודשא
 2 בריך הוא באורייתא ברא עלמא [נהיניו,
 3 שמקדים לבאר שפיון שקודשא בריך הוא
 4 אסתכל באורייתא וברא עלמא⁴⁸, לכן, כל
 5 הענינים דעלמא צריכים להיות באורייתא.
 6 ולהעיר, שהענין דאסתכל באורייתא הוא לא רק
 7 בכדי שיהיה ברא עלמא, אלא גם לאחר שיש
 8 כבר מציאות העולם, והנהגת העולם היא
 9 באופן שעולם כמנהגו נוהג⁴⁹ כפי שנקרא בשם
 10 עולם, מלשון העלם (והסתור)⁵⁰, הנה גם אז
 11 רואים בתורה כל מה שנעשה בעולם. וכידוע
 12 הסיפור⁵¹ ששאלו אצל הבעל שם טוב בנוגע
 13 לשנונים כו', ופתח ספר הזהר ואמר היכן הם
 14 נמצאים, וכששאלוהו מהו קשר הענינים,
 15 השיב, שאיתא בגמרא⁵² בנוגע לאור שנגברא
 16 ביום הראשון שהיה אדם מביט בו מסוף העולם
 17 ועד סופו ואחר כך גנזו, והיכן גנזו, בתורה
 18 גנזו⁵³. ולכן נמצאים כל הענינים בתורה,
 19 ובאופן שגם עתה, בהעלם והסתור הגלות, הנה
 20 על ידי ההסתכלות בתורה אפשר למצוא ענין
 21 השייך לעולם כפי שהוא מצד העולם, וכפי
 22 שנמצא במקום וזמן בגשמיות וחקמיות שלהם.
 23 ומסיים], ואם כן, היכן מרומז ענין הנסירה
 24 בתורה [ידיוע מה שמדייק בזה כבוד קדשת
 25 אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן⁵⁴: צריך עיין, והא כתיב⁵⁵ ויקח אחת
 26 מצלעותיו. ויש לומר דויקח אין זה פענן נסירה]. ומבאר המגיד, על פי מה
 27 שאמרו בגמרא⁵⁶ אחת מהמדות שדורשים בהן את התורה, והוא גורעין
 28 ומוסיפין ודורשין, וכמו שכתוב⁵⁷ ולקח גו' מדם הפר גו', ואמרו רז"ל⁵⁸ דם

(48) זהו ח"ב קסא, סע"א ואילך. (49) ל' רז"ל – ע"ז נז, ב. (50) ראה לקו"ת שלח לו, ד. (51) הובא בשבחי הבעש"ט (ע' קכו במהדורת הורודצקי תש"ז ואילך). ונעתק בשבחי הבעש"ט כתי" – ירושלים תשמ"ב, ב"נספחים" ע' 262 הערה 8. וראה גם (באור"א קצת) מאמרי אדמו"ר הזקן כתובים ח"ב ס"ע רד ואילך; אוה"ת שבועות ס"ע רכא. שיחת כ"ה אלול תשל"ד. (52) חגיגה יב, א. (53) מדרש רות בזהר חדש פה, א. וראה לקו"ת במדבר יח, ד. ובכ"מ. (54) סה"מ עת"ר ע' ס [פג] – הובא בהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ט שם. (55) בראשית ב, כא. (56) זבחים כה, א. (57) ויקרא ד, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 רנ"ל⁵⁶ דם מהפר יקבלנו, שאם נשפף הדם על הרצפה
 2 וְאָסְפוּ פְסוּל כּו', אלא השוחט צריך שיקבל (בכלי) את כל דמו של הפר,
 3 וְזֶהוּ עֵנֵן הַנְּסִירָה, שְׁגוּרְעִין וְנוֹסְרִין הַמ"ם מתיבת דם,
 4 וּמוֹסִיפִין עַל תִּיבַת הַפֶּר. כלומר, "מדם הפר" כונתו דם "מהפר"
 5 יקבלנו, כאילו עברה האות מ' למילה
 6 "הפר", כי דורשים את הכתוב על ידי
 7 שגורעין אות ממילה אחת ומוסיפין
 8 אותה למילה אחרת, ודורשין כאילו כך
 9 היה כתוב.
 10 וְעֵנֵן זֶה של "גורעין ומוסיפין
 11 ודורשין" יִשְׁנוּ גַם בְּאֵלֶקוֹת
 12 בְּשֵׂיכוֹת לְבְרִיאַת הָעוֹלָם.
 13 שְׁבְרִיאַת אֶדָם הָרֵאשׁוֹן הִיְתָה
 14 בְּאוֹפֶן דְּגוּרְעִין (עֵנֵן הַנְּסִירָה
 15 שבה לקחו והפרידו) וְאַחַר כֵּן
 16 וּמוֹסִיפִין, וְאַחַר כֵּן וְדוֹרְשִׁין,
 17 וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂים וּנְפַעְלִים כֹּל
 18 הָעֵנֵנִים שְׁלֵאֲחֵרֵי הַנְּסִירָה.
 19 וְעַל זֶה מְמַשֵּׁף הַרְבֵּי הַרִי"צ
 20 בְּמֵאֲמָר³⁵, שְׁכָמוּ כֵן צָרִיךְ
 21 לְהִיּוֹת עֵנֵן הַנְּסִירָה (גוֹרְעִין
 22 וּמוֹסִיפִין וְדוֹרְשִׁין) גַּם
 23 בְּעִבּוֹדַת הָאֶדָם (שְׁהָרֵי בְרִיאַת
 24 הָאֶדָם עַל יְדֵי עֵנֵן הַנְּסִירָה
 25 הִיא כְּדֵי שִׁפְעַל הָאֶדָם תִּיקוֹן
 26 וּבִירוֹר הָעוֹלָם עַל יְדֵי
 27 עִבּוֹדוֹת), גוֹרְעִין מְנַפֵּשׂ
 28 הַבְּהֵמִית וּמַחֲלִישִׁים אוֹתָהּ,
 29 וּמוֹסִיפִין כּוֹחוֹת וְחַיּוּק בְּנַפְשׁ
 30 הָאֵלֶקֶיִת, וְדוֹרְשִׁין, מַלְשׁוֹן
 31 חִפּוּשׁ וְדִרְיֵשׁ לְפִשְׁפֶּשׂ וּלְבַעַר
 32 וּלְבַטֵּל לְגַמְרֵי גַם אֲפִילוּ דְקוֹת הָרַע
 33 כּו' (שְׁזָהוּ עִבּוּדָה זוֹ שֶׁל 'גורעין
 34 וּמוֹסִיפִין וְדוֹרְשִׁין' כְּלָלוֹת עֵנֵן
 35 הַתְּשׁוּבָה, וּבְלִשׁוֹן הַפְּתוּב
 36 וּבְקִשְׁתָּם מִשֵּׁם אֶת הַרְבֵּי
 37 אֵלֶקֶיךָ וּמִצָּאֶת כִּי תִדְרָשְׁנוּ
 38 (עֵנֵן הַתְּשׁוּבָה) כָּכֵל לְכַבֵּד
 39 וּבְכָל נַפְשֶׁךָ) שְׁהִיא עֵנֵן הַכְּלָלִי
 40 שֶׁל הַעֲבוּדָה בְּחוּדֵשׁ אֱלוֹל, כַּמְבוּאָר
 41 לְעִיל.

(ה) וְהִנֵּה בְּעֵנֵן הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַכְּתוּב וּבְקִשְׁתָּם מִשֵּׁם,
 42 מְבוּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁵⁸ לְאֲדַמְרוֹר הֹזֵק - בְּהַמְשָׁף לְבִיאוֹר
 43 עֵנֵנוּ שֶׁל חוֹדֵשׁ אֱלוֹל (שְׁהוּא חוֹדֵשׁ הַחֻשְׁבוֹן חֶשְׁבוֹן הַנֶּפֶשׁ שֶׁל
 44 מַעֲשֵׂיו וְהַנְּהַגְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם עַל כָּל הַשָּׁנָה שְׁלֹפְנֵי זֶה⁵⁹ הַשָּׁנָה
 45 הַמִּסְתַּיִמַת) עַל פִּי הַמְשָׁל
 46 הַיְדִיעֵ לְמַלְךְ שְׁקוּדָם בּוֹאוּ
 47 לְעִיר שֶׁם נִמְצָא הֵיכַל מַלְכוּתוֹ
 48 יוֹצֵאִין אֲנָשֵׁי הָעִיר לְקִרְיָתוֹ
 49 וּמְקַבְּלִין פָּנָיו שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּשָׂדָה
 50 - שְׂיֵשׁ בְּחִינַת עִיר מוֹשָׁב שְׁהִיא
 51 מְקוֹם חֻשׁוֹב הָרָאוּי לְמַגּוּרֵי בְנֵי אָדָם
 52 וּבְחִינַת שְׂדָה שְׁבַח אֲנָשִׁים עוֹבְדִים
 53 אֲבָל לֹא גֵרִים שֶׁם, וְלִמְטָה מְזָה
 54 מְקוֹם נְחוּת יוֹתֵר מִשְׁדָּה הוּא הָעֵנֵן
 55 דְ"שָׁם", שְׁזָהוּ הַמְּקוֹם שְׁבוּ
 56 נִמְצָאִים הָעֵנֵנִים הַבְּלִתִּי-
 57 רְצוּיִים⁶⁰ שְׁצִרִיךְ לְהַתְּרַחֵק מֵהֶם,
 58 וְעַל זֶה נֶאֱמַר וּבְקִשְׁתָּם מִשֵּׁם
 59 גו', לְתַקֵּן אֶת הָעֵנֵנִים הַבְּלִתִּי
 60 רְצוּיִים הַשְּׂיִיכִים לְ"שָׁם" כּו'
 61 שׁוּזָה עֵנֵנָה וְתוֹכְנָה שֶׁל עִבּוּדָה
 62 הַתְּשׁוּבָה, הַעֲבוּדָה שֶׁל חוּדֵשׁ אֱלוֹל.
 63 אֲמָנָם בֵּינָם שְׂיֵמִי חוֹדֵשׁ אֱלוֹל
 64 הֵם יְמֵי רְצוֹן, כְּמֵאֲמַר רַנ"ל⁶¹
 65 מָה הָרֵאשׁוֹנִים בְּרָצוֹן אָף
 66 אַחֲרוֹנִים בְּרָצוֹן, מִשֶּׁה רַבִּינוּ עֵלָה
 67 לְהַר סִינֵי שְׁלוֹשׁ פַּעְמִים, אַרְבַּעִים
 68 הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים, מִמֵּתָן תּוֹרָה וְעַד י"ז
 69 תְּמוּזָה, שֶׁהֵם הַיָּמִים שֶׁל הַלּוּחוֹת
 70 הָרֵאשׁוֹנוֹת הָיוּ יְמֵי רְצוֹן, וְכֵן גַּם
 71 הָאֲחֵרוֹנִים, מֵרֵאשׁ חוּדֵשׁ אֱלוֹל עַד יוֹם
 72 הַכִּיפּוּרִים, שֶׁהֵם הַיָּמִים שֶׁל הַלּוּחוֹת
 73 הַשְּׁנִיּוֹת, הָיוּ גַם הֵם יְמֵי רְצוֹן (וּכְפִירוּשׁ
 74 רַש"י עַל הַכְּתוּב בְּתוֹרָה שֶׁאֵמַר מִשֶּׁה
 75 רַבִּינוּ "וְאֲנֹכִי עֹמְדִי בְּהַר כִּימִים
 76 הָרֵאשׁוֹנִים אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים
 77 לַיְלָה", כִּימִים הָרֵאשׁוֹנִים - שֶׁל לּוּחוֹת
 78 הָרֵאשׁוֹנוֹת מָה הֵם בְּרָצוֹן אָף אֱלוֹ
 79

כְּמֵאֲמַר רַנ"ל⁶¹ מָה הָרֵאשׁוֹנִים בְּרָצוֹן אָף אַחֲרוֹנִים בְּרָצוֹן, וְכַמְבוּאָר

(58) פ' ראה לב, ב ואילך. (59) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 141 ואילך. וש"נ. (60) ראה סה"מ תש"ט ע' 226, ובהערה בשוה"ג. (61) פרש"י עקב י, י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ברצון אבל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם היו כבעס" וְכַמְבוּאֵר
 2 בְּכִמְהָ וְכִמְהָ מְאָמְרִים⁶² שְׁאֵז בארבעים ימים אלה שהם ימי רצון
 3 הַעֲבוּדָה שהאדם עובד את ה' הִיא בְּנֶגְלָל, בִּינּוֹן שְׁבָכָל יוֹם וְיוֹם
 4 מארבעים ימים אלה מְאִירִים שֶׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה מְדוּת הַרְחָמִים⁶³
 5 האמורות בתורה (ה', ה' א-ל רחום
 6 ותנון ארך אפים ורב חסד ואמת, נוצר
 7 חסד לאלפים נושא עון ופושע וחסאה
 8 ונקח), שְׁהָם הַמַּשְׁכָּה והתגלות של
 9 אור אלוקי לְמַעַלָּה מְמַדִּידָה
 10 וְהַגְבֻלָּה, וְכַמְשַׁל הַמְלֶךְ
 11 שְׁנַמְצָא בַשְּׂדָה, שְׁאֵז כאשר
 12 המלך נמצא בשדה, ולא סגור וספון
 13 בהיכל מלכותו וְשִׁאֵין כָּל מִי
 14 שְׁרוּעָה לְצֵאת לְהַקְבִּיל פְּנֵינוּ,
 15 וְהִינּוּ, שְׁהָעֵם הַנִּמְצָא בַשְּׂדָה
 16 ולא רק הגדולים והחשובים אלא גם
 17 פשוטי העם מְתַקְרָב אֶל הַמְלֶךְ,
 18 וְהַמְלֶךְ מְקַבֵּל אֶת כּוֹלֵם בְּסֶבֶר
 19 פְּנִים יְפוֹת וּמְרָאָה פְּנִים
 20 שׁוֹחֲקוֹת לְכוֹלֵם, וּבְלִקְתוֹ
 21 הַעִירָה (בְּסִיּוּם חוֹדֵשׁ אֱלוֹל)
 22 הָרִי הֵם הוֹלְכִים אַחֲרָיו וְכוּ'
 23 (וְעַל פִּי הַמּוֹבֵן מֵהַמְשַׁל, הַגָּה
 24 בְּשֵׁם שֶׁבַשְׂדָה אֵין שׁוֹם
 25 הַגְבֻלּוֹת לְגִשְׁת אֶל הַמְלֶךְ,
 26 אלא כל הרוצה יכול לגשת פִּן הוּא
 27 גַם כְּשֶׁהַמְלֶךְ הוֹלֵךְ לְעִירוֹ,
 28 שְׁכָל זְמַן שְׁנַמְצָאִים עֲדִיין
 29 בַשְּׂדָה, והמלך עדיין לא נכנס להיכלו
 30 בעיר אֵין שׁוֹם הַגְבֻלּוֹת בְּנוֹגֵעַ
 31 לְהַלִּיכָה אַחֲרָיו, אֱלֹא הַכֹּל
 32 הוֹלְכִין אַחֲרָיו) - הָרִי מוֹבֵן
 33 שְׁכָבֶר פְּעֵלוֹ בְּעִנְיָנִים הַבְּלָתִי
 34 רְצוּיִם שְׁנַמְצָאִים "שֵׁם" וכבר
 35 תיקנו אותם, וּבִשְׁעָה שְׁנַמְצָאִים
 36 בַשְּׂדָה יְכוֹלִים כְּבָר לְסִיּוּם אֶת
 37 הַבִּירוּרִים והתיקונים שְׁצָרִיכִים
 38 לְפַעוֹל "שֵׁם" ואין צורך ללכת
 39 לִ"שֵׁם", בְּדוּגְמַת אוֹפֵן הַבִּירוּר
 40 דְשִׁלְמָה⁶⁴ המלך, שְׁהוּא הָיָה
 41 בְּמִקְוָמוֹ, בירושלים, וּמַצַּד

42 רִיבּוּי הָאוֹר ששלמה המלך המשיך והאיר מְשִׁיךְ אֱלִיוֹ אֶת
 43 הַנִּיצוּצוֹת כּוּ' שהיה צריך לברר שיבואו להתברר (וכמסופר שמלכת שבא
 44 באה לשלמה המלך מרחוק). וּמְזָה מוֹבֵן, שְׁהַעֲבוּדָה ד' וּבְקִשְׁתָּם
 45 מְשֵׁם" (שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת עֲנִין הַתְּשׁוּבָה כמבואר לעיל) הִיא (לֹא
 46 רק בְּמַעַמְד וּמַצָּב שְׁנַמְצָאִים
 47 בַשְּׂדָה, אֱלֹא) אֶפִּילוֹ בְּמַעַמְד
 48 וּמַצָּב שְׁנַמְצָאִים בְּעִיר
 49 וּבְהִיכַל מְלָכוּתוֹ (אֶף עַל פִּי
 50 שְׁבַפְרֻטִּיּוֹת יוֹתֵר מְחַלֵּק רִבִּינוּ
 51 הַזְּקֵן בְּדְרוּשׁ מאמר החסידות
 52 בליקוטי תורה הַנּוֹצֵר לְעִיל בֵּין
 53 "שֵׁם" לְ"שְׂדָה" וְ"עִיר"
 54 באופן כללי יותר, אפשר לתקן את
 55 הדברים הבלתי רצויים גם כשנמצאים
 56 בעיר ואין צורך לעשות זאת דוקא
 57 "שֵׁם"). וְעַד שִׁישׁ לּוֹמֵר בְּדְרָךְ
 58 אֶפְשָׁר, שְׁכָל עֲנִין שְׁאִינוּ
 59 עֲצָמוֹת וּמַהוֹת שֶׁל הַאֱלוּקוֹת
 60 עצמו, אלא הארה והתפשטות של
 61 העצמות ומהות, גם דרגות גבוהות
 62 ביותר, הָרִי הוּא נִקְרָא במוֹבֵן
 63 מְסוּיִם בְּשֵׁם "שֵׁם", כִּי, בְּתִיבַת
 64 במילה שֵׁם (בְּקַמ"ץ) יֵשׁ אוֹתָם
 65 אוֹתוֹת כְּמוֹ בְּתִיבַת במילה שֵׁם
 66 (בְּצִיר"י)⁶⁵, וּבְזָה מְרוּמָז
 67 שְׁכָל עֲנִין שֶׁל הָאָרֶה וְאוֹר
 68 כּוּ', עַד לְמַעַלָּה מְעַלָּה גַם
 69 דְרָגָה נְעִלִית מֵאֵד, בִּינּוֹן שְׁאִינוּ
 70 עֲצָמוֹת וּמַהוֹת, אִינוּ בְּחִינַת
 71 "זָה", וְלִכֵּן נִקְרָא כְּבָר בְּשֵׁם
 72 "שֵׁם".
 73 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם דִּיוֹק
 74 לְשׁוֹן הַרְמַב"ם בְּהַתְחַלַּת
 75 סְפָרוֹ⁶⁶ "מִשְׁנֵה תוֹרָה - הִיד הַחֻזְקָה"

27 הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם "שֵׁם", כִּי, בְּתִיבַת שֵׁם (בְּקַמ"ץ) יֵשׁ אוֹתָם אוֹתוֹת כְּמוֹ
 28 בְּתִיבַת שֵׁם (בְּצִיר"י)⁶⁵, וּבְזָה מְרוּמָז שְׁכָל עֲנִין שֶׁל הָאָרֶה וְאוֹר כּוּ', עַד
 29 לְמַעַלָּה מְעַלָּה, בִּינּוֹן שְׁאִינוּ עֲצָמוֹת וּמַהוֹת, אִינוּ בְּחִינַת "זָה", וְלִכֵּן נִקְרָא כְּבָר
 30 בְּשֵׁם "שֵׁם".

(62) ראה גם סה"מ תש"ט ע' 230. (63) ראה משנת חסידים מסכת אלול פ"א מ"ג. לקו"ת שם. (64) ראה סה"מ תרנ"ט ע' קסב [קעד]. תש"ד ע' 107. (65) ראה גם לקו"ת חוקת נו, סע"ד. אוה"ת שם ע' 25 (בהוצאת קה"ת, תשנ"ח). (66) ריש הל'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון
 2 כו' וכל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת המצאו,
 3 דלכאורה, מהו דיוק הלשון לידע שיש שם כו' ומדוע כותב
 4 כאן הרמב"ם את המילה "שם"?
 5 והענין בזה, דהנה, כאן
 6 מדובר אודות ענין האלקות
 7 כפי שהוא מצד העולם (שבו
 8 בעולם מתעסקת התורה לבררו
 9 כו'), שזהו⁶⁷ אמרו שלכן אומר
 10 הרמב"ם שיש שם מצוי ראשון
 11 הקדוש ברוך הוא וממנו נמצאו
 12 ונבראו כל הנמצאים, אף על
 13 פי שלא זהו עיקר האלקות
 14 מה שהעולמות מתהווים
 15 ממנו⁶⁸ וכל הברואה היא על ידי
 16 הארה מועטת ומצומצמת של
 17 האלקות, ולא עצמות ועיקר
 18 האלקות, ומכל מקום הרמב"ם מזכיר
 19 כאן את בריאת 'כל הנמצאים' כי
 20 מדובר על בירור ותיקון העולם. וזהו
 21 'יסוד היסודות ועמוד
 22 החכמות לידע שיש שם
 23 מצוי ראשון', היינו, שכפי
 24 שהעולם הוא באופן של
 25 "שם", באופן נחות ורחוק
 26 מאלקות, עולם שמעלים ומסתיר על
 27 האלקות הנה לכל לראש (יש
 28 בו בעולם כפי שהוא נמצא "שם"
 29 הענין ד'יסוד היסודות ועמוד
 30 החכמות, שבראשי התיבות
 31 של מילים אלו (יסוד היסודות
 32 ועמוד החכמות) נרמז הענין
 33 דהוי'⁶⁹ [אלא שזהו רק ברמז

ובראשי תיבות, וכידוע הענין
 וכל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת
 המצאו, דלכאורה, מהו דיוק הלשון לידע שיש
 שם כו'. והענין בזה, דהנה, כאן מדובר אודות
 ענין האלקות כפי שהוא מצד העולם (שבו
 מתעסקת התורה לבררו כו'), שזהו⁶⁷ אמרו שיש
 שם מצוי ראשון וממנו נמצאו כל הנמצאים, אף
 על פי שלא זהו עיקר האלקות מה שהעולמות
 מתהווים ממנו⁶⁸. וזהו "יסוד היסודות ועמוד
 החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון", היינו,
 שכפי שהעולם הוא באופן של "שם", הנה לכל
 לראש (יש בו הענין ד'יסוד היסודות ועמוד
 החכמות, שבראשי התיבות (יסוד היסודות
 ועמוד החכמות) נרמז הענין דהוי'⁶⁹ [אלא
 שזהו רק ברמז ובראשי תיבות, וכידוע הענין
 של ראשי תיבות⁷⁰ שהאות שבראש התיבה
 פוללת את כל התיבה, אבל אף על פי כן, אין
 זה כפי שהתיבה היא בגלוי], שבפשטות הרי
 הם⁷¹ ענינים שאינם עצמות ומהות. ומזה באים
 לידע – שהוא ענין הידיעה וההכרה, ועד
 לתכלית השלימות שישנו בענין הדעת – שיש⁷² מצוי ראשון (עצמות
 ומהות), ובמיוחד על פי המבואר באגרת הקודש⁷³ שהבריאה היש מאין היא
 דוקא ממהותו ועצמותו של המאציל הבורא ברוף-הוא
 שמציאותו שלו עצמו הוא מעצמותו ואינו עלול והמציאות
 שלו אינה תוצאה מאיזה עילה
 סיבה שקדמה לו חס ושלום
 וכיון שהוא עצמו אינו תוצאה של
 סיבה כלשהי, יש לו, ורק לו, את הכוח
 לברוא יש מאין.

יסוה"ת. 67) ראה גם "הדרן" על הרמב"ם תשל"ה סוס"ח (תורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם ו"ש"ס ע' נא ואל"ך).
 68) לקו"ת שה"ש ח, א. 69) הובא בשם ר' דוד הנגיד נכדו של הרמב"ם – סדר הדורות ד"א תתקכ"ז. שם הגדולים
 להחיד"א מע' רמב"ם. וראה גם "פירוש" לרמב"ם ריש הל' יסוה"ת. 70) תניא שער היחוד והאמונה בסופו. 71) לכאורה
 קאי לא רק על התיבות "יסוד היסודות ועמוד החכמות", אלא גם על "הוי'" (שנרמז בראשי-התיבות "יסוד היסודות ועמוד
 החכמות"), שהרי גם הוי' הוא רק "שם", שהו"ע של אור והארה כו' (המו"ל). 72) אולי הכוונה, שגם במ"ש "יש שם כו"
 יש לפרש לא רק שם (בקמ"ץ) אלא גם שם (בצירי), היינו, שלכל לראש צריך לידע שגם בעולם כפי שהוא באופן של
 שם (בקמ"ץ) "יש שם" (שמו של הקב"ה – שם הוי', שמרומז בר"ת דיסוד היסודות כו'); אמנם גם ה"שם", כיון שהוא
 רק הארה ולא עצמות, ה"ה בבחי' שם (כנ"ל), ולכן צריך לגלות גם בעולם בחי' העצמות – "מצוי ראשון" (המו"ל).
 73) סימן כ (קל, ריש ע"ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ו) וְעִנְיָן זֶה שֶׁל יְדִיעָה וְהִכָּרָה בְּאִלּוּקוֹת, "לִידַע שֵׁשׁ שָׁם מִצִּוֵּי רֵאשֹׁן"
- 2 נַעֲשֶׂה נִפְעַל עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּאוֹפֵן דְּגוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין
- 3 וְדוֹרְשִׁין שְׁעִנְיָן וְשִׁיכוּתוֹ לְעִבּוֹדַת הַתְּשׁוּבָה נִתְבָּאָר לְעִיל. וּבְהִקָּדִים
- 4 הַמְּבֹאָר בְּהַמְשָׁף הַמְּאָמֵר⁷⁴ הַנּוֹכַח שֶׁל הַרְבֵּי הַרִי"צ: "אָמְנָם
- 5 צָרִיף לְהִבִּין לְמָה זֶה הוּא
- 6 הַסֵּדֵר בְּאוֹפֵן כְּזֶה דְּוָקָא (ו) וְעִנְיָן זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּאוֹפֵן
- 7 דְּגוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין, שְׁצָרִיף
- 8 לְהִיּוֹת תַּחֲלָה כְּשֶׁלֵּב רֵאשֹׁן שֶׁל
- 9 עֲבוֹדַת ה' גּוֹרְעִין מִפְּחִיתִים
- 10 וּמְחַלְשִׁים מִתְּאוֹוֹת הַנֶּפֶשׁ
- 11 הַבְּהֵמִית, וְאַחַר כֵּן וּמוֹסִיפִין
- 12 עַל כַּח הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְלָמָּה
- 13 לֹא יִהְיֶה תַּחֲלַת הָעֲבוֹדָה
- 14 בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית כּו"ו,"
- 15 דְּלִכְאוּרָה, מִצַּד הָעִנְיָן דְּעַמָּךְ
- 16 בְּלָם צְדִיקִים⁷⁵, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב
- 17 בְּנוֹבֵאת יִשְׁעִיה, הִיָּה צָרִיף לְהִיּוֹת
- 18 הַתַּחֲלַת הָעֲבוֹדָה בְּעִנְיָנֵי טוֹב,
- 19 לְהוֹסִיף בְּעִנְיָנֵי קְדוּשָׁה,
- 20 וּבְדַרְךָ מִמִּילָא יִבְטְלוּ
- 21 הָעִנְיָנִים שְׁמָהֶם צָרִיף לְגִרּוּעַ
- 22 וּמְדוּעַ בְּכָל זֹאת הַתַּחֲלָה הִיא דוּקָא
- 23 בִּגְזוּרְעִין, בְּעִנְיָן הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית?
- 24 אֵף הָעִנְיָן הוּא, דְּהִנְהָ, נִתְבָּאָר
- 25 לְעִיל⁷⁶ (בְּסֵפֶר ב) שְׁכַדִּי לְפַעוּל
- 26 הָעֲלָאָת וּרְוּמוֹת כָּל הַבְּרִיאָה
- 27 (שְׁנִבְרָאָת בְּכ"ה בְּאִלּוּל)
- 28 מִבְּחִינַת כַּה (דְּרַגְתַּת הָאֱלֹקוֹת
- 29 דְּמִמְלָא כָּל עֲלָמִין) לְבַחֲיַת
- 30 זֶה שְׁהִיא דְּרַגָּה נְעִלִית הַרְבֵּה יוֹתֵר
- 31 (מְרָאָה בְּאֶצְבְּעוֹ וְאוֹמֵר זֶה
- 32 אֵי-לִי), צָרִיף לְהִיּוֹת עִנְיָן זֶה
- 33 שֶׁל גִּלּוּי בְּחִינַת 'סוֹכֵב' בְּבַחֲיַת
- 34 'מִמְלָא' בְּאָדָם עֲצָמוֹ (שְׁנִבְרָאָה
- 35 בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ, שְׁזָהוּ עִנְיָן
- 36 חִיבוּר הַנֶּשְׁמָה בְּגוּף²⁴). וְעַל
- 37 פִּי זֶה מוֹכֵן, שֶׁהַתַּחֲלַת
- 38 הָעֲבוֹדָה צָרִיף לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן
- 39 דְּגוֹרְעִין, הִינְנוּ, לְהִסִּיר אֶת
- הַהֶעָלָם וְהַסֵּתֵר עַל הָעוֹלָם עַל
- אֱלֹקוֹת, שְׁאֶפִּילוּ כְּפִי שְׁעוֹלָם עַל מִילוּאוֹ נִבְרָא, הֲרִי זֶה רַק עִנְיָן שֶׁל נִבְרָא,
- וְלֹא עֲצָמוֹת וּמַהוּת כְּפִי שְׁהוּא קוֹדֵם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, שְׂאִין זֶה בְּגִילּוּי בְּהִנְבְּרָא.
- אֵף עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּעִנְיָן דְּגוֹרְעִין, שְׁזָהוּ עִנְיָן דְּסוּר מְרַע, וְעַד לְדַקּוֹת
- דְּדַקּוֹת הָרַע, שְׁמַתְבַּטָּא בְּכֹף שְׂאִין זֶה עֲצָמוֹת וּמַהוּת בְּגִילּוּי, הִינְנוּ, שְׂאִין זֶה
- בְּאוֹפֵן שְׂרוּאָה בְּזֶה הָעִנְיָן דְּאִין עוֹד מְלַבְדוּ²⁵ — אֲזִי נַעֲשֶׂה הָעִנְיָן דְּמוֹסִיפִין
- בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית⁷⁷, וְלֹא-חֲרִי זֶה הָעִנְיָן דְּדוֹרְשִׁין, שְׁמַגִּיעַ לְתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת
- דְּעִנְיָן הַתְּשׁוּבָה, שְׁזָהוּ עִנְיָן דְּרִישָׁה⁷⁸ — תְּדַרְשֵׁנוּ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ,

(74) סה"מ תש"ט ע' 228. (75) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק. (76) פ"ב. ד"ה זה היום דש"פ נצוי" ספ"ה (תורת מנחם התוועדיות חע"ג ס"ע 226). (77) לכאורה הכוונה, שעבודת נה"א מצד עצמה היא רק בבחי' האורות והגילויים, וע"י עבודתה בענין ד"גורעין" להסיר ההעלם וההסתור כו', נעשה בה הענין ד"מוסיפין" — שיתבטל גם ה"העלם וההסתור" דבחי' הגילויים לגבי העצמות (המו"ל). (78) ראה סה"מ תש"ט ע' 227, ש"ענין הדרישה הוא התגלות בחינת פנימיות הלב, בחינת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כסיום הכתוב דקאי שמכוון על עצמות ומהות, ששם בעצמות
 2 ומהות האלוקות לא שייך לומר שמגיעים לזה על ידי
 3 אתערותא דלתתא, התעוררות מלמטה, מצד האדם, שהרי אין לאדם
 4 מצד עצמו שום יכולת להגיע ו'למצוא' את עצמות ומהות האלוקות אלא
 5 הרבר יתכן רק באופן
 6 שהאתערותא דלתתא מצד
 7 האדם פועלת וממשיכה
 8 מלמעלה למטה אתערותא
 9 דלעילא כדי שיהיה למטה
 10 אתר שלים, מקום שלם ולא פגום
 11 שבו יוכל להיות שורה
 12 ומתגלה עצמות ומהות, ועד
 13 שנעשה דירה¹⁰ לו יתברך
 14 (לעצמות ומהות¹¹)
 15 בתחתונים כמבואר לעיל.
 16 ז) וזהו ענין התוכן הפנימי של
 17 העבודה דאני לדודי, התקרבות
 18 לאלוקות שתחילתה בעבודה מצד
 19 האדם, מלמטה למעלה, שזוהי
 20 העבודה דחודש אלול (בתור
 21 הקדמה לענין זה היום תחלת
 22 מעשיך בראש השנה, שנפעל על ידי
 23 עבודת האדם, כמבואר לעיל
 24 באריכות), שפלותה של העבודה
 25 בחודש אלול היא באופן
 26 דגורעין מפחיתים ומחלישים
 27 (מנפש הבהמית) ומוסיפין
 28 (בנפש האלקית)
 29 ודורשין ומבקשים התקרבות
 30 לאלוקות, ומזה העבודה באופן של
 31 גורעין ומוסיפין ודורשין בא
 32 להשלימות בענין התשובה,
 33 באופן שהרוח הנשמה של האדם
 34 תשוב ותתקרב ותתחבר אל
 35 האלקים אשר נתנה⁷⁹, כלשון
 36 הכתוב בקהלת, דכיון שבראש
 37 חדש אלול מתחילים
 38 הארבעים יום שעליהם
 39 נאמר⁶¹ מה הראשונים
 40 ברצון אף האחרונים ברצון,

כמובא לעיל, הרי מיד ביום ראש חדש אלול היה כבר בדרגא
 של רצון כו', ונמצא שיקר עבודת התשובה נעשה כבר בראש חודש
 אלול, מיד בהתחלת ימי הרצון, ועבודתו בתשובה בימים הבאים של
 חודש אלול היא רק לילך מחיל אל חיל⁸⁰ ולהוסיף יותר ויותר
 בענין והרוח תשוב אל
 האלקים אשר נתנה. ועל
 אחת כמה וכמה בימי
 הסליחות, ואם הדברים בכל ימי
 חודש אלול קל-וחומר בימי הסליחות
 שאז ישנה הסליחה ומחילה
 וכפרה על כל הענינים
 שנקראים בשם חטא, אפילו
 ענינים שאינם חטא כפשוטו אלא רק
 חטא מלשון חסרון⁸¹ (כמו
 בדברי בת-שבע לדוד המלך בספר
 מלכים, שאם שלמה המלך לא ימלא
 את מקומו של דוד וימלוך אחריו, אזי
 אני ושלמה בני חטאים⁸²
 ופירש רש"י: "חטאים" - חסרים
 ומנועין מן הגדולה"), והחיסרון
 המדובר כאן הוא שחסר בתכלית
 השלימות דהווי' הוא
 האלקים אין עוד מלבדו²⁵
 אחדות ה' באופן הכי מושלם כפי
 שצריך להיות בגילוי למטה
 ובימי הסליחות משלימים ומתקנים גם
 חסרון זה.
 ועל ידי העבודה דחדש אלול
 בכלל וימי הסליחות בפרט,
 נעשית הקנה קרובה לענין
 דתמליכוני עליכם⁸³, כדברי
 הגמרא לגבי אמירת פסוקי מלכות
 בתפלת מוסף של ראש השנה "אמר
 הקדוש ברוך הוא... ואמרו לפני בראש
 השנה מלכות... כדי שתמליכוני
 עליכם", שישאל פועלים ביום
 ראש השנה, באופן שמלכותו
 של הקדוש ברוך הוא ברצון קבלו
 עליכם⁸³, ונקב"ה מקבל
 ההקברה שבני ישראל מכתרים

רעותא דלבא שמצד שרש הנשמה כו". וממשיך לבאר, ש"בבע"ת, ע"י ובקשתם משם.. נעשה הרצוא בתוקף ההתפעלות
 ביותר כו", "ביותר גם מבצדיקים". (79) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ. (80) תהלים פד, ח. ברכות בסופה.
 (81) לקו"ת מטות פב, א. נצבים נא, א. ובכ"מ. (82) מלכים א, א, כא. (83) ר"ה טז, א. לד, ב. (84) נוסח תפלת ערבית.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אותו למלך בראש השנה, בכל שנה מחדש, **בְּמִקְבַּל שְׁכַן מְזֵה שְׁעוֹד**
 2 **בְּהִיּוֹתוֹ בְּשָׂדֶה** בימי חודש אלול **הָרִי הוּא מְקַבֵּל אֶת כָּל־סֶבֶר**
 3 **פְּנִים יְפוֹת וּמְרֹאָה פְּנִים שׁוֹחֲקוֹת לְכָל־ס, וְעַל אַחַת כַּמָּה**
 4 **וְכַמָּה כְּשֵׁרוּאָה בְּסִיּוּם חוֹדֵשׁ אֱלוֹל שֶׁהַכֹּל הוֹלְכִים אַחֲרָיו**
 5 **לְעִיר מְלֻכּוֹתוֹ,** וכל בני ישראל
 6 רוצים להתקרב אל הקדוש ברוך הוא
 7 **אֲזִי מְנִיחִים לְכוֹלֵם לְהַפְנִס**
 8 **לְהִיכַל מְלֻכּוֹתוֹ, וּמְכַתִּירִים**
 9 **אֶת הַמֶּלֶךְ בְּרִצּוֹן, וְהַקְבָּ"ה**
 10 **מְקַבֵּל אֶת הַהֲכַתְרָה דְּמִלוּךְ**
 11 **עַל הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּכַבּוּדְךָ כְּפִי**
 12 **שְׁאוּמִרִים** בתפילות ראש השנה
 13 (וקבלת ההכתרה היא **בְּאוּפָן**)
 14 **שְׁמִיגְלָה** הקדוש ברוך הוא
 15 **מְלֻכּוֹתוֹ** על בני ישראל ועל כל
 16 העולם, **שֶׁהָרִי עֲנִין הַמְּלוּכָה**
 17 **צָרִיף לְהִיּוֹת בְּגִלּוּי⁸⁵,** כמבואר
 18 ב'המשך תער"ב' לאדמו"ר הרש"ב,
 19 "שההמשכה [בראש השנה] היא
 20 בבחינת מלכות, וזהו עיקר הכוונה
 21 להיות בחינת המלוכה בגילוי למטה,
 22 וכמו שאומרים מלך על העולם כולו
 23 בכבודך כו' והופע בהדר גאון עוון על
 24 כל יושבי תבל ארצך כו' שזהו על ידי

מְקַבֵּל הַהֲכַתְרָה, **בְּמִקְבַּל שְׁכַן מְזֵה שְׁעוֹד בְּהִיּוֹתוֹ**
בְּשָׂדֶה הָרִי הוּא מְקַבֵּל אֶת כָּל־סֶבֶר פְּנִים יְפוֹת
וּמְרֹאָה פְּנִים שׁוֹחֲקוֹת לְכָל־ס, וְעַל אַחַת כַּמָּה
וְכַמָּה כְּשֵׁרוּאָה בְּסִיּוּם חוֹדֵשׁ אֱלוֹל שֶׁהַכֹּל
הוֹלְכִים אַחֲרָיו לְעִיר מְלֻכּוֹתוֹ, אֲזִי מְנִיחִים
לְכוֹלֵם לְהַפְנִס לְהִיכַל מְלֻכּוֹתוֹ, וּמְכַתִּירִים אֶת
הַמֶּלֶךְ בְּרִצּוֹן, וְהַקְבָּ"ה מְקַבֵּל אֶת הַהֲכַתְרָה
דְּמִלוּךְ עַל הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּכַבּוּדְךָ (בְּאוּפָן שְׁמִיגְלָה
מְלֻכּוֹתוֹ, שֶׁהָרִי עֲנִין הַמְּלוּכָה צָרִיף לְהִיּוֹת
בְּגִלּוּי⁸⁵, כְּמוֹ שְׁאוּמִרִים⁸⁶ גְּלָה כְּבוֹד מְלֻכּוֹתְךָ
עֲלֵינוּ מְהֵרָה), וְהַנְּשֵׂא כו' וְהוֹפֵע כו', עַד וַיִּדְע
כָּל פְּעוֹל כִּי אֶתָּה פְּעַלְתָּ⁸⁷, וְעַד לְגִילּוּי אֱלֹקוֹת
לְמַטָּה כְּפִי שֶׁיְהִיָּה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, שְׂאָז
כּוֹלֵם יִדְעוּ אוֹתִי – אוֹתִי דְיִיקָא, לְמַעְלָה מְקַל
עֲנִינֵי שְׁמוֹת, דְּקָאֵי עַל עֲצָמוֹת וּמַהוֹת⁸⁸ שֶׁל הַאֱלֹקוֹת
עֲצָמוֹ – וְהַכּוֹתוּ מִמֶּשֶׁךְ שִׁכּוֹלֵם הֵינּוּ
לְמַקְטָנִם וְעַד גְּדוּלָם⁸⁹, בְּעֶגְלָא דִּידָן, בְּמַהֲוִירוֹת (לְפִי
הַמוֹשְׁגִים וְהַהֲבֵנָה) שְׁלֵנוּ בְּבִיאַת
מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּגְאוּלָּה
הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה, בְּשָׁנַת
גְּאוּלָּה.

14 **דִּידָן, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּגְאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה, בְּשָׁנַת גְּאוּלָּה.**
 15 **עֲנִינֵי שְׁמוֹת, דְּקָאֵי עַל עֲצָמוֹת וּמַהוֹת⁸⁸ – לְמַקְטָנִם וְעַד גְּדוּלָם⁸⁹, בְּעֶגְלָא**
 16 **דִּידָן, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּגְאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה, בְּשָׁנַת גְּאוּלָּה.**

(85) ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' שצו [ח"ב ע' תקמו]. (86) תפלת מוסף ליו"ט ולימים נוראים. (87) תפלת העמידה דר"ה.
 (88) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי נצבים ע' תשמו. סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרנט ואילך. (89) ירמי' לא, לג.

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום רביעי עמ' 1

1 הרבים שעוברת באמצע השדה לדרך צדדית, וזו הרבים בדרך
 2 השניה וממשיכים להשתמש גם בדרך הראשונה. הגמרא הבינה
 3 שהטעם הוא מפני שאין אפשרות למנוע אותם מכך, לפי שאי
 4 אפשר להעמיד רבים לדין. שואלת הגמרא: **אִמָּאי שְׁלֹו לֹא הִגִּיעוּ**
 5 – מדוע לא התירו לו חכמים להחליף את הדרך בעל כרחם של
 6 הרבים, הלא להם אין הפסד בדבר, ואם הרבים ממשיכים
 7 להשתמש בדרך הראשונה וגורמים לו הפסד שאינו יכול לזרוע
 8 במקום ההוא, **לִיְקוּט פְּדָא וְלִיתֵיב –** שיקח מקל בידו וישב
 9 בכניסה לשדה ויכה את כל מי שירצה לעבור. ותמחה הגמרא:
 10 **שְׁמַעְתָּ מִיָּה לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ אִפִּילוּ בְּמָקוֹם פְּסִידָא –**
 11 **הָאֵם נִלְמַד מִמִּשְׁתַּנּוּתוֹ שֶׁאֵין אָדָם רִשָׁאי לְעִשׂוֹת דִּין לְעַצְמוֹ אִפִּילוּ**
 12 **בְּמָקוֹם שִׁישׁ לוֹ הַפְסַד, וְהָרִי לְמַדְנוּ בְּמַסַּכַת בְּבֵא קָמָא (כז) שְׁגַם**
 13 **הַסּוֹבְרִים שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַפְסַד אֵין אָדָם עוֹשֶׂה דִּין לְעַצְמוֹ, מְכַל**

14 מקום במקום שיש הפסד לדעת כולם רשאי אדם לעשות דין
 15 לעצמו.
 16 עונה הגמרא: **אִמָּר רַב זְבִיד מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבָּא, אִמְנַם מַעִיקַר הַדִּין הוּא**
 17 **יִכּוֹל לְמַנּוּעַ אֶת הַרְבִּים מִלְּעַבּוֹר בְּדֶרֶךְ הָרֵאשׁוֹנָה אֲלֵא שְׁחַבְמִים**
 18 **תְּקַנּוּ שֶׁאֵם אֵם נָתַן לָהֶם דֶּרֶךְ אַחֲרַת הַשּׁוּהָ לְדֶרֶךְ הָרֵאשׁוֹנָה, מְכַל**
 19 **מָקוֹם אֵינּוּ יִכּוֹל לְמַנּוּעַ אֶת הַרְבִּים מִלְּכַת בְּדֶרֶךְ הָרֵאשׁוֹנָה גְּוִירָה**
 20 **שְׁמָא יִתֵּן לָהֶן דְּרֶךְ עֲקָלְתוֹן –** דרך מעוקלת שאינה ישרה ויהא בזה
 21 טירחה לרבים ולא יהא מי שימחה בידו.
 22 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: **רַב מְשַׁרְשֵׁיא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבָּא אִמָּר**
 23 **שְׁהַמְשַׁנָּה מִדְּבַרְתָּ פְּגוּתָן לָהֶם דְּרֶךְ עֲקָלְתוֹן שְׁהוּא גּוֹרַם בּוֹה טִירְחָה**
 24 **לְרַבִּים, וְלָכֵן תְּקַנּוּ חַכְמִים שִׁמְשִׁיכוּ לְלַכַּת גַּם בְּדֶרֶךְ הָרֵאשׁוֹנָה.**
 25 **אֵךְ אִם אִמְנַם נָתַן לָהֶם דֶּרֶךְ אַחֲרַת יִשְׂרָה, אֵינַם רִשָׁאִים עוֹד לְלַכַּת**
 26 **בְּדֶרֶךְ הָרֵאשׁוֹנָה.**

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

37 ("מעמק" שלמעלה מ"עומק" רגיל) יש שתי מדרגות שהן
38 שני עומקים. וצריך להבין, מהו ענין המעמק שלמעלה
39 מעומק, ומה הם שתי המדרגות שבמעמק גופא עצמו
40 (מעמקים לשון רבים)?

41 גם צריך להבין מה שגאמר
42 (מעמקים) קראתיך, קריאה
43 ופנייה של האדם אל הקדוש ברוך הוא
44 שמלשון זה 'קראתיך' משמע
45 שאין צריך לזה השתדלות
46 מיוחדת, אלא רק קריאה
47 בעלמא, כאדם הקורא
48 לחבירו, שהיא פעולה פשוטה
49 וסתמית שאינה קשורה דוקא בעומק
50 הנפש, ולכאורה, כיון שמדובר
51 כאן על דבר (= אודות) המשכה
52 וגילוי מלמעלה למטה מבחינת
53 מעמקים (מעמק שלמעלה
54 מעומק, ובזה גופא במעמק
55 עצמו שתי מדרגות, כנזכר
56 לעיל), הרי בודאי צריך
57 להיות לזה כדי להמשיך המשכה
58 כל כך נעלית השתדלות
59 מיוחדת, ולמה נאמר
60 ממעמקים קראתיך, שהוא
61 קריאה בעלמא קריאה סתמית
62 פשוטה, ללא השתדלות מיוחדת?

63 ולהעיר, שאף שמצינו
64 במדרש⁵ שקריאה היא אחד
65 גם צריך להבין מה שגאמר
66 (מעמקים) קראתיך, קריאה
67 ופנייה של האדם אל הקדוש ברוך הוא
68 שמלשון זה 'קראתיך' משמע
69 שאין צריך לזה השתדלות
70 מיוחדת, אלא רק קריאה
71 בעלמא, כאדם הקורא
72 לחבירו, שהיא פעולה פשוטה
73 וסתמית שאינה קשורה דוקא בעומק
74 הנפש, ולכאורה, כיון שמדובר
75 כאן על דבר (= אודות) המשכה
76 וגילוי מלמעלה למטה מבחינת
77 מעמקים (מעמק שלמעלה
78 מעומק, ובזה גופא במעמק
79 עצמו שתי מדרגות, כנזכר
80 לעיל), הרי בודאי צריך
81 להיות לזה כדי להמשיך המשכה
82 כל כך נעלית השתדלות
83 מיוחדת, ולמה נאמר
84 ממעמקים קראתיך, שהוא
85 קריאה בעלמא קריאה סתמית
86 פשוטה, ללא השתדלות מיוחדת?

87 (רבים). גם צריך להבין מה שגאמר
88 (מעמקים) קראתיך, קריאה
89 ופנייה של האדם אל הקדוש ברוך הוא
90 שמלשון זה 'קראתיך' משמע
91 שאין צריך לזה השתדלות
92 מיוחדת, אלא רק קריאה
93 בעלמא, כאדם הקורא
94 לחבירו, שהיא פעולה פשוטה
95 וסתמית שאינה קשורה דוקא בעומק
96 הנפש, ולכאורה, כיון שמדובר
97 כאן על דבר (= אודות) המשכה
98 וגילוי מלמעלה למטה מבחינת
99 מעמקים (מעמק שלמעלה
100 מעומק, ובזה גופא במעמק
101 עצמו שתי מדרגות, כנזכר
102 לעיל), הרי בודאי צריך
103 להיות לזה כדי להמשיך המשכה
104 כל כך נעלית השתדלות
105 מיוחדת, ולמה נאמר
106 ממעמקים קראתיך, שהוא
107 קריאה בעלמא קריאה סתמית
108 פשוטה, ללא השתדלות מיוחדת?

1 נאמר בתהלים, בפרק שאומרים בעשרת ימי תשובה:
2 שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה' (שזהו התחלת השיר
3 דמעמקים שאומרים בתפלת שחרית דיום א' דראש
4 השנה², היום הראשון מבין עשרת ימי תשובה לצאתי הקדמת
5 העבודה שהאדם עובד את ה'
6 תפלת ערבית בליל א'
7 דראש השנה³, ומכל שכן
8 לצאתי העבודה דערב ראש
9 השנה ואמירת מזמור זה
10 'מעמקים', היא לאחר ההכנה
11 וההקדמה של העבודה הקודמת
12 לשחרית של ראש השנה, היא העבודה
13 של ליל ראש השנה ושל ערב ראש
14 השנה). וידוע הדיוק השאלה
15 בזה⁴, דמה שגאמר
16 ממעמקים לשון רבים היינו
17 שני עמקים, עומק, ועומק
18 לעומק (עומק בטר עומק
19 עומק אחרי עומק) ויש להבין מהו
20 הענין בזה. ויש להוסיף בזה,
21 שמלבד הדיוק דמעמקים
22 לשון רבים, המלמד שמדובר על
23 העומק ועל עומק העומק עצמו הנה
24 גם הלשון מעמק (לשון
25 יחיד) גופא עצמו, גם ללא
26 שמוסיפים ים' כסיום המילה ההפוכת
27 אותה מ'מעמק' לשון יחיד ל'מעמקים'
28 לשון רבים מורה על עומק
29 לעומק, שלכן כיון שגם במעמק
30 לא מדובר רק על עומק אחד אלא על
31 עומק לעומק, היינו שני עומקים,
32 נאמר מעמק שמשמעו שני
33 עומקים, ולא עומק שמשמעו עומק
34 אחד. וכיון שגאמר מעמקים
35 לשון רבים, הרי מובן
36 שבבחינה זו גופא עצמה

בס"ד. יום ב' רראש השנה,

ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה' (שזהו
2 התחלת השיר דמעמקים שאומרים
3 בתפלת שחרית דיום א' דראש השנה², לצאתי
4 הקדמת העבודה תפלת ערבית בליל א' דראש
5 השנה³, ומכל שכן לצאתי העבודה דערב ראש
6 השנה). וידוע הדיוק בזה⁴, דמה שגאמר
7 ממעמקים לשון רבים היינו שני עמקים, עומק,
8 ועומק לעומק (עומק בטר עומק). ויש להוסיף
9 בזה, שמלבד הדיוק דמעמקים לשון רבים, הנה
10 גם הלשון מעמק (לשון יחיד) גופא מורה על
11 עומק לעומק, שלכן נאמר מעמק ולא עומק.
12 וכיון שגאמר מעמקים לשון רבים, הרי מובן
13 שבבחינה זו גופא ("מעמק" שלמעלה
14 מ"עומק") יש שתי מדרגות. וצריך להבין, מהו
15 ענין המעמק שלמעלה מעומק, ומה הם שתי
16 המדרגות שבמעמק גופא (מעמקים לשון
17 רבים). גם צריך להבין מה שגאמר
18 (מעמקים) קראתיך, קריאה
19 ופנייה של האדם אל הקדוש ברוך הוא
20 שמלשון זה 'קראתיך' משמע
21 שאין צריך לזה השתדלות
22 מיוחדת, אלא רק קריאה
23 בעלמא, כאדם הקורא
24 לחבירו, שהיא פעולה פשוטה
25 וסתמית שאינה קשורה דוקא בעומק
26 הנפש, ולכאורה, כיון שמדובר
27 כאן על דבר (= אודות) המשכה
28 וגילוי מלמעלה למטה מבחינת
29 מעמקים (מעמק שלמעלה
30 מעומק, ובזה גופא במעמק
31 עצמו שתי מדרגות, כנזכר
32 לעיל), הרי בודאי צריך
33 להיות לזה כדי להמשיך המשכה
34 כל כך נעלית השתדלות
35 מיוחדת, ולמה נאמר
36 ממעמקים קראתיך, שהוא
37 קריאה בעלמא קריאה סתמית
38 פשוטה, ללא השתדלות מיוחדת?

(1) תהלים קל, א. (2) סידור הארז"ל להר"ש מרשקוב (תפלת הבריאה – שחרית אחר ברכו). סידור קול יעקב לר' יעקב קאפיל (כוונת תפלת יום ב' דר"ה). פע"ח שער תפלות ר"ה פ"ז. (3) ראה גם ד"ה שיר המעלות ממעמקים תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 19). (4) ראה לקו"ת נצבים מה, ד. סה"מ תש"ג שם ע' 25. (5) דבר"ר ר"פ ואתחנן. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מַעֲשֶׂה הַשְּׁנוֹת שֶׁל תְּפִלָּה (האמורים במדרש - שועה, צעקה, נאקה,
 2 רנה, פגיעה, ביעור, קריאה, ניפול, ופילול, ותחנונים), ואם כן אין להתפעל
 3 שהתפילה 'מעמקים' היא בדרך של 'קריאה' - בכל זאת, הרי מובן
 4 בפשטות שַׁעֲשֶׂה הַלְשׁוֹנוֹת שֶׁל תְּפִלָּה הֵם מְדַרְיגוֹת שׁוֹנוֹת
 5 בַּתְּפִלָּה (ולא שֶׁכָּל עֲשָׂה
 6 הַלְשׁוֹנוֹת הַשּׁוֹנִים הֵם בְּמִדְרִיגָה
 7 אַחַת, וְהַחִילוֹק הוּא בְּהִלְשׁוֹן
 8 בַּלְבָּד אלא האמת היא שהחילוק בין
 9 הַלְשׁוֹנוֹת הַשּׁוֹנִים הוּא בְּתוֹכָן וְעוֹמֵק
 10 הַעֲנִיין וְאִינוֹ דוֹמֵה תְּפִלָּה בְּאֹפֶן שֶׁל
 11 'קריאה' לתפילה באופן אחד),
 12 וְכַדְמוּכָה וכפי שמוכח ממה
 13 שֶׁמְסַיֵּים במדרש שָׁם: וּמְכּוּלָן
 14 ומכל עשר הַלְשׁוֹנוֹת שֶׁל תְּפִלָּה לֹא
 15 נִתְפַּלֵּל מִשֶּׁה אֱלֹה בִּלְשׁוֹן
 16 תַּחְנוּנִים. וּמִזֶּה מוּבֵן שֶׁתְּפִלָּה
 17 בִּלְשׁוֹן קְרִיאָה מוֹרָה עַל
 18 תְּפִלָּה כְּזוֹ שְׂאִינָה בְּהַשְׁתַּדְּלוֹת
 19 מִיּוֹחֶדֶת (בַּנְּזָכָר לְעִיל
 20 שֶׁהִלְשׁוֹן קְרִיאָה הוּא כְּאֵדָם
 21 הַקְּוֹרָא לְחִבְרֵי שְׁהִיא פְעוּלָה
 22 סתמית פשוטה ולא ענין נפשי עמוק),
 23 וְאִם כֵּן אִינוֹ מוּבֵן מַה
 24 שֶׁנֶּאֱמַר מִמַּעַמְקִים קְרִיאָתְךָ,
 25 לְכַאֲוֹרָה, אִיךָ אֶפְשֶׁר לְהִיֹּת
 26 הַהִמְשָׁכָה מִמַּעַמְקִים עַל יְדֵי
 27 קְרִיאָה בַּלְבָּד שֶׁלְכַאוּרָה הִיא
 28 תְּפִלָּה לֹלָא הַשְׁתַּדְּלוֹת מִיּוֹחֶדֶת וְלֹלָא
 29 'עומק'.
 30 (ב) וְהִנֵּה בְּפִירוּשׁ מַעַמְקִים
 31 לְשׁוֹן רַבִּים (שְׁמוֹרָה עַל שְׁתֵּי
 32 מְדַרְיגוֹת עוֹמֵק אֶחָד וְעוֹמֵק עוֹמֵק
 33 אֶפְשֶׁר לֹמַר לְכַאוּרָה
 34 שֶׁשְׁנֵי הַעַמְקִים הֵם בְּעַנְיָנִים
 35 שׁוֹנִים וְנִפְרָדִים זֶה מִזֶּה, כְּפִי
 36 שֶׁמִּשְׁדִּיךְ וּמְבַאֵר. דִּהֵנָּה אִיתָא
 37 מוּבָא בְּדִהֲרָה רַבִּי יְהוּדָה פְּתַח
 38 וְכוּ', שְׁשִׁיר הַמַּעְלֹת
 39 מִמַּעַמְקִים קָאִי מְכוּוֹן עַל
 40 תְּשׁוּבָה. וּמִמְשִׁיךְ שָׁם, רַבִּי
 41 יִצְחָק אָמַר, דְּתַב קָמִי מְלָכָא
 42 עֵילָאָה שֶׁשָּׁב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיין

וְצָלִי צְלוֹתָא מִעוֹמְקָא דְלָבָא, וְהַתְּפִלָּה תְּפִלָּה מִעוֹמֵק הַלֵּב הִנָּה
 הוּא דְקִתִּיב זֶהוּ שְׁכָתוּב מִמַּעַמְקִים קְרִיאָתְךָ ה', רַבִּי אֲבָא
 אָמַר, מִמַּעַמְקִים קְרִיאָתְךָ ה', אֲתֵר גְּנִיז הוּא לְעִילָא וְהוּא
 עֲמִיקָא דְבִירָא, מְקוּם גְּנוּז (נעלם) הוּא לְמַעְלָה וְהוּא עוֹמֵק הַבָּר
 וּמֵהָאִי נִפְקִין נְחִלִין וּמִבּוֹעִין
 לְכָל עֵיבָר כּוּ'. וּמִזֶּה יוֹצֵאִים נְחָלִים
 וְנִבְעִיּוֹת לְכָל עֵבֶר. וְעַל פִּי זֶה הִנֵּה
 אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ שְׁשֵׁנֵי הַעַמְקִים
 (מַעַמְקִים לְשׁוֹן רַבִּים) הֵם
 הַעוֹמֵק שְׁבָאָדָם, עוֹמְקָא
 דְלָבָא, עוֹמֵק הַלֵּב וְהַעוֹמֵק
 בְּמִדְרִיגוֹת שְׁלִמְעָלָה, עֲמִיקָא
 דְבִירָא עוֹמֵק הַבָּר. אֲבָל בְּאֵמַת
 אִי אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ בֵּן אֶת שְׁנֵי
 הַעוֹמְקִים, דְּכִינּוֹן שְׁעוֹמְקָא דְלָבָא
 וְעֲמִיקָא דְבִירָא הֵם שְׁתֵּי
 דִיעוֹת (דַּעַת רַבִּי יִצְחָק הָאֹמֵר
 שְׁזֵהוּ 'עוֹמְקָא דְלִבָּא' וְדַעַת רַבִּי
 אֲבָא הָאֹמֵר שְׁזֵהוּ 'עוֹמְקָא דְבִירָא'),
 הִרִי עַל פְּרָחָךְ צְרִיף לֹמַר
 שְׁבָכֵל אֶחָד מֵהֵם הֵן בְּעוֹמְקָא
 דְלִבָּא' וְהֵן בְּעוֹמְקָא דְבִירָא' יֵשׁ שְׁנֵי
 עַמְקִים (מַעַמְקִים לְשׁוֹן
 רַבִּים) וְלֹא שְׂאֵלָה הֵם שְׁנֵי הַעַמְקִים
 שֶׁל 'מַעַמְקִים'. וּבְאֵמַת יִשְׁנָם
 שְׁנֵי הַעַנְיָנִים, כִּי מֵר אָמַר
 חָדָא וּמֵר אָמַר חָדָא וְלֹא
 פְּלִיגִי, כֹּל אֶחָד מֵהַשְּׁנַיִם, רַבִּי יִצְחָק
 וְרַבִּי אֲבָא, אָמַר דְּבַר אֶחָד וְאִינִם
 חוֹלְקִים וְכִמּוֹ שְׁמִפְרָשִׁים בְּנוֹגַע
 לְכַמְהָ וְכַמְהָ פְּלוּגְתוֹת מַחְלוּקוֹת
 בְּנִמְרָא, וּבְפִרְט בְּעַנְיָנִים
 הַשְּׁיִיכִים לְרֵאשׁ הַשְּׁנָה
 (בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁷ שֶׁם מְבֹאֵר
 אֹדוֹת דְּבִרֵי הַמַּשְׁנָה 'שׁוֹפֵר שֶׁל רֹאשׁ

(6) ח"ג סט, סע"ב ואילך. (7) נצבים מה, סע"א (בענין שופר יעל פשוט). וראה לקו"ש חכ"ב ע' 305. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 השנה של יעל פשוט' שיעל' מתפרש בשני פירושים: "וזהו הרים הגבוהים
 2 ליעלים, פירוש שבחינת הרים הגבוהים נמשך למטה על ידי יעלים שהוא
 3 בחינת קול השופר כי שופר של ראש השנה של יעל פשוט שהוא בחינת
 4 תשובה מעומק הלב כנ"ל. ולשון יעל הוא לשון עלייה שמעלה את האדם
 5 לבחינת ומדינת האהבה שלמעלה מן
 6 הרעת, ופשוט דכל מאי דפשיט ליכרי'
 7 טפי עריף דהיינו לפשוט את האהבה
 8 מהתלבשותה בגוף להיות צועק לבו
 9 בקרבו למסור נפשו לה' ולהתכלל
 10 (באחד"), ומזה מובן גם בנוגע
 11 לשתי הדיעות בפירוש
 12 ממעמקים (ששיף' גם הוא
 13 לראש השנה, ובנוסף לעיל
 14 שמזמור זה מתחילים לאמרו
 15 ביום א' דראש השנה), שאין
 16 זה פלוגתא, שאין מחלוקת בין שני
 17 הפירושים האמורים בוהר ב'מעמקים'
 18 אלא מר אמר חדא כו',
 19 ושניהם אמת. ובכל אחד
 20 מהם הן בענין 'עומקא דליבא' והן
 21 בענין 'עומקא דבירא' ישנו הענין
 22 דמעמקים לשון רבים,
 23 והיינו, שהן בעומק שבאדם
 24 (עומקא דלבא) והן בעומק
 25 שלמעלה (עמיקא דבירא)
 26 ישנם שני עמקים.
 27 (ג) והנה פיון שמזמור זה
 28 שייף לראש השנה (פנופר
 29 לעיל), שיעקר ענינו הוא
 30 בננין המלכות⁸, כמבואר בקבלה
 31 וחסידות, האור והשפע של כל
 32 הספירות יורד ונמשך לעולמות על ידי
 33 ספירת המלכות, ומידי שנה בסיום
 34 השנה החולפת ולקראת תחילת השנה
 35 החדשה, הרצון האלוקי להחיות את
 36 העולמות נעלם ומסתלק, והשפע
 37 שעובר בדרך כלל על ידי המלכות
 38 נצטר, ועל ידי העבודה של בני ישראל
 39 בראש השנה, הרצון מתעורר מחדש
 40 והאור של הספירות נמשך מחדש וכך
 41 ספירת המלכות חוזרת ונבנית, הרי מובן, שהענין דמעמקים שייף
 42 לבנין המלכות. ולכן אומרים מזמור זה בכל עשרת ימי

תשובה, כדאיא כפי שמובא בכתבי האר"ל² שבעשרת ימי
 תשובה נעשה בנין המלכות בכל פרטי עשר הספירות
 שבה, בספירת המלכות (חכמה שבמלכות, בינה שבמלכות וכן הלאה)
 שבכל יום מעשרת ימי תשובה נעשה בנין המלכות באחת
 מעשר ספירות שבה. ומזה
 מובן, שגם פרטי הענינים
 דמעמקים לשון רבים [בחינת
 מעמק שלמעלה מעומק,
 ושתי הדרגות שבבחינת
 מעמק גופא כנזכר לעיל]
 שייכים לבנין המלכות כפי
 שממשך ומבאר.
 והענין בזה, דהנה ידוע
 שבראש השנה חוזרים כל
 הדברים לקדמותם, כפי שהיה
 בתחילת הבריאה כי בערב ראש
 השנה מסתלק וחוזרת ועולה
 למעלה החיות האלוקית הנמשכת
 לנבראים דשנה שעברה, שירדה
 ונמשכה בראש השנה הקודם
 והסילוק והעליה של חיות העולמות
 בערב ראש השנה הוא בכל
 הבחינות וכל הדרגות דסדר
 ההשתלשלות של ירדת האור
 האלוקי לעולמות, עד גם אפילו
 בבחינת התענוג, שגם התענוג
 שיש אצל הקדוש ברוך הוא בעולמות
 שהוא הגורם להשפיע חיות לעולמות
 ולנבראים, גם הוא מסתלק בערב ראש
 השנה וכפי שמבאר אדמו"ר
 האמצעי בסידור בספר 'סידור עם
 דא"ח [דברי אלוקים חיים] (במאמר
 דבור המתחיל להבין ענין
 תקיעת שופר על פי פנינת
 הפעל שם טוב ז"ל)⁹
 שהמשכה הנמשכת מחדש
 בראש השנה אחרי סילוק החיות
 בערב ראש השנה היא מעיקרא
 ושרשא דכולא, מהעיקר והשורש
 של הכל מבחינת הפנימיות
 והעצמיות של האלוקות כו', דכין שצריך לעורר גם את
 בחינת התענוג ולא רק את החיצונית של בחינת התענוג אלא גם

(8) ראה פרי עץ חיים ושער הכוונות שער ר"ה. (9) רמד [שנז], ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ובחִינת פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג, לְכֹן צָרִיף לְהִיּוֹת הַהִמְשָׁכָה מִמְקוֹר
 2 עֲלוֹן בִּיּוֹתֵר מִבְּחִינָה שְׁלֹמְעֵלָה גַם אִפִּילוֹ מִפְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג,
 3 וּמִשָּׁם מִהֲדוּרָה שְׁלֹמְעֵלָה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג צָרִיף לְהִמְשִׁיף
 4 הַמִּשְׁכָּה חֲדָשָׁה בְּכָל הַדְּרָגוֹת בְּבְחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג, פְּנִימִיּוֹת
 5 הַמּוֹחִין, פְּנִימִיּוֹת הַמְּדוּת,
 6 פְּנִימִיּוֹת הַמְּלָכוּת, וּבְפְּנִימִיּוֹת
 7 הַעוֹלָמוֹת שֶׁתִּהְיֶה הַמִּשְׁכָּה חֲדָשָׁה
 8 בְּפְנִימִיּוֹת שֶׁל כָּל 'סֵדֵר הַשְּׁתַּלְשׁלוֹת'
 9 וְכֵל הַסְּפִירוֹת מִהֲמוֹחִין וְעַד הַמְּלָכוּת,
 10 שֶׁתִּבְרָא וְתוֹמֵשׁ לְפְנִימִיּוֹת הַעוֹלָמוֹת
 11 וְהַנְּבִיאִים.
 12 וְזֶהוּ עֲנִין בְּגִין הַמְּלָכוּת
 13 בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְשִׂיכוּתוֹ לְעֲנִין
 14 דְּמַעְמָקִים, עוֹמֵק וְעוֹמֵק לְפָנִים
 15 מִעוֹמֵק שְׁהָרִי יָדוּעַ שְׁשָׂרֵשׁ
 16 וּמְקוֹר הַמְּלָכוּת לְמַעְלָה הוּא
 17 בְּרִישָׁא דְלָא אֲתִידַע¹⁰, בְּחִינַת
 18 הָאֱלוּקוֹת הַנִּקְרָאֵת 'רֵאשׁ שֶׁלֹּא נֹדַע'
 19 דְּלָא יָדַע וְלָא אֲתִידַע מַה
 20 דְּהוּהוּ בְּרִישָׁא דָא, שֶׁלֹּא יָדַע וְלֹא
 21 נֹדַע מַה הִיָּה בְּרֵאשׁ זֶה וְהִיָּינוּ
 22 שְׁהוּא נַעֲלָם גַּם אִפִּילוֹ מִבְּחִינַת
 23 רִישָׁא. וְזֶהוּ כְּלָלוֹת הַעֲנִין
 24 הַתּוֹכֵן הַכְּלָלִי דְּמַעְמָקִים, מַעְמָק
 25 דְּרִיקָא שְׁהוּא שְׁנֵי עוֹמֵקִים (וְלֹא
 26 עוֹמֵק שְׁהוּא עוֹמֵק אֶחָד), שְׁהוּא
 27 'מַעְמָק' עוֹמֵק לְעוֹמֵק, עוֹמֵק כְּפֹל
 28 כִּי גַם בְּבְחִינַת דְּסִתְיָמִין הוּא
 29 נַעֲלָם כּו' הִיָּינוּ נַעֲלָם וְנִסְתָּר אִפִּילוֹ
 30 לְגַבֵּי דְּרוּגוֹת נַעֲלָמוֹת הַנִּקְרָאוֹת
 31 'סִתְיָמִין'. וְכִיּוֹן שְׁהִמְשָׁכָה זֶה
 32 מִשׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר הַמְּלָכוּת, בְּחִינַת 'רִישָׁא
 33 דְּלֹא אֲתִידַע' נַעֲשִׂית עַל יְדֵי
 34 הַעֲבוּדָה שֶׁהָאֵד עוֹבֵד אֶת ה' דְּכָל
 35 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּרֵאשׁ
 36 הַשָּׁנָה, לְכֹן צָרִיף לְהִיּוֹת
 37 הַעֲבוּדָה בְּבְחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת
 38 כּו' (מִמַּעְמָקִים מִתּוֹךְ עוֹמֵק
 39 וּפְנִימִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ), כְּמוֹ שְׁאֲמָרוֹ¹¹
 40 בְּנוֹסַח הַתְּפִלָּה וּמְלָכוּתוֹ שֶׁל

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרִצּוֹן קָבְלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּרִצּוֹן דִּיִּיקָא,
 וּמְדִיִּיקִים לֹמַר שֶׁקִּבַּלְת הַמְּלָכוּת הִיא בְּרִצּוֹן שְׁעַל יְדֵי זֶה מְעוֹרְרִים
 לְמַעְלָה שְׁיִהְיֶה הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה. וּמִזֶּה מוֹבֵן גּוֹדֵל מַעְלַת
 נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁהֵם מְגִיעִים רְנוּגָעִים לְפְנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת
 הַמַּאֲצִיל, הַבּוֹרָא וְלָכֵן עַל יְדֵי
 עֲבוּדָתָם בְּקִבַּלְת הַמְּלָכוּת בְּרֵאשׁ
 הַשָּׁנָה הָרִי הֵם מִמְּשִׁיכִים חַיּוֹת
 אֱלוּקִית וְהַשְּׁפָעָה מַעְצָמוֹת
 הַמַּאֲצִיל לְבְּחִינַת הַתַּעֲנוּג
 וְכו', וְגוֹרָמִים שֶׁהַתַּעֲנוּג הָאֱלוּקִי
 מִהַעוֹלָמוֹת שֶׁנִּסְתַּלַּק בְּעֵרֵב רֵאשׁ הַשָּׁנָה
 יִחְזוֹר וְיִתְעוֹרֵר וְעַד שְׁיִוְמָשֵׁף שְׁפַע
 וְחַיּוֹת אֱלוּקִית חֲדָשָׁה לְעוֹלָמוֹת.
 (ד) וּבִיאוֹר הַעֲנִין בְּפְּרִטְיוֹת
 יוֹתֵר, דְּהִנְהָ¹² אָמְרוּ רַז"ל¹³
 בְּגִמְרָא מְלָכוּתָא דְּאַרְעָא כְּעִין
 מְלָכוּתָא דְּרִיקָע, מְלָכוּת הָאָרֶץ
 (שֶׁל מַלְכִים בְּשֵׁר־וּדִם) כְּעִין מְלָכוּת
 רִיקָע (מְלָכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא)
 וְהִיָּינוּ, שְׁמַמְלָכוּתָא דְּאַרְעָא
 יֵשׁ לְבָאָר וּלְהִסְבִּיר עֲנִין
 מְלָכוּתָא דְּרִיקָע (כִּי כָּל
 הַעֲנִינִים שְׁיִשְׁנָם בְּמְלָכוּתָא
 דְּרִיקָע מְלָכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא, מְלָכוּת שְׁמִים יֵשׁ דּוּגְמָתָם
 גַּם בְּמְלָכוּתָא דְּאַרְעָא, מְלָכוּת
 שֶׁל מֶלֶךְ בְּשֵׁר־וּדִם, מְלָכוּת הָאָרֶץ כְּדִי
 שְׁתּוּכַל לְהִיּוֹת אֵיזָה הַשָּׁנָה
 הַבְּנָה כְּלִשְׁהִי בְּמְלָכוּתָא דְּרִיקָע).
 וְהִנְהָ, הַסֵּדֵר בְּמְלָכוּתָא
 דְּאַרְעָא מְלָכוּת הָאָרֶץ, שֶׁל מֶלֶךְ בְּשֵׁר־
 וּדִם הוּא, שְׁבִכְדִי לְעוֹרֵר בְּמֶלֶךְ
 הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה צָרִיף לְהִיּוֹת
 עֲנִין הַהִכְתָּרָה שֶׁהֵעֵם, אֲזוּרְחִי
 הַמְּדִינָה, מְכַתִּירִים אֶת הַמֶּלֶךְ וּמְקַבְּלִים
 אֶת מְלָכוּתוֹ עֲלֵיהֶם, שְׁזֶהוּ הַבִּיטוּל
 שֶׁל הָעָם אֶל הַמֶּלֶךְ, וּבִאֲפִן
 לְהִיּוֹת אֵיזָה הַשָּׁנָה בְּמְלָכוּתָא דְּרִיקָע). וְהִנְהָ, הַסֵּדֵר בְּמְלָכוּתָא דְּאַרְעָא הוּא,
 שְׁבִכְדִי לְעוֹרֵר הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה צָרִיף לְהִיּוֹת עֲנִין הַהִכְתָּרָה, שְׁזֶהוּ הַבִּיטוּל שֶׁל

(10) עץ חיים שער יג (שער א"א) פ"ב. וראה סה"מ עטר"ת ע' סה ואילך. תרפ"ב ע' צט. ע' שכ. (11) נוסח תפלת ערבית. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נה, סע"ב. נו, סע"ב. (12) בהבא לקמן – ראה ד"ה יו"ט של ר"ה תש"ג פ"ב (סה"מ תש"ג ס"ע 6) ואילך. (13) ברכות נח, א. זהר ח"א קצז, רע"א. ח"ג קעו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁהַבִּיטוּל הוּא בְּרָצוֹן כּו' (שְׁהֵם בְּנֵי הַמְדִינָה רוֹצִים שְׂמִמְלֹךְ
 2 עֲלֵיהֶם אִינֵם מַכְתִּירִים אֶת הַמֶּלֶךְ מִתּוֹךְ כַּפִּיָּה), וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהֵם
 3 מַתְבַּטְּלִים אֶל הַמֶּלֶךְ בְּרָצוֹן הֵם מְעוֹרְרִים בּוֹ בְּמֶלֶךְ אֶת הַרְצוֹן
 4 לְמַלּוּכָה. וְהִנֵּה, בְּעַת הַהִתְקַתְּרָה וְהַתְּעוֹרְרוּת הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה,
 5 אִינֹו מְלֶךְ בְּפוֹעֵל עֲדִינִן,
 6 שְׁהָרִי עֲנִין הַמְּלֹכָה 1 הָעֵם אֶל הַמְּלֶךְ, וּבְאֹפֶן שֶׁהַבִּיטוּל הוּא בְּרָצוֹן
 7 וְהַשְׁתַּרְרוּת הַשְּׂרָרָה וְהַשְּׁלֹטוֹן שֶׁל 2 כּו' (שְׁהֵם רוֹצִים שְׂמִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם), וְעַל יְדֵי זֶה
 8 הַמֶּלֶךְ עַל הָעֵם בָּא לְאַחֲרֵי 3 מְעוֹרְרִים בּוֹ אֶת הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה. וְהִנֵּה, בְּעַת
 9 הַהִתְקַתְּרָה, כְּשֶׁגּוֹזֵר עֲלֵיהֶם 4 הַהִתְקַתְּרָה וְהַתְּעוֹרְרוּת הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה, אִינֹו מְלֶךְ
 10 גְּזִירוֹת וְכו', וְזוֹה בָּאָה לִידֵי בִיטוּי 5 בְּפוֹעֵל עֲדִינִן, שְׁהָרִי עֲנִין הַמְּלֹכָה וְהַשְׁתַּרְרוּת
 11 הַשְּׂרָרָה וְהַשְּׁלֹטוֹן שֶׁל הַמֶּלֶךְ עַל הָעֵם, 6 בָּא לְאַחֲרֵי הַהִתְקַתְּרָה אִין זֶה
 12 אֲבָל בְּעַת הַהִתְקַתְּרָה אִין זֶה 7 שְׁלֹטוֹן עֲדִינִן אֵלָּא הָרִי זֶה רַק
 14 הַתְּעוֹרְרוּת הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה, 8 הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה, וְכַמְּאֹמֶר רַז"ל¹⁴ קִבְּלוּ מַלְכוּתֵי
 15 וְכַמְּאֹמֶר רַז"ל¹⁴ שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ 9 וְאַחַר כֵּן אֲגִזֹּר עֲלֵיכֶם גְּזִירוֹת, וְהִינֵנו, שְׁבַתְחֻלָּה
 16 הוּא אֹמֵר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל קִבְּלוּ 10 צְרִיף לְהִיּוֹת קִבְּלַת הַמַּלְכוּת עַל יְדֵי הַהִתְקַתְּרָה,
 17 מַלְכוּתֵי תַחֲלִילָה וְאַחַר כֵּן 11 וְרַק לְאַחֲרֵי זֶה שְׂמִיף עֲנִין הַגְּזִירוֹת (מַלּוּכָה
 18 אֲגִזֹּר עֲלֵיכֶם גְּזִירוֹת, וְהִינֵנו, 12 בְּפוֹעֵל). וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם בְּמַלְכוּתָא דְרַקִּיעַ,
 19 שְׁבַתְחֻלָּה בְּשֶׁלֶב רֵאשׁוֹן שֶׁל מִינֵי 13 שְׁעֲנִין הַגְּזִירוֹת שְׁהֵם הַמְּצוּוֹת, שְׂמִיף בְּעֵיקָר
 20 הַמֶּלֶךְ עַל הָעֵם צְרִיף לְהִיּוֹת 14 לְאַחֲרֵי שְׁבִרָאשׁ הַשְּׁנָה נַעֲשֶׂה עֲנִין הַהִתְקַתְּרָה, עַל
 21 קִבְּלַת הַמַּלְכוּת עַל יְדֵי 15 יְדֵי הַעֲבוּדָה בְּהַבִּיטוּל דְקִבְּלַת עוֹל כּו', שְׁעַל יְדֵי
 22 הַהִתְקַתְּרָה שֶׁל הָעֵם, וְרַק לְאַחֲרֵי 16 זֶה מְעוֹרְרִים אֶת הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה. וְרָצוֹן זֶה הוּא
 23 זֶה שְׂמִיף עֲנִין הַגְּזִירוֹת 17 בְּבַחֲיַנַת הָאוֹר שְׁלִפְנֵי הַצְּמִצּוּם, שְׁלִמְעָלָה עֲדִינִן
 24 (מַלּוּכָה בְּפוֹעֵל). וְעַל דֶּרֶךְ זֶה 18 מְעֲנִין הַמְּלֹכָה בְּפוֹעֵל, דְּעֲנִין הַמְּלֹכָה בְּפוֹעֵל
 25 הוּא גַם בְּמַלְכוּתָא דְרַקִּיעַ, 19 שְׂמִיף דּוֹקָא בְּבַחֲיַנַת שְׁלִמְעָלָה עֲדִינִן
 26 מַלְכוּת שְׁמִים, מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ 20 הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה הוּא בְּבַחֲיַנַת הָאוֹר שְׁלִפְנֵי
 27 בְּרוּךְ הוּא שְׁעֲנִין הַגְּזִירוֹת 21 הַצְּמִצּוּם, אֵלָּא שְׁלִפְנֵי הַצְּמִצּוּם גּוֹפָא הָרִי זֶה
 28 שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 22 בְּבַחֲיַנַת גִּילוּי (עַל דֶּרֶךְ גְּלָה כְּבוֹד מַלְכוּתָךְ¹⁵).
 29 שְׁהֵם הַמְּצוּוֹת, שְׂמִיף בְּעֵיקָר 23 (ה) וְהִנֵּה עֲנִין זֶה גּוֹפָא שְׁעַל יְדֵי בִיטוּל הָעֵם
 30 לְאַחֲרֵי שְׁבִרָאשׁ הַשְּׁנָה נַעֲשֶׂה 24 מְתַעוֹרֵר אֲצֵל הַמְּלֶךְ הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה,
 31 עֲנִין הַהִתְקַתְּרָה וְקִבְּלַת הַמַּלְכוּת, 25 הוּא לְפִי שְׁגַם בְּתַחֲלָה הִנֵּה אֲצֵלוֹ הַרְצוֹן עַל זֶה,
 32 עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 26 וְהִינֵנו שְׁהוֹסַכְּם וְהוֹחֲלֵט בְּעַצְמוֹתָו שְׂרָאוּי
 33 בְּרָאשׁ הַשְּׁנָה בְּהַבִּיטוּל שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל 27 לְמַלּוּךְ. אֲבָל בְּהַחֲלָטָה זֹו אִין עֲדִינִן שׁוּם נְטִיָּה
 34 מַתְבַּטְּלִים לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דְקִבְּלַת 28 הַמְּשָׁכָה וְהַתְּפַעְלוּת, וְכַמּוֹ שְׂרָאוּי בְּכַמְּה עֲנִינִים
 35 עוֹל כּו' וּמַקְבִּלִים עֲלֵיהֶם עוֹל 29 שְׂמִיף בְּעֵיקָר
 36 מַלְכוּת שְׁמִים, שְׁעַל יְדֵי זֶה 30 זֹאת אִין לוֹ עֲדִינִן רָצוֹן גְּלוּי
 37 מְעוֹרְרִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲצֵל הַקְּדוּשׁ 31 וּמַחְשָׁבָה, וְשְׂמִיף בְּעֵיקָר
 38 בְּרוּךְ הוּא אֶת הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה. 32 מַחְשָׁבָה, וְשְׂמִיף בְּעֵיקָר לְמַחְשָׁבָה יוֹתֵר מְלִרְצוֹן
 39 וְרָצוֹן זֶה הַדְּרוּגָה שְׁבָה מְתַעוֹרֵר
 40 הַרְצוֹן הַעֲלוּי לְמַלּוּכָה עַל הַעוֹלָמוֹת
 41 וְהַנְּבִרָאִים הוּא בְּבַחֲיַנַת הָאוֹר
 42 הַאִין־סוּף, הַבְּלִי־גְבוּל שְׁלִפְנֵי

(14) מכילתא יתרו כ, ג. ת"כ ופרש"י אחרי יח, ב. 15) תפלת מוסף ליו"ט ולימים נוראים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 הוא לאין שיעור ובאין-ערוך (כמו שכתב אדמו"ר הזקן בשער
 44 היחוד והאמונה¹⁷ שבספר התניא, וזה לשונו: "תכלית בריאת העולם
 45 הוא שבביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם, פירוש עם מלשון
 46 עוממות שהם דברים נפרדים ורחוקים ממעלת המלך, כי אילו אפילו
 47 היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם
 48 מלוכה עליהם וכן אפילו על שרים
 49 לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת
 50 מלך"), הרי זה הסיבה שיכולה
 51 להיות אצל הקדוש ברוך הוא
 52 התעוררות רצון למלוכה למרות שהעם
 53 הוא באין-ערוך אליו לפי שגם
 54 טרם שנתעורר הקדוש ברוך הוא
 55 ברצון גלוי (על ידי ההכתרה
 56 שהעם מכיר אותו), הוסכם
 57 והוחלט בעצמותו כביכול
 58 שראוי למלוף. והחלטה זו
 59 באה על ידי שצייר תיאר
 60 כביכול בעצמו את התענוג
 61 דעבודת נשמות ישראל
 62 בקיום התורה והמצוות (דכל
 63 השנה) ובעבודה דתמליכוני
 64 (בראש השנה), הקדוש ברוך הוא
 65 תיאר לעצמו את התענוג שייגרם לו על
 66 העבודה שנשמות ישראל יעבדו אותו
 67 בקיום התורה והמצוות (כל השנה)
 68 וקבלת מלכותו (בראש השנה) שעל
 69 ידי זה שתיאר לעצמו, כביכול, את
 70 התענוג האמור, נעשה אצלו
 71 ההחלטה כביכול לענין
 72 המלוכה.
 73 וזהו מה שגאמרו¹⁸ בדברי הימים
 74 (המה [ששמוותיהם נזכרים קודם לכן]
 75 היוצרים יושבי נטעים וגדרה) עם
 76 המלך במלאכתו ישבו שם
 77 (היו גרים במקומות אלה כיון שעסקו
 78 במלאכתו של המלך), ואמרו
 79 רז"ל¹⁹ בדרשתם במדרש על פסוק
 80 זה במי נמלך הקדוש ברוך הוא,
 81 התייעץ כביכול, לגבי מלאכת בריאת
 82 העולם בנשמותיהם של צדיקים (שקאי שמכוון, הלשון 'צדיקים',
 83 על כל אחד ואחד מישראל, שהרי כלשון הכתוב בנבואת ישעיה
 84 עמך כלם צדיקים²⁰, ובפרט לאחרי העבודה שבני ישראל

1 שהוא נטיה נפשית. ומה שנקרא בכל זאת בשם רצון, אין זה משום
 2 שכבר התעורר רצון אלא הרי זה רק בשם המושאל והשימוש במושג
 3 רצון הוא רק בהשאלה, כי מצד החלטה זו נעשה אצלו אחר
 4 כף הרצון בפועל (על ידי ההכתרה) למרות שבשלב ההחלטה
 5 אכן אין רצון מורגש, ולכן, מאחר
 6 שמהחלטה זו עתיד להיות רצון בפועל
 7 אף שההחלטה עצמה אינה
 8 ענין הרצון עדיין, כמבואר לעיל
 9 הגה ביון שמצד החלטה זו
 10 יבוא אחר כף הרצון הגלוי
 11 והמורגש, והמשכת הרצון
 12 הגלוי מהחלטה זו אינה
 13 חידוש מעיקרא, חידוש לגמרי
 14 שלא היה קודם לכן כלל, אלא הרצון
 15 הוא כתוצאה מההחלטה והמשך
 16 ההחלטה אף שבאה התעוררות
 17 בדרך התחדשות¹⁶, ולא ניכר
 18 הקשר הישיר של הרצון עם ההחלטה,
 19 בכל זאת, כיון שהרצון בא מההחלטה
 20 לכן נקראת החלטה זו בשם
 21 רצון, לפי שמצדו ובסיבתו
 22 של ההסכם וההחלטה יומשך אחר
 23 כף ענין הרצון (אלא שבכדי
 24 שיהיה הרצון בפועל צריך
 25 להיות ענין ההכתרה כמבואר
 26 לעיל).
 27 ועל דרך זה הוא במלכותא
 28 דרקייע, מלכות שמים, מלכותו של
 29 הקדוש ברוך הוא שבכדי שתהיה
 30 אצלו אצל הקדוש ברוך הוא
 31 יתברך התעוררות הרצון
 32 למלוכה על העולמות והנבראים,
 33 אף שזהו מלכות הקדוש ברוך הוא
 34 על העולמות ענין שאינו בערך
 35 כלל לגבי הקדוש ברוך הוא, כי אין
 36 כל דמיון והשוואה בין הבורא
 37 לנבראים שהרי ענין המלוכה
 38 הוא באופן שאין מלך בלא
 39 עם, מלשון עוממות, כמו
 40 "גחלים עוממות", גחלים ככיוות שהשא לא נראית בהם, כך "עם" היינו
 41 אנשים שהקשר שלהם עם המלך אינו נראה שיהם אלה שהמלך מולך ושולט
 42 עליהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך והרחוק

(16) ראה סה"מ שם ע' 13: כעין התחדשות. (17) ריש פ"ז. (18) דברי הימים-א ד, כג. (19) רות רבה פ"ב, א (ג). (20) ישעי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עברו את ה' דַּעֲרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלִיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שאז בודאי כולם
 2 'צדיקים'), וְהֵינּוּ והמשמעות הפנימית של 'עמלך בנשמותיהם' של בני
 3 ישראל לגבי הבריאה היא שְׁעָלָה לִפְנֵינוּ יְהִבְרָךְ הַתַּעֲנוּג שִׁתְּעַנֵּג
 4 אחרי בריאת העולם מִהַעֲבוּדָה דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעַל יְדֵי זֶה
 5 שעלה לפניו תענוג זה נַעֲשֶׂה אֲצֵלוֹ
 6 הַהַחֲלָטָה לַעֲנִין הַמְּלוּכָה. 1 ובִּפְרָט לְאַחֲרֵי הַעֲבוּדָה דַּעֲרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלִיל
 7 וְעִנִּין זֶה שֶׁהַתַּעֲנוּג מֵעֲבוּדַת שֶׁל 2 רֹאשׁ הַשָּׁנָה), וְהֵינּוּ שְׁעָלָה לִפְנֵינוּ יְהִבְרָךְ הַתַּעֲנוּג
 8 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא הַגּוֹרֵם אֶת הַבְּרִיאָה 3 שִׁתְּעַנֵּג מִהַעֲבוּדָה דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעַל יְדֵי זֶה
 9 מוֹרָה עַל גּוֹדֵל הָעֵילוּי 4 נַעֲשֶׂה אֲצֵלוֹ הַהַחֲלָטָה לַעֲנִין הַמְּלוּכָה. וְעִנִּין זֶה
 10 דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, דִּישְׂרָאֵל 5 מוֹרָה עַל גּוֹדֵל הָעֵילוּי דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, דִּישְׂרָאֵל
 11 עָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה²¹, כְּדִבְרֵי הַמְּדַרְשׁ 6 עָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה²¹, וְלָכֵן עַל יָדָם נַעֲשֶׂה הַהַחֲלָטָה
 12 שִׂישׂרָאֵל עָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה הַאֲלוּקִית 7 הַהַחֲלָטָה לַעֲנִין הַמְּלוּכָה, וְהֵינּוּ, שֶׁהוֹחֵלֵט אֲצֵלוֹ בְּכִיכּוֹל
 13 הָעֵילוּנָה לִפְנֵי בְּרִיאַת הָעוֹלָם (שְׁנֵאמַר 8 שֶׁהַעֲבוּדָה דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל תַּעֲוֹרֵר אֶת הַרְצוֹן
 14 "זכור עֲדַתְךָ קִנִּית קֹדֶם") וְלָכֵן עַל 9 הַגְּלוּי, שָׁבוּ יִשְׁנָה כְּכֹר הַשְּׁעָרָה שֶׁשָּׁעַר בַּעֲצָמוֹ
 10 בַּכַּח כֹּל מֵה שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת בְּפוֹעֵל²², שֶׁבַּהֲשָׁעָרָה 10 בַּכַּח כֹּל מֵה שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת בְּפוֹעֵל²², שֶׁבַּהֲשָׁעָרָה
 11 זֶה יִשְׁנֵם כְּכֹר כֹּל הַעֲנִינִים דְּסֹדֵר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת כו', 11 זֶה יִשְׁנֵם כְּכֹר כֹּל הַעֲנִינִים דְּסֹדֵר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת כו',
 12 כְּפִי שֶׁמִּבְּאֵר אֲדַמּו"ר הָאֲמִצְעִי בְּאֵרוּכָה²³. 12 כְּפִי שֶׁמִּבְּאֵר אֲדַמּו"ר הָאֲמִצְעִי בְּאֵרוּכָה²³.
 13 וּבְזֶה יוֹבֵן מֵה שֶׁכָּתַב הַרֵב הַמְּגִיד בְּאוֹר תוֹרָה 13 וּבְזֶה יוֹבֵן מֵה שֶׁכָּתַב הַרֵב הַמְּגִיד בְּאוֹר תוֹרָה
 14 בַּתְּחִלָּתוֹ (דְּבַר פְּלֵא לְכְּאוֹרָה), שֶׁהִיא 14 בַּתְּחִלָּתוֹ (דְּבַר פְּלֵא לְכְּאוֹרָה), שֶׁהִיא
 15 הַקְּב"ה מִתַּעֲנוֹג מִמַּעֲשֵׂה הַצְּדִיקִים וְצִמְצָם אֶת 15 הַקְּב"ה מִתַּעֲנוֹג מִמַּעֲשֵׂה הַצְּדִיקִים וְצִמְצָם אֶת
 16 עֲצָמוֹ כו', כִּמְשַׁל הָאֵב שֶׁמִּצְמִצְמָם אֶת שְׁכֵלוֹ כו' 16 עֲצָמוֹ כו', כִּמְשַׁל הָאֵב שֶׁמִּצְמִצְמָם אֶת שְׁכֵלוֹ כו'
 17 בְּשִׁבִיל בְּנוֹ הַקֶּטָן שֶׁמִּתַּעֲנוֹג מִמֶּנּוּ כו'. וּמוֹסִיף²⁴, 17 בְּשִׁבִיל בְּנוֹ הַקֶּטָן שֶׁמִּתַּעֲנוֹג מִמֶּנּוּ כו'. וּמוֹסִיף²⁴,
 18 שְׂאֲצֵל ה' יְהִבְרָךְ אֵף קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָאוּ יִשְׂרָאֵל הִיא 18 שְׂאֲצֵל ה' יְהִבְרָךְ אֵף קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָאוּ יִשְׂרָאֵל הִיא
 19 נְחֻקָּק צוֹרֵתָם בַּמַּחֲשָׁבָה, פִּי אֲצֵלוֹ יְהִבְרָךְ הָעֵבֶר 19 נְחֻקָּק צוֹרֵתָם בַּמַּחֲשָׁבָה, פִּי אֲצֵלוֹ יְהִבְרָךְ הָעֵבֶר
 20 וְהַעֲתִיד אֶחָד. וְלְכְּאוֹרָה אֵינוֹ מוֹיָבֵן מֵאֵי קָא 20 וְהַעֲתִיד אֶחָד. וְלְכְּאוֹרָה אֵינוֹ מוֹיָבֵן מֵאֵי קָא
 21 מִשְׁמַע לָן, הָרִי זֶה דְּבַר הַפְּשׁוּט שֶׁהַקְּב"ה יוֹדֵעַ 21 מִשְׁמַע לָן, הָרִי זֶה דְּבַר הַפְּשׁוּט שֶׁהַקְּב"ה יוֹדֵעַ
 22 בַּתְּחִלָּה כֹּל מֵה שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת בְּפוֹעֵל. אֵף 22 בַּתְּחִלָּה כֹּל מֵה שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת בְּפוֹעֵל. אֵף
 23 הַבִּיאור בְּזֶה²⁵, שֶׁהַחֲדוּשׁ הוּא, דָּאֵף שְׁזָה 23 הַבִּיאור בְּזֶה²⁵, שֶׁהַחֲדוּשׁ הוּא, דָּאֵף שְׁזָה
 24 שִׁיּוּדֵעַ תְּחִלָּה כו' הוּא בְּכַחֲנִיַת מַחֲשָׁבָה וְרָצוֹן 24 שִׁיּוּדֵעַ תְּחִלָּה כו' הוּא בְּכַחֲנִיַת מַחֲשָׁבָה וְרָצוֹן
 25 שְׁלִמְעָלָה מִעֲנִין הַגְּלוּי, שֶׁבְּכַחֲנִיַת זֶה אֵין עֲדִינִין 25 שְׁלִמְעָלָה מִעֲנִין הַגְּלוּי, שֶׁבְּכַחֲנִיַת זֶה אֵין עֲדִינִין
 26 עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים לֹא בְּכַחֲנִיַת פּוֹעֵל וְלֹא בְּכַחֲנִיַת 26 עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים לֹא בְּכַחֲנִיַת פּוֹעֵל וְלֹא בְּכַחֲנִיַת
 27 כַּח, מְכַל מְקוֹם, יְדִיעָה זֶה הִיא בְּאוֹפֵן כְּאֵילוֹ 27 כַּח, מְכַל מְקוֹם, יְדִיעָה זֶה הִיא בְּאוֹפֵן כְּאֵילוֹ
 28 שֶׁכָּבֵר הִיא מַעֲשֵׂה הַצְּדִיקִים בְּפוֹעֵל, וּפּוֹעֲלַת 28 שֶׁכָּבֵר הִיא מַעֲשֵׂה הַצְּדִיקִים בְּפוֹעֵל, וּפּוֹעֲלַת
 29 הַתְּחִלָּטָה וְגַם הַתַּעֲוֹרֵרוֹת הַרְצוֹן גְּלוּי כו' 29 הַתְּחִלָּטָה וְגַם הַתַּעֲוֹרֵרוֹת הַרְצוֹן גְּלוּי כו'
 30 וְהַשְּׁעָרָה בְּכַח כו', בְּאוֹפֵן שֶׁהַכַּח (שְׁלִמְעָלָה) 30 וְהַשְּׁעָרָה בְּכַח כו', בְּאוֹפֵן שֶׁהַכַּח (שְׁלִמְעָלָה)
 31 יִשְׂרָאֵל בַּמַּחֲשָׁבָה, פִּי אֲצֵלוֹ 31 יִשְׂרָאֵל בַּמַּחֲשָׁבָה, פִּי אֲצֵלוֹ

ס. כא. סנהדרין ר"פ חלק. (21 ב"ר פ"א, ד. 22) ראה עץ חיים שער א (דרוש עיגולים ויושר) בתחילתו. מקדש מלך לזח"א טו, א. 23) שער היחוד פ"י ואל"ך. (24 סימן ו. 25) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 478. 26) ראה פרדס שער יא (שער הצנחחות)

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ו) אף עדיין צריך להבין הא גופא זה עצמו שנעשה אצלו
 2 אצל הקדוש ברוך הוא ההחלטה למלוכה, דלקאורה, פיון
 3 שענין המלוכה על עולמות ונבראים מוגבלים הוא דבר שאינו
 4 בערך כלל לגבי עצמות האלוקות, כי בין הבורא הבליגבול והנבראים
 5 המוגבלים יש פער וריחוק לאין-ערוך
 6 (פנזפר לעיל שאין מלך בלא (ו) אף עדיין צריך להבין הא גופא שנעשה
 7 עם, מלשון עוממות כו' והעם 2
 8 הוא דבר נפרד ורחוק מהמלך), איך 3
 9 נעשה אצלו ההחלטה 4
 10 למלוכה? 5
 11 ואף שמדובר כאן אודות ענין 6
 12 העם כפי שהוא לפני 7
 13 הצמצום, 'עם' כפי שהוא במחשבה 8
 14 העליונה וברצון העליון לפני הצמצום, 9
 15 ולכאורה בבחינה זו העם' אינו 10
 16 מציאות נפרדת ורחוקה כל כך, ואם כן 17
 17 אין להתפלא איך נעשית ההחלטה 18
 18 למלך, אבל אין זה מענה מספיק 19
 19 לשאלה כי הרי זה גם העם' כפי 20
 20 שהוא באלוקות שלפני הצמצום מכל 21
 21 מקום בחינת עם כו' ועדיין 22
 22 השאלה במקומה עומדת איך נעשית 23
 23 ההחלטה למלוכה. ומה 24
 24 שמבואר 27 שזהו התעוררות 25
 25 הרצון למלוכה ענין של רשות, 26
 26 וכמאמר 28 הוזהר בריש 27
 27 הורמנותא דמלכא גליף 28
 28 גליפו בטהירו עילאה, בתחילת 29
 29 הרשות של המלך חקק חקיקה בטוהר 30
 30 העליון דהורמנותא הוא ענין 31
 31 הרשות, דכיון שכל מציאות 32
 32 העם אינה בערך אליו 33
 33 תברך, כמבואר לעיל הנה מה 34
 34 שמתעורר הקדוש ברוך הוא 35
 35 ברצון למלוכה כו', הרי זה 36
 36 רק בחינת רשות, ענין שמצד 37
 37 עצמו, ולא מצד הנבראים, כמבואר במאמרי ראש השנה תש"א: "... הורמנתא
 38 דמלכא, רשות ורצון המלך שהוא מחשבה ורצון, מה שעלה במחשבתו אנה
 39 אמלך דזהו מה שנתעורר כביכול מעצמו שלא על ידי התעוררות הנבראים,
 40 וסיבת ההתעוררות הוא מחמת הרצון המוחלט בעצמותו... לכן נקרא רצון זה
 41 רשות, דאינו מה שבאתערוותא דלתתא אתערוותא דלעילא כמו רצון הגלוי,

פ"ג. הובא ונתבאר בסהמ"צ להצ"צ פ"א. המשך תרס"ו ע' ה [ז]. ע' קלט [קפד]. ועוד. (27) סה"מ תש"ג ע' 14 ואילך. (28) זח"א שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּהֶעָצֶם, וּכְדוּעַ הַמְּשָׁל עַל זֶה מִמָּה שֶׁאָמְרוּ שֶׁכָּל
 2 אָדָם שָׂאִין לוֹ קִרְקַע אוֹ בֵּית (כְּפִדּוּעַ הַתִּיּוּדָה בְּזֶה בֵּין שְׁתֵּי
 3 הַגֵּרָסוֹת) אֵינוֹ אָדָם²⁹, דְּכִיּוֹן שֶׁעֲנִין הַבֵּית נוֹגֵעַ לְשִׁלְמוֹת
 4 הָאָדָם, לָכֵן יֵשׁ בְּעֶצֶם הַנֶּפֶשׁ רְצוֹן הַמּוּחָלֵט עַל זֶה, גַּם
 5 אִפְּלוּ כְּשֵׁאִינוֹ יוֹדֵעַ מִזֶּה כָּלֵל
 6 כּו', וְאֶפְשָׁר שֶׁלְעוֹלָם לֹא
 7 יָבוֹא הַרְצוֹן בְּפוֹעַל מְכַל-מְקוֹם
 8 הַרְצוֹן קִיִּים בְּעֶצֶם הַנִּשְׁמָה גַּם אִם אֵינוֹ
 9 מִתְגַּלֵּה כֻּלּוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
 10 לְמַעֲלָה, לְגַבֵּי הַרְצוֹן הָאֱלוּקִי לְמִלּוֹךְ
 11 דְּלִהוּת שְׁנִתְאַוָּה הַקְּב"ה
 12 לְהוּיֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה
 13 בַּתְּחִיּוֹתָיו³⁰, שְׂבֻעוֹלָם הַזֶּה
 14 הַתְּחִתּוֹן יִהְיֶה גִילּוֹי אֱלוּקוֹת, כְּדַבְּרֵי
 15 הַמְדַרְשׁ, הִנֵּה עֲנִין הַבֵּית
 16 וְהַדִּירָה, שְׁזָהוּ מֵהַ שְׁנִשְׁמוֹת
 17 יִשְׂרָאֵל הֵם דִּירָה לְעֶצְמוֹתוֹ³¹,
 18 שְׂבָחָם שׁוֹכְנֵת וּמִתְגַּלִּית עֲצֻמוֹת
 19 הָאֱלוּקוֹת הֵרִי זֶה הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה
 20 שְׁהוּא ה'תְּאוּה' לְהַתְּגַלּוֹת וּלְשִׁכּוֹן
 21 ב'תְּחִיּוֹתָיו' מוֹשְׁרֵשׁ בְּכַחֲנִית
 22 רוּמָמוֹת הַעֲצָמִית הַעֲצְמוֹתוֹ
 23 יִתְבָּרֵךְ, שֶׁלְמַעֲלָה מִבְּחִינַת
 24 הַתְּשׂוּאוֹת עַל עַם וּלְכֹן אֵין הַדְּבַר
 25 תְּלוּי בְּעַם הַרְחוּק מִמֶּנּוּ שְׁלֵא בְּעַרְךָ,
 26 כִּיּוֹן שְׁנִמְצָא וּמוֹרֶשׁ בְּעֲצֻמוֹתוֹ מִצַּד
 27 עֲצֻמוֹ. וּמִצַּד זֶה שְׁנִשְׁמוֹת
 28 יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרֵשׁ בְּעֶצְמוֹתוֹ
 29 יִתְבָּרֵךְ (שֶׁשֶׁם בְּעֲצֻמוֹת הָאֱלוּקוֹת
 30 הוּא הַרְצוֹן הַמּוּחָלֵט לְעֲנִין
 31 הַמְּלֻכָּה), לָכֵן עַל יְדֵי
 32 הַהִמְלֻכָּה, בְּמִי נִמְלָךְ כּו',
 33 שְׂצִיר לְעֲצֻמוֹ אֵת הַתְּעוּגָה שִׁיחִיה
 34 מִעֲבֻדַּת הַנִּשְׁמוֹת לְמַטָּה, כְּמִבּוֹאֵר
 35 לְעִיל, נִעֲשֶׂה בְּעֲצֻמוֹת הָאֱלוּקוֹת
 36 הַהִמְלֻכָּה עַל עֲנִין הַמְּלֻכָּה כּו',
 37 וְאַחַר כֵּן נִמְשָׁךְ גַּם הַרְצוֹן
 38 גְּלוּי, וְעַד אַחַר כֵּן הַעֲנִין יוֹרֵד
 39 וְנִמְשָׁךְ לְמַלּוּכָה בְּפוֹעַל כּו'.
 40 (1) וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּסּוּק
 41 הַפּוֹתַח אֵת הַמֵּאֲמָר מִמְּעַמְקִים

1 מוֹשְׁרֵשׁת בְּהֶעָצֶם, וּכְדוּעַ הַמְּשָׁל עַל זֶה מִמָּה
 2 שֶׁאָמְרוּ שֶׁכָּל אָדָם שָׂאִין לוֹ קִרְקַע אוֹ בֵּית
 3 (כְּפִדּוּעַ הַתִּיּוּדָה בְּזֶה) אֵינוֹ אָדָם²⁹, דְּכִיּוֹן שֶׁעֲנִין
 4 הַבֵּית נוֹגֵעַ לְשִׁלְמוֹת הָאָדָם, לָכֵן יֵשׁ בְּעֶצֶם
 5 הַנֶּפֶשׁ רְצוֹן הַמּוּחָלֵט עַל זֶה, גַּם כְּשֵׁאִינוֹ יוֹדֵעַ
 6 מִזֶּה כָּלֵל כּו', וְאֶפְשָׁר שֶׁלְעוֹלָם לֹא יָבוֹא הַרְצוֹן
 7 בְּפוֹעַל. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא לְמַעֲלָה, דְּלִהוּת
 8 שְׁנִתְאַוָּה הַקְּב"ה לְהוּיֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה
 9 בַּתְּחִיּוֹתָיו³⁰, הִנֵּה עֲנִין הַבֵּית וְהַדִּירָה, שְׁזָהוּ מֵהַ
 10 שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם דִּירָה לְעֶצְמוֹתוֹ³¹, הֵרִי זֶה
 11 מוֹשְׁרֵשׁ בְּכַחֲנִית רוּמָמוֹת הַעֲצָמִית דְּעֶצְמוֹתוֹ
 12 יִתְבָּרֵךְ, שֶׁלְמַעֲלָה מִבְּחִינַת הַתְּנַשְׂאוֹת עַל עַם.
 13 וּמִצַּד זֶה שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרֵשׁ בְּעֶצְמוֹתוֹ
 14 יִתְבָּרֵךְ (שֶׁשֶׁם הוּא הַרְצוֹן הַמּוּחָלֵט לְעֲנִין
 15 הַמְּלֻכָּה), לָכֵן עַל יְדֵי הַהִמְלֻכָּה, בְּמִי נִמְלָךְ כּו',
 16 נִעֲשֶׂה הַהִמְלֻכָּה כּו', וְאַחַר כֵּן נִמְשָׁךְ גַּם הַרְצוֹן
 17 גְּלוּי, וְעַד לְמַלּוּכָה בְּפוֹעַל כּו'.

18 וְזָהוּ מִמְּעַמְקִים קְרָאֲתִיךְ הַיְוִי, מִמְּעַמְקֵי דִּיִּיקָא,
 19 וְלֹא עוֹמֵק, וּבְזֶה גּוֹפָא מִמְּעַמְקִים לְשׁוֹן
 20 רַבִּים. דְּהַנֵּה, עוֹמֵק הוּא בְּחִינַת הָאוֹר שֶׁאַחַר
 21 הַצְּמֻצוֹם, שֶׁשֶׁם יִשְׁנוֹ עֲנִין הַמְּלֻכָּה בְּפוֹעַל,
 22 וּמִמְּעַמְקֵי (שֶׁהוּא עוֹמֵק לְעוֹמֵק) הוּא בְּכַחֲנִית
 23 הָאוֹר שֶׁלְפָנֵי הַצְּמֻצוֹם, שֶׁשֶׁם לֹא שִׁיךְ עֲנִין
 24 הַמְּלֻכָּה בְּפוֹעַל, אֶלָּא רַק רְצוֹן לְמַלּוּכָה. וּבְזֶה
 25 גּוֹפָא יֵשׁ מִמְּעַמְקִים לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי בְּכַחֲנִית הָאוֹר
 26 שֶׁלְפָנֵי הַצְּמֻצוֹם גּוֹפָא (הַיְוִנוֹ בְּכַחֲנִית גִּילּוּי
 27 הָאוֹר) יֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת (בְּכָלְלוֹת), גִּילּוּי לְעֶצְמוֹ
 28 וְגִילּוּי לְזוּלְתוֹ, שֶׁהֵם הַבְּחִינּוֹת דְּמַחְשְׁבָה וְרְצוֹן, וְרְצוֹן הַגְּלוּי. אֲמָנָם, כִּיּוֹן
 29 שְׁבָרָאשׁ הַשְּׁנָה חוֹזְרִים כָּל הַדְּבָרִים לְקַדְמוּתָם, שֶׁמְסַתְּלִים כָּל הַבְּחִינּוֹת, גַּם
 30 בְּחִינַת הַגִּילּוּי שֶׁלְפָנֵי הַצְּמֻצוֹם, לָכֵן אוֹמֵר נְמַעְמַקִּים קְרָאֲתִיךְ (בְּתוֹסַפַּת מ"ם),
 31 שֶׁהַמְשָׁכָה בְּרָאשׁ הַשְּׁנָה הִיא מִמְּעַמְקִים, הַיְוִנוֹ מִבְּחִינַת רְצוֹן הַמּוּחָלֵט

(29) יבמות סג, רע"א (קרקע). ובתוד"ה שאין: לבנות עליו שידור (כו). (30) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"יג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (31) ראה לקו"ש שם ס"ע 477 ואילך, ובהנסמן שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מִכָּל עֲנָן הַגִּילויִים כי כאמור כל הדרגות ששייכות לגילוי חזרו ועלו
 2 ונסתלקו. וְכֵן זֶה הַמַּשְׁכָּח בראש השנה מחדש החל משרוש ומקור ענין
 3 המלוכה ברצון המוחלט בעצמותו נֶעֱשֶׂה עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְנִשְׁמוֹת
 4 יִשְׂרָאֵל, דְּלִהּוֹת שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשִׁים בְּעֲצָמוֹתוֹ
 5 יִתְבָּרַךְ בְּנוֹכַר לְעֵיל, לְכֵן
 6 בְּכֹחַם לְהַמְשִׁיךְ גַּם מִבְּחִינַת 1 בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁלֹמְעֵלָה מִכָּל עֲנָן הַגִּילויִים.
 7 זוּ שְׂמַד עֲצֻמָּה הִיא לְמַעֲלָה מְגִילוֹי 2 וְכֵן זֶה נֶעֱשֶׂה עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
 8 לַגְּמִיר. 3 דְּלִהּוֹת שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשִׁים בְּעֲצָמוֹתוֹ
 9 וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן גַּם מַה 4 יִתְבָּרַךְ בְּנוֹכַר לְעֵיל, לְכֵן בְּכֹחַם לְהַמְשִׁיךְ גַּם
 10 שְׁנִשְׁמֹת מִמַּעַמְקִים קְרֵאתִיךְ, 5 מִבְּחִינַת זֹו. וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן גַּם מַה שְׁנִשְׁמֹתוֹ
 11 וּבִתְחִילת הַמַּאֲמָר נִשְׁאַלָה הַשְּׂאֵלָה 6 מִמַּעַמְקִים קְרֵאתִיךְ, דְּכִינֵן שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
 12 מְדוּעַ נֹכַח כֵּאֵן הַלְשׁוֹן 'קְרֵאתִיךְ' שְׁהוּא 7 מוֹשְׁרָשִׁים בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, לְכֵן אֵינָם צְרִיכִים
 13 קְרֵיאָה וּפְנִייה לֹא הַשְׁתַּדְּלוֹת יִתִּירָה 8 הַשְׁתַּדְּלוֹת מִיּוֹחֲדָת, אֲלָא גַם עַל יְדֵי קְרֵיאָה,
 14 שְׂבָאָה מְעוֹמֵק הַנֶּפֶשׁ אֵלָא רַק כְּאֵדָם 9 כְּאֵדָם הַקּוֹרָא לְחִבְרוֹ, וְהַמַּעֲנָה הוּא דְּכִינֵן
 15 הַקּוֹרָא לְחִבְרוֹ, וְהַמַּעֲנָה הוּא דְּכִינֵן 10 שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשִׁים
 16 שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשִׁים 17 בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, לְכֵן אֵינָם
 18 צְרִיכִים הַשְׁתַּדְּלוֹת מִיּוֹחֲדָת 12 חֲכָמָה וּבִינָה, לְפָנִימִיּוֹת הַמְּדוּת, לְפָנִימִיּוֹת
 19 לְעוֹרֵר הַמַּשְׁכָּח מִעֲצָמוֹת, אֲלָא גַם 13 הַמְּלָכוֹת, וְגַם לְמַטָּה יוֹתֵר בְּפָנִימִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת,
 20 אֲפִילוֹ עַל יְדֵי קְרֵיאָה, כְּאֵדָם 14 וְעַד (כְּפִי שְׁמוֹסִיף בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל לְהִבִּין עֲנָן
 21 הַקּוֹרָא לְחִבְרוֹ, מִמְּשִׁיכִים 15 תְּקִיעַת שׁוֹפָר עַל פִּי כְּפוֹנֵת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז'ל
 22 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִבְּחִינַת 16 שְׁבַסִּידוֹר) שְׁנִשְׁמֹתוֹ גַּם בְּחִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת,
 23 הַפְּנִימִיּוֹת וְהַעֲצָמוֹת. וְכֵאֲמוֹר לְעֵיל שְׁמִשְׁם 17 שְׁתִּהִיָּה כְּתִיבָה וְחִתִּימָה טוֹבָה לְשָׁנָה טוֹבָה
 24 לְעֵיל שְׁמִשְׁם מִהַעֲצָמוֹת נִמְשָׁךְ 18 וּמְתוּקָה, בְּטוֹב הַנְּרָאָה וְהַנְּגִלָּה, בְּכִנֵּי חַיִּי וּמְזוּנֵי
 25 לְפָנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג, וּמִשְׁם נִמְשָׁךְ לְפָנִימִיּוֹת 19 רְוִיחִי. וְכֵן זֶה נֶעֱשֶׂה עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְנִשְׁמוֹת
 26 נִמְשָׁךְ לְפָנִימִיּוֹת חֲכָמָה 20 יִשְׂרָאֵל, וְעַמְּךָ כְּלָם צְדִיקִים²⁰, וּבִפְרָט כְּפִי שְׁהֵם לְאַחֲרֵי הָעֲבוּדָה דְעָרְבֵי רֵאשׁ
 27 וּבִינָה, לְפָנִימִיּוֹת הַמְּדוּת, 21 הַשְּׁנָה וְהָעֲבוּדָה דְלִיל רֵאשׁ הַשְּׁנָה, שְׁעַל יְדֵי זֶה מִמְּשִׁיכִים כָּל הַהַמְשָׁכוֹת³²
 28 לְפָנִימִיּוֹת הַמְּלָכוֹת, וְגַם 22 דְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, שְׁהוּא מְשׁוּבַע וּמְשׁוּבֵעַ בְּכָל טוֹב עַל כָּל הַשְּׁנָה³³, וּבְאֹפֶן
 29 לְמַטָּה יוֹתֵר בְּפָנִימִיּוֹת 23 שְׁהַקְּב"ה מְמַלֵּא מְשָׁלוֹת כָּל אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל הַמְצַטְרֵף מְגִשֵׁם וְעַד
 30 הָעוֹלָמוֹת, עַד שְׁעִין הַמְּלוּכָה הוּא 24 רֵוַח.
 31 בְּכָל סֹדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִלְּמַעֲלָה בִּיּוֹתֵר
 32 עַד לְמַטָּה בִּיּוֹתֵר וְעַד (כְּפִי
 33 שְׁמוֹסִיף בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל

(32) חסר קצת (המו"ל). (33) ויק"ר פכ"ט, ח. וראה "היום יום" כה אלול. ובכ"מ.

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שני עמ' א'

1 אָמַר רַב, אֵין אוֹמְרִים קִידוּשׁ הַיּוֹם עַל כּוֹס שֶׁל יַיִן בְּלִילֵי שַׁבָּתוֹת
 2 וַיִּמֵּים טוֹבִים, אֲלָא עַל הַיַּיִן הַנָּקִי וְהַגּוֹן הָרָאִי לִינְפָךְ אוֹתוֹ עַל גְּבִי
 3 הַמְּזֻבָּח. שׁוֹאֵל הַגְּמֵרָא: לְמַעוּשֵׁי מַאי – אִיזָה יַיִן הַתְּמַעַט מִקִּידוּשׁ.
 4 אִילִימָא לְמַעוּשֵׁי יַיִן מְגַתָּה – שְׁלֵא עֲבַר אַרְבַּעִים יוֹם מִדְּרִיכְתוֹ בַּגַּת
 5 וְאִין לוֹ חוֹזֵק הַיַּיִן. וְכִי אִפְשָׁר שְׁנַתְּמַעַט, וְהָא תָּאנִי – וְהִרִי שְׁנָה רַבִּי

1 חִיָּיא, יַיִן מְגַתָּה לְכַתְחִילָה לֹא יָבִיא לְנִסְכּוֹ עַל גְּבִי הַמְּזֻבָּח, וְאֵם תְּבִיא
 2 כְּשֶׁר, וַיִּצֵּא יְדֵי חוֹבַת נִיסוֹךְ, וְכִינֵן דָּאֵם תְּבִיא לְנִסְכִּים, כְּשֶׁר
 3 בְּדִיעֵבַד, אָנִן – אֲנוּ לַעֲנִין קִידוּשׁ, אֲפִילוֹ לְכַתְחִילָה נְפִי מִקְדָּשִׁים
 4 עֵלִיו, שְׁאִין קִידוּשׁ חֲמוֹר כְּנִיסוֹךְ.

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בנבואת הושע, בהפטרה של שבת תשובה:
 2 שׁוֹכֵה¹ יִשְׂרָאֵל עַד הַיְיָ אֱלֹהֶיךָ פִּי כְּשֶׁלֶתָּ בְּעוֹנֶיךָ². וְיָדוּעַ
 3 הַדְּיוּקָה הַשְּׂאֵלָה בְּזֶה³, כּמֵאמְרֵי חֲסִידוֹת דְּכִינּוּן שְׁפָסוּק זֶה קָאֵי
 4 מִכוּון בְּפִשְׁטוּת עַל עֲנֵן הַתְּשׁוּבָה, הַרִי עֵצִם הַצּוֹרֵךְ בְּעֲנֵן
 5 הַתְּשׁוּבָה מוֹרָה עַל מַעֲמָד
 6 וּמַצֵּב שְׂאִינוּ בְּשְׁלִימוֹת כּו',
 7 שְׁהֵרִי הַצּוֹרֵךְ בְּתֻשׁוּבָה הוּא אַחֲרֵי
 8 שְׁהֵי חֲטָא וְנִהֵי פָגַם וְחִסְרוֹן וְאִם
 9 בְּן, לְמָה נָקַט פֶּאֶן הַכְּתוּב
 10 (שׁוֹכֵה) יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא, שְׁהוּא
 11 הַשֵּׁם 'יִשְׂרָאֵל' שֵׁם הַמַּעֲלָה⁴,
 12 וּמִתִּיחַס לְבִנּוּ יִשְׂרָאֵל כְּשֵׁהֵם בְּמַעֲמָד
 13 וּמַצֵּב נַעֲלָה וְעַד שְׁמוֹרָה הַשֵּׁם
 14 'יִשְׂרָאֵל' עַל תְּכֵלִית הַשְּׁלִימוֹת,
 15 שְׁהֵרִי יִשְׂרָאֵל אוֹתִיּוֹת לִי
 16 רֵאשׁ⁵, וְהֵרֵאשׁ הוּא הַחֶלֶק
 17 הַיּוֹתֵר מוּבָחָר וְהַנַּעֲלָה בִּיּוֹתֵר
 18 שְׁבָגוּף הָאֲדָם, שְׁבוּ בְּרֵאשׁ
 19 נִמְצָא עֲנֵן הַמוֹחִין (כּוֹלָל גַּם
 20 פְּנִימִיּוֹת הַמוֹחִין) שְׁהֵי דְרַגְּוָה
 21 נַעֲלִית יוֹתֵר מַחִיצוֹנִיּוֹת הַמוֹחִין
 22 וּמוֹחִין דְּגַדְּלוֹת שְׁהֵי דְרַגְּוָה
 23 נַעֲלִית יוֹתֵר מִמוֹחִין דְּקֻטְנוֹת, וְכִינּוּן
 24 שְׁבֵרֵאשׁ נִמְצָאוֹת גַּם הַדְּרוֹגוֹת הַגְּבוּהוֹת
 25 וְהַנַּעֲלוֹת שֶׁל עֲנֵן הַמוֹחִין, הֵרִי זֶה
 26 מְדַגִּישׁ עוֹד יוֹתֵר אֶת מַעֲלַת הַרֵאשׁ),
 27 וְעַד שְׁגַם אִפְּלוּ עֲנֵן הַתַּעֲנוּג
 28 שְׁבִכּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא עֲנֵן יוֹתֵר עֲמוּק
 29 וְיוֹתֵר פְּנִימִי מִכּוֹח הַשְּׂכָל שְׁבִמּוֹחִין,
 30 הֵנָּה גַם עֲנֵן הַתַּעֲנוּג שְׁפִיף לְרֵאשׁ
 31 דְּוָקָא וְדֵאֵף שְׁהַתַּעֲנוּג הוּא
 32 מְקִיף לְכָל הַגּוֹף בְּשׁוּהָ, כִּי
 33 הַתַּעֲנוּג הוּא כּוֹח כְּלָלִי, שְׁבוּנָה מִהַכּוּחוֹת הַפְּרִטִים שְׁכָל אֶחָד מֵהֶם מְלוּבֵשׁ
 34 בְּאֶבֶר פְּרִטֵי מִסּוּיִם, שְׁלֵכְבֵן מֵאַחַר שְׁהַתַּעֲנוּג 'מְקִיף' אֶת כָּל הַגּוֹף כּוֹלוּ בְּשׁוּהָ
 35 שְׁמוּעָה טוֹבָה שְׁגוּרְמַת לְשׁוּמַע אוֹתָהּ תַּעֲנוּג תְּנִשְׁוֹן עֲצָם⁶, כְּלִשׁוֹן

ביאור בדרך אפשר

הַכְּתוּב בְּמִשְׁלֵי, וְכִדְאִיתָא וְכִפִּי שְׁמוּבָא
 36 שְׁפָרְגַל שֶׁל אֵינוּ יְהוּדִי, שְׁהוּא הַעֲצֵם שְׁבִרְגַל שְׁהֵי חֶלֶק נִמוּךְ
 37 שְׁבִגּוּף וְשֶׁל אֵינוּ יְהוּדִי שְׁדִרְגָתוֹ נִמוּכָה עֲנֵן תְּחִתִּית הַמְּדֻרְגוֹת (בְּגִמְרָא
 38 שֶׁם מְסוּפֵר שְׁכֵאשֶׁר רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי נִפְגַּשׁ עִם אֲסַפְסִינוּס, בֵּא שְׁלִיחַ מְרוּמֵי
 39 וְאֵמֵר לְאֲסַפְסִינוּס שְׁהִקִּיסֵר מֵת, וְחֻשְׁבֵי
 40 רוּמֵי מִתְכוּוֹנִים לְמִנּוּחוֹ לְקִיסֵר. בְּאוֹתָהּ
 41 שְׁעָה הֵיחָ אֲסַפְסִינוּס נַעֲלוּ נַעַל אַחַת,
 42 רִצָּה לְנַעֲלוֹת אֶת הָאַחֲרֵת, לֹא נִכְנְסָה
 43 לְרַגְלוֹ. רִצָּה לְחַלּוֹץ אֶת הַנַּעַל הָאַחֲרֵת
 44 שְׁהֵי נַעֲלוּ בָהּ, לֹא יֵצֵאָה. אִמְרֵ: מַה
 45 זָאת? אִמְרֵ לוֹ רַבֵּן יוֹחָנָן: לֹא תִצְטַעֵר
 46 וְתִתְמָה, כִּי שְׁמוּעָה טוֹבָה בָּאָה לָךְ,
 47 שְׁנֵאמַר "שְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֵּׁן עֲצָם",
 48 וְשִׁמְנַת מַחֲמַת נַחַת. וְשָׂאֵל: מַה אֵנִי
 49 צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּדִי לְחַלּוֹץ אֶת הַנַּעַל?
 50 אִמְרֵ לוֹ: שִׁיבּוֹ אֲדָם שְׁלֹא נִזְחַח דַּעֲתֵךְ
 51 מִמֶּנּוּ וַיַּעֲבֹר לְפָנֶיךָ, שְׁנֵאמַר "וּרוּחַ
 52 נִכְאָה תִּבְשֵׁ גֵרָם (עֲצָם)". עֲשֵׂה כֵן,
 53 וְנִכְנְסָה רַגְלוֹ לְנַעַל, מְפָל מְקוֹם,
 54 עֲנֵן הַתַּעֲנוּג שְׁפִיף לְרֵאשׁ
 55 [דְּוָקָא], וְכִמּוּבָן מְזָה
 56 שְׂאוּמָרִים לְגַבֵּי עֲנֵן הַתַּעֲנוּג כִּפִּי
 57 שְׁהוּא לְמַעֲלָה בְּאַלּוּקוֹת פְּנִימִיּוֹת
 58 אֲבָא פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק⁸, הַעוּמָק
 59 וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל עֲנֵן הַחֲכֵמָה (הַדְּרַגָּה
 60 הָרֵאשׁוֹנָה וְהַנַּעֲלִית בְּמוֹחִין, הַנְּקִרָת
 61 'אֲבָא') הוּא הַפְּנִימִיּוֹת וְהַעוּמָק שֶׁל
 62 מְדִרְיַת 'עֲתִיק יוֹמִין', הַדְּרַגָּה הַעֲמוּקָה
 63 וְהַפְּנִימִית שֶׁל 'כְּתוֹר עֲלִיּוֹן' שְׁהוּא עֲנֵן
 64 הַתַּעֲנוּג, וְגִילּוּי עֲתִיקָא בְּפִינָה⁹
 65 וּבְחִינַת 'עֲתִיק' שְׁכֵאמּוֹר הֵיחָ עֲנֵן
 66 הַתַּעֲנוּג מִתְגַּלִּית בְּבַחֲנֵת הַבִּינָה שְׁגַם
 67 הֵיחָ חֶלֶק מִמְדִּרְיַת הַמוֹחִין, וְנִמְצָא שְׁהַעוּגָה שִׁיךְ לְמוֹחִין, עֲנֵן הָרֵאשׁ, וְעַל
 68 דְּרִךְ זֶה בְּאֲדָם שְׁמַעֲלַת הָרֵאשׁ הֵיחָ לֹא רַק בּוֹה שְׁמוֹחִין הֵם בְּרֵאשׁ אֲלֵא שְׁאִפְּלוּ
 69 הַתַּעֲנוּג, שְׁלַמַּעֲלָה מִהַמוֹחִין, גַּם שִׁיךְ לְרֵאשׁ. וּבְפִרְטֵי שִׁישְׁרָאֵל רֵאשִׁי
 70

בס"ד. ש"פ האזינו, שבת שובה,
 ה'תשל"ד
 (הנחה בלתי מוגה)

שׁוֹכֵה¹ יִשְׂרָאֵל עַד הַיְיָ אֱלֹהֶיךָ פִּי כְּשֶׁלֶתָּ
 בְּעוֹנֶיךָ². וְיָדוּעַ הַדְּיוּקָה בְּזֶה³,
 שְׁפָסוּק זֶה קָאֵי בְּפִשְׁטוּת עַל עֲנֵן הַתְּשׁוּבָה, הַרִי
 הַצּוֹרֵךְ בְּעֲנֵן הַתְּשׁוּבָה מוֹרָה עַל מַעֲמָד וּמַצֵּב
 שְׂאִינוּ בְּשְׁלִימוֹת כּו', וְאִם בְּן, לְמָה נָקַט פֶּאֶן
 (שׁוֹכֵה) יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא, שְׁהוּא שֵׁם הַמַּעֲלָה⁴, וְעַד
 שְׁמוֹרָה עַל תְּכֵלִית הַשְּׁלִימוֹת, שְׁהֵרִי יִשְׂרָאֵל
 אוֹתִיּוֹת לִי רֵאשׁ⁵, וְהֵרֵאשׁ הוּא הַחֶלֶק הַיּוֹתֵר
 מוּבָחָר שְׁבָגוּף הָאֲדָם, שְׁבוּ נִמְצָא עֲנֵן הַמוֹחִין
 (כּוֹלָל גַּם פְּנִימִיּוֹת הַמוֹחִין וּמוֹחִין דְּגַדְּלוֹת), וְעַד
 שְׁגַם עֲנֵן הַתַּעֲנוּג שְׁפִיף לְרֵאשׁ דְּוָקָא [דְּאֵף
 שְׁהַתַּעֲנוּג הוּא מְקִיף לְכָל הַגּוֹף בְּשׁוּהָ, שְׁלֵכְבֵן
 שְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֵּׁן עֲצָם⁶, וְכִדְאִיתָא בְּגִמְרָא⁷
 דְּוָקָא לְזֶה מַעֲצָם שְׁפָרְגַל שֶׁל אֵינוּ יְהוּדִי, שְׁהוּא
 עֲנֵן תְּחִתִּית הַמְּדֻרְגוֹת, מְפָל מְקוֹם, עֲנֵן הַתַּעֲנוּג
 שְׁפִיף לְרֵאשׁ דְּוָקָא], וְכִמּוּבָן מְזָה שְׂאוּמָרִים
 פְּנִימִיּוֹת אֲבָא פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק⁸, וְגִילּוּי עֲתִיקָא
 בְּפִינָה⁹. וּבְפִרְטֵי שִׁישְׁרָאֵל רֵאשִׁי תִּיבּוֹת יֵשׁ

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו – ד"ה שיר המעלות ממעמקים דיום ב' דר"ה (לעיל ע' 3 ואילך). (2) הושע יד, ב. (3) ראה ד"ה שובה ישראל באוה"ת דרושים לשבת שובה ע' א'תצו. ד"ה הנ"ל תרצ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב שכח, א). תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 15). (4) ראה וישלח לב, כט. (5) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח שם. לקו"ת שלח מז, ב ואילך. (6) סה"מ צ' להצ"צ טו, ב – בשם הזוהר. (7) משלי טו, ל. (8) גיטין נו, ב. (9) ראה לקו"ת נצבים מט, ד. וש"נ. (9) ראה תו"א ר"פ

ביאור בדרך אפשר

1 תיבות יש ששמים רבוא אותיות לתורה¹⁰, והיינו ששם
 2 ישראל מורה על זה שהם בני ישראל פלולים בתורה,
 3 והתורה פלולה בהם, שזהו תכלית השלימות. ואף על פי
 4 כן למרות שהשם 'ישראל' מתייחס לבני ישראל כפי שהם בתכלית השלימות
 5 נאמר כאן ביחס לענין התשובה
 6 שנדרש ונצרך במצב של פגם וחסרון
 7 שובה ישראל דוקא וצריך להבין
 8 מהו טעם הדבר?
 9 גם צריך להבין הדייק
 10 המבואר פלקוטי תורה¹¹
 11 לאדמו"ר הזקן, מהו הלשון
 12 שובה גו' עד הוי', מדוע הכתוב
 13 מדייק ואומר 'עד (הוי') והנה ליה
 14 למימר והיה לו, לכתוב, לומר
 15 שובה להוי' (פהלשון הרגיל
 16 בכגון דא זה)?
 17 גם צריך להבין מה שכתוב
 18 שובה גו' עד הוי' אלקיך,
 19 היינו מדוע לאחר שנזכר שם הוי',
 20 הכתוב ממשיך ומוסיף שהוי' הוא
 21 'אלקיך'?
 22 ומבואר בזה¹², בענין לשון
 23 הכתוב 'הוי' אלקיך' שעבודת
 24 התשובה צריכה להיות שהאדם
 25 ישוב ויתקרב לאלוקות עד אשר
 26 הוי' השם של עצמות האלוקות
 27 יהיה אלקיך כוחך וחיותך, כפי
 28 ממשותך ומבאר, היינו שעניני
 29 האלוקות הנעלים יחדרו לפנימיות
 30 האדם [והעיר, שעל פי זה
 31 יובן גם הדייק עד הוי'
 32 אלקיך, לפי המבואר שההוספה
 33 (הוי') אלקיך פירושה לשוב בתשובה
 34 עד שהוי' יהיה כוחך וחיותך, מבואר
 35 גם המענה לשאלה מדוע נאמר 'עד'
 36 (הוי' אלקיך) ולא כלשון הרגיל
 37 'להוי', כי הכוונה שהתשובה תהיה עד כדי כך שהוי' יהיה 'אלקיך' אף
 38 עדיין יש צורך בתוספת ביאור בזה], דלכאורה, הרי זה

ביאור בדרך אפשר

39 שהוי' יהיה אלקיך, כחך וחיותך, ויחדרו בך בפנימיות הוא
 40 ענין נעלה ביותר, כי בפשטות שייך הענין דכחך וחיותך
 41 לשם אלקים דוקא, כי, שם אלקים מורה שהוא הקדוש ברוך
 42 הוא בעל היכולת והכחות כו' (כמבואר בטור ושלחן
 43 ערוך¹³ בנוגע לפיונה בשם
 44 אלקים כאשר מזכירים שם זה
 45 בברכות ובתפילות), וענין זה
 46 שייך רק לשם אלקים
 47 שמתייחס לאור האלוקי שיורד ונמשך
 48 לתת חיות לנבראים מוגבלים ולכן הוא
 49 בגימטריא השבע¹⁴, ואלקים
 50 לשון רבים¹⁵, כי משם 'אלקים'
 51 יש השפעות רבות ושונות, לכל נברא
 52 לפי עיניו, בשונה משם הוי' שמבטא
 53 את ענין אחדות ה' ואילו כאן
 54 החידוש הוא שגם הוי', הנה
 55 הנה ויהיה כאחד¹⁶, הוא
 56 למעלה מהזמן, למעלה מהתלבשות
 57 בנבראים הנתונים תחת הגבלות? יהיה
 58 באופן של אלקיך ויחדרו באדם
 59 ויאיר באדם, ואם כן, מה שייך
 60 ענין נעלה זה (שהוי') יהיה
 61 אלקיך לעבודת התשובה,
 62 שהיא התשובה במעמד ומצב
 63 שאינו בשלימות כו' וצריך
 64 תיקון ותשובה?
 65 גם צריך להבין המשך
 66 הכתוב¹⁷ בנבואה זו ונשלמה
 67 פרים שפתינו, דלכאורה,
 68 ענין זה של 'נשלמה פרים שפתינו',
 69 שנשלים את החסרון של הקרבת
 70 הקרבנות בזמן שאין בית המקדש קיים
 71 על ידי דיבור בשפתיים שייך
 72 לתפלות שפתינו, דלכאורה, ענין
 73 תקנום¹⁸, כדברי הגמרא שתפילת
 74 שחרית היא כנגד קרבן תמיד של שחר,
 75 תפילת מנחה כנגד קרבן תמיד של בין הערבים ותפילת ערבית כנגד הקרבת
 76 אברים ופדירים (של הקרבנות שלא נגמרה שריפתם ביום) כבילה, שעל ידם

לך לך. ויש"ו. 10) מגלה עמוקות אופן קפו. 11) דרושים לשבת שובה סו, ב ואילך. 12) ראה לקו"ת שם סה, א. ד"ה שובה
 ישראל תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' לד). תש"ד שם. 13) או"ח ס"ה. 14) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ראשית חכמה
 שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). תניא שעזיהוה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, סע"ב ואילך. 15) פרש"י וירא כ,
 יג. וישלח לה, ז. 16) זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעזיהוה"א פ"ז (פכ, א).
 17) הושע שם, ג. 18) ברכות כו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 על ידי התפילות **מְקַיְימִים** מה **שְׁנֵאמַר** ו**נִשְׁלַמָּה פְּרִים**
2 **שְׁפִתֵינוּ**¹⁹, ו**אֵינוֹ שְׁיִיף בְּמִיּוּחַד לְעִבּוּדַת הַתְּשׁוּבָה דְּוָקָא**,
3 **וְאִם כֵּן, לָמָּה נֶאמַר עֲנִין זֶה שְׁנוֹשְׁלָמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ** שְׁיִיךְ לַעֲנִין
4 התפילות כהשלמה לקרבנות **בְּהַמְשֵׁף לְעֲנִין הַתְּשׁוּבָה, שׁוּבָה**
5 **יִשְׂרָאֵל גּו'**, ו**יִבְפָּרֵט תְּשׁוּבָה**
6 **נְעִלִית בְּיֹתֵר עַד שְׁהוּי' יְהִיָּה**
7 **אַלְקִיךָ, כְּנֹזֵךְ לְעִיל?**
8 **(ב) וַיּוֹבֵן בְּהַקְדָּם מַה שְׁנֵתְבָאֵר**
9 **לְעִיל**²⁰ כמאמר דיבור המתחיל 'שיר
10 המעלות' שנאמר ביום שני של ראש
11 השנה שנה זו, תשל"ד, **בְּפִירוּשׁ**
12 הכתוב **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת**
13 **מִמַּעֲמָקִים קָרְאתִיךָ גּו'**²¹
14 **(שְׁהִי הַפְּסוּק שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל**
15 **גּו' הוּא בְּהַפְּטָרַת שֶׁבַת**
16 **שׁוּבָה, שְׁלֹאֲחֵרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה,**
17 **וַיּוֹם שֶׁבַת שׁוּבָה הוּא אֶחָד מֵעֶשְׂרֵת**
18 **לְיָמֵי תְּשׁוּבָה, שְׁבָהֶם אוֹמְרִים**
19 **הַמְזֻמָּר שִׁיר הַמַּעֲלוֹת**
20 **מִמַּעֲמָקִים קָרְאתִיךָ גּו'),**
21 **שְׁשִׁתֵּי הַדְּעוֹת שְׁבֻדָּה**²²
22 **בְּפִירוּשׁ מִמַּעֲמָקִים, חַד אַחַד**
23 **אָמַר שֶׁהוּא עֹמְקָא דְּלָבָא**
24 **עוֹמֵק הַלֵּב (של האדם) וְחַד אַחַד**
25 **אָמַר שֶׁהוּא עֹמְקָא דְּבִירָא**
26 **דְּלַעֲיָלָא עוֹמֵק הַבָּאֵר שְׁלִמְעָלָה**
27 **(באלוקות) וכדברי הוזהר, הוּא מְקוּם**
28 **גְּנוּז וְנִעְלָם, הִנֵּה מֵרָאשׁוֹ אָמַר חֲדָא**
29 **וְמֵרָא אָמַר חֲדָא כֹּל אַחַד מִבְּעֵלֵי**
30 **שְׁתֵּי הַדְּעוֹת אָמַר דְּבַר אַחַד וְלֹא**
31 **פְּלִיגִי, וְאִין בִּינֵיהֶם מַחְלוּקָתָא,**
32 **וְהֵינִינוּ, דְּכִינּוּן שְׁצָרִיכִים**
33 **לְעוֹרֵר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָעוֹמֵק**
34 **דְּלַמְעָלָה, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת**
35 **הַתְּעִנּוּגִי שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא**
36 **בְּעֲנִין הַמְּלוּכָה עַל הָעוֹלָם, כִּי**
37 **בְּעֵרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה תְּעִנּוּג זֶה, שְׁהוּא**
38 **הַגּוֹרֵם הַמְּשַׁכֵּת חַיִּית הָעוֹלָם, מִסְּתַלַּק**
39 **וְעוֹלָה לְמַעְלָה, וְעִבּוּדַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה**
40 **הִיא לְעוֹרֵר תְּעִנּוּג זֶה מִחֲדָשׁ וְלַחְמִלֵךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַלְךְ עַל הָעוֹלָם**

(19) ראה שו"ע אדה"ז או"ח מהדר"ת ס"א ס"ט. 20) ד"ה שיר המעלות ממעמקים דיום ב' דר"ה פ"ב ואילך (לעיל ע' 4 ואילך). (21) תהלים קל, א. (22) ח"ג ע, א. (23) נוסח תפלת ערבית. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נה, סע"ב. נו, סע"ב. (24) ראה סה"מ עטר"ת ס"ע תרטו. ד"ה כי קרוב אליך תשי"א פ"ה (סה"מ תשי"א ע' 332).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והלב, והמדות הם בלתי מורגשות כו', דבחיצוניות הלב הן מדות מורגשות,
 2 ולכן אי אפשר להיות שיהי' המדות כל זמן שהמוחין בגילוי כו', אבל פנימיות
 3 הלב הן מדות בלתי מורגשות ומאיר בהם כל גילוי האור שבמות...". [ומזה
 4 מובן, שְׁכַל פְּרִטֵי הָעֲנַנִּים בְּעוֹמֵק שְׁלֹמְעֵלָה (מִמְצַמְקִים
 5 לְשׁוֹן רַבִּים היינו שלא מדובר רק
 6 בעומק אחד אלא בעומק שיש בו כמה
 7 וכמה פרטים, עומק לפנים מעומק).
 8 צְרִיכִים לְהִיּוֹת גַּם בְּעִבּוֹדַת
 9 הָאָדָם בְּעוֹמְקָא דְלָבָא בעומק
 10 הלב.
 11 וְאֵף שְׁנַתְבָּאָר לְעִיל²⁵ במאמר
 12 דיבור המתחיל 'שיר המעלות' הנוכר
 13 שְׁלֹמְעֵלָה כֹּל הָעֲנַנִּים הֵם
 14 בְּאֹפֶן שֶׁל הוֹרְמֹנֹתָא, רְשׁוֹת
 15 וְרִצּוֹן בְּלָבָד, עֵינֵי שְׂמֻדָּ עֲצוּמָ,
 16 ולא מצד הנבראים, כמבואר במאמרי
 17 ראש השנה תש"ג לגבי התעוררות
 18 הרצון למלוכה למעלה באלוקות :
 19 "... הורמנתא דמלכא, רשות ורצון
 20 המלך שהוא מחשבה ורצון, מה
 21 שעלה במחשבתו אלא אמלך דזהו
 22 מה שנתעורר כביכול מעצמו שלא על
 23 ידי התעוררות הנבראים, וסיבת
 24 ההתעוררות הוא מחמת הרצון
 25 המוחלט בעצמותו... לכן נקרא רצון
 26 זה רשות, דאינו מה שבאתערותא
 27 דלתתא אתערותא דלעילא כמו רצון
 28 הגלוי, ונקודת הענין הוא דזה מה
 29 שנמשך ממחשבה ורצון זה להיות
 30 רצון גלוי למלוכה על ידי נשמות
 31 ישראל, הנה זה גופא הוא רק
 32 באתערותא דלעילא מצד עצמו שהוא
 33 ענין רשות" וְהִינּוּ, שְׂאִין זֶה
 34 בְּאֹפֶן שְׁבִאתְעֲרוּתָא דְלִתְמָא אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲיִלָא, והתעוררות
 35 הרצון למעלה היא מצד האלוקות עצמה ולא שישנה התעוררות מלמטה,
 36 מצד האדם, והיא הפועלת וגורמת התעוררות למעלה, ואם כן, לכאורה
 37 לא מובן מה הצורך בהתעוררות התענוג למעלה תהיה על ידי התעוררות
 38 התענוג למטה, כאמור לעיל, על כך בא המענה, מְכַל מְקוּם, אף על
 39 פי שאכן ההתעוררות היא לא תוצאה של עבודת האדם אלא ענין
 40 שמלמעלה, בכל זאת צְרִיף לְהִיּוֹת גַּם בְּעִבּוֹדָה דְלִמְטָה מְעִין

(25) ד"ה שיר המעלות שם פ"ו (לעיל ע' 7). (26) ב"ר פ"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו. (27) נוסח הושענות (יום ג'). (28) ראה סה"מ תרע"ח ע' ריג. ה'ש"ת ע' 66. וראה ד"ה בסוכות תשכו דליל ב' דחה"ס (לקמן ע' 87). (29) ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. לקו"ת פ' ראה כו, א. סה"מ תרע"ח וה'ש"ת שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַדְּרָגוֹת בְּעוֹמְקָא דְלָבָא חיה, יחידה ועצם הנשמה מְעוֹרְרִים אֵת
 2 שֶׁלֶשׁ הַדְּרָגוֹת בְּעוֹמְקָא שְׁלֹמְעֵלָה רצון הגלוי, רצון הקדום ורצון
 3 המוחלט בעצמותו, וכפי שממשיך ומבאר עוד להלן.
 4 (ד) וּבִיאור הַעֲנֵן, דְּהִנֵּה נִתְבָּאָר לְעִיל³⁰ במאמר דיבור המתחיל
 5 'שיר המעלות' הנזכר שִׁבְרָצוֹן
 6 הַגְּלוֹי לְמַלּוּכָה שְׁנַעֲשֶׂה 1 בְּעוֹמְקָא דְלָבָא מְעוֹרְרִים אֵת שֶׁלֶשׁ הַדְּרָגוֹת
 7 והתעורר במלך על יְדֵי הַהִכְתָּרָה 2
 8 שהעם מכתירים את המלך ומקבלים 3
 9 אותו להיות מלך עליהם אִין עֲדִיין 4
 10 עֲנֵין הַמְּלוּכָה של המלך על העם 5
 11 בְּפוֹעֵל, כִּי עֲנֵין הַמְּלוּכָה 6
 12 בְּפוֹעֵל, שְׁזָהוּ כְּאֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ 7
 13 יוֹשֵׁב כְּכֹר עַל כְּסֵא מְלְכוּתוֹ 8
 14 לְהַתְּבוּנָה בְּעֵינָיו וְצָרְכֵי 9
 15 הַמְּדִינָה כּוֹי וּלְפֹעֵל בַּהֶם, הָרִי 10
 16 זֶה שְׁיִיף בְּנַמְשֵׁל, לְמַעַל בְּאַלּוּקוֹת, 11
 17 לְגוּבֵי מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל 12
 18 הָעוֹלָם רַק לְאַחֲרֵי הַצְּמִצּוּם שֶׁל 13
 19 הָאוֹר הָאֵין־סוּף, כְּדִי לְבְרוֹא עוֹלָמוֹת 20
 21 וְנִבְרָאִים מוּגְבְּלִים, מֵהַ שְׂאִין כֵּן 22
 22 לְפָנֵי הַצְּמִצּוּם כִּאֲשֶׁר הָאוֹר הָאֵין־ 23
 24 סוּף הַבְּלִי־גְבוּל מֵאִיר בְּכָל תְּקוּפוֹ וְעֲדִיין 24
 25 אֵין הַתִּיחִסוֹת יִשְׂרָאֵל לְנִבְרָאִים 25
 26 מוּגְבְּלִים יֵשׁ רַק הַתְּעוֹרְרוֹת 26
 27 הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה (עַל יְדֵי 27
 28 הַהִכְתָּרָה), אֲבָל אֵין עֲנֵין הַמְּלוּכָה 28
 29 בְּפוֹעֵל וּמִפְּלֵ מְקוֹם, כִּי שְׂיֵשׁ 29
 30 כְּכֹר רְצוֹן גְּלוֹי לְמַלּוּכָה, וְלֹא 30
 31 רַק רְצוֹן הַמּוֹחֵלֵט וְרְצוֹן הַקְּדוּם הָרִי 31
 32 זֶה הַתְּעוֹרְרוֹת הַרְצוֹן שְׁיִיף כְּכֹר 32
 33 לְעֵנֵין הַמְּלוּכָה, שְׂיֵשׁ כְּכֹר 33
 34 הַשְּׁעָרָה בְּכַח עַל כָּל מֵה 34
 35 שְׂיִיחָה בְּפוֹעֵל³¹ אַחַר כֵּן, כְּשִׁיחָה 35
 36 עֲנֵין הַמְּלוּכָה בְּפוֹעֵל, וְלִכֵּן נִקְרָא 36
 37 כְּכֹר עֵתָה, עַל אִף שִׁישׁ רַק הַתְּעוֹרְרוֹת 37
 38 הַרְצוֹן וְעֲדִיין אֵין מְלוּכָה בְּפוֹעֵל, בְּכָל 38
 39 זֹאת נִקְרָא כְּכֹר בְּשֵׁם מְלֶךְ (וְעַד 39
 40 שְׂשִׁיף לֹמַר וּלְבַקֵּשׁ גְּלָה כְּבוֹד 40
 41 מְלְכוּתָהּ³², כְּנוֹסַח הַתְּפִילָה, 41
 42 שֶׁהוּא עֲנֵין הַמְּלוּכָה בְּגִילּוֹי).

(30) ד"ה שיר המעלות שם פ"ד (לעיל ע' 5). (31) ראה עץ חיים שער א (דרוש עיגולים ויושר) בתחילתו. מקדש מלך לזח"א טו, א. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' שכד ואילך. (32) נוסח תפלת מוסף דיו"ט וימים נוראים. (33) זח"א שם. וראה המשך ר"ה תשי"ג פ"ה (סה"מ תשי"ג ע' 14).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חידוש גדול, מכל מקום יש ששיכות בין הרצון הגלוי לרצון
 2 הקדום, שהרי לולי הרצון הקדום לא היה בא הרצון
 3 הגלוי ולמעשה הרצון הגלוי הוא תוצאה של הרצון הקדום. ואף שמצד
 4 ריחוק הערך בין הרצון הגלוי לרצון הקדום שהרצון הגלוי
 5 כבר שייך לענין המלוכה ואילו הרצון
 6 הקדום הוא למעלה מזה, כנוכח לעיל,
 7 הנה התהוות הרצון הגלוי
 8 מהרצון הקדום הוא כעין
 9 התחדשות ולא תוצאה ישירה
 10 ממש, הרי מכל מקום אין זה
 11 ההתהוות של הרצון הגלוי מהרצון
 12 הקדום בדרך הנהיה חדשה לגמרי
 13 (פמבואר בהמשך ראש
 14 השנה תש"ג³⁴).
 15 ולמעלה מזה למעלה מהרצון
 16 הגלוי, ולמעלה אפילו מהרצון
 17 הקדום הוא בחינת רצון
 18 המוחלט מצד העצם, והיינו,
 19 שאין זה הרצון למלוכה כפי שהוא
 20 ברצון המוחלט, אינו באופן
 21 שחשב בזה והוחלט אצלו
 22 אחרי המחשבה כך וכך, אלא
 23 הוא רצון מוחלט בעצם ולא
 24 כתוצאה ממחשבה והתבוננות, פיון
 25 שזה ענין המלוכה נוגע אצל המלך
 26 בשלימות העצם, וכמו מי
 27 שאין לו בית אינו אדם כו'³⁵
 28 שזוהו דבר הנוגע בשלימות עצם האדם
 29 ולא החלטה שהתקבלה אחרי
 30 התבוננות ומחשבה מסוימת. וזהו
 31 ענין בריש הורמנותא
 32 דמלפא³⁶, 'בריש דווקא, היינו
 33 בראש ותחילת הענין שהיא בחינה
 34 ומדריגה גבוה יותר מבחינת
 35 הורמנותא דמלפא, שהוא
 36 ענין הרצון הקדום, כמבואר
 37 לעיל (שההבדל בין רצון הגלוי
 38 לרצון הקדום הוא שרצון הגלוי הוא
 39 התעוררות רצון גלוי ונפעל על ידי
 40 הנבראים, אבל רצון הקדום הוא רשות ורצון המלוכה מצד המלך, הקדוש
- 1 הגלוי לרצון הקדום, שהרי לולי הרצון הקדום
 2 לא היה בא הרצון הגלוי. ואף שמצד ריחוק
 3 הערך בין הרצון הגלוי לרצון הקדום הנה
 4 התהוות הרצון הגלוי מהרצון הקדום הוא כעין
 5 התחדשות, הרי מכל מקום אין זה בדרך הנהיה
 6 חדשה (פמבואר בהמשך ראש השנה תש"ג³⁴).
 7 ולמעלה מזה הוא בחינת רצון המוחלט מצד
 8 העצם, והיינו, שאין זה באופן שחשב בזה
 9 והוחלט אצלו כך וכך, אלא הוא רצון מוחלט
 10 בעצם, פיון שזה נוגע בשלימות העצם, וכמו מי
 11 שאין לו בית אינו אדם כו'³⁵. וזהו ענין בריש
 12 הורמנותא דמלפא³⁶, שהיא בחינה ומדריגה
 13 גבוה יותר מבחינת הורמנותא דמלפא, שהוא
 14 ענין הרצון הקדום, אכל בריש הורמנותא הוא
 15 בחינת הרצון המוחלט בעצמותו מצד רוממות
 16 העצמות, וכא בדרך הנהיה חדשה.
 17 ועל דרך זה יש גם בעבודת האדם שלש
 18 דרגות, מקיף דחיה, מקיף דחידה, ועצם
 19 הנשמה. והענין בזה³⁷, דהנה, מקיף דחיה, עם
 20 היותו בחינת מקיף, הרי הוא פועל על הכחות
 21 הפנימיים (פמבואר גם בקונטרס העבודה³⁸),
 22 ונקרא מקיף הקרוב. ולכן, בענין הספירות, תיה
 23 היא בחינת החכמה, דאף על פי שהיא בחינת
 24 נקודה, והמדרגות שלמטה הימנה אינם יכולים
 25 להשיגה, הרי היא מכל מקום ראשית
 26 הספירות³⁹ (וכרוב הפעמים נמנית במנין העשר
 27 ספירות, ורק פנימיות אבא הוא ענין בפני עצמו
 28 שאינו נמנה כו'⁴⁰). וענין זה הוא כמו רצון
 29 אבא' הוא ענין בפני עצמו שאינו נמנה כו'⁴⁰ במנין עשר

(34) פ"ד (ע' 13) וספ"ו (ע' 17). (35) ראה יבמות סג, א ובתוד"ה שאין. (36) ראה המשך ר"ה הנ"ל פ"ו (ע' 15 ואילך).
 (37) ראה גם סד"ה שיר המעלות ממעמקים תש"ג (ע' 26). (38) פ"ה (ע' 30 ואילך). (39) ראה תניא שעהיוה"א פ"ח. ובכ"מ.
 (40) ראה גם המשך תרס"ו ע' ששה [תפ].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הספירות). וְעִנְיָן זֶה של 'מקף רחיה' הוא כְּמוֹ רְצוֹן הַגְּלוּי
 2 למלוכה, שְׁעָם הַיּוֹתוּ עֲדִינָן לְמַעְלָה מִמְּלוּכָה בְּפוֹעֵל ולכן הוא
 3 בדוגמת 'מקף' שלא ירד להתלבש בפנימיות, יֵשׁ לוֹ כְּבֹר שְׂיִיכוֹת אֶל
 4 הַפוֹעֵל, שְׁזָהוּ שְׂשִׁיעַר בְּעַצְמוֹ בְּכַח כָּל מַה שְׁעַתִּיד לְהִיּוֹת
 5 בְּפוֹעֵל ולכן הוא בדוגמת 'מקף'
 6 הקרוב' שיש לו שייכות לכוחות
 7 הפנימיים, כמבואר לעיל.
 8 וּלְמַעְלָה מִזֶּה הוּא הַמְּקִיף
 9 דִּיחִידָה, שבשמה זו הדרגה של
 10 חִידָה לִיְחִידָה²⁷, שְׂבֹהָ
 11 בדביקות הנשמה באלוקות במדרגה זו
 12 של 'יחידה ליחיד' לֹא שְׂיִיף
 13 מְצִיאוֹת אַחֲרַת כָּלָל, וְעַל זֶה
 14 אָמְרוּ שְׂבֹבָאָה דְּבֹבָאָה לִית
 15 לְהוּ⁴¹, שְׂאִינוּ שְׂיִיף כָּלָל
 16 בְּלַעֲנֻמָּה זֶה⁴², הכוחות של הייף
 17 הקדושה, הנקראים 'לעומת זה' על שם
 18 הכתוב בקהלת "ביום טובה היה בטוב
 19 וביום רעה ראה גם את זה לעומת זה
 20 עשה האלקים" והכוונה היא על פי
 21 דברי הגמרא בדיון האם אפשר להשיא
 22 אשה על פי בת קול, ולא עדות ממש,
 23 שמת בעלה. ומסופר ששמעו בת קול
 24 והלכו ולא מצאו שם אדם. ושואלים:
 25 ושמה שר היה זה? ועונים: שראו שיש
 26 לו דמות אדם, וידעו שאינו שר.
 27 ושואלים: הרי גם השדים דומים לבני
 28 אדם! ועונים: שראו לו כבואה - צל.
 29 ושואלים: והרי גם הם, השדים, יש
 30 להם כבואה! ועונים: שראו לו כבואה
 31 של כבואה - צל של צל. ושואלים:
 32 ושמה גם להם, לשדים, יש כבואה של
 33 כבואה? ועונים: כבואה - יש להם,
 34 כבואה של כבואה - אין להם.
 35 ומוסבר על כך בחסידות שליהודי יש
 36 גם "כבואה דכבואה", יחידה שבנפש
 37 אבל אומות העולם יש להם "כבואה",
 38 בחינות שכנגד שאר חלקי הנפש, אבל "כבואה דכבואה", בחינה שכנגד
 39 ה'יחידה', אין להם.
 40 וְזֶהוּ גַם דִּיקוּ הַלְּשׁוֹן שבו נקראת דרגה זו של הנשמה חִידָה,
 41 מְלִשׁוֹן יְחִיד, וְלֹא אֶחָד, פִּי אֶחָד הֵינְנוּ שְׁנוֹתָן מְקוּם גַּם

לְמְצִיאוֹת אַחֲרַת, ואחרי אחד בא שני וכן שלישי וכן הלאה מֵה שְׂאִין
 כֵּן יְחִיד הֵינְנוּ שְׂאִין שְׂנֵי לֹא⁴³ ואין דומה לו כלל. וְעִנְיָן זֶה של
 'יחידה' באופן שאין נתינת מקום למציאות אחרת הוּא דוּגְמַת בְּחִינַת
 רְצוֹן הַקְּדוּם, שְׂאִינוּ שְׂיִיף אֶל הַפוֹעֵל, שְׂאִינוּ תוֹפֵס מְקוּם
 אֶצְלוֹ, שהפועל, וכללות מציאות
 העם והנבראים, אינו תופס מקום לגביו
 כלל וְנִמְשָׁךְ 'רצון הקדום' רַק
 בְּאַתְּרוּתָא דְלַעֲלֵא מְצַד
 עֲצָמוֹ, ולא על ידי הנבראים שהרי
 אינם תופסים מקום כלל שֶׁהוּא
 עִנְיָן רְשׁוּת (פְּנֹזֵךְ לְעִיל).
 וּלְמַעְלָה מִזֶּה הוּא עִנְיָן עֲצָם
 הַנְּשָׂמָה שְׂלִמְעֵלָה מְקָל
 הַחֲמֻשָּׁה הַשְּׂמוּת, שְׁזָהוּ
 בְּדוּגְמַת בְּחִינַת רְצוֹן הַמּוֹחֵלֵט
 בְּעַצְמוֹתוֹ יְתַבְּרָךְ מִמֶּשׁ הַנְּעֵלָה
 לַגַּמְרִי אֶפִּילוּ מִבְּחִינַת 'רצון הקדום'
 (כנגד ענין 'יחידה') ובוודאי מִבְּחִינַת
 'רצון הגלוי' (כנגד ענין חיה).
 (ה) וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן מַה
 שְׂכַתוֹב בַּפְּסוּק הַפּוֹתַח אֵת הַמַּאֲמַר
 שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹךְ אֱלֹקֶיךָ
 גו'. דְּהֵנָּה, רְבִינּוּ הַזְּקֵן
 מְבָאָר⁴⁴ שְׂאִין זֶה כְּמוֹ
 שְׁהַעוֹלָם טוֹעִים לֹמְרֵי
 שְׁתִּשׁוּבָה הִיא עַל חֲטָא
 דְּיִזְקָא, כאשר אדם עבר עבירה
 בְּפוֹעֵל אֶלָּא עִנְיָן הַתִּשׁוּבָה הוּא
 כְּמוֹ שְׂכַתוֹב⁴⁵ בְּקַהֲלַת וְהַרְוֵחַ
 תִּשׁוּבָה אֶל הָאֱלֹקִים גו', שהיא
 הַתְּקִירוֹת כְּלָלִית שֶׁל הַנְּשָׂמָה אֵל
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂבָרָא אוֹתָהּ וְעַד
 לַתִּשׁוּבָה עֵילָאָה כּו'. תִּשׁוּבָה
 עֵלְיוֹנָה, דְּרָגָה גְּבוּהָה בְּתִשׁוּבָה שְׂגָם זֶה
 עִנְיָן שֶׁל תִּשׁוּבָה כְּדֵרָגָה נְעִלִית בְּעִבּוּדַת
 ה' וְלֹא דוּקָא כְּתִשׁוּבָה עַל חֲטָא וְעוּוֹן.
 וְלִכְּן כִּיּוֹן שְׁעִנִּין הַתִּשׁוּבָה הוּא לֹא רַק
 בְּמַצַּב שֶׁל יְרִידָה וְחִסְרוֹן בְּעַקְבוֹת חֲטָא נְאֻמְרֵי שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל דְּיִזְקָא,
 שֶׁם הַמַּעְלָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, פִּיּוֹן שְׂקָאִי שֶׁמְכוּוֹן עַל הָעִנְיָן
 דְּהַרְוֵחַ תִּשׁוּבָה אֶל הָאֱלֹקִים גו', הַתְּקִירוֹת וְחִזְרוֹת הַנְּשָׂמָה לְשׁוֹרְשָׁה
 וּמְקוּרָהּ כְּפִי שְׂיִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשִׁים בְּעַצְמוֹתוֹ יְתַבְּרָךְ, שְׂלִכְן

(41) יבמות קכב, א. (42) ראה לקו"ת תצא לו, ג. וש"נ. (43) ראה תו"א וארא נה, ב. ובכ"מ. (44) לקו"ת דרושים לר"ה ס, סע"ד ואילך. ובכ"מ. (45) קהלת ז, יב. וראה לקו"ת ריש פרשתנו.

ביאור בדרך אפשר

1 נֹאמֵר עַל זֶה מִמְעַמְמֵי קְרֵאתֶיךָ, קְרִיאָה דִּי־יָקָא, כְּאָדָם
 2 הַקּוֹרֵא לְחִבְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל⁴⁶ בְּמֵאמֵר דִּיבּוֹר הַמַּחְמִיל 'שִׁיר
 3 הַמַּעֲלוֹת' הַנוֹכַח, כִּי כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרוֹת בְּעַצְמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, לִכֵּן
 4 אֵינֶם צְרִיכִים הַשְׁתַּדְּלוֹת מִיּוֹחֶדֶת לְעוֹרֵר הַמַּשְׁכָּה מִעַצְמוֹתוֹ אֶלָּא אֶפִּילוֹ עַל יַד
 5 קְרִיאָה, כְּאֵדָם הַקּוֹרֵא לְחִבְרוֹ, נִשְׁמָוֹת
 6 יִשְׂרָאֵל מִמְשִׁיכִים מֵהַפְּנִימִיּוֹת
 7 וְהַעֲצָמוֹת.
 8 וְיֵמָּה שֶׁנֶּאֱמָר שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל
 9 עַד גּוֹ', וּבַחֲתִילַת הַמֵּאמֵר נִשְׁאֵלָה
 10 הַשְּׂאֵלָה לְמָה נֹאמֵר 'עַד הוֹי' וְלֹא
 11 'לְהוֹי' הִנֵּה מְבֹאֵר בְּלִקְוֹטֵי
 12 תּוֹרָה⁴⁷ לְאֲדַמְּוִיר הַזֶּקֶן שֶׁעַד
 13 הוּא לְשׁוֹן נְצַחִיּוֹת (בְּלִקְוֹטֵי
 14 תּוֹרָה' שֵׁם: "כְּמוֹ לֹא תְבוֹשׁוּ וְלֹא
 15 תַּחֲלַמוּ עַד עוֹלָמִי עַד, לְעַדֵי עַד
 16 יִמְלֹךְ"). וּמִוֶּבֶן, שֶׁעֲנִינָן
 17 הַנְּצַחִיּוֹת אֵינּוּ שִׁיף בְּדָבָר
 18 שֶׁהוּא פִּתַח גְּדֵרֵי הַזְּמַן
 19 מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי אִם הִדְרָב נִתּוֹן תַּחַת
 20 גְּדֵרֵי הַזְּמַן אֵינּוּ נִמְשָׁךְ בְּכַחֲנִית
 21 נְצַחִיּוֹת, דְּלֵהִיּוֹת הוּא, הָרִי
 22 סוֹפּוֹ לֵהִיּוֹת נִפְסָד⁴⁸. וְכֵמוֹ
 23 כֵּן בְּדָבָר שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן
 24 הַזְּמַן לְגַמְרֵי, לֹא שִׁיף לֹאמֵר
 25 שֶׁהוּא בְּכַחֲנִית נְצַחִיּוֹת כִּי הוּא
 26 מַלְכַחֲתִילָה לֹא נִתּוֹן לְהַגְדֵּרוֹת שֶׁל
 27 מִשָּׁךְ זְמַן, לֹא בְּאוֹפֵן אַרְעִי וְלֹא בְּאוֹפֵן
 28 נִצְחִי. אֶלָּא עֲנִינָן הַנְּצַחִיּוֹת
 29 שִׁיף רַק בְּכַחֲנִית סִפִּירַת
 30 הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ הַזְּמַן
 31 וּבְמִילָא גַם שׁוֹרֵשׁ הַמְּקוֹם⁴⁹,
 32 כִּי הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם הֵם שְׁנֵי הַדְּבָרִים
 33 שֶׁמְגַדְּרִים וּמְגַבִּילִים אֶת הַמִּצִּיאוֹת
 34 הַגִּשְׁמִית וְלִכֵּן שִׁיף לֹאמֵר
 35 שֶׁהוּא בְּכַחֲנִית נְצַחִיּוֹת,
 36 וְהַחִידוּשׁ הוּא דָּאף עַל פִּי שִׁיף
 37 שֵׁם בְּכַחֲנִית הַמַּלְכוּת הַחִילּוּקִים
 38 דְּהִנֵּה הוּא וְיֵהִיָּה, מְקַל מְקוֹם
 39 הַכֹּל כֹּל שְׁלוֹשׁת הַמַּעֲבִים הַחִילּוּקִים זֶה מִזֶּה שֶׁל עֵבֶר, הוֹוֵה וְעַתִּיד הוּא
 40 כְּאֶהָד. וְזֵהוּ עַד הוֹי' אֶלְקִיךָ, שֶׁעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה (שׁוֹבָה
 41 יִשְׂרָאֵל) פּוֹעֵל גַּם בְּכָל הָעוֹלָם (שֶׁגְּדָרוֹ שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁהוּא מוֹגֵבֵל

ביאור בדרך אפשר

1 וּמוֹגֵדֵר בְּהַגְדֵּרוֹת שֶׁל זְמַן וּמְקוֹם, וְשִׁרְשׁוֹ בְּכַחֲנִית הַמַּלְכוּת,
 2 שֶׁשֵׁם שִׁיף עֲנִינָן הַנְּצַחִיּוֹת, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל (עַד) שֶׁהוֹי' שֶׁלֹּמַעֲלָה
 3 מֵהַגְדֵּרִים וְהַגְּבֻלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם יִהְיֶה אֶלְקִיךָ כּוֹתֵךְ וְחַיּוֹתֵךְ, יַחֲדוּר
 4 בְּפִנִּימִיּוֹת הָאָדָם.
 5 וּמִמְשִׁיף הַכְּתוּב אַחֲרֵי שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל
 6 עַד ה' אֶלְקִיךָ פִּי כְּשֶׁלֶּת בְּעוֹנֶךָ,
 7 דְּעוֹן הוּא מְלִשׁוֹן עִיווֹת
 8 וְעִיּוֹת⁵⁰, דְּהֵינּוּ שְׂאֵינּוּ
 9 הוֹלֵךְ בְּדָרֶךְ יִשְׂרָאֵל כּוֹ' שֶׁאוֹ יֵשׁ
 10 גִּילּוֹי אֹרֵר רַב, אֶלָּא הַמְשַׁכֵּת
 11 הָאוֹר הֵיא דִּרְךָ צְמֻצוֹם, מְסָךְ
 12 וּפְרָסָא כּוֹ', הֵינּוּ צְמֻצוֹם וּמִיּוֹט
 13 הָאוֹר עַל יַד מִסָּךְ מְבִדִּיל (כְּתוֹרָגוֹם)
 14 אֹנְקִלוֹס עַל הַכְּתוּב "וְשָׁמַת אֶת מִסָּךְ
 15 הַפֶּתַח לְמִשְׁכַּן", "תְּשׁוּי יֵת פְּרָסָא
 16 דִּתְרַעָא לְמִשְׁכָּנָא" שֶׁעַל יְדֵי זֶה עַל
 17 יַד הַצְּמֻצוֹם וְהַעֲלָם נִעְשָׂה עֲנִינָן
 18 שְׁבִירַת הַפְּלִים בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ, שְׁהִי
 19 בּוֹ אֹרוֹת מְרֻבָּבִים בְּכֻלֵּים מוֹעִטִים
 20 שְׁצֻמְצֻמוֹ אֶת הָאוֹר בִּיּוֹתֵר שְׁזָהוּ
 21 הַשְּׂרָשׁ לְכָל הָעֲנִינִים הַבְּלִתִּי
 22 רְצוּיִים כּוֹ'⁵¹. וְזֵהוּ בְּעוֹנֶךָ,
 23 דְּהֵינּוּ שְׁלֵגְבֵי מַעְלָתֶם שֶׁל
 24 יִשְׂרָאֵל כּוֹ', שְׁהִיא מַעֲלָה גְּדוּלָּה
 25 בִּיּוֹתֵר הִנֵּה גַם עֲנִינָן זֶה שֶׁל
 26 הַצְּמֻצוֹם נִקְרָא בְּשֵׁם עוֹן.
 27 (וְכִמְבּוֹאֵר בְּמֵאמֵר אֲדַמְּוִיר הַרִי"צ:
 28 "... דְּרַצוֹן הָעֲלִיּוֹן הוּא בְּגִילּוֹי אֹרֵר, אִם
 29 כֵּן הָרִי זֶה מָה שְׁצֻמְצֻם אֶת עַצְמוֹ הוּא
 30 הַיִּפְךְ הַרַצוֹן, וְלֹזָאת הֵנָּה חֶסְרוֹן הָאוֹר
 31 שֶׁעַל יְדֵי הַצְּמֻצוֹם הַרַשׁוֹן, הֵנָּה זֶה
 32 עַצְמוֹ הוּא סִיבָה לְחֹטָא, שִׁיכּוֹל לֵהִיּוֹת
 33 חֶסְרוֹן הָאוֹר עַל יַד חֹטָא וְעוֹן, וְהֵינּוּ
 34 דְּמִיעוּט הִירַח שֶׁהוּא מִיעוּט הָאוֹר הָרִי
 35 זֶה מְקוֹר עַל חֶסְרוֹן הָאוֹר הַבָּא בְּסִיבַת
 36 חֹטָא וְעוֹן, וְהִסִּיבָה וְנִתְיַנַּת מְקוֹם עַל
 37 מִיעוּט הִירַח הוּא מָה שְׁדִּין לֹא אֵהִיא
 38 לִי' שְׁגָרָם שְׁבִירַת הַכֻּלִּים דְּתוֹהוּ...")
 39 וּמְסִיִּים הַכְּתוּב וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ וּבַחֲתִילַת הַמֵּאמֵר נִשְׁאֵלָה
 40 הַשְּׂאֵלָה מָהִי הַשִּׁיכוֹת הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל עֲנִינָן זֶה לְעִנֵּי הַתְּשׁוּבָה. דְּהִנֵּה, בְּדָרֶךְ
 41 כָּלֵל נַעֲשִׂית עֲלִיית הַקְּרָבָנוֹת לְעַלֵּי הַקְּרָבָנוֹת שֶׁל

(46) ד"ה שיר המעלות ממעמקים דיום ב' דר"ה פ"ז (לעיל ע' 9). (47) דרושים לש"ש סז, ג. (48) ראה מורה נבוכים ח"ב פכ"ז. (49) ראה תניא שעשהיה"א שבעה ערה 16. (50) ראה לקו"ת נצבים נא, א. שה"ש כה, א. (51) ראה סה"מ תרצ"א ע' שכ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנבראים באלוקות על ידי האריא דאכיל קרבנין, האריה שאוכל
 2 קרבנות שהוא האריא דרביץ על מדבחה⁵² האריה הרובץ על
 3 המזבח, כדברי הגמרא והוזהר – וברוחניות היינו פני אריה שבמרכבה,
 4 שעל ידי זה עולים הקרבנות מן הבהמה ועליית העופות הבאים
 5 לקרבנות על גבי המזבח היא על ידי פני נשר שבמרכבה⁵³.
 6 האריא דאכיל קרבנין, שהוא האריא דרביץ על מדבחה⁵² – פני אריה שבמרכבה, ועליית
 7 אמןם כאן נאמר ונשלמה פרים שפתינו, שענין העופות היא על ידי פני נשר שבמרכבה⁵³.
 8 פרים שפתינו, שענין הקרבנות נעשה על ידינו, והעליה היא לא על ידי המלאכים של פני אריה רפני
 9 הנשר, אלא על ידי הצדיקים לעומדים לפניו שפתינו נעשה על ידינו, והעליה היא לא על ידי המלאכים, אלא על ידי הצדיקים שעומדים לפניו ממלאכים⁵⁴ [ועל דרך שפתינו שמשה לא
 10 רצה שתהיה העלאת הקרבנות על ידי מלאך כו', באמרו אם אין פניך הולכים
 11 גו'⁵⁵, פניך דייקא, שהוא ענין בקשו פני את פניך הוי' אבקש⁵⁶]. ועל ידי זה נעשה ענין הקרבנות באופן של שלימות, שזהו ונשלמה פרים שפתינו, ונשלמה גם מלשון שלימות. ועד שבאים לתכלית השלימות והעילוי בענין הקרבנות כפי שיהיה בבית המקדש השלישי, ששם נעשה לפניך כמצות צדקנו, במהרה בימינו בקרוב ממש.
 12 רצונו⁵⁷, בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו בקרוב ממש.
 13 בעצמו דייקא, שהוא ענין

(52) ראה יומא כא, ב. זהר ח"א ו, ב. ח"ב לב, ב (ובהנסמן בנצו"ז שם). (53) ראה לקו"ת פ' ראה כח, ב. אוה"ת ויצא קפג, א. (54) ראה פרש"י בלק כג, כא. ועוד. (55) תשא לג, טו. וראה סהמ"צ להצ"צ כז, א. (56) תהלים כז, ח. וראה סה"מ תרע"ח ע' רכ. (57) נוסח תפלת מוסף. וראה תו"ח ר"פ ויחי. ובכ"מ.

בס"ד. ערב ראש השנה ה'תשל"ד.

[לאחרי קבלת הפ"נ כללי – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

ימלא¹ השי"ת משאלות כל אחד ואחת בתוככי כלל ישראל בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים,

ובפרט ובמיוחד – העינים שכותבים בפדיון, שיהיו בגלוי ובקרוב ממש, והנקודה הפנימית – שתהי בקרוב ממש הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ועד אז – כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים בגשם וברוח, ובגשם וברוח גם יחד, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה. אמן כן יהי רצון.

(1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 365.

התוועדויות

בס"ד. שיחת כ"ט אלול ה'תשל"ג, ליל ערב ראש השנה ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

1 א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה זה היום תחלת מעשיך.

* * *

3 ב. דובר כבר כמ"פ ש"תורה אחת לכולנה"¹, שמזה מובן, שאע"פ שמקובלים רואים בכל ענין את
4 חלק הקבלה שבדבר, שהוא חלק הסוד שבתורה, ואילו בעלי הפשט רואים בכל ענין את חלק הפשט,
5 שזהו הקצה השני בפרד"ס שבתורה, אעפ"כ, ע"י ההתבוננות רואים ש"תורה אחת לכולנה", כך, שהן
6 מי שעיקר ענינו הוא לימוד ע"ד הפשט והן מי שעיקר ענינו הוא לימוד ע"ד הסוד, הנה כל אחד מהם,
7 כשישגדל ויתעמק להשיג (עכ"פ באיזה מעניניו) הענין כפי שהוא באופן נוסף מד' אופני הלימוד של
8 פרד"ס התורה, אזי יוכח שבענין זה יש גם שאר ג' אופני הלימוד, אע"פ שעיקר ענינו הוא בלימוד ע"ד
9 הפשט או בלימוד ע"ד הסוד, או בב' האופנים רמז ודרוש שבינתיים.

10 ועד"ז גם בנוגע לענין שאודותיו דובר במאמר (כפי שנתבאר בכמה מאמרים)², שלכאורה צריך להבין,
11 איך אפשר לומר שיום ברוא אדה"ר נקרא "תחלת מעשיך"³, בה בשעה שעוד לפני שנברא אדה"ר היו
12 כבר כל שאר עניני העולם (שנבראו בעשרה מאמרות)⁴ על מילואם, כמארז"ל⁵ "עולם על מילואו נברא",
13 וכמ"ש⁶ "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", תולדות מלא כתיב⁷ – שצריך להיות בזה ביאור בדרך
14 הפשט ודרך ההלכה, באופן המתאים לביאור האמור לעיל ע"פ תורת החסידות.

15 וע"פ האמור כמ"פ⁸ שכאשר מחפשים אזי מוצאים בנוגע לכל ענין איזה רמז או הלכה מפורשת –
16 יש הלכה מפורשת שממנה יובן בנוגע לענינו, כדלקמן.

17 ג. ההלכה היא שגדר ענין הטהרה או הפכו חל רק על כלי שנגמרה צורתו⁹ (בדוגמת בריאת העולם
18 על מילואו), משא"כ קודם גמר הכלי, לא שייך בו כלל גדר הטהרה או היפך הטהרה.

19 ולדוגמא: בנוגע לעור – שיכולים לעשות ממנו כמה ענינים; יכולים להשתמש בו בתור כיסוי (כמו
20 שמיכה) וכיו"ב, ויכולים גם לעשות ממנו כלי, ועד לכלי מפואר ביותר – תלוי הדבר בדעתו של בעה"ב
21 שאליו שייך העור: אם רצונו להשתמש בו בשביל כיסוי וכיו"ב – הנה מיד כשנעשה ראוי לשמש כיסוי,
22 הרי זה נחשב שנגמרה צורתו, ואז חל עליו גדר של טהרה והיפך הטהרה;

23 אבל אם בעה"ב מתעסק עם העור לעשות ממנו כלי עור, ועד לכלים מפוארים – הנה אע"פ שעוד
24 מקודם לכן ראוי הוא כבר לשמש בתור כיסוי, אינו נחשב כלי שנגמרה צורתו, כיון שענינו להיות כלי
25 עור או כלי מפואר, ולכן יש צורך להמתין עד שבעה"ב יעבד את העור עוד יותר, ויוסיף בו את כל
26 השיפורים והתיקונים והשינויים, עד שיהי' כלי עור וכלי מפואר, ורק אז יחשב לכלי שנגמרה צורתו.

(6) בראשית ב, ד.

(7) ב"ר פ"ב שם.

(8) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 138. וש"נ.

(9) כלים רפ"ב. רפ"ו. חולין כה, א. רמב"ם הל' כלים רפ"ה.

רפ"ח. וראה גם לקו"ש חי"ד ע' 32.

(1) ראה תניא רפ"ד. ספמ"ו. ובכ"מ.

(2) תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 249 ואילך. וש"נ.

(3) תפלת מוסף דר"ה – מר"ה כז, א.

(4) אבות רפ"ה.

(5) ראה ב"ר פ"ב, ו. פ"ג, ג. פ"ד, ז.

ד. ומזה מובן גם בנוגע לענייננו:

כל זמן שאדה"ר לא נברא עדיין בעולם, הנה הן אמת שגם אז היתה נראית כבר בעלותו של הקב"ה באופן ד"מה רבו מעשיך ה"י¹⁰,

— שהרי אין דבר עושה את עצמו¹¹, אלא הכל נברא ע"י הקב"ה מאין ליש, שזהו פירוש לשון בריאה שנאמר ביום הראשון: "בראשית ברא"¹², שקאי על ענין הבריאה מאין ליש¹³ —

אבל אעפ"כ, כיון שעדיין לא נראה אלקות כפי שהאדם רואה ופועל בבריאה הענין ד"בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושונו"¹⁴ (או אפילו כפי שענין זה ישנו בכח עכ"פ) — הרי זה בדוגמת עור של בעה"ב שחשבו תחילה שמתעסק רק בעשיית עור שיהי' ראוי לכיסוי, ואח"כ נודע שאין ענינו של בעה"ב לעשות עור לכיסוי בלבד, אלא ענינו לעשות כלי עור ועד לכלים מפוארים, ובמילא, כל מה שנברא עד עכשיו הוא רק "תחלת מעשיך", ועדיין אין בזה סיום המעשה, להיות כלי שנגמרה מלאכתו.

ואין הכוונה שתחילה הי' חצי כלי, ועכשיו נעשה כלי שלם, אלא תחילה לא הי' כלי כלל, כי, בנוגע לגדרים של טהרה והיפך הטהרה, הנה כל זמן שלא נגמרה צורתו, אין כאן מציאות של כלי.

ובפרטיות יותר:

בחמשת ימי בראשית הראשונים, וכן בתחלת יום הששי, קודם בריאת אדה"ר, היו אמנם כל העניינים על מילואם,

— ועד שדוקא ביום ראשון היתה כללות הבריאה מאין ליש, כולל גם בריאת העפר שממנו נברא גופו של אדה"ר ("עפר מן האדמה"¹⁵) —

אבל כל זה הוא ביחס ובערך מציאותו של בעה"ב כפי שהיתה נראית אז — "ברא אלקים"¹², היינו, דרגת האלקות שנקראת בשם "אלקים", בגימטריא "הטבע"¹⁶; ואילו לאח"ז נתגלה אמיתית ענינו של בעה"ב — כפי שאלקות נקרא בשם הוי', "הי' הוה ויהי' כאחד"¹⁷, או למעלה יותר מזה.

וזהו מה שנפעל בבריאת אדה"ר ביום הששי — "ויצר גו' את האדם", שהו"ע עשיית הצורה, עי"ז ש"ויפח באפיו נשמת חיים"¹⁵ (נשמה שקדמה למעשה בראשית), שעז"נ¹⁸ נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", וכדאיאת בתקו"ז¹⁹ ש"אלין דאצי' אמרו לאינן דבריאה דמתלבשין בהון נעשה אדם", היינו, שהיתה השותפות של ע"ס דאצילות עם ע"ס דבריאה ששניהם השתתפו בבריאת האדם בעוה"ז למטה מעשרה טפחים — שאז נתגלה ונודע שזהו בעה"ב שאינו מתעסק בעשיית עור לכיסוי, אלא בעשיית כלים כו', ודוגמתו בנמשל, שבעה"ב של הבריאה ענינו ורצונו שיהי' בגילוי המעמד ומצב ד"נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושונו".

ה. וההוראה בפועל — כמדובר כמ"פ שמכל ענין רוצים ללמוד הוראה בפועל:

כיון שכבר בר"ח אלול אומרים על ארבעים יום האחרונים שהם "ברצון" כמו ארבעים יום הראשונים²⁰ (כמבואר בארוכה בכ"מ²¹ שדרגת בני" מצד העבודה דחודש ניסן ומצד מ"ת היא דרגת

(10) תהלים קד, כד.
 (11) ראה חובת הלבבות שער היחוד רפ"ה. הובא ונת' בס' החקירה להצ"צ קה, א. ובכ"מ.
 (12) בראשית א, א.
 (13) רמב"ן עה"פ.
 (14) תהלים צה, ו. פרקי דר"א פ"א. זהר ח"א רכא, ב. ח"ג ס"פ אמור.
 (15) בראשית ב, ז.
 (16) פרדס שיי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל
 (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכ"צ סי"ח. תניא שעהייה"א רפ"ו.
 (17) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהייה"א פ"ז (פב, א). שו"ע אדה"ז או"ח רס"ה.
 (18) שם א, כו.
 (19) תס"ט (קטז, סע"א).
 (20) פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. ועוד.
 (21) ראה במאמר פ"ג (תורת מנחם — התועדויות חע"ג ע' 251). וש"נ.

1 צדיקים גמורים) – יכול יהודי לשאול: לשם מה עליו להתייגע במשך ארבעים יום אחרונים, בה בשעה
 2 שכבר בתחילתם עומד בדרגא נעלית כפי שהיו בנ"י בארבעים יום הראשונים! ?
 3 אך הענין הוא – כמדובר לעיל – שבשעה שמתגלה ענין נוסף באלקות נעלה יותר, אזי מגלה יהודי
 4 שבעה"ב של כל עבודתו רוצה עבודה הרבה יותר נעלית, ולכן, אע"פ שלפי מעמדו ומצבו ברגע לפני
 5 היתה עבודתו עד עתה בשלימות דארבעים יום הראשונים, שזוהי שלימות אמיתית ע"פ תורה, הנה לגבי
 6 ההתגלות של בעה"ב האמיתי שהוא דרגא נעלית יותר באלקות, צריכה להיות עבודתו באופן נעלה עוד
 7 יותר.
 8 ועד"ז בארבעים יום האחרונים עצמם הולכים "מחיל אל חיל"²², באופן ד"מעלין בקודש"²³ – הן
 9 בחודש אלול, יחד עם המלך בשדה, והן אח"כ כשהולכים אחריו לעיר מלכותו,
 10 וכיון שענין זה הוא באופן שהמלך מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם
 11 (כלשון רבינו הזקן²⁴), הרי מובן מהמשל למטה, שכשרואים שהמלך מקבלו בסבר פנים יפות, אע"פ
 12 שלעת-עתה הוא עדיין יהודי שנמצא "בשדה", הרי זה מהוה עידוד ונתינת כח חזק נוסף לילך אחריו
 13 לעיר מלכותו ואח"כ להיכל מלכותו,
 14 ועד למעמד ומצב ד"ישראל ומלכא בלחודוהי"²⁵, בהושענא רבה, שמיני-עצרת ושמחת-תורה, שאז
 15 פועלים בקו השמחה אותו ענין שפועלים בר"ה בקו ד"גילו ברעדה"²⁶,
 16 ואח"כ ממשיכים זאת ב"כל יצורי עולם"²⁷, כך, שבעולם למטה נעשית דירה לו ית' בתחתונים²⁸,
 17 ובשמחה ובטוב לבב.

* * *

18
 19 ו. הפרשה שקורין לעולם קודם ר"ה – כדברי רבינו הזקן²⁹ – היא פרשת נצבים, שהתחלתה: "אתם
 20 נצבים היום כולכם לפני הוי' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימין", וכמבואר
 21 בארוכה בדרוש בלקו"ת²⁹ ובדרושי רבותינו נשיאינו שלאח"ז, שעמידת בנ"י "לאחדים כאחד" ממש היא
 22 הכלי לענין של ר"ה – כלי ל"תמליכוני עליכם"³⁰, וכלי "לעברך בברית הוי' אלקיך"³¹, ובאופן שיומשך
 23 אח"כ בכל השנה כולה.
 24 ולכן, כשמדברים בענין זה – הרי זה הזמן לקבל את כל אלו שטלטלו את עצמם ממקומם (עכ"פ
 25 בריחוק של ד' אמות) ונמצאים עתה כאן, כדי להיות ביחד בימים אלו,
 26 ובלשון חז"ל³²: "הכנסת אורחים", ש"גדולה מהקבלת פני שכינה",
 27 ולא רק לקבלם בסבר פנים יפות, שזהו דבר פשוט מעצמו, אלא לקבלם מתוך כל הענינים שמדגישים
 28 שזהו ענין גדול יותר "מהקבלת פני שכינה".
 29 ואח"כ לזכות כולם ביחד "לעברך בברית הוי' אלקיך", עי"ז ש"אתם נצבים היום כולכם", "היום"
 30 "יום דינא רבא"³³, שנתהפך לרחמים, כיון שהקב"ה "עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים"³⁴,

(28) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (29) לקו"ת ר"פ נצבים.
 (30) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
 (31) נצבים כט, יא.
 (32) שבת קכד, א. וש"נ.
 (33) איוב ב, א ובתרגום. וראה זהר ח"ב לב, ב. ח"ג רלא, א.
 (34) ויק"ר פכ"ט, ג"ו. ועוד.

(22) תהלים פד, ח.
 (23) ברכות כח, א. וש"נ.
 (24) לקו"ת ראה לב, ב.
 (25) ראה זהר ח"א סד, א"ב. רח, ב. ח"ג לב, א.
 (26) תהלים ב, יא. וראה ד"ה ביום השמע"צ תרצ"ה פכו" (סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, א). – נעתק ב"היום יום" כב תשרי, שמע"צ. וראה גם תורת מנחם – רשימת היומן ע' שנג.
 (27) ע"פ פיוט "היום הרת עולם" בתפלת מוסף דר"ה.

1 ולהמשיך הכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, ע"י כל אחד מישראל, ובפרט כשנפגשים יחד
 2 עשרה מישראל, וכו"כ עשירות מישראל, שאז נמשך על ידם במקומם ומחוץ למקומם, ועד"ז ע"י בני"י
 3 בכל מקום שהוא, ועד שנמשכת שנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה בכל קצוי תבל, ובאופן שיבטלו
 4 כל המניעות ועיכובים, ותבוא הגאולה האמיתית והשלימה למטה מעשרה טפחים, ובשמחה ובטוב לבב.
 5 כלומר: הענין ד"כולכם" צריך להיות באופן ד"נצבים" – כאמור לעיל³⁵ פירוש החסידות³⁶ שהוא
 6 מלשון "נצב מלך"³⁷, שהו"ע של עמידה בתקיפות, והיינו, שמבלי הבט על מעמדם ומצבם כפי שהוא
 7 עתה וכפי שהי' בעבר, הנה החל מרגע זה והלאה עומדים בתוקף "לפני הוי' אלקיכם", והיינו, שכל אחד
 8 בענינו, אם הוא בדרגת "ראשיכם" או שהוא בדרגת "שואב מימין", הרי הוא "נצב" יחד עם כל בני"י
 9 "לפני הוי' אלקיכם".

10 ואע"פ שבעיני בשר נראה שיש ביניהם הפסק מקום גשמי – הרי זו רק תפיסת מקום בבשר העין,
 11 אבל לא באמיתית ענין הראי'.

12 ועוד זאת: כשם שאצל אדה"ר הי' האור שנברא ביום הראשון שהי' "מביט בו מסוף העולם ועד
 13 סופו"³⁸, כך גם אצל כל אחד מישראל שהוא בדוגמת אדה"ר בזמנו (כדברי המשנה³⁹: "לפיכך נברא
 14 אדם יחידי, ללמדך כו'"), ישנם כל הכחות וענינים שניתנו לאדה"ר, ולכן יכול להביט "מסוף העולם
 15 ועד סופו" [כפירוש החסידות⁴⁰ שכולל עלמין דאתגליין ועלמין סתימין דלא אתגליין], באופן שמקום
 16 גשמי ואפילו מקום רוחני אינו תופס מקום כלל.

17 וזוהי ההכנה שעל ידה נכנסים בלבב שלם וכולם ביחד לערב ר"ה, וכמובא בטור⁴¹ שכבר אז מניח
 18 המלך ומוותר להם שלישי, ואח"כ עוד שלישי, ואח"כ גם השליש האחרון, כך, שנשארים נקיים כו', ולכן,
 19 כבר בערב ר"ה עומדים בתנועה של שמחה, כיון שדבר ודאי ש"אתם נצבים, קיימים ועומדים, והיינו
 20 שזוכים בדין"⁴² (ולא זו בלבד שיוצאים זכאין בדין לפי שנעשים צדיקים, אלא עוד ניתוסף בזה, שלאחרי
 21 הפס"ד של ב"ד של מעלה, שוב אין מקום לערעור ח"ו),

22 ונמשך בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, ועד בכל הענינים כפשוטם, בבני חיי ומזוני
 23 רוחי.

24 * * *

25 ז. בכל ענין מחפשים נקודה ליקח לעצמו או למסור לאחרים. ובכן, ישנה הנקודה של כמה ענינים
 26 שנאמרו לפני"ז, ובלשון הידוע של אדמו"ר מהר"ש⁴³, שצריך לילך "לכתחילה אריבער":

27 בבואנו ליום שבו חוזר ומתחדש הענין ד"נעשה אדם בצלמנו כדמותנו"⁴⁴, צריך לידע אודות הכחות
 28 שהקב"ה נתן בכל אחד מישראל – "נצר מטעי מעשה ידי"⁴⁴, ויתירה מזה, כהמשך הכתוב: "להתפאר",
 29 היינו, שהקב"ה מתפאר – שניתוסף בתפארת שלו – ע"י מעשיו של איש ישראל בעולם למטה.

30 ובמילא מובן, שלא שייך שיהודי יוכל לעשות או להתעסק עם ענינים בלתי-רצויים, בה בשעה שהוא
 31 "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"; ולא שייך שיתפעל ממה שיאמרו המלעיגים או הבריות – שאין להם
 32 ערך כלל לגבי "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"; ואם רק ירצה באמת, לא שייך שתהי' מציאות שתוכל
 33 למנוע או להסתיר ולהעלים כו', להיותו "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר".

35 שיחת ש"פ נצו"י ס"ב (תורת מנחם – התוועדיות חע"ג ע' 230).

ראשון ס"ד (ע' תקמ ואילך). וש"נ.

41 או"ח סתקפ"א.

42 "היום יום" כה אלול.

43 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז. וראה גם

לקו"ש חכ"ז ע' 166. וש"נ.

44 ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

36 אוה"ת נצבים ע' א"א.

37 מלכ"ס"א כב, מח.

38 חגיגה יב, א.

39 סנהדרין לו, סע"א.

40 ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ג) ערך אור שנברא ביום

1 וכמדובר לעיל⁴⁵ ממאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁶, ש"אלין (עשר ספירות) דאצי' אמרו לאינון (לע"ס)
 2 דבריאה כו"¹⁹, והיינו, שאצל יהודי יש בחי' אצילות בהיותו למטה נשמה בגוף, ואפילו בשעה שמדבר
 3 עם פרעה מלך מצרים, וכפי שמצינו ראי' והוכחה לזה ממש רבינו, שבהיותו למטה הי' מאיר בו אצילות
 4 בגילוי⁴⁷, וגם בשעה שעמד לפני פרעה מלך מצרים, שהי' ההיפך לגמרי למטה מטה ביותר, ואעפ"כ,
 5 דיברו זה עם זה ושמעו זה את דברי זה – כמובן מהדרוש דשוש איש בלקו"ת⁴⁸, שיכול להיות
 6 "השתלשלות והתלבשות מדרגות רבות במאד מאד באור א"ס ב"ה (מראשית כל ההשתלשלות ולמעלה
 7 מזה, עד סוף כל דרגין ולמטה מזה) במקום א' ממש".

8 ונקודת הענין – שיהודי שב בתשובה ותשובה אמיתית, בידעו העילוי שביכלתו להגיע אליו, ובהיותו
 9 בטוח שיגיע אליו, אם רק ירצה בכך באמת, שהרי יש לו הכחות שמקבל מא"ס, ובמילא הרי זה מבטל
 10 את כל הענינים שיכולים להפריע בזה, שכולם הם ענינים שבמדה וגבול, ואילו הוא – אם רק ירצה –
 11 יכול להגיע לבחי' א"ס כפי שנמצא למטה.

12 וכל זה נוגע הן ל"ראשיכם" – שגם אצלם צריכה להיות הכרה זו, כיון שגם "ראשיכם" היא מדידה
 13 והגבלה, והן ל"שואב מימין" – שיש לו הבטחה ודאית של תורת אמת שיש בכחו להשפיע כמו אדה"ר,
 14 שלכן נברא יחידי, כדי שיהודי בסוף כל הדורות ידע שהוא "עולם מלא"³⁹.

15 וכיון שהתורה אומרת זאת, הרי זו הוכחה שזוהי האמת, וכיון שהקב"ה "איני מבקש כו' אלא לפי
 16 כחן"⁴⁹, הרי זו הוכחה שהדבר הוא בכחו של כל אחד, וכן של כל אחת, כלשון הכתוב: "אתם נצבים..
 17 טפכם נשיכם".

18 ח. ועאכו"כ בשנה זו, שמר"ה מתחילה שנה שכולה נקראת בשם "שנת הקהל",

19 – ועד כדי כך, שאפילו סיום השנה החולפת שייך כבר ל"הקהל", כהסימן בפשטות הכתובים
 20 ש"הקהל" צריך להיות "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה"⁵⁰, היינו, בסיום שנת השבע, אלא שבא
 21 בפועל בתחילת שנה השמינית, "בחג הסוכות", "בבוא כל ישראל לראות את פני הוי' אלקין"⁵¹ –

22 ע"ש מצות הקהל, שבה יש חידוש נפלא לגבי כל תרי"ג מצוות: "הקהל את העם האנשים והנשים
 23 והטף"⁵², היינו, שה"טף" הם ענין עיקרי, וכמדובר כמ"פ שבוזו יש גם זכות מיוחדת לנשים, כי, הבאת
 24 הטף היא כדי "לתת שכר למביאייהם"⁵³, והרי התורה פוסקת שבגיל ה"טף" הוא "צריך לאמו"⁵⁴.

25 ועד"ז גם בנוגע לכל ר"ה – כפי שקורין בפרשה שלפנ"ד: "אתם נצבים.. טפכם נשיכם".

26 וההכנה לזה מתחילה בחודש אלול בכלל, ובימי הסליחות בפרט, ועד ליום שנקרא ע"ש ר"ה: "ערב
 27 ר"ה" – שאז "עמדו הכן כולכם"⁵⁵ לענין ד"אתם נצבים היום", "דא יומא דר"ה", "לעברך בברית הוי'",
 28 באופן שישנה כבר ההכנה בזה מן המוכן מצד התחתון.

29 ט. ובהמשך להמדובר לעיל⁵⁶ אודות ההוספה בג' הקוין – יש לחטוף ("אַרְיִינְכָאֶפֶן") ולעשות זאת
 30 גם בערב ר"ה:

31 נוסף על ענין התפלה, שזהו כללות ענין ערב ר"ה – הנה כדי שיהיו כל ג' העמודים, גם קו התורה
 32 וקו הצדקה וגמ"ח, צריך להוסיף גם בלימוד התורה וגם בנתינת הצדקה במיוחד בערב ר"ה, שמותר
 33 עדיין בטלטול ממון. ויעשו זאת באופן ד"מלכתחילה אַרְיִבְעֵר" – הן בתפלה הן בתורה והן בצדקה.

(45) במאמר פ"ב (תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 251).
 (51) שם, יא.
 (52) שם, יב.
 (53) חגיגה ג, א. הובא בפרש"י עה"פ.

(46) סה"מ תש"ד ס"ע 24.

(47) לקו"ת נצבים מט, ב.

(48) שם, א.

(49) תנחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.

(50) וילך לא, יו"ד.

(55) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ריש ע' רעט. וש"נ.
 (56) ראה שיחת ש"פ נצו"י, כ"ה אלול סכ"ב (תורת מנחם –
 התוועדויות חע"ג ע' 246 ואילך). וש"נ.

1 ועי"ז שיהיו ג' הדברים, עמודים וקוין שעליהם העולם עומד⁵⁷ – ימשיכו ביום ר"ה את בריאת כל
 2 העולם מתחילתו עזה"פ מחדש, לאחר שחוזרים הדברים לקדמותם כו⁵⁸.
 3 י. ואלו הם ג' הנקודות העיקריות:
 4 הנקודה הראשונה – שכל אחד מישראל הוא "נצר מטעי מעשי ידי", והקב"ה אומר עליו "להתפאר"
 5 – שאם הוא רק רוצה, מתפאר הקב"ה בו בהיותו "בשדה", ביום חול, ונותן לו כל הכחות וכל הכלים
 6 וכל הענינים הדרושים לכך.
 7 הנקודה השני' – שבערב ר"ה יכולים להשלים ומשלימים בשעתא חדא וברגעא חדא את כל השנה
 8 החולפת, שתהי' במילואה לא רק מצד כ"ה אלול, אלא גם מצד ר"ה, כיון שישנה כבר עבודת בני" בערב
 9 ר"ה באופן ש"לובשים לבנים וכו'", ככל אריכות הדברים שהובאו בטור⁴¹, ועד שבערב ר"ה מקבלים
 10 כבר הכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.
 11 וכדי להמשיך זאת למטה – יש להרבות בצדקה וחסד, שענינם הוא ההמשכה למטה, כמ"ש⁵⁹ "לך
 12 הוי' הצדקה"; ולעשות כל ענינים אלו בשמחה ובטוב לבב.
 13 ו"כמים הפנים לפנים"⁶⁰ – שהסבר פנים יפות שבו מקבל את כולם ומראה פנים שוחקות לכולם,
 14 לוקח הקב"ה עמו גם כשהולכים אחריו לעיר המלכות ולהיכל מלכותו, ושם פועלים בר"ה הענין
 15 ד"תמליכוני עליכם"³⁰, הן כבנים והן כעבדים²⁷ – אופן העבודה ד"בן" ואופן העבודה ד"עבד"⁶¹, עבד
 16 פשוט ועבד נאמן⁶², ככל המעלות שבדבר.
 17 יא. יש לפרסם עוד בערב ר"ה בכל העולם כולו אודות ההשתדלות בג' הקוין דתפלה תורה וצדקה
 18 באופן ד"מלכתחילה אריבער" – השתדלות בתפלה של תענוג בערב ר"ה, השתדלות בלימוד התורה מתוך
 19 תענוג בערב ר"ה, והשתדלות בנתינת זהב וכסף לצדקה מתוך תענוג בערב ר"ה.
 20 והקב"ה יתן – החל מחודש תשרי – שנה של תענוג, עם כל הרמזים שבאותיות האל"ף ב"ת עד
 21 לאות אל"ף – שנה של אורה,
 22 וזו תהי' הכנה קרובה לשנת גאולה, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ש"יעלה הפורץ
 23 לפנינו"⁶³, ולמטה מעשרה טפחים, ויבנה ביהמ"ק במקומו, ויקבץ נדחי ישראל⁶⁴ – "הקהל את העם
 24 האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך"⁵², ונערוך את קיום מצות הקהל בביהמ"ק בשנה הבאה עלינו
 25 ועל כל ישראל לטובה ולברכה.
 26 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "נאַשאַ סלוזשאַ".]



(57) אבות פ"א מ"ב.
 (58) ראה תורת מנחם – התועדויות חע"ג ע' 229. וש"נ.
 (59) דניאל ט, ז.
 (60) משלי כז, יט.
 (61) ראה המשך תרס"ו ע' קנז [רן] ואילך.
 (62) ראה שם ע' שכה [תל] ואילך.
 (63) ע"פ מיכה ב, יג. וראה אגדת בראשית ספס"ג. ב"ר פפ"ה,
 יד ובפרש"י שם.
 (64) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

בס"ד. שיחת יום ב' דראש השנה, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה. ואח"כ צוה לנגן ניגון ג' התנועות (דהבעש"ט, המגיד
2 ורבינו הזקן) – ג"פ. ניגון מאדמו"ר הזקן (וניגנו הניגון "אלי אתה"). ניגון אדמו"ר האמצעי. ניגון
3 אדמו"ר הצ"צ. ניגון אדמו"ר מהר"ש. ניגון אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע. וניגון אדמו"ר מהוריי"צ
4 ("הבינוני").

5 א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה שיר המעלות ממעמקים גו'.

6 * * *

7 ב. דובר כמ"פ שיש ענינים שהם בכל שנה ושנה בשוה, ויש ענינים שבהם יש שינויים בין שנה
8 לחברתה, החל מהשינויים בנוגע לקביעות השנה, ויש בהם הוראה בעבודת ה', במכ"ש וק"ו ממאמר
9 הבעש"ט¹ שאפילו מענין שבטבע צריך יהודי ללמוד הוראה בעבודת ה', ועאכו"כ בנוגע לקביעות השנים
10 והחדשים, שזהו ענין ע"פ תורה, שנוגע לקביעות המועדים, כולל גם הקביעות של ר"ה ושאר הימים
11 טובים שבחודש תשרי, הרי בודאי שיש בזה הוראה בעבודת ה' שצריך ללמדה.

12 ובנוגע לשנה זו, הנה הקביעות המיוחדת של ר"ה היא באופן שמימי ר"ה נכנסים מיד ליום השבת.
13 [ולהעיר, שבנוגע לשייכות לענין השבת יש מעלה בשנה החולפת (שממנה נכנסים לר"ה זה), שהיתה
14 "שנת השבע שנת השמיטה"², שענינה "שבת להוי"ם"³. אבל, ע"פ דברי רבינו הזקן באגה"ק⁴ בפי' הכתוב⁵
15 "מרשית השנה ועד אחרית שנה", ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר .. אור חדש ומחודש .. עליון יותר
16 שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם כו", מובן, שענין השבת שבר"ה זה (שממנו נכנסים מיד ליום השבת)
17 הוא נעלה יותר].

18 ג. והענין בזה:

19 ענינו של יום השבת – כדאיתא במכילתא⁶ והביאו רבינו הזקן בשו"ע שלו⁷ – שהקב"ה אומר ליהודי
20 שצריך ש"יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשוי" (כאילו" דייקא, כיון שזהו ציווי לכל אחד מישראל,
21 והרי לא כל אחד שייך לדרגא שיהא בעיניו "כל מלאכתו עשוי" ממש). וכיון שזהו ציווי בתורת אמת,
22 שבודאי לא תדרוש מיהודי דבר שאינו אמיתי ח"ו, הרי מובן, שכל אחד מישראל יכול להיות במעמד
23 ומצב שיהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשוי.

24 וכיון שקביעות השנה היא באופן שמר"ה נכנסים מיד ליום השבת שבו מרגיש יהודי כאילו כל
25 מלאכתו עשוי – הרי זה נמשך על כל השנה כולה, שכל ענינו של יהודי במשך כל השנה נעשים באופן
26 ש"כאילו כל מלאכתו עשוי", כך, שאין צורך בטירחא כו"⁸, והעבודה היא יותר קלה ונעימה
27 ("געשמאקער"), כיון שאינה קשורה עם עניני חול.

1) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

6) יתרו כ, ט.

7) שש"ו סכ"א.

8) כ"ק אדמו"ר שליט"א התייחס לדוחק והרעש כו', ואמר, שכיון שהקב"ה כבר הבהיר ("אלץ באוואָרנט") ש"כל מלאכתך עשוי", אזי אין גם צורך לדחוף ולהכריז "שצ" וכו'.

2) פ' ראה טו, ט.

3) בהר כה, ב"ד.

4) סימן יד.

5) עקב יא, יב.

ועד"ז בנוגע לענין השמחה שביום השבת, ש"אין עצב בה"9 – שגם ענין זה נמשך בכל השנה כולה, 1
שנעשית שנה של שמחה. 2

ד. וענין נוסף בנוגע ליום השבת שאליו נכנסים מיד לאחרי ר"ה – שהוא שבת שובה: 3

שבת שובה קשור עם כל השבתות של השנה שעברה, כמ"ש בסידור האריז"ל¹⁰ ששבעת הימים שבין 4
ר"ה ליוהכ"פ, שכוללים את כל שבעת ימי השבוע, מכפרים על כל שבעת ימי השבוע של השנה שעברה, 5
יום ראשון דעשי"ת מכפר על ימי ראשון של כל השנה, יום שני דעשי"ת מכפר על ימי שני של כל 6
השנה, ועד"ז בנוגע לשאר ימות השבוע, עד ליום השבת, שמתקן את השבתות של כל השנה שעברה. 7
ה. ובדרך אגב – יש להעיר על דבר פלא בענין הנ"ל: 8

בסידור האריז"ל שם: "אם חל יום ראשון מז' ימי התשובה ביום א' דשבת, מתכפרים לו כל עוונותיו 9
שחטא ביום א' דשבת". 10

ולכאורה אינו מובן: בכדי שיום הראשון מז' ימי התשובה יחול ביום ראשון בשבת, צ"ל יום א' דר"ה 11
ביום ששי בשבוע, שזהו היפך הכלל "לא אד"ו ראש"11, שיום א' דר"ה אינו יכול לחול ביום ו' בשבת, 12
וא"כ, למה נקט האריז"ל קביעות שאינה יכולה להיות? 13

לכאורה הי' אפשר לומר שנקט קביעות זו, לפי שכך היתה הקביעות של ר"ה הראשון – יום ברוא 14
אדם הראשון – ביום ו' למעשה בראשית¹². 15

אבל באמת אי אפשר לתרץ כן, שהרי המדובר כאן אודות תיקון כל יום משבעת ימי השבוע של כל 16
השבועות שלפנ"ז, אינו שייך בנוגע לז' ימים שלאחרי ר"ה הא', שלפניהם לא היו ימים ושבועות כו', 17
שהרי כל ענין הזמן הוא נברא (כמ"ש רבינו הזקן בשם המגיד¹³), שמציאותו התחילה בבריאת העולם, 18
ואילו לפנ"ז לא הי' ענין הזמן כלל. ובנוגע לששת ימי בראשית עצמם – כיון ש"עולם על מילואו 19
נברא"¹⁴, אין צורך בענין של תיקון וכפרה כלל. 20

אך יש לתרץ בדוחק, שענין הזמן נחשב מהמולד של השנה שלפני בריאת אדה"ר (החל מכ"ה באלול 21
– שהרי "יום אחד בשנה חשוב שנה"¹⁵, ועאכ"כ שחמש ימים בשנה נחשבים כשנה שלימה), שנקרא 22
"מולד תוהו"¹⁶. ומ"ש המגיד שגם הזמן הוא נברא, הרי זה בנוגע לזמן של עולם התיקון, משא"כ בנוגע 23
לענינים השייכים לעולם התוהו; וכיון שאז היו כל הענינים באופן של תוהו, לכן יש צורך בתיקון כו'. 24

ועוד י"ל: לדעת רוב הפוסקים¹⁷, הכלל "לא אד"ו ראש", הוא רק בזמן הזה, אבל בזמן שהיו מקדשין 25
ע"פ הראי' היתה יכולה להיות הקביעות דר"ה ביום ששי (כבפעם הראשונה). ולכן נקט האריז"ל בסידורו 26
לפי קביעות זו (אף שאינה שייכת עתה) – כיון שסידור האריז"ל שייך לתורת הקבלה, שאינה נתונה 27
תחת הגבלות הזמן¹⁸. 28

ו. ונחזור לעניננו – ששבת שובה מתקן את כל השבתות של השנה שעברה. 29

ויש להעיר גם מהסיפור הידוע¹⁹ ששמע כ"ק מו"ח אדמו"ר מזקנתו הרבנית של הרבי מהר"ש, אודות 30
דברי הצ"צ לאביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, בהיותו ילד: 31

9) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד –
מו"ק כג, ב.
10) עשי"ת.
11) רמב"ם הל' קידוה"ח רפ"ז. טושו"ע או"ח סתכ"ח.
12) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חנ"ו ע' 270. וש"נ.
13) ראה סידור (עם דא"ח) שער הק"ש עה, סע"ד ואילך
(קנא, ד). אמ"ב שם פל"ז (מ, ג ואילך).
14) ראה ב"ר פ"י"ב, ו. פ"ג, ג. פ"ד, ז.
15) ר"ה ב, ריש ע"ב. וש"נ.
16) ראה אנציק' תלמודית (כרך ב) ערך בהר"ד (ס"ע שעד
ואילך). וש"נ.
17) ראה בארוכה בתו"ש בא (כרך יג) פ"ב. פ"ד ואילך.
וש"נ.
18) לשלימות הענין – ראה שיחת וא"ו תשרי סכ"ו ואילך
(תורת מנחם – התועודיות חע"ד ע' 56 ואילך).
19) שיחת יום ב' דר"ה תש"ד ס"ב (סה"ש תש"ד ע' 8).

- 1 כ"ק אדנ"ע שאל את הצ"צ, מהו שבת תשובה, והשיב לו: "א שבת דיגע תשובה". והסביר לו (באופן
2 המובן לילד – אף ש"בוצין בוצין מקטפי' ידיע"20 – לפי השגתו אז), שבימי השבוע, מה שאסור, לא
3 נמצא בבית, אבל בשבת, גם מה שאסור נמצא בבית, ולכן יש צורך להזהר ולידע בנוגע לכל דבר אם
4 מותר לעשותו²¹.
- 5 ושאל כ"ק אדנ"ע: כיצד יכולים לעשות זאת? והשיב לו הצ"צ: כשמכניס עבורך את הפתילה ב"נר
6 של תשובה" [כידוע הסיפור²² שנהגו להכין פתילה לכל א' מבני המשפחה, ופעם היו ג' נרות, ואמר
7 הצ"צ, שאכן יש ג' תשובות, כמבואר בלקו"ת²³], הרי זה נותן כח שיוכלו לעשות זאת כו'²⁴.
- 8 ז. ומצד המעלה המיוחדת דשבת שובה, ניתוסף עוד יותר במעלת קביעות שנה זו, שמר"ה נכנסים
9 מיד ליום השבת, ובאופן כזה נמשך על כל השנה כולה.
- 10 וכיון ש"מגיד²⁵ דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"⁸, מתנהג גם הקב"ה עם בני" באופן שיוכלו
11 ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב.
- 12 ועד שעיי"ז באים בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שיוצאים מהגלות
13 "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"²⁶, ו"כספם וזהבם אתם"²⁷.
- 14 כ"ק אדמו"ר שליט"א ברוך ברכת המזון על הכוס²⁸, ואח"כ התפלל עם הציבור קבלת שבת.



בס"ד. שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- 15 א. ענינו של יום השבת – שבו נעשית העלי' של כל ששת ימי השבוע שלפניו, כמ"ש¹ "ויכולו
16 השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלקים ביום השביעי וגו'" (וחוזר וכופל "ביום השביעי" ג"פ²), שבו
17 מתעלים כל ימי השבוע בתכלית העילוי, באופן של כליון ותענוג³.
- 18 ומזה מובן גם בנוגע ליום השבת שלאחרי ר"ה, שבת שובה – שבו נעשה עילוי גם בעניני ר"ה,
19 והעילוי הוא לפי ערך מעלת שבת שובה.
- 20 ובזה גופא יש חידוש מיוחד מצד הקביעות של ר"ה באופן שממנו נכנסים מיד ליום השבת, ללא
21 הפסק ימות החול בינתיים – כיון שחל בערב שבת:
- 22 ערב שבת הוא נעלה יותר משאר ימות החול, שכן, הא גופא שביכלתו להיות "ערב" והכנה לשבת,
23 מורה על גודל מעלתו.

(20) ברכות מה, רע"א.
(21) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חכ"ט ע' 16.
(22) סה"ש תש"ה ע' 14 ואילך. וראה גם סה"ש תש"ד שם ע' 7.
(23) פ' בלק ד"ה מה טובו (עג, א ואילך).
(24) ראה בלבוש וא"ר (או"ח סתר"י סק"ג) דיבוא נר ויכפר על הנשמה שנקראת נר, שנאמר (משלי כ, כז) נר הוי' נשמת אדם (סה"ש תש"ד שם הערה 4).
(25) תהלים קמו, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט. וראה גם ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג.
(26) בא יו"ד, ט.
(27) ישעי' ס, ט.
(28) חלוקת "כוס של ברכה" התקיימה למחרתו (ביום הש"ק) לאחר התוועדות.
(1) בראשית ב, א-ב.
(2) שם, ב-ג. וראה ספורנו עה"פ. זח"ב פח, סע"א. סידור (עם דא"ח) שער המילה קלט [רט], רע"ג. ביאורו"ז להצ"צ (כרך ב) תוריע ע' תתסד ואילך. אוה"ת תוריע ע' רסו ואילך.
(3) ראה אוה"ת עה"פ (כרך א – מב, ב ואילך. כרך ג – תקח, א ואילך). ועוד.

1 וכפי שמצינו גם בנגלה דתורה ועד להלכה (שבה משתקפים כל עניני התורה, גם אלו שבחלק הרמוז
2 והסוד)⁴ – שהרץ בערב שבת פטור, כיון שצריך לרוץ בשביל לעסוק בצרכי השבת⁵.

3 וולהעיר, שדין זה הוא בנוגע ליום ששי דוקא, ולא בנוגע ליום חמישי או רביעי, שבהם מתחילה
4 כבר ההכנה לשבת, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶ שביום רביעי מתחילה אמירת "לכו נרננה הקטן" – כיון
5 שעיקר ההכנה ליום השבת הוא ביום ששי, ערב שבת ממש].

6 וכיון שערב שבת הוא נעלה יותר משאר ימי החול, הרי מובן, שיש עילוי מיוחד כשר"ה חל בערב
7 שבת.

8 [ואע"פ שבערב שבת חל רק יום שני דר"ה, משא"כ יום ראשון דר"ה לא יחול בערב שבת, כהכלל
9 "לא אד"ו ראש"ו"⁷ (ולשיטת הרס"ג⁸, גם בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי' היו משתדלים שתהי' הקביעות
10 באופן כזה) – הרי יום שני של ר"ה אינו רק כמו כל יו"ט שני של גלויות, אלא כפי שמבאר רבינו הזקן
11 בשו"ע הלכות ר"ה⁹ ש"נחשבים כיום אחד ארוך וקדושה אחת הן" (אע"פ שיש כמה חילוקים ביניהם,
12 כמו לענין ברכת שהחיינו שצריך ליקח פרי חדש¹⁰ וכיו"ב), ומזה מובן, שמעלת קביעות יום שני דר"ה
13 בערב שבת פועלת כבר מהרגע הראשון של ר"ה].

14 ולאחרי גודל העילוי דר"ה בקביעות כזו, הנה ביום השבת שלאחרי ר"ה נפעל בזה עילוי גדול יותר.

15 ב. אך צריך להבין:

16 ידוע¹¹ גודל הענין של ר"ה מצד עצמו – שבו חוזרים כל הדברים לקדמותם, וצריך לפעול המשכה
17 חדשה מפנימיות התענוג של עצמותו ומהותו ית', שאין לו עילה שקדמה לו כו', שדוקא משם יכולה
18 להיות המשכה עד למטה מטה בעוה"ז הגשמי, שלכן יש צורך בעבודה ד"תמליכוני עליכם"¹² ע"י
19 תקיעת שופר דוקא, תקיעה בפה ושפתיים גשמיים ע"י שופר גשמי כו' (משא"כ אם היו צריכים לפעול
20 שתהי' המשכה בעולמות העליונים, הי' די בעבודה ברוחניות הענינים, שיש בה עריכות יותר כו').

21 וכיון שגדלה ביותר מעלת ר"ה עצמו – אינו מובן, איך שייך לומר שביום השבת שלאח"ז ניתוסף
22 עילוי גדול יותר?

23 ולהעיר, שענין זה צריך להיות מובן בפשטות, דכיון שבר"ה נעשה הענין ד"אתם נצבים היום גו'
24 ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עצים עד שואב מימין"¹³, הרי מובן שעניני ר"ה צריכים להיות מובנים
25 גם ל"חוטב עצים ושואב מימין".

26 ג. ובכן – מצינו זאת כבר בר"ה הראשון:

27 ר"ה הראשון, יום ברוא אדה"ר, גדלה מעלתו ביותר – כפי שמצינו במדרשי חז"ל¹⁴ שבו אמר אדה"ר
28 לכל הנבראים ופעל עליהם הענין ד"בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו"¹⁵, ולא זו בלבד שפעל
29 על הנבראים למטה, אלא פעל גם למעלה אצל הקב"ה את הכרתו למלך, כמ"ש¹⁶ "ה' מלך גאות לבש"
30 (שלכן אומרים מזמור זה בשיר של כל יום ששי, כדאיתא במשנה במסכת תמיד¹⁷ ובגמרא במסכת ר"ה¹⁸).

11 ראה פע"ח שער ר"ה. שער הכוונות ענין ר"ה. לקו"ת נצבים נא, ב. סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמד [שנו], ג ואילך. ובכ"מ.

12 ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

13 ר"פ נצבים.

14 פרדר"א פי"א. וראה זח"א רכא, ב. ועוד.

15 תהלים צה, ו.

16 שם צג, א.

17 בסופה.

18 לא, א.

4 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ס"ע 259. וש"נ.
5 ב"ק לב, א. רמב"ם הלי' חובל ומזיק פ"ו ה"ט. טוש"ע חו"מ ששע"ח ס"ח.

6 ראה לקו"ד ח"א לב, סע"ב ואילך (נעתק ב"היום יום" כג כסלו).

7 רמב"ם הלי' קידוה"ח רפ"ו. טוש"ע או"ח סתכ"ח.

8 הובא ביסוד עולם ש"ד פ"ו. וראה בארוכה בתו"ש בא

(כרך יג) פ"ג. וש"נ.

9 או"ח סת"ר ס"ג. וש"נ.

10 ראה שם ס"ו. וש"נ.

- 1 ואעפ"כ, בבוא יום השבת שלאח"ז ניתוסף עליו גדול יותר – כפי שמצינו במדרשי חז"ל¹⁹ ש"שבת
 2 לא כתיב בו ערב" (כמו שנאמר בכל הימים (כולל גם יום ראשון שבו נברא האור) "ויהי ערב ויהי
 3 בוקר"), כיון ש"שלושים ושש שעות הי' יום", "שימשה אותה האורה".
- 4 ויש להוסיף בגודל מעלת יום השבת – שאע"פ שבין יום ששי ליום השבת אירע הענין הבלתי-רצוי
 5 של חטא עה"ד, שהו"ע חמור ביותר שפגע וכו', כפי שמבין אפילו בן חמש למקרא גודל החטא כו'
 6 (אלא שאין זה הזמן המתאים לדבר ועאכו"כ להאריך בזה), הנה ביום השבת שלאח"ז, שבת שובה, נפעל
 7 תכלית העילוי דענין התשובה²⁰, באופן נעלה יותר מכמו שהי' לפני החטא.
- 8 וההסברה בזה – שזהו מצד גודל מעלת ענין השבת, כידוע ש"שבת" אותיות "תשב"²¹, שהו"ע
 9 התשובה²⁰, והרי התשובה פועלת מציאות חדשה²², ועד שמהפכת גם את הענינים הבלתי רצויים, שזהו
 10 גם תוכן הענין ש"ל"ו שעות שימשה אותה האורה", שגם הלילה הי' באופן ד"לילה כיום יאיר"²³
 11 (כמבואר בכ"מ²⁴ שבזה מתבטאת השלימות שתהי' לעת"ל); ולכן פועל יום השבת שלימות חדשה בכל
 12 הבריאה, באופן נעלה יותר מהשלימות שהיתה בהתחלת הבריאה באופן ש"עולם על מילואו נברא"²⁵.
- 13 ד. ומזה מובן גם בנוגע לשבת שלאחרי ר"ה בכל שנה:
- 14 מבלי הבט על כל העילויים שהיו בר"ה, נפעל עליו גדול יותר ביום השבת שלאח"ז, מצד גודל
 15 מעלת השבת – אותיות תשב, שזהו בכל שבת, ועאכו"כ ב"שבת שובה", שע"ז נעשית מציאות חדשה
 16 וכו'.
- 17 וכל זה – נוסף לכך שביום השבת שלאחרי ר"ה ניתן לתקן ולהשלים מה שנחסר בר"ה:
- 18 יתכן שלאחרי כל ההתעוררות והרעש ("מיטן גאנצן שטורעם און ליארעם") שבר"ה, תופס יהודי
 19 שעבר רגע אחד שלא ניצל אותו בתכלית השלימות, כך, שיש אצלו ענין של חסרון. – אין זה מעמד
 20 ומצב שחטא ופגם ועבר את הדרך ח"ו, כי אם "עון" מלשון עיוות כו'²⁶.
- 21 ועל זה אומרים לו, שניתן לתקן ולהשלים זאת בשבת שלאחרי ר"ה, כמו בשבת שלאחרי ר"ה הראשון
 22 שבו נעשה התיקון דחטא עה"ד, והרי גם ענין זה שייך לכל אחד מישראל, כמובן מדברי המדרש²⁷ אודות
 23 מעלת בני" לגבי אדה"ר: "מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון, שלא יכולת לעמוד על צוויך שעה אחת,
 24 והרי בניך ממתנין לערלה ג' שנים", שע"ז מתקנים את החטא כו'.
- 25 וכיון שמדובר אודות עבודת התשובה, הרי זה ענין שאינו דורש אריכות זמן, שהרי תשובה היא
 26 בשעתא חדא וברגעא חדא²⁸, וכהפס"ד בנגלה דתורה שהמקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור,
 27 מקודשת, שמא הרהר תשובה²⁹, והיינו, שע"י הרהור תשובה בלבד נעשה צדיק גמור.
- 28 וענין זה נעשה הכנה לקיום היעוד "לילה כיום יאיר", שאז תהי' גם השלימות של ענין השבת –
 29 "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁷.

* * *

30

(24) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שמו. ספר הערכים חב"ד
 ערך אור ביחס לחושך ס"ט (כרך ב' ע' תקצז). וש"נ.
 (25) ראה ב"ר פי"ב, שם. פי"ג, ג. פי"ד, ז.
 (26) ראה לקו"ת נצבים נא, א. ובכ"מ.
 (27) ויק"ר פכ"ה, ב.
 (28) זח"א קכט, סע"א.
 (29) קידושין מט, ב (לגירסת האו"ז סקי"ב).

(19) מדרש תהלים ושוח"ט מזמור צב בתחלתו. וראה ב"ר
 פי"א, ב. פי"ב, ו.
 (20) ראה ב"ר ספכ"ב.
 (21) תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. יפ"ת לב"ר שם. וראה תניא
 אנה"ת ספ"י.
 (22) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חנ"ז ע' 194,
 ובהנסמן בהערה 26 שם.
 (23) תהלים קלט, יב.

ה. האמור לעיל אודות תיקון והשלמת עניני ר"ה, שייך ליום השבת שלאחרי ר"ה בכל שנה; ונוסף
לזה יש גם הוראה מקביעות שנה זו, שיום השבת שלאחרי ר"ה בא בסמיכות לר"ה, ללא הפסק ימות
החול:

המעלה המיוחדת שבקביעות שנה זו ניכרת בפשטות בכך שלאחרי ר"ה לא עורכים "הבדלה", אלא
"קידוש". – כשעוברים משבת ליו"ט, אזי עורכים גם קידוש וגם הבדלה, אבל כשעוברים מיו"ט לשבת
עורכים רק קידוש, ולא הבדלה³⁰.

וטעם הדבר – כמובן בפשטות החילוק בין "הבדלה" ל"קידוש" (אפילו לילד קטן, ובפרט אם הוא
יודע פירוש המילות), ש"הבדלה" ענינה להבדיל בין הענין היותר נעלה וקדוש מהענין שבא לאחרי, ו
לכן, כשעוברים מיו"ט לשבת, שקדושתו נעלית יותר, לא שייך ענין של הבדלה, אלא אדרבה – קידוש
דוקא.

וכיון שלאחרי ר"ה לא עורכים הבדלה, נמצא, שענינו של ר"ה (ברוחניות) נמשך גם ביום השבת, עד
לעריכת הבדלה במוצאי שבת (וע"ד שמצינו בשבת שממנו נכנסים ליו"ט, שכל זמן שלא ערכו הבדלה,
נמשך ענינו של השבת גם לאחרי כניסת היו"ט, שלכן אומרים בברכת המזון הן "רצה" והן "יעלה
ויבוא"³¹).

ו. וביאור המעלה שגם ביום השבת נמשך ענינו של ר"ה:

ר"ה – הוא הזמן של הכתרת המלך, והיינו, שבכל השנה כולה ישנו ענין המלוכה בפועל, ואילו ר"ה
הוא הזמן היחידי של הכתרת המלך, שנעשית ע"י נשיי דוקא, שהם למעלה מכל הענינים כו', ועד שקודם
בריאת העולם אמרו רז"ל³². "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים".

וזוהי המעלה שבקביעות שנה זו – שהענין המיוחד של הכתרת המלך נמשך גם ביום השבת שלאחרי
ר"ה.

כלומר: בשאר השנים, הנה אף שגדלה מעלת יום השבת שלאחרי ר"ה, שבו ישנו ענין התשובה
שפועל מציאות חדשה וכו' (כנ"ל ס"ג-ד), הרי בכל זאת ישנו הגעגוע לעריבות ("עס ביינקט זיך פאָרט
נאָך דעם געשמאַק") שבעבודה דר"ה בהכתרת המלך ע"י תקיעת שופר וכו'; וזוהי המעלה שבקביעות
שנה זו, שהענין של הכתרת המלך שבר"ה נמשך גם ביום השבת שלאחרי ר"ה.

ולהעיר, שאע"פ שענין ההכתרה נפעל כבר ע"י תק"ש שביום ר"ה, הרי זה נמשך גם במשך כל היום,
כמובן מזה שמי שלא תקע בשופר בבוקרו של ר"ה, יכול לתקוע במשך כל היום עד לערב³³; ועד"ז
מובן גם בנוגע להמשך ענין ההכתרה שבר"ה גם ביום השבת שלאח"ז.

ז. וכאן רואים גודל מעלתו של יהודי, שרוצה ומשיג את כל העילויים, מן הקצה אל הקצה, הן
העילוי של צדיקים – "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים", שלכן פועלים ענין ההכתרה בר"ה, והן
העילוי של בעלי תשובה – שזהו מה שניתוסף בשבת שלאחרי ר"ה, ובאופן שגם אז נמשך העילוי דר"ה
– שזהו ע"ד שמצינו שמישיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא³⁴, והיינו, שכפי שנשארים בדרגתם בתור
צדיקים, ניתוסף אצלם גם העילוי של ענין התשובה.

ונקודת הענין – שיהודי הוא "חלק אלקה ממעל ממש"³⁵, והעצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס
בכולו³⁶, ולכן, יכול לרצות, רוצה ומשיג את כל העילויים.

(34) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(35) תניא רפ"ב.

(36) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ז. וש"נ.

(30) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסתצ"א. וש"נ.

(31) ראה שם סקפ"ח סי"ז. וש"נ.

(32) ב"ר פ"ח, ז. וות רבה פ"ב, ג.

(33) ראה שם רסתקפ"ח.

1 [וזהו גם מה שמצינו בפרשה שקורין לעולם לפני ר"ה: "אתם נצבים היום כולכם גו' ראשיכם
2 שבטיכם וגו' מחוטב עציץ עד שואב מימין"³⁹, שנימנו ביחד כל הסוגים של בני" מן הקצה אל הקצה
3 – דלכאורה אינו מובן: מה ל"שואב מימין" לדחוף את עצמו ("שפארן זיך") להיות ביחד עם
4 "ראשיכם"?! – אך הענין הוא, שזהו לפי שכל אחד מישראל הוא חלק אלקה שתופס בכל העצם, ולכן
5 יכול לרצות הכל].

6 וזוהי גם ההכנה לביאת המשיח, שאתא לאתבא צדיקיא בתיובתא.

7 * * *

8 ה. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה שובה ישראל עד הוי' אלקיך.

9 * * *

10 ט. רגיל ללמוד ענין בפירוש רש"י, ולהראות היוקר שבפירוש רש"י – איך שכל דבר מחושב ומדוייק
11 בתכלית, לא חסר ולא יתיר, וכמדובר כמ"פ שמוזה מובן שכאשר יש קושיא בפשוטו של מקרא (כפי
12 שרואים שקו"ט בזה בשאר פשטני המקרא) ורש"י אינו מבהיר זאת בפירושו, בהכרח לומר שרש"י הבהיר
13 כבר שאלה זו בפירושו באיזהו מקומן, או שלפי דרך הלימוד של רש"י אין קושיא מלכתחילה.

14 ובנוגע לפרשתנו, יש בסיום הפרשה ענין שלכאורה אינו מובן כלל, ולא רואים שרש"י מבהיר זאת:
15 בסיום הפרשה³⁷ נאמר: "וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר עלה אל הר העברים הזה גו'
16 וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל גו' ומות בהר גו' כאשר מת אהרן אחיך וגו'", והיינו,
17 שענין זה הי' "בעצם היום הזה" – בשבעה באדר, שאז אמר משה "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום
18 (היום מלאו ימי ושנותי) לא אוכל עוד לצאת ולברוא"³⁸.

19 ואינו מובן:

20 ענין זה נאמר כבר לפני³⁹ בפ' פינחס³⁹ – "ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים הזה וראה את
21 הארץ אשר נתתי לבני ישראל . . ונאספת אל עמך גו' כאשר נאסף אהרן אחיך"; והרי הענינים שאודותם
22 מסופר בפ' פינחס אירעו משך זמן לפני שבעה באדר (ואפילו לפני ר"ח שבט, "בעשתי עשר חודש באחד
23 לחודש"⁴⁰, שאז התחיל משה לומר ספר דברים), כמובן ומוכח בפשטות מזה שבין פ' פינחס ופ' האזינו
24 אירעו כו"כ ענינים, כמו מלחמת מדין וכו'.

25 וא"כ, מדוע נאמר ענין זה בפ' פינחס – בה בשעה שמאורע זה הי' "בעצם היום הזה", בשבעה
26 באדר?!

27 י. ובפשטני המקרא – הנה:

28 הרמב"ן מפרש שמ"ש בפ' פינחס "עלה אל הר העברים הזה", "איננה מצוה שיצונו הקב"ה לעשות
29 כן עתה, שאם כן יהי' מתחייב לעלות שם מיד, אבל טעמו תעלה אל הר העברים וראית את הארץ וכו'",
30 היינו, שהפירוש "עלה" כאן הוא כאילו נאמר "תעלה" בלשון עתיד.

31 אבל רש"י – אילו הי' סובר כהרמב"ן, הי' צריך לפרש זאת, וכיון שלא פירש זאת, עכצ"ל שסובר
32 שאי אפשר לפרש כן בפשוטו של מקרא, דכיון שבשני המקומות נאמר אותו לשון: "עלה" – למה יתפרש
33 במקום אחד לשון ציווי, ובמקום אחר לשון עתיד?!

(39) כז, יב"ג.

(40) דברים א, ג.

(37) לב, מח"ג.

(38) וילך לא, ב ובפרש"י.

1 והאברבנאל כתב, ש"ציווהו שיעלה בהר .. פעמים רבות .. שיתמיד לעלות שמה בהר ולראות את
2 הארץ משם".

3 אבל רש"י אינו יכול לפרש כן, כי, רש"י מפרש⁴¹ הטעם ש"במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה,
4 לפי שהיו ישראל אומרים .. אין אנו מניחים אותו .. אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכו", ואם
5 נאמר שעלה להר העברים יותר מפעם אחת, אינו מובן מדוע רק בפעם האחרונה "היו ישראל אומרים
6 .. אין אנו מניחים אותו", ועכצ"ל, שלא עלה אל הר העברים אלא פעם אחת בלבד.

7 יא. ובכן, שאלה זו מבהיר רש"י – בפירושו על הפסוק "עלה אל הר העברים הזה" בפ' פינחס⁴²:
8 "למה נסמכה לכאן" – שהרי מקומו של ציווי זה שנאמר בז' אדר הוא בפ' האזינו, אלא "כיון שאמר
9 הקב"ה (בנוגע לבנות צלפחד) נתן תתן להם⁴³, אמר (משה), אותי צוה המקום להנחיל, שמא הותרה
10 הגזרה ואכנס לארץ, אמר לו הקב"ה, גזרתי במקומה עומדת".

11 אבל עדיין נשאלת השאלה בהמשך הכתובים בפ' פינחס בנוגע למינוי יהושע:
12 לאחרי שנאמר למשה "עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ" – כתיב⁴⁴: "וידבר משה אל ה'
13 לאמר יפקוד ה' גו' איש על העדה אשר יצא לפניו ויבוא לפניו וגו'", "ויאמר ה' אל משה קח
14 לך את יהושע בן נון וגו"⁴⁵.

15 ומהמשך הענינים מובן, שהציווי "עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ", עורר את משה רבינו
16 לבקש מהקב"ה "יפקוד ה' גו' איש על העדה וגו'" – דכיון שהוא לא יכנס לארץ ישראל, לכן יש צורך
17 למנות "איש על העדה" שיכניסם לארץ ישראל.

18 אבל בפ' האזינו מוכח להיפך – שהציווי "עלה אל הר העברים" הי' לאחרי שמשה רבינו מינה כבר
19 את יהושע, שהרי בפ' וילך⁴⁶ נאמר למשה: "הן קרבו ימיך למות קרא את יהושע גו' ואצונו וגו'", "ויצו
20 את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ וגו"⁴⁷; ורק לאח"ז, בפ'
21 האזינו, נאמר "עלה אל הר העברים הזה".

22 וא"כ, מהו הפירוש במ"ש בפ' פינחס, שהציווי "עלה אל הר העברים הזה" עורר את משה לבקש
23 "יפקוד ה' גו' איש על העדה", ועל זה השיב לו הקב"ה "קח את יהושע גו'!!"
24 וכפי שיתבאר לקמן.

25 יב. בנוגע להערות אאמור"ר על הזהר – הנה בזהר בפרשת השבוע⁴⁸ ישנו מאמר רשב"י שאמר לפני
26 הסתלקותו, שאז הי' בתכלית העילוי וכו', ומסיים: "ובגין כך, גדלו⁴⁹ לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו".

27 [ולהעיר שפסוק זה קשור גם עם הפסוק "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו" שבפרשת השבוע⁵⁰
28 – כפי שמצינו בנוגע לדין זימון בשלשה, שיש מ"ד שלמדים זאת מהפסוק "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו
29 יחדיו", ויש מ"ד שלמדים זאת מהפסוק "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו" (גדלו לה' אתי – הרי
30 שלשה, וכן אקרא הבו גודל, היחיד אומר לשנים)⁵¹].

31 ומבאר אאמור"ר⁵²:

32 "גדלו לה' אתי הוא להמשיך מותין לז"א, כי ז"א מצד שרשו הוא רק ו"ק. ונרוממה שמו יחדיו הוא
33 לרומם ולהעלות את המל' הנק' שם, כי מל' מצד שרשה היא רק נקודה אחת תחת היסוד, הנה נרוממה
34 שמו יחדיו לבנותה בפרצוף שלם.

(41) פרשתנו שם, מה.

(42) כז, יב.

(43) שם, ז.

(44) שם, טריז.

(45) שם, יח.

(46) לא, יד.

(47) שם, כג.

(48) ח"ג רצב, א.

(49) תהלים לד, ד.

(50) לב, ג.

(51) ברכות מה, א (ובפרש"י).

(52) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ע' תסג.

1 ובז"א אמר גדלו, ובמל' אמר רוממות, כי, בנין ז"א הוא מחסדים, זכר חסדו⁵³, ובנין המל' הוא
2 מגבורות. זהו גדלו, חסדים, כי חסד נקראת גדולה, כמ"ש⁵⁴ לך ה' הגדולה כו'. ורוממות הוא גבורות,
3 כמו שטבע האש, גבורות, להתרומם ולעלות למעלה".

4 וכמדובר כמ"פ שהביאור בהערות אאמו"ר הוא בקיצור נמרץ וע"ד הקבלה, ועדיין ישנם כמה ענינים
5 הדרושים ביאור, ומהם, שעדיין לא נתבאר הדיקו שבנוגע ל"הוי" נאמר "אתי", ובנוגע ל"שמו" נאמר
6 "יחדיו".

7 וכפי שיתבאר לקמן.

8 * * *

9 יג. סיום הביאור בנוגע לפירוש רש"י בפ' תבוא – נכלל בשיחת ש"פ תבוא סכ"ט⁵⁵.

10 יד. ומכאן באים לביאור בפירוש רש"י בפרשתנו:

11 המאורע של הריגת חמש משפחות משבט בנימין⁵⁶ – קשור עם מ"ש בפ' עקב⁵⁷ (בהמשך לסיפור
12 אודות שבירת הלוחות): "ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן", ובפירוש רש"י:
13 "מה ענין זה לכאן, ועוד, וכי מבארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא ממוסרה באו לבני יעקן, שנאמר
14 ויסעו ממוסרות וגו', ועוד, שם מת אהרן, והלא בהר ההר מת, צא וחשוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות
15 להר ההר. אלא אף זו מן התוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן בהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו
16 ענני כבוד, יראתם לכם ממלחמת מלך ערד, ונתתם ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחוריים שמונה
17 מסעות עד בני יעקן, ומשם למוסרה, שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם וכו', ובמוסרה עשיתם אבל
18 כבוד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת, ונדמה לכם כאילו מת שם. וסמך משה תוכחה זו לשבירת
19 הלוחות, לומר שקשה מיתתן של צדיקים לפני הקב"ה כיום שנשתברו בו הלוחות, ולהודיעך שהוקשה
20 לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש ממנו כיום שעשו בו את העגל".

21 ומפירוש רש"י זה למדים כלל בפשוטו של מקרא, שיכול להיות ענין בכתוב שאינו שייך להמשך
22 הדברים שלפנ"ז ושלאח"ז, אלא בא בתור מאמר המוסגר, כבנדוד, שבאמצע התוכחה אודות שבירת
23 הלוחות, באה גם התוכחה על זה שנתנו ראש לחזור למצרים, ואח"כ חוזר לסיום התוכחה אודות שבירת
24 הלוחות; ועוד זאת, שתוכן הענין של המאמר המוסגר לא נאמר בפירוש כי אם ברמז, שהרי לא נתפרש
25 כאן שנתנו ראש לחזור למצרים, כי אם נסיעתם מבארות בני יעקן מוסרה, אלא שסיבת נסיעה זו היא
26 בגלל ש"נתתם ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחוריים שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה".

27 טו. ועפ"ז מובן גם בנוגע לפסוק "עלה אל הר העברים וגו'" שבפ' פינחס – שאין מקומו כאן, כי
28 אם בפרשתנו (שלכן צריך רש"י לבאר "למה נסמכה לכאן") – שנאמר כאן בתור מאמר המוסגר:

29 כדי לבאר המשך הפרשיות של בנות צלפחד ומינוי יהושע – בא בכתוב מאמר המוסגר⁴²: "ויאמר
30 ה' אל משה עלה אל הר העברים וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל", כפירוש רש"י, "כיון שאמר
31 הקב"ה (בנוגע לבנות צלפחד) נתן נתן להם, אמר (משה), אותי צוה המקום להנחיל, שמא הותרה הגזרה
32 ואכנס לארץ, אמר לו הקב"ה, גזרתי במקומה עומדת"; וכיון ששמע משה שהגזרה שלא יכנס לארץ
33 במקומה עומדת, עמד וביקש "יפקוד ה' גו' איש על העדה וגו'", ועל זה אמר לו הקב"ה "קח לך את
34 יהושע בן נון וגו'".

(53) שם צ"ח, ג. ראה שיחה הנ"ל סכ"ה"ט (תורת מנחם שם ע' 206

ואילך).

(54) דברי הימים"א כט, יא.

(57) יו"ד, ו.

(55) תורת מנחם – התוועדויות חצ"ג ע' 209 ואילך.

ולהעיר שבכתוב לא נתפרש שבהמשך לדברי הקב"ה "נתן תתן להם גו'" ביקש משה להכנס לארץ,¹
אלא שזה מובן מעצמו מדברי הקב"ה אל משה "עלה אל הר העברים וראה את הארץ", שבדאי בא
בתור מענה לבקשתו ליכנס לארץ בחשבו "שמא הותרה הגזירה" – כמו בפ' עקב שלא נתפרש שבני
נתנו ראש לחזור למצרים, אלא שזה מובן מעצמו ממ"ש "ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה",⁴
אף ש"ממוסרה באו לבני יעקן", לפי ש"נתתם ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחורכם שמונה מסעות
עד בני יעקן ומשם למוסרה", כנ"ל.⁶

טז. אך עדיין אין זה מחזור, שהרי כאשר הבן חמש למקרא לומד פרשת פינחס, אי אפשר לסמוך
על פירוש רש"י הנ"ל בפרשת עקב (שבו רואים שיש ענין בכתוב שבא בתור מאמר המוסגר), שלא למדו
עדיין.⁹

אבל האמת היא שאין זו קושיא, כי, כשלומדים הפסוק בפרשת פינחס, אין הכרח לפרש שזהו מאמר
המוסגר, אלא יכולים ללמוד בפשטות שאז נאמר ציווי ה' אל משה "עלה אל הר העברים וגו'";¹¹

ורק כשמגיעים לפסוק "וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר עלה אל הר העברים גו'" שבפרשת
האזינו, שאז מתעוררת אצל הבן חמש למקרא השאלה כיצד יתאים זאת עם הפסוק שבפרשת פינחס –
אזי יבין מעצמו שמקומו של ציווי זה הוא בפרשת האזינו, ואילו הפסוק "עלה אל הר העברים" שבפרשת
פינחס נאמר בתור מאמר המוסגר, כפי שכבר יודע ממה שלמד מפירוש רש"י בפרשת עקב.¹⁵

יז. הביאור בנוגע לפסוק "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו" שבזהר והערות אאמו"ר:

"בגדלו" נאמר "אתי" ולא "יחדיו" – כיון שקאי על ז"א, זעיר אנפין, לשון רבים, וצ"ל באופן של
התחלקות לג' קוין דוקא.¹⁸

ורק גבי "נרוממה", שקאי על מלכות – "אין מלך בלא עם"⁵⁸, "מלשון עוממות, שהם דברים נפרדים
כו"⁵⁹, שיורדת לבריאה כו', וממנה נמשך ונתהווה המקום והזמן כו'⁶⁰ – נאמר "יחדיו", כיון שיש צורך
לפעול בה ענין של אחדות (כמובן מדברי הסמ"ק⁶¹, שהענין ד"אחד" מורה על המשכת האחדות בדברים
נפרדים). וע"ד הלשון "מלך יחיד כו'".²²

ולהעיר, שעד"ז מצינו בנוגע לר"ה, שענינו בנין המלכות, שאז צ"ל הענין ד"אתם נצבים היום
כולכם"¹³, "לאחדים כאחד"⁶². ולהעיר גם ממש"נ בקריאה דר"ה בפרשת העקדה: "וילכו שניהם יחדיו"⁶³
(ב"פ – הן לפני שיצחק ידע והן לאח"ז).²⁵

יח. ובהמשך להאמור לעיל אודות בנין המלכות בר"ה – הנה בזה מודגש גודל מעלת בני"י, שדוקא
הם יכולים לפעול הענין ד"תמליכוני עליכם"¹², שזהו לפי ששרשם למעלה מבחי' המלוכה (מלך מלכי
המלכים), למעלה אפילו מהרצון המוחלט כו', ולכן דוקא הם יכולים לעורר את הרצון למלוכה מפנימיות
התענוג כו', באופן שיומשך למטה – ברצון גלוי, ואח"כ בחור"ב וכו'⁶⁴.²⁹

וכאן המקום להזכיר, אשר, מבלי הבט על כך שגדלה מעלתו של יהודי ביותר, ישנם כאלו שרוצים
לרשום גוי, להבדיל, בתור יהודי! – הלשון "שומו שמים"⁶⁵ אינו מספיק לבטא את חומר הדבר!³¹

וכיון שעומדים כבר לאחרי ר"ה, שבו קיבל כל אחד מישראל את מלכותו של הקב"ה, ועד שגם מי
שלא אוהו בדרגה ד"מלכותו ברצון קבלו עליהם", יש אצלו עכ"פ הענין ד"מלכותו בכל משלה"⁶⁶ –³³

(63) וירא כב, רח.

(64) ראה ד"ה שיר המעלות דיום ב' דר"ה פ"ג ואילך (תורת

מנחם – התועודיות חע"ד ע' 4 ואילך). וש"נ.

(65) לשון הכתוב – ירמי' ב, יב.

(66) ראה ראב"ע וישב לו, ת. ועוד. לקו"ת דרושי ר"ה נו,

סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(58) רבינו בחי עה"פ וישב לה, ל. ועוד (נסמן בתורת מנחם

ספר המאמרים תשרי ע' רלד הערה 86).

(59) תניא שעהיזה"א רפ"ז.

(60) ראה שם (פב, א).

(61) הובא בב"י או"ח סס"א. וראה שו"ע אדה"ז שם ס"ו.

וש"נ.

(62) לקו"ת ר"פ נצבים.

1 בודאי תבטל הקס"ד לענין הנ"ל, ו"הרשעה .. בעשן תכלה", בדרכי נועם ובדרכי שלום, ועד ש"ידע
2 כל פעול כי אתה פעלתו וכו".

3 ויהי' אצל כל אחד מישראל הענין ד"האזינו השמים גו' ותשמע הארץ"⁶⁷, אשר, ע"פ הידוע⁶⁸ מדברי
4 הרב המגיד שכל אחד צריך ללמוד בע"פ שירת האזינו, הרי זה ענין ששייך ונוגע לכל אחד מישראל –
5 שביכלתו לפעול בעצמו שעניני שמים יהיו אצלו באופן של קירוב, ועניני ארץ יהיו אצלו באופן של
6 ריחוק⁶⁹, והיינו, שהתכלית של כל הענינים הגשמיים היא בשביל הרוחניות, ואז עוזר לו הקב"ה שתהי'
7 לו פרנסה בהרחבה מתוך מנוחה כו'.

8 ומזה באים לפרשת ברכה: "וזאת הברכה אשר ברך משה וגו'", שמשה רבינו נותן ברכתו לכל אחד
9 מישראל, והרי ענין זה נפעל גם עתה, כמארז"ל⁷⁰ "מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש",
10 שגם בהיותו "במרום"⁷¹, ממשיך ליתן את ברכתו, ועד"ז בנוגע לנשיא דורנו, ש"עומד ומשמש" וממשיך
11 כל הברכות וההשפעות למטה לכל בני", החל מכתובה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה
12 והנגלה.

13 * * *

14 יט. כיון שזוהי השבת הראשונה של השנה – יש להשתדל לערוך במוצאי שבת "מלוה מלכה" כדי
15 המלך – מלכו של עולם, ושייך גם לכל אחד מישראל, ש"בני מלכים הם"⁷², ויתירה מזה: "מלכים"⁷³,
16 ובלשון הקאפיטל⁷⁴: "לשלמה אלקים משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך", ועד "מאן מלכא רבנן"⁷⁵;
17 וכאשר מלויים את המלך מתוך שמחה באופן כזה – אזי לא ירצה המלך לילך לדרכו!...

18 וכך יוצאים לשנת הקהל – "הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' למען ישמעו ולמען ילמדו
19 וגו"⁷⁶, עי"ז ששומעים פרשיות התורה מפי המלך באופן ש"מפי הגבורה שומעה"⁷⁷.

20 [לאחרי סיום ההתוועדות חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל הנאספים שיחיו מ"כוס של ברכה"
21 מהתוועדות יום ב' דראש השנה.

22 לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "אתה בחרתנו".

(67) ריש פרשתנו.

(68) ראה סה"ש תש"א ס"ע 56. וש"נ. וראה גם שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי תשל"ל סכ"ד (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ריש ע' 85). וש"נ.

(69) ראה ספרי עה"פ. וראה גם שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי תשכ"ט בסופה (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ריש ע' 93). שם ח"ע"ג ע' 248. וש"נ.

(70) סוטה יג, סע"ב.

(71) זח"א קלג, א. וראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש בתחלתה

(ד"ה דע כי כל).

(72) שבת סז, א. וש"נ.

(73) תקו"ז בהקדמה (א), ריש ע"ב).

(74) תהלים עב, א. – שהתחילו לומר ביי"א ניסן תשל"ג (ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו).

(75) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).

(76) וילך לא, יב.

(77) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו.

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום חמישי עמ' א

6 בה לשדהו, צריך לתת לו דרך שרוחבה ארבע אמות. מכר לחבירו
7 בשדהו דרך מעיר לעיר כדי שרק בני שתי ערים אלו
8 ישתמשו בה, נותן לו דרך שרוחבה שמונה אמות, כדי שכאשר
9 יפגשו שתי עגלות משני הכיוונים, תעבורנה זו בצד זו ולא תעכב
10 האחת את חברתה.

1 שהלכה כדייני גולה. משיבה הגמרא: אידי ואידי תר שיעורא הוא
2 – שני השיעורים הם שיעור אחד, כלומר רוחב של חמור במשאו
3 הוא שנים וחצי אמות קטנות.
4 שנינו במשנה שרוחב דרך תרבים הוא שש עשרה אמה.
5 תנו רבנן, מכר אדם לחבירו בשדהו דרך תיחיד כדי שהלוקח ילך

בס"ד. שיחת יום ב' דראש השנה ה'תשר"מ.

בלתי מוגה

1 כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.

2 אחר כך צוה להכריז שבבוא הזמן יפרסו מפה, ואחד יקדש על היין, ויוציא ידי חובת קידוש את כל
3 אלו שרוצים לצאת ידי חובה. וכן צוה להכריז אודות פרטי הדינים הקשורים עם פורס מפה ומקדש,
4 בנוגע לאמירת רצה ויעלה ויבוא בכרכת המזון כו'.

5 א. ידועים דברי הרב – כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו – אודות הזכרת שמותיהם של
6 רבותינו נשיאינו בראש השנה,

7 החל מהבעל שם טוב, המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הצ"צ, אדמו"ר מהר"ש,
8 אדמו"ר מהורש"ב נשמתו עדן, ובדורנו – כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, ומכיון שצריך להיות הענין
9 ד"לאפשה לה" – יש להוסיף גם את הזכרת שמו של האריז"ל.

10 [אין לתמוה על מה שבשנים שלפני זה לא היה הדבר – מכיון שזהו תוכן כללות הענין ד"לאפשה
11 לה". שכאשר מגיע הזמן המתאים לכך, אזי מתגלה חידוש (על ידי "תלמיד ותיק") שלא היה ידוע מקודם
12 לכן, אף שגם חידוש זה נאמר למשה מסיני, כמדובר כמה פעמים].

13 וטעם הדבר שענין זה מתגלה עתה דוקא – הרי זה מובן על פי המבואר באגרת הקודש (סכ"ו) בשם
14 האריז"ל ש"דוקא בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה" (דפנימיות התורה), ועל אחת
15 כמה וכמה בעקבות משיחא, כאשר נמצאים בסמיכות ממש לביאת משיח צדקנו, שאז צריך להיות הענין
16 ד"פוצו מעינותיך (המעיינות דפנימיות התורה) חוצה", באופן של הפצה דוקא, שזהו ענין נעלה יותר
17 – באין ערוך – מאשר "לגלות" סתם.

18 ויש להוסיף ולקשר את הזכרת שמו של האריז"ל עם כללות ענין הגאולה – כי:

19 שמו של האריז"ל [המורה על ענינו, כתורת הבעל שם טוב הידועה ש"שמו אשר יקראו לו בלשון
20 הקודש" מהווה ומחיה את הדבר ומורה על תוכנו וענינו כו'] הוא – "יצחק".

21 והנה, אף שכללות הענין דבית המקדש (ועל אחת כמה וכמה בית המקדש השלישי שיהיה בגאולה
22 העתידה) קשור עם "יעקב" דוקא, כמאמר רז"ל (פסחים פח, א) "לא כאברהם שכתוב בו ה' . ולא
23 כיצחק שכתוב בו שדה . . אלא כיעקב שקראו בית", ובפרט שענינו של יעקב הוא "נחלה בלי מצרים"
24 (שבת קיח, סע"א ואילך) – הרי ביחד עם זה אמרו חז"ל בסוגיא הידועה דמסכת שבת (פט, ב) שלעתיד
25 לבוא יאמרו ליצחק דוקא "כי אתה אבינו". היינו, שהגאולה העתידה קשורה עם ענינו של יצחק דוקא.

26 ב. והנה, כללות הענין דהזכרת שמותיהם של רבותינו נשיאינו בראש השנה הוא – כדי להזכיר זכות
27 אבות, אבות החסידות (ראה גם שיחת י"ז תמוז תשמ"ג ס"ג).

28 ועל דרך שמצינו בנוגע להקרבת התמיד בבית המקדש [התחלת העבודה במקום הכי נעלה בענין
29 גילוי אלקות], שהיו אומרים "האיר פני כל המזרח עד שבחברון", כדי להזכיר זכות אבות – אברהם
30 יצחק ויעקב (יומא כח, א ואילך ובפירושו רש"י).

31 כלומר: אף שמצד רוחניות הענינים נמצאים האבות בעת הקרבת הקרבן, כי קרבן תמיד הוא "קרבן
32 ציבור", עבור כלל ישראל, והרי "ציבור אינו מת" – אף על פי כן, משתדלים גם להזכיר זכות אבות
33 בפה, היינו, לקשר זאת גם עם פעולה גשמית.

- 1 ג. והנה, הזכרת זכות אבות בעת הקרבת קרבן תמיד היא – לא על ידי זה שמזכירים אותם בשמותיהם,
 2 אלא על ידי זה שמזכירים דבר מסויים הקשור עמהם – "האיר פני כל המזרח עד שבחרון", הזכרת
 3 שם העיר חברון, שבה מקום מנוחת האבות.
- 4 וענין זה מודגש ביותר על פי המבואר בספרי קבלה וחסידות אודות הקשר של האבות עם "חברון"
 5 – "חברון" מלשון חיבור, שבוה מודגש החיבור של האבות עם הקב"ה, וזהו גם הענין ד"קרית ארבע
 6 היא חברון", "קרית ארבע" קאי על ארבע היסודות, שהם כנגד ד' אותיות שם הוי", וד' ענינים אלו הם
 7 באופן ד"חברון" – "שהיו מחוברים בגופו בחייו".
- 8 כלומר: הטעם הפשוט שהיו אומרים "האיר פני כל המזרח עד שבחרון" הוא – מכיון שחברון היא
 9 רחוקה מירושלים, ולכן, כאשר האיר פני כל המזרח עד חברון, יודעים שכבר הגיע הזמן להקרבת התמיד.
 10 אבל על פי פנימיות הענינים – הנה ב"חברון" מודגש ענינם הפנימי של האבות, כנ"ל.
- 11 ולכן, כשם שהזכרת זכות אבות בהקרבת התמיד אינה על ידי הזכרת שמותיהם של האבות עצמם,
 12 כי אם על ידי ענין השייך אליהם, כמו כן בנוגע להזכרת זכותם של רבותינו נשיאינו, שענין זה נפעל
 13 על ידי ענין השייך אליהם – כנהוג לנגן את הניגונים השייכים לרבותינו נשיאינו. ובפרט על פי המבואר
 14 בשיחותיו של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר אודות גדול מעלת הניגון – שהוא קולמוס הלב כו'.
 15 ד. האמור לעיל מהווה גם סיבה וטעם למנהג לנגן את הניגון "אבינו מלכנו" (ניגון של אדמו"ר הזקן)
 16 לפני כל תפלה (בראש השנה), גם לפני תפלת ערבית (אף שאין אומרים בה "אבינו מלכנו") – כדי
 17 להזכיר זכות אבות, זכותו של אדמו"ר הזקן (בד בבד עם ענין הקשור לתוכן התפלה דראש השנה).
 18 אבל כאשר מתקרבים עוד יותר לגאולה האמיתית והשלימה, שאז מודגש ביותר כללות הענין
 19 ד"המעשה הוא העיקר" (ראה אגרת הקודש ס"ט) – אין מקום לנגן "אבינו מלכנו" בתפלה כזו שאין
 20 אומרים בה "אבינו מלכנו" במעשה בפועל (ומטעם זה לא ניגנו "אבינו מלכנו" בתפלות ערבית השתא).
 21 מהו הענין שאכן שייך למעשה בפועל עתה? – הרי זה כללות ענין הגאולה האמיתית והשלימה!
 22 וענין זה מודגש ביותר בכל התפלות דראש השנה (נוסף על זה שבכל ימי השנה אומרים בתפלה "את
 23 צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . . כי לישועתך קוינו כל היום"):
- 24 בברכה השלישית שבתפלת העמידה דראש השנה מוסיפים כמה וכמה ענינים – "ובכן יתקדש", "ובכן
 25 תן פחדך" וכו'. וידוע שבענינים אלו מרומזים כל העשר ספירות: "ובכן יתקדש" – כנגד ספירת החסד,
 26 "ובכן תן פחדך" – כנגד ספירת הגבורה, "ובכן תן כבוד" – כנגד ספירת התפארת, "ובכן צדיקים" –
 27 כנגד הספירות נצח הוד ויסוד, "ותמלוך" – כנגד ספירת המלכות.
- 28 ובכל תפלות אלו מודגש ענין הגאולה, ועל הסדר:
- 29 "מלכות בית דוד משיחך": "ויעשו כולם אגודה אחת כו'" – דקאי על כל ברואי העולם (כולל אומות
 30 העולם), שענין זה יהיה לעתיד לבוא; "צמיחת קרן לדוד עבדך"; "כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ";
 31 עד "ותמלוך אתה כו' על כל מעשיך" – ששלימות ענין זה יהיה בגאולה העתידה.
- 32 ובזה רואים עד כמה גדולה הדגשת ענין הגאולה בתפלות דראש השנה, עד כדי כך – שאפילו בג'
 33 ראשונות, שבהם נזהרים ביותר שלא לעשות שינויים ולהוסיף ענינים הקשורים עם בקשת צרכיו כו', אף
 34 על פי כן מוסיפים כל ענינים הנ"ל (שבהם מדובר אודות הגאולה העתידה) בג' ראשונות דוקא, ובהם
 35 גופא – בברכה השלישית, שהיא כנגד יעקב אבינו, שענינו – "נחלה בלי מצרים", עד כדי כך גדולה
 36 הדגשת ענין הגאולה האמיתית והשלימה בתפלות דראש השנה!
- 37 ה. בנוגע לפועל – ינגנו עתה את הניגונים השייכים לרבותינו נשיאינו: לכל לראש – הניגון ד"שלשת
 38 הרועים", הבעל שם טוב, המגיד ואדמו"ר הזקן, ניגון "שלש תנועות", ואחר כך ניגון אדמו"ר הזקן
 39 (ניגון שאינו קשור עם בקשת צרכיו), וכן שאר הניגונים של רבותינו נשיאינו.

1 ומפני יוקר הזמן דראש השנה (כמבואר בשיחות כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר) – בודאי יעשו
2 זאת בזריזות ("ניט צורייבן די צייט"), תיכף ומיד, בעגלא דידן, "נאו".

3 ניגנו "שלוש תנועות". ניגון אדמו"ר הזקן ("לקראת שבת"). ניגון אדמו"ר האמצעי. ניגון אדמו"ר
4 הצמח צדק ("מיין ה"). ניגון אדמו"ר מהר"ש ("לכתחילה אריבער"). ניגון אדמו"ר מהורש"ב נשמתו
5 עדן. הבינוני. "אתה בחרתנו".

6 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שאחד יפרוס מפה ויקדש, כנ"ל].

* * *

7 ו. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל זה היום תחלת מעשיך.

* * *

8 ז. כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א ברך ברכת המזון, ואחר כך אמר:

9 בנוגע לאמירת "עושה שלום במרומיו" (בסיום ברכת המזון) – שאלתי פעם את כבוד קדושת מורי
10 וחמי אדמו"ר האם בעשרת ימי תשובה צריך לומר "עושה השלום" (כמו בתפלת העמידה). ולאחרי
11 ששמע את הרצאת הדברים, נענה ואמר, שצריכים לומר כפי שכתוב בסידור!

12 בנוגע לאמירת "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" – הנה אף שאין
13 אומרים "רצה" כאשר אין אוכלים כזית לאחר השקיעה, מכל מקום, יש מקום לומר "הרחמן הוא ינחילנו
14 ליום שכולו שבת כו":

15 בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן (אורח חיים סימן קפ"ח סעיף י"ז) הובאה דעה "שאפילו לא אכל כזית
16 משחשיכה צריך להזכיר, כיון שבשעה שמברך כבר קידש היום". ולכן, כאשר מדובר אודות אמירת
17 "הרחמן" השייך לשבת. הנה מכיון שבמקום זה מותר להפסיק (מה שאין כן בנוגע לאמירת "רצה") –
18 נכון לומר "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת". ומה גם שכאשר ישנה אפשרות להוסיף ברכה בענין
19 הקשור לגאולה – "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" – בודאי שטוב ונכון
20 הדבר.

21 ה. בנוגע לחלוקת שיורי כוס של ברכה – הנה ענין זה יהיה בעזרת ה' יתברך מחר, בסעודה דרעוא
22 דרעוין, שתהיה בהמשך להתוועדות דראש השנה.

23 ובינתיים – יהיה אצל כל אחד ואחד ענין המנוחה והתענוג, שזהו כללות ענין השבת, ובפרט כאשר
24 מדובר אודות השבת שבעשרת ימי תשובה, שממנה לוקחים כח וחיות על כל שבתות השנה [כמובן
25 מסידור האריז"ל ששבעת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, שבעה ימים רצופים, קשורים הם עם
26 שבעת ימי השבוע שכנגדם בשבועות דכל השנה (ראה גם שיחת שבת שובה – א' – ס"ב)], שאז צריך
27 להיות ענין המנוחה והתענוג ביתר שאת וביתר עוז.

28 וגם בנוגע לאלו שעדיין לא קיבלו את השבת – יהיה אצלם הענין ד"טועמיה חיים זכו".

29 ויהי רצון שבקרוב ממש נזכה ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".



לקוטי שיחות

ראש השנה

כרך כד

מתורגם ללשון הקודש

- 19 לפי זה ניתן היה להסביר, על פי הידוע⁸, שקביעת
 20 החדשים והמועדים תלויה בדעת בית דין: ראש
 21 החודש נקבע לאחר שבני ישראל מקדשים אותו.
 22 באמצעות קביעת בית הדין (בני ישראל) יום מסויים
 23 כראש חודש, הרי יום זה נעשה ראש חודש.
 24 עד כדי כך ש"כשמתכנסין מלאכי השרת לפני
 25 הקדוש-ברוך-הוא לומר אימתי ראש השנה ואימתי יום
 26 הכפורים, הקדוש-ברוך-הוא אומר להם לי אתם
 27 שואלים, אני ואתם נלך אצל בית דין של מטה"⁹.
 28 ולכן, כאשר אין מזכירים את ראש חודש בתפלות
 29 ראש השנה, ואין מזכירים אותו בשבת שלפניו¹⁰ – הרי
 30 כאילו¹¹ יום זה לא נקבע כראש חודש תשרי, ולפיכך
 31 אין השטן יודע (בוודאות) "יום שהוא ראש השנה".
 32 אך תירוץ זה אינו מספיק, כי:
 33 א) בראש השנה מבצעים פעולות רבות שבהן ניכר
 34 ומודגש שזהו יום ראש השנה – ראש חודש תשרי –
 35 וכיצד ייתכן לומר, שמשום ש"לא קדשוהו" – את ראש
 36 חודש – לא ידע השטן שזהו ראש השנה?
 37 ב) ועיקר: הטעם של "ערכוב השטן" מובא¹² גם
 38 לגבי שני מנהגים נוספים, שאינם קשורים לענין של
 39 ראש חודש:
 40 א) "ומטעם זה נמי אין תוקעין בערב ראש

א.

לבלבל את השטן

- 1 אחד הטעמים לכך שאין מזכירים את ענין ראש
 2 חודש בתפלות ראש השנה הוא¹: "לערכב השטן, שלא
 3 ידע שהיום הוא ראש חודש תשרי (ולא יבוא
 4 לקטרג²)":
 5 אותו ענין מובא³ כטעם למנהג שאין מברכים
 6 ומזכירים את חודש תשרי בשבת שלפניו, כפי שנוהגים
 7 בכל שבת שלפני ראש חודש – "שבת מברכים".
 8 ולכאורה, אין מובן³:
 9 ה"שטן" הוא מלאך והוא מופיע בבית דין של
 10 מעלה וכו', כנאמר בתחילת ספר איוב⁴, שהשטן בא
 11 ביום הדין, בראש השנה⁵, בתוך בני האלקים
 12 "להתייצב על ה'" – ואם כך, כיצד אפשר לומר שניתן
 13 "לערכב אותו" ולהטעותו בדבר פשוט כל כך⁶, ולגרום
 14 לכך שעקב מנהגים מסויימים הוא לא ידע מתי ראש
 15 השנה – דבר מפורסם ביותר, שנדפס בלוחות וכדומה.
 ב.
 "כיון שלא קדשוהו"
 16 ב"לבוש"⁷ מובא גם כן טעם זה – "כדי לערכב את
 17 השטן שלא ידע יום שהוא ראש השנה", אך הוא
 18 מוסיף: "כיון שלא קדשוהו".

(של מלאך המות. וראה גם תוד"ה תורה – שבת פט, א. אבל שם הכוונה לא להטעות אלא ל"טירדה".
 7) רסתקפ"א שם.
 8) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 105 ואילך. וש"נ.
 9) דבר"פ פ"ב, יד (ובהנשמך ברד"ל שם). וראה (בענינו) פירוש אחר בחכמת שלמה (למהרש"ק) ל"ש"ע אר"ח סתקפ"א ס"ג.
 10) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 194 ואילך.
 11) אבל לא ממש, שהרי כל החדשים וכו' כבר נקבעו ע"י הלל הנשיא (נסמן בלקו"ש ח"ט ע' 100 הערה 10).
 12) מנהגים שבהערה 3. מהר"ל מנהגי ימים נוראים הגהה הב' (לו), א. מטה משה סתשע"ח. וראה לבוש ואל"י רבה רסתקפ"א. לבוש רסתרס"ט. ועוד.

1) שו"ע אדמו"ר הזקן אר"ח סתקפ"א ס"ו. והוא מלבוש (סתקפ"א ס"א. וראה גם סתקפ"ב ס"ו). מנהגים למהר"א טירנא חודש אלול. מנהגים להר"א קלונינר (רבו של מהר"ל) מנהגי ראש השנה אות א הגהה א.
 2) כ"ה (בחצ"ע) בשו"ע אדה"ז שם. וראה מבוא לקונטרס השלחן (להרא"ח נאה) ס"ח.
 3) מנהגי מהר"א, הר"א טירנא ולבוש (סתקפ"א) שם.
 3*) ראה גם אמת ליעקב מערכת ז' אות צה.
 4) א, ו ואילך. ולהעיר ממו"נ ח"ג פכ"ב. רמב"ן לאיוב ב, א. וראה צפע"נ למו"נ שם (צפע"נ עה"ת דברים ע' טזו). שו"ת צפע"נ דוינסק ח"א סק"א. ואכ"מ.
 5) ראה מפרשים לאיוב שם.
 6) להעיר מתגינה (ד, סע"ב) וכתובות (עז, ב) בענין הטעיית (שלוחו

דבריו". כלומר, כיון שישראל אינם מסתפקים בתקיעות
ובתרועות פעם אחת בלבד, אלא הם תוקעים ומריעים
שוב, הם מוכיחים בכך שהם מחבבים את המצוות –
וכך נסתמים דברי השטן המקטרג.

בדומה לכך ניתן לפרש את הכוונה בערבוב השטן
לגבי תקיעות חודש אלול:

מטרתן של התקיעות בחודש אלול היא, כידוע¹⁹,
"כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר²⁰ אם
יתקע שופר בעיר...". ולפיכך, על ידי כך שהיהודים
תוקעים בשופר ומתעוררים לחזור בתשובה, מתבלבל
השטן²¹, בחשבו, שהיהודים זכו בדין כבר בחודש
אלול²², כיון שחזרו בתשובה, ומשום כך אין תועלת
בקטרוגו בראש השנה, ואז – "מסתתמין דבריו".

ד.

השטן אינו יודע מתי נדונים ישראל

לפי זה ניתן להבין את הנאמר, שבלבול השטן
באמצעות התקיעות של חודש אלול גורם לכך "שלא
יבין מתי יהיה ראש השנה":

המשמעות של "לא יבין מתי יהיה ראש השנה"
איננה²³ שאין השטן יודע את המפורסם בלוח השנה,
מתי חל היום של ראש השנה, אלא הכוונה היא שאין
הוא יודע מתי חלה המהות והיחודיות של ראש השנה
– הדין והמשפט של ראש השנה, שזהו הזמן המתאים
לקטרוגו, כנאמר במפורש בדברי המהרי"ל²⁴: "ואין
יודע מתי הדין ויקטרג", כדלהלן:

השנה¹³, כי אז יהיה סבור השטן שעבר יום הדין"¹⁴,
(ב) "וכן מכח זה מתחילים לקרות בראשית בשמחת
תורה כדי שלא יבין אם ראשית שנה או אחרית
שנה"¹⁴.

שבה, אפוא, הקושיה המתעוררת: כיצד ייתכן
לומר שעל ידי אי תקיעת שופר בערב ראש השנה או
אי קריאת בראשית בראש השנה מערבבים את השטן,
ומטעים אותו לחשוב ש"עבר יום הדין" וכדומה,
ובמיוחד כאשר מפעולות רבות אחרות ניכר שזהו ראש
השנה, וראש חודש?

ג.

מסתתמין דבריו של השטן

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין שענין זה של
ערבוב השטן מובא¹⁵ גם כטעם למנהג תקיעת השופר
במשך חודש אלול – שעל ידי כך מבלבלים את השטן
"שלא יבין מתי יהיה ראש השנה"¹⁶.

וגם בכך אין מובן, כדלעיל: כיצד ייתכן "לשטות"
בשטן, ולהטעותו שלא ידע "מתי יהיה ראש השנה"?

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

את הענין של ערבוב השטן מוצאים בגמרא בקשר
לראש השנה¹⁷, לגבי מצות תקיעת שופר בראש השנה
באופן כללי: "אמר רבי יצחק.. למה תוקעין ומריעין
כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי
לערבב השטן". ועל כך מפרש רש"י¹⁸: "שלא יסתיין,
כשישמע ישראל מחבבין את המצוות מסתתמין

(13) וטעם זה הובא להלכה במג"א סתקפ"א סקי"ד. הוספות לשו"ע
אדה"ז סו"ס תקפ"א.

(14) לשון מהרא"ק שם.

(15) רא"ש (ראש השנה בסופה) ראבי"ה (שם סתקמ"ב) וטור
(סתקפ"א) בשם פדרי"א (וראה ביאור הרד"ל לפדרי"א פמ"ז אות כ) ועוד
– אבל בלי ההסברה, שערבוב השטן היינו "שלא יבין כו".

(16) לשון מהרא"ק שם. ועד"ז הוא במנהגים טירנא, מטה משה,
מהרי"ל ולבוש שם.

(17) ר"ה טו, סע"א ואילך.

(18) ועד"ז ב"ח שם. מאירי שם. ערך ערך ערב. ולהעיר מתיב"ע
פינחס כ"ט, א. שו"ע אדה"ז סתקפ"ה ס"ו.

(19) ראה בהמסומן בהערה 15 בשם פרקי דר"א (פמ"ו).

(20) עמוס ג, ו.

(21) ולפירוש הר"ן ר"ה שם ועוד, דערבוב השטן פירושו הכנעת היצר
(כמאמר ר"ל (ב"ב טז, א) הוא שטן הוא יצה"ר הוא מה"מ) – א"כ הוא

הוא ענין התשובה הבאה ע"י תק"ש.
(22) ולהעיר, שהלשון (במקומות שבהערה 15) הוא "וכדי לערבב את
השטן" ולא "ועוד כדי כו" (כבלבוש שם. וראה מט"מ שם). ומשמע
קצת שאי"ז טעם שני כ"א המשך למ"ש לפנ"ז "להזהיר ישראל שיעשו
תשובה".

(23) ועד"ז יש לפרש דברי הירושלמי (שהובא בערך (שם), תוס' ור"ן
ר"ה שם. טאו"ח סתקפ"ה. ועוד) ש"ערבוב השטן" ע"י תקיעות דר"ה
הוא מחמת שחושב שתקיעה זו היא התקיעה בשופר גדול דלעיל כשיגיע
זמנו להתבלע – דהיינו, לא שטועה שהוא חונן דלעתיד*, אלא שתוכן
ופעולת תקיעה זו הוא אותו התוכן ופעולה שבתקיעה דלעתיד ולכן
יתבלע תיכף. – ולהעיר מהמבואר בכ"מ בדא"ח (לקו"ת ר"ה נט, ג
ואילך. עט"ר ש' ר"ה כב, א ואילך. ועוד) ההפרש בין השופר דר"ה
להשופר גדול דלעתיד. ושם (לקו"ת ס, רע"ג. עט"ר ש' יוהכ"פ בתחלתו)
שהתקיעה ביוהכ"פ אחר נעילה עתה – היא מבחי' שופר גדול.
(24) שבהערה 12.

(* ובסמ"ג הלכות שופר (הובא בבי" לטור אר"ח סתקפ"ה ד"ה ומ"ש כו' כדי שיתערבב) מפרש שהוא ע"ד "אדם שרואה מת שזוכר יום המיתה ומעוררב בזה ואינו
יכול לקטרג".

32 בראש השנה כדי "לערבב השטן" שלא ידע שזהו ראש
33 השנה:

34 העובדה שראש השנה חל באותו יום שבו חל ראש
35 חודש תשרי אינה רק ענין של זמן, שתחילת השנה
36 חלה במילא בתחילת החודש, אלא יש לכך חשיבות
37 (ובלשון הגמרא²⁹ "אהנאי") והשלכה לגבי מהותו של
38 ראש השנה: ההתעוררות הרוחנית הנובעת מכך שיום
39 זה הוא ראש חודש³⁰, מוסיפה להתעוררות ולעבודה
40 הרוחנית של ראש השנה, ומסייעת להביא לידי
41 התוצאה המתאימה – לזכות בדין.

42 וכך גם לגבי הענין של "היה ראוי לקרות פרשת
43 בראשית בראש השנה"³¹, יש לומר, שאין זה רק משום
44 שראש השנה הוא תחילת השנה מבחינת הזמן, אלא גם
45 משום שהמשמעות של "גמרה של תורה"³², ו"התחלת
46 התורה" מוסיפה לזכויותיהם של ישראל –

47 וכמובן, הן התעוררות גדולה יותר והן תוספת
48 בזכויותיהם של ישראל מהוות תועלת וסיוע רב בעבודה
49 הרוחנית של ראש השנה, ובהשתדלות לזכות בדין,

50 זוהי הכוונה בסיבה שאין מזכירים את ענין ראש
51 חודש בראש השנה "לערבב השטן שלא ידע שהיום
52 הוא ראש חודש תשרי" – אין הכוונה בכך שהוא לא
53 ידע אודות הזמן של ראש חודש בראש השנה, אלא
54 אודות מהותו ועבודתו הרוחנית של יום זה:

55 משום שישראל אינם מזכירים את ראש חודש
56 בראש השנה, לא יחוש השטן בהתעוררות המיוחדת
57 של ראש חודש בראש השנה – "לא ידע שהיום הוא
58 ראש חודש"³³.

59 וכן לגבי "מתחילין לקרות בראשית בשמחת תורה
60 כדי שלא יבין את ראשית שנה..." – משום שישראל
61 אינם מתחילים בפועל "לקרות בראשית בראש השנה",
62 יחשוב השטן שבעבודה הרוחנית של ראשית השנה
63 חסרה ההשפעה הקשורה לסיום ולהתחלת התורה –
64 "לא יבין אם ראשית שנה..."

1 כאשר יהודי חוזר בתשובה כראוי לפני ראש השנה,
2 הרי הוא כבר בטוח שיכתב ויחתם בספר של צדיקים
3 – "דינו" כבר נפסק לטובה בחודש אלול,

4 ובמיוחד כאשר מוצאים במספר מקומות, שגם בכל
5 ימות השנה – ולא דוקא בראש השנה – ניתן לזכות
6 בפסק דין טוב בהחלט על ידי תשובה ותפילה כראוי.
7 לדוגמא: חזקיהו המלך²⁵, אשר גרם על ידי תפילתו
8 ותשובתו ל"והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה"²⁶,
9 ומן הסיפור מובן שלא היה זה זמן מיוחד כראש השנה
10 וכדומה²⁷.

11 ולפיכך מתבלבל השטן מן התקיעות של חודש
12 אלול: הוא חושב שעקב ההתעוררות בתשובה של
13 חודש אלול כבר זכו ישראל בדין, וקטרוגו לא ישפיע.

14 כך, שקטרוגו בראש השנה הוא, לפחות, רק מתוך
15 ספק, ובודאי אינו נעשה בכל התוקף וכו'.

16 ולפי הסבר זה יובן גם הענין ש"אין תוקעין בערב
17 ראש השנה, כי אז יהיה סבור השטן שעבר יום הדין":

18 כדי לבלבל את השטן יותר, ולגרום לו לחשוב
19 שישראל כבר זכו בדין בחודש אלול, על ידי
20 ההתעוררות בתשובה עקב התקיעות של חודש אלול –
21 מבטלים בערב ראש השנה את תקיעות חודש אלול:
22 כבר אין צורך להתעוררות הנובעת מן התקיעות.

23 אמנם, השטן יודע שאי תקיעת שופר בערב ראש
24 השנה הוא מנהג קבוע מאז ומתמיד, וטעמו הוא כדי
25 לבלבל את השטן – בכל זאת, זהו מנהג אשר, ככל
26 מנהג ישראל, תורה הוא²⁸, תורת אמת. ולכן, אילו זכו
27 – תהיה הזכיה המוחלטת בדין אכן כך, שכבר עשו את
28 העבודה הרוחנית של ראש השנה, ו"עבר יום הדין".
29 ולכן קטרוגו נעשה מתוך ספק, בחולשה, כדלעיל.

ה.

לא ידע שהיום הוא ר"ה, לא יבין את ראשית השנה
30 בדומה לכך ניתן היה, לכאורה, לתרץ את הענינים
31 האחרים המוזכרים לעיל, אשר נמנעים מלעשותם

וכנוסח מוסף דר"ח: זמן נפוח לכל תולדותם.

(31) ל' הלבוש ר"ס תקפא.

(32) דאם היו מתחילין בראשית בר"ה היו גם מסיימין אז את התורה,

שהרי "מתכיפין התחלה להשלמה" (ב"רשות" לחתן בראשית).

(33) אבל להעיר של' הלבוש שם הוא: שלא ידע יום שהוא ר"ה.

(25) מלכים ב כ, א ואילך. ישע"י לח, א ואילך.

(26) מלכים שם כ, ו. ועד"ז בישע"י שם, ה.

(27) ראה עטרת ראש ד, א. ולהעיר מטורי אבן לר"ה (יז, ב).

(28) תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. ובכ"מ.

(29) זבחים צא, רע"א.

(30) ולהעיר, דר"ח הוא יום כפרה (ראה פינחס כח, טו ובפירש"י).

32 ראש חודש וכן המעלה של גמרה של תורה והתחלתה,
33 הרי הוא נחלש בקטרוגו, בסוכרו, שעבודתם הרוחנית
34 של ישראל פגומה, ואין הוא צריך להתאמץ כדי למצוא
35 בהם חסרונות נוספים.

36 ולמרות שהשטן יודע שנוהגים כך במטרה לבלבל
37 אותו, בכל זאת הרי למעשה חסרה התעוררות וזכות זו
38 עם כל התוצאות הכרוכות בכך, אין לישראל התעוררות
39 רוחנית של ראש חודש ואין להם בראש השנה ענין
40 גמרה של תורה והתחלת התורה!

ה.

התעוררות תשובה פנימית

41 אך לפי זה מתעוררת השאלה מצד שני:
42 אכן, כיצד ייתכן ליטול זכויות מיוחדות אלו
43 מישראל? אמנם, המטרה היא "לערבב השטן", אך,
44 כדלעיל, בסופו של דבר חסרות לישראל ביום זה
45 פעולות אלו: ההתעוררות הרוחנית של תקיעת שופר
46 בערב ראש השנה, ההתעוררות של ראש חודש
47 וההשפעה מ"גמרה של תורה" והתחלת התורה!?

48 ההסבר לכך הוא:

49 עצם העובדה שנמנעים מפעולות אלו כדי "לערבב
50 השטן" צריכה ומביאה לידי התעוררות תשובה עמוקה
51 יותר, מאשר זו שחסרה בגלל אי ביצוע מנהגים אלו.
52 התעוררות התשובה באופן של "קול היוצא
53 מפנימיות הלב" נובעת "על-ידי המרירות שבנפשו על
54 ריחוקו מה' אשר רחוק ממנו בתכלית"³⁶.

55 ומרירות זו "על ריחוקו מה'" נקלטת אצל יהודי
56 בעוצמה רבה ביותר על ידי התבוננתו בכך שנמנעים
57 ממנו הענינים הטובים הנ"ל כדי "לערבב השטן". הוא
58 חש במצבו, שלשטן יש כלפיו כוח חזק כל כך, עד
59 אשר הכרחי ליטול ממנו עקב זאת ענינים חשובים של
60 תקיעת שופר, הזכרת ראש חודש וקריאת פרשת
61 בראשית בראש השנה.

62 ובפרט נוסף עמוקה התעוררות תשובה זו יותר
63 מאשר ההתעוררות שעל-ידי תקיעת שופר וכדומה:
64 התעוררות התשובה שעל ידי תקיעת השופר נובעת

1 ועל ידי כך יתבלבל השטן "ולא יבוא לקטרג", כי
2 אילו זכו, כדלעיל, הרי היתה עבודתם בשלמות נעלה
3 כל כך, אשר אין הם זקוקים לתוספת התעוררות של
4 ראש חודש ושל "גמרה של תורה" ותחילתה. שהרי
5 כבר זכו בדין בלאו הכי.

ו.

מדוע אין מוזכר הצד החיובי?

6 אך הסבר זה איננו "חלק" לגמרי:
7 לפי הסבר זה יוצא, שעל ידי כך שאין מזכירים את
8 ראש חודש בראש השנה ואין מתחילים לקרוא בפרשת
9 בראשית, נגרם רק בלבולו של השטן. אבל הסיבה לכך
10 שאין הוא מקטרג בתוקף – "ולא יבוא לקטרג" –
11 נובעת בעיקר ממחשבתו שהעבודה הרוחנית של ראש
12 השנה כבר מושלמת כל כך אצל בני ישראל עד אשר
13 אין הם זקוקים כלל לענינים אלו –
14 ולפי זה, צריך היה להדגיש, לפחות, גם את הצד
15 החיובי שבענין, את עבודת ראש השנה, ולא רק את
16 הצד השלילי, ש"לא ידע" שזהו ראש חודש וכו'.

17 ואילו מן הניסוח³⁴ "אין נוהגין להזכיר ראש חודש
18 בפירוש בראש השנה .. לערבב השטן שלא ידע שהיום
19 הוא ראש חודש תשרי ולא יבוא לקטרג" משתמע, שגם
20 הגורם לכך ש"לא יבוא לקטרג" נובע מ"לא ידע
21 שהיום הוא ראש חודש תשרי".

22 ואין זה זהה לענין של "אין תוקעין בערב ראש
23 השנה כי אז יהיה סבור השטן שעבר יום הדין" – כי
24 ניסוח זה עצמו, "אין תוקעין בערב ראש השנה",
25 מדגיש שלפני כן אכן תוקעים³⁵, ומשום התקיעות של
26 חודש אלול יחשוב ש"עבר יום הדין".

ז.

החלשת הקטרוג

27 ויש לומר, שבשני ענינים אלו – שאין מזכירים
28 ראש חודש בראש השנה וש"מתחילין לקרות בראשית
29 בשמחת תורה" – המשמעות של "לערבב השטן" היא:
30 כאשר רואה השטן, שביום ראש השנה חסרה
31 לישראל ההזכרה וממילא ההתעוררות הרוחנית של

(34) לשון אדה"ז בשו"ע ספ.

סבור השטן שיום הדין עבר.
(36) ל' הלקו"ת נציבים (מד, ג. מה, א) – בביאור מעלת תקיעת שופר
על העבודה בתומ"צ בכלל.

(35) ובפרט לפי ל' המהרא"ק שהובא במהרי"ל (וכן הוא במטה משה
סם) – שבי המנהגים באים בהמשך זל"ז: מנהג כשר לתקוע מר"ח אלול
.. לערבב השטן .. ויקטרג לכן אין תוקעין (מפסיקין) בער"ה כי אז הי'

30 היהודי אשר בקש את ברכת הרבי היה בלתי ראוי
 31 אז, עקב מצבו הרוחני, לזכות בברכה מיוחדת כל כך
 32 כפי שחייבה צרתו – הוא לא היה כלי מתאים לה. ולכן
 33 אי אפשר להועיל לו.
 34 אבל תשובתו של הרבי גרמה לו שברון לב והוא
 35 שפך את לבו לפני ה'. על ידי כך הוא הפך להיות
 36 מציאות חדשה, כלי מתאים לברכה ה' על ידי הרבי נ"ע.
 ט.

גם ההמנעות היא עשיית רצון ה'

37 ויש בכך ענין עמוק יותר:
 38 לא זו בלבד שכך נגרמת התעוררות תשובה עמוקה
 39 יותר, אלא שלא חסרה כאן המעלה של המעשה
 40 בפועל.
 41 ההמנעות מענינים אלו היא מנהג ישראל, אשר
 42 "תורה היא" 28 – זהו קיום התורה למעשה 39, שנעשה
 43 מתוך שמחה רבה.
 44 כאשר מקיימים תורה ומצוות רק לפי השכל, מתוך
 45 טעם ודעת, או משום התענוג הכרוך בכך – אז יש
 46 להבחין ולומר שאי אפשר שתהיה חיות רבה כל כך
 47 בהמנהג של המנעות ו"שליה" כענין של מעשה
 48 וחיוב.
 49 וזהו חישובו של השטן, שבכל אופן יש פגם
 50 בעבודת בני ישראל בפועל – ובפרט כאשר יש לומר
 51 שאין הוא מבחין ב"קול הפנימי" ואף בדרגות השונות
 52 שיש במחשבה 40.
 53 אך לאמיתו של דבר, מצד רצון המלך, אין הבדל
 54 בין עבודה אחת לאחרת 41.
 55 כאשר יהודי מקיים מצוות משום ש"קדשנו
 56 במצוותיו וציונו" – אין לגביו הבדל –

1 מדבר חיצוני, וכן על ידי קריאת פרשת בראשית
 2 והזכרת ראש חודש;
 3 ואילו התעוררות התשובה הנובעת מה"לא" – מכך
 4 שנמנעת ממנו תקיעת שופר וכדומה – נובעת ממנו
 5 עצמו, מהמצב שלו 37.
 6 ויש לומר, שזאת בדומה 38 לסיפורם של החסידים
 7 אודות כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בתקופת תחילת
 8 נשיאותו:
 9 יהודי נכנס אל הרבי נ"ע ובקש ברכה בענין חשוב
 10 ביותר, שהיה זקוק בו לרחמים מרובים. אבל הרבי נ"ע
 11 ענה לו שאין ביכולתו לסייע לו בכך.
 12 בשמעו את תשובתו זו של הרבי, יצא היהודי
 13 מחדרו של הרבי, ופרץ בבכי מר, ובמררו כן בבכי פגש
 14 ברב זלמן אהרן – אחיו של הרבי נ"ע. לשאלת הרז"א
 15 אודות בכיו המר כל כך, סיפר לו היהודי את אשר
 16 אירע, ואת תשובתו של הרבי.
 17 נכנס הרז"א אל אחיו הרבי – וכאמור, היה זה
 18 בתחילת ימי הנשיאות – ואמר לו: הייתכן, שכאשר
 19 באים אליך לבקש ברכה הנך עונה שאינך מסוגל
 20 לסייע, עד כדי כך שהמבקש בוכה בדמעות שליש
 21 מרוב צער!
 22 חגר הרבי נ"ע את חגורו והורה שיהודי זה ייכנס
 23 אליו שוב, ובהכנסו ברכו הרבי, והברכה אכן התקיימה
 24 בפועל.
 25 לכאורה, יש להבין: אם הרבי נ"ע יכול היה לסייע
 26 לו, כפי שרואים מסיום המאורע, מדוע הוא לא עשה
 27 זאת מלכתחילה, אלא דחה את המבקש באופן כזה
 28 שהביאו לידי בכי?
 29 אלא, ההסבר האפשרי לכך הוא, כדלעיל:

ולהעיר מהמשך תעריב פרכ"ב (ריש ע' תנ) "דצער ומרירות הנפש מגיע
 למעלה מעונג הנפש".

(39) ע"ד סברת המד"א שבעשה"ד גם על "לאו" ענו "הן" (מכילתא
 יתרו כ, א – נתבאר בלקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 125 ואילך. הדרך על
 מס' פסחים – נדפס בהגש"פ [קה"ת, ברוקלין – בהוצאת תשמ"ו
 ושל"אח"ז – ע' תסה ואילך].

(40) ראה תוד"ה שאין (שבת יב, ב), ובהמצוין בהגהות רעק"א שם.
 ועוד. ואכ"מ.

(41) ובלשון הידוע (צוואת הריב"ש אות ג. וש"נ): שהכל הוא צורך
 גבוה, מפני שהשי"ת רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים.

(37) ועפ"ז אולי יש לתוּך טעם זה דערבוב השטן ע"י העדר ברכת
 החודש שבבת לפני ר"ה עם הטעם שהובא בשם הבעש"ט (היום יום
 כ"ה אלול. ועוד) שהקב"ה בעצמו מברך את החודש* –
 כי התעוררות התשובה העמוקה הלזו היא "כלי" (בחי' "אתר שלים")
 לברכתו של הקב"ה (וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 191
 ואילך, דגם לביאור הבעש"ט הברכה היא ע"י עבודת האדם). ועד"ז י"ל
 להביאור דלקמן בפנים סעיף ט.

(38) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"טו ע' 125. אלא ששם נתבאר
 שפעולת ה"שבירה" היא גם כמי שהוא בדרגה הכי נמוכה (וגם בגוים).
 וכאן הכוונה לאידך גיסא, שיש מעלה בענין זה על העבודה דוע"ט.

(* וזהו עיר מנ"ש באל"י רבה (סתק"פ"א סק"ה) "כי הוא מבודך ועומד שבו אירע כמה דברים".

- 1 ואף כאשר נראה שהוא מפסיד דבר טוב, הוא עושה
 2 זאת בשמחה רבה ובטוב לבב⁴², משום שעצם
 3 ההמנעות "תורה היא".
- 4 וזה מביא לכתיבה וחתמה טובה לשנה טובה
 5 ומתוקה למטה מעשרה טפחים, בגשמיות וברוחניות
 6 גם יחד.

(משיחות יום שמחת תורה)
 ומוצאי ש"פ בראשית, תשל"ט)

(42) ובלשון הידוע (שם): כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם בני אדם ואז אינו יכול ללמוד .. ואל יצער את עצמו בזה, כי השי"ת רוצה שיעבדוהו בכל האופנים.

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שלישי עמ' ב

- 1 קוּבְתָא בִּי וְרַחֲמֵי - חדר גדול שיש בו חלונות, ומניחים בו וורדים
 2 לנוי.
 3 תַּאֲנִי - שנינו בבריתא, וְנִקְתִּיר - אדם שהתנה עם חבירו שיבנה
 4 עבדו קנתיר, יש לו לבנותו בשיעור שְׁתֵּימָּה עֲשָׂרָה אַמּוֹת עַל שְׁתֵּימָּה
 5 עֲשָׂרָה אַמּוֹת. מבררת הגמרא: מַאי קְנִיתִיר. תְּרִבִּין אִפְדִּי - חצר
 6 גדולה שבונים לשרים ליד ארמונותיהם, כנגד פתח הטרקלין,
 7 וגדלים בה מיני דשאים, שיהא המראה יפה לעינים.
 8 שנינו במשנה: רומו פְּחָצֵי אֲרָבּוּ וְפְחָצֵי רְחֵבּוּ. רַאֲיֵת לְדָבָר רַבִּין שְׁמַעוֹן
 9 בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר פְּבִנִין תְּהִיבֵל. מבררת הגמרא: רַאֲיֵת לְדָבָר מֵאֵן
 10 קְתִנִּי לָהּ - מי הוא ששנה במשנה את התיבות 'ראיה לדבר'.
 11 מבארת הגמרא שיש מחלוקת בענין זה: אִיכָא דְאָמַר - יש הסובר
 12 שְׂרָבִין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל קְתִנִּי לָהּ - שנה תיבות אלו, וְהָכִי קָאָמַר -
 13 וכך כוונתו לומר, רַאֲיֵת לְדָבָר זֶה שְׁגוּבָהּ שֶׁל בֵּית הוּא כַּחצֵי אֲוֹרְכוּ
 14 וְחָצֵי רֹחַבּוּ מִנִּין, אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַכֹּל פְּבִנִין תְּהִיבֵל - יש
 15 ללמוד ענין זה מבנין ההיכל, שהיה רומו כחצי ארכו וחצי רוחבו.
 16 וְאִיכָא דְאָמַר - ויש הסובר שַׁתְּנָא קָמָא קְתִנִּי לָהּ - שנה תיבות אלו,
 17 דהיינו, לאחר שאמר תנא קמא שגובהו של בית הוא כחצי אורכו
 18 וחצי רוחבו, הוסיף שיש ראיה לדבר, ועדיין לא פירש מה היא
 19 הראיה, וְרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִפְסִיק אֶת דְּבָרָיו שֶׁל תַּנָּא קָמָא,
 20 וְאַתְמוּהִי קָא מְתַמָּה - והקשה עליו, וְהָכִי קָאָמַר לִיָּהּ [לְתַנָּא קָמָא]
 21 - וכך אמר לו רבן שמעון בן גמליאל לתנא קמא, רַאֲיֵת מִנִּין -
 22 מהיכן כוונתך להביא ראיה, ודאי מִפְּבִנִין תְּהִיבֵל, ואם כן אין זו
 23 ראיה כלל, דְאָמַר בּוּלִי עֲלֵמָא פְּבִנִין תְּהִיבֵל עָבְדִי - האם כל בנין יש
 24 לבנותו כפי בנין ההיכל, שהיה גדול ומפואר ביותר, ודאי אין
 25 הדבר כן, ואף שההיכל היה גובהו כחצי אורכו וחצי רוחבו, אין
 26 צריך לעשות כן בשאר בתים.
 27 הגמרא מביאה שיטה נוספת בשיעור גובהם של בתים: תַּנָּא
 28 בבריתא, אֲחֵרִים אָמְרִים, רומו של בית פְּקוּרוֹתִין, דהיינו כשיעור
 29 אורך הקורות העומדות לרוחבו של הבית ומחזיקות את התקרה,
 30 דהיינו, ששיעור גובהו של בית הוא כשיעור רוחבו.
 31 שואלת הגמרא: וְלֵאמָא רומו פְּרָחֵבּוּ - שיאמר התנא במפורש
 32 ששיעור גובהו של בית כשיעור רוחבו, ומדוע נקט בלשון
 33 'פקורותיו'.
 34 מתרצת הגמרא בשני אופנים: אִיבְעִית אִיכָא בִּיתָא מְעִילָי רְוּחָהּ -
 35 אם תרצה לומר, ניתן ליישב שלפיכך לא נקט התנא 'רומו
 36 כרוחבו', משום שקירות בתיהם היו רחבים מלמטה וצרים
- מלמעלה, ונמצא שהבית היה רחב סמוך לתקרתו יותר משיעור
 רוחבו סמוך לקרקע, ולכך נקט התנא 'פקורותיו', לומר שיש
 לעשות את גובהו של הבית כשיעור רוחבו של הבית סמוך לתקרתו,
 ולא די שיעשה כשיעור רוחבו למטה.
 וְאִיבְעִית אִיכָא מְשׁוּם דְאִיכָא בִּי פְּנִין - ואם תרצה לומר ניתן ליישב
 באופן אחר, שלפיכך לא נקט התנא 'רומו כרוחבו', משום
 שהקורות התומכות את התקרה היו נכנסות בקירות שמשני צידי
 הבית לאורכו, והיו מונחות בכעין חלונות שבתוך הקירות, ונמצא
 ששיעור הקורות היה רחב משיעור החלל של רוחבו הבית, ולפיכך
 השמיענו התנא שיש לעשות את גובהו של הבית כשיעור זה, ולא
 די שיעשה כשיעור רוחבו הבית מבפנים.
 הגמרא מבררת את שיעור גובהו של קודש הקדשים: רַבִּי חֲנִינָא
 נִפְסַךְ לְקַרְיָתָא - יצא לעירורו, רְמוּ לֵיהּ קְרָא אֲחֵדִי - הקשו לו בני
 העירורו שני מקראות הסותרים זה את זה. במקרא אחד פְּתִיב
 (מלכים א' 11) וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה, שָׁשִׁים אַמָּה אֲרָבּוּ
 וְעֶשְׂרִים רְחֵבּוּ וְשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ, דהיינו, ששיעור אורכו של
 ההיכל מן הפתח במזרח, ועד סוף קודש הקדשים במערב הוא
 ששים אמה, שמתוכם ארבעים אמה משמשים להיכל ועשרים
 לקודש הקדשים, ורוחבו הבית עשרים אמה, וגובהו שלושים
 אמה. נמצא, שההיכל היה אורכו ארבעים רוחבו עשרים וגובהו
 שלושים, וקודש הקדשים היה אורכו עשרים רוחבו עשרים וגובהו
 שלושים. וְכַתִּיב (שם 5) בַּפְּסוּק הַמֵּתָאֵר אֵת מִידוֹתָיו שֶׁל קוֹדֶשׁ
 הַקְּדוּשִׁים, וְלִפְנֵי הַדְּבַר עֶשְׂרִים אַמָּה אֲרָבּוּ וְעֶשְׂרִים רְחֵבּוּ וְעֶשְׂרִים
 אַמָּה קוֹמָתוֹ, דהיינו, שקודש הקדשים היה אורכו עשרים רוחבו
 עשרים וגובהו עשרים, ונמצא שיש סתירה בין המקראות האם
 גובהו של קודש הקדשים עשרים אמה או שלושים.
 אָמַר לְהוּ רַבִּי חֲנִינָא, אין זו סתירה, אלא אכן גובהו של קודש
 הקדשים הוא שלושים אמה, וְכִי קָא חֲשִׁיב מְשַׁפֵּת פְּרוּבִים וְלִמְעָלָה
 - ומה שנאמר בכתוב שאין גובהו אלא עשרים אמה, היינו מראשי
 הכרובים ועד התקרה, שהכרובים שעשה שלמה היו עומדים על
 הקרקע, ולא על הכפורת, והיה גובהם עשר אמות, ונמצא
 שמראשי הכרובים ועד תקרת בית קודש הקדשים היה גובה
 עשרים אמה.
 שואלת הגמרא: מַאי קָא מְשַׁמֵּעַ לָן, כלומר, מדוע מנה הכתוב את
 גובהו של קודש הקדשים מראשי הכרובים ולמעלה עשרים אמה,
 ולא מנה את גובהו שלושים אמה מן הקרקע.

לקוטי שיחות

פרשת האזינו

שבת (ת) שובה

כרך כד

מתורגם ללשון הקודש

ב.

תוכן השירות – שבה לה'

- 17 הרמב"ן⁵ מבאר מדוע מכנה התורה את פרשת "האזינו"
 18 בכינוי "השירה הזאת"⁶: "ויקראוהו שירה כי ישראל
 19 יאמרוה תמיד בשיר ובזמרה, וכן נכתבה כשירה, כי
 20 השירים יכתבו בהם הפסק במקומות הנעימה"⁷.
 21 אך מובן, שקשה לומר שעקב טעמים אלו בלבד
 22 נקבעה האזינו להיאמר בשירת הלויים במוספי שבת, כפי
 23 שניתן לראות מהפסוקים האחרים שנקבעו להיאמר
 24 כשירה⁸ על הקרבנות⁹, אשר למרות שרובם לא נכתבו
 25 בצורת שירה⁷, הם נקבעו להיאמר כשירה מפני שתכנם
 26 הוא שיר לקדוש-ברוך-הוא – החל מהשיר שהיו הלויים
 27 אומרים ביום הראשון "לה' הארץ ומלואה"¹⁰ – "על שם
 28 שקנה והקנה ושלט בעולמו"¹¹, ועד לשיר של יום השבת
 29 "מזמור שיר ליום השבת"¹² – "ליום שכולו שבת", או
 30 "על שם ששבת"¹³, כן השיר "במנחתא דשבתא"⁹. או
 31 ישיר ומי כמוכה..."
 32 וכן לגבי הביטוי בתורה "השירה הזאת" מבאר

א.

"האזינו" "תוכחה" ו"שירה"?

- 1 שירת האזינו¹ היא אחת מהשירות שאותן היו הלויים
 2 נוהגים לומר בבית המקדש כשירה על הקרבן², ואלה הם
 3 דברי הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין³: "במוספי שבת
 4 אומרים שירת האזינו וחולקין אותה לששה פרקים הזו"⁴
 5 "ל"ך כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת".
 6 ויש להבין:
 7 תוכנה של שירת האזינו הוא דברי תוכחה, עד אשר
 8 כך נקבע להלכה (כחידוש) כדברי הרמב"ם בהלכות
 9 תפילה⁴: "כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב
 10 ומסיים בדבר טוב, אבל פרשת האזינו קורא הראשון עד
 11 זכור ימות עולם..."⁵, והוא מפרט איזה חלק נקרא על ידי
 12 העולה השני, השלישי, הרביעי, החמישי והששי, ומסיים:
 13 "ולמה פוסקין בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה כדי
 14 שיחזרו העם בתשובה".
 15 ולכאורה: "תוכחה" ו"שירה" הם שני מושגים שונים
 16 ואף מנוגדים⁴!

- אבל אינו נדו"ד – כי שם מדובר ע"ד תשובה ויראה של האדם
 ושירתו, ולא אמירת תוכחה (מוסר) ושירה – להאדם.
 (5) וילך לא, יט.
 (6) וילך לא, יט (ראה פרש"י ובמפרשי התורה). שם, כא. כב. ל.
 פרשתנו לב, מד.
 (7) וראה בארוכה מעשי ה' כאן (מעשי תורה פרק לח) בפ"י ענין
 שירה.
 (8) ולהעיר דבירושלמי (מגילה פ"ג ה"ז) ובמס' סופרים (פ"ב ה"ח)
 נק' שירת האזינו "שירת הלויים" סתם.
 (9) ר"ה שם. רמב"ם הל' תמידין ומוספין שם. וראה לח"מ שם.
 (10) תהלים מזמור כד.
 (11) ר"ה שם.
 (12) תהלים מזמור צב.
 (13) כב' הדיעות בר"ה שם.

- (1) כן נקראת ברמב"ם הל' ס"ת פ"ז ה"י. פ"ח (בספר אלה הדברים).
 הל' תמידין ומוספין דלקמן בפנים. ועוד.
 (2) ר"ה לא, א.
 (3) פ"ו ה"ט.
 (4) פ"ג ה"ה.
 (4*) לכאורה יש להוכיח שהם ב' ענינים הפכיים כמ"ש הרמב"ם בהל'
 חנוכה פ"ג ה"ו: אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהם הלל לפי שהן
 ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה [דאף שכותב זה בנוגע להלל
 – הרי הלשון בגמ' ר"ה (לב, ב) וערכין (י, ב) – מקורו של הרמב"ם
 (מ"מ הל' חנוכה שם) – דאין ישראל אומרים שירה. וכ"כ בשו"ע אדה"ז
 או"ח ר"ס תקפד: א"א הלל כו' ואין יאמרו שירה. ומפורש בלבוש שם
 ס"א לענין כמה פזמונים שאין אומרים בר"ה "שכל אלו הם שירות וא"א
 שירה בר"ה ויהיכ"פ*": וראה גם מאירי ר"ה שם: וטעם הדבר מפני שהוא
 זמן הנענת הלב ולא זמן שירה] –

(* וכן משמע בחדאג' ערכין שם: אבל שירת אז ישיר אומרים בר"ה וביה"כ דאינו אלא סיפור דברים שירה שאמרו משה וישראל. ומשמע ששירה (שאינה סיפור דברים) אין אומרים.)

ד.

חלק הרביעי והחמישי, לפי חלוקת רש"י והרמב"ם, הם בעיקר דברי תוכחה

לגבי חלוקת פרשת האזינו לפי הסימנים של "הזיו" 23
ל"ך" יש מספר דעות²⁰. ומהם: 24

לפי פירוש רש"י²¹ נאמרו בשבת הרביעית (כנרמו 25
באות ו' מתוך הסימן "הזיו") הפסוקים החל מ"וירא ה' 26
וינאץ...²² ועד לפסוק (כנרמו באות ל' של הסימן ל"ך) 27
"לולי כעס אויב"²³. פסוקים אלו מדברים רק על עונשם 28
של ישראל וכדומה²⁴. בדומה לכך גם החלק החמישי לפי 29
פירוש רש"י – החל מן הפסוק (ל') "לולי כעס אויב..." 30
ועד לפסוק (כ') "כי ידיו ה' עמו"²⁵ – אשר עד שם "העיד 31
עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה הזאת לעד 32
כשתבוא עליהם הפורענות..."²⁶. 33

לפי החלוקה של הרמב"ם²⁷, הרי החלק "הרביעי מן 34
וירא ה' וינאץ, עד לו חכמו"²⁸, הכולל את הפסוק "לולי 35
כעס אויב אגור" מהווה את הסיבה למניעת הכליון, 36
והחמישי מן לו חכמו עד כי אשא אל שמים ידי"²⁹, 37
הכולל את הפסוקים "כי ידיו... ועל עבדיו יתנחם" עד "כי 38
אשא אל שמים ידי", אשר הם כבר בגדר של "דברי 39
תנחומין"³⁰ וישועת ה'. 40

יוצא, שלפי חלוקת הרמב"ם, אין שום חלק (מששת 41
הפרקים) המדבר רק דברי פורעניות, כי גם שני החלקים 42
האמצעיים כוללים דברי תנחומים. 43
למרות זאת מובן, שגם לדעת הרמב"ם אין די 44

1 ה"תרגום"¹⁴, שמשמעותו "תושבחתא", עד אשר היא
2 נמנית¹⁵ כאחת מעשר השירות ש"אתאמרו בעלמא הדין",
3 וכל שאר השירות הן על טובות וחסדים גלויים של
4 הקדוש-ברוך-הוא. החל מ"מזמור שיר ליום השבת" שאמר
5 אדם הראשון כאשר "אתא יומא דשבתא ואגין עלוי", ועד
6 לשירה העשירית שתיאמר בקרוב ממש בעת היציאה מן
7 הגלות.

ג.

כיצד מכוונים החלקים האמצעיים של "האזינו" בכינוי
"שירה"?

8 ניתן להבין שהפרשה, באופן כללי, מכונה "שירה", כי
9 "השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה"¹⁶,
10 כמוסבר בסוף השירה, וכן בתחילתה.

11 אך כיון שלא נקבע לומר את שירת האזינו כולה
12 בהקרכת קרבן מוסף של כל שבת, אלא כל חלק מן
13 הפרשה בשבת אחרת, "ששה פרקים... פרק בכל שבת",
14 אין מובן:

15 לגבי הפרקים הראשונים של השירה, שמדובר בהם על
16 הטובות והחסדים של הקדוש-ברוך-הוא לישראל, וכן
17 לגבי הפרקים האחרונים שבהם מבטיח הקדוש-ברוך-הוא
18 שהוא לא יכלה אותם, ושכסופו של דבר יזכו לגאולה –
19 מובנת ה"שירה" שבהם. אך בחלקים האמצעיים, שבהם
20 מדובר על ההתדרדרות הגדולה של ישראל ועל עונשם
21 וכדומה¹⁷ – כיצד ניתן לומר שפרקים אלו נאמרים כשירה
22 בפני עצמם¹⁸ בשבת המסויימת שבה הם נקראים¹⁹ !?

(14) ת"א ותיב"ע במקומות שבהערה 5.

(15) תרגום לשה"ש בתחלתו. וראה אוה"ת ריש שה"ש.

(16) רמב"ן סוף פרשתנו. וראה בחיי פרשתנו שם, מא. ובהנסמן
בהערה הבאה.

(17) ראה בארוכה תוכן החלוקה דשירת האזינו – אברבנאל ריש
פרשתנו (אמנם מבאר אופן החלוקה לא כהחלוקה ד"הזיו" ל"ך" שבגמ'
(לפרש"י ועוד) ולא כהרמב"ם). ספורנו פרשתנו לב, ז. ועוד.

(18) ולהעיר שלפי פרש"י פרשתנו פסוק יב: ואני אומר דברי תוכחה
הם כו' – גם תחילת השירה הוי דברי תוכחה.

(19) להעיר שבגמ' שם "איבעי' להו הני כולוהו בחד שבתא אמרי להו
או דילמא כל שבתא ושבתא אמרי חד", ולכאורה י"ל שזוהי הסברא דצד
הא' של האיבעי', כיון דכל פרק בפ"ע אין בו תוכן של שירה (אבל ראה
לקמן הערה 35). ובס' יום תרועה לר"ה שם כתב דמלשון הטור (או"ח
סתכ"ח) משמע דס"ל דכל פרשת האזינו הוי משוררים אותה בכל שבת
במקדש. וראה לקמן שוה"ג להערה 27.

(20) ראה בפרטיות אנציקלופד' תלמודית ע' הזיו" ל"ך. וש"נ.

(21) בר"ה שם. ובתוס' שם: כ"כ בספרים .. וכן המנהג. הגמ"י
לרמב"ם ה' תפלה שם. ובכ"מ.

(22) לב, יט.

(23) שם, כז.

(24) ועד"ו ע"פ החלוקה שבאשכול (הלכות סדר פרשיות והפטרות
סכ"א) בשם רב האי גאון.

(25) פסוק לו.

(26) פרש"י פסוק לה ד"ה (האחרון) וחש. ופשיטא לפי החלוקה
שבאברבנאל, (שבהערה 17) דחלק הג' והד' והה' הוי רק תוכחה.

(27) בהל' תפלה שם. וכ"ה דעת הרי"ף והרא"ש מגילה פ"ג (פ"ד)
ס"ב. מאירי ר"ה שם. מגילה כה, ב. טושו"ע או"ח שם*. ונוד (נסמנו

באנציק' שם הערה 25).

(28) פסוק כט.

(29) פסוק מ.

(30) פרש"י הנ"ל (הערה 26) "מכאן ואילך העיד עליהם דברי
תנחומין כו'".

* ועם דדיו קורן השירה פעם אחת לששת ימי השבוע. וראה דרישה שם. רש"ש לר"ה שם. וראה יום תרועה הנ"ל.

22 להיפך, שהחלוקה כאן היא "כדרך שקוראין אותה בבית
23 הכנסת".

24 (ב) את לשון הגמרא, שבה נאמר "שחלוקין", ואילו
25 הרמב"ם אומר "שקוראין (אותה ששה בבית הכנסת)".

26 (ב) הוא מוסיף -

27 (א) בתחלת דבריו (במוספי שבת) "אומרים שירת
28 האזינו... הזי"ו לך", ואילו בגמרא נאמר רק "הזי"ו לך".

29 (ב) בסוף דבריו - "גמרו השירה בששה שבתות
30 חוזרין לראש".

31 ויש לומר, שבשינויים ותוספות אלו מבהיר הרמב"ם
32 את מהותה של שירת האזינו הנאמרת במוספי שבת:

33 החלק שנקרא בכל שבת איננו שירה בפני עצמו, אלא
34 "במוספי שבת אומרים שירת האזינו", כל חלק הוא "שירת
35 האזינו". כלומר, כל החלקים ביחד הם דבר אחד -
36 "חפצא" אחד - שירת האזינו.

37 אלא, שחובת השירה במוספי שבת המוטלת על
38 ה"גברא", הליים, אמורה על חלק אחד בלבד.

39 ויותר מכך - זהו ציווי אחד³⁴ על כל שש השבתות³⁵.

40 ולכן מוסיף הרמב"ם כאן ומדגיש "וחולקים אותה
41 לששה פרקים הזי"ו לך", כדרך שקוראין אותה ששה
42 פרקים בבית הכנסת". בכך אין הוא מדגיש רק את נקודת
43 החלוקה, אלא בעיקר בכוננתו להדגיש שזהו ציווי קריאה
44 אחד: "בדיוק כשם שבבית הכנסת "קוראין אותה ששה",

1 במשמעות של שני חלקים אלו כדי לכנותם שירה לה' -
2 ואף לא החלק החמישי, כי רוב הפסוקים שבחלק זה³¹ הם
3 דברי תוכחה, החל מהפסוק "לו כחמו..." והלאה, ובודאי
4 שלא החלק הרביעי אשר כולו "דברי תוכחה", כי "לולי
5 כעס אויב..." היא לאמיתו של דבר "תוכחה", שרק משום
6 "כעס אויב" נמנע הקדוש-ברוך-הוא מלבצע את אשבתה
7 מאנוש זכרם³², רחמנא ליצלן³³.

ה.

הרמב"ם מבהיר בדיוק לשונו ששירת האזינו נאמרת
כשירה אחת

8 ויש לומר שהרמב"ם עצמו מבהיר זאת בלשונו
9 המדויקת:

10 סגנון הגמרא בענין זה הוא "במוספי דשבתא מה היו
11 אומרים? אמר רב חנן... אמר רב: הזי"ו לך", ואמר רב
12 חנן... אמר רב: כדרך שחלוקין כאן, כך חלוקין בבית
13 הכנסת". לעומת זאת לשון הרמב"ם היא "במוספי שבת
14 אומרים שירת האזינו, וחלוקין אותה לששה פרקים הזי"ו
15 לך" כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת, ואומרים
16 פרק בכל שבת. גמרו השירה בששה שבתות חוזרין
17 לראש".

18 (א) הרמב"ם משנה -

19 (א) את טדו הענינים: בגמרא נאמר "כדרך שחלוקין
20 כאן, כך חלוקין בבית הכנסת", שהחלוקה "בבית הכנסת"
21 היא "כדרך" שהחלוקה היא "כאן". ואילו הרמב"ם אומר

31 להעיר שמפשוט לשון הרמב"ם בהל' תפלה שם "כל העולה
לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב אבל פרשת האזינו
קורא כו' והשלישי מירכיבהו עד וירא ה' וינאץ והרביעי מן וירא ה' וינאץ
עד לו כחמו כו'*) (שמפרט רק התחלות הפרשיות ולא סיומן ואף שעי"ז
כופל ההתחלה) משמע, דזה שפוסקין בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה,
היינו דפתיחות הפרשיות הוי תוכחה (ולא "דבר טוב").

32 פסוק כו.

33 באברבנאל וילך (לא, יט ואילך) כתב: וגם נקרא שירה מגזרת
אשורנו ולא קרוב להיות הגדת העתידות לא איום ולא דבר נאמר בתנאי
כתוכחו' ואלות הברית (וראה גם רמב"ן פרשתנו לב, מ. מעשי ה' שם
פ"מ. ועוד). ועפ"ז לכאורה י"ל שלכן גם כל פרק בפ"ע נחשב כ"שירה".
כי שרים לה' כאשר רואים איך שכל חלק מנבואת ה' מתקיים. אבל (נוסף
על הרוחק שבוה, שכאשר רואים וכו' הקיום דפורענותו כו' יעורר זה שיר
לה' (רק) מצד זה שנתקיימה נבואה**), הרי הרמב"ם כתב בפירושו "מפני

שהן תוכחה".
גם אין לתרץ שתלוי (אי הוי תוכחה או שירה) בהדיעות בספרי (הובא
בפרש"י בסוף פסוק מג): ור"י דורש כולה כנגד ישראל ור"ג דורש את
כולה כנגד העובדי כוכבים - כי גם לדעת ר"ג כמה פסוקים בהתחלת
דברי התוכחה הוי נגד ישראל.

34 היינו העבודה שעל כללות שבת לוי" לשורר על הקרבן" (ראה
רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ב וג'). אבל לא על הלויים הפרטיים הללו
שהתחילו השירה, דהרי בכל שבת עובד משמר אחר (רמב"ם שם ה"ט)
35 וי"ל דמקורו דהרמב"ם הוא מר"ה שם. מזה דאיבעי' להו "הני
כולהו בחד שבתא אמרי להו או דלמא כו", דלכאורה בהשיר דכל יום
(גם דשבת) אומרים רק פרק אחד כבגמ' שם לפני'ז, ומכיון דרב ענן (חנן)
אמר רב מפרש "הזי"ו לך", שמודגש דהוי ששה פרקים, מהיכא תיתי
דיאמר ששה פרקים בחד שבתא. ומובן דלהש"ס מוכח ד"הזי"ו לך" הוי
הכל שירה אחת, ולכן ס"ד דכולהו בחד שבתא אמרי להו.

(* משא"כ בלבוש שם ס"ה: ואע"ג דבשאר שבתות השנה אין מסיימן בדברי תוכחות כו' בשבת זו מסיימן באלו הפרשיות כו'.
(** ובודוק י"ל שהשירה בזה היא, כי כאשר רואים קיום נבואה זו, ה"ו מוכיח שגם הנבואה ע"ד הנחמה והגאולה תתקיים (ראה רמב"ן שם. אברבנאל בפרשתנו).
וע"ד הטיים במס' מכות שרע"ק משחק. אבל קשה לומר שזה תרי' הוראה לכל אחד, היינו שכן צ"ל הנהגה והרגש אצל כ"א בכל הזמנים ובמש"כ מזה שגם שם רוב
התנאים היו בוכין מתחלה.

ז.

ששת החלקים של שירת האזינו הם כנגד ששת המזמורים הנאמרים בימי השבוע

26 לכאורה עדיין נדרש הסבר: מהו הטעם וההסבר לכך
 27 שהחלוקה לששה שבתות יוצרת את השירה כולה?
 28 על פי פנימיות הענינים יש לומר, שהשירה במוספי
 29 שבת מקבילה לשירה בששת ימי השבוע⁴².
 30 ההסבר לכך הוא:
 31 מזמורי השירה הנאמרים בששת ימי השבוע – יום
 32 ראשון: "לה' הארץ ומלואה" בשני "גדול ה' ומהולל
 33 מאד..." – מביעים ענינים ופעולות המבטאים ומגלים את
 34 האלקות בבריאה, בעולמו⁴³. אך בשבת, כאשר "שבת מכל
 35 מלאכתו", אלקות היא מעל לבריאה, הרי גילוי האלקות
 36 קשור עם התורה ועם ישראל כפי שהם מעל לבריאה.
 37 וכשם שבשירה לה' על עניני הבריאה ישנם ששה
 38 מזמורים הנאמרים בששת ימי השבוע, כך⁴⁴ ישנם ששה
 39 פרקים אלה בהתגלות של הקב"ה כלפי ישראל והקשר
 40 שלהם עם התורה (אשר זוהי מהותה של השירה כולה,
 41 כנאמר בפסוק "למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני
 42 ישראל", וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא ישכח מפי
 43 זרעו..."):
 44 "ביום⁴⁵ הראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה"⁴⁶ –
 45 "שקנה והקנה ושליט בעולמו"⁴⁷. תוכן פרק זה הוא
 46 שהעולם הוא "קנינו" של הקדוש-ברוך-הוא והוא השליט
 47 עליו. כך גם החלק הראשון של "האזינו" מדבר על ענין
 48 זה לגבי ישראל והתורה – "ערוף כמטר לקחי", "שאני
 49 אומר בפניכם תורה שנתתי לישראל שהיא חיים

1 שששת החלקים נקראים כקריאה אחת³⁶, כך גם האמירה
 2 במוספי שבת בבית המקדש היא אמירת שירה אחת³⁷ –
 3 שירת האזינו, אלא ש"אומרים פרק בכל שבת"³⁸.
 4 ולפיכך: קיום אמירת השירה במוספי שבת נחשב רק
 5 כאשר "גמרו השירה בששה שבתות".
 6 וכיון שאין הכוונה שחובת השירה לומר בכל שבת
 7 חלק אחר של "הזי"ו ל"ך" היא חובה בפני עצמה (שאו
 8 ניתן היה לחשוב שאפשר לומר כל חלק שהוא, ואין
 9 חייבים לחזור דוקא לראש³⁹), אלא "אומרים שירת האזינו"
 10 כולה כחטיבה אחת, לפיכך, ממשיך הרמב"ם ומוסיף,
 11 שכאשר "גמרו השירה בששה שבתות חוזרין לראש".

ו.

שירת האזינו מבטאת את התכלית – הגאולה

12 הנקודה העיקרית של פרשת האזינו כולה כשירה אחת,
 13 מובנת:
 14 כל הפרטים שבשירה, כולל דברי התוכחה שבה,
 15 הדנים בחטאים ובעונשים – לא זו בלבד שהם מבטאים
 16 את "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין
 17 עול צדיק וישר הוא"⁴⁰, כנאמר בתחלת השירה, אשר זה
 18 עדיין אינו גורם לשמחה גלויה של שירה והודיה, אלא⁴¹
 19 גם שכל ההתרחשויות של עם ישראל, אפילו מה שנראה
 20 כהיפך הטוב, נגרמות על ידי הקדוש-ברוך-הוא למען
 21 מטרה אחת – הגאולה האמיתית והשלימה באחרית
 22 הימים. כלומר, כל הענינים הללו הם שלבים בסולם
 23 ההתעלות, המביאים לידי הטובה המושלמת לישראל ועל
 24 ידי כך תתגלה לעתיד לבוא מלכותו של הקדוש-ברוך-הוא
 25 בשלימותה.

(42) ואולי י"ל עדין ובהמשך לזה שחלק ד"שביעי" דהאזינו (השלמות דהספ"כ דהזי"ו ל"ך ויעלה גו' ומת בהר גו') הוא כדוגמת "ויכולו השמים גו' וישבות גו'" דיום השביעי דמע"ב.

(43) ראה בפרטיות בגמ' ר"ה שם.

(44) עפ"י אולי יש לפרש ל' הטושו"ע שם שהוא לנגד ששת ימי השבוע, אבל דוחק הוא בהלשון ובלבוש שם מוסיף: והיו מחלקין אותה לששת ימי המעשה.

(45) ל' הרמב"ם הל' תו"מ שם (ועד"ז בשאר הימים כדלקמן בפנים) וכלשון המשנה סוף תמיד. בר"ה שם: מזה היו אומרים כו'. וכן ביום השני ובע"י בכל הימים "מהו אומר".

(46) כן הובא ברמב"ם שם. וכבר"ה שם. ובסוף תמיד וע"י ר"ה שם מוסיף תבל וישבי בה".

(47) ר"ה שם לב' המ"ר ר"י משום רע"ק ור"ג. אלא שבלשון ר"י מוסיף (וכן בשאר הימים, לבד שבת) ע"ש שקנה כו' וראה שו"ת כנסת יחזקאל סי' קט.

(36) להעיר שלולא גזירת הבאים והיוצאים היו מברכים רק ברכה א' בתחלת הז' קרואים ואחת בסיומם (מגילה כא, סע"ב). וראה מג"א או"ח ר"ס רפב: דכולהו ז' גברי כחד חשיבי דהא בזמן התלמוד הראשון מברך לפני והאחרון לאחר"י (וראה שו"ע אדה"ז שם ס"ג).

(37) ולהעיר דכל השירה היו חדא פרשה. וראה טורי אבן ר"ה שם ד"ה עד שהראשונה.

(38) וזה שכתב "ר"ח שחל בשבת שירה של ראש חודש דוחה את שירה של שבת" (רמב"ם הל' תו"מ שם ה"י) – ראה מנ"ח מצוה שיב קרוב לסופו, דמסיק דלא היו דוחין אותה לגמרי משבת זו אלא שהיו קורין אותה במנחה.

(39) להעיר מהמנהג בכ"מ בשמח"ת – כשחוזרין וכופלין ומשלשין וכו' בקרה"ת חזרין לא לראש הסדרה (כתר שם טוב (גאגין) ח"א מנהגי עלית התורה סי'. וראה גם רמ"א או"ח סתרס"ט).

(40) פסוק ד.

(41) ראה גם לשון הספורנו שם בתחלתו. וראה חזקוני ס"פ וילך אברבנאל פרשתנו. ועוד.

24 דאתכסיא בטלים במקורם בדומה לדגים שבים⁵⁸, ובמילא
25 מתגלה דרגת ה"ארץ", ארציות⁵⁹
26 במקביל לכך נאמרים בחלק השלישי של פרשת האזינו
27 הפסוקים שבהם מדובר על הסתרת והעלמת האלקות
28 שהיתה לישראל, עד לסיומו "ותשכח א-ל מחוללך"⁶⁰.
29 "ברביעי היו אומרים: א-ל נקמות ה' א-ל נקמות
30 הופיע"⁶¹, "שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן"⁶²
31 – ובמקביל לכך נאמרים בחלק הרביעי של פרשת האזינו
32 העונשים והפורענות של ישראל⁶³.
33 "בחמישי היו אומרים: הרנינו לאלקים עוזנו הריעו
34 לאלקי יעקב"⁶⁴, ובחלק החמישי של פרשת האזינו נאמרים
35 "דברי תנחומין שיבואו עליהם", שהם גורמים
36 ל"הרנינו...".
37 "בששי היו אומרים: ה' מלך גאות לבש לבש ה' עוז
38 התאזר..."⁶⁵, וכנגד זה קוראים בחלק הששי של פרשת
39 האזינו על הגאולה של אחרית הימים, שאז תגלה מלכותו
40 של הקדוש-ברוך-הוא בכל עצמתה.
41 לפי זה יש לומר, ש"בא ללמד ונמצא למד": כשם
42 שששת החלקים של שירת האזינו יוצרים ביחד שירה
43 אחת, כדלעיל – כך גם המזמורים של ששת (או שבעת⁶⁶)
44 ימי השבוע, ימי המעשה, אינם שירות נפרדות, שירה
45 מסויימת לכל יום, אלא הם יוצרים כולם ביחד שירה אחת
46 מושלמת⁶⁷.

1 לעולם...⁴⁸, וכנאמר במפורש בסוף החלק "הוא אביך קנן
2 הוא עשך ויכוונך"⁴⁹, שמציאותם של ישראל תלויה
3 בקדוש-ברוך-הוא.
4 "בשני היו אומרים: גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו
5 הר קדשו...⁵⁰ – "שחילק מעשיו ומלך עליהם"⁵¹. פסוקים
6 אלו מראים על ההתגלות וההשפעה של האלקות בתוך
7 הבריאה. כנגד זה אומרים בחלק השני של שירת האזינו
8 "בהנחל עליון גוים... יצב גבולות עמים למספר בני
9 ישראל, כי חלק ה' עמו...⁵². שישראל מובדלים מכל
10 האומות בכך ש"קבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו"⁵³, וכן
11 על החסדים הרבים שעשה הקדוש-ברוך-הוא לישראל, כפי
12 שמתבטא יותר בפסוק "גדול ה' ומהולל מאד...".
13 "בשלישי היו אומרים אלקים נצב בעדת א-ל בקרב
14 אלקים ישפוט"⁵⁴, פסוקים אלו מצביעים על גבורה
15 והסתרה (העלם)
16 [כי בנוסף לכך ששם אלקים, באופן כללי, הוא מגן
17 ונרתק על שם הוי', כנאמר⁵⁵ "כי שמש ומגן ה' אלקים",
18 אשר לכן שם "אלקים" הוא בגימטריא "הטבע"⁵⁶, כי הוא
19 מסתיר ומעלים את האור הבא משם הוי' שלמעלה
20 מהטבע⁵⁷, וזה מודגש בפסוקים, כנאמר בגמרא ש"אלקים
21 נצב... אומרים "על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל
22 לעדתו", שהיה זה גילוי – עלמא דאתגליא – של ההעלם
23 והכיסוי שבעלמא דאתכסיא, שהנבראים שבעלמא

(48) פסוק ב ובפרש"י עה"פ.

(49) פסוק ו.

(50) כ"ה ברמב"ם שם. והוא ע"פ המשנה דסוף מס' תמיד (בלי

"וגו"). וצ"ע ברמב"ם שהרי קדשו הוא סוף פסוק). ובר"ה הובאה רק
התחלת הכתוב "גדול ה' ומהולל מאד" (ובע"י שם מוסיף וגו').

(51) כ"ה בגמ' לפנינו (בב' המ"ד). ובע"י (והגהות הב"ח) מוסיף (בב'
המ"ד) "ונתעלה וישב במרום".

(52) פסוק ח ואילך.

(53) פרש"י שם י"ד.

(54) כ"ה בתמיד ורמב"ם שם. ובר"ה ליתא "בקרב אלקים ישפוט.

(55) תהלים פד, יב. ראה שער היחוד והאמונה פ"ד. שם פ"ו.

(56) פרדס שער יב פ"ב. ובשל"ה (פט, א) משמע קצת שכן הוא בזהר
שעוה"א שם.

(57) ראה שער היחוד והאמונה שם בארוכה.

(58) ראה לקו"ת צו יד, ב ואילך. ובכ"מ.

(59) וראה פרש"י (ר"ה שם): מקום מצב עדתו שנאמר ותראה היבשה.
ולהעיר שכללות ענין החטאים (גם אצל אוה"ע בנוגע לשבע מצות) הוא
מצד שנתגלה ונרגש מציאות העולם בפ"ע "תבל לעדתו". וראה חדא"ג
מהרש"א שם. ובהפירוש לסוף מס' תמיד: ובשלישי שבו נראית הארץ
שעלי' יהי' הדין והדינין אומר אלקים נצב בעדת א-ל.

(* ביאור מחזקת הנ"ל – ראה לקו"ש [המתורגמן] ח"ו ע' 202 ואילך.

(60) פסוק יח.

(61) כ"ה ברמב"ם תמיד וע"י ר"ה שם. ובגמ' ר"ה ליתא סיום הכתוב
"א-ל נקמות הופיע".

(62) ר"ה שם.

(63) ראה חדא"ג מהרש"א ר"ה שם, שלכן ישראל אמרו מזמור זה
בשעת חורבן הבית (ערכין יא, סע"ב).

(64) כ"ה בתמיד, ע"י ר"ה ורמב"ם שם. ובר"ה לפנינו ליתא סיום
הכתוב "הריעו לאלקי יעקב".

(65) רמב"ם שם. ובר"ה שם ליתא הסיום "לבש .. התאזר וגו'".
ובתמיד: לבש לבש וגו'.

(66) וי"ל דתלוי בהמחלוקת בר"ה שם אם מזמור שיר ליום השבת
הוא "ליום שכולו שבת" ע"ש להבא (רש"י שם), כדעת ר"י משום ר"ע;
או שנגם) "בשביעי ע"ש ששבת", כדעת ר"נ*: לר"י משום ר"ע, השיר
דיום השבת הוא שיר (גדר) בפ"ע – ע"ש להבא, וששת ימי השבוע הם
שירה (גדר) בפ"ע – "על שם שעבר"; ולר"ג דאומר "מה ראו חכמים
לחלק בין הפרקים הללו", וגם השיר דשבת הוא באותו הסוג – ע"ש
שעבר, כולם – גם דיום השבת – הם בכלל שירה (גדר) אחד. ואכ"מ.

(67) ולהעיר דכל השבוע עובד משמר אחד, אלא ד"כל יום מימי
השבת עובדים בו אנשים ידועים" (מאותו משמר) – רמב"ם הל' כלי
המקדש פ"ג ה"ט.

26 ונדכה, וכרוכה במרירות⁷³, ואילו תשובה עילאה היא
27 "בשמחה רבה"⁷⁴.

28 וזה נרמז בשירת האזינו:

29 היא כוללת ענינות .. שהן תוכחה כדי שיחזרו העם
30 בתשובה, אך מצד שני היא נקראת "שירה", והלויים
31 אומרים אותה כשיר עם הקרבת הקרבן, בליווי כלי נגינה
32 – שזוהי שמחה (ולפיכך אין אומרים שירה אלא על היין
33 שנאמר המשמח אלקים ואנשים"⁷⁵). עד כדי כך שלפי אחת
34 הדיעות⁷⁶ לומדים את "עיקר השירה מן התורה" מן
35 הפסוק⁷⁷ "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה
36 ובטוב לבב – איזו היא עבודה שבלב שבשמחה ובטוב
37 לבב, הוי אומר זה שירה".

ט.

שירת האזינו – "לב התורה"

38 ההסבר שלעיל, ששירת האזינו היא כתשובה עילאה,
39 מתאים לתוכנה של פרשת האזינו כפשוטה:

40 הציווי לכתוב "את השירה הזאת" כפשוטו היה "למען
41 תהיה לי השירה הזאת לעד" – עדות לתורה ומצוות.
42 כלומר, השירה מעוררת את ישראל לקיום כל התורה
43 והמצוות⁷⁸.

44 הדבר מודגש בכך, שלמרות שמן הפסוק "ועתה כתבו
45 לכם את השירה..." לומדים חז"ל⁷⁹ שמצות עשה מוטלת
46 על כל ישראל לכתוב את כל ספר התורה – בכל זאת,
47 מתבטאת התורה בביטוי "השירה הזאת", אשר מוסב,
48 בפשוטו של מקרא⁸⁰, לגבי שירת האזינו, משום ששירה זו
49 היא "עדות" המקיימת ומחיה את התורה כולה⁸¹.

1 לפי זה מובן שהשיר של היום הרביעי "א-ל נקמות
2 ה'" – "שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן", אף
3 הוא אינו שיר מיוחד על אשר "עתיד ליפרע מעובדיהן",
4 אלא זהו חלק ופרט מתוך כל השירות של ששת (או
5 שבעת) ימי השבוע. כלומר, על ידי כך מתגלית ביום
6 הששי מלכותו של הקב"ה⁶⁸ – "ה' מלך גאות לבש".

ח.

הקשר שבין פרשת האזינו לבין שבת (תשובה)

7 פרשת האזינו נקראת, בשנים רבות, כבשנה זו, בשבת
8 (תשובה). לפי זה יש לומר, שלא זו בלבד שבפרשת האזינו
9 מרומז עצם הקשר שלה לעשרת ימי תשובה, אשר
10 פוסקים בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו
11 העם בתשובה⁶⁹, כי אם גם העבודה והתשובה המיוחדת
12 של שבת תשובה, ועשרת ימי תשובה בכלל.

13 ההבדל שבין התשובה שבכל ימות השבוע לבין
14 התשובה שביום השבת הוא, שבימי-חול נעשית עבודה
15 ורוחנית של "תשובה תתאה", וביום השבת – שב"ת
16 אותיות תש"ב⁷⁰ – נעשית עבודה של "תשובה עילאה"⁷⁰.

17 ולמרות שזהו ההבדל, באופן כללי, בין התשובה
18 שנעשית בעשרת ימי תשובה לבין התשובה שבכל ימות
19 השנה (שבימות השנה כולה נעשית עבודה של תשובה
20 תתאה, ובעשרת ימי תשובה עיקר התשובה היא תשובה
21 עילאה)⁷¹, הרי ידוע – כפי שדובר על כך מספר פעמים⁷²
22 – שהעיקר והשלימות של עבודת התשובה עילאה בעשרת
23 ימי תשובה היא בשבת תשובה.

24 ההבדל הכללי בין תשובה תתאה לבין תשובה עילאה
25 בנפש האדם הוא שתשובה תתאה נגרמת על ידי לב נשבר

78) כפשוטו של מקרא, ובארוכה באברבנאל וילך שם וכמה מפרשי התורה.

79) סנהדרין כא, ב. רמב"ם רפ"ז מהל' ס"ת.
80) כפרשי עה"פ ושאר מפרשי התורה, וגם הרמב"ם שם אינו מוציא פ"י הכתוב מפשוטו, אלא ממשיך "כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות". וראה רלב"ג וילך שם. שו"ת חת"ס יו"ד סנ"ד. ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג פרשיות פרשה ס (ריג, ג ואילך).

81) וראה אברבנאל וילך שם שהציווי ה' שכ"א מישראל יעתיק השירה ותהי' שגורה בפי כל אדם. וזהו פ"י הפסוק "למען תהי' לי השירה הזאת לעד בבני ישראל" – "רוצה לומר שימצא בפי כל בני ישראל ולא יצטרכו לבקש ספר התורה אבל בפיהם תמצא השירה הזאת".
ואולי י"ל דמכאן מקור להידוע בענין גודל לימוד האזינו ע"י כל אחד (ראה ס' השיחות תש"א ס"ע 56. ס' התולדות מהר"ש ע' 74. ס' הזכרונות פכ"ט ממחר"ל מפראג בזה).

68) וכמו שהוא כפשוטו, שגם ע"י הנקמה באלו שאינם מודים באחדותו ית', נתגלה מלכותו בארץ.

69) ובלבוש או"ח שם ס"ה מפורש "מפני שברוב פעמים קורין פרשה זה בשבת שבין ר"ה ל"כ שהם ימי תשובה כדי לעורר את העם שיחזרו בתשובה". ובשבלי הלקט השלם ס"ו שו (ועוד) מפרשים הסימן "הזי"ו ל"ך" שכל אות מרמז על איזה ענין ופעולה בשייכות לר"ה עש"ת ויוכה"פ.

70) אגה"ת פ"ז. וראה לקו"ת ש"ש סו, ג. ובכ"מ.

71) ראה לקו"ת שם. ושם סז, ד.

72) ראה גם לקו"ת ח"ד ע' 143 ואילך.

73) אגה"ת פ"ז. וראה שם פ"י.

74) אגה"ת ספ"א (קיא, רע"א).

75) ברכות לה, א. ערכין יא, א.

76) ערכין שם.

77) תבוא כח, מז.

12 בו"90, שהתשובה מקיימת ומחיה את עבודת התורה
13 והמצוות בכלל, באופן שעל ידי התשובה נעשים מעשי
14 האדם ל"מעשים טובים ומאירים"91.
15 ועל ידי שישאל עושין תשובה, מיד הן נגאלין92,
16 בגאולה הפרטית של כל יהודי93, וכל אחד זוכה לשלימות
17 – גמר חתימה טובה ביום הכיפורים.
18 ועל ידי כך מגיעים לגאולה הכללית, הגאולה
19 האמיתית והשלימה, שאז ישירו "שיר חדש", בלשון זכר
20 – גאולה נצחית שאין אחריה גלות94, במהרה בימינו ממש.
(מישחות ש"פ האזינו תשמ"א ותשמ"ב)

1 ויש לומר, שהדבר נרמז גם בכך שכל שירת האזינו
2 נקבעה ב"פרשה" אחת ופרק אחד82 – פרק "לב"83, שרומז
3 לתורה כולה, כפי הידוע84, שהתורה מתחילה ב"ו"ת
4 (בראשית) ומסתיימת ב"מ"ד ("לעיני כל ישראל") – לב.
5 זאת ועוד, פעולת השירה היא גם בדוגמת ענין הלב
6 כפשוטו, שכשם שקיום וחיות הלב כולו תלויים בלב85,
7 כך תלויה התורה כולה בעדות של שירת האזינו86. זהו
8 ה"לב"87 של התורה כולה88.
9 וזוהי מהותה של התשובה, ובמיוחד תשובה עילאה89,
10 שאיננה "תשובה בגשמיות מעבירות"90, אלא דרך בעבודת
11 ה', שהיא "להשיב את הנפש למקורה ושרשה ולדבקה

ישראל היא "כל התורה כולה" (שבת לא, א).

88 וראה ציור המור ס"פ וילך: ואמר את דברי השירה הזאת עד תומם להורות ג"כ כו' והיא כלל כל התורה כולה ובה כלולים כל דברי הנביאים כולם, וכל מה שעתידי לבא על ישראל בגלותם ובגאולתם. וראה רמב"ן סוף פרשתנו.

89 נוסף ע"ז דתשו"ע ענינה הוא דיתעסק באורייתא (אגה"ת פ"ח מר"מ פ' נשא). וראה המשך וככה תר"ז לאדמו"ר מהר"ש* פס"ט) – ומודגש בשירה האזינו שהיא יסוד וכללות התורה (ראה הנסמך בהערה שלפנ"ז).

90 לקו"ת שמע"צ פה, א. וראה בארוכה לקו"ת ריש פרשתנו. דרושים לש"ש שם. ועוד.

91 לקו"ת שמע"צ שם.

92 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

93 ראה אגה"ק ס"ד.

94 ראה תוד"ה ונאמר פסחים קטז, ב הובא בבחי' וילך (לא, ל) לענין שירת האזינו.

82 גם החלק שלאחר השירה, אבל בא בהמשך להשירה "ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת וגו'".

83 ידועה השק"ט בנוגע לחלוקה זו לקאפיטלאך ומקורה – אבל בכל אופן הרי נתפשטה חלוקה זו בהספרים דכל תפוצות ישראל (וגדולי ישראל) ומאו כו"כ דורות, ומנהג ישראל תורה היא, ולהעיר מרמב"ם הל' ממרים (פ"א ה"ב ג' פ"ב ה"ב) בנוגע למנהגות ומנהג שפשט בכל ישראל – וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה (ע' 58 ואילך. ובההוספות ללקו"ש ח"ה ע' 337 ואילך) בענין שמות הסדרות.

84 ראה אותיות דר' עקיבא אות ב בסופו.

85 ראה זח"ג רכא, ב. אגה"ק ס' לא. שו"ת חכם צבי סע"ד. ער"ע (אבל בפסקי דינים להצ"צ חיו"ד סוס"מ הכריע כדעת החולקים עליו). ונסמן בדרכי תשובה ובנצוצי אור שם וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 177 ואילך.

86 ולהעיר מסיים וחותרם פ' האזינו, אשר לאחר ש"וינל משה לדבר את כל הדברים גו' ויאמר אליהם שימו לבבכם גו'".

87 ולהעיר גם ממשנ"ת [לקו"ש] [המתורגם] ח"ט ע' 162 הערה (23) שהפרק בתיא שמדובר בו הענין דאבת ישראל הוא פרק לב, והרי אבת

(* להעיר שהשגנו – י"ג תשרי תשמ"ג – יתמלאו מאה שנה להסתלקות היולא שלו. ולהעיר דכללות הוראתו והתגותו ה' באופן דמכתזילה אריבער – והרי זח"ע" דתשר"ע. תורה. וכמש"ת כמ"9.

המשך ביאור למט' ובא בתרא ליום שלישי עמ' א

15 למקבל 'מזל שנינו גרם', שהרי כל עיסקא מחציתה שייכת לנותן
16 ופקדון היא ביד המקבל, ומחציתה שייכת למקבל בתורת הלוואה,
17 ועל כן ישאו שניהם בהפסד.
18 אָמַר לַיהוָה רַב הַלֵּל לְרַב אֲשֵׁר, כִּי הִנָּהוּ בִּי רַב כְּהֵנָּה – כאשר היינו
19 בבית מדרשו של רב כהנא, אָמַר לָךְ, חָלָא לֹא – אם החמיץ היין אין
20 הנותן צריך לישא לבדו בהפסד, מאחר שיכול הוא לומר למקבל
21 שמזל שניהם גרם זאת, וְדִלָּא כְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אלא
22 כרב חייא בר יוסף.
23 וְאִיכָּא דְאָמְרֵי – ויש הסוברים דאִפְּלוּ חָלָא נָמִי מְקַבְּל – שאפילו
24 אם החמיץ היין יש לנותן ליטול עליו את כל ההפסד, כְּמָאן – כמו
25 מי, בְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא הסובר שאם החמיץ בכליו של מוכר,
26 חייב המוכר באחריותו.
27 שנינו במשנה: יֵשֵׁן מִשְׁלֵל אֲשֶׁתְּקַד בּוֹ.

1 לאותו מקום הוול היין ושהו פחות משהיה שוה בשעה שקיבלו,
2 הַיָּנָא הוּא הַמְּקַבֵּל לֵיה – הדין הוא שבעל היין מקבל על עצמו
3 הפסד זה, מאחר שלא היתה למקבל רשות למכור את היין עד
4 שיגיע לאותו מקום, ונמצא שעד לאותה שעה נותר היין ברשות
5 הנותן לענין זה, ויינו הוא שהחול.
6 וְאִיכָּנָא לָהּ – נסתפקו בני הישיבה, הַיָּנָא חָלָא מָאֵי – מה הדין באופן
7 שלא הוול היין אלא החמיץ קודם שהגיע המקבל לאותו מקום.
8 ויסוד הספק הוא, האם יש לנקוט להלכה כדעת רבי יוסי ברבי
9 חנינא, הסובר שהמוכר יין לחבירו והחמיץ בכליו של מוכר יכול
10 הלוקח לומר 'הא חמרך הוא קנקנך', ואם כן אף כאן יאמר כך
11 המקבל למוכר, ואין המוכר יכול לומר לו 'לא היה לך להשהותו',
12 שהרי הנותן צידה עליו שלא ימכרו עד שיגיע לאותו מקום. או
13 שמה יש לפסוק כרב חייא בר יוסף, הסובר שאף כשהיין בכלי
14 המוכר יכול הוא לומר ללוקח 'מזלך גרם', ואף כאן יאמר הנותן

ילקוט לוי יצחק על התורה

וזהו מה⁶ טובו אהליך יעקב. אהל דוקא, שהיריעות עזים היו לאהל על המשכן⁷ והם שייכים ליעקב, כי יעקב הוא בחי' נובלות חכמה⁸ תורה, דהיינו האחוריים דחכמה המבחרים את העזים⁹, נגה, וכמו שיעקב בחי' אחוריים דחכמה הי' לבוש על ידיו וחלקת צואריו עורות גדיי¹⁰ העזים¹⁰, ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל ע"פ¹¹ ויקם עדות

שמות כו, ח - ארך היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת

כח

ביאור ורמז, מדת יריעות עזים הי' ארכן "ל" אמה ורחבן "ד" אמה, מהו הקשר מספר "לד" ליריעות "עזים" דוקא

עיין ברשימה¹ ענין ציור המשכן על סדר הקמתו בענין היריעות² עזים, מבואר שם שרומזים על בחי' חכמה, אך זהו התפשטות החכמה למטה לברר בירור נגה ע"ש, והיינו אחוריים³ דחכמה.

והנה היריעות עזים הי' ארכן ל' אמה ורחבן ד' אמה, והיינו ל"ד⁴, והוא אחוריים דחכמה⁵.

(1) רשימה זו לעת עתה לא הגיעה לירינו. - וחבל על דאבדין.

(2) מבואר כאן שלשה פרטים, והם:

(א) טעם הדיריעות נעשו מ"עזים" דוקא?

(ב) טעם וביאור דהי' שיעור "לד" אמות?

(ג) וכן הטעם והרמז דנק' "לאהל על המשכן"?

(3) "הסתים דאורייתא הוא מהפנים דחו"ב שלא נתבטלו וירדו למטה, והגליא דתורה הוא מהאחוריים דחו"ב, ונבלות חכמה שירדו למטה". (לקוטי לוי יצחק כאן).

ראה הביאור כאן הערה 8. לקמן סי' סב.

(4) "לד הוא אותיות דל, והיינו עשירות הוא מבינה, ובינה מסתיימת בחזה דז"א, והמקום המגולה הוא דל ושם מתגלה בחי' דחכמה דהיינו האחוריים דחכמה". (לקוטי לוי יצחק כאן).

ומבאר בלקוטי לוי יצחק שבפנים כאן, ש"לד" הוא מלשון "לידה" (התגלות), ורומז על התגלות חכ' למטה מן החזה דז"א אחר סיום יסוד אימא בחזה דז"א. דהיינו בחי' "נובלות חכמה - תורה", שנובלות חכמה, דהיינו אחוריים דחכמה, ירדו למטה מן החזה כידוע וזוהי הלירה. והמקום המגולה (ששם מתגלים האחוריים דחכ') נק' "דל" מפני שעשירות הוא מבינה, ובינה מסתיימת בחזה דז"א, והאחוריים דחכ' ירדו למטה מן החזה ולכן נקראים "דל" שלמטה מ"עשירות" (בינה). עיי"ש.

ל"ד: עי' עוד בענין מספר "לד": ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סימן לב הערה 12 ("בבל" בגי' לד - במחשכים הושבני). סא בסופו. פה (החילוק בין "מצולה" ו"מצודה" הוא אותיות "לד"). חלק ה סי' לב הערה 50. ועוד.

(5) ל"ד והוא אחוריים דחכמה: ראה עוד לקמן סימן צט.

(6) בלק כד, ה.

(7) מדייק מ"ש (תרומה כז, ז) "ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן", דהוא מרמז למ"ש "מה טובו אהליך יעקב", המברר בחי' עשו - עזים וד"ל.

(8) ראה לקוטי תורה שיר השירים יט, ב וז"ל: הנה ארז"ל (בראשית רבה יז, ה) נובלות חכמה שלמעלה תורה. כי התורה הנגלית היא בחינת הארתא החכמה המתלבשת במדות ולכן הם גם כן שיתא סדרי משנה כנגד ששה מדות עליונות סדר זרעים מבחינת חסד כו', והענין הוא כי כשר ופסול טמא וטהור חייב וזכאי נמשך מהמדות עליונות, דהיינו, כשר ומותר וטהור זהו בחינת חסד וימין מקרבת שיתעלה אותו דבר ליכלל באור א"ס, ופסול ואסור וטמא היינו בחינת גבורה שמאל דוחה שלא יוכל להתעלות כו', וכ"ז הוא ע"פ חכמתו ית' חכים ולא בחכמה ידיעא הנמשכת ומתלבשת במדותיו ית' ולכן נקרא התורה נובלות חכמה של מעלה, כי חכמה זו המתלבשת במדות היא בחי' נובלות לבד לגבי עצמיות חכמה עילאה חכמתו ית' שהיא רמה ונשגבה למעלה מהמדות כו', (ועמ"ש בד"ה [תורה אור א, ב] השמים כסאי כו' דקאי על התורה שנקרא כסאי לבחינת רצונו וחכמתו ובינתו כו' והיינו מה"ט ועיי"ש מענין זה) וכו'. ולכן נקראת התורה תורת משה כו' והיינו לפי שנשמת משה שרשה מעצמיות ח"ע שזהו מקור התורה וכמ"ש מזה [תורה אור סה, ג. ועיי"ש סו, ב]. בד"ה להבין ענין לחם משנה בפ' בשלח עיי"ש.

(א) ראה ספר המאמרים ה'ת"פ (לאדמו"ר מוהרש"ב) ע' צח.

(9) כמ"ש בפ' תולדות (כו, טז) "ואת עורות גדיי העזים הלבשה על ידיו ועל חלקת צואריו". שם, כג: "ולא הכירו כי היו ידיו כידיו עשו אחיו שעירות ויברכהו".

(10) עזים בחי' גבורות: כידוע מאמר חז"ל (שבת עז, ב) "מאי טעמא עיזי מסגן ברישא והדר אימרי... ברישא חשוכא (בחינת גבורות) והדר נהורא". ראה לקוטי תורה פרשת בלק עד, ד. אור התורה תרומה עמוד א'תקיב. תורת שמואל - סה"מ תרכ"ט סוף עמוד קיח ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים תשכ"ט ע' קננ ואילך.

(11) וז"ל: ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל (תהלים עח, ה), הנה כבר ידוע כי ז"א נקרא ישראל מן החזה ולמעלה, ומזהו ולמטה מתחיל בחי' יעקב... בסוד נובלת חכמה שלמעלה תורה וכו'.

וז"ש ויקם עדות ביעקב כי יעקב שהוא חלק התחתון שהוא עדות של

מובן משם שתורה דבחי' יעקב הוא רק נובלות חכמה, האחוריים דחכמה.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על תנ"ך ומאחז"ל עמוד קיז

כי התורה הוא יסוד אבא שבתוך ז"א ומבחי' מזה שנבל ממנו ויצא לחוץ ז"א משם יצא יעקב הנק' תורה, וז"ש תורה צוה לנו משה שהוא יסוד אבא הנק' משה והוא הוציא התורה שהיא קהלת יעקב שהם האורות הנקהלים ונקבצים ביעקב ויוצאים ממשוה.

ביעקב כו', וע"פ² תורה צוה כו' מורשה קהלת יעקב,

התורה שלמעלה ממנו צריך יעקב קימה להעלותו למעלה, אבל תורה שם בישראל היינו תורה שהוא יסוד אבא שם תמיד בחלק הנקרא ישראל שם ממש תמיד נקרא תורה אבל ביעקב אמר קימה שהוא למטה עיי"ש.

וראה לעיל סימן ח. לקמן סי' סב. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סי' כ. (12) וז"ל: תורה צוה לנו משה, ארו"ל נובלות חכמה של מעלה תורה פי'

המשך ביאור מזמור קנג מתוך "תהילות מנחם מעמוד 3

בכל מקום, כמ"ש¹ "את השמים ואת הארץ אני מלא", "מלא כל הארץ כבודו"², ואם כן למה צריך ל"נשאתי את עיני הישבי בשמים"?

יתירה מזו, הרי "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ואף כי הבית הזה"³ – בניחותא, שדוקא בבית המקדש הנמצא בארץ הגשמית – הוא כלי להשראת השכינה. ועל דרך זה בנוגע לכללות ענין התורה, ש"לא בשמים היא"⁴, וניתנה למטה בארץ דוקא⁵, ואם כן מהו הענין ד"נשאתי את עיני הישבי בשמים"?

והביאור בזה, הפסוק מדגיש שלפני פנייתו אל הקב"ה כפי שהוא "יושב בשמים", הוא פונה "אליך נשאתי את עיני" – שהרמת עיניו אל הקב"ה היא כפי שהוא למעלה משמים וארץ, ורק אחר כך אל הקב"ה כפי שהוא "היושב בשמים", ובלשון חז"ל "את השמים ואת הארץ (בשווה) אני מלא" (כמבואר בחסידות⁶ עה"פ "את – מלא", שדוקא מצד "אני" יכול להיות הענין ד"מלא, בשמים ובארץ ביחד), ועל ידי זה גם בארץ יורגש ש"אני מלא", ויתקשר עם אביו "בשמים".

ולפי זה מובן גם שהענין ד"נשאתי את עיני הישבי בשמים", אינו בסתירה למ"ש בגמרא⁷ "המתפלל צריך שיתן את עיניו למטה", כי מפורש בגמרא שם, שביחד עם זה, צריך ליתן את "לבו למעלה". היינו, שביחד עם זה ש"עיני הישבי בשמים", "לבו למעלה", "צריך שיתן עיניו למטה". שזהו ענין יחוד שמים וארץ⁸, שהתפילה ב"ארץ" חדורה (מצד הגדרים שלה) שאין אפשרות יותר לאריכות הגלות, וכבר הגיע זמן סיום וקץ הגלות, "שמים", "לבו למעלה"⁹.

(1) ירמי' כג, כד.

(2) ישעי' ו, ג.

(3) מלכים-א ח, כו.

(4) כי תבוא ל, יב.

(5) שבת פט, א.

(6) ראה לקו"ת נשא כד, א. ובכ"מ.

(7) יבמות קה, ב.

(8) וראה תו"א מג"א צא, ב.

(9) בשיחה כאן דובר בהרחבה על חיבור "שמים" – רוחניות, ו"ארץ" – גשמיות, כפי שזה בא לידי ביטוי בתורה גופא: נגלה וחסידות, ומעלתה של ישיבת תומכי תמימים באיחוד ב' המעלות. עיי"ש.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

פרוש: יש להתבונן בתכלית ומטרת הגלות ("אשא עיני"). שהיא העליה שתהיה בגאולה העתידה. ואז הרי גם במצב שבו שואלים "מאין יבא עזרי", בגלל החשך הכפול והמכפל של סוף הגלות. הרי לא זו בלבד שאין מתפעלים מחשך הגלות. אלא עומדים במצב של שמחה גלויה ("שיר המעלות").

(ע"פ לקוטי שיחות ח"כ עמ' 127. מתוך לקראת שבת)

שְׁלֵבִים בְּהַתְרַת הַמַּאֲכָלִים

"למה נקרא שמו חזיר שעתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לנו" (ש"ה פ' ששת חיי שרה)

הפגנה היא לתקופה הראשונה לעתיד לבוא, כשהיה עדין 'אסור' ו'טמא' (ראה אגרת הקדש סימן כו) שאז רק חזיר אף לאחר מכן כשקיים היעוד "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ" תבטל כל ה"מרכבה טמאה" (גמל שפן ארנבת וכו').

(אגרות קודש ח"ג עמ' קנג. מתוך לקראת שבת)

חדוש הסמיכה לפני ביאת המשיח

הרמב"ם מחדש בהלכות סנהדרין (פרק ד הלכה יא) וזה לשונו: "נראין לי הדברים שאם הספיקו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דינים ולסמך אותם הרי אלו סמוכים", כלומר, שחדוש הסמיכה לעתיד לבוא - "ואשיבה שפטיה ככראשנה" - יכול להעשות על ידי פעלתם של ישראל עצמם, אפלו לפני ביאת משיח ובגן בית המקדש.

(ת"ר מנחם ציון ח"א ע' 144. מתוך לקראת שבת)

"יהודי" ו"גלות" הם שני דברים הפכיים

יהודי צריך לדעת שבעצם אין לו שיכות למצב של גלות. "יהודי" ו"גלות" הם שני דברים הפכיים, תרתי דסתרי! ובמילא, ביצעו שנמצא עדין בגלות - עליו לעשות את כל התלוי בו כדי לסיים את העבודה דזמן הגלות, ולבוא תכף ומיד לגאולה האמתית והשלמה.

(התועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1532. מתוך לקראת שבת)

חשיבות חנוכה ילדי ישראל

לעתיד לבא נאמר (ישעיהו מד, ג) "אצק רוחי על ירעה וברכתי על צאצאיה". והפגנה בזה, בפשטות, היא לילדים וילדות כפשוטו.

ומכיון שכל הגלויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתנו עכשו (תניא פרק לז), מוכן גדל הנחיצות בחנוכה ילדי ישראל לתורה.

(שיחת ש"פ וירא תש"מ. מתוך לקראת שבת)

"מושיען של ישראל" הולך וגדל

מיד ברגע שלאחרי חרבן בית המקדש נולד מושיען של ישראל (ראה ירושלמי ברכות פרק ב הלכה ד. ובכמה מקומות), ומאז ועד היום [הנה ככל שמתארכת הגלות, גם "מושיען של ישראל"] הולך וגדל כו' (ובפרט על ידי עבודתם של ישראל במשך הדורות), עד לתכלית העלוי.

(ע"פ ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 225, הערה 99. מתוך לקראת שבת)

ענינה של תשובה

"ישראל עושים תשובה ומיד הן נגאלים" (רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ה).

הטעם לכך שהגאולה באה על ידי תשובה דוקא, היא לא רק כדי לחק את חטאי ישראל, המעפבים את הגאולה, אלא שענין הגאולה עצמו דורש עבודת התשובה. שכן, עקר התשובה בא מצד בחינת יחידה שבנפש (שלקו יכולה תשובה לתקן את הפגמים שנעשו בנפש, בכוחות הגלויים שלה), ועל ידי עבודה זו ממשיכים את הגאולה, שענינה גלוי בחינת "יחידה", אלקות שלמעלה מסדר השתלשלות.

(לקוטי שיחות ח"ד ע' 1071. מתוך לקראת שבת)

'אשא עיני' - לגאולה!

על הפסוק (תהלים קכא, א) "אשא עיני אל ההרים" אמרו רבותינו זכרונם לברכה (תנחומא סוף פרשת תולדות) "זה משיח בן דוד".

חומש יומי

פרשת האזינו

~ יום ראשון כ"ו אלול ~

לב (א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ
א אציתו שמאי ואמלל ותשמע ארעא אמרי
פמי:

אמרי-פי:

עדים שהם קימים לעולם. ועוד, שאם יזכו, יבואו העדים ויתנו שכרם: הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו טלם, ואם תחייבו תהיה בהם יד העדים תחלה: (לעיל יא) "ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה", ואחר-כך: "ואבדתם מהרה", על-ידי העובדי-פוכבים.

כ"ט◀ האזינו השמים • שאני מתרה בהם בישראל, ותהיו אתם עדים בדבר שפך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן "ותשמע הארץ". ולמה העיד בהם שמים וארץ? אמר משה: 'אני בשר-ודם, למחר אני מת, אם יאמרו ישראל: לא קבלנו עלינו הברית, מי בא ומכחישם? לפיכך העיד בהם שמים וארץ,

~ נקודות משיחות קודש ~

יותר, אבל אצל שניהם צריכים להיות שני הקוין.

וכמו-כן עובדי הו' בנשמתם ועובדי הו' בגופם:

עובדי הו' בנשמתם – אף שעקר עבודתם היא מצד הנשמה, צריכים הם להתעסק גם עם הגוף – המשכה למטה; ועובדי הו' בגופם צריכים להתעסק גם בשמיעה וקליטת ("העין און דערהערן") אור הנשמה – העלאה למעלה.

וכמו-כן בכל מצוה בפרט, צריך להיות מעשה המצוה עם פונת המצוה, פי מצוה בלא פונה – כגוף בלא נשמה.

(משיחת ש"פ האזינו, שבת תשובה ה'תשח")

ההוראה מזה בעבודה היא:

שמים – קאי על יושבי אהל, וארץ – על בעלי עסק. וצריכה להיות התפללות שני הענינים.

'יושבי אהל' צריכים לידע ש"כל האומר אין לי אלא תורה, אפלו תורה אין לו", אלא צריך להיות גם קיום המצוה, כי הלמוד צריך להיות על-מנת לעשות דוקא, "תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה".

ובעלי עסק, שעקר עבודתם בקיום המצוה, צריכים לידע שמכרחת להיות קביעות עתים לתורה בכל יום, על-כל-פנים פרק אחר שחרית ופרק אחר ערבית.

החלוק אינו אלא מהו עקר ענינם, שפקו זה צריך להדר

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

בא ישעיהו והחליף הדברים, נמצאו שניהם בלשון האזנה ושניהם בלשון שמיעה. ואמר רב הונא בשם רב אחא מדבריי שניהם נלמוד שעליונים מרובים מן התחתונים, שהרי משה אמר לשמים האזינו בלשון רבים ולארץ ותשמע בלשון יחיד, וכן ישעיה אמר לשמים שמעו ולארץ והאזיני לשון יחיד (ספרי). ושם לכך נקראו העליונים שמים בלשון רבים, והתחתונים ארץ בלשון יחיד: תורה ב

רחוק צריך השמעה בקול (תנחומא ב). ורש"י פירש (ישעיה שם) שלכך שינה הדברים לפי ששמים וארץ עדים, דכתיב (לעיל ל יט) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ, ועדים פשעדותן מכוונת עדותן קיימת, ואילו לא בא ישעיה ונתן שמיעה לשמים והאזנה לארץ, היו שמים מעידים ואומרים פשענו בימי משה בהאזנה שמענו, והארץ מעידה אני נקראתי בלשון שמיעה, ואין עדותן מכוונת,

לב (א) האזינו השמים. משה אמר האזנה לשמים והשמיעה לארץ, וישעיה בהיפך, שאמר (ישעיה א ב) שמעו שמים והאזיני ארץ, לפי שאומנתו של משה בשמים ודרך הוא לומר למי שאצלו האזן, הסבת, ולארץ לפי שהיא רחוקה ממנו אמר שמיעה, וישעיה לארץ שהיתה קרובה לו אמר לשון האזינו, שמי שהוא אצלו אינו צריך אלא שישטח אָזְנוֹ לשמוע, (ולפי) [ולמין] שהוא

(ב) יֵעָרַף בַּמָּטֶר לְקַחֵי תִזְלַת כַּטָּל אִמְרָתִי בַשְּׁעִירִים עַל־יְדֵשָׁא וְכַרְבִּיבִים עַל־עֵשָׂב:

בַּיָּבֶסֶם כַּמְטָרָא אולִּפְנֵי יתְקַבֵּל כַּטָּלָא מִימְרֵי כְרוּחֵי מְטָרָא דְנִשְׁבִּין עַל דְתֵאָהּ וְכַרְבִּיסֵי מְלִקוּשָׂא דִי עַל עֵשָׂבָא:

בַּשְּׁעִירִים • לְשׁוֹן רוּחַ סְעָרָה, כְּתַרְגוּמוֹ: 'כְּרוּחֵי מְטָרָא', מֵה הַרוּחוֹת הַלְלוּ מִתּוֹזִיקִין אֶת הָעֵשְׂבִים וּמְגַדְלִין אוֹתָם, אִף דְבַרֵי תוֹרָה מְגַדְלִין אֶת לוּמְדֵיהֶן. **וְכַרְבִּיבִים •** טְפֵי מְטֶר. וְנִרְאֶה לִי עַל שֵׁם שִׁינְרָה כַּחַץ נִקְרָא רְבִיב, כְּמָה דְאֵת אָמַר: (בראשית כא) "רוֹבְבָה קִשְׁתִּי". **יְדֵשָׁא •** אַרְבִּי"ץ (גראזוניוס), עֲטִיפַת הָאֶרֶץ מְכֻסָּה בִּירֶק. **עֵשָׂב •** קִלַח אֶחָד קְרוּי עֵשָׂב, וְכָל מִין וּמִין לְעֵצְמוֹ קְרוּי עֵשָׂב.

ע"י • יֵעָרַף בַּמָּטֶר • זוּ הִיא הַעֲדוּת שֶׁתְּעִידוֹ, שְׂאֲנִי אוֹמֵר בְּפָנֶיכֶם, תּוֹרָה שֶׁנִּתְחַי לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא חַיִּים לְעוֹלָם, כַּמְטֶר הִנֵּה שֶׁהוּא חַיִּים לְעוֹלָם (ספרי), כַּאֲשֶׁר יֵעָרְפוּ הַשָּׁמַיִם טַל וּמְטֶר. **יֵעָרַף •** לְשׁוֹן יִטִּיף, וְכֵן (תהלים סח) "יִרְעַפּוֹן דְּשָׁן", (לקמן לג) "יֵעָרְפוּ טַל". **תִּזְלַת כַּטָּל •** (ספרי) שֶׁהִכַּל שְׁמַחִים בּוֹ, לְפִי שֶׁהַמְטֶר יֵשׁ בּוֹ עֲצָבִים לְבָרִיּוֹת (ספריים אַחֲרֵים: יֵשׁ עֲצָבִים בּוֹ), כַּגּוֹן הוֹלְכֵי דְרָכִים וּמֵי שֶׁהִנֵּה בּוֹרוֹ מְלֵא יַיִן.

(ג) כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבו גְּדַל לְאַלְהֵינוּ:

ג אַרֵי בַשְּׂמָא דִּי אַנְא מְצַלֵי הָבו רְבוּתָא קְדָם אֱלֹהֵנָא:

וּבְרַכּוּ שְׁמוֹ. מִכָּאֵן אָמְרוּ שְׁעוֹנִין: "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוּתוֹ", אַחַר בְּרַכָּה שְׁבַמְקַדָּשׁ (תענית טז) •

ע"י • כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא • הַרִי 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'כַּאֲשֶׁר', כְּמוֹ (ויקרא כג): "כִּי תִבּוֹאוּ אֶל הָאֶרֶץ", כַּשֶּׁאֶקְרָא וְאֶזְכֶּר שֵׁם ה', אֵתָם הָבו גְּדַל לְאַלְהֵינוּ

(ד) הַצֹּר תָּמִים פָּעֵלוּ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אַמוּנָה וְאֵין עוֹל צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא:

ד תְּקִיפָא דְשְׁלָמִין עוֹבְדוּהֵי אַרֵי כֹל אֲרֻחְתָּה דִּינָא אֱלֹהֵא מִהֵימְנָא דְמִן קְדְמוּהֵי עוֹלָה לֹא נִפְק דְמִן קְדָם זַפִי וְקָשִׁיט הוּא:

עוֹל • אִף לְרַשְׁעִים מְשַׁלֵּם שְׂכָר צְדָקָתָם בְּעוֹלָם הִנֵּה. **צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא •** הַכֹּל מִצְדִּיקִים עֲלֵיהֶם אֶת דִּינוֹ, וְכֵן רְאוּי וְיִשָּׁר לָהֶם. "צְדִיק" מִפִּי הַבְּרִיּוֹת, "וְיִשָּׁר הוּא" וְרְאוּי לְהַצְדִּיקוֹ.

ע"י • הַצֹּר תָּמִים פָּעֵלוּ • אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא חֲזָק, כַּשֶּׁמְבִיא פְּרַעְנוֹת עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ, לֹא בְשִׁטָּף הוּא מְבִיא כִּי־אֵם בְּדִין, כִּי תָמִים פָּעֵלוּ. **אֵל אַמוּנָה •** לְשַׁלֵּם לְצְדִיקִים צְדָקָתָם לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁמֵּאֲחֵר אֶת תְּגֻמוֹלָם, סוּפוֹ לְאֵמֵן אֶת דְּבָרָיו. וְאֵין

(ה) שְׁחַת לוֹ לֹא בָנִיו מוֹמָם דוֹר עֶקֶשׁ וּפְתִלְתַּל:

ה תְּכִילוֹ לְהוֹן לֹא לֵה כְּנִיָא דִי פְלַחוּ לְטַעוּתָא דְרָא דְאֲשַׁנְיֵי עוֹבְדוּהֵי וְאֲשַׁתְּנִי:

עֲקוּמוֹת וְעֻקְוֹשׁוֹת'. וּפְתִלְתַּל • אַנטוֹרטיילִי"ש (פערודרעהט, פֿערווייקעלעט), כַּפְתִּיל הִנֵּה שְׁגוֹדְלִין אוֹתוֹ וּמְקִיפִין אוֹתוֹ סְבִיבוֹת הַגְּדִיל. **פְתִלְתַּל •** מִן הַתְּבוֹת הַכְּפוּלוֹת, כְּמוֹ: יִרְקָק, אֲדַמְדֵם, סַחְרַחַר, סַגְלָגַל.

ע"י • שְׁחַת לוֹ וְגו' • כְּתַרְגוּמוֹ: תְּכִילוֹ לְהוֹן וְלֹא לִיָּה. **בָּנִיו מוֹמָם •** בָּנֵיו הָיוּ, וְהִשְׁחַתָּה שֶׁהִשְׁחִיתוּ הִיא מוֹמָם. **בָּנִיו מוֹמָם •** מוֹמָם שֶׁל בָּנָיו הִנֵּה וְלֹא מוֹמוֹ. **דוֹר עֶקֶשׁ •** עֲקוּם וּמַעְקֵל, כְּמוֹ: (מיכה א) "וְאֵת כֹּל הַיִּשְׂרָה יַעֲקֹשׁוּ", וּבְלִשׁוֹן מִשְׁנָה: 'חִלְדָּה שֶׁשְׁנִיָּה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אֵתָם לְמַעַן בִּשְׁת פְּנִיָּהֶם, וְכֵן תְּרַגּוּם אוּנְקָלוֹס תְּכִילוֹ לְהוֹן לֹא לֵה וְגו', וְקָשִׁיט לְרַב רְבִי מִשָּׁה מְפוֹנְטְרִיס"א דְלִפִּי זֶה הִנֵּה לוֹ לְכַתוּב 'שְׁחַת לֹא לוֹ', הִרְאִשׁוֹן בְּאֶלְיָף וְהַשְּׁנִי בְּנֹא"ו, לְכֵן פִּירֵשׁ שְׁחַת לוֹ, לֹא בָנִיו מוֹמָם, מוֹם שֶׁלָּהֶם הָיוּ, שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אוֹמֵר עֲלֵיהֶם כִּי לֹא בָנֵיו הֵם כַּשֶּׁחֲטוּאִין, וְכֵן

הַמְשַׁעֲבָדִים בְּהֵן, לְפִיכֵף הַצְדִּיק דִּין תְּחִילָה: תוֹרָה ה (ה) שְׁחַת לוֹ לֹא בָנִיו. כְּלוּמַר אִם שְׁחַת הָאָדָם מַעֲשָׂיו וְעוֹשָׂה רָשָׁע, לֹא לוֹ הַהִשְׁחַתָּה שֶׁהָרִי הוּא אֵינּוּ נִפְסַד בְּכֵף, אֶלָּא לְבָנָיו (מומיו) הַמוּם, כְּדַכְתִּיב (ירמיהו ט) (לֹא אוֹתִי הַכְעִיסוּ כִּי אִם) [הַאֲתִי הֵם מְכַעֲסִים וְגו' הַלּוֹא]

(ג־ד) הַצֹּר תָּמִים פָּעֵלוּ. דִּין הוּא שֶׁתְּתַנּוּ לוֹ וּגְדַל, כִּי הוּא צוֹר וְתַקִּיף, וְעוֹשָׂה פְּעוּלָתוֹ בְּתַמִּימוֹת, וְאֵינּוּ מִרְאֶה כַּעַם לְמַכְעִיסִים לְפָנָיו: **צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא.** לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ, וְאֵינּוּ מְקַפֵּחַ שְׂכָרָם. וּלְפִי שֶׁהִנֵּה רוּצָה לְסַפֵּר הִיאֲךָ נֹקֵם נֹקְמָה מִיִּשְׂרָאֵל כַּשֶּׁמְכַעֲסִין לְפָנָיו, וְאַחַר כֵּן מִן הָאוּמוֹת

(ו) הַ לַיהוָה תִּגְמְלוּ-זֹאת עִם נֶבֶל וְלֹא חֶכֶם הֵלֹא־
הוא אָבִיךָ קִנְיָךְ הוא עֵשֶׂךָ וּיְכַנְנֶךָ:

בָּקֵן הַסְּלָעִים וּבְאָרְצָן חֲזָקָה, שֶׁתִּקְנֶךָ בְּכָל מִיגֵי תִּקְנָה.
הוא עֵשֶׂךָ • אָמָה בְּאֵמוֹת. וּיְכַנְנֶךָ • אַחֲרֵי-כֵן בְּכָל
מִיגֵי בְּסִיס וְכֹן, מִכֶּם כְּהַנִּים, מִכֶּם נְבִיאִים וּמִכֶּם
מְלָכִים, כִּרְךָ שֶׁהַכֵּל תְּלוּי בּוֹ.

כִּי-יִי הַלְהֵ' תִּגְמְלוּ-זֹאת • לְשׁוֹן תִּימָה, וְכִי לִפְנֵי
אַתָּם מְעַצִּיבִין, שֵׁיִש בִּדְרוֹ לִפְרַע מִכֶּם, וְשֶׁהֵטִיב לְכֶם
בְּכָל הַטּוֹבוֹת? • עִם נֶבֶל • שֶׁשָּׂכְחוּ אֶת הָעֲשׂוּי לְהֶם.
וְלֹא חֶכֶם • לְהַבִּין אֶת הַנּוֹלָדוֹת, שֵׁיִש בִּדְרוֹ לְהֵטִיב
וּלְהִרְעֵ. הֵלֹא-הוּא אָבִיךָ קִנְיָךְ • שֶׁנִּנְאָךְ, שֶׁנִּנְגְךָ



~ יום שני כ"ז אלול ~

(ז) זְכֹר יְמֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דָּר וְדָר שְׂאֵל אָבִיךָ
וַיִּגְדֶךָ וַיִּמְרֹךְ וַיִּאֲמָרוּ-לָךְ:

לְכֶם וּלְהַנְחִיל לְכֶם יְמֹת הַמְּשִׁיחַ וְהָעוֹלָם הַבָּא.
שְׂאֵל אָבִיךָ • אֵלֶיךָ הַנְּבִיאִים שֶׁנִּקְרְאוּ אֲבוֹת, כְּמוֹ
שֶׁנִּנְאָמַר בְּאֵלֵינוּ: (מלכים ב) "אָבִי אָבִי רַכֵּב יִשְׂרָאֵל".
זִקְנֶיךָ • (קידושין לב) אֵלֶיךָ הַחֲכָמִים. וַיִּאֲמָרוּ-לָךְ •
הַרְאֵנוּת.

כִּי-יִי זְכֹר יְמֹת עוֹלָם • מָה עֲשֵׂה בְּרֵאשׁוֹנִים
שֶׁהַכְּעִסוֹ לִפְנֵי. בִּינוּ שְׁנוֹת דָּר-וְדָר • דוֹר אֲנוֹשׁ,
שֶׁהֲצִיף עֲלֵיהֶם מִי אֲוִקִינּוֹס, וְדוֹר הַמְּבוּל שֶׁשָּׁטְפָם.
דְּבַר אַחֵר: לֹא נִתְתַּם לְבַבְכֶם עַל שֶׁעָבַר. בִּינוּ
שְׁנוֹת דָּר-וְדָר • לְהַפִּיר לְהַבָּא, שֵׁיִש בִּדְרוֹ לְהֵטִיב

(ח) בְּהִנְחַל עֲלִיּוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יִצְבַּבְּלָת
עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם • כִּשְׁהַפִּיץ דוֹר הַפְּלִגָּה הִיָּה בִּדְרוֹ
לְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם וְלֹא עֲשֵׂה כֵן, אֲלֵא "יִצְבַּב גְּבוּלוֹת

כִּי-יִי בְּהִנְחַל עֲלִיּוֹן גּוֹיִם • בְּשֶׁהַנְּחִיל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא לְמַכְעִיסוֹ אֶת חֶלֶק נִחְלָתָם, הַצִּיפָם וְשֶׁטְפָם.

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִגִּיעוּ לְכָל מְקוֹם בְּעוֹלָם, אֲלֵא דִי בִיהוּדֵי אֶחָד
("אֶחָד מִכֶּם"). וּלְפַעֲמִים, בְּאֶשֶׁר יְהוּדֵי נִמְצָא בְּפִנֵּה
שׁוֹמְמָה, מִתְעַבְּרָת בּוֹ נִשְׁמַת צַדִּיק, וְאֶפִּילוּ נִשְׁמוֹת הָאֲבוֹת
וּמִשָּׁה רַבֵּנוּ, כְּדִי שִׁיּוּכַל לְבָרַר אֶת הַמְּקוֹם הַהוּא.

(שיחת שמחת תורה תשט"ו - תורת מנחם התועודיות יג עמ' 83)

יִצְבַּב גְּבוּלוֹת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (לב, ח) הַקָּשֶׁר בֵּין
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ל"גְּבוּלוֹת עַמִּים" הוּא, שֶׁעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבָרַר
אֶת אַרְצוֹת הָעַמִּים, הִינּוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם. בִּיצַד עוֹשִׂים
זֹאת? - עַל יְדֵי זֶה שֶׁ"אֶחָד מִכֶּם גּוֹלָה לְבִרְבָּרְיָא . . דוֹמָה
כְּמִי שֶׁגִּלְתֶּם כְּלָכֶם". זֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ רַב"ל "צַדִּיקָה עֲשֵׂה
הַקְּבִ"ה עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁפְּזָרְן לְבִין הָאֲמוֹת": אֵין צַרְךָ שֶׁכַּל

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

בְּעוֹלָם הֵייתִי מִתְקַן לְהֶם מְקוֹם בְּכָל
דוֹר וְדוֹר, כְּדָמְפָרֵשׁ וְאֲזִיל: תורה ח

(ח) בְּהִנְחַל עֲלִיּוֹן גּוֹיִם. שֶׁהַנְּחִיל
לְכָל אוֹמָה וְאוֹמָה נִחְלָתָה:
בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם. בְּדוֹר הַפְּלִגָּה
שֶׁהַפְרִידָם וְהַפְּלִיגָם וְהִלְכוּ אִישׁ וְאִישׁ

לְהַתְחַבֵּם וְלִרְאוֹת אֶת הַנּוֹלָד מֵה יְהִיָּה
בְּסוֹפּוֹ: תורה ז

(ז) זְכֹר יְמֹת עוֹלָם. עֲתָה מְזַכֵּיר
וְהוֹלֵךְ הַחֲסִדִים שֶׁעוֹשֵׂה הַקְּדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא עִם יִשְׂרָאֵל:
בִּינוּ שְׁנוֹת דוֹר וְדוֹר. כִּי קוֹדֵם שֶׁהָיוּ

אָמַר הוֹשֵׁעַ (כ ד-ו) כִּי הִיא לֹא אֲשַׁתִּי
יְהִי לֹא בְּנֵי [וּגוֹר] כִּי בְּנֵי זְנוּנִים
הִמָּה: תורה ו

(ו) עִם נֶבֶל. שֶׁשָּׂכְחוּ הַטּוֹבָה הָעֲשׂוּי
לְהֶם:
וְלֹא חֶכֶם. שֶׁהוּא רָשָׁע וְאִינוּ רוֹצֵה

שיעור יומי ליום שני כ"ז אלול ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת האזינו
 עמים, קימם ולא אבדם. למספר בני ישראל. •
 בשביל מספר בני ישראל, שעתידין לצאת מבני שם,
 (ט) כי חלק יהוה עמו יעקב חבל נחלתו:

ט ארי חלקא דיי עמה יעקב עדב אחסנתה:
 אביו, וזכות אביו, וזכותו, הרי שלש, כחבל הזה
 שהוא עשוי בשלשה גדילים. והוא ובניו היו לו
 לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו
 של יצחק.
 יספיק צרפיהון בארעא מדברא ובית
 צחונא אתר די לית מיא אשרנון סחור
 סחור לשכנתה אלפנון פתגמי אורייתא
 נטרנון קבבת עיניהון:
 בענגים וסבבם בדגלים לארבע רוחות, וסבבם
 בתחתית החר, שכפיהו עליהם כגיגית. יבוננהו •
 שם, בתורה ובינה. יצרנהו • מנחש, שרף ועקרב
 ומן העובדי-כוכבים. פאישון עינו • הוא השחר
 שבעין שהמאור יוצא הימנו. ואונקלוס תרגם:
 "ימצאהו", "ספיקהו כל צרפו במדבר, כמו: (במדבר
 יא) "ומצא להם", (יהושע יז) "לא ימצא לנו החר".
 יסבבנהו • אשרנון סחור סחור לשכנתה, אהל
 מועד באמצע, וארבעה דגלים לארבע רוחות.

י) ומצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן יסבבנהו
 יבוננהו יצרנהו פאישון עינו:

יג"א ימצאהו בארץ מדבר • אותם מצא לו
 נאמנים "בארץ מדבר", שקבלו עליהם תורתו
 ומלכותו ועלו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו,
 שנאמר: (לקמן לב) "וירח משעיר למו, הופיע מהר
 פארן". ובתהו ילל ישמן • ארץ ציה ושמה,
 מקום יללת תנינים ובנות יענה, אף שם נמשכו אחר
 האמונה, ולא אמרו למשה: 'היאף גצא למדברות,
 מקום ציה ושמומן?' כענין שנאמר: (ירמיה ב) "לכתף
 אחרי במדבר". יסבבנהו • שם סבבם והקיפם

יא) בנשר יעיר קנו על-גוזליו ירחף יפרש
 יקחהו ישאהו על-אברתו:

יג"ב בנשר יעיר קנו • נהגם ברחמים ובחמלה
 בנשר הזה רחמני על בניו, ואינו נכנס לקנו פתאם,
 עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
 עשר, וכתוב (שם) ואחר נפצו
 משפחות הפנעני, דמשמע דאחד מן
 המשפחות נחלקה לשנים, זהו
 הפריזי שאינו מנוי פאן, הרי שנים
 עשר, וזהו למספר בני ישראל: תורה ט
 (י) ימצאהו בארץ מדבר. כמו
 ימצאהו, שהמציא להן כל צרכן, כגון
 באר ושליו, שמלתם לא בלתה ורגלם
 לא בצקה: ובתהו ילל ישמן. ובאותו
 תהו דמדבר שהיא מקום שממה
 ויללה, שאין שם רק תנים ובנות יענה
 שמספדין ומיליין כמה דאת אמר
 (מכא א ח) אעשה מספד פתנים וגו', שם
 המציא כל צרכן, וכן תרגום אונקלוס.
 למקומו, כמה דאת אמר (בראשית יא ח)
 ויפץ ה' אתם משם וגו':
 יצב גבלת עמים למספר בני
 ישראל. בורר נחלה לשנים עשר
 שבטים אף על פי שעדיין לא נולדו,
 פיצד, שמסר ארץ ישראל לבני כנען
 שהם עבדים לבני שם כדי שלא
 יוכלו לערער עליהם כשיבואו ליטלה
 מידם. ובני כנען שנים עשר היו
 דכתיב (בראשית י ט"ח) וכנען ילד את
 צידן בכור ואת חת, ואת היבוס ואת
 האמרי ואת הגרגשי, ואת החוי ואת
 הערקי ואת הסיני, [ואת הארנוד]
 ואת הצמרי ואת החמתי, הרי [אחד]

מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר: 'מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס בכני', אף הקדוש-ברוך-הוא: (שמות יט) 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', כשנסעו מצרים אתריהם והשיגום (חונים) על הים, היו זורקים בהם חצים ואבני בליסטראות, מיד: (שמות יד) 'ויסע מלאך האלהים וגו', ויבא בין מחנה מצרים וגו'."

ואינו נוגע, אף הקדוש-ברוך-הוא, (איוב לו) שדי לא מצאנוהו שגיא כח, כשפא ליתן תורה, לא נגלה עליהם מרות אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר: (להלן) (א) 'ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן, ואתה מרכבות קדש', (חבקוק א) "אלה מתמן בא", זו רוח רביעית. פרש כנפיו יקחהו • כשפא ליטלן ממקום למקום, אינו נוטלן ברגליו כשפאר עופות, לפי ששפאר עופות יראים מן הנשר, שהוא

(יב) יהוה בדר ינחנו ואין עמו אל נכר:

יב יי בלחודוהי עתיד לאשרייתהון בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולא יתקנם קדמוהי פלחן טעון :

יזכרו הראשונות שעשה להם, ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם, לפיכך צריך לישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על "זכר ימות עולם, בינו שנות דר-ודר", בן עשה להם, וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכר.

כ"ט ה' בדר • ה' - בדר לבטח נהגם במדבר. ואין עמו אל נכר • לא היה כח באחד מפל אלהי העובדי-כוכבים להראות כחו ולהלחם עמם. ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר: דברי תוכחה הם להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לבגד ולא



~ יום שלישי כ"ח אלול ~

יג אשרינון על תקפי ארעא ואוכלנון בנת סנאיהון ויהב להון בנת שליטי קרוין ונכסי יחבי כרפיז תקיפיז :

(יג) ירפבהו על-במתי ארץ ויאכל תנובת שדי וינקחו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור:

ישראל שקלים לנוב ולהתבשל מכל פרות הארצות. וינקחו דבש מסלע • מעשה באחד שאמר לבנו בסיכני: 'הבא לי קציעות מן החבית'. הלך ומצא

כ"ט ירפבהו על-במתי ארץ • כל המקרא כתרגומו. ירפבהו וגו' • על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות. ויאכל תנובת שדי • אלו פרות ארץ

~ נקודות משיחות קודש ~

ובפרט בנוגע ליהודים, ועל-אחת-וכמה בנוגע לגוי קדוש היושב בארץ הקדש. ובגמרא שאת על פי תורת החסידות, אשר תכלית כל עבודת האדם היא הגברת הצורה על החמר והרוחניות על הגשמיות.

ירפיהו על במתי ארץ (לב, יג) על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות (רש"י) זה-עתה קבלתי ידיעה . משובו של מר לארצנו הקדושה. ואף-על-פי שבא מארץ הרים וגבעות, כמו שאמרנו, הרי . . ארץ ישראל גבוה מכל הארצות, זאת אומרת ששובו . . בודאי יש בזה עליה בכל המובנים, הן בגשם והן ברוח, שזה בזה תלוי.

(אגרות קודש, כרך כז, עמ' קטז)

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יג) ירפבהו על במתי ארץ. כמה דאת אמר (להלן לג כט) ואתה על במותימו תדרך: ויאכל תנובת שדי. מאחר שבאו לארץ אכלו תנובת השדה ופסק המן, כדכתיב (יהושע ה י"ב) וישבת

לְשׁוֹן שְׂדֵהָ. חִלְמִישׁ צוּר. תִּקְפוּ וְחִזְקוּ שֶׁל סִלְעַ. כְּשָׂאֵינוּ דְבוּק לַתְּבֵה שֶׁלְאַחֲרָיו נְקוּד 'חִלְמִישׁ', וּכְשֶׁהוּא דְבוּק נְקוּד 'חִלְמִישׁ'.

הַדְּבַשׁ צָף עַל פִּיָּה, אָמַר לוֹ: 'זוֹ שֶׁל דְּבַשׁ הִיא', אָמַר לוֹ: 'הַשֶּׁקַע יָדָךְ לַתּוֹכָה וְאַתָּה מַעֲלָה קְצִיעוֹת מִתּוֹכָה' (ספרי). וְשָׂמֵן מִחִלְמִישׁ צוּר. (מנחות פה) אֵלוּ יוֹתִים שֶׁל גּוֹשׁ חֶלֶב. בְּמַתִּי אֶרְץ. לְשׁוֹן גִּבְהָ. שְׂדֵי.

יד יִבֵּה לְהוֹן בְּזַת מַלְכִיהוֹן וְשִׁלְטִיהוֹן עִם עֵתֵר וּבְרִבְיָהוֹן וְתַקְפִּיהוֹן עִמָּא דְאַרְעֵהוֹן וְאַחְסִסְנָתְהוֹן עִם בְּזַת חִילִיהוֹן וּמְשַׁרְיָתְהוֹן וְדַם גְּבַרְיָהוֹן יִתְשַׁד כְּמִיָּא:

(יד) חֲמָאֵת בְּקָר וְחֵלֶב צֵאֵן עִם־חֵלֶב פְּרִים וְאֵילִים בְּנִי־בֶשֶׁן וְעֵתוּדִים עִם־חֵלֶב פְּלִיּוֹת חֲטָה וְדַם־עֵנָב תִּשְׁתֶּה־חֶמֶר:

דְּבוּק, נְקוּד 'חֶלֶב' בְּחֶטֶף פֶּתַח, כְּמוֹ (שמות כג) "בְּחֶלֶב אֱמֹו". פְּרִים. כְּבָשִׂים. וְאֵילִים. כְּמִשְׁמַעוּ. בְּנִי־בֶשֶׁן. שְׂמָנִים הִיוּ. פְּלִיּוֹת חֲטָה. חֲטִים שְׂמָנִים בְּחֶלֶב פְּלִיּוֹת, וְגַסִּין כְּכּוֹלֵא. וְדַם־עֵנָב. הִנֵּה שׁוֹתָה עֵנָב וְטוֹעַם יֵין חֲשׁוּב. חֶמֶר. יֵין בְּלִשׁוֹן אֶרְמִי. חֶמֶר. אֵין זֶה שֵׁם דְּבַר, אֲלֵא לְשׁוֹן מְשַׁבַּח בְּטַעַם, וּוינו"ש בְּלַע"ז (וויניבטט). ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס: 'אשרינון על תקפי ארעא וגו'.

כ"ט חֲמָאֵת בְּקָר וְחֵלֶב צֵאֵן. זֶה הִנֵּה בִימֵי שְׁלֹמֹה, שְׁנָאֶמַר: (מלכים א ד) "עֲשֵׂרָה בְּקָר בְּרִיאִים וְעֶשְׂרִים בְּקָר רְעִי וּמֵאָה צֵאֵן". עִם־חֵלֶב פְּרִים. זֶה הִנֵּה בִימֵי עֲשֵׂרֵת הַשְּׂבָטִים, שְׁנָאֶמַר: (עמוס ו) "וְאוֹכְלִים פְּרִים מִצֵּאֵן". חֶלֶב פְּלִיּוֹת חֲטָה. זֶה הִנֵּה בִימֵי שְׁלֹמֹה, שְׁנָאֶמַר: (מלכים א ד) "וַיְהִי לֶחֶם שְׁלֹמֹה וְגו'". וְדַם־עֵנָב תִּשְׁתֶּה־חֶמֶר. בִימֵי עֲשֵׂרֵת הַשְּׂבָטִים (עמוס ו) "הַשׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי יֵין". חֲמָאֵת בְּקָר. הוּא שׁוּמֵן הַנִּקְלָט מֵעַל גְּבֵי הַחֶלֶב. וְחֵלֶב צֵאֵן. חֶלֶב שֶׁל צֵאֵן, וּכְשֶׁהוּא

טו וְעֵתֵר יִשְׂרָאֵל וּבְעַט אֲצִלַּח תְּקוּף קִנָּא נְכִסִּין וּשְׂבַק פְּלַחַן אֱלֵהָא דְעֻבְדָּה וְאַרְגוּ קְדָם תְּקִיפָא דְפְרָקָה:

(טו) וַיִּשְׁמֵן יִשְׂרוּן וַיְבַעַט שְׂמָנֵת עֲבִית כְּשִׁית וַיִּטַּשׁ אֱלֹוֶה עֲשֵׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ:

דְּגוֹשׁ, הִנֵּה נִשְׁמַע כְּשִׁית אֵת אַחֲרִים, כְּמוֹ: (איוב טו) "כִּי כֶּסֶף פָּנָיו". וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ. גְּנָהוּ וּבִזְהוּ, כְּמוֹ שְׁנָאֶמַר: (יחזקאל ח) "אַחֲזִרְיָהֶם אֶל הַיְכָל ה' וְגו'", אֵין נְבוּל גְּדוּל מִזֵּה.

כ"ז עֲבִית. לְשׁוֹן עֲבִי. כְּשִׁית. כְּמוֹ "כְּשִׁית", לְשׁוֹן: (איוב טו) "כִּי כֶּסֶף פָּנָיו בְּחֵלְבוֹ", כְּאַדָּם שֶׁשָּׂמֵן מִבְּפָנָיו וְכִסְלֵיו נִכְפָּלִים מִבְּחוּץ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שם) "וַיַּעַשׂ פִּימָה עֲלֵי כֶּסֶל". כְּשִׁית. יֵשׁ לְשׁוֹן קַל בְּלִשׁוֹן 'כְּסוּי', כְּמוֹ: (משלי יב) "וְכִסָּה קִלּוֹן עֲרוֹם". וְאֵם כְּתַב 'כְּשִׁית'

טז אַקִּנְיָא קְדָמֹוהִי בְּפִלְחָן טַעֲוֹן בְּתוֹעֲבַתָּא אַרְגִּיזוּ קְדָמֹוהִי:

(טז) יִקְנָאָהוּ בּוֹרִים בְּתוֹעֲבַת יַכְעִיסָהוּ:

דעת זקנים מבלי התוספות - עוז והדר

(יד) עִם חֶלֶב פְּרִים וְאֵילִים. מִיֵּטֵב שֶׁל כְּבָשִׂים וְאֵילִים, כְּמוֹ וְאִכְלוּ אֵת חֶלֶב הָאֶרֶץ (בראשית מה יח): עִם חֶלֶב פְּלִיּוֹת חֲטָה. פְּלִיּוֹת מִמֶּשׁ, לְפִי שְׂבֻכֵּי פְלִיּוֹת יֵשׁ חֲרִיץ מְדַמָּה אוֹתָם בְּחִישָׁה: וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חֶמֶר. שְׂיֵהָא הֵיִן אָדוּם כְּדָם, וְחֲשִׁיבוֹת הוּא כְּמָה דְאֵת אָמַר (משלי כג לא) אֵל תִּרָּא יֵין כִּי תִאָּדָם: תורה טו (טז) בְּתוֹעֲבַת יַכְעִיסָהוּ. בְּגוּל וְעֲרִיּוֹת, שְׁנָאֶמַר בְּהֶם (ויקרא יח כו) כִּי אֵת הַתּוֹעֲבַת הָאֵל עֲשׂוֹ: תורה יז

עֲלִיָּה (לעיל כה ח) וַיִּדְחָה לֹא־תַעֲשֶׂה דְאַלְמָנָה [וגו'] לֹא יִקַּח (ויקרא כא יד), וּמִשְׁנֵי גְזִירָה בִּיאָה רֵאשׁוֹנָה אִשׁוּ בִּיאָה שְׁנִיָּה, דְּמִבִּיאָה רֵאשׁוֹנָה אֲקִיָּים לִיָּה עֲשֵׂה, הִכָּא נְמִי דְכוּוֹתָה: וַיִּנְקְהוּ דְבַשׁ מִסִּלְעַ. שְׂהִיו עוֹשִׂים הַדְּבוּרִים דְּבַשׁ בְּנִקְיֵי הַסִּלְעִים, וְגַם הַתְּמָרִים גְּדֻלִים עַל הַסִּלְעִים [מִהֶם] יוֹצֵא הַדְּבַשׁ: וְשָׂמֵן מִחִלְמִישׁ צוּר. שְׂהִיָּתִים הַגְּדוּלִים בְּסִלְעִים הֵם טוֹבִים מֵאוֹתָן שְׂבֻכֵּי עֲשֵׂה, לְפִי שְׂחֻמָּה זוֹרְחַת עֲלֵיהֶם תְּמִיד וּמִמִּתְקֵן, כְּמָה דְאֵת אָמַר (להלן לג יד) וּמִמְגֵד תְּבוּאֹת שְׂמֶשׁ: תורה יד

הֶתֶם (קידושין לח). דְּקָרִיב עוֹמֵר וַיִּבְרַר אָכוּל. וְהַקְּשָׁה הֵרֵב נֶתֶן הָאוֹפֵינְאִי ל', לְמָה הַמִּתְיַנּוּ עַד לֹא־חַר הַקְּרִבַת הָעוֹמֵר, יְבוֹא עֲשֵׂה דְבַעֲרָב תִּאָּכְלוּ מִצַּת (שמות יב יח) וַיִּדְחָה לֹא־תַעֲשֶׂה דוֹלְחָם וְקָלִי וְכִרְמֵל וְגו' (ויקרא כג יד), כְּמוֹ שֶׁעֲשֵׂה דְמִילָה דוֹחָה לֹא־תַעֲשֶׂה דְצִרְעַת (שבת קלב). וְחֲרִיץ גְזִירָה כְּפִיֵּת רֵאשׁוֹן אִשׁוּ כְּפִיֵּת שְׁנִי, דְּמִכְפִּיֵּת רֵאשׁוֹן שְׂיֵאכַל מִן הַמִּצָּה אֲקִיָּים לִיָּה עֲשֵׂה, וְנִמְצָא עוֹבֵר לֹא כְּכִפִּיֵּת שְׁנִי, דְּכִכִּי הִיא גְזוּנָא אֶמְרִינָן (יבמות כ) בִּיבְמָה שְׁנִפְלָה לְפָנֵי כְּהֵן גְּדוּל דְּלָא מִיבְמָה, [יְבוֹא עֲשֵׂה דִיבְמָה] יְבֵא

כ"ט"י • וְקִנְיָהּוּ • הִבְעִירוּ חֲמַתוֹ וְקִנְיָתוֹ. בְּתוֹעֵבַת • בְּמַעֲשֵׂים תְּעוֹבוּסִים כְּגוֹן מִשְׁכַּב זְכוֹר וּכְשָׁפִים, שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵם "תוֹעֵבָה".

(י) וַיִּבְחֹוּ לַשְּׂדִים לֹא אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם חֲדָשִׁים מִקְרָב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם • יוֹדְבָחוּ לַשְּׂדִין דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף דְּחִלּוֹן דְּלֹא יִדְעִינוּ חֲדָתָא דִּי מִקְרִיב אֲתַעֲבִידָא לֹא אֲתַעֲסָקוּ בְּהוֹן אֲבֹתַיְכוֹן :

כ"ט"י • לֹא אֱלֹהִים • בְּתַרְגוּמוֹ: 'דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף', אֵלוּ הֵיךְ בְּהֵם צְרוּף לֹא הֵיחָהּ קִנְיָהּ כְּפּוֹלָה כְּמוֹ עֲכָשׁוּ. חֲדָשִׁים מִקְרָב בָּאוּ • (ספרי) אֶפְלוּ הָאוֹמוֹת לֹא הָיוּ רְגִילִים בְּהֵם, נִכְרִי שֶׁהָיָה רוֹאֶה אוֹתָם, הֵיךְ אוֹמֵר: 'זֶה צֵלָם יְהוּדִי'. לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם • לֹא יָרְאוּ

(יח) צוּר יִלְדֶךָ תִּשִׁי וְתִשְׁבַּח אֵל מְחַלְלֶךָ: כ"ט"י • תִּשִׁי • תִּשְׁבַּח. וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ: כְּשָׁבָא לְהַטִּיב לָכֶם, אֲתֵם מְכַעֲסִין לְפָנָיו וּמְתִישִׁים כַּחוֹ מִלְּהַטִּיב לָכֶם. אֵל מְחַלְלֶךָ • מוֹצִיאֶךָ מִרְחֹם, לְשׁוֹן (תהלים כט) "יַחַלֵּל אֵילֹת", (שם מה) "חִיל בִּיּוֹלְדָה".



~ יום רביעי כ"ט אלול ~

(ט) וַיִּרְא יְהוָה וַיִּנְאֹץ מִכַּעַם בָּנָיו וּבְנֵיתָיו: יט וַגְּלִי קָדָם יי וְתַקַּף רִגְנָה מִדְּאַרְגִּיזוֹ קְדַמּוּהִי בְּנֵין וּבָנָן :

(כ) וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָּנַי מֵהֶם אֲרֹאֶה מַה אַחֲרֵיהֶם כִּי דוֹר תִּהְפַּכְתָּ הֵמָּה בָּנִים לֹא-אֲמֵן בָּם: זְהִי בְּסוֹפֵיהוֹן אַרְי דְּרָא דְאַשְׁנִיּוּ אֲנוּן פְּנִיָא דְלִית בְּהוֹן הִימְנֵנוּ :

כ"ט"י • מַה אַחֲרֵיהֶם • מַה תַּעֲלֶה בְּהֵם בְּסוֹפָם. כִּי דוֹר תִּהְפַּכְתָּ הֵמָּה • מִהִפְכִּין רְצוֹנוֹ לְכַעַס. לֹא-אֲמֵן בָּם •

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יז) וַיִּבְחֹוּ. לְעַבְדֵּה-יְהוָה שֶׁהוּא דְבָר נִמְאָס: לֹא אֱלוֹהִים. שְׂאִין לוֹ כַח וְלֹא חוֹזֵק, כְּמוֹ וְאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ לְקַח (יחזקאל יז ג). וְאוּנְקָלוֹס תַּרְגֵּם דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף, אִף אִם הֵיךְ בְּהֵם שׁוּם צְרוּף לֹא הֵיחָהּ [הַקִּנְיָהּ] כְּפּוֹלָה כְּמוֹ שֶׁהִיא עֲכָשׁוּ. וְאָמַר לִיהֵ הֵהוּא רֹמְמָה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, אֶלְהֵכוֹן קִנְיָהּ הוּא דְכַתִּיב (שמות כ ד) אֵל קִנְיָא, כְּלוּם מִחֲקִנְיָא אֵלָא גְבוּר גְבוּר, וּכְתִיב (פסוק כא) הֵם קִנְיָוִנִי בְּלֹא אֵל [וּגוֹי] וַיִּנְיֵי אֶקְנִיאִם בְּלֹא עִם. אָמַר לוֹ אֲמַשׁוּל לָךְ מִשָּׁל לְמַה הִדְבָּר דּוּמָה, לְאָדָם שֶׁנִּשְׂא אִשָּׁה יִפֵּת תּוֹאֵר בִּיּוֹתָר וְחִזָּר וְלָקַח אַחֲרָת עֲלֶיהָ כְּעוֹרָה בִּיּוֹתָר, כְּעֵסָה עֲלָיו הָרַאשׁוֹנָה וְאִמְרָה

לו, אֵילוּ לְקַחַת הַגּוֹנָה לֹא הֵיחָתִי מִקְפָּדָת, עֲכָשׁוּ שֶׁהִיא כְּעוֹרָה הַקְּפִידָה כְּפּוֹלָה. כִּף אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, בֵּינוֹן שְׂאֲתֵם יוֹדְעִים שְׂאִין בְּהֵם מְמַשּׁוֹת הָרִי הַקִּנְיָהּ כְּפּוֹלָה (ראה ע"ז נה. וספרי):

אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם. לֹא הִפְכִירוּם שֶׁהֵיךְ בְּהֵם שׁוּם תּוֹעֲלָת. וְהִרְבַּ יוֹסֵף קָרָא פִּירִשׁ, לְפִי שֶׁבְּהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּתִיב (שמות ג ז) כִּי יִדְעָתִי אֵת מִכְּאֲבִיו, אֲכַל הֵם לֹא יָדְעוּ בְּצִרּוֹתֵיהֶם וְלֹא עָמְדוּ לָהֶם:

חֲדָשִׁים מִקְרָב בָּאוּ. לֹא נִקְרְאוּ אֱלוֹהִים עַד עֲכָשׁוּ:

לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם. לֹא פְקָדוּם, פְּקָד (לעיל ה ט) מִתְרַגְּמִינוּ

מִסְעָר: תורה יח
(יח) צוּר יִלְדֶךָ תִּשִׁי. הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁבַרְרָא בְּמַעֲזֵי אִמְרָה וְהוֹלִידֶךָ, שְׁכַחַת בְּשִׁבִיל הַחֲדָשִׁים שְׂאִינוּן שׁוּים כְּלוּם:

וְתִשְׁבַּח אֵל מְחַלְלֶךָ. כְּפּוֹלָה הַעֲנָן: תורה יט
(כ) וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָּנַי מֵהֶם. בְּתַרְגוּם, אֶסְלַק שְׁכַנְתִּי מִנְהוֹן. וּמֵאַחַר שְׂאִנִּי מִסְלַק, אֲרֹאֶה מַה אַחֲרֵיהֶם, מַה יוֹעִילוּ לָהֶן אוֹתָן אֱלוֹהוֹת שְׁבַחְרוּ:

כִּי דוֹר תִּהְפַּכְתָּ. שְׁמַחְשָׁבִין הַטּוֹבָה שְׁעִשִׂיתִי עִמָּהֶם לְרַעָה, הָרִי הֵם כּוֹפְרִים כִּי בְּמִצּוֹתַי: תורה כא

שיעור יומי ליום רביעי כ"ט אלול ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת האזינו
 אין גדולי נְכָרִים בָּהֶם, כִּי הוֹרִיתִים דְּרָךְ טוֹבָה וְסֵרוּ מִמֶּנָּה. אֲמַן • לְשׁוֹן (אסתר ב) "וַיְהִי אִמָּן", נודריתור"ה בְּלַע"ז (עריציהעו). דָּבָר אַחֵר: "אֲמַן", לְשׁוֹן אֲמוּנָה,

כא אנון אקניאו קדמי בלא דחלא ארגזיו קדמי בפלחון טעון ואנא אקנונו בלא עם בעמא טפשא ארגזנון :
הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כְּעֶסְוִי בַּהֲבִלְיָהֶם וְאִנִּי אֲקִנְיָאֵם בְּלֹא-עֵם בְּגוֹי נָבֵל אַכְעִיסֵם:

לא הייה, ובעשוו הוא אומר: (עובדיה א) "בְּזוּי אֶתְּהָ מֵאֲד". בְּגוֹי נָבֵל אַכְעִיסֵם • אֵלוֹ הַכּוֹפְרִים, וְכֵן הוּא אֹמֵר: (תהלים יד) "אֲמַר נָבֵל בְּלָבוֹ אֵין אֱלֹהִים".
 כ"י • קנאוני • הבעירו חמתי. בלא-אל • בדבר שאינו אלה. בלא-עם • בעובדי-כוכבים שאין להם שם, כמו שנגמר: (ישעיה כג) "הֵן אֲרִץ פְּשָׁדִים זֶה הָעַם

כב ארי קדום תקיף פאשא נפק מקדמי ברגו ושאי עד שאל עראית ואסף ארעא ועללתה ושצית עד ספי טוריא :
כִּי-אֵשׁ קָדְחָהּ בְּאִפִּי וַתִּיקַד עַד-שְׂאוֹל תַּחֲתֵיתִי וַתֹּאכַל אֲרֶץ וַיִּבְלָה וַתִּלְהַט מוֹסְדֵי הָרִים:

ירושלים המיסדת על ההרים, שנגמר: (שם קכה) "ירושלים הרים סביב לה".
 כ"י • קדחה • בערה. ותיקד • בכם עד היסוד. ותאכל ארץ ויבלה • ארצכם ויבולה. ותלהט •

כג אסף עלימו רעות חצי אכלה-בם :
כִּי-אֶסְפָּה עָלֵימוּ רַעוֹת חֲצִי אֲכַלְה־בָּם:

אספה עלימו רעות • אחבר רעה על רעה, לשון (ישעיה כט) "סִפּוֹ שָׁנָה עַל שָׁנָה", (לעיל כט) "סִפּוֹת הַרְוָה", (ירמיה ז) "עוֹלוֹתֵיכֶם סִפּוֹ עַל זִבְחֵיכֶם". דָּבָר אַחֵר

~ נקודות משיחות קודש ~

שם-טוב, שנה חסד מה' שאדם נשאר חי אחר התפלה. חצי אכלה בם (לב, כג) חצי פלים והם אינם פלים (רש"י) חצי (למוטב) - הינו אהבה ויראה. והם אינם פלים - בכלות הנפש (בתמיהה)? וכמבאר בחסידות על הפסוק "אני הו' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם", שיש להתפלא: איך מתבונן יהודי ב"אני הו' לא שניתי" בעת התפלה ולא מגיע לכלות הנפש? ועל-דרך תורת הבעל-

שם-טוב, שנה חסד מה' שאדם נשאר חי אחר התפלה. אָמֵן, הַעֲדָר כְּלוֹת הַנְּפֹשׁ הוּא לְטוֹבָה, שְׁהָרִי תַכְלִית הַפְּנוּהָ הִיא נִשְׁמָה בְּגוֹף דְּקָא. וְאֲדַרְבָּהּ, אֶהְבֵּת ה' וַיִּרְאֵת ה' מוֹסִיפּוֹת חַיּוֹת בְּנִשְׁמָה בְּגוֹף. (שיחת ערב ראש השנה תשמ"ז - התוועדות תשמ"ז ד עמ' 430)

כד מזו רעב ולחמי רשף וקטב מירי ושן-בהמת אשלה-בם עם-חמת זחלי עפר :
כִּי-מְזִי רָעֵב וְלַחְמִי רֶשֶׁף וְקֵטֵב מִיָּרִי וְשֵׁן-בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח-בָּם עִם-חַמַּת זַחְלֵי עֹפֵר:

מזו רעב • אונקלוס תרגם: 'נפיתי כפן', ואין לי עד מוכיח עליו. ומשמו של רבי משה הדרשן

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
 אָנִיחַ חַץ שְׁלֹא אֶהְיֶה יוֹרָה בָּהֶם: תורה כד
 (כד) מְזִי רָעֵב. שְׁדוּפֵי רָעֵב, כְּמוֹ וְאָמַר לְמֹאז לְאֶתְוֹנָא (על) חַד שְׂבָעָה (דניאל ג ט), שְׁהִי נְחָרִים וְנִקְמָטִים עוֹרָם מִפְּנֵי וְלַעֲפוֹת רָעֵב:
 וְלַחְמִי רֶשֶׁף. שִׁיתְלַחְמוּ בְּגִחְלִים שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב (איוב לד כב) אֵין חֶשֶׁף וְאֵין צְלֻמוֹת לְהִסְתַּר שָׁם פִּעְלֵי אָוֶן: תורה כג
 (כג) אֶסְפָּה עָלֵימוּ רַעוֹת. כְּלוֹמַר לֹא אֲשַׁאֲרֵי שׁוֹם רָעָה בְּעוֹלָם שְׁלֹא אָבִיא עֲלֵיהֶם:
 חֲצִי אֲכַלְה־בָּם. כְּפֶל מֵלֶה הוּא, שְׁלֹא

וְהָיוּ הַרְחֵלִים נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין. חֲמַת זַחְלֵי עֶפֶר • אָרֶס נֹחֲשִׁים הַמַּתְהַלְכִים עַל גְּחוֹנָם עַל הָעֶפֶר, כַּמַּיִם הַזּוֹחֲלִים עַל הָאֶרֶץ. זַחְלָה, לְשׁוֹן מְרוּצָת הַמַּיִם עַל הָעֶפֶר, וְכֵן כָּל מְרוּצַת דְּבַר הַמְשַׁשֵּׁף עַל הָעֶפֶר וְהוֹלֵךְ.

דַּהֲנָה מִהַפֶּף בְּמִזְאָ. וּלְחַמֵי רֶשֶׁף • הַשְּׂדִים נִלְחָמוּ בָהֶם, שְׁנֹאֲמַר: (איוב ה) "וּכְגַי רֶשֶׁף יִגְבִּיהוּ עוֹף", וְהֵם שְׂדִים. וְקָטַב מְרִירֵי • וּכְרִיתוֹת שֶׁד שִׁשְׁמוֹ מְרִירֵי. קָטַב - כְּרִיתָהּ, כְּמוֹ (חושע יג) "אָהִי קָטַבָּךְ שְׂאוֹל". וְשֵׁן-בְּהֵמַת • (ספר) מַעֲשֵׂה הַיָּה

כַּה מִבְּרָא תִתְפַּל חֲרָבָא וּמִתְּוֹנָא חֲרָגַת מוֹתָא אַף עוֹלָמִיהוֹן אַף עוֹלָמִתְהוֹן יִנְקִיהוֹן עִם אֲנִשׁ סְבִיהוֹן:

(כה) מַחוּץ תִּשְׁפַּלְחֶרֶב וּמַחְדָּרִים אֵימָה גַם-בְּחֹר: גַּם-בְּתוֹלָה יוֹנֵק עִם-אִישׁ שׁוֹבָה:

אָחַר: "מַחוּץ תִּשְׁפַּלְחֶרֶב", עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ בַּחוּצוֹת, שְׁנֹאֲמַר: (ירמיה יא) "וּמִסְפַּר חוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם שִׁמְתֶם מִזְבְּחוֹת לְבַשֶּׁת". וּמַחְדָּרִים אֵימָה • עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ בַּחְדָּרֵי חְדָּרִים, שְׁנֹאֲמַר: (יחזקאל ח) "אֲשֶׁר זָקַנִי בֵּית יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים בַּחֹשֶׁךְ, אִישׁ בַּחְדָּרֵי מִשְׁכֵּיתוֹ".

כ"ט • מַחוּץ תִּשְׁפַּלְחֶרֶב • מַחוּץ לְעִיר תִּשְׁפַּלְמֵ חֶרֶב גִּיטוֹת. וּמַחְדָּרִים אֵימָה • כְּשֶׁבֹרַח וְנִמְלֵט מִן הַחֶרֶב, חְדָּרֵי לְבוֹ נוֹקְפִים עָלָיו מַחְמַת אֵימָה, וְהוּא מֵת וְהוֹלֵךְ בָּהּ. דְּבַר אָחַר: "וּמַחְדָּרִים אֵימָה", שֶׁבְּפִי תִהְיֶה אֵימַת דְּבַר, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר: (ירמיה ט) "כִּי עָלָה מוֹת בְּחַלּוֹנֵינוּ", וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס. (ספר) דְּבַר

כּו אֲמַרִית אַחֹל רְגָזִי עֲלִיהוֹן וְאַשְׁצִינוּן אַבְטַל מִבְּנֵי אֲנִישׁא דּוּכְרִגְנִיהוֹן:

(כו) אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זַכָּרִים:

(ישעיה מה) "אֲאֹרְךָ", (איוב טז) "אֲאִמְצַכֶּם כְּמוֹ פִי", וְהָא' הַתִּיכּוֹנָה אֵינָה רְאוּיָה בּוֹ כָּלֵל. וְאוֹנְקֵלוֹס תִּרְגַּם אַחֵר לְשׁוֹן הַבְּרִיתָא הַשְּׁנוּיָה ב'סַפְרֵי', הַחֹזֶלֶקַת תְּבָה זו לְשֵׁלֶשׁ תְּבוֹת: אֲמַרְתִּי אַף אֵי הֵם, אֲמַרְתִּי בְּאִפִּי: 'אֲתָנֶם כְּאֵלוֹ אֵינֶם, שְׂיִאֲמְרוּ רוֹאִיֶהם עֲלִיֶהם: אֵי הֵם'?

כ"ט • אֲמַרְתִּי אֶפְאִיֶהֶם • אֲמַרְתִּי בְּלִבִי אֶפְאֵה אוֹתָם. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ "אֶפְאִיֶהֶם", אֲשִׁיתֶם פְּאֵה, לְהַשְׁלִיכֶם מֵעַל הַפֶּקֶר, וְדַגְמַתּוֹ מְצִינוּ בְּעִזְרָא: (נחמיה ט) "וַיִּתְּנֵן לָהֶם מַמְלָכוֹת וְעַמְמִים וַתַּחֲלִקֵם לְפִאָה", לְהַפְקֵר, וְכֵן חֲבָרוּ מְנַחֵם. וְיֵשׁ פּוֹתְרִים אוֹתוֹ בְּתַרְגּוּמוֹ: "יַחֲוֹל רְגָזִי עֲלִיהוֹן", וְלֹא יִתְכַן, שְׂאֵם-כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב: 'אֶפְאִיֶהֶם', א' אַחַת לְשִׁמוּשׁ, וְאַחַת לְיִסוּד, כְּמוֹ:

כּו אֲלוֹלְפוֹן רְגָזֵא דְסַנְאָה כְּנִישׁ דִּלְמָא יִתְרַבֵּב בְּעַל דְּבָבָא דִּלְמָא יִמְרוּן יִדְנָא תְּקִיפַת לְנָא וְלֹא מִן קָדָם יִי תַבַּת כָּל דָּא:

(כו) לֹאִלִי כַעַם אוֹיֵב אֲגוּר פְּוִי-יִנְפְרוּ צְרִימוּ פְוִי-יִאֲמְרוּ יִדְנוּ רָמָה וְלֹא יְהוּה פֶּעַל כָּל-זֹאת:

כח אַרִי עִם מְאֻבְדֵי עֲצָה אֲנוּן וְלִית בְּהוֹן סוּכְלַתְנוּ:

(כח) בִּי-גֹי אֲבַד עֲצוֹת הַמָּה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:

הַדְּבַר לְתוֹלוֹת גְּבוּרָתָם בְּעִבּוּדֵי-כּוֹכְבִים, שְׂאִין הַגְּדֵלָה שְׁלוֹ. פְּוִי-יִאֲמְרוּ יִדְנוּ רָמָה וְגוֹ', כִּי • אוֹתוֹ גּוֹי. אֲבַד עֲצוֹת הַמָּה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה • שְׂאֵלוֹ הָיוּ חֲכָמִים יִשְׁכִּילוּ זֹאת: "אֵיכָה יִרְדֵּף וְגוֹ'".

פירש"י וזכרנו • לֹאִלִי כַעַם אוֹיֵב אֲגוּר • אִם לֹא שִׁכַּעַס הָאוֹיֵב כְּנוֹס עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם, וְאִם יוּכַל לָהֶם וְיִשְׁחִיתָם, יִתְלָה הַגְּדֵלָה בּוֹ וּבִאֲלֵהוּ, וְלֹא יִתְלָה הַגְּדֵלָה בִּי, וְזֵהוּ שְׁנֹאֲמַר: "פְּוִי יִנְפְרוּ צְרִימוּ", יִנְפְרוּ

דעת זקנים מנעלי התוספות - עוז והדר

א (ז) • חַד מִקְמֵי טִיְהָרָא וְחַד בְּתַר טִיְהָרָא, כְּדָאִיתָא הָתֵם: תּוֹרָה כַּה (כו) אֲמַרְתִּי אֶפְאִיֶהֶם. אֲכַלָּה בָּם, אָפָה מִהֶם שְׂלֵא אֲשִׁאִיר בָּהֶם כְּלוּם, אֲלֵא אֲשַׁבֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זַכָּרִים: תּוֹרָה כּו (כז) לֹאִלִי כַעַס אוֹיֵב אֲגוּר. הַכַּעַס (שַׁעֲשֵׂה) [שִׁיעֲשֵׂה] לִי הָאוֹיֵב. אֲגוּר, אֲנִי נְרָא, כְּמוֹ לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ (לעיל

ויבשריפה, כמו רשפיה רשפי אש (שיר השירים ח ט) • וְקָטַב. לְשׁוֹן כְּרִיתוֹת, כְּמוֹ אָהִי קָטַבָּךְ שְׂאוֹל (חושע יג ט) • לְשׁוֹן מְרִירוֹת, כְּמוֹ מְרוֹרַת פְּתָנִים בְּקִרְבּוֹ (איוב כ יד). וּבְעַרְבֵי פְסָחִים (פסחים קיא) מִפְּרֵשׁ לָהּ לְשׁוֹן שְׂדִים, וּמִסִּיק הָתֵם דְּתַרֵי קָטַב הָיוּ,

~ יום חמישי א' תשרי ~

כט) לו חֲכַמוּ וּשְׁכִילוּ זֹאת יַבִּינוּ לְאַחֲרֵיהֶם: כט אלו חֲכַמוּ אֶסְתַּכְלוּ בְּדָא סְבָרוּ מָא יְהִי בְסוּפִיהוּן:

כ"י) יַבִּינוּ לְאַחֲרֵיהֶם • יִתְנוּ לֵב לְהִתְבּוֹנֵן לְסוּף פְּרַעְנוֹתֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ל) אֵיכָה יִרְדֹּף אַחַד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רַבְבָּה אִם-לֹא כִּי-צוּרִים מְכָרִים וַיהוָה הִסְגִּירָם: ל) אֵיכָה יִרְדֹּף אַחַד אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל. אִם-לֹא כִּי-צוּרִים מְכָרִים וַיהוָה הִסְגִּירָם • מְכָרִים וּמְסָרִים בְּיָדֵינוּ, דִּילְבַר"ר בְּלַע"ז (איבערגעבען).

כ"י) אֵיכָה יִרְדֹּף אַחַד • מִמֶּנּוּ אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל. אִם-לֹא כִּי-צוּרִים מְכָרִים וַיהוָה הִסְגִּירָם • מְכָרִים וּמְסָרִים בְּיָדֵינוּ, דִּילְבַר"ר בְּלַע"ז (איבערגעבען).

~ נקודות משיחות קודש ~

הסגירם - מטעם הידוע ליוצר בראשית. והנה כבוד קדשת מורי-וחמי אדמו"ר אָמַר פֵּעַם, שְׂאִין לְהִצְדִּיק אֶת ה' יוֹתֵר מִדְּאִי . . . אָבַל כְּתִיב "אוֹרֶךְ ה' כִּי אֲנַפֶּת בִּי", הֵינּוּ שְׁלֻעֲתִיד יוֹדוּ לַה' עַל ה"אֲנַפֶּת".

שיחת אחרון של פסח תשי"ז

- תורת-מנחם התועודויות, כרך יט, עמ' 323

כִּי צוּרִים מְכָרִים וַיהוָה הִסְגִּירָם (ל, ב) הַשְּׂמֵדוֹת ל"ע שֶׁהָיוּ בְדוֹרֵנוּ - לֹא הָיוּ מִצַּד פֶּחֶם שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי אֵין לְגוֹי שְׁלִיטָה עַל יְהוּדִי, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הִיא חֵלֶק אֶלְקָה מִמַּעַל מִמָּש. וְהַגַּע בְּעֶצְמָךְ: אִם בְּעֵצֵי הַמִּקְדָּשׁ הַגִּשְׁמִי וְאֲבָנָיו לֹא שֶׁלֹּט הָאוֹיֵב, כְּפִתּוּב "טָבְעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ" - כֹּל-שֶׁכֶּן וְקַל-וְחָמֹר שְׂאִין לוֹ שְׁלִיטָה בְּמִקְדָּשׁ רִוְחָנִי (וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכֶם, בְּתוֹף כֹּל אֶחָד וְאֶחָד). אֵלֶּא צוּרִים מְכָרִים וַיהוָה

לא אָרִי לֹא כְּתִקְפְּנָא תְּקִפְהוּן וּבְעָלִי דְבִבְנָא הוּוּ דִּנְנָא:

סלע. וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים • וְעַכְשָׁו אוֹיְבֵינוּ שׁוֹפְטִים אוֹתֵנוּ, שֶׁהָרִי צוּרֵנוּ מְכָרְנוּ לָהֶם (ספרים אחרים: תרי שצורנו מְכָרְנוּ לָהֶם).

לא) כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרִים וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים:

כ"י) כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרִים • כֹּל זֶה הָיָה לָהֶם לְאוֹיְבִים לְהִבִּין שֶׁהֵשֵׁם הִסְגִּירָם, וְלֹא לָהֶם וְלֹא־לֵהִיָּהֶם הַנִּצְטָחוּן, שֶׁהָרִי עַד הֵנָּה לֹא יָכְלוּ כְּלוּם אֶלְהִיָּהֶם כְּנִגַּד צוּרֵנוּ, כִּי לֹא כְּסִלְעָנוּ סִלְעִים. כֹּל "צוּר" שֶׁבְּמִקְרָא, לְשׁוֹן

לב) כִּי־מִנְפֵן סֹדִם גַּפְנָם וּמִשְׁדָּמוֹת עֵמֶרָה עֲנַבְמוּ עֲנַב־רוֹשׁ אֲשַׁכַּלַּת מְרוֹת לָמוֹ: לב אָרִי כְּפִרְעוֹנֹת עֵמָא דְסוֹדִים פְּרַעְנוֹתֵהוּן וְלִקְוֹתֵהוּן פֵּעַם עֲמֶרָה מִחֲתֵהוּן בִּישׁוּן פְּרִשִׁי חֲזִין וְתִשְׁלַמַּת עוֹבְדֵיהוּן כְּמִרְוֵתֵהוּן:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרִים, וְלֹא נַעֲשׂוּ אוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים עַל צוּרֵנוּ אַחַר שֶׁנַּעֲשׂוּ פְּלִילִים עַל צוּרֵם, וְאַחַר שְׂאִינָם יוֹדְעִים לְתַת לֵב לְכָל זֶה, אֲגוּר פֶּן יִכְעִסוּנִי בְּזֶה שִׁתְּלוּ כֹּל הַשְּׂרָרָה בָּהֶם, וְהִנֵּה לָהֶם לְהִבִּין כִּי מֵאַחַר שֶׁלְקוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם כְּנִיּוֹ שֶׁל מְקוּם עַל רוּעַ מַעֲלֵלֵיהֶם, יֵשׁ לָהֶם לִישׂא קַל-וְחָמֹר בְּעֶצְמָם. וְעַתָּה מִפְּרִשׁ וְהוֹלֵךְ מָה אַחֲרֵיהֶם: תורה לב

לא) כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרִים. וְעוֹד, כִּי יָדְעוּ וְרָאוּ שֶׁצוּרֵם אֵינּוּ כְּצוּרֵנוּ, שֶׁכָּל זְמַן שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוּם לֹא יָכְלוּ לֹא הֵם וְלֹא צוּרֵם עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי אֲדַרְבָּה עֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בָּהֶם וּבִאֲלֵהֵיָּהֶם שִׁפְטִים. וְגַם בְּדָגוֹן מִפְּנֵי הָאָרוֹן כְּדָאֵמֵר (שמואל א' ה') כִּי [קִשְׁתָּה] יָדוֹ עָלֵינוּ וְעַל דָּגוֹן אֶלְהֵינוּ. וְעַכְשָׁיו אוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים וְשׁוֹפְטִים אוֹתֵנוּ כְּפְרַצְוֹנִים. דְּכָר אַחַר,

כט) לוֹ חֲכַמוּ וּשְׁכִילוּ זֹאת. שְׂאִילוֹ חֲכַמוּ הִנֵּה לָהֶם לְהִשְׁכִּיל זֹאת וְלִהְבִּין מֵה יִהְיֶה בְּאַחֲרֵית, וְלִהְבִּין לֵב אֵיךְ נַעֲשֶׂה דְכָר זֶה, כִּי עַם כְּזֶה שֶׁהָיוּ כְּכֹר גְּדוֹלִים עַל כָּל אוֹמָה, וְעַתָּה אֶחָד מִמֶּנּוּ יִרְדֹּף אֶלֶף: תורה ל) אִם לֹא כִּי צוּרִים מְכָרִים. לְשׁוֹן יְמַכֵּר ה' אֶת סִסְרָא (שופטים ד ט): וַה' הִסְגִּירָם. בְּיָדֵינוּ, עַל כָּל הַרְעוֹת שֶׁעָשׂוּ: תורה לא

”בִּשְׂדֵמוֹת קָדְרוֹן”. עֲנִיבֵירוֹשׁ • עֲשֹׁב מֵר. אֲשַׁפְּלֵת מְרֹרֵת לְמוֹ • מִשְׁקָה מֵר רְאוּי לְהֵם, לְפִי מַעֲשִׂיהֶם פְּרַעְנוֹתָם, וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנְקְלוֹס: וְתִשְׁלַמַת עוֹבְדֵיהוֹן פְּמִרְוֹתָהוֹן.

כִּי־מִגֶּפֶן סֹדִם גִּפְנָם • מוֹסֵב לְמַעְלָה: אֲמַרְתִּי בְלִבִּי אֶפְאַיֶהֶם וְאֶשְׁבִּית זְכָרָם – לְפִי שְׁמַעְשִׂיהֶם מַעֲשֵׂה סֹדִם וְעִמּוּרָה. שְׂדֵמוֹת • שְׂדֵה תְּבוּאָה, כְּמוֹ: (חֲבִיקוּק א) ”וּשְׂדֵמוֹת לֹא עָשָׂה אֲכָל”, (מִלְכִים ב כג)

לֵג הָא קְמַרַת תַּנְיָנָא פִס פְּרַעְנוֹתָהוֹן וְכָרִישׁ פִּתְגֵי הוֹזֵן אֲכֹרְאִין:

(לג) חֲמַת תַּנְיָנִים יִנָּם וְרֹאֵשׁ פִּתְנִים אֲכֹר:

מִשְׁתָּה פְּרַעְנוֹתָם. וְרֹאֵשׁ פִּתְנִים • כּוֹסִם, שֶׁהוּא אֲכֹר לְנִשׁוּף. אוֹיֵב אֲכֹרִי יָבֵא וְיִפְרַע מֵהֶם.

כִּי־ חֲמַת תַּנְיָנִים יִנָּם • כְּתַרְגוּמוֹ: הָא קְמַרַת תַּנְיָנָא פִס פְּרַעְנוֹתָהוֹן, הִנֵּה כְּמִרְרוֹת נְחָשִׁים, כּוֹס

לֵד הָלֵא כֵל עוֹבְדֵיהוֹן גְּלוֹן קְדָמִי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא כְּאוֹצְרִי:

(לד) הֵלֵא־הוּא כְּמִם עֲמָרִי חֲתוּם בְּאוֹצְרֵתִי:

לְפִנֵּי. הֵלֵא־הוּא • פְּרִי גִפְנָם וְתְּבוּאֹת שְׂדֵמוֹתָם, כְּמוֹס עֲמָדִי.

כִּי־ הֵלֵא־הוּא כְּמִס עֲמָדִי • כְּתַרְגוּמוֹ, כְּסִבּוּרִים הֵם שְׁשִׁכְחֵתִי מַעֲשִׂיהֶם? כָּלִם גְּנוּזִים וְשִׁמּוּרִים

לֵה קְדָמִי פְּרַעְנוֹתָא וְאַנָּא אֲשַׁלֵּם לְעַדָּן דִּיגְלוֹן מֵאַרְעָהוֹן אֲרִי קָרִיב יוֹם תְּבַרְהוֹן וּמִבְּע דְעֵתִיד לְהוֹן:

(לה) לִי נֶקֶם וְשָׁלֵם לְעַת תַּמוּט רַגְלִם כִּי קָרוֹב יוֹם אִידֶם וְחֵשׁ עֵתְדַת לְמוֹ:

לְהֵם. וְחֵשׁ • כְּמוֹ (ישעיה ח) ”יִמְהַר יְחִישֶׁהָ”. עַד כָּאֵן הַעִיד עֲלֵיהֶם מִשֶּׁה דְבָרִי תוֹכְחָה לְהִיּוֹת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעַד, כְּשֶׁתָּבֵא עֲלֵיהֶם הַפְּרַעְנוֹת יִדְעוּ שְׁאֵנִי הוֹדַעְתִּים מֵרֹאשׁ, מִכָּאֵן וְאֵילָף הַעִיד עֲלֵיהֶם דְבָרִי תַנְחוּמִין שְׂיָבֵאוּ עֲלֵיהֶם כְּכֹלֹת הַפְּרַעְנוֹת, כְּכֹל אֲשֶׁר אָמַר לְמַעְלָה: (לעיל ל) ”וְהִנֵּה כִי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וְגו' וְשָׁב ה' אֲלֶיךָ דָּ אֵת שְׁבוּתְךָ וְגו'”.

כִּי־ לִי נֶקֶם וְשָׁלֵם • עֲמִי נִכּוֹן וּמִזְמֵן פְּרַעְנוֹת נֶקֶם וְשָׁלֵם לְהֵם כְּמַעֲשִׂיהֶם. הַנֶּקֶם יִשְׁלַם לְהֵם גְּמוּלָם. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים ”וְשָׁלֵם”, שֵׁם דְּבָר כְּמוֹ ”וְשָׁלוֹם”, וְהוּא מְגֻנָּת (ירמיה ח): ”וְהַדְּבַר אֵין בָּהֶם”, כְּמוֹ וְהַדְּבַר. וְאִמְתִּי אֲשַׁלֵּם לְהֵם? – לְעַת תַּמוּט רַגְלִם • כְּשֶׁתַּתּוּם זְכוֹת אֲבוֹתָם, שֶׁהֵן סְמוּכִים עֲלָיו. כִּי קָרוֹב יוֹם אִידֶם • כְּשֶׁאַרְצָה לְהִבְיֵא עֲלֵיהֶם יוֹם אִידֶם, קָרוֹב וּמִזְמֵן לְפִנֵּי לְהִבְיֵא עַל־יַדִּי שְׁלוּחִים הַרְבֵּה. וְחֵשׁ עֵתְדַת לְמוֹ • וּמְהֵרָ יָבֹאוּ הָעֵתִידוֹת

לו אֲרִי יִדִין יִי דִינָא דְעֵמָה וּפְרַעְנוֹת עֲבָדוּהִי צְדִיקָא וְתִפְרַע אֲרִי גְלִי קְדָמוּהִי דְבַעְדָּן דַּתְתַּקַּף עֲלֵיהוֹן קַמַת סְנָאָה יְהוֹן מִשְׁלִטְלִין וּשְׁבִיקִין:

(לו) כִּי־יִדִין יְהוָה עֲמוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי יִרְאֶה כִּי־אֵזֶלֶת יָד וְאַפְסַ עֲצוּר וְעוֹזוֹב:

תַּחֲלַת דְּבוּר, כְּמוֹ (ויקרא כה) ”כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ”, כְּשֶׁיָּבֹאוּ עֲלֵיהֶם מִשְׁפָּטִים הַלְלוּ וְיִתְנַחֵם הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל עֲבָדָיו לְשׁוֹב וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם. יִתְנַחֵם • לְשׁוֹן הַפֶּה מִחֻשְׁבָּה, לְהִטִּיב אוֹ לְהַרְע. כִּי

כִּי־ כִּי־יִדִין ה' עֲמוֹ • כְּשֶׁיִּשְׁפֹּט אוֹתָם בִּיִסּוּרִין הַלְלוּ הָאֱמוּרָיִם עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ (איוב לו) ”כִּי כִּם יִדִין עַמִּים”, יִסֵּר עַמִּים. כִּי זֶה אֵינוֹ מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן דְּהָא' לְתַת טַעַם לְדְבָרִים שֶׁל מַעְלָה, אֶלֶּא לְשׁוֹן

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וְחֵשׁ עֵתְדַת לְמוֹ. הַפּוֹרְעָנוֹת הָעֵתִידוֹת לְבֹא עֲלֵיהֶם בְּעֵתָם אַחִישׁ אוֹתָם, כְּמָה דָּאֵת אָמַר (ישעיה ס כב) בְּעֵתָה אַחִישְׁנָה. וְאִמְתִּי יְהִיֵּה הָאוֹת הַנֵּה: תוֹרָה לו (לו) כִּי יִדִין ה' עֲמוֹ. כְּשֶׁיִּדִין ה' דִּין עֲמוֹ וְיִקַּח נִקְמָתוֹ וְדִינוֹ מֵהֶם: וְעַל עֲבָדָיו יִתְנַחֵם. וְעַל יִשְׂרָאֵל

(לב) כִּי מִגֶּפֶן סֹדִם גִּפְנָם. וְיֵצֵא כּוֹס פּוֹרְעָנוֹת עֲלֵיהֶם: תוֹרָה לג (לג) חֲמַת תַּנְיָנִים יִנָּם. שְׂיִשְׁכַּר אוֹתָם: וְרֹאֵשׁ פִּתְנִים אֲכֹר. יִנָּם נְמִי יְהִיֵּה כְרוּשׁ וְלַעֲנָה: תוֹרָה לד (לד) הֵלֵא הוּא. הַפּוֹרְעָנוֹת שְׂאֲבִיא עֲלֵיהֶם כְּמִס עֲמָדִי: תוֹרָה לה

בלשון לע"ז מיינטינדו"ר. עצור • הוא הנושע במעצור המושל. עזוב • מחזק, כמו (נחמיה א) "ויעזבו את ירושלים עד החומה", (ירמיה מט) "איך לא עזבה עיר תהלה".

יראה פראזל יד • כשיראה כי יד האויב הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עצור ועזוב. עצור • נושע על-ידי עוצר ומושל שיעצר בהם. עזוב • על-ידי עזוב. ועוצר הוא המושל העוצר בעם שלא ילכו מפזרים בצאתם לצבא על האויב,

לו ינימר אן דחלתהון פקיפא דהו רחיצין בה:

(לו) ואמר אי אלהימו צור חסיו בו:

הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והצנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה.

כ"י • ואמר • הקדוש-ברוך-הוא עליהם. אי אלהימו • עבודת-כוכבים שעבדו. צור חסיו בו •

לח די תרב נקסתהון הו אכלין שתן תמר נספיהון יקומון פען ויסעדוונכון יהון עליוכו מגן:

(לח) אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרכם יהי עליכם סתרה:

נסיכם. יהי עליכם סתרה • אותו הצור יהיה לכם מחסה ומסתור.

כ"י • אשר חלב זבחימו • היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריבים לפניהם ושותים יין

לט חזו פען ארי אגא אגא הוא ולית אלה בר מני אגא ממית ומחה מחינא ואף מסינא ולית מן ידי משזב:

(לט) ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל:

להרים. ואין אלהים עמדי • עומד כנגדי למחות. עמדי • דגמתי וכמוני. ואין מידי מציל • הפושעים בי.

כ"י • ראו עתה • הבינו מן הפרענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי. אני אני הוא • אני להשפיל ואני



דעת זקנים מבעלי התוספות - עז והדר

שאראה להם גבורתי. ומה שאתם מצרפין שאר אלוהות אלי, ואין אלהים עמדי, אלא אני אמית ואחיה, כדרי להמית ולהחיות, ואם המתי אני בעצמי אחיה אותם, מחצתי ואני ארפאם, ועל מה שאמרתם יקומו ויעזרכם, אין מי שיוכל לעזור להם כי אני לבדי אעזור להם, אכל אתם אין מידי מציל: תורה מ

ישתו יין נסיכם. שהיו מנסכים על גבי המזבח: יקומו ויעזרכם. כל אלוהות: יהי עליכם סתרה. הקדוש-ברוך-הוא אלהיכם: תורה לט (לט) ראו עתה כי אני אני הוא. והקדוש-ברוך-הוא משיב אל האויבים: אתם אומרים אי אלהימו, ראו עתה כי אני אלהיכם, אני הוא

יתנחם במה שהרגיזו לפניו: ואפס עצור ועזוב. ושאין בהם עוצר כח ואין בהם מי שסייעם. והוא כמו עזב תעזב עמו (שמות כג ט): תורה לו (לו) ואמר. האויב: אי אלהימו. שהיו עובדין בזמן שבית המקדש קיים: תורה לח (לח) אשר חלב זבחימו יאכלו. בזמן הקרבת הקרבנות:

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

א ויהי איש אחד מן־הרמתיים שתי רמות היה, צופים ממשפחת צופים, גביאים מחר אפרים לוי היה ושמו אלקנה בן־ירחם בן־אליהוא בן־תחו בן־צוף אפרתי גם צוף היה מחר אפרים: ב ולו שתי נשים שם אחת חנה ושם השנית פננה ויהי לפננה ילדים ולחנה אין ילדים: ג ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה משנה לשנה להשתחות ולזבח ולהתפלל לפני ה' ולזבח שם שלמי שמחה ושלמי חגיגה ליהוה צבאות בשלה ושם שני בני עלי חפני ופנחס פהנים סגני הכהנה ליהוה כי עלי אביהם שמש בכנה גדולה: ד ויהי היום של הבאת קרבנותיו וזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל־בניה ובנותיה מנות מנחת השלמים: ה ולחנה יתן מנה אחת מיוחדת ביפי אפים הראויה להתקבל בסגר פנים ופוח כפי את־חנה אהב ויהוה סגר רחמה: ו וכעסתה פניה צרתה (שתי נשים לאיש אחד תקראנה צרות) גם־פעם פעמים רבות בעבור בכרי שמתה חנה הרעמה ועופה וקצופה כפי־סגר

עטרת מרים

יהוה בעד כנגד רחמה: ז וכן יעשה אלקנה שנה בשנה נתן לה חלק מיוחד להראותה שמתכבד מדי בכל זמן עלתה בבית יהוה כן לפי חנה שבעלה מראה לה תכעסנה פניה ותבכה חנה ולא תאכל: ח ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לךבך הלא אנכי אהבתי אלוך טוב לך גם לעור ולזמן מעשרה בנים: ט ותקם חנה אחרי אכלה מעט בשלה לחיות את הנפש ואחרי שתי ועלי הכהן ישב על־הכפא על־מוזות היכל יהוה: י והיא מרת נפש בכואה להפלה, היתה נפשה מרה לה במאד ותפלל על־יהוה וככה תבכה: יא ותלד גדר ותאמר יהוה צבאות אם־ראה תראה בעני אמתך כמה שאני מענה בצער וזכרתני ולא־תשכח את־אמתך ונתתה לאמתך ורע אנשים שידיה ורע חשוב לשרת לפני ה' ונתתיו ליהוה פלימי חיו ומורה ורע לא־יעלה על־ראשו כי ויהי נור וקדש לה: יב והיה כי הרבתה להתפלל לפני יהוה

הפטרה ליום ראשון של ראש השנה

שמאל א פרק א-ב

א ויהי איש אחד מן־הרמתיים צופים מחר אפרים ושמו אלקנה בן־ירחם בן־אליהוא בן־צוף אפרתי: ב ולו שתי נשים שם אחת חנה ושם השנית פננה ויהי לפננה ילדים ולחנה אין ילדים: ג ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבח ליהוה צבאות בשלה ושם שני בני־עלי חפני ופנחס פהנים ליהוה: ד ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל־בניה ובנותיה מנות: ה ולחנה יתן מנה

אחת אפים כי את־חנה אהב ויהוה סגר רחמה: ו וכעסתה צרתה גם־פעם בעבור הרעמה כפי־סגר יהוה בעד רחמה: ז וכן יעשה שנה בשנה מדי עלתה בבית יהוה כן תכעסנה ותבכה ולא תאכל: ח ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לךבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים: ט ותקם חנה אחרי אכלה בשלה ואחרי שתי ועלי הכהן ישב על־הכפא על־מוזות היכל יהוה: י והיא מרת נפש ותפלל על־יהוה וככה תבכה: יא ותלד גדר ותאמר יהוה צבאות אם־ראה תראה בעני אמתך וזכרתני ולא־תשכח את־אמתך ונתתה לאמתך ורע אנשים ונתתיו ליהוה פלימי חיו ומורה לא־יעלה על־ראשו: יב והיה כי הרבתה

עטרת מרים

שאלתיו: **כא כשבא עת עליה ויעל האיש אלקנה וכלביתו לזבח ליהוה אתיזבח הימים ואתיזכרו שתי רגל לזבות בכל שנה: כב וחנה לא עלתה בשנה ההיא פיראמרה לאישה לא אוזו מביתו עד יגמל הנער תשלם ונקתו הוא 24 חדש, ואחרי הנמלו ובהבאתיו גם אותו אל בית ה' ונראה אתפני יהוה להשתחוות לפני ולהודות לו על הנער היולד וישב שם עדעולם ולא ישוב עוד לביתו: כג ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך כפי הפחד עשי שבי עד יגמלך אתו אך יקם יהוה אתי דברו שיהיה בן בנה האפן שיחכם בו מה שגרה חנה ותשב האשה ותניק אתבנה עדגמלה אתו: כד ותעלהו עמה פאשר גמלתו בפנים שלשה לזבח לה ואיפה אחת קמח וגינת ונגל וזן לנסכים ותבאנהו את הנער בית יהוה שלו ותנער נער קחו ורד: כה וישחטו אתהפך הראשון ויבאו אתהנער אלעלי להראותו שנתקלה תפלתו: כו ותאמר בי אדני מלא שאלתי ואת וקח את תלד הנה ושים עיני עלי חיי נפשך אדני והשבועתי בחיי נפשו, אני האשה הנצבת אשר עמדת פה עמכה בזה בהיותך גם אתה יושב פה להתפלל אליהוה: כז אל בעבור הנער הנה התפללתי ויתן יהוה לי אתשאלתי אשר**

לתקפות הימים ותהר חנה ותלד בן ותקרא אתשמו שמואל כפי מיהוה שאלתיו: כא ויעל האיש אלקנה וכלביתו לזבח ליהוה אתיזבח הימים ואתיזכרו: כב וחנה לא עלתה פיראמרה לאישה עד יגמל הנער ובהבאתיו ונראה אתפני יהוה וישב שם עדעולם: כג ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עדגמלך אתו אך יקם יהוה אתיזכרו ותשב האשה ותניק אתבנה עדגמלה אתו: כד ותעלהו עמה פאשר גמלתו בפנים שלשה ואיפה אחת קמח ונגל וזן לנסכים ותבאנהו בית יהוה שלו ותנער נער קחו ורד: כה וישחטו אתהפך הראשון ויבאו אתהנער אלעלי להראותו שנתקלה תפלתו: כו ותאמר בי אדני מלא שאלתי ואת וקח את תלד הנה ושים עיני עלי חיי נפשך אדני והשבועתי בחיי נפשו, אני האשה הנצבת אשר עמדת פה עמכה בזה בהיותך גם אתה יושב פה להתפלל אליהוה: כז אל בעבור הנער הנה התפללתי ויתן יהוה לי אתשאלתי אשר

עטרת מרים

לפני קדשי הקדשים ועלי שמר אתפיה הנה ממתין לשמוע מדבריה: יג אבל וחנה היא מדברת עללבה בלחש רק שפתייה נעות וקולה לא ישמע ויהשבה חשב אותה עלי לשפרה שלא היו רגלים להתפלל בלחש: יד ויאמר אליה עלי עדמתך תשתפרן כי שבור אסור להתפלל ולשחות במקדש, לכן הסירי את יינד מעליך ואחר קד תבואי אל מקדש אל: טו ותען חנה ותאמר לא אדני לא כן דברה אשה קשתרוח אנכי מצרה ודאנה ומדעה באתי הנה להתפלל ונין ושכר לא שתיתי ואשפך אתנפשי לפני יהוה ומה לי להרים קול להשמוע לזולת: טז אליתתן אתי אמרתך לפני ה' כמו בתבלעל לבוא שבורת לבית ה' פירמב שיתו וכעסי שצתי מבעטת אותי דברתי עדחנה עד היום חנה: יז ויען עלי ויאמר לבי לשלום ואלהי ישראל יתן אתשלתך ומלא את בקשתך אשר שאלת מעמו: יח ותאמר תמצא שפחתך חן בעיניך לבקש עליה רחמים ותלך האשה לדרפה ותאכל לאהיויה ותאכל ופניה הרעים לאהיויה עוד: יט וישכמו בכקר וישתחוו לפני יהוה וישבו ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה אתחנה אשתו וזכרה יהוה עליה וזכרה לפני לטובה: כ ויהי לתקפות הימים ותהר חנה לעת הקור משלום ויהיו ותלד בן ותקרא אתשמו שמואל כפי אמרה מיהוה

להתפלל לפני יהוה ועלי שמר אתפיה: יג ותחנה היא מדברת עללבה רק שפתייה נעות וקולה לא ישמע ויהשבה חשב אותה עלי לשפרה שלא היו רגלים להתפלל בלחש: יד ויאמר אליה עלי עדמתך תשתפרן כי שבור אסור להתפלל ולשחות במקדש, לכן הסירי את יינד מעליך ואחר קד תבואי אל מקדש אל: טו ותען חנה ותאמר לא אדני לא כן דברה אשה קשתרוח אנכי מצרה ודאנה ומדעה באתי הנה להתפלל ונין ושכר לא שתיתי ואשפך אתנפשי לפני יהוה ומה לי להרים קול להשמוע לזולת: טז אליתתן אתי אמרתך לפני ה' כמו בתבלעל לבוא שבורת לבית ה' פירמב שיתו וכעסי שצתי מבעטת אותי דברתי עדחנה עד היום חנה: יז ויען עלי ויאמר לבי לשלום ואלהי ישראל יתן אתשלתך ומלא את בקשתך אשר שאלת מעמו: יח ותאמר תמצא שפחתך חן בעיניך לבקש עליה רחמים ותלך האשה לדרפה ותאכל לאהיויה ותאכל ופניה הרעים לאהיויה עוד: יט וישכמו בכקר וישתחוו לפני יהוה וישבו ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה אתחנה אשתו וזכרה יהוה עליה וזכרה לפני לטובה: כ ויהי לתקפות הימים ותהר חנה לעת הקור משלום ויהיו ותלד בן ותקרא אתשמו שמואל כפי אמרה מיהוה

עטרת מרים

שאלתי מעמו: כח וגם בעת התפלה נרתי כי אנכי השאלתיהו ליהוה פלתימום אשר הוה כל זמן אשר יהוה הוה העולם הוא שאל ליהוה וישתחו שם שמואל להודות ליהוה אשר שם חלקו מעבודי ה' א ותתפלל חנה ותאמר עלץ שמה לבי ביהוה בתשועת ה' רמה

גברה קרני ביהוה לגח בו אויבי, רחב פי על-אויבי על הפקעים אותי בהיותי עקרה כי שמחתי בישועתך שנתת לי בן: ב איך קרוש ביהוה פיראין בורא בלתך שראוי להתפלל אליו ואין צור כאלהינו ומי מהגברים אשר תרמה קרשתו לקרשת הבורא: ג אל-תרבו תדברו גבהה גבהה גאווה ונסוה, אל יצא עתק דברי חזק מפיהם כי אל דעות יהוה הודע הכל ולו ולפני נתכנו נמים עללות מעשה הבריות: ד ועל שהוא ידע הכל, לוח משלם לאיש כמעשהו, ופתאום קשת גברים חתים ויכרו ונכשלים וחסלים אורו חיל חגרו כח: ה אלה שהיו שבעים ורדו מנכסיהם עד בלחם בעבור פת לחם גשפרו עצמם. ורעבים אשר היו משכרים עצמם בעבור הרעבון חרלו מנעו מלחשבור עצמו, כי מצאו די מחסורם עד אשר מי שהיתה עקרה ילדה שבעה בנים ורפת בנים אמללה

עטרת מרים

כי היתה קוברת בניה: ו יהוה ממית בני רבת הבנים ומחיה בני העקרה, וכוה מוריד את פת רבת הבנים שאל לעמק הצר, ויעל העקרה מעלה: ו יהוה מוריש לוח ומעשיר לוח משפיל את הגבורים המושלים בגבורתם ארמרומם את העניים החלשים: ח ה' מקים מעפר דל מאשפת ירים

מעמו: כח וגם אנכי השאלתיהו ליהוה כל- הימים אשר הוה הוא שאל ליהוה וישתחו שם ליהוה: ב א ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי ביהוה רמה קרני ביהוה רחב פי על-אויבי כי שמחתי בישועתך: ג אין-קרוש ביהוה פיראין בלתך ואין צור כאלהינו: ג אל-תרבו תדברו גבהה גבהה יצא עתק מפיהם כי אל דעות יהוה ולו נתכנו עללות: ד קשת גברים חתים ונכשלים אורו חיל: ה שבעים בלחם גשפרו ורעבים חרלו עד- עקרה ילדה שבעה ורפת בנים אמללה: ו יהוה ממית ומחיה מוריד שאל ויעל: ז יהוה מוריש ומעשיר משפיל ארמרומם: ח מקים מעפר דל מאשפת ירים אביון להושיב עם-נדיבים וכפא כבוד ינחלם כי ליהוה מצקי יסודת ארץ וישת וישם עליהם תבל את מקום השיבו, לכן בידו לעשות בעולמו פרצו: ט אולם הכל במשפט, כי רגלי חסידיו ישמר ממלכת ורשעים בחשך ידמו ויכרו בעת נתמלא סאתם פירלא בכח וגבראיש לא תועלים בגורתם ועשרם, כי הכל ביד ה': י טא יהוה יחתו יהיו נשברים מרוביו אנשי מלחמתו של בני עליו על הפלשתים בשמים ירעם יעשה רעם גדול להחיל אותם (לקמן ז י). יהוה טא ידיו בני אפסי-קצות ארץ להיות שופט בישראל, ויסבב במקומות עריהם לשפסם (שם טו) ויתןעו למלפו אשר בני ימלדו אותו והוא שאל וירם קרן משיחו על דוד אמרה:

אביון מנבדו עד להושיב אותו עם-נדיבים שרים וחשובים וכפא כבוד ינחלם כי ליהוה מצקי יסודת ארץ וישת וישם עליהם תבל את מקום השיבו, לכן בידו לעשות בעולמו פרצו: ט אולם הכל במשפט, כי רגלי חסידיו ישמר ממלכת ורשעים בחשך ידמו ויכרו בעת נתמלא סאתם פירלא בכח וגבראיש לא תועלים בגורתם ועשרם, כי הכל ביד ה': י טא יהוה יחתו יהיו נשברים מרוביו אנשי מלחמתו של בני עליו על הפלשתים בשמים ירעם יעשה רעם גדול להחיל אותם (לקמן ז י). יהוה טא ידיו בני אפסי-קצות ארץ להיות שופט בישראל, ויסבב במקומות עריהם לשפסם (שם טו) ויתןעו למלפו אשר בני ימלדו אותו והוא שאל וירם קרן משיחו על דוד אמרה:

ז יהוה מוריש ומעשיר משפיל ארמרומם: ח מקים מעפר דל מאשפת ירים אביון להושיב עם-נדיבים וכפא כבוד ינחלם כי ליהוה מצקי ארץ וישת עליהם תבל: ט רגלי חסידיו ישמר ורשעים בחשך ידמו פירלא בכח וגבראיש: י יהוה יחתו מרוביו עליו בשמים ירעם יהוה ידיו אפסי-ארץ ויתןעו למלפו וירם קרן משיחו:

~ יום שישי ב' תשרי ~

עטרת מרים

א פה אמר יהוה מצא חן בעת שהלכו אחרי במדבר עם ישראל שרידי מחרב מצרים הלך האל הלך לפניהם להרגיעו לחול ארץ מנועם ישראל: ב אומרת ננסת ישראל בגלות, אמת הוא זה כי מרחוק לפני זמן רחוק יהוה נראה לי אך עתה הסתיר פניו ממני בגלות. ענה אותם האל, לא היתה אהבתי

הפטרה ליום שני של ראש השנה

ירמיה פרק לא

א פה אמר יהוה מצא חן במדבר עם שרידי מחרב הלך להרגיעו ישראל: ב מרחוק יהוה נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על-פן משכתיך חסד: ג עוד אבנד ונבנית בתולת

עטרת מרים

אלך לפי שעה אלא ואהבת עולם אהבתיך על-פן משכתיך לך חסד ונראתי לך כבבדי על הר סיני להיות אהבתי לך לעולם: ג הבית הראשון וחשני בנו בני אדם ונחרבו, אבל עוד אבנד אני בעצמי בנו שלשי ונבנית ותשאר בניה עד עולם. בתולת ישראל ערת ישראל עוד תעדי תקשטי תפידך בכל מיני

פאר ויצאת במחול ותצא בקרדו כושחקים של שמחה: ד עם פי עתה
המה שוממין עוד תפעי את כרמים בהרי שמרון נטעו נטעים וקחם
האוב וחקלו יפדו בקפח את פרים, כי מגדל הרבוי לא יוכלו להביאם
ליושלים: ה פי ישׂיום מוכן אשר קראו יבריו בקול נצרים צופים

יא ויבאו ורננו במרום בהר ציון ונהרו ימשכו כהר לבוא אל טוב יהוה
לקבל טובה מרובה על־דגן ועל־תירש ועל־בגדי־צאן ובקר
והיתה נפשם שבעים בטובה כגן רוה שבעה מטוב ה' ולא יוספו
לדאבה להיות בעצבון ודאבה עוד: יב אז תשמח בתולה במחול

ברקוד של שמחה ובחרים וזקנים
ישמחו יחדו והפכתי אהפוד
אבלם שהיה להם מאן לששון
ונחמתים על הצרות שפבלו בעבר
ושמחתים שמחת הלב יותר
מיגונם: יג ורויתי נפש
הכהנים דשן שמן הפרבנות שרבו
מכל המקומות ועמי את־טובי את
הטוב הפא להם מאתי ישבעו נאם
יהוה: יד פה אמר יהוה קול
ברמה בשמי מרום נשמע נהי קול
ילת בכי תמרורים כבי מר והוא
הקול של רחל אפנו אשר מבכה
על־בניה מאנה להנחם ממאנת להנחם
לקבל תחנונים על־בניה כי איננו
ואין מי נשאר פארצם פי כלם גלו:
טו פה אמר יהוה מנעי קולך
מפכי ועיניך מנעי מרמעה פי יש
שכר לפעלתך לפעלת בנד שפבלו
הגלות ולא שכחו את שמי ולא עברו
על בריתי נאם יהוה ונבטול זה
ושבו מארץ אויב: טז וישתקנה
לאחריתך לאחרת טוב לבנדו נאם
יהוה ושבו בנים היוד האחרון
באחרית הימים ישובו לגבולם:
יז שמוע שמעתי אמר ה' אפרים
מלכות עשרת השבטים מתנודר
ומתנבט עם ה' ואמר הנה יפרתני
בספורין ואוסר אבל לא העלת
שאשוב על־דרכך בתשובה, פי אני

ישראל עוד תעדי תפיד ויצאת במחול

משחקים: ד עוד תפעי כרמים בהרי שמרון

נטעו נטעים וחקלו: ה פי ישׂיום קראו

נצרים בהר אפרים קומו ונעלה ציון אל

יהוה אלהינו: ו פייכה אמר יהוה רנו ליעקב

שמחה וצחקו בראש הגוים השמיעו הללו

ואמרו הושע יהוה את־עמך את שארית

ישראל: ז הנני מביא אותם מארץ צפון

וקבצתי מירכתי־ארץ במ עור ופסח הרה

וילדת יחדו קהל גדול ישובו הנה: ח בבכי

יבאו ובתחנונים אובילם אוליכם אל־נחלי

מים בדרך ישר לא יפשלו בה פייחיתי

לישראל לאב ואפרים בכרי הוא: ט שמעו

דברי־יהוה גוים והגידו באיים ממרחק ואמרו

מזרה ישראל יקבצנו ושמרו פרעה עדרו:

י פייכה יהוה את־יעקב וגאלו מיד חזק

ממנו: יא ויבאו ורננו במרום ציון ונהרו אל

טוב יהוה על־דגן ועל־תירש ועל־יצהר

ועל־בגדי־צאן ובקר והיתה נפשם כגן רוה ולא יוספו לדאבה עוד: יב אז תשמח בתולה במחול

ובחרים וזקנים יחדו והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם: יג ורויתי נפש הכהנים

דשן ועמי את־טובי ישבעו נאם יהוה: יד פה אמר יהוה קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים

רחל מבכה על־בניה מאנה להנחם על־בניה כי איננו: טו פה אמר יהוה מנעי קולך מפכי ועיניך

מרמעה פי יש שכר לפעלתך נאם יהוה ושבו מארץ אויב: טז וישתקנה לאחריתך נאם יהוה

ושבו בנים לגבולם: יז שמוע שמעתי אפרים מתנודר ופרתני ואוסר בעגל לא למד השבני

עטרת מרים

דומה כעגל לא למד למשוך בעול, כשנכחו וצנת דרכו עוד יותר, ולכן אני מבקש השבני ואשובה על ידי שתראה לי השתדך כי אתה יהיה אלהי: יח פיראחרי שובי אלך נחמתי מפעשי הרעים שעשיתי ואחרי הודעי שודעתי בעצמי שלא עשיתי הטוב ספקתי על-ידיך בדרך אדם המתחרט בשתי בעצמי בפעשים שעשיתי וגם-נבלמתי כי נשאתי כשזכרתי חרפת העונות שעשיתי מאז

עטרת מרים

נעורי: יח משיב להם ה' הבן יקיר לי שמא בני יקורי הוא אפרים שלא חטא לי מעולם אם ילד שעשועים קטן הוא שהגם שיחטא לפני אביו בכל זאת יאבחנו, ביימתי בכל עת דברי שאדבר בו זכר אזכרנו עוד באהבתי הקדומה על-פני הומו מעי לו יתגוללו רחמי עליו ורחם ארחמנו ואם בן איד תבכש שאעשה לך עתה נקלאות ואובח אותך כמו בימי קדם נאם-יהוה:

ואשובה כי אתה יהוה אלהי: יח פיראחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על-ידי בשתי וגם-נבלמתי כי נשאתי חרפת נעורי: יח הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים פירמדי דברי בו זכר אזכרנו עוד על-פני הומו מעי לו רחם ארחמנו נאם-יהוה:

(מ) כִּי-אֵשָׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי וְאִמַּרְתִּי חִי אֲנֹכִי לְעֵלָם:

מ ארי אתקנית בשמיא בית שכתתי ואמרתי קום אנא לעלמין:

דברתם באזניי (במדבר יד כח), אף פאן] אני נשבע "חי אנכי".

כ"ט כי אשא אל-שמים ידי • כי בחרון אפי, אשא ידי אל עצמי בשבועה. ואמרתי חי אנכי • לשון שבועה הוא, [כמו "חי אני נאם ה' אם לא כאשר

(מא) אִם-שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדַי אָשִׁיב נָקָם לְצָרִי וְלִמְשֹׁנָי אֲשַׁלֵּם:

מא אם על חד תרין כחזו ברקא מסוף שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדינא ידי אתיב פרענותא לסנאי ולבעלי דבבי אשלם:

כ"ט אם-שנותי ברק חרבי • אם אשגן את להב חרבי, כמו (יחזקאל כא) "למען היות לה ברק", פלנדור (גלאנק). ותאחזו במשפט ידי • להניח מדת רחמים באויבי שהרעו לכם, אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה. דבר אחר: "ותאחזו ידי", את מדת המשפט להחזיק בה ולנקם נקם. אשיב נקם וגו' • למדו רבותינו באגדה, מתוך לשון המקרא, שאמר

"ותאחזו במשפט ידי", לא כמדת בשר-וידם מדת הקדוש-ברוך-הוא: מדת בשר-וידם זורק חץ ואינו יכל להשיבו, והקדוש-ברוך-הוא זורק חציו ויש בידו להשיבן כאלו אוחזן בידו, שהרי ברק הוא חצו, שגאמר פאן "ברק חרבי, ותאחזו במשפט ידי", וה"משפט" הזה לשון פרענות הוא, בלע"ז יושטיצא"ה.

(מב) אֲשַׁפִּיר חֲצִי מַדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בְּשַׁר מַדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה מְרֹאֵשׁ פְּרַעוֹת אוֹיֵב:

מב ארזי גירי מדמא וחרבי תקטול בעממיא מדם קטילז ושכזן לאעדאח כתרין מריש סנאה ובעל דכבא:

כ"ט אשפיר חצי מדם • האויב. וחרבי תאכל בשר • בשום. מדם חלל ושביה • זאת תהיה להם מעון דם חללי (ספרים אחרים: חללי דם) ישראל ושביה ששבו מהם. מראש פרעות אויב • מפשע תחלת

פרצת האויב, כי כשהקדוש-ברוך-הוא נפרע מהעובדי-כוכבים, הוא פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם מראשית פרצה שפרצו בישראל.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(מ) כִּי אֵשָׁא אֶל שָׁמַיִם יָדִי. כִּי בְּיָדִי אֲשַׁבֵּעַ אֶל הַשָּׁמַיִם לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּהֵם: אָמַר גְּבִי שְׁבוּעָה (במדבר יד כח) חִי אֲנִי נָאם ה'. וְלֹאֲחֹר שְׁעִשִׁיתִי מִשְׁפָּטִי וְדִינִי בְּיִשְׂרָאֵל, אָשִׁיב נָקָם לְצָרִי וְלִמְשֹׁנָי אֲשַׁלֵּם מֵה שִׁשְׁעִבְדוּ

בהם: תורה מא (מב) מראש פרעות אויב. שאפרע מראש האויב: תורה מג

הַרְנִינוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דַם-עֲבָדָיו יָקוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצַרְיוֹ וּכְפָר אֲדַמְתוֹ עִמּוֹ: פ

מג שִׁבְחוּ עִמָּמָא עִמָּה אַרְי פְּרַעְנוֹת עֲבֹדְהָי
צַדִּיקָא וְתַפְרַע וּפְרַעְנוֹת תְּחִיב לְסַנְאוּהָ
וּיְכַפֵּר עַל אֲרַעָה וְעַל עִמָּה:

לתלות הגדלה ב. ענבמו ענבירוש. הוא
שאמר: "לולי פעס אויב אגור", על ישראל
להרעילם ולהמריכם. לפיכך "אשכלת מדרת למו",
להלעיט אותם על מה שעשו לכני: חמת תנינם
ינים. מוכן להשקותם על מה שעושים להם: כמס
עמדי. אותו הפוס, שנאמר: (תהלים עה) "כי כוס ביד
ה' וגו'": לעת תמוט רגלים. פענן שנאמר: (ישעיה
כה) "תרמסנה רגל": פי ידין ה' עמו. בלשון זה
משמש "כי ידין", בלשון דהא, ואין "ידין" לשון
יסורין, אלא כמו: 'פי יריב את ריבם מיד עושקיהם,
פי יראה פי אולת יד וגו'": ואמר אי אלהימו.
והאויב יאמר: "אי אלהימו", של ישראל, כמו
שאמר טיטוס הרשע כשגדר את הפרכת, פענן
שנאמר: (מכה ז) "ותרא אויבתי ותכסה בושא,
האומרה אלי איז ה' אלהיך": ראו עתה פי אני
וגו'. אז יגלה הקדוש-ברוך-הוא ישועתו, ויאמר:
"ראו עתה פי אני אני הוא", מאתי באת עליהם
הרעה, ומאתי תבא עליהם הטובה. ואין מידי
מציל. מי שייציל אתכם מן הרעה אשר אביא
עליכם: פי אשא אל שמים ידי. כמו 'פי נשאתי',
תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כתרגומו.
אפלו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על
התחתון, וכל-שפן שגבור מלמעלה וחלש מלמטה.
ידי. מקום שכינתי, כמו (במדבר ב) "איש על ידו",
והיה בידי להפירע מכם, אבל אמרתי שחי אנכי
לעולם, איני ממהר לפרע, לפי שיש לי שהות בדבר,
כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם,
והיכלת בידי ליפרע מן המתים ומן החיים. מלך
בשר-ודם שהוא הולך למות, ממהר נקמתו ליפרע

כ"י - הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ששבחו
העובדי-כוכבים את ישראל: 'ראו מה שבחה של
אמה זו שדבקו בהקדוש-ברוך-הוא בכל התלאות
שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו בטובו
ובשבחו'. פי דם-עבדיו יקום. שפיכות דמיהם,
כמשמעו. ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל
החמס, פענן שנאמר: (יואל ד) "מצרים לשמה תהיה,
ואדום למדבר שמה תהיה מחמס בני יהודה",
ואמר (עובדיה א) "מחמס אחיד יעקב וגו'". וכפר
אדמתו עמו. ופיס אדמתו ועמו על הצרות
שעברו עליהם, ושעשה להם האויב. וכפר. לשון
רצוי ופיוס, כמו (בראשית לב) "אכפרה פניו", 'אנחניה
לרגזה'. וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו? עמו.
כשעמו מתנחמים, ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר:
(תהלים פה) "רצית ה' ארצך", במה רצית ארצך? "שבת
שבות יעקב". בפנים אחרים היא נדרשת ב'ספרי',
ונחלקו בה רבי יהודה ורבי נתניה, רבי יהודה
דורש פלה כנגד ישראל, ורבי נתניה דורש פלה
כנגד העובדי-כוכבים. רבי יהודה דורש כלפי
ישראל: "אמרתי אפאיהם", כמו שפרשתי עד "ולא
ה' פעל כל זאת". 'כי גוי אבד עצות המה" - אבדו
תורת, שהיא להם עצה נכונה. "ואין בהם תבונה"
- להתבונן "איכה ירדה אחד" מן האמות "אלף"
מהם, "אם לא פי צורם מקרם", "כי לא כצורנו
צורם", הפל כמו שפרשתי עד תכליתו. ורבי נתניה
דורש כלפי העובדי-כוכבים: "כי גוי אבד עצות
המה", כמו שפרשתי תחלה, עד "ואויבנו
פלילים": פי מגפן סדם גפנם. של העובדי-
כוכבים. ומשדמות עמורה וגו'. ולא ישימו לבם

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לְדַמִּי (סליחות לב' בסיון), גַּם בְּפוֹרְפִינְיָא
מְלֵא גִּוּיֹת:
וכפר אדמתו עמו. ישראל עמו
כפרו אדמתו של הקדוש-ברוך-הוא,
דכתיב (במדבר לח לג) וְלֹאֲרָץ לֹא יִכְפֹּר
לְדָם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדָם שָׁפְכוּ.
וישראל ישפכו דמן של אומות כמו
ששפכו הן דמם של ישראל, כדכתיב
(יחזקאל כה ד) וְנָתַתִּי [את] נְקַמְתִּי בְּאָדָם
בֵּיד עַמִּי יִשְׂרָאֵל: תורה מד

שעתיד הקדוש-ברוך-הוא שיאמר
לאומות, למה שפכתם דמן של
ישראל, והם ירצו לכפור שלא עשו
כך, והקדוש-ברוך-הוא מראה להם
מלבושיו שהוא מלא גויות, פירוש
גופי הקדושים, ולא יוכלו לכפור, ואז
ידין לכל אחד פדין שעשה לישראל
(מדרש תהלים ט ג). וזהו שפירס הפייט (יוצר
ליום ראשון של ראש השנה) 'התאזר
בקדושים', וכן בעקידה 'אל דמי

(מג) הרנינו גוים עמו. אז שבו
האומות לישראל שהם עמו של
הקדוש-ברוך-הוא, ויאמרו (תהלים קמד
ט) אֲשֶׁרֵי הָעַם שָׁכְחָה לוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא נִפְרַע מִצָּרֵיהֶם, כְּדַמְפָּרֵשׁ
יְאֻזִּיל:
פי דם עבדיו יקום ונקם ישיב
לצריו. שישפך דמם כמו ששפכו
דמם של ישראל. וזהו שאמר הכתוב
(תהלים קי ו) יְדִין בְּגוֹיִם מְלֵא גִּוּיֹת,

תְּרַבִּי • הַרְבֵּה 'אִם' יֵשׁ שְׂאִינָם תְּלוּיִים, כְּשֶׁאֲשַׁנֵּן בְּרִק
תְּרַבִּי וְתֵאחֲזוּ בְּמִשְׁפָּט יְדֵי וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁפָּרְשֵׁתִי
לְמַעַלָּה.

בְּחַיִּיו, כִּי שָׁמָּה יָמוּת הוּא אוֹ אוֹיְבוֹ, וְנִמְצָא שְׁלֵא
רָאָה נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, אֲבָל אֲנִי חַי לְעוֹלָם וְאִם יָמוּתוּ הֵם
וְאִנִּי נִפְרַע בְּחַיֵּיהֶם, אֶפְרַע בְּמוֹתָם: אִם שְׁנוֹתַי בְּרִק

~ שבת קודש ג' תשרי ~

מִדּוֹ וְאֵתָּה מִשָּׁה וּמְלִיל יֵת כָּל פְּתַגְמֵי
תְּשַׁבְּחָתָהּ הָדָא קְדָם עֲמָא הוּא וְהוֹשַׁע פִּר
נִזְן:

(מז) וַיִּכַּל מִשָּׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת
בְּאֲזִנֵּי הָעַם הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן־נִזְן:

וְלָמָּה קוֹרְאֶהוּ בְּאֵן 'הוֹשַׁע'? לומר שְׁלֵא זָחָה דַּעְתּוֹ
עָלָיו, שְׂאֵף־עַל־פִּי שְׁנוֹתָנָה לוֹ גְּדֻלָּה, הַשְּׁפִיל עֲצֻמוֹ
כְּאֲשֶׁר מִתְחַלְתּוֹ (ספר י).

כִּי־יֵיִּי הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן־נִזְן • (סוטה י) שְׁבַת שֶׁל דִּיּוּזְגִי
הִיְתָה, נִטְלָה רְשׁוּת מִזָּה וְנִתְּנָה לָזֶה. הַעֲמִיד לוֹ מִשָּׁה
מִתְרַגְּמֵן לִיהוֹשַׁע, שְׁיֵהָא דוֹרֵשׁ בְּחַיִּיו, כְּדִי שְׁלֵא
יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: 'בְּחַיֵּי רַבָּךְ לֹא הִזְיָה לָךְ לְהַרִים רֵאשִׁי'.

~ נקודות משיחות קודש ~

תְּנוּעָה שֶׁל הַרְחַבַת הַדַּעַת וְרוֹמְמוֹת. לומדים אָנוּ
מִיהוֹשַׁע, שְׂאֵדְרֻכָּה: דִּןקָא מִי שְׁזוּכָה לְגְּדֻלָּה, צְרִיף
לְהַשְׁפִּיל אֶת עֲצֻמוֹ כְּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָתוֹ. וְנִהוּ גַם הַכְּלִי לְכַף
שֶׁהִגְדִּילָה תְּתַקֵּים בְּיָדוֹ.

הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן נִזְן (לב, מד) וְלָמָּה קוֹרְאֶהוּ בְּאֵן הוֹשַׁע .
שְׂאֵף־עַל־פִּי שְׁנוֹתָנָה לוֹ גְּדֻלָּה, הַשְּׁפִיל עֲצֻמוֹ כְּאֲשֶׁר
מִתְחַלְתּוֹ (רש"י) כְּאֲשֶׁר יוֹהֲדִי זוּכָה לְגְּדֻלָּה, גְּדֻלוֹת שֶׁל
שְׂרָרָה אוֹ גְּדֻלוֹת בְּעִנְיָן אַחֵר, שְׁזוּכָה לְכַרְכוֹת נַעֲלוֹת מִן
הַשָּׁמַיִם – הוּא עֲלוּל לְחַשֵּׁב, שְׁמִנָּה גּוֹפָא שְׁהוּא זָכָה
לְכַף, סִימָן שְׁהוּא רֵאשִׁי לְדַבְּרֵי, וּכְתוּבָאָה מִכָּף תְּהִיָּה אֲצִלוֹ

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 201)

מִה וְשַׁעֲי מִשָּׁה לְמַלְלָא יֵת כָּל פְּתַגְמֵי
הָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל:

(מז) וַיִּכַּל מִשָּׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־
כָּל־יִשְׂרָאֵל:

מִדּוֹ וְאֵמֵר לְהוֹן שׁוּוֹ לְבַכּוֹן לְכָל פְּתַגְמֵי דִי
אֲנָא מִסְּהִד בְּכוּן יוֹמָא דִּין דִּי תְּפַקְדִּנּוּן יֵת
בְּנִיכוּן לְמִטְרָ לְמַעַבְדַּד יֵת כָּל פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא
הָדָא:

(מז) וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים שְׂיִמּוּ לְבַבְכֶם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
אֲנֹכִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוּם אֶת־בְּנֵיכֶם
לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

הַבֵּית, שְׁהוּא נִרְאָה לְעֵינַיִם וְנִמְדָד בְּקַנְיָה, צְרִיף אָדָם
שְׁיֵהִיו עֵינָיו וְאֲזַנָּיו וְלִבּוֹ מְכוּוְנִים לְהַבִּין – דְּבָרֵי
תּוֹרָה, שְׁהֵן כְּתוּרִין תְּתַלּוּן בְּשַׁעֲרָה, עַל־אַחַת־
כְּפָה־וְכַמָּה.

כִּי־יֵיִּי שְׂיִמּוּ לְבַבְכֶם • צְרִיף אָדָם שְׁיֵהִיו עֵינָיו
וְאֲזַנָּיו וְלִבּוֹ מְכוּוְנִים לְדַבְּרֵי תּוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר:
(יחזקאל ט) "בֶּן אָדָם, רֵאָה בְּעֵינֶיךָ וּבְאָזְנוֹךָ שְׁמַע וְשִׁים
לְכַף וְגוֹ", וְהָרִי דְּבָרִים קַל־וְחִמְרָ, וַיִּמָּה תְּכַנִּית

מִדּוֹ אֲרִי לֹא פְתַגְם רְקָא הוּא מְכוּוְן אֲרִי הוּא
חַיִּיכוּן וּבְפִתְגָמָא הָדִין תּוֹרְכוּן יוֹמִין עַל
אַרְעָא דִּי אַתּוּן עֲבָרִין יֵת יְרַדְנָא תְּמָן
לְמִירְתָּה:

(מז) כִּי לֹא־דַבֵּר רַק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיִּיכֶם וּבְדַבֵּר
הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים
אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ: פ

דְּבָר אַחֵר: אִין לָךְ דְּבָר רִיקָן בְּתוֹרָה שְׁאִם תְּדַרְשֵׁנוּ
שְׁאִין בּוֹ מִתַּן שְׂכָר, תְּדַע לָךְ שְׁכַן אֲמָרוּ חַז"ל: (בבא ש"ט)

כִּי־יֵיִּי כִּי לֹא־דַבֵּר רַק הוּא מִכֶּם • לֹא לְחַנֵּם אַתֶּם
וְגַעִים בְּהָ, כִּי הַרְבֵּה שְׂכָר תְּלוּי בְּהָ, "כִּי הוּא חַיִּיכֶם".

אֲבָרְהָם, שֶׁהָיוּ שְׁלֹטוֹנִים וּמְלָכִים מִתְאַוִּים לַדְּבָק בְּזַרְעוֹ.

לו) "וְאַחֲזוֹת לוֹטֶן תִּמְנַע, וְתִמְנַע הַיְתָה פִּילְגָשׁ וְגוֹ", לְפִי שְׁאֵמְרָה: 'אֵינִי פְדָאִי הָהִיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה, הַלְוָאִי וְאֵהִיָּה פִּילְגָשׁוֹ, וְכָל-כֶּף לְמָה? לְהוֹדִיעַ שִׁבְחוֹ שֶׁל

מח ומליל יי עם משה בכרן יומא הדין למימר: **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:**

מְנִיחִין אוֹתָם לְצֵאתָ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא אָנּוּ נוֹטְלִין סִפּוֹת וְכָלֵי זַיִן וְהוֹרְגִין לָהֶם. אָמַר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'הַרְיֵנִי מוֹצִיאָן בְּחֻצֵי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֵׁישׁ בּוֹ כַח לְמַחֲוֹת, יָבֵא וַיִּמְחָה'. אַף פֶּאֶן בְּמִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, נֶאֱמַר: "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: 'בְּכֶף וְכֶף אִם אָנּוּ מְרַגְּשִׁין בּוֹ, אֵין אָנּוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ, אָדָם שֶׁהוֹצִיאָנּוּ מִמִּצְרַיִם, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּיד לָנוּ אֶת הַשִּׁלּוֹ, וְהַעֲלָה לָנוּ אֶת הַבָּאָר, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, אֵין אָנּוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ'. אָמַר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'הַרְיֵנִי מְכַנְּסוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם וְכוּ'."

כט) «וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה • בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת נֶאֱמַר "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה": נֶאֱמַר בְּנֹחַ (שם ט) "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְגוֹ", בְּמִרְאֵית אוֹרוֹ שֶׁל יוֹם, לְפִי שֶׁהָיוּ בְּנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים: 'בְּכֶף וְכֶף, אִם אָנּוּ מְרַגְּשִׁין בּוֹ, אֵין אָנּוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לִיכְנֵס בְּתֵבָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא אָנּוּ נוֹטְלִין בְּשִׁילְיִן וְקַרְדָּמוֹת וּמְבַקְעִין אֶת הַתֵּבָה'. אָמַר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'הַרְיֵנִי מְכַנְּסוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֵׁישׁ בְּיָדוֹ כַח לְמַחֲוֹת, יָבֵא וַיִּמְחָה'. בְּמִצְרַיִם נֶאֱמַר: (שמות יב) "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיאָה", לְפִי שֶׁהָיוּ מְצִרִים אוֹמְרִים: 'בְּכֶף וְכֶף אִם אָנּוּ מְרַגְּשִׁין בָּהֶם, אֵין אָנּוּ

~ נקודות משיחות קודש ~

עצם הקיום דבני ישראל – "יום הנה"

פְּטִירַת מֹשֶׁה נוֹגַע בְּעֶצֶם הַקִּיּוֹם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁבֵן בְּמִבְאֵר בְּסִפְרִים (מגלה עמוקות ועוד), אֵלוֹ מֹשֶׁה הִיָּה מְכַנְּסֵם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא הֵיָּתָה יְכוּלָּה לְהִיּוֹת גְּלוּת אַחֲרֵי-כֵן, וּמִמִּילָא הֶעֱנֵשׁ לֹא הֵיָּה בְּאִפְּן שֶׁל "שִׁפְפָה הַקֶּבֶ" חֲמַתּוֹ עַל הַעֲצִים וְעַל הָאֲבָנִים" אֶלָּא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲסִי-וְשִׁלּוֹם, וּמִטַּעַם זֶה הֵיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת "עֲלָה אֶל הַר הָעֲבָרִים".

(על-פי לקוטי-שיחות כרך יט עמוד 343 – מותר 'לקראת שבת')

וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: (לב, מח) וְיֵשׁ לְבָאָר, דְּהַטַּעַם שְׁאֵמְרוּ יִשְׂרָאֵל אֵין אָנּוּ מְנִיחִים אוֹתוֹ, אַף שֶׁכָּבַד נְגוּזָה הַגּוּזָה עַל פְּטִירַת מֹשֶׁה, הוּא מִשׁוּם שְׁמִיתַת מֹשֶׁה הוּא עֲנִיָּן הַשִּׁיף לְצַבּוּר, וְהַשׁוֹכֵת הַצַּבּוּר יְכוּלָּה לְכַטֵּל גּוֹזְרֵי-דִין, אַף-עַל-פִּי שְׁנִחַתָּם (ראש השנה יח, א).

וְהַטַּעַם שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הִצְלִיחוּ בְּאֵמַת לְכַטֵּל הַגּוּזָה, מְרַמֵּז הַפְּסוּק בְּאֵמְרוֹ "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", דִּ"הַיּוֹם הַזֶּה"

(מט) **עֲלֵה אֶל-הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר-נֹבֹו אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וְרֵאָה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָזָה:**

(י) **וַיָּמַת בְּהַר אֲשֶׁר אֵתָה עֲלָה שְׁמָה וְהֶאֱסַף אֶל-עַמּוּד בְּאֲשֶׁר-מַת אֶהֱרֵן אֶחִיד בְּהַר הַהָר וַיֵּאֱסַף אֶל-עַמּוּי:**

מט סק לטורא דעבראי הדין טורא דנבו די בארעא דמואב די על אפי ירחו וחיזי קת ארעא דכנען די אנא יחב לבני ישראל לאחסנא:

נרמות בטורא די את סלק לתמן ואתכנש לעמך קמא דמית אהרן אחיך בהר טורא ואתכניש לעמה:

למטה! ועלה. 'פֶּשֶׁט יְדִיד'! וּפְשִׁט. 'פֶּשֶׁט רְגְלִיד'! וּפְשִׁט. 'עֲצִם עֵינִיד'! וְעֲצִם. 'קִמְץ פִּיד'! וְקִמְץ, וְהִלֵּךְ לוֹ. אָמַר מֹשֶׁה: אֲשֶׁרִי מִי שְׁמַת בְּמִיתָה זוֹ.

כט) «בְּאֲשֶׁר-מַת אֶהֱרֵן אֶחִיד • בְּאוֹתָהּ מִיתָה שְׂרָאִית וְחֲמַדָּת אוֹתָהּ, שֶׁהַפְּשִׁט מֹשֶׁה אֶת אֶהֱרֵן בְּגַד רֵאשׁוֹן וְהִלְבִּישׁוֹ לְאֶלְעָזָר, וְכֵן שְׁנֵי וְכֵן שְׁלִישִׁי, וְרֵאָה בְּנֹו בְּכַבּוּדוֹ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'אֶהֱרֵן אֶחִי, עֲלָה

(נא) **עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְּבַר-צֶן עַל אֲשֶׁר לֹא-קִדְשִׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

נא על די שקרתון במימרי בגו בני ישראל
במי מצות רקם מדברא דצן על די לא
קדשתון יתי בגו בני ישראל:

כש"י ◀ על אשר מעלתם בי • גרמתם למעל בי. על
אשר לא-קדשתם אותי • גרמתם לי שלא אתקדש,
אמרתי לכם: (במדבר כ) "ודברתם אל הסלע", והם
הכוהו, והצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן

מימיו בלא הפאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו
ישראל אומרים: 'ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא
לפרענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו
לוקה, כך מקים מצות בוראו, אנו לא כל-שכן?'

(נב) **כִּי מִנְגַד תִּרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

נב ארי מקבל תחזוי ית ארעא ולתמן לא
תעיל לארעא די אנא זהב לבני ישראל: פ
פ פ

כש"י ◀ כי מנגד • מרחוק. תראה וגו' • כי אם לא
תראנה עכשו, לא תראנה עוד בחיידך. ושמה לא

תבוא • כי ידעתי כי חביבה היא לך, על כן אני אומר
לך: 'עלה וראה':

נ"ב פסוקים, כל"ב סימן. חסלת פרשת האזינו

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(נב) **כִּי מִנְגַד תִּרְאֶה אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא. שְׁנֵי דְבָרִים שָׁאֵלָתָּ, אֲשֶׁיִּב פְּנִיד רִיקָם מִן הַכֹּל: חֲסֵלַת פְּרִשְׁת הָאָזִינו**

אעברה נא וראאה (לעיל ג כח). 'אעברה'
לא ינתן לך, 'אראה' ינתן לך, שלא

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסג - רסח

אגרות קודש

ב"ה, בשם השם י"א תשרי, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר אפרים אליעזר שי הכהן

שלום וברכה!

ערב יום הקדוש קודם נסעי על הציון הקי נתקבל המכתב של כת"ר עם המוסגר בו,
והזכרתיו על הציון הקי מתאים לתוכן כתבו.

דאי"ג מפני ביאתי מהציון הקי מאוחר מהמשוער, לא היי שהות ביום לתלפון, אבל הרי
ענינו של יום הקדוש הוא שעצמו של יום עושה כל הנדרש, ויעוין גיי"כ שו"ת צפנת פענח להגאון
מרגזוב חלק א' סי' קי"א וקי"ב, בענין ערב שייק וערב יום הנורא ומוצאי יום הכי"פ.

ויהי רצון אשר יומשכו כל הענינים כמבואר בדא"ח בימי שמחתנו הבע"ל ועל כל ישראל
לטובה ובאופן דקליטה וקליטת כל השומן עד שיקוים בקרוב היעוד בענין המלוכה ומלך אחד יהי
לכולם. יעוין המשך ר"ה תשי"ח היו"ל עתה.

בברכת חג שמח.

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ז אלול < פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק ופרקים עז-עח

יום שני, כ"ז אלול < מפרק קכ עד סוף פרק קלד ופרקים עט-פא

יום שלישי, כ"ח אלול < מפרק קלה עד סוף פרק קלט ופרקים פב-פד

יום רביעי, כ"ט אלול < פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קנ ופרקים פה-פז

יום חמישי, א' תשרי < פרק כ, מפרק א עד סוף פרק י ופרקים פח-צ

יום שישי, ב' תשרי < פרק כ, מפרק יא עד סוף פרק יז ופרקים צא-צג

שבת קודש, ג' תשרי < פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים צד-צו

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ו אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 254, אך הענין הוא פשוט... עד עמ' קכח, האותיות.

נקלט גם בדרגה הנמוכה יותר, על-דרך כמו בראיה גשמית, שלא כמו בשמיעה הקולטת רק דבר רוחני, שהרוחני אינו יכול להיקלט במדרגה התחתונה יותר של ראייה, הוא נשאר בידעיה ורוחנית בלבד, ומשמעות הדבר שאין זה בהתגלות לגבי הדרגה

התחתונה יותר. ואילו

"התגלות" פירושה –

שזה נקלט גם בדרגה

התחתונה יותר, כי הדבר

הוא בהתגלות, מה'

שאינן פתשגת חכמי

האמת, – המקובלים,

שלא נגלה אליהם¹⁶

הוי"ה הנעלם ברוך

הוא¹⁷ בקחינת

התגלות, רק שהם

משיגים תעלומות

חכמה הנעלם [נפח

אחר: בנעלם] – על-דרך

"שמיעה" הקולטת דבר

רוחני, שה'רוחני" נשאר

אז ברוחניותו והשמיעה

וההשגה "לוקחת" אותו

ברוחניותו, כך הם

קולטים בהשגתם את הענין שהוא נעלם ונפלא, אך לא שהענין

הנעלם מתגלה אליהם בהתגלות של ירידה למדרגתם. ומפלא

מהם. ולכן אמרו: – חכמינו ז"ל¹⁸: "חכם עדיף מנביא",

שיכול – החכם, להשיג בחכמתו למעלה מעלה ממדרגות

שיוכלו לירד למטה בקחינת התגלות לנביאים במראה

נבואתם¹⁹, – שכן, כיוון שאל הנביאים, צריך הדבר לרדת

למטה באופן של ראייה, הרי המדרגות הגבוהות ביותר –

על-דרך שנזכר לעיל, הפנימיות של "חכמה עילאה" (עליונה)

– אי אפשר להן לרדת למטה בהתגלות, כי לא יוכלו לירד

ולתגלות אליהם, – לנביאים ב"מראה הנבואה", רק

מדרגות התחתונות, שהן: – ספירות נצח-הוד-יסוד

מלבנות, שהן הן היורדות תמיד ומתגלות מהמשיפע

אך הענין הוא פשוט ומוכן לכל, שיש הפרש גדול בין השגת חכמי האמת כרשב"י והאר"י ו"ל, שהיא השגת חכמה ודעת, ובין השגת משה רבנו עליו-השלום ושאר הנביאים – שהשיגו, בנבואה¹², חכמה בכתוב בשם

"ראיה" ממש: – שעל

ידי "ראיה" רואים את

"מהות" הדבר, ואילו

בהשגה של חכמה ודעת

מבינים רק את "מציאות"

הדבר (ולא מהותו). על

כן, שנבואה נקראת

"ראיה", מביא רבנו הזקן

ראיות ממה שכתוב

במשה רבנו: "וראית

את אחרי", – ולא רק

במשה רבנו (שמדריגת

הנבואה שלו היתה

גבוהה ביותר) כתוב

הלשון "ראיה", אלא גם

בישעיה הנביא כתוב¹³:

"ויראה את ה'", –

ואפילו לפני מתן תורה,

באברהם אבינו, כבר

כתוב גם כן הלשון "ראיה" בנבואתו: "וירא אליו ה"¹⁴. –

כתוב הרי לשון "ראיה", שהיא ראית המהות ממש. ואף ש

– הלשון "ראיה" בענין הנבואה זהו דרך משל, – "ראיה"

זה משל על נבואה, ואינה ראית עין בשר גשמי ממש.

מפל-מקום, הנמשל צריך להיות דומה למשל, – וכיוון

שבמשל הכוונה היא ראית מהות הדבר, כפי שרואים בעין

הגשמית, כך גם בנמשל (ראית הנבואה) צריכה להיות

הכוונה, סוג כזה של ראייה רוחנית ה"לוקחת" את המהות של

המדריגה האלקית שרואים בנבואה, ובתרגום: "וירא אליו

ה'" – "ואתגליא ליה וכו'", שהוא בחינת התגלות,

שנגלה אליו¹⁵ הנעלם ברוך-הוא – נעלם ונסתר, למעלה

מהתגלות, בקחינת התגלות. – "התגלות" משמעותה, שזה

12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ השגת חכ' ודעת" השיגו בכתר וכו'". 13. ישעי' ו, יא. 14. וירא יח, א.

15. "בהערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א "אליו הוי' הנעלם". 16. "בהערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר הצ"צ הגי'

כאן שצ"ל: עליהם, ומעיר ע"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערות שם וז"ל: כן הוא בכת"י המעתיק (גוף כתי"ק הצ"צ אינו). ואולי טעה

וז"ל: אליהם. וכמו"ש באגה"ק לפניו: אליו. 17. "בהערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר הצ"צ הגי' כאן שצ"ל: הוי' בבחי'

(בלי תיבות "הנעלם ב"ה"). 18. ב"ב יב, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ בהשגתם, כנ"ל".

מְלַבֵּשׁ פְּנִימִיּוֹת וְתַעֲלוּמֹת חֲכָמָה שְׁלֹמְעֵלָה מְהַשְׁכֵּל וְהַהֲבֵנָה. – בשיחה קדושה²¹ הסביר פעם הרבי, שרבנו הזקן מדייק בלשון שאין זה "תכלית הטעם", אין זה סוף הטעם של המצוה, כלומר, שלא זו בלבד שאין זה תכלית המצוה עצמה,

אלא זה אפילו לא תכלית הטעם של המצוה, שכן ענינה האמיתי של מצוה הוא הרצון העליון שלמעלה לגמרי מטעם, שלכן הרי עיקר קיום המצוות הוא כדי לקיים את רצון הקדוש-ברוך-הוא. וכפי שכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" כותב בספרו "דרך מצוותיך" (הנקרא גם "ספר טעמי המצוות, כי הוא ספר של טעמים על מצוות) מיד במצוה הראשונה²², שעיקר הכוונה הנדרשת בקיום מצוה היא, לכוון בעשיית המצוה שכן ציוונו בורא העולם לעשות, ושידע האדם שבאותו מעשה הוא

מקיים ציוויו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא, למרות שאין הוא יודע את המכוון והמטרה של המצוה, והוא אומר שם להלן שמה שמובן משהו מטעם המצוה (כמו על דרך הקבלה והחסידות, החקירה והדרוש) אין זה באמת רק רמז של הענין, וכטיפה מים האוקיינוס, ויתירה מזו באינ-ערוך ממש, שכן האדם שלבש בחומר (הגוף) אי אפשר לו להשיג רוחניות, ומשה רבנו שכבר למעלה משלושת אלפים שנה בגן-עדן והולך תמיד מחיל אל חיל בעומק השגת טעמי המצוות, ועל כל אלה (מה שמשנה רבנו משיג) כתוב²³ "לכל תכלה ראיתי קץ" (שלהשגה ולכליון של גן-עדן יש קץ וגבול), ואילו המצוה עצמה "רחבה מצותך מאד" היא "רחבה", בלי גבול, שכן יש בה גבוה וגבוה יותר²⁴. מה שהוא אומר שרק "באיזהו מקומן" נתגלה טעם המצוה, שלכאורה ישנן הרי הרבה מצוות של "משפטים" ו"עדות", שיש בהן טעם גלוי, והן רוב המצוות. כיצד, איפוא, הוא אומר שרק באי אלה מצוות נתגלה טעמן? מובא על כך ב"לקוטי ביאורים" על "תניא" (להרב קארף שי') בשם הרבי, שגם באותן מצוות יש טעם רק למצוה בכלל,

לְהַמְקַבֵּל בְּבְחִינַת מַחִין וְחִיּוּת, פִּדְוֵעַ לְיִוְדְעֵי חַן, – כידוע ללומדי תורת הקבלה, שְׁהַנְצַחַת הַיְהוּדִים מְלֻבָּשׁתָּ שֶׁל הַעֲלִיּוֹן – של המדרגה העליונה יותר, שזו המדרגה התחתונה ביותר של המדרגה העליונה, מְתַלַּבְּשִׁים בְּתַחְתּוֹן

אגרת הקדש

מהמשפיע להמקבל בבחי' מוחין וחיות כידוע לי"ח שהנהי"מ של העליון מתלבשים בתחתון להחיותו שהן הן כלי ההשפעה והורדת החיות מהעליון לתחתון בכל העולמות והמדרגות ולכן ג"כ הן הן המתגלות לנביאים בבחי' התגלות ממש ובתוכן מלוכש אור הבינה שהיא בחי' הבנת האלהות מאור [נ"א ואור] א"ס ב"ה וכתובה מלוכשים אחריים דחכמה שהיא מדרגה שלמעלה מהשכל וההבנה ב"ה כי שם חכמה מורה על מקור השכל וההבנה ולכן אמרו בזהר דאורייתא מחכמה נפקת כי טעמי מצות לא נתגלו והם למעלה מהשכל וההבנה. וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה אין זה הטעם המובן לנו לברו תכלית הטעם וגבולו אלא בתוכו מלוכש פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל וההבנה וכן בכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה לנביאים הכתובים בתנ"ך הן דברי תוכחה והן סיפורי מעשיות מלוכש בתוכם בחינת חכמת אלהות שלמעלה מהשכל וההבנה כנראה בחוש מענין הקרי והכתיב

– במדרגה התחתונה יותר, לְהַחִיּוּתוֹ, שְׁהֵן הֵן כְּלֵי הַהַשְׁפָּעָה וְהוֹרְדֵת הַחִיּוּת מֵהַעֲלִיּוֹן לְתַחְתּוֹן – מהמדרגה העליונה יותר למדרגה התחתונה יותר, כְּכֹל הַעוֹלָמוֹת וְהַמְדְרָגוֹת, וְלִכֵּן גַּם יִפְּזוּ הֵן הֵן הַמְתַגְלוֹת לְנְבִיאִים בְּבְחִינַת הַתְגַּלוֹת מִמַּשׁ, – כפי שהדבר בענין הנבואה, כנזכר לעיל, שזה יורד אליהם באופן של התגלות. וְבְתוֹכָן – בספירות נצח-הוד-יסוד-מלכות, מְלַבֵּשׁ אֹר – ספירת הַבִּינָה, שְׁהִיא בְּחִינַת הַבְּנֵת הָאֱלֹהוֹת מֵאֹר [נֶסֶח אַחֵר: וְאֹר] אֵינְסוּף בְּרוּךְ-הוּא, –

או לפי הנוסח השני, בחצאי ריבוע – הבנת האלקות ואור אינ-סוף ברוך-הוא, שגם "אור אינ-סוף" ברוך-הוא יורד בהבנה זו, וְבְתוֹכָהּ – ב"בינה", מְלַבֵּשִׁים אַחֲרֵיהֶם דְּחֲכָמָה, שְׁהִיא – "חכמה" היא, מְדַרְגָּה שְׁלֹמְעֵלָה מְהַשְׁכֵּל וְהַהֲבֵנָה בְּאֱלֹהוֹת בְּרוּךְ-הוּא, כִּי שֵׁם "חֲכָמָה" מוֹרָה עַל מְקוֹר הַשְׁכָּל וְהַהֲבֵנָה. – כנזכר בפרק י"ח בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שהמלה "חכמה" היא "כח מה"²⁰, דבר שאינו בר הבנה והשגה בשכל, וְלִכֵּן אֵמְרוּ פִּזְהָר, ד' אֹרִיתָא מְחֲכָמָה נִפְקֵת, – תורה באה מחכמה, בזהר בשלח (סב, א) נאמר שאורייתא (תורה) באה מ"חכמה עלילה" (עליונה), וכך גם בזהר חוקת (קפב, א) ואתחנן (רסא, א) ובעוד מקומות, כִּי טַעְמֵי מִצְוֹת לֹא נִתְגַּלוּ, – כענין של שכל ושל הבנה, וְהֵם לְמַעְלָה מֵהַשְׁכָּל וְהַהֲבֵנָה, – למעלה מ"חכמה". וְגַם בְּאִיזְהוּ מְקוֹמָן שֶׁנִּתְגַּלָּה וְנִתְפָּרַשׁ אִיזְהוּ טַעֵם הַמּוֹבֵן לָנוּ לְכַאֲרֵה – אֵין זֶה הַטַּעֵם הַמּוֹבֵן לָנוּ לְבְרוּ, תְּכַלִּית – סוף, הַטַּעֵם – של המצוה, וְגַבּוּלוֹ, – שנאמר שכאן מסתיים הטעם ואין לו עומק יותר, אֵלָּא בְּתוֹכוֹ – בתוך הטעם,

20. זח"ג כח, א. 21. ש"פ וישב ה'תשכ"ד. 22. ד, ב. 23. תהלים קיט, צו. נתבאר לעיל סימן יז. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהמשנה (ברכות לג ב): האומר... אשר במו"צ ח"ג פמ"ח פי' טעם המצוה דשה"ק [דשילוח הקן] כדי לקבוע... ובפיה"מ כ' הרמב"ם עצמו שהיא מצוה שאין לו טעם!".

וְהַכְּתִיב, – מילים בתנ"ך שיש הבדל בין איך שכותבים אותן לבין איך שקוראים אותן, כִּי הַקְּרִי – איך שקוראים את המלה, הוּא לְפִי הַהֲבֵנָה הַנְּגִלִית לָנוּ, וְהַכְּתִיב – איך שכותבים את המלה, הוּא לְמַעַלְה מַהֲשָׁכַל וְהַהֲבֵנָה, שְׁתַּכְּחָה זוּ כְּכַתְּיבָתָה – כפי שנכתבה, אִין לָהּ לְבוּשׁ

בְּבַחֲיִנַת הַהֲבֵנָה, וּבְקִרְיָאתָהּ בְּפֶה – יֵשׁ לָהּ לְבוּשׁ. – של הבנה, שמבינים את המלה לפי תוכנו הפשוט של הענין. כמו למשל, "הוא עשנו ולא (ולו) אנחנו עמו

וצאן מרעיתו"²⁷, שהכתיב הוא "ולא" (באל"ף) שהכוונה היא "ואין", והקרי הוא "ולו" (בוא"ו) שהכוונה היא "ואליו" – הרי הקרי "ולו" (ואליו) יש לו לבוש לפי פשטות הענין, שמדובר כאן: "כי הוא עשנו" – "ולו אנחנו", ואליו אנו מיוחדים בתור "עמו וצאן מרעיתו"; ואלו הכתיב הוא "ולא" (באל"ף) "ואין", הרי במשמעותו העמוקה יש לכך הסבר²⁸, אבל בלבוש הפירוש הפשוט – אין לכך שום הבנה²⁹. וְכֵן הַעֲנִין בְּאוֹתִיּוֹת גְּדוּלוֹת שֶׁבַתְנִיךְ, שְׁהֵן מַעֲלָמָא עֲלָאָה, – מעולם עליון יותר, בספירת ה"בינה", וּמְאִירוֹת מִשָּׁם בְּגִלּוֹי בְּלִי לְבוּשׁ בְּשֵׁאֵר הָאוֹתִיּוֹת.

ואילו פרטיה המרובים של המצוה – לא נתגלה טעמם, כמו, למשל, מצות תפילין, שהמצוה בכלל יש לה טעם, שיהיה "לאות על ירך"²⁵, ואילו פרטיה הרבים של מצות תפילין: שתהיינה מרובעות, ארבע פרשיות בארבעה "בתים" בשל ראש, ובשל יד "בית" אחד בלבד, רצועות שחורות, וכדומה – כל אלה אין להם טעם בגלוי.

וְכֵן בְּכָל דְּבוּר וְדְבוּר שִׁצָא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנִבְיָאִים, הַכְּתוּבִים בְּתַנְיָךְ, – שכל דיבור של נבואה

שבתנ"ך הוא נבואה לכל הדורות, לא רק לאותו זמן שהנבואה נאמרה בו²⁶, הֵן דְּכָרֵי תוֹבְחָה – שנביאים הוכיחו את בני ישראל בדבר ה' של נבואה שנתגלה אליהם, שאז הרי אין זה שהנביא מוכיח את בני ישראל, אלא שהקדוש-ברוך-הוא מוכיח את בני ישראל על ידי הנביא, וְהֵן סְפוּרֵי מַעֲשִׂוֹת – אם הסיפור מופיע בתורה או בנביאים או בכתובים, הרי אמת הדבר שזה כפשוטו, שכך אירע, אך כיוון שזה נקבע בתורה, משמעותו היא ענין נצחי לכל הזמנים, מְלוּבָשׁ בְּתוֹכָם – בדברי התוכחה ובסיפורי המעשיות, בְּחִינַת חֲכֻמַּת אֱלֹהוֹת שְׁלִמְעָלָה מַהֲשָׁכַל וְהַהֲבֵנָה, בְּנִרְאָה כְּחוֹשׁ מַעֲנִין הַקְּרִי

~ יום שני כ"ז אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכח, והנה בחי' חכמת... עד עמ' 256, ושכל.

המלוּבֶשֶׁת בתרי"ג מצוות – היא גם כן בחינת אחוריים של חכמה, כִּי כָּל אַחֲרָיִם שֶׁבְּסִפְרוֹת הֵן מְדַרְגּוֹת תְּחִיּוּצוֹנוֹת וְהַתְּחַתְּנוֹת בְּמַעַלָּה שֶׁבְּסִפְרוֹתָהּ זֶה, מֵה שְׂיוּכְלוּ לִירֵד וְלִהְיוֹת פְּשִׁט לְמַטָּה לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּפָרְוָאִים לְהַחְיוֹתָם; וּבְחִינַת הַפְּנִיִם, – הבחינה הפנימית של הספירה, הִיא הַסִּפְרוֹת

עֲצֻמָּה מִיְחַדְתָּ בְּמַאֲצִילָה אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיְחָד. כְּגוֹן דְּרַךְ־מִשְׁלַל, סִפְרֵי תְּכֻמָּה – אודותה מדובר כאן, שְׁהִיא מִיְחַדְתָּ בְּמַאֲצִילָה אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית

אגרת הקדש

והנה בחי' חכמת אלהות ב"ה המלוּבֶשֶׁת בתרי"ג מצוות התורה נק' בשם בחינת אחוריי' דחכמה כי כל אחוריים שבספירות הן מדרגות החיצונות והתחתונות במעלה שבספירה זו מה שיוכלו לירד ולהתפשט למטה להתלבש בברואים להחיותם וכו' הפנים היא הספירה עצמה המיוחדת במאצילה א"ס ב"ה בתכלית היחוד כגון ד"מ ספירת חכמה שהיא מיוחדת במאצילה

וְהֵנָּה, בְּחִינַת חֲכֻמַּת אֱלֹהוֹת בְּרוּךְ־הוּא הַמְּלַבֵּשֵׁת בְּתַרְי"ג – 613, מִצְּוֹת הַתּוֹרָה – נִקְרְאָתָה בְּשֵׁם "בְּחִינַת אַחֲרָיִם דְּתְּכֻמָּה", – חיצוניות ה"חכמה". לעיל אמר רבנו הזקן, שמה שהשיג משה רבנו בנבואה, בספירת ובחינת ה"חכמה", הוא רק "אחוריים דחכמה", ולאחר מכן אמר, שגם

מה שהתורה "מחכמה נפקת" (באה מבחינת "חכמה") זה גם כן בחינת "אחוריים" של חכמה, שגם "אחוריים דחכמה" הוא ענין שלמעלה משכל ומהבנה – אומרים לכן שתורה באה מחכמה, וכן הוא אומר שחכמת אלקות

25. ואתחנן ו, ח. 26. ראה מגילה יד, א. 27. תהלים ק, ג. וראה ב"ר דפ"ק. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"א קכ, ב. אוה"ת (יהל אור) להצי'צ לתהלים עה"פ. וש"נ. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל עיין פירוש" שם".

הבחינה של "אצילות" נקרא בחינת העשיה שב"אצילות" – בחינה של "אצילות" שיכולה לרדת למטה. פרוש, על דרך משל, כמו שבאדם התחתון שיש בנשמתו ח' מדרגות, זו למטה מזו, שהן בחינת השכל והמדות ומחשבה ודבור

ומעשה, והמעשה היא – המדרגה התחתונה שבכלם, – גילוי הנפש שישנו ב"מעשה" הוא במדרגה פחותה בהרבה מאשר בשאר הבחינות שעליהן הנפש מתגלה, שהחיות המתפשט מהנשמה ומלבש כח המעשה, הוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלבש כח הדבור, שהוא – כוח

הדיבור, הוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה – מהנשמה, ומלבש במחשבה ומדות ושכל – כל אלה מאוחדים עם הנפש. שכן, אפילו מחשבה שהיא "לבוש" לנפש, אבל היא לבוש המאוחד עם הנפש, והיא קיימת תמיד כשם שהנפש עצמה קיימת תמיד, ואילו דיבור ומעשה הם "לבושים נפרדים", מהנפש, (שלכן אפילו בדיבור הרי "עת לדבר ועת לחשות מלדבר"³¹), ובהם גופא, "מעשה" נפרד הרבה יותר מהנפש מאשר דיבור,

היחוד, כי הקדושרון הוא וחקמתו אחד (כמו שנתבאר לעיל), – בפרק ב' ובפרק נ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", ומה שמאיר ומתפשט מחכמתו ותפרד למטה בתחתונים, שהם בעלי גבול ותכלית, – יש להם גבול וסוף, ומתלבש

בהם – בפנימיות, שכן "מאיר" ו"מתפשט" יכול הרי להיות באופן של "מקיף", שהאור אינו מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מאיר ומתפשט, ואינו מתאחד בו, ואילו "התלבשות" היא הרי, שהאור מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מתלבש ומתאחד אתו. הרי, אם הנבראים שבהם מתלבש האור, הם בעלי גבול

ותכלית, אי אפשר הרי להיות שהאור המתלבש בהם יהיה אור שבבחינת בלי גבול – כפי שהדבר בספירה עצמה שהיא מאוחדת במאציל בתכלית היחוד, וכשם שהמאציל הוא "אין סוף" ו"בלי גבול", כך גם הספירה היא בבחינת "בלי גבול", הרי מה שמאיר ומתפשט ומתלבש בנבראים נקרא "אחורים" – החיצוניות של הספירה ולא הספירה עצמה, ונקרא גם בן בחינת "עשיה שבאצילות"³⁰. – ה"אחוריים" והחיצוניות של ספירת ה"חכמה" (ש"חכמה" היא הרי

אגרת הקדש

א"ם ב"ה בתכלית היחוד כי הקב"ה וחכמתו אחד (כמ"ש לעיל) ומה שמאיר ומתפשט מחכמתו ית' למטה בתחתונים שהם בעלי גבול ותכלית ומתלבש בהם נק' אחוריים ונק' ג"כ בחי' עשיה שבאצ' פי' עד"מ כמו שבאדם התחתון שיש בנשמתו ח' מדרגות זו למטה מזו שהן בחי' השכל והמדות ומחשבה ודבור ומעשה והמעשה היא התחתונה שבכולם שהחיות המתפשט מהנשמה ומלוכש בכח המעשה הוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלוכש בכח הדבור שהוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלוכש במחשבה ומדות ושכל

~ יום שלישי כ"ח אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 256, כן עד"ו ממש... עד עמ' 256, מהארז"ל:

אגרת הקדש

של "חכמה" יכולה להתלבש בכל הנבראים הם³³ כאין לגבי בחינת פנים – פנימיות ה"חכמה", המיוחד במאציל פרוך הוא, דבכא קמיה כלא חשיב, – שכן, הכל לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב לכלום – הרי שהבחינה שהיא "קמי" (מאוחדת אתו) – היא לגבי כל

כן עד"ו ממש היא בחי' חכמתו ית' מה שיוכל להתפשט ממנה (להשפיע) [להתלבש] בתחתונים כולם הם כאין לגבי בחינת פנים המיוחד במאציל ב"ה דכולא קמיה כלא חשיב חשיב, – שכן, הכל לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב לכלום – הרי שהבחינה שהיא "קמי" (מאוחדת אתו) – היא לגבי כל

בן על-דרך זה ממש – כמו שהדבר במשל של הנפש, היא בחינת חכמתו ותפרד, מה שיוכל להתפשט ממנה [להתלבש] בתחתונים כלם, – שכן, הרי "כולם בחכמה עשית"³², הכל נתהווה על ידי "חכמה", הרי ש"חכמה" מתלבשת בכל הנבראים, ואיזו בחינה

30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"ה בהדפוסים שראיתי. ולכאורה הול"ל עשי' שבחכמה. ואולי אפ"ל שכאן מדבר בהחילוק דגבול ובל"ג - ב"ע ואצילות - תורתך - תורה דאציל, שלמדתנו - תורה דבריא, ולכן מדגיש שבאצ'י. והשייכות שבין זל"ז - דבל"ג דאצ'י ה"ה הא דאצ'י הוא חכ' (י"ד שבשם) ובי"ע שאר הספירות". 31. ראה קהלת ג, ז. 32. תהלים קד, כד. 33. ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל הוא.

מְכַרָּה לְהַתְּנַלְגַּל עַד שִׁיקִים כָּל הַתְּרִי"ג – 613, מִצּוֹת
כְּפֶעַל מִמֶּשׁ, כְּנֹדַע מִהָאֲר"י וְל"ל³⁸: – ב"יהל אור" להרבי
ה"צמח צדק", על תהלים, עמוד 369, מביא על אגרת קודש זו:
רבנו הזקן מתחיל את האגרת בפסוק "עוטה אור כשלמה",
ובאגרת חסר הביאור על

פסוק זה, אלא מההקדמה
מסתבר ש"אחוריים
דחכמה" הנקרא "נובלות
חכמה שלמעלה תורה",
זה ה"שלמה" (הלבוש)
ונגלה דתורה, ובחינת
פנימיות אבא (פנימיות
החכמה) היא טעמי תורה,
(שבעיקרו זה יתגלה
בביאת המשיח, כפי
שרש"י אומר על
הפסוק³⁹, "ישקני
מנשיקות פיהו", שמשיח
יגלה טעמי תורה, ומעין
זה היא התגלות החסידות
שהיא הכנה למשיח, על-

דרך שטועמים ממאכלי השבת – בערב שבת)⁴⁰. והוא (ממשיך
ה"צמח צדק" ב"יהל אור") ה"אור" המלוּבש ב"שלמה". שכן,
זה האור שנברא ביום ראשון ש"גנוז לצדיקים", והיכן גנוז –
בתורה⁴¹, וזהו "פנימיות יסוד אבא", כפי שהרמ"ז אומר
בפרשת בהעלותך⁴². וה"צמח צדק" מציין שם מה'סידור'
במאמר "ועשו להם ציצית"⁴³.

כלום. וְהַשְּׁפֵעָה לְכָל הַנִּבְרָאִים כָּלֵם שְׁהֵם בְּעָלֵי גְבוּל
וְתַכְלִית – נְחֻשְׁבַת יְרִידָה וְצִמְצוּם כְּבִיכּוּל לְגַבֵּי הַמַּאֲצִיל
אִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, עַל הַדְּרָדְמָשׁל, כְּמוֹ שֶׁנְּחֻשְׁבַת יְרִידָה
וְצִמְצוּם לְשִׁכַל הָאָדָם הַמְּשַׁכֵּיל הַמְּצַמֵּם בְּאִיזוֹ עֲשִׂיָּה
נְשִׁמּוּת וְחִמְרִית מִמֶּשׁ.
וְלִכֵּן מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלִי־
הַשְּׁלוֹם, שֶׁהִשִּׁיג עַד
אֲחֻרָיִם דְּחֻכְמָה, –
כְּזִכֵּר לְעִיל, וְכֵּה שֶׁתִּתֵּן
עֲלֵי־דוֹ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא
– הַתּוֹרָה, הִיא "נוֹבְלוֹת
חֻכְמָה שְׁלִמְעֵלָה",
פְּרוּשׁ מִה שֶׁנוֹבֵל מִמֶּנָּה
וְיִוֶּרֶד לְמַטָּה וּמִתְּלַבֵּשׁ
בְּתוֹרָה נְשִׁמּוּת שְׁלֵנוּ,
שֶׁעֲקָרָה וְתַכְלִיתָה – שֶׁל
תּוֹרָה, הוּא קִיּוּם הַמִּצְוֹת
לֹא־תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה בְּפֶעַל
וּמַעֲשֵׂה מִמֶּשׁ,
כְּמֵאֲמַר³⁴: "הִיּוּם
לְעֲשׂוֹתָם", – וְכִפִּי

אגרת הקדש

וְהַשְּׁפֵעָה לְכָל הַנִּבְרָאִים כּוֹלֵם שְׁהֵם בְּעָלֵי גְבוּל
וְתַכְלִית נְחֻשְׁבַת יְרִידָה וְצִמְצוּם כְּבִיכּוּל לְגַבֵּי הַמַּאֲצִיל
א"ס ב"ה ער"מ כמו שנחשבת ירידה וצמצום לשכל
האדם המשכיל המצומצם באיזה עשייה גשמיות
וחומרית ממש ולכן משה רבינו ע"ה שהשיג עד
אחוריים דחכמה וזה שתנתן ע"י התורה שהיא נוכלות
חכמה שלמעלה פי' מה שנוכל ממנה ויורד למטה
ומתלבש בתורה גשמיות שלנו שעיקרה ותכליתה הוא
קיום המצות ל"ת ועשה בפועל ומעשה ממש כמאמר
היום לעשותם וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה והלומד
שלא לעשות נוח לו שנהפכה שלייתו וכו' וכל אדם
מוכרח להתגלגל עד שיקיים כל התרי"ג מצות בפועל
ממש כנודע מהאריז"ל:

שהגמרא אומרת בעירובין³⁵ על כך: "היום לעשותם ולא למחר
לעשותם", שזמן קיום המצוות הוא דווקא היום, בעולם הזה.
ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"³⁶, – הרי שהגדלות של
תלמוד (לימוד) היא מפני שזה מביא לעשיית המצוות, הרי
שהתכלית היא – קיום המצוות, ו"תלומד שלא לעשות – נח
לו שנהפכה שלייתו וכו"³⁷, – ולא היה נברא, וְכָל אָדָם
לְעֲשׂוֹתָם", – וכפי

~ יום רביעי כ"ט אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכט, האותיות הנגלות... עד עמ' קכט, וחיות כנודע:

"נהי"ם" – נצח, הוד, יסוד, מלכות – של המשפיע נמשכות
במקבל, ובסוף אגרת זו (דיבור-המתחיל "האותיות הנגלות")
מוסבר גם כן אותה תוכן⁴⁵, שרק האחוריים והחיצינוניות של
בחינות נה"י – נצח, הוד, יסוד – של העליון, נמשכות
בתחתון.

הַאֲוִתִּיּוֹת⁴⁶ הַנִּגְלוֹת לְגוֹ,
הֵן: כְּמַעֲשֵׂה דְבִיּוֹר
וּמִחֻשְׁבָּה. דְּמַעֲשֵׂה, –

אגרת הקדש

הַאֲוִתִּיּוֹת הַנִּגְלוֹת לְגוֹ הֵן בְּמַעֲשֵׂה דְבִיּוֹר וּמִחֻשְׁבָּה.
דְּמַעֲשֵׂה הֵן תְּמוֹנַת הַאֲוִתִּיּוֹת שֶׁבִּכְתָּב

דיבור-המתחיל "האותיות הנגלות" היא
מהאגרות שנוספו בהוצאת שנת תר"ס. כפי הידוע נוספו
באותה הוצאה כמה אגרות קודש, כפי שכותב ר' אשר
מניקולייב ב"מורעה רבה", שנוספו "השמטות מהאגה"ק⁴⁴.

המשך אגרת זו לאגרת
הקודמת הוא, שהרי
באגרת הקודמת מדובר
איך שרק הבחינות

34. ואתחנן ז, יא. 35. כב, א. 36. קידושין מ, ב. 37. ירושלמי שבת פ"א ה"א. 38. ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ד ובהנסמן שם
בציונים ומ"מ. 39. שה"ש א, ב. 40. ראה לקו"ש חט"ו ע' 282 ובהנסמן בהערות שם. 41. לקו"ש ח"י ע' 10 ובהנסמן שם. 42. ח"ג
קסב, א. 43. סידור עם דא"ח (קה"ת, תשכ"ה). 44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר שמצינו אדה"ז בעצמו הוסיף באגה"ק
לאחר זמן (סה"מ תש"ח ע' 170. ובכ"מ). 45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דוגמא - עפמ"ש ומבשרי אחזה אלוקה איך שזהו באדם
- במחדו"מ". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכהנ"ל יל"ע באמ"ב ש' הק"ש פל"ב ב"י שלכאורה באו"א קצת. וי"ל".

שבמחשבה הוא מהרהר באותיות של דיבור, ו – זוהי **בחינת "יצירה"**; – שכן, מחשבה עצמה היא בחינה של "בריאה", ש"בראתיו יצאתי אף עשיתיו"⁴⁹ הוא כנגד "מחשבה דיבור ומעשה", הרי, מחשבה היא – בחינת "בריאה", דיבור – בחינת "יצירה", ומעשה –

בחינת "עשייה". ואם כן "מחשבה" היא הרי – בחינת "בריאה", ואילו כשהוא מהרהר במחשבה אותיות של דיבור, הרי זה דיבור שבמחשבה – בחינת "יצירה" (שבכריאה). **ואותיות המחשבה לבדה בלי הרהור אותיות הדבור – נקרא "מחשבה שבמחשבה", בחינת "בריאה". והנה, אותיות הדבור ממש, – לא דיבור שבמחשבה, כי אם דיבור ממש, הן מתהוות ומקבלות חיותן מאותיות אלו עצמן שבמחשבה. ואף שלפעמים מדבר אדם ומתהדר – בשעת מעשה, בדבר אחר – ולכאורה אין אותיות הדיבור מקבלות אז חיות**

מאותיות המחשבה, שהרי הוא אינו מהרהר בענין שהוא מדבר, **הרי אינו יכול לדבר – כשאין הוא מהרהר במה שהוא מדבר, כריאם אותן דבורים וצרופים – של מלים, שפכר דברים והיו פמחשבתו פעמים רבות מאד, ונשאר בדבורים וצרופים אלו הרשימו – הרושם, מהמחשבה שנכנסה בהם פעמים רבות. – הרי שהרושם של אותן אותיות המחשבה, הוא החיות של אותיות דיבור אלו. וזהו – כפי שהדבר ב"ספירות", בחינת אחורים וחיזוניות נצחית הודר יסוד מ"פצוף העליון" שנכנס בתחתון, – מפרצוף המדריגה העליונה שנכנס במדריגה התחתונה, לחיות לו בחינת מחין וחיית, פנודע:**

אותיות ה"מעשה", הבאות בכתב ובמעשה, הן תמונת האותיות שבכתב אשורי שבספרותה. – כפי שהוסבר בהגה"ה בפרק י"ב של "שער היחוד והאמונה", הרי כל אות מכ"ב אותיות התורה היא המשכה וכוח וחיות פרטי מיוחד שאינה נמשכת באות אחרת, ולכן יש לכל אות בכתבתה (בכתב אשורי של ספרותה) ציור מיוחד המורה על ציור ההמשכה ועל אופן התגלות האור, החיות והכוח הנמשכים באותה אות, ובכתב ספרותה הרי האותיות עצמן הן ענין עיקרי וקשורות בכמה פרטי דינים על צורת כתיבתן, ואותיות הדבור נחקקות בהכל וקול, המתחלק לכ"ב חלקים שונים זה מזה בצורתן, שהיא הברת ומבטא הכ"ב אותיות בכל לשון⁴⁷, כי אין הפרש בין לשון הקדש ובין שאר לשונות במהות הברת – ביטוי, האותיות, כריאם בצירוף⁴⁸. – בצירוף האותיות קיים הבדל בין

שפה אחת לשניה, ואילו בעצם ביטוי האותיות הדבר שווה בכל הלשונות. ואותיות המחשבה, הן גם כן בכל לשון שאדם מחשב תבות – הלשון, ואותיות הלשון, שהן כ"ב לבד. רק שבמחשבה, יש בה ג' מיני בחינות אותיות, שהרי כשואה בס"ת תמונת האותיות הן מצטיירות במחשבתו וזה נקרא בחינת עשי' שבמחשבה. וכן כאשר שומע אותיות הדבור הן נרשמות במחשבתו ומהרהר בהן וזה נקרא בחינת דבור שבמח' ובהי' יצירה. ואותיות המחשבה לבדה בלי הרהור אותיות הדבור נק' מח' שבמחשבה. בחי' בריאה. והנה אותיות הדבור ממש הן מתהוות ומקבלות חיותן מאותיות אלו עצמן שבמח'. ואף שלפעמים מדבר אדם ומהרהר בדבר אחר. הרי אינו יכול לדבר כ"א אותן דבורים וצירופים שכבר דברם והיו במחשבתו פעמים רבות מאד ונשאר בדיבורים וצירופים אלו הרשימו מהמחשבה שנכנסה בהם פעמים רבות. וזהו בחי' אחוריים וחיזוניות נה"י מפרצוף העליון שנכנס בתחתון להיות לו בחי' מוחין וחיות כנודע:

שפה אחת לשניה, ואילו בעצם ביטוי האותיות הדבר שווה בכל הלשונות. ואותיות המחשבה, הן גם כן בכל לשון שאדם מחשב תבות – הלשון, ואותיות הלשון, שהן כ"ב לבד. רק שבמחשבה, יש בה ג' מיני בחינות אותיות, שהרי כשואה בספרותה תמונת האותיות – הן מצטיירות במחשבתו, – בהתאם לכפי שהוא רואה אותן בספר התורה, וזה נקרא בחינת "עשיה שבמחשבה"; – כפי ש"מחשבה" מהרהר ענין של מעשה, אותיות של מעשה וכתב, רעשיה של השתלשלות בריאה-יצירה-עשיה, וכן כאשר שומע אותיות הדבור – הן נרשמות במחשבתו ומתהדר בהן, וזה נקרא בחינת "דבור שבמחשבה" – איך

47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מעלת האותיות דדיבור ומח' (משא"כ דעשי' - תמונתן - מתעלמות בתמונות אחרות)". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מה שייך צירופן להברתן הוצרך לשלול? ואולי מתרץ שאינן קדושות הרי צ"ל בירידה מלשה"ק (עאכ"כ - בישינוי) - ומבאר שזהו בצירופן". 49. ישעי' מג, ז.

~ יום חמישי א' תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכט, כ. איהו וחיהו... עד עמ' 258, בלה"ק.

התהוות הדברים הגשמיים היא מהקדוש-ברוך-הוא עצמו, שהוא למעלה מכל האורות והגילויים שמהם מתהווים הענינים הרוחניים.

יסוד זה נותן הפלאה ועילוי אחרים לגמרי בקיום מצוות מעשיות על ידי דברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ'עצמות אין-סוף'.

עילוי זה בענין קיום המצוות המעשיות, הוא ענין חדש, ובנוסף למה שהוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מפרק ל"ה ואילך) המעלה ב"לעשותו", במצוות שמקיימים במעשה, לגבי המצוות שמקיימים במחשבה ודיבור:

שם מדובר על המעלה של "מעשה" רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש ברוך הוא: היות וכל תכלית הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה בתחתונים", שתהיה להקדוש-ברוך-הוא דירה בעולם הגשמי התחתון, שתושמש אלקות בהתגלות כאן למטה בעולם הזה, במקום החושך וההסתור על אלקות, ענין זה מבוצע בעיקר על ידי מצוות מעשיות. שכן, על-ידי-זה דוקא ממשיכים אלקות עד ל"עשיה" הגשמית, בענינים הגשמיים של העולם שהם למטה מענין המחשבה והדיבור.

כך גם בנוגע לבירור ולזיכרון הנפש הבהמית, זיכוכה והתהפכותה של הנפש הבהמית לטוב ולקדושה (שזו הרי תכלית ירידת הנשמה, שאין זה כדי לתקן אותה, אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית) הרי זה מתבצע יותר על ידי מצוות מעשיות. שכן, עשיית פעולה גשמית של מצוה, הנחת תפילין, לבישת ציצית – הרי זה דוקא בכוח הנפש החיונית הבהמית. הרי בהתאם לאמור, כל המעלה של "מעשה" היא רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש-ברוך-הוא, אך מצד עצם הדבר, שבו המצוה נעשית, הרי לכאורה מצוה שנעשית בכוחות ורחניים, כמו מצות ידיעת והבנת אלקות בשכל ובהשגת המוח, או מצות אהבת ה' ברגש הרוחני של הלב – היא לכאורה למעלה מפעולה גשמית הנעשית בידיים הגשמיות ובדברים גשמיים (כיוון שגם זו היא מצוה וגם בה מבצעים רצון הקדוש-ברוך-הוא, הרי שהענין של קיום הרצון העליון והקשר שזה מביא עם הקדוש-ברוך-הוא, ישנו גם במצוה ורחנית, ומצד עצם הדבר כמה שמבצעים רצון הקדוש-ברוך-הוא – הרי לכאורה, דבר רוחני – כמו השגת המוח ורגש הלב – הוא עבודה עליונה ועמוקה יותר מאשר הפעולה הגשמית שבה עושים מצוה מעשית).

אך, מצד מה שמסביר באגרת-קודש זו, המעלה של מצוות מעשיות מפני שהדברים הגשמיים באים דוקא מעצמות-אין-סוף, יוצא מכך, שגם מצד עצם הדבר שבו המצוה נעשית, ישנו עילוי והתעלות במצוות מעשיות, מה שאין במצוות

כ. תוכן אגרת קודש זו (סימן כ) הוא אחד הענינים העמוקים ביותר בחסידות, ומתבטא בה יסוד בענין של חסידות, שעד עתה טרם הוסבר בספר ה"תניא".

ברם, כפי שכבר הוסבר בפרוטרוט בהקדמה לסימן י"ח – ראוי לחפש בכל אגרת הקודש מה מתווסף באותה אגרת בנוגע לעבודה בפועל בקיום המצוות בכלל ובמצות הצדקה במיוחד (שכן, אגרות הקודש הרי נכתבו כדי "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון", ללמד את בני ישראל דרכי ה' ובמעשה בפועל (כפי שכותבים בהקדמתם הרבנים הגאונים בני המחבר), וכיוון שרוב האגרות נכתבו בקשר לצדקה עבור אלה שעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל – יש באגרות קודש אלו ענינים המוסיפים יתר חיות ועילוי במצות הצדקה). חשיבותה המיוחדת של אגרת זו, יכולים לראות גם מכך, שרבנו הזקן כתב אותה (כפי שהרבי ה"צמח צדק" כותב!) "בימים שלפני הסתלקותו בכפר פייענא".

רואים אכן, שגם בענינים העמוקים המוסברים באגרת זו, מתבטא ענין יסודי חדש שנותן מושג אחר לגמרי בעילוי של קיום מצוות מעשיות בכלל (מצוות הנעשות בדברים גשמיים, כמו ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי, וכדומה), ומצות הצדקה במיוחד.

היסוד המוסבר באגרת-קודש זו, הוא – ש"התהוות הגשמיות" היא דוקא מ'עצמות אין-סוף', התהוותם של הדברים הגשמיים היא דוקא מהקדוש-ברוך-הוא עצמו שהוא לגמרי למעלה מהאורות והגילויים שמהם מתהווים העולמות העליונים והענינים הרוחניים. שכן, 'עצמות אין-סוף' דוקא, ש"מציאותו מעצמותו בלי שום עילה וסיבה הקודמת לו חס-ושלום", שמציאותו היא עצמותית (לא מציאות נשוצרה, אלא מציאות שלא שייך בה ענין של "לא מציאות", הרי זה אופן של מציאות שהוא "מחוייב המציאות") – דוקא הוא יש בכוחו לברוא מציאות כזו כמו של הנבראים הגשמיים הנראים כמציאות לעצמם, ולענין בשר לא נראה בהם כלל שהם תלויים וקשורים במציאות אחרת המהווה אותם (כפי שהדבר למשל ב"אור" שנראה בו שהוא התפשטות מ"מאור", ב"עלול" (מסובב) נראה שהוא בא וקשר ב"עילה" (סיבה) שלו, ואילו בדבר הגשמי לא נראה כלל שהוא בא מן ובטל למשהו גבוה ממנו, אלא נראה שזה דבר שמציאותו היא כאילו מעצמותו).

מציאות כזו, שהיא באין-ערוך לגמרי למקור שממנו היא באה, שכן המקור הוא רוחני, כוח אלקי, והיא – מציאות גשמית, עד שזה נקרא "יש מאין" – מציאות כזו יכולה להתהוות רק על ידי 'עצמות אין-סוף', מהקדוש-ברוך-הוא עצמו, שהוא אין סוף ולמעלה גם מגשמיות וגם מרוחניות. מזה יוצא, שדוקא

1. דרך מצותיך קע, א.

הם בבחינה של גבול ומדה, הכוונה למה שהם כוח הגבול של איך-סוף, הכוח שישנו באיך-סוף להאיר באופן שיומשך ממנו בגבול ובמדה. שכן, הרי הוא אומר ב"עבודת הקודש"⁸:

"האיך-סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי-בעל-גבול כן יש לו כח בגבול, שאם תאמר שיש לו כח בבלתי-בעל-גבול ואין לו כח בגבול, הרי אתה מחסר שלימותו" – איך-סוף הוא השלימות של הכל, כשם שיש לו כוח בבלי גבול, כך יש לו כוח בגבול. שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק

בבלי גבול ואין לו כוח בגבול – אתה מחסר בשלימות שלו, כלומר, לאמיתו של דבר גם "בלי גבול" הוא "הגבלה", שהוא רק בלי גבול ולא גבול, ואם ישנה שלימות בענין ה"גבול", הרי, כוח שהוא רק "בלי גבול" ולא "גבול" חסר בו השלימות של "גבול", ואילו "איך-סוף" הוא הרי השלימות של הכל, מן ההכרח הרי שכשם שיש לו כוח בבלי גבול, כך יש לו כוח גם בגבול. והוא מסיים שם, שהגבול הבא ממנו לראשונה, הם ה"ספירות" (כלומר הכלים של הספירות) שהם בבחינה של כוח הגבול, כוח להאיר ולהמשיך ענינים בגבול ובמדה, שההשפעה שתומשך מהאור המתלבש בכלי, תהיה בבחינה של גבול, למרות שההשפעה היא מאור איך-סוף ובלתי-גבול. על כל פנים, הרי הכלים הם בבחינה של גבול ושל תכלית, כיצד, איפוא, הם "חד" (דבר אחד) עם "אין סוף", שהוא למעלה לגמרי מגבול וממדה? **אִמְנֵם תְּבַנְנָה** – במה שהוא אומר שהאיך-סוף וכלים הם דבר אחד, **הֵיא** – הוספת כ"ק רבינו: שלא לומר, שהאיך-סוף הוא דבר אחד עם הכלים של הספירות, אלא הכוונה היא, שהם מתאחדים בנוגע לפעולה – פעולה שיכולה להיעשות רק על ידי איך-סוף או כשמתאחדים עם איך-סוף, ופעולה זו נעשית על ידי איך-סוף בהם ועל ידם. ובלשון רבנו הזקן: **לֹאמַר, שְׁהֵן אֱלֻקוֹת** – בענין של **לְבָרָא יֵשׁ מֵאִין כְּמוֹ הָ"אִין-סוּף"**, – התהוות "יש" מ"אין" היא רק בכוח הקדוש-ברוך-הוא⁹, זה רק "בחקי הבורא", כמו שחכמינו ז"ל אומרים¹⁰: "אם מתכנישן (מתאספים) כל באי עולם, אין יכולים לברוא כנף יתוש אחד ולהטיל בו נשמה", כי הענין של התהוות "יש" מ"אין" הוא רק "בחקי הבורא". ועל כך אומרים, ש"אין סוף" הוא דבר אחד עם הכלים של עשר ספירות ד"אצילות": שעל ידם יתהווה "יש" מ"אין", הרי שהם אלקות שמהם ועל ידם מתהווים "יש" מ"אין". **וְלֹא בְּבַחֲנֵית הַשְּׁתִּלְשׁוּלֹת עֵלְיָה**

הנעשות על ידי ענינים רוחניים. שכן, יש בדברים הגשמיים כוח נעלם המתגלה בשעה שמבצעים בדבר הגשמי את הכוונה העליונה.

כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע מביא באחת משיחות הקודש שלו²,

שכאשר נתגלה היסוד הזה באגרת קודש זו, "מספר מלות-הנשמה השמימיות", שהתהוות הדברים הגשמיים היא דוקא מ"עצמות איך-סוף" – נתתחו אצל חסידים מעיינות חרשים של חיות בקיום מצוות מעשיות. בלמדנו הענין בפנים

האגרת, עוד יצא להזכיר איך שהרבי מורה בפשטות גאונית מופלאה שהיסוד של אגרת זו מובא בלשון הלכה ופסק-דין במלים ספורות ברמב"ם בהלכות הראשונות של הלכות "יסודי התורה".

"אִיהוּ וְחִיּוּהֵי תָד, – הוא ועניני החיות הבאים ממנו (האורות שהם ענין של נשמה וחיות לכלים של ה"ספירות") הם דבר אחד (כלומר, האורות של ה"ספירות" הם לא רק מאוחדים אתו (עם איך-סוף) אלא הם דבר אחד עם האיך-סוף), **אִיהוּ וְגִרְמוּהֵי תָד בְּהוֹן**³ – הוא והכלים הבאים ממנו (שהם הכלים לאורות של הספירות וכמו גופים לנשמות)⁴ הם דבר אחד בהן (בספירות). (**פְּרוּשׁ**, **עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת. "חִיּוּהֵי" – הֵן הָאֲזוּרוֹת,** – של הספירות (שהן ענין של חיות ואור) ו"גִרְמוּהֵי" – הֵן הַבְּלִיִּים, – של הספירות שהם כגופים וכלים לחיות ולאורות, **שְׂבָלָן** – כפי שהם כולם דבר אחד עם "אור אין סוף", מפני שהם **אֱלֻקוֹת,** – שגם הכלים של הספירות הם אלקות, **מֵה־שְׂאִיִּין בְּן בְּבִרְיָאֵה־יִצְרֵה־עֲשִׂיהָ כו')**. – שם הכלים של הספירות וכן חלק מסויים מהאורות של הספירות – אינם אלקות, אלא הם נבראים שנתהוו מאלקות. **וְצָרִיךְ לְהַבִּין הַיֵּטֵב, אִיךְ הָ"אִין-סוּף" תָד** – דבר אחד, **עִם "גִרְמוּהֵי" הֵן הַבְּלִיִּים,** – של הספירות, **תְּרֵי הַבְּלִיִּים הֵן בְּבַחֲנֵית גְּבוּל וְתַכְלִית,** – לא זו בלבד שכל ספירה היא ענין מיוחד, חכמה היא לא בינה, חסד הוא לא גבורה, אלא החכמה או החסד הם גם כן בעלי גבול ותכלית, ואילו "אין-סוף" הוא הרי פשוט בתכלית הפשיטות, ולמעלה מכל ציור ומכל ענין מוגדר כמו חכמה או חסד, והוא אין סוף, בלי קץ וגבול. כיצד, איפוא, יכולים הכלים להיות דבר אחד עם האיך-סוף? **כְּמוֹ שְׂבָתוֹב בְּעֵין תַּיִים**⁶. שהכלים הם בבחינה של גבול ותכלית. ה"צמח צדק" מסביר ב"אור התורה"⁷, שמה שכלים

2. אחש"פ תרצ"ד. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ח שמ"ז פי"ב. ובכ"מ". 4. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש פי' אחר בחינה וגרמוהי". 6. שער ב' פ"ג. ועוד. 7. ויצא קפב, ב. 8. ח"א ריש פ"ח. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכדלקמן (קל, ע"ב) הטעם". 10. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ג. ב"ר פל"ט, יד. ויק"ר פי"ט, ב. ועוד.

אֶצְלוֹ – הוא בטל ל"עילה" שלו, **בְּזוֹ הַשְּׂמִשׁ** – כפי שזיו השמש בטל בַּשְּׂמִשׁ, – זה כבר גם אחרי שה"עלול" משתלשל ומתגלה מה"עילה", בכל זאת ה"עלול" בטל במציאות ל"עילה". שכן הדבר בהמשכת הספירות עצמן, שמה שנמשך ומתגלה בטל במציאות ל"עילה", לספירה העליונה שממנה היא משתלשלת, **כְּמוֹ שְׂבֻתוֹב בְּפִרְדָּם**¹⁸ **מִהֲרַמִּ"ק**. – הרי באופן המשכה כזה לא היה יכול להתהוות "יש" שהוא מציאות בהרגשתו, שמרגיש עצמו למציאות ואינו בטל למקורו. הוספת כ"ק רבינו: ועד"ז ביש דעשי' – **וְאִף גַּם צִמְצוּמִים רַבִּים מְאֹד** – המצמצמים את האור, שהאור שאחרי הצמצום

אינו בערך כלל לאור שלפני הצמצום – הרי אפילו צמצומים אלה, **לֹא יוֹעִילוּ לְהִיּוֹת גִּשְׁם עֵב בְּעֵפָר, מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַרוּחָנוּת מִשְׁכָּלִים נִבְדָּלִים אֶפְלוֹ** – הוספת כ"ק רבינו: משכלים נבדלים, **שֶׁל הַמְּלֹאכִים**, – מלאכים הם הרי בעלי חומר וצורה, בכל זאת כיוון שהחומר שלהם הוא הרי מיסודות רוחניים – לא יתהווה מזה גשם "עב" כמו עפר – אפילו כשזה בא אחרי צמצומים רבים. שכן, הרי זה עדיין ענין של השתלשלות, כמו שלשלת (שרשרת) שהטבעת התחתונה ביותר יש לה ערך והיא קשורה לטבעת העליונה ביותר, **אֲלֵא** – ההשתלשלות יכולה להשפיע, ל"היות" **רוּחַ הַבְּהֵמָה מִפְּנֵי שׁוֹר**, – שבמרכבה שלמעלה, שלמרות שהרוח המחיה את גוף הבהמה רחוקה לגמרי ואינה בערך ל"פני שור" שבמרכבה העליונה, בכל זאת יש בכוח ההשתלשלות להשפיע שתשתלשל הרוח של הבהמה, כיוון שגם הרוח של הבהמה היא דבר רוחני, אלא שהיא למטה מטה במדרגה מ"פני שור" שבמרכבה; אך אין בכוח ההשתלשלות להשפיע שיתהווה "יש גשמי" מ"אין רוחני" – דבר שהוא מציאות חדשה לגמרי. **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְעַיִן שָׁם**. – הרבי מציין כאן, שיש לומר שכונת רבנו הזקן היא – לתורה אור; ד"ה "יביאו לבוש מלכות"¹⁹, ועוד. ב"תורה אור" שם, מסביר רבנו הזקן, שאפילו חכמה עילאה (עליונה) ד"אצילות", כיוון שהיא נקראת בשם

וְעֵלוֹל – סיבה ומסובב, **לְבַד**. ומה **שְׂבֻתוֹב הֲרַמִּ"ק**¹¹ – רבי משה קורדובירו אומר בענין "ספירות", **עַנְיָן הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֵילָה וְעֵלוֹל**, – שמהספירות נמשך באופן של עילה ועלול, **וְכֵן הוּא בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ פְּרֻשֵׁת בְּרֵאשִׁית**¹², **הֵינּוּ בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַסְּפִירוֹת בְּסְפִירוֹת עֲצָמָן** – כפי

ספירה אחת מספירה ומשתלשלת מספירה שניה, כמו למשל כפי ש"בינה" באה מ"חכמה" וכו', (בְּכַחֲנֵת הַכְּלִים), – של הספירות, **שְׂנִקְרְאוֹת "בְּלֵי מַה" בְּסֵפֶר יִצְיָרָה**¹³, – הנקראות "בלי מה" בספר יצירה¹⁴, – בלשון "עשר ספירות בלי מה, מדתן עשר וכו'", ו"בלי מה" הכוונה – **שְׂאִינָן בְּכַחֲנֵת יִשְׁעֵי**¹⁵ **וְמַהוֹת מִשְׁנֵי** –

לנבראים, **וְכְמוֹ הַ"אֵין־סוּף" דְּלִית מַחֲשֶׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה בְּלָלָה**¹⁶, – שום מחשבה אי אפשר שתהיה לה תפיסה בו, כך גם הכלים של הספירות נקראים "בלי מה", בלי מהות, שאין זה שום מהות שהיא ברת-השגה לשכל הנבראים, הרי על כך אומרים ענין ההשתלשלות ב"ספירות", שאין ספירה אחת מתהווה מספירה שניה באופן של בריאה "יש מאין", כי הרי אין זה "יש" שיהיה מהות מושגת, אלא הוא "בלי מה" – הרי זה בא באופן של "עילה ועלול". על כך, שהכלים של הספירות אינם מהות מושגת – מביא רבנו הזקן ראייה: **וְכְמוֹ שְׂבֻתוֹב**¹⁷: **"וּפְנֵי – הַפְּנִימִיּוֹת שְׁלֵי, לֹא יִרְאוּ"**. – שאפילו לגבי משה רבנו אין זו מהות מושגת, ש"פני", הפנימיות, כאן הכוונה גם לפנימיות הכלים, שגם הם למעלה אפילו מהראיה וההשגה של משה רבנו, **וְנִבְוֹאת מוֹשֶׁה רַבְּנֵנוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם וְהַשְּׁנֵתוֹ, הִיְתָה** – רק, **מִפְּרֵק עֲלִיּוֹן דְּנִצְחָה ד'יִצְיָרָה אַנְשִׁין**. – מהחלק העליון של בחינת "נצח" של "זעיר אנפין" – שבע המדות, שכפי שזכור באגרת הקודמת (סימן ו"ט), הספירות נצח-הוד-יסוד הן רק כלי ההשפעה והירידה אל המקבל, הרי שהן רק חיזוניות הספירות ולא הפנימיות. **וּבְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעֵלוֹל –** המשתלשל מה"עילה", **הוּא מְקַף מִהָעֵילָה**, – שזה לפני שה"עלול" משתלשל מה"עילה", אלא הוא עדיין כלול בעילתו, שאז מוקף ה"עלול" ב"עילה" שלו, **וּבְטָל בְּמִצִּיאוֹת**

11. פרדס רימונים שער ו פ"ו. ועוד. 12. ח"א יט, ב ואילך. 13. פ"א מ"ב. ועוד. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם יצירת הספירות". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם לא יש דבריאה. והראי" – ועד כדי כך – שאינן". 16. תקו"ז בהקדמה (יז, א). 17. תשא לג, כג. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלכן גם התהוות כלים די"ס דבי"ע – שאינן חד כ"א נפרדים – א"א ע"י עו"ע". 19. צ, ב.

כי הרי "כולא קמי" כלא חשיב – הכל לגבי הקדוש-ברוך-הוא נחשב כלא כלום – כיצד אומרים, איפוא, שאי-אפשר שיתהווה "יש מאין" באופן של השתלשלות "עילה ועלול", שכן אז (הוא לא היה "יש" ומציאות, אלא) היה בטל כמו שה"עלול" בטל לגבי ה"עילה" שלו, בשעה שהאמת היא הרי, שגם בהיותו "יש" הוא בטל לגבי מקורו, הכוח האלקי המהווה אותו ונמצא בו תמיד לבראו מחדש? יסביר רבנו הזקן להלן, שזה אמור רק לגבי "קמי", כפי שהדבר לפני הקדוש-ברוך-הוא בידיעה שלו (הרי זה כפי שהאמת היא, שהכל בטל לגבי יתברך וגם היש הנברא בטל כזיו השמש בשמש); אך בידיעתו ובהרגשתו של היש הנברא עצמו, הוא נרגש כ"מציאות יש", ואילו אם ההתהוות היתה באופן של "עילה ועלול" לא היה יכול הנברא להיות, גם בהרגשתו ובידיעתו העצמית, "מציאות יש", אלא גם בהרגש שלו היה בטל במציאות.

"חכמה", הרי זה "דבר מה", ולא "אין", במילא גם זה אינו יכול להתהוות באופן של השתלשלות מ"אין סוף", כ"דאם באופן של "יש מאין", כמו שכתוב²⁰: "והחכמה מאין תמצא", ש'חכמה' לגבי למעלה מ'חכמה' היא ענין של "יש מאין". ו"יש מאין" נקרא "בריאה" בלשון הפנימי²¹. – "בריאה" היינו, שנהיה דבר חדש שלא היה קיים לפני-זה (שלא כמו ב"עילה ועלול" שהעלול קיים גם לפני-זה אלא באופן אחר). וכנזכר לעיל שב"אין" אי אפשר שיהיה כלול "יש". שכן, אז זה הרי לא היה "אין" אלא "יש". התהוות חדשה נקראת בלשון הקודש בשם "בריאה", כפי שהרמב"ן אומר בפרשת בראשית²², שאין לנו בלשון-הקודש ביטוי אחר לציין את ההתהוות של "יש מאין" אלא במלה "ברא". להלן יציין רבנו הזקן, למרות שגם ב"יש מאין" בטל ה"יש" באמת לכוח האלקי המהווה אותו, עד כפי שזיו השמש בטל בשמש ממש,



~ יום שישי ב' תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 258, והגם שהיש הנברא... עד עמ' קל, לגבי עילתו.

רק המאור והמקור של הזיו שהוא השמש, כְּמֹו שְׁנֵתְבָאָר בְּלִקְוֵי אֲמָרִים – ספר ה'תניא', חֲלֵק ב'24 – שכל הנבראים בטלים באמת לגבי מקורם, כפי שהזיו בטל במקורו בשמש, כיצד, איפוא, אומרים אנו, שאם התהוות הנבראים היתה באופן של "עילה ועלול", הם לא היו מציאות "יש" אלא היו בטלים לגבי מקורם – הרי גם כעת, כשנתהוו בדרך "יש מאין" הם הרי גם כן בטלים באמת לגבי מקורם, ובאופן הביטול כמו זיו השמש בטל לגבי השמש? מתרץ על

וְהָגַם – למרות, שְׁהִישׁ הַנְּבְרָא הוּא גַם-כֵּן בְּלֵא חֲשִׁיב קְמִיָּה, – נחשב לפניו יתברך כלא כלום, כי הרי "כולא קמי" כלא חשיב – הכל לגבי הקדוש-ברוך-הוא נחשב כלא כלום, הרי שגם היש הנברא הוא כלא כלום, דְּהִינּוּ שְׁבִטָל בְּמִצִּיאוֹת – הוספת כ"ק רבינו: נישט נאר (לא רק) לגבי עצמו"ה - שאינו בגדר העולם והבריאה, כ"א בענין הבריאה, לְגַבִּי הַכֹּחַ וְהָאוֹר הַשׁוֹפֵעַ בּוֹ – בנברא, כוח ואור זה הם מְהַבְּלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאִצְלוֹת בְּרִיאַת הַיְצִירָה-עֲשִׂיָּה, שְׁה"קו" – של, אֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא מְאִיר בְּהֶם, – שלכן²³ זה נקרא "קמי" (לפניו), למרות שמדובר אודות הכוח האלקי המהווה אותו – שכן, בכלים של הספירות שמהם בא הכוח האלקי – מאיר בהם הקו, שהוא הגילוי של "אור אין סוף" בעולמות. וביטול זה הוא וְכֵן – כמו ביטול זיו השמש בְּשֶׁמֶשׁ, – שבשמש לא נרגשת כלל מציאותו של הזיו, אלא

אגרת הקדש

והגם שהיש הנברא הוא ג"כ כלא חשיב קמיה דהיינו שבטל במציאות לגבי הכח והאור השופע בו מהכלים דו"ם דאבי"ע שהקו אור א"ס ב"ה מאיר בהם וכזיו השמש בשמש כמ"ש בלק"א ח"ב. היינו קמיה דוקא שהיא ידיעתו ית' מלמעלה למטה. אבל בידיעה שממטה למעלה היש הנברא הוא דבר נפרד לגמרי בידיעה והשגה זו

כך רבנו הזקן: הִינּוּ "קמיה" – לפני הקדוש-ברוך-הוא, דְּיִקָּא, שְׁהִיא יְדִיעָתוֹ יְתִבְרַךְ – כפי שהוא יודע את הנבראים באופן הידיעה של מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה. אֲבָל בִּידִיעָה – דעת תחתון, שְׁמַמְטָה לְמַעְלָה – הידיעה שמצד הנברא, הִישׁ הַנְּבְרָא הוּא דְבַר נִפְרָד לְגַמְרֵי בִידִיעָה וְהַשְׁגָּה זו שְׁמַמְטָה, – הנברא נרגש למציאות "יש" ודבר נפרד מהמקור

20. איוב כח, יב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי שייכותי הכא? וי"ל שזוהי הוכחה על הנ"ל (החידוש בבריאת יש הגשמי - לגבי השתל' דספירות כו) - דעפ"ז מובן פשש"מ ד"ברא אלקים" נאמר - לאחרי כל השתל' הנ"ל, רק בנוגע לשה"א! (וגם לא במציאות החכ' מאין - כיון שאין החכ' באופן דמציאות דיש הגשמי, וא"כ נק' "אין")." 22. א, א. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאכן הדיוק להיפך (כנ"ל בההוספה בחצע"ג): "דאף שהוא מהקו כו"ה"ה כמו שמאיר בהם (ומחזק זה בהדוגמא דזיו השמש בשמש - דלכאורה מה מוסיף בזה? אבל עיקרית היא, דהשמש היא בסמיכות ממש להזיו) - וגם בנדוד"ד ידיעה שמלמעל"מ"ט - שייכת גם באדם (משא"כ - ההרגש שבידיעה)". 24. שער היחוד והאמונה פ"ג.

בעצם ומהות ענין של מדות, ולא מנייה ולא מקצתיה, – ולא ממנו ולא ממקצת ממנו, מההפרש שבין מהות היש הנברא, למהות הכח והאור השופע בו להוותו מאין ליש, – שה"אין" וה"יש" הם עצם ומהות אחרים לגמרי, ובסוג המציאות של ה"יש" אין ה"אין" נמצא כלל. ולכן נקרא²⁵ – גם אליבא דאמת, "יש" מ"אין" דנקא. – שהמקור נעשה "אין", למרות שהרי "ממך הכל", הכל בא מאלקות, והנברא עצמו יודע שיש לו מקור המהווה אותו, כיצד, איפוא, הוא יכול לקרוא לו "אין"? אלא, כאמור, זה מצד שני הענינים: שאין הוא מובן ומושג ליש הנברא, ואין

שמהווה אותו, ולא שהוא בטל במציאות לגבי מקורו; ולמרות שגם הנברא יודע שיש לו מקור המהווה אותו, ושמקור זה הוא כוח אלקי – כיצד, איפוא, הוא יכול לחשוב את עצמו כ"יש" ואת המקור כ"אין"? יסביר רבנו הזקן, שמה שהוא חושב את המקור ל"אין" אין הכוונה שהוא לא נמצא, אלא "אין" יש בו שני ענינים: א) שאינו מושג, שכן, אין הנברא משיג (אינו מביין) את מקורו, ודבר שאין הנברא מביין ומשיג הוא קורא לו "אין", כי בעולם ההשגה שלו אין הדבר קיים. ב) מפני שבסוג זה של מציאות כפי שהנברא והיש נמצאים – לא קיים מקורו, כי הוא מציאות אחרת לגמרי, ולכן הוא קורא לו "אין" – לא קיים – מצד זה שבאופן המציאות שלו – אין מקורו קיים. ובלשון רבנו הזקן: **כִּי הַכֹּחַ – הַמְהוּוֹה אוֹתוֹ וְהַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ אֵינוֹ מְשֻׁגַּב כְּלָל וּכְלָל, – לַנְּבְרָא, וְלִכֵּן הוּא קוֹרֵא לַמְקוֹר "אֵין", כִּי בְעוֹלָם הַהִשְׁגָּה שְׁלוֹ – אֵין הוּא קִיִּים. עֵינֵי שְׁנֵי בְמַה שְׁהוּא קוֹרֵא לַמְקוֹר "אֵין" הוּא, מִפְּנֵי שְׁבִסוּג הַמְּצִיאוֹת שְׁלוֹ, אֵין הוּא נִמְצָא, אֵלֶּא הוּא מְהוּוֹת אַחֲרֵת לַגַּמְרִי – כְּפִי שִׁיבְיִיר לְהֵלֵן: וְגַם אֵין עֲרוּךְ – וְאֵין שוֹם שִׁיכוֹת, זֶה לְזֶה כְּלָל וּכְלָל, – אֵין בֵּין הַיֵּשׁ לְ"אֵין" שוֹם עֵרֶךְ וְשִׁיכוֹת כְּלָל, הֵם שְׁתֵּי מְהוּוֹת נִפְרֶדוֹת, וּבִסוּג הַמְּצִיאוֹת שֶׁ"יֵשׁ" נִמְצָא, אֵין הַ"אֵין" – מְקוֹרוֹ – נִמְצָא. כְּמוֹ לְמַשֵּׁל, שְׁנֵאמַר, שִׁמְשַׁכֵּל יִתְהוּוֹה אֲבָן, הִרִי בִסוּג מְצִיאוֹת שֶׁהָאֲבָן נִמְצָא, אֵין הַשְּׁכָל נִמְצָא כְּלָל, וְלִגְבֵי סוּג מְצִיאוֹת זֶה הֵינְנוּ הֶךָ אִם מְתַהוּוֹה הָאֲבָן מִ"אֵין" אוֹ שְׁהִיא מְתַהוּוֹה מִשְׁכָּל. שְׁכֵן, גַּם שְׁכָל אֵינוֹ נִמְצָא בִסוּג זֶה שֶׁל מְצִיאוֹת שֶׁהָאֲבָן נִמְצָא בּוֹ, לֹא מְנִיחַ וְלֹא מְקַצְתִּיה, – לֹא מִמְנוֹ וְלֹא מִמְקַצַּת מִמְנוֹ, מִהַעֲרֵךְ שְׁמַהֲעֵלּוֹל אֶל הָעֵלָּה, שְׁהַעֲלוֹל יוֹדֵעַ וּמוֹשִׁיג אֵיזֶה תְּשׁוּגָה בְּעֵלְתוֹ – הִרִי שֶׁ"עֵילָה" נִמְצָא בְּעוֹלָם הַהִשְׁגָּה שְׁלוֹ, וְהַהִשְׁגָּה מִשְׁפִּיעָה בּוֹ, וּבְטֵל אֲצֵלָה עֲלֵי־יָדֵי יוֹדֵעַ וְהַשְׁנָה זוֹ, – שֶׁהוּא מִשִּׁיג בְּעֵילְתוֹ, אֵךְ הַיֵּשׁ" אֵין לוֹ שוֹם הַשְּׁגָה בְּ"אֵין" הַמְהוּוֹה אוֹתוֹ. וְגַם בְּמַהוּוֹתָם וְעֲצֻמוֹתָם – שֶׁל הַ"עֵלּוֹל" וְהַ"עֵילָה", אֵין הַפֶּרֶשׁ גְּדוֹל כְּלָכָה, רַק שְׁזֶה עֵלָה וְזֶה עֵלּוֹל, – אֲבָל הַמְהוּוֹת וְהַעֲצֵם הֵם אוֹתוֹ דְּבַר, כְּפִי שֶׁהוֹסֵבֵר לְעֵיל לְעֵיל בְּעֵינֵי הַשְּׁכָל וְהַמְדוּת, שֶׁעֲצֵם מְהוּוֹת הַמְדוּת יִשְׁנוּ כְּבָר גַּם בְּשְׁכָל – הַמְדוּת שְׁבִשְׁכָל, שֶׁאִם אִמְנֵם הַמְדוּת שְׁבִשְׁכָל הֵן בְּאוֹפֵן אַחֵר מֵאֲשֶׁר הַמְדוּת שְׁבִלְב, אֵךְ גַּם הֵן, הֵן**

אגרת הקדש

שממטה כי הכח השופע בו אינו מושג כלל וכלל וגם אין ערוך זה לזה כלל וכלל לא מיניה ולא מקצתיה מהערך שמהעלול אל העילה שהעלול יודע ומושיג איזה השגה בעילתו ובטל אצלו ע"י ידיעה והשגה זו וגם במהותם ועצמותם אין הפרש גדול כ"כ רק שזה עילה וזה עלול ולא מיניה ולא מקצתיה מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות הכח והאור השופע בו להוותו מאין ליש ולכן נקרא יש מאין דוקא והנה ראשית היש הנברא ותחילתו הן הכלים די"ם דבי"ע וגם האורות נפש רוח ונבראו מבחי' הנשמה די"ם דבי"ע שהוא אלקות והן הלמ"ד כלים דמל'

הוא נמצא בסוג המציאות של היש הנברא.

אחרי שרבנו הזקן הסביר לעיל בדרך כלל, שהתהוות מציאות "יש" מרוחניות, יכולה להיות רק באופן של בריאה "יש מאין" (ולא באופן של "עילה ועלול") יסביר רבנו הזקן להלן שהראשית והתחלה של היש הנברא הן הכלים של עשר הספירות של העולמות בריאה-יצירה-עשיה. שלמרות שזה ענין של "ספירות" שבערך העולמות עצמם הן האלקות שבעולם – בכל זאת הכלים של הספירות הם כבר ענין של מציאות "יש". וכן, שאפילו בעולם ה"אצילות" ישנו ענין של "יש", אלא שזה "יש הנאצל" ולא "יש הנברא" (שהוא "יש" ודבר נפרד). ורבנו הזקן יסכם, שעיקר התהוות ה"יש" שהוא דבר נפרד, הוא מ"מלכות דאצילות" שדוקא בה מתבטא הכוח של "אין סוף" להיות "יש מאין". ובלשון רבנו הזקן: **וְהַיְהוּה, רִאשִׁית הַיֵּשׁ הַנְּבְרָא וְתַחֲלֹתוֹ, הֵן הַכְּלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיאַת־יְצִירַת־עֲשִׂיָּה, וְגַם הָאוֹרוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ; – הָאוֹרוֹת הַמְתַלְבְּשִׁים בְּכֻלָּם וְהֵם עֵינֵי שֶׁל חַיּוֹת לְכֻלָּם – שְׁבֵהֵם יִשְׁנֵן הִרִי שְׁלֹשׁ הַבְּחִינּוֹת נֶפֶשׁ, רוּחַ וְנִשְׁמָה, הִרִי שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת נֶפֶשׁ וְרוּחַ הֵן גַּם כֵּן עֵינֵי שֶׁל "יֵשׁ", וְנִבְרָאוּ מִבְּחִינַת הַנְּשֻׁמָּה דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיאַת־יְצִירַת־עֲשִׂיָּה שֶׁהוּא אֱלֻקוֹת, – וְהָאֱלֻקוֹת שֶׁל הַסְפִירוֹת מְהוּוֹה אֵת עֵינֵי הַיֵּשׁ" שֶׁל הַכְּלִים שֶׁל הַסְפִירוֹת וְגַם הַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ שֶׁלֵהֶם, וְהֵן – בְּחִינָה זוֹ – הָאוֹרוֹת שֶׁל הַסְפִירוֹת – הֵן הַלְמ"ד כְּלִים דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת. – בְּ"אֲצִילוֹת" הִרִי גַם הַכְּלִים וְאִפִּילוֹ חִיצוֹנוֹת הַכְּלִים שֶׁל "מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת" הֵם אֱלֻקוֹת, וּבְחִיצוֹנוֹת הַכְּלִים שֶׁל "מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת" הַמְתַלְבְּשִׁים בְּעוֹלְמוֹת בְּרִיאַת־יְצִירַת־עֲשִׂיָּה לְהִיּוֹת**

25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם אליבא דאמת".

ומקיף של הספירות, שאינו מאיר בפנימיות, שהדבר יהיה כמו האור הפנימי המחיה אותו – אלא הוא מאיר רק באופן של מקיף, שהדבר שהוא מאיר ומחיה יוכל להיות נרגש לענין של "יש" – על-כל-פנים "יש" כפי שהוא ב"יש הנאצל", וְגַם גּוֹפּוֹת – הגופים של

המלאכים דאצילות
שהן בחינת יש, –
מתהווים מחיצוניות הכלים של הספירות ד"אצילות", וכמו שכתוב²⁶: "וּבְמַלְאָכָיו יֵשׁוּם תְּהִלָּה", – הרי לא

כתוב כאן מלאכים סתם, אלא "מלאכיו", המלאכים שלו, כלומר המלאכים של עולם ה"אצילות" – הרי גם בהם יש ענין של בלתי-שלימות, בהיותם ענין של "יש" ולא אלקות, שְׂאִינָן בְּבַחֲנֵינָת בְּטוֹל לְגַמְרֵי כְּעוֹלָם לְגַבֵּי עֲלֵתוֹ. – שכן, הם מתהווים באופן של "יש מאין" ולא כמו "עילה ועלול".

להם נשמה וחיות – יש בכל אחד מהם שלש הבחינות: פנימי, אמצעי וחיצון, או כפי שכתוב לפעמים הלשון "סתר", סוף, תוך, ראש – הרי שכל עשר הספירות שב"מלכות" עם שלש הבחינות שבכל אחת מהן – הם למ"ד כלים, המתלבשים

אגרת הקדש
דאצילות וכן באצילות מחיצוניות הכלים די"ם דאצי'
שהן אלקות נבראו התיכלות דאצילות שמתלבש בהן
בחי' העיגולים די"ם וגם גופות המלאכים דאצי' שהן
בחי' יש וכמ"ש ובמלאכיו ישום תהלה. שאינן בבחי'
ביטול לגמרי כעלול לגבי עילתו

בבריאה-יצירה-עשה והם ענין של אורות ושל נשמה ל"ספירות" של בריאה-יצירה-עשה. וְכֵן בְּאֲצִילוֹת, – ההתהוות של ה"יש הנאצל" היא מחיצוניות הכלים של הספירות שב"אצילות" –

מחיצוניות הכלים דעשר ספירות דאצילות שהן אלקות, נבראו התיכלות דאצילות – שאין זה ענין של ספירות וכלים בהם מתלבשים אורות פנימיים, אלא זה ענין של חיצוניות של אותו עולם, שמתלבש בהן בחינת העגולים דעשר ספירות, – "עיגולים" הוא ענין של עיגול

~ שבת קודש ג' תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קל, אך נשמות... עד עמ' 260, בבי"ע.

בהן הוא בצמצום רב ולא מאיר בהן ענין ה"אין סוף" ר"בלי גבול" המאפיין את ה"קו", אלא הארה בלבד מה"קו" שלא נרגש בה ה"אין סוף" וה"בלי גבול" של ה"קו" – מצד זה יכולים הכלים של הספירות להיות בבחינת גבול, למרות

שמצד התאחדותם וביטולם לאור הם ענין של "אלקות", כנזכר לעיל. דומה לכך הוא בנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות". אלא, על צמצום זה (שה"קו" המלוכש בהם הוא הרי על ידי צמצום) אומר רבנו הזקן, שאין זה

מיעוט בלבד באור ובההארה, אלא, וְכֵמוּ צִמְצוּם הָרָאשׁוֹן לְהִיּוֹת חֶלֶל וְכוּ' – וכמו הצמצום הראשון שהיה ב"אור אין סוף" כדי שיוכל להיות מקום לענין העולמות, שצמצום זה (הצמצום הראשון) אינו ענין של מיעוט באור, אלא סילוק האור. ואילו שאר הצמצומים שבסדר השתלשלות הם הרי באופן של מיעוט. אך, צמצום זה של אור הקו המתלבש בספירות – בנר"ג (נפש-רוח-נשמה) של הספירות – דומה

אך נשמות המלאכים שיצאו מ'זיווג הנשיקין', – "זיווג נשיקין" הוא זיווג ויחוד רוחני של הספירות, שמזה בא ענין רוחני כמו הנשמות של המלאכים, וְכֵן בְּנִשְׁמוֹת הָאָדָם שִׁיִּצְאוּ מִזְוּוּג – ויחוד, ד'זעיר-אנפין וְנוֹקְבָא' – של הספירות ז"א

אגרת הקדש
אך נשמות המלאכים
שיצאו מזיווג הנשיקין וכן נשמת האדם שיצאו מזיווג
דזו"נ דאצי' קודם שירדו לבי"ע אינן בכלל יש ודבר
נפרד כפ"ע אלא הן מעין בחי' אלקות בצמצום עצום
וכעין הכלים די"ם דאצי' שהן בבחי' גבול ע"י צמצום
אור הא"ם הוא הקו המלוכש בנר"ג שלהם וכמו
צמצום הראשון להיות חלל וכו' (ואף גם לאחר

מדות) ומלכות דאצילות – שבהשוואה לזיווג של נשיקין זה נקרא "זיווג גופני", ומזה נעשה הולדה של נשמות המתלבשות בגופים גשמיים, קדם שְׂיִרְדוּ לְבְרִיאַת-יְצִירַת-עֲשֵׂיהָ – אלא הן עדיין ב"אצילות", הרי הנשמות כפי שהן שם – אינן בכלל "יש" וְדָבָר נִפְרָד בְּפְנֵי-עֵצְמוֹ, אֲלָא הֵן מְעִין בְּחִיַּת אֱלֻקוֹת – כפי שזה בא בְּצִמְצוּם עֲצוּם, – בצמצום של להיות בחינה של נשמה, וְכַעֲיֵן הַכֹּלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת, שֶׁהֵן בְּבַחֲנֵינָת גְּבוּל – למרות שהן אלקות, בכל זאת הן בבחינת גבול של חכמה וחסד וכדומה. שזה עַל-יְדֵי צִמְצוּם אֹר הָאֵין-סוּף, הוּא ה'קו" הַמְּלַבֵּשׁ בְּנַפְשֵׁי-רוּחַ-נְשָׁמָה שְׁלָהֶם, – שמצד שהקו המלוכש

26. איוב ד, יח.

ו'זעיר אנפין" – שגם האלפים ורבכות עולמות הנמצאים בגלגל של "אריך אנפין" ו"זעיר אנפין" (כפי שכתוב בקבלה)³¹, אינן "עלמין" – עולמות ממש כעין ההיכלות דאצילות ובחינת "יש", אלא – הם, כעין נשמות

המלאכים שיצאו מ"וונג הנשיקין", –

כנזכר לעיל, שאין הן ענין של "יש" כמו ההיכלות או הגופים של המלאכים, ונקראו "עלמין" – ענין של עולמות, ש"עולם" הוא הרי מלשון העלם, ענין של "יש"; לנבי בחינת ה"גלגלתא" ו"דקנא". – שלעומת הביטול וההתאחדות עם

"אור אין סוף" של הבחינות "גולגלתא" ו"דיקנא", הם נקראים "עלמין" (עולמות), אף – המלאכים והנשמות ד"אצילות", אינן אלקות ממש לברא יש מאין, – בריאת "יש מאין" היא רק בכוח "אין סוף", וכיוון שהכלים של ספירות ד"אצילות" מאחדים בתכלית היחוד עם "אור אין סוף", לכן יכולה להיות על-ידם ההתהוות של "יש מאין"; ואילו המלאכים ד"אצילות", וכן הנשמות, למרות שהם מעין מאלקות – אבל אין הם אלקות ממש להוות "יש מאין", מאחר שפבר יצאו ונפרדו מהכלים דעשר ספירות, שפבהן – בכלים, מלבש ה"קו" מאור אין סוף, – שמצד זה שמלוש בהם "אור אין סוף" (שכן, ה"קו" הוא הגילוי של

לאופן הצמצום של הצמצום הראשון. כל האמור הוא ביחס לנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות", לפני שהן מתלבשות בגוף, שאז הן מעין מאלקות ואינן "יש" ו"דבר נפרד". להלן יסביר רבנו הזקן, שגם אחרי שהנשמות

ד"אצילות" ירדו לעולם הזה, הרי בצדיקים הראשונים גם כן לא נשתנו נשמות אלו להיות דבר נפרד מאלקות. (ואף גם לאחר שירדו הנפשיה דנשמה – שהן במדרגה דאצילות לעולם הזה לצדיקים הראשונים – אפשר²⁷ שלא נשתנה מהותן – לגבי איך שהן היו בהיותן

ב"אצילות", להיות דבר נפרד מאלקות, – להיות מציאות "יש" הנפרד מאלקות, אלא הן נשארות באותה בחינה כפי שהן היו ב"אצילות", ולכן היו מסתלקות – מהגוף, כשרצו לחטא במרם יחטאו. – וכפי שאומר בתיקוני זוהר²⁸, שבחינת "נשמה דאצילות", מסתלקת מהגוף לפני עשיית החטא, ומפרש שם בכך את הפסוק "עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם"²⁹, שהעוונות מבדילים בין הנשמה והאלקות של הנשמה (הנשמה מצד בחינת האצילות שבה שהיא ענין של אלקות), שכן, בחינה זו של הנשמה שמצד "אצילות" – מסתלקת, וקרוב לומר, שגם³⁰ האלפים ורבכות עלמין דיתבא בגלגלתא ד"אריך אנפין"

27. הערת כ"ק אדמור"ר שליט"א: "אומרו "אפשר" וכללות הענין - אפשר יש לקשרו עם הענין דמשה משה לא פסיק טעמי" משא"כ אברהם (תו"א ותו"ח ר"פ משפטים ובכ"מ)". 28. תיקון ע' (קכד, סע"א). 29. ישע"י מט, ב. 30. הרבי מעיר, שאפשר להסביר זאת לפי מה שמבאר ה"צמח צדק" ב"אור התורה" שמות ע' קצט. שם כותב ה"צמח צדק": "...יובן ענין ריבוי העולמות הנז' בא"ד י"ג אלף עלמין כנ"ל וכן עוד כמה מספרים דאינו ר"ל עלמין ממש אלא הן בחי' אותיות עליונים רוחני" מאד ע"ד שנת' בהקדמה א' שיש כמה בחי' אותיות גבוה מעל גבוה ומה שנק' בשם עלמין היינו משום שאילו היו משתלשלים ונמשכים למטה בהשתלשלות המדרגות מדרגה אחר מדרגה עד שהיו מתגשמים להתלבש בעשיה ה' מהן התהוות תליסר אלף עלמין וא"כ אף שלא נתגשמו למטה הרי מ"מ יש בהם הכח והחיות של בחי' י"ג אלף עלמין והרי אדרבה עיקר בחי' עוה"ז וחיותו וקיומו הוא ג"כ בחי' אותיות המלוששים בו מדבר הוי' ורוח פיו ית' והרי עיקר מציאות הנברא הוא בחי' האותיות מע"מ המלוששים בו ובהסתלקותם ה' כלא ה' א"כ האותיות מע"מ הן הן עיקר העוה"ז אלא שירדו בהשתלשלות המדרגות ירידה אחר ירידה כענין ג' אלפים משל עד שיוכלו להתלבש בעוה"ז הגשמי שיוכל להכילן ע"י שנתלבשו בו' ובעוד אותיות אלו בשרשן ומקורם הן נעלים יותר לאין קץ וגדול יותר כחם ומעלתם אז שאין ערוך בחי' אותיות מים המלוששים במים גשמי' לגבי אותיות אלו שבבחינת חסד עליון כו' וכנ"ל בהקדמה הב' וא"כ בחי' אותיות הנז' דיתבין בגולגלתא וכי מפני שלא ירדו בהשתלשלות נגרע ערכן הרי אדרבא הם נעלים יותר לאין קץ מאותיות אלו שירדו מדרגה אחר מדרגה לכן נק' אותיות הנז' דיתבין בגולגלתא בשם עלמין ממש שהן הן כח וחיות של תליסר אלף עלמין ממש בחיות רם ונפלא לאין שיעור יותר מהחיות המלושש בעולמות ב"ע כו' (ובזה יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיותו וז"ל וקרוב לומר שגם האלפים ורבכות עלמין דיתבין בגולגלתא דא"א וז"א אינן עלמין ממש כעין היכלות דאצ"י ובחי' יש כו' עכ"ל. ור"ל כי הנברא שנתהווה מהאותיות הוא יש ודבר נפרד משא"כ האותיות עצמן הן בחי' אלקות רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושורש להתהוות עלמין כמו בחי' אש שלמעלה שהוא מקור ושורש לאש הגשמי משא"כ בחי' גלגלתא כו', ומש"ש שאינן אלקות ממש לברוא יש מאין ר"ל כי עיקר התהוות היש הוא מבחי' א"ס ב"ה הסוכ"ע רק שהוא ע"י אותיות אלו כו' כצ"ל אם באנו לומר שדבריו באגה"ק הנז' עם מ"ש ועמדו רגליו הם שניהם כוונה אחת, אמנם יש לומר ג"כ דהתם באגה"ק פ"י בענין אחר שהם ע"ד בחי' נשמות דאצילות ע"ש. אבל מ"מ שני מקומות עולה בקנה אחד שאינן בחי' יש ודבר נפרד כאשר העולמות דבי"ע). 31. ראה זח"ג קכח, ב.

ממנו גם כן צריך להיות ענין של "בלי גבול", וכדי שה"יש" יהיה פעל גבול ומדה – נתלבש אור אינסוף בכלים דעשר ספירות דאצילות, – שיש בהם כבר הענין וההגבלה של "חכמה", "חסד" וכו', ומתייחד בתוכן בתכלית היחוד, עד ד"איהו – הוא, "אור

אין סוף", וגרמוהי – והכלים של הספירות, חד, – הם דבר אחד, לברא פהו ועליון ברואים פעלי גבול ותכלית, ובפרט על ידי התלבשותו של הכלים של הספירות ד"אצילות", בבריאה יצירה עשית. – דבר שמוסיף במיוחד לנבראים ענין הגבול וההגשמה.

למרות שאמר לעיל שהתהוות ה"יש" היא בכוח ה"אור אין-סוף" על ידי הכלים של כל עשר הספירות ד"אצילות" – יאמר להלן שיעקר ענין הישות בנבראים (שהנבראים יהיו מציאות "יש" ודבר נפרד לגמרי) שבהרגשתם יהיו נפרדים לגמרי מאלקות, – בא מ"מלכות דאצילות". שכן, ענין ה"מלכות" (ומלוכה) הוא דוקא על דברים שהם נפרדים ומבטלים עצמם למלך המולך עליהם, כפי הכלל³² "אין מלך בלא עם", "עם" – מלשון "עוממות", כלומר, כמו "גחלים עוממות", כך הכוונה ב"עם" לגבי אנשים, היא, כאלה שהם רחוקים ממעלת המלך ואין להם שום קירבה אליו, כפי שיש למשל לאב אל ילדיו, שעל ילדים לא שייך ענין המלוכה, אלא דוקא על זרים שהם נפרדים מהמלך. לכן מתהווים ממדת ה"מלכות" נבראים המרגישים עצמם כמציאות "יש" וכדבר נפרד מאלקות, שכן עליהם שייך ענין המלכות, שהם בעבודתם העצמית יתבטלו למלכות שמים.

"אור אין סוף" בעולמות), והם מאוחדים בתכלית היחוד עם "אור אין סוף" המלוכש בהם, לכן יכול להיות מהם ההתהוות של "יש מאין", ש – כן האור הוא בעין המאור, – מקור האור, הוא מהותו ועצמותו של המאציל ברוך-הוא, שמציאותו הוא מעצמותו, ואינו עלול מאיזה עלה שקדמה לו חסו ושלום, – שכן, מציאותו איננה מסוג המציאות שיש לה גורם ועילה (מפני ששייך בה ענין של לא-מציאות), אלא היא מציאות עצמותית, ולכן הוא לבדו בכחו ויבלתו לברא יש מאין ואפס המחלט ממש, – לא

אגרת הקדש

א"ם שהאור הוא כעין המאור הוא מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו ולכן הוא לבדו בכחו ויבלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה וכדי שיהיה היש הזה הנברא בכח הא"ם בעל גבול ומדה נתלבש אור א"ם בכלים די"ם דאצילות ומתייחד בתוכן בתכלית היחוד עד דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהן ועל ידן ברואים בעלי גבול ותכלית ובפרט ע"י התלבשותו בבי"ע.

"אין" שכל ענינו הוא רק העדר ה"יש" – אבל הוא גם לא היפך ה"יש", אלא "אין ואפס המוחלט", העדר ה"יש" החלטי שהוא היפך ה"יש", בלי שום עלה וסיבה אחרת קודמת – ושייכת, ליש תהוה. – שכן, ה"אין האלקי" (הכוח האלקי) ממנו בא ה"יש", הוא הרי היפך ענין ה"יש", ואינו מהווה סיבה כלל שבהקדמה ובשייכות ל"יש", כי הוא הרי ההיפך מזה, הוא הענין של "אין" ולא "יש". ולכן, דוקא מהכלים של הספירות ד"אצילות", שבהם מלוכש "אור אין סוף", יכולה להיות ההתהוות של "יש מאין"; אבל לא מהמלאכים והנשמות שכבר יצאו ונפרדו מהכלים, שאין הם אלקות ממש שתוכל להיות מהם ההתהוות של "יש מאין". אלא, כיוון שהתהוות ה"יש" היא דוקא בכוח ה"אין סוף", לשם מה זקוקים, איפוא, בזה לענין הכלים של הספירות? אומר על כך רבנו הזקן: וכדי שיהיה היש תהוה הנברא בכח האין-סוף – שהוא ענין של "אין סוף" ו"בלי גבול", הרי שהדבר הבא

32. בחיי וישב לה, ל. ובכ"מ. שער היחוד והאמונה פ"ו.

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום רביעי עמ' א

מבררת זאת. מבררת הגמרא: פותחת להיקא – היכן יש לבעל הבית צורך במנועול. מבארת הגמרא: אמר רבי יוחנן, שניהם לבד – שני המנועולים מיועדים לנעילת הבור. שואלת הגמרא: בשלמא – זה מובן שפעל הבור בעי לאשתמורי מין דבוריה – צריך לשמור את מי בורו ולכן עליו לנעול את הבור כדי שבעל הבית לא יטול ממנו ללא רשות, אלא פעל תבית למה ליה מנועול. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר

1 לסגירת הבור כדי שלא יוכל בעל הבית לדלות ללא רשותו, וזה –
2 בעל הבית עושה לו פותחת לסגירת הבור, כדי שלא יוכל בעל
3 הבור לדלות כאשר בעל הבית אינו בביתו.

גמרא

4 המשנה סתמה ולא פירשה מהי מטרת המנועולים, והגמרא

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	כו אלול	יום ראשון	יום ראשון
<p>שיעורים. חומש: האזינו, פ' ראשונה עם פירשב"ם. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. ערעח. תניא: אך הענין . . . "קכח" האותיות.</p>			
<p>סדר הכשר בשר לאכילה להוציא ממנו דם האסור הוא: שרי', מליחה, הדחה. ענינם בעבודה: שרי' – וויקען זיך אין דברי הרב, מליחה – יחידות, הדחה – ניגון.</p>			
תרגום			
<p>סדר הכשר בשר לאכילה להוציא ממנו דם האסור הוא: שריה, מליחה, הדחה. ענינם בעבודה: שריה – להשרות עצמו בדברי הרב, מליחה – יחידות, הדחה – ניגון.</p>			

ה'תש"ג	כו אלול	יום שני	יום שני
<p>שיעורים. חומש: האזינו, שני עם פירשב"ם. תהלים: קכ"קלד. עט"פא. תניא: והנה בחי' . . . "256" ושכל.</p>			
<p>מדברי קודש רבינו הזקן: ישראל גוי אחד בארץ, דער עם ישראל אויך אין דער ערדישער וועלט איז פארבונדען מיט ה' אחד, השי"ת מאכט פון רוחניות גשמיות, און דער עם ישראל מאכט פון גשמיות רוחניות.</p>			
תרגום			
<p>מדברי קודש רבינו הזקן: "ישראל גוי אחד בארץ". עם ישראל, גם בארציות העולם, קשור הוא עם ה' אחד. ה' יתברך עושה מהרוחניות גשמיות, ועם ישראל עושה מהגשמיות רוחניות.</p>			

ה'תש"ג	כח אלול	יום שלישי	יום שלישי
<p>שיעורים. חומש: האזינו, שלישי עם פירשב"ם. תהלים: קלה"קלט. פב"פד. תניא: כן עד"ז . . . "256" מהאריז"ל.</p>			
<p>ברכת ד' היא תעשיר, בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסוק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזוק היהדות, וכמאמר: דער אויבערשטער ב"ה בלייבט ניט קיין בעל חוב, פאר יעדער גוטער זאך וואס א איד טוט, צאלט ער במיטב מיט בני חיי ומזוני רויחי.</p>			

תרגום

"ברכת ה' היא תעשיר", בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזקת היהדות, וכמאמר: הקדוש ברוך הוא לא נשאר בעל חוב. צבור כל דבר טוב שיהודי עושה, משלם הוא במיטב, בבני חיי ומזוני רויחי [=בבנים, חיים, ופרנסה ברוח].

יום רביעי

יום רביעי **כט אלול, ערב ר"ה** ה'תש"ג

סליחות באשמורת הבקר, ואין נפילת אפים. התרת נדרים, ובצנחה. צרוב תבשילין. שיעורים. חומש: האזינו, רביעי עם פירשב"ם. תהלים: קמ"ג. פה"פ. תניא: האותיות הנגלות . . . כנודע.

יום הולדת את הצ"צ - שנת תקמ"ט. מפתגמי רבינו הזקן: מען האט גאר קיין השגה ניט, ווי עס איז טייער בא השי"ת דער גוף פון א אידען.

תרגום

יום הולדת את ה"צמח צדק" - שנת תקמ"ט. מפתגמי רבינו הזקן: אין לנו שום משג, עד כמה יקר אצל הקדוש ברוך הוא גופו של יהודי.

יום חמישי

יום חמישי **א תשרי, א דר"ה** ה'תש"ד

שיעורים. חומש: האזינו, חמישי עם פירשב"ם. תהלים: א"ט. פח"צ. תניא: כ. איהו . . . 258 - בלה"ק.

ברכת הדלקת הנרות: של יום הזכרון. שהחנינו. אין כופלין "לעלא" בקדיש, לבד מנעילה. לנדוד גו' הארץ ומלוכה גו' - קדם עלינו. בקדוש היום: תקעו, כי חק. ואין אומרים "אלה מועדי", ו"אתקינו". לתשליך: מנערים שולי הטלית קטן.

"יהי רצון" שעל התפוח - אחר הברכה וקדם האכילה. אוכלים ראש איל, אבל אין אומרים "יהי רצון" כיי-אם על התפוח

יום שישי

יום שישי **ב תשרי, ב דר"ה** ה'תש"ד

לאל עורך דין - בתפלת מוסף. שיעורים. חומש: האזינו, ששי עם פירשב"ם. תהלים: י"ז. צא"צ. תניא: והגם שהיש . . . קל-עילתו.

במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו. מה שכתוב בסדור "שער הקריאת שמע" דבור המתחיל "להבין ההפרש" (ע"ד עמוד א), שקדם תקיעת שופר אומרים "אנא בכח", פרושו: בדרך כלל הם הכונות מהפסוקים שראשי תבות שלהם שם שני משם מ"ב, אמנם יש שמכונים התבות "אנא בכח כו" במחשבה, אבל אין אומרים האותיות והתבות. והעוסק בכונות צריך ללמד הענינים ברור בכתבי הארז"ל, ואז כונתו רצויה.

שבת
קודש

שבת

ג תשרי ש"ת

ה'תש"ד

מזתחילין "מזמור לדוד" ולא "לכו ורננה", וכן בכל שבת מוצאי יום טוב.
הפטורה: שובה - יבשלו בם. מי אל כמוך - מימי קדם.

שיעורים. חומש: האינו, שביעי עם פירשב"ם.
תהלים: יחבב. צדצו.

תניא: אך נשמת . . . 260 בבי"ע.

ביחידות ה"צמח צדק" אצל רבנו הזקן ב תצא בשישי באלול תקס"ד ספר
לו רבנו: שבת פרישת תבוא תקכ"ח אמר מורי ורבי (הרב המגיד ממעזריטש)
- תורה, והתחלתה "ושבת עד הוי' אלקיך", ובאר כי עבודת התשובה צריכה
להיות עד אשר הוי', שהוא למעלה מהעולמות, יהיה אלהיך, אלקים בגימטריא
הטבע, בראשית ברא אלקים. כל החבריא קדישא היו בהתעוררות גדולה מתורה
היא. הרב הצדיק ר' משולם זוסיא מאניפאלי אמר, כי הוא אינו יכול להגיע
למעלת תשובה כזו, ועל פן יחלק את התשובה לחלקים, כי תשובה ראשי תבות:
ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיך. ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. ו, ואהבת לרעך
כמוך. ב, בכל דרכיך דעהו. ה, הצנע לכת עם ה' אלקיך.

כשספר לי אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] את הנ"ל, סים: תבת "תשובה"
צרופה מחמש אותיות, אשר כל אות דרך ואפן בעבודת התשובה - ובאר
באריכות חמשה האפנים - וכלם באים מכח אל הפעל על-ידי עבודת התפלה.

אגרות קודש

ב"ה, ה' תשרי, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד סניף מאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מכ"א אלול, ות"ח על הבשוי"ט מהרושם שהשאר הקעמפ גם
על זמן הבע"ל, ובודאי למותר לעוררם שבכל ענינים כאלו מההכרח לנצלם בעוד הרושם חי וחס,
ובפרט שעתה גם הוא התחלת זמן הלימוד ועניני חינוך וכל השתדלות בהשפעה בהנוגע לחנוך ה"ז
דבר בעתו, ולא בכל הפרטים יש לתקן אח"כ באם יהי גרעון בתעמולה עתה.

בעת רצון אזכיר את המדריכים-ות שיי' להשתדלותם הנ"ל על הציון הקי' של כ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ושכרם הרי מובטח הוא ע"י נותן התורה ומצוה המצות במדה
כנגד מדה אלא שכ"פ ככה, ויה"ר שיקוים בהם דבר משנה מצוה גוררת מצוה שילכו מחיל אל חיל
בהצפת עניני יהדות ועניני חסידות ביחוד בכל מקום שידם מגעת.

בברכה לבשו"ט ולחתימה וגמח"ט.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ו אלול ~

על חטא שחטאנו באונס וברצון

אביהם פרה שהיתה שאולה אצלו מאחר, אך לא ידעו על כך ושחטו אותה, נחשבים כאנוסים על הנזק, כי לא היה עליהם להעלות בדעתם שהפרה איננה של אביהם.

אמנם, מחדש הישועות ישראל, אם שחטו את הפרה בשבת, חייבים לשלם לבעלים מדין מזיק, כי אף שלגבי הנזק היו אנוסים, כיון שידעו שהשחיטה אסורה מחמת השבת, אין הם פטורים מדין אונס גם לגבי דיני נזיקין, כשם שמבואר בהלכה זו שהעובר על איסור מדרבנן במזיד אינו נחשב כאנוס גם לגבי דין דאורייתא.

אך ה'כלי חמדה' (פרשת בלק אות ד) מחלק: מהתורה גם סמוך לוסת, האשה בחזקת טהורה, והחמירו חכמים וחששו שמא תראה בזמן זה, וכיון שחכמים הזהירו אותו שעלול להגיע לידי איסור תורה ועבר והכניס את עצמו לחשש, אינו נחשב כאנוס, אך ליורשים ששחטו פרה לא היתה כל סיבה לחשוש שהפרה אינה של אביהם, ואף שהיה אסור עליהם לשחטה מחמת השבת, לגבי הנזק הם אנוסים ואין לחייבם.

הלכות שגגות פרק ה, הלכה ו: **הָבָא עַל אִשְׁתּוֹ שְׁלֵא בְשִׁעַת וְסִתָּה, וְרָאתָ דָם בְּעַת הַתְּשִׁימִי - הָרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִקְרַבֵּן חֲטָאתָ, מִפְּנֵי שֶׁהָ בָּאֵנוֹס הוּא וְאִינוּ שׁוֹנְגִין... אֲבָל אִם עָבַר, וְבָא עָלֶיהָ סְמוּךְ לְוִסְתָּה... חֵיבִין בְּקִרְבָּן; שְׁזוֹ שְׁנֵנָה הִיא.** מהלכה זו למד ה'שב שמעתתא' (א, ב) חידוש דין: נפסק להלכה שווסתות דרבנן ומן התורה אין צריך לחשוש שהאשה תראה דם במועד שבו ראתה בפעמים הקודמות. ואם כן, כשם שמהתורה אם בא על אשתו שלא בשעת וסותה וראתה דם, נחשב כאנוס ופטור מקרבן, כי לא היה צריך לחשוש שתראה דם, כך גם כשבא עליה בשעת וסותה, ומדוע בכל זאת חייב בקרבן?

אלא מכאן יש ללמוד שאם אדם עבר על איסור מדרבנן במזיד ומתוך כך עבר על איסור דאורייתא באונס, אין להחשיבו כאנוס, כי סוף סוף עשה ביודעין דבר שנאסר עליו. וה'ישועות ישראל' (סי' עב, ב) הוסיף וחדש: מבואר בגמרא (כתובות לד, ב), שיורשים שמצאו בין נכסי

~ יום שני כ"ז אלול ~

הזכות להיות יהודי

בגמרא נאמר שמי שהתגייר בין הגויים ולא נודע לו על מצות השבת, עליו להביא קרבן אחד בעבור כל השבתות שחילל, והרמב"ם מוסיף שמדובר במי ש'נתגייר קטן והוא בין העכו"ם', משום שגדול שהתגייר בוודאי למד קודם הגיור על מצות השבת בין שאר המצוות, ורק מי שהתגייר בקטנותו וחי בסביבה נוכרית יתכן שלא נודע לו על השבת (ראה כסף משנה).

ומכאן יש ללמוד שהגירות חלה גם כשידוע מראש שלא יידע את המצוות ויעבור על איסורי תורה, ואעפ"כ הגירות היא זכות בעבורו כי על ידי כך חלה עליו קדושת ישראל ויזכה לשכר בעולם הבא על מעשיו הטובים אף שלא התכוון בהם לשם מצוה, ואילו על האיסורים ישעבור מחוסר ידיעה יהיה בגדר שוגג ולא ייענש עליהם (דברות משה, שבת סד, יא).

אך יש שדחו ראייה זו, כי יתכן שמדובר במקרה שבעת הגירות היה עתיד לעזוב את הסביבה הנוכרית למקום של שומרי תורה ומצוות (וכפי שאכן אירע שהרי עתה הוא שומר מצוות ובא

הלכות שגגות פרק ז, הלכה ב: **כָּלֵל גְּדוֹל אָמְרוּ בְּשִׁבְתָּ: כָּל הַשׁוֹכֵחַ עֵקֶר שִׁבְתָּ, וְשׁוֹכֵחַ שְׁנַצְמוֹ יִשְׂרָאֵל עַל הַשִּׁבְתָּ, או שְׁנַשְׁפָּה וְהוּא קָמֵן לְבֵין הַגּוֹיִם, או נִתְגַּיֵר קָמֵן וְהוּא בֵין הַגּוֹיִם - אִף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה מְלָאכּוֹת הַרְבָּה בְּשִׁבְתּוֹת הַרְבָּה - אִינוּ חֵיב אֵלָּא חֲטָאת אַחַת.**

גיורו של קטן, נעשה על פי הכלל "זכין לאדם שלא בפניו". כלומר, אע"פ שהקטן אינו בר דעת להחליט בעצמו להתגייר, יכולים בית דין לגיירו משום שזוהי זכות עבורו, וככל מעשה שיש בו זכות לאדם, שניתן לעשותו עבורו אף בהיעדרו (כתובות יא, א).

על פי זה, מתעוררת שאלה לגבי זוגות שאינם שומרי מצוות, הרוצים לאמץ ילד שאינו יהודי ומבקשים לגיירו: האם בית דין יכולים לגייר תינוק זה, כאשר מן הסתם לא יחנכוהו לתורה ומצוות והוא עתיד לעבור על איסורי תורה, ונמצא שהגירות איננה זכות עבורו אלא חובה? ויש שכתבו כי ניתן לפשוט את השאלה מהלכה זו:

להביא קרבן על חטאו) ולכן נחשבה הגירות מלכתחילה כזכות עבורו, אולם אם בעת הגירות אינו עתיד להתחנך לתורה ומצוות, הגירות אכן איננה זכות עבורו ואין לגיירו (קובץ תשובות ח"ב סי' נה בסופו, וראה דברות משה שם).

~ יום שלישי כ"ח אלול ~

מלך מביא קרבן על שבועת העדות?

"שום תשים עליך מלך", מכל מקום, העדות מתקבלת ומחייבים על פיה. וכיון שאילו המלך היה מעיד היתה עדותו מחייבת ממון, הרי הוא חייב בקרבן שבועת העדות. אמנם, הלכה זו אמורה במלכי בית דוד, וזהו שכתב הרמב"ם כאן שמביא קרבן על שבועת העדות, אבל על מלכי ישראל גזרו חכמים שלא תתקבל עדותם (סנהדרין יט, ב) ועשאו כפסולי עדות וגם בדיעבד אין עדותם מתקבלת, ודברי הרמב"ם בהל' שבועות (שם) שאם "כפרו ונשבעו פטורין משבועת העדות" אמורים במלכי ישראל, כי גם אם היו מעידים "לא היו מחייבין בעדותן ממון".

ועוד אפשר לבאר:

אף אם נאמר שהיות ואין חובה על המלך להעיד, פטור הוא גם מקרבן שבועת העדות, הרי זהו רק בעדות על בני ארצו, כגון מלך יהודה על אנשי ארץ יהודה, כי עליהם צריכה להיות אימתו, אבל בני ישראל שיש להם מלך אחר, אינם חייבים להיות באימת מלך יהודה, ואם השביעו מלך יהודה בבית דין של ישראל, הרי הוא חייב להעיד ולכן עליו להביא קרבן שבועת העדות (דבר אברהם שם).

הלכות שגגות פרק י, הלכה ז: הַמֶּלֶךְ וְכֹהֵן מְשִׁיחַ - מְבִיאִין קָרְבָן עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת. הרמב"ם פוסק שאם השביעו את המלך להעיד עדות על אדם ונשבע שאינו יודע לו עדות, חייב להביא קרבן. אך הראב"ד השיג עליו: "אין המלך חייב בשמיעת קול" (היינו, שבועת העדות, שעליה נאמר "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה"). וכתב ה'כסף משנה' שכדברי הראב"ד שנינו (הוריות ח, ב): "המלך לא מעיד ולא מעידין אותו" שנאמר 'שום תשים עליך מלך' - שתהא אימתו עליך, ופירש רש"י (שבועות לא, א): "בזיון הוא למלך לעמוד ולהעיד בפני בית דין, ואם אינו יכול להעיד אינו מביא קרבן".

והוסיף ה'תוספות יום הכפורים' (לר"מ חגיו, יומא עד, א): הרי הרמב"ם עצמו (הל' שבועות פ"י ה"א) כתב שהמלך אינו רשאי להעיד, ואם "כפרו ונשבעו פטורין משבועת העדות, שאילו הודו והעידו לא היו מחייבין בעדותן ממון" ואיך כתב כאן שהמלך מביא קרבן על שבועת העדות? ומבאר ה'דבר אברהם' (ח"ב סי' לב סקט"ז): המלך אכן פטור מהגדת עדות, אבל אם מחל על כבודו והעיד, אף שאין כבודו מחול והדיינים עברו על ה'עשה'

~ יום רביעי כ"ט אלול ~

אחריות בית-הדין לטעויות

האיסור עדיין לא מחשיבה את המעשה כמזיד אלא גם היודע שהדבר אסור אלא שאינו יודע את חומרת האיסור (שהוא בכרת) נחשב כשוגג, ולכאורה יש ללמוד מכך לענייננו שמאחר והטעות בחומרת האיסור היתה מחמת הוראת בית דין שטעו והורו שאין בכך כרת, הרי זה נחשב כתולה בבית דין והם חייבים בקרבן והוא פטור. אך למעשה נראה שאין הדין כן, שהרי להלן (פ"ג ה"א) כתב הרמב"ם, שאם נשאו ונתנו בדין מסוים והגיעו למסקנה שהוא מותר, אך עדיין לא הורו לציבור "מותרים אתם לעשות" - אפילו אם שמע אדם את מסקנתם שהדבר מותר ונהג על פי זה, הרי הוא חייב בקרבן. ומזה מוכח שהעושה על פי בית דין פטור רק כשהיתה הוראה מפורשת למעשה

הלכות שגגות פרק יב, הלכה א: כֹּל דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל שְׁנֵי תַּחֲטָא קְבוּעָה - אִם שָׁנְגוּ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל בְּהוֹרָאָה, וְהוֹרוּ לְהַתִּירוֹ, וְשָׁנְגוּ הָעָם בְּהוֹרָאָתוֹ, וְעָשׂוּ הָעָם וְהָם סוֹמְכִין עַל הוֹרָאָתוֹ... הָרִי בֵּית דִּין תִּכְבִּין לְהַבִּיא קָרְבָן תַּחֲטָא עַל שְׁנֵי תַּחֲטָא בְּהוֹרָאָה... וְשָׂאָר הָעָם פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָן. ה'משנה למלך' מסתפק: אם הורו בית דין על דבר מסוים שהוא אסור אך אין בו עונש כרת, ולמעשה היתה טעות בידם ויש עליו עונש כרת - האם העושה על פיהם פטור מקרבן או לא? והנה, לעיל (פ"ב ה"ב) פסק הרמב"ם: 'עבר עבירה ויודע שהיא בלא-תעשה, אבל אינו יודע שחייבין עליה כרת - הרי זו שגגה ומביא חטאת'. ומכאן יש להוכיח שעצם ידיעת

אדרבה הורו שהדבר אסור, אין העושה על פיהם פטור מקרבן.

שהדבר מותר, אבל אם הורו שהדבר אסור אלא שאין בו כרת, אף שלמעשה האדם עבר על האיסור מחמת דבריהם, כיון שבוודאי לא היתה כאן הוראה מעשית להיתר אלא

~ יום חמישי א' תשרי ~

מתי חייבים היורשים להביא את קרבן המוריש?

להביא את עולת הראיה שהתחייב המוריש (בכוות נא, ב). והרמב"ם הביא הלכה זו (הל' חגיגה שם) וכתב "המפריש עולת ראייתו ומת - יורשין חייבין להביאה". וצריך להבין: הרי בעולת יולדת שמתה, כתב הרמב"ם כאן שחייבים היורשים להביאה "אף על פי שלא הפרישה אותה" ומדוע לגבי עולת ראייה כתב שחובת היורשים להביאה רק אם המוריש הפריש אותה?

ומבאר ה'מנחת חינוך' (מצוה תצ):

החייב להביא עולת ראייה, נוצר רק כשמראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג (ראה הל' חגיגה פ"א ה"א) ואז משתעבדים נכסיו לחובת הקרבן, אבל כל זמן שלא הראה פניו בעזרה לא התחייב בקרבן ולא השתעבדו נכסיו. והרמב"ם שכתב שחובת היורשים להביא את עולת הראיה רק אם המוריש הפריש אותה, מדבר כאשר מת המוריש לפני שהראה פניו בעזרה.

הלכות מחוסרי כפרה פרק א, הלכה יג: האשה שהביאה חטאתה, ומתה - יביאו היורשים עולתה; אף על פי שלא הפרישה אותה מתים, כבר נשתעבדו נכסיה לקרבן, והשתעבדו - דין תורה הוא.

לדעת רב יהודה (קידושין יג, ב) יולדת (שצריכה להביא קרבן חטאת וקרבן עולה במלאת ימי טהרתה) שהביאה את חטאתה ומתה חייבים יורשיה להביא עולה, וזאת בתנאי שהפרישה את העולה בחייה (והוקדשה לקרבן), אבל אם לא הפרישה אינם צריכים להביא את העולה שהיתה חייבת, כיון שמן התורה אין היורשים חייבים לפרוע את חוב אימם ('שעבודא לאו דאורייתא'). אבל לדעת רב אסי, וכן הלכה, חייבים היורשים להביא את עולתה אף שלא הפרישה (ולא הוקדשה לקרבן) כי היורשים חייבים לפרוע את חוב אימם ('שעבודא דאורייתא').

והקשה ה'לחם משנה' (הל' חגיגה פ"א ה"י):

כדין עולת היולדת, כך דין עולת ראייה שהיורשים צריכים

~ יום שישי ב' תשרי ~

על ימין שהוא שמאל

עיקר הכוח ובאמצעותה נעשות הפעולות העיקריות, ולכן איטרת שעושה את רוב הפעולות ביד שמאל חולצת בשמאל. אך לגבי מצורע, ההקפדה על ימין אינה משום שבה נעשות עיקר הפעולות, שהרי ההקפדה היא גם על אווין ימין שאין עושים בה כל פעולה, וההקפדה היא על צד הימין מצד עצמו, ובזה אין הבדל בין אדם רגיל לאיטר וגם טהרת האיטר היא בימין, ואם אין לו בוהן ימין אין לו תקנה.

וכן בנטילת לולב, כתב הטור (או"ח סי' תרנא) שאיטר נוטל את הלולב בימינו והאחרון בשמאלו כשאר אדם, בשונה משיטתו בחליצה שאשה איטרת חולצת בשמאל, ולאור האמור מובן, כי נטילת לולב דומה בענין זה לטהרת המצורע שחשיבות הימין אינה משום שבה נעשות הפעולות החשובות, כי מצות נטילת לולב אינה קשורה לפעולה מסוימת אלא לעצם הימצאות הלולב ביד האדם, ולכן החשיבות היא בעצם צד ימין אף אם אינו עושה בה את רוב

הלכות מחוסרי כפרה פרק ה, הלכה א: אין לו בְּהֵן יְדֵי יְמִינֵהוּ אוּ בְּהֵן יְגָל יְמִינֵהוּ... אין לו טְהָרָה עוֹלָמִית. הגר"ע איגר (שו"ת מהדר"ת סי' סא) דן בחליצה של אשה שניטלה עצם האגודל של ידה הימנית, וכתב שאף שהחליצה צריכה להיעשות ביד ימין, כיון שאשה זו מן הסתם הרגילה את עצמה לעשות את רוב הפעולות ביד שמאל, דינה כאיטרת שכתב ה'טור' (אהע"ז סי' קסט) שחולצת בידה השמאלית. ויש להקשות:

בהלכה זו נאמר שמצורע שאין לו בוהן ימין אין לו טהרה, מאחר ולא ניתן לקיים את מצות ההזיה על בוהן ידו הימנית, והרי אדם שאין לו בוהן ימין מן הסתם התרגל לעשות את רוב פעולותיו בשמאל ודינו כאיטר, ואם כן יזו על בוהן ידו השמאלית שנחשבת אצלו כימין? ויש לחלק:

כי לגבי חליצה ההקפדה על יד ימין היא משום שבה

מלאכתו. [ואמנם, ה'שלחן ערוך' (שם ס"ג) פסק כדעת הטור, אך הרמ"א הכריע כדעת הראשונים שהולכים אחר ימין האיטור, (תורת נענים עמ' שסו)]



~ שבת קודש ג' תשרי ~

תמורה יש בה 'מעשה'?

'מעשה', אבל כאשר ישנה אפשרות של 'מעשה', גם הדיבור נחשב 'מעשה' (כגון החוסם שור בדישו בקול לוקה, כי זהו לאו שיש בו מעשה). ואם כן, גם כאשר אחד השותפים המיר הרי זה לאו שיש בו 'מעשה', ואף שאין תמורתו קודש, כיון שאפשר שהתמורה תחול (ביחיד שהמיר), תיחשב, גם המרת אחד מן השותפים מעשה?

וביאר:

הרמב"ם כתב כאן שלוקים על התמורה ואין אומרים שהיא לאו שניתק לעשה, כיון "שאיין לאו שבה שוה לעשה, שהציבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו". כלומר, היות ואין העשה שוה ללאו (כי בלאו כולם חייבים, יחיד וציבור ושותפים, ואילו העשה הוא רק ביחיד) אין בכח העשה (שאיין כולם חייבים בו) לנתק את הלאו (שכולם חייבים בו).

ולכן אין להחשיב את המרת אחד מן השותפים או המרת קרבן ציבור כ'לאו שיש בו מעשה', בגלל האפשרות שהיחיד ימיר, שהרי בהמרת יחיד אין לחייב אותו כי הלאו ניתק לעשה, ואם היה מקום לחייבו הרי זה משום שבציבור ובשותפים אין עשה שינתק את הלאו. ונמצא, שהמקום ממנו אתה בא לחייבו (ציבור ושותפים) הוא לאו שאין בו מעשה.

הלכות תמורה פרק א, הלכה א: פל הממיר - לוקה על כל בהמה ובהמה שמייר... ואף על פי שלא עשה מעשה. והקשה הכסף משנה:

לדעת רבי יוסי הגלילי (תמורה ג, א) אין לוקים על לאו שאין בו מעשה, חוץ מהממיר בהמת חולין בבהמת קרבן (וכן הנשבע לשקר והמקלל בה), שלוקה אף שלא עשה מעשה אלא דיבר. ואמר רבי יוחנן (שם ג, ב) שהממיר אינו בכלל האיסורים שאין בהם מעשה "משום דבדיבורו עשה מעשה" (שעושה מחולין קדשים - רש"י). ומדוע כתב הרמב"ם שהממיר לא עשה מעשה? ומבאר ה'שאגת אריה' (סי' עת. וכ"כ בתוספות חדשים' תמורה פ"א מ"א):

הרמב"ם (פאן) פסק שיחיד שהמיר תמורתו קודש, אבל "אחד מן השותפים שהמיר או מי שהמיר בקרבן מקרבנות הציבור... הרי זה לוקה ואין התמורה קודש". ולפי זה, יחיד שהמיר עשה מעשה שהרי עשה מהחולין קדשים, אבל אחד מהשותפים שהמיר או הממיר בקרבן ציבור אין תמורתו קודש, ועל זה כתב הרמב"ם שלוקה אף שלא עשה מעשה. וב'כוכב מיעקב' (להגר"י ווינפד, סי' קט) הקשה:

ה'מגיד משנה' (הל' שכירות פ"ג ה"ב) ביאר בשיטת הרמב"ם שדיבור אינו נחשב 'מעשה' רק כאשר אין אפשרות של



אגרות קודש

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשי"ט
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה בנימין שי

שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכלל ובפרט,

מ. שניאורסאהן

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

להתיר ולא לאסור – זה אינו אלא בדבר שיש לו חזקת היתר, אבל חתיכה זו מעולם לא הייתה בחזקת היתר, ולכן נאמן הוא להעיד עליה שהיא חלב.

ג. כָּבֵד פֶּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, שֶׁהַמִּפְרִישׁ חֲטָאתוֹ עַל הַחֵלֶב שֶׁאֵכָל - לֹא יִבְיָאָה עַל הַשִּׁבְתָּ שֶׁחָלַל אוֹ עַל הַדָּם שֶׁאֵכָל; שְׁנֵאמַר: וְהִבִּיא קֶרְבָּנו שְׁעִירַת עִזִּים וְגוֹמֵר עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא - עַד שִׁיְהִיָּה קֶרְבָּנו לְשֵׁם חֲטָאוֹ, לֹא שִׁיקְרִיבָנָה מִחֲטָא עַל חֲטָא. וְאִם הִקְרִיב - פְּסָלָהּ¹⁵. יֵתֵר עַל זֶה אָמְרוּ: הַפְּרִישׁ חֲטָאתוֹ עַל חֵלֶב שֶׁאֵכָל אֲמַשׁ - לֹא יִבְיָאָה עַל חֵלֶב שֶׁאֵכָל הַיּוֹם; וְאִם הִבִּיא - כִּפּוּר. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם הַפְּרִישָׁה אָבִיו וְנִמְתָּ, וְהָיָה הַבֵּן מִחֵלֶב בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא¹⁶ - שֶׁלֹּא יִבְיָאָה הַבֵּן עַל חֲטָאוֹ¹⁷, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר שָׁם¹⁸.

(15) כן הוא בכריתות כז: "הפריש בהמה על החלב והביאה על הדם, על הדם והביאה על החלב הרי לא מעל ולא כיפר וכו' קרבנו על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאו". ובזבחים ט: אמרו: "רב אחא בריה דרבא מתני כולהו (=חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם, לשם חטאת עבודה זרה, לשם חטאת נזיר) לפסולא, מאי טעמא (ויקרא ד, לב) ושחט אותה לחטאת, לשם אותה חטאת". (16) לפי נוסחה אחת בדברי רבינו אם הפריש חטאת על חלב שאכל אמש והביאה על חלב שאכל היום – אם הביא כיפר, ולפי זה משמיענו כאן שחטאת של אב אינה מכפרת על הבן אפילו באותו החטא (לחם משנה שם). [ולפי הנוסחה השנייה שם ש"אם הביא לא כיפר", צריך לומר, שבחטאת של אב היה מקום לטעות, כי הבן עומד במקום האב, ומשמיענו כי אין הדבר כן]. (17) דקדק לכתוב על חטאו (=על חטאו שלו) שעל חטאו של אביו בוודאי שאין להביא, שהרי חטאת שמתו בעליה תמות. ונלמד בכריתות שם ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "קרבנו" – "בקרבנו הוא יוצא ואינו יוצא בקרבן אביו". (18) [פרק ד הלכה א, שחטאת שמתו בעליה – תמות. הרי שאין היורשים מקריבים אותה לעצמם].

ד. הַמְּבִיא חֲטָאתוֹ¹⁹ עַל שְׁנֵי חֲטָאִים²⁰ - תִּרְעָה עַד שִׁיפֵל בָּהּ מוֹם וְתִמְכַר²¹, וְיִבְיָא בְּדָמֵי הַצִּיָּה לְחֲטָא זֶה וּבְדָמֵי הַצִּיָּה לְחֲטָא הַשֵּׁנִי. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהִבְיָאוּ חֲטָאת אַחַת עַל שְׁנֵי חֲטָאִים²² - תִּרְעָה עַד שִׁיפֵל בָּהּ מוֹם וְתִמְכַר, וְיִבְיָא זֶה חֲטָאתוֹ בְּדָמֵי הַצִּיָּה וְיִבְיָא זֶה חֲטָאתוֹ בְּדָמֵי הַצִּיָּה.

(19) כלומר, הפריש חטאת אחת. (20) וכיוון שפירש כי חטאת זו על שני חטאים הללו, אי אפשר להקריבה, שהרי נאמר "קרבנו על חטאתו" ולא קרבנו על שני חטאים, ולהקריבו על חטא אחד גם כן אי אפשר, שהרי הפריש אותו

~ יום ראשון כ"ו אלול ~

הַלְבוֹת שְׁנֵגוֹת

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו חטאת קבועה ולא התרו בו.

א. מִי שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו עֵדִים² שֶׁחֲטָא³ חֲטָא שְׁחִיבִין עָלָיו חֲטָאת קְבוּעָה, וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ⁴ אֲלֵא אָמְרוּ: רְאִינוּךָ שֶׁעָשִׂיתָ מְלֹאכָה בְּשִׁבְתָּ אוֹ שֶׁאֵכַלְתָּ חֵלֶב, וְהוּא אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא עָשִׂיתִי דָבָר זֶה - אִינוּ חֵיב חֲטָאת. הוֹאִיל וְאִם יֹאמֵר מְזִיד הֵייתִי - יִפְטֹר מִן הַקֶּרְבָּן, כִּשְׁאֵמַר לְהֵן לֹא אֵכַלְתִּי וְלֹא עָשִׂיתִי - נַעֲשֶׂה פְּאוּמֵר לֹא אֵכַלְתִּי בְּשִׁגְגָה אֲלֵא בְּדוּדוֹן⁵, שֶׁהוּא פְּטוּר מִן הַקֶּרְבָּן, וְלֹא הִכְחִישׁ אֶת הָעֵדִים⁶.

(2) שני עדים או יותר. (3) בשוגג. (4) שאילו התרו בו הרי הוא מזיד, ואינו מביא חטאת. (5) במשנה שם: "אמרו לו [חכמים לרבי מאיר]: מה אם ירצה לומר מזיד הייתי פטור, ופירשו בגמרא שם יב. שהוא נאמן משום "מיגור", ופירשו בתוספות (דיבור המתחיל או) שהכוונה בזה, שמתרץ דיבורו, שמה שאמר לא אכלתי, היינו לא אכלתי שוגג אלא מזיד, שאם לא כן הרי הוא "מיגור במקום עדים" ואינו נאמן וכן דברי רבינו. (6) אבל אם מכחיש את העדים ואומר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד אינו נאמן, וחייב חטאת.

ב. שֶׁתֵּק וְלֹא הִפְלִיג⁷ אֶת הָעֵדִים⁸, (אֲלֵא) אֲפִלוּ אָמְרָה לוֹ אֲשֶׁה⁹: אֵכַלְתָּ חֵלֶב אוֹ עָשִׂיתָ מְלֹאכָה בְּשִׁבְתָּ, וְשִׁתֵּק - חֵיב לְהִבִּיא חֲטָאתוֹ¹⁰. אָמַר לוֹ עַד אֶחָד: חֵלֶב הוּא זֶה, וְשִׁתֵּק¹¹, וְחָזַר וְאָכַל בְּשִׁגְגָה - מְבִיא חֲטָאת. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ¹² - לוֹקָה עָלָיו¹³, אִף עַל פִּי שֶׁעָקַר הָעֵדוֹת בְּעַד אֶחָד¹⁴.

(7) כלומר, לא חלק על העדים = לא הכחישם. (8) בין עד אחד בין שני עדים. (9) ואף שנשים פסולות לעדות נתרבו כאן נשים, בתורת כהנים (פרק ז) ממה שנאמר (ויקרא ד, כח): "או הודע אליו חטאתו" – אפילו אמרה לו אשה אפילו אמרה לו שפחה. (10) שם בגמרא: "עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור – טעמא דמכחיש ליה, אבל שתיק מיחייב". (11) שאם מכחישו אין העד נאמן. (12) בשני עדים. (13) כדין אוכל חלב בהתראה, שחייב מלקות, נוסף על עונש כרת. (14) כן הוא בירושלמי (סוטה פרק ו הלכה ב ונזיר פרק ח הלכה א): "אמר לו עד אחד: חלב הוא, והתרו בו שניים – לוקה. ועיקר עדותו לא בעד אחד?" (משנה למלך). ואף על פי שעד אחד אינו נאמן אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על אותו החטא אינו מביא קרבן, אבל על חטא אחר מביא. (31) מה שכתב רבינו "עד שיחזור בתשובה", היינו שאחרי שיחזור בתשובה וייכשל בשוגג יביא אז חטאת, אבל על החטאים שחטא בהיותו מומר אינו מביא קרבן, שהרי אינו שב מידיעתו. (32) לא מצד שהוא רוצה לעבור על האיסור בזדון, כדי להכעיס, אלא בגלל שהוא מתאוה לאכול בשר, וכיוון שאין לו בשר של היתר - אוכל של איסור.

ח. מי ששגג³³ והפריש חטאתו ואחר כך³⁴ נעשה מומר³⁵ וחזר בתשובה, או נשתטה³⁶ וחזר ונשתפה³⁷, אף על פי שנדחה הקרבן בינתיים³⁸ - הרי זה חזר ונראה³⁹; שאין בעלי חיים נדחין⁴⁰, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין. לפיכך יקריבה עצמה. וכשם שאם נולד בו מום עובר⁴¹ ונתרפא - יחזר לכשרותו⁴², כך אם נדחו הפעלים וחזרו ונראו - יקרב.

(33) ועשה אחד מן הדברים האסורים ועונשם בשוגג חטאת. (34) אחר שהפריש ולפני שהקריב. (35) לכל התורה, או לעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא, שאין מקריבין קרבנו. (36) אחר שהפריש את החטאת ואז אין מקריבין קרבנו, מפני שצריך שיהיה בשעת הכפרה בדעה צלולה. (37) נתרפא וחזר לאיתנו. (38) שאין להקריב את הקרבן לא בשעת היותו מומר, ולא בשעה שהיה שוטה. (39) הקרבן חוזר להיות ראוי להקרבה אחרי חזרו בתשובה, ואחרי שנשתפה. (40) כלומר, אין אומרים שמכיוון שנדחה פעם מהקרבה, שוב לא יוכלו להקריבו לעולם - אלא מיד שמסתלק הסיבה לדיחוי שוב ראוי הוא להקרבה, וכרב ביומא סד. הסובר שבעלי חיים אינם נדחים, ולא כר' יוחנן שאמר (בזבחים שם) שאם אכל חלב והפריש קרבן והמיר את דתו וחזר בתשובה, או נשתטה וחזר ונשתפה, שאין הקרבן חוזר ונראה. (41) כלומר, מום העובר במשך הזמן, אבל כל זמן שלא עבר - אין להקריבו. (42) שנאמר (ויקרא כב, כח): "כי משחתם בהם מום בם לא יירצו לכם", ולמדו מזה: "מום בם הוא דלא יירצו" (=כל זמן שמום בהם לא יירצו) הא עבר מומן יירצו".

ט. חיבי חטאות⁴³ ואשמות ודאים שעבר עליהן יום הפפורים - חייבין להביא לאחר יום הפפורים⁴⁴, וחיבי אשמות תלויות - פטורים⁴⁵. שנאמר: מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. כך למדו מפי השמועה⁴⁶, שכל חטא שאין מפיר בו אלא ה' נתפס לו. לפיכך⁴⁷, מי שפא על ידו ספק עברה⁴⁸ ביום הפפורים, אפלו עם חשכה⁴⁹ - פטור מאשם תלוי, שכל היום מכפר⁵⁰. נמצאת למד, שאין מביאין על לא הודע של יום הפפורים אשם תלוי, אלא אם לא כפר לו יום הפפורים כמו שיתבאר.

(43) שעברו בשוגג על דבר שחייבין על זדונו כרת. (44) ואף על פי שכתב רבינו בהלכות תשובה, כי יום הכיפורים מכפר לשבים על כל העבירות (שם פרק א, הלכה

על שני חטאים ואין זה קרבנו על חטאתו. (21) שהרי אסור לפדות קדשים הראויים למזבח עד שיפול בם מום. (22) שאי אפשר להקריבו בשותפות על שני חטאים, שהרי כתוב "קרבנו על חטאתו" ואם אחד אינו יכול להביא קרבן אחד על שני חטאים - כל שכן שני אנשים על שני חטאים, ולהקריבו לשם אחד בלבד גם כן אי אפשר, שהרי גם השני הפרישו לחטאת שלו ואין אדם יוצא בקרבנו של חברו.

ה. הביא שתי חטאות על חטא אחד - יקריב אי זו שירצה, והשניה תרצה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה לנדרבה²³.

(23) והרי זה כמפריש שתי חטאות לאחריות (שם תאבד האחת יביא את השנייה), שמתכפר באיזו שירצה, והשנייה תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה לנדרבה (=שנותן המעות בתיבה מיוחדת שהייתה לשם כך במקדש, ובית דין מקריבים באותם המעות שכתובה עולות נדבה).

ו. הביא שתי חטאות על שני חטאים²⁴ - זו תשחט לשם חטא האחד, והשניה לשם החטא השני.

(24) הפריש סתם ולא פירש איזו מהן על חטא זה ואיזו מהן על חטא זה.

ז. כבר בארנו בהלכות מעשה הקרבנות, שהמומר לעבודה זרה²⁵ או לחלל שבתות בפרהסיא²⁶ - אין מקבלין ממנו קרבן כלל²⁷, והמומר לעברה²⁸ משאר עבירות²⁹ - אין מקבלין ממנו חטאת על אותו החטא³⁰. פיצד? מומר לאכל חלב שאכל חלב בשגגה והביא חטאתו - אין מקבלין ממנו עד שיחזור בתשובה³¹. אפלו היה מומר לאכל חלב לתאבון³², ונתחלף לו חלב בשמן ואכלו, והביא קרבן - אין מקבלין ממנו. שמשאכל בזדון, בין להכעיס בין לתאבון, הרי הוא מומר. היה מומר לאכל חלב ושגג ואכל דם - מקבלין ממנו, כמו שבארנו.

(25) שכל המודה בה הרי הוא ככופר בכל התורה כולה. (26) שהוא ככופר במעשיו של הקדוש-ברוך-הוא ומעיד עדות שקר, שח"ו לא ברא את עולמו ולא שבת במעשה בראשית. (27) אף על עבירה אחרת. ודינו כמומר לכל התורה כולה, שנתמעט מן הקרבן ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכס קרבן", מכס, ולא כולכם, להוציא המומר (גמרא חולין שם). (28) עבירה אחת לעבור עליה בזדון. (29) "והוא מפורסם וידוע לעשותה והורגל בה". (30) שם ה: "רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון, אשר לא תעשינה בשגגה ואשם (ויקרא ד, כב), השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו, אינו מביא קרבן על שגגתו" (=כלומר שוגג כזה, שאם היה יודע שדבר זה אסור היה נזהר ונבדל מלעבור - מקבלים ממנו קרבן על שגגתו. אבל שוגג כזה, שאם היה יודע כי דבר זה אסור גם כן היה עובר, אין מביא קרבן על שגגתו) ודווקא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם לא (רש"י שם). (58) כגון זב, זבה, יולדת ומצורע. זב שנסתפק אם ראה שתי ראיות או שלוש ראיות, שמביא חטאת העוף הבאה על הספק; וזבה שנסתפקה אם היא זבה גדולה או זבה קטנה, שמביאה חטאת העוף הבאה על הספק, ואף ספק יולדת חייבת חטאת העוף מספק. (59) כלומר, סתם סוטה, שקינא לה בעלה ונסתרה, וספק אם נטמאה אם לא נטמאה, שחייבת להביא מנחת קנאות. (60) כריתות כו. אף שיום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא ה' - אלו צריכים להביא קרבנותיהם אפילו אחר שעבר יום הכיפורים, משום שנאמר ביום הכיפורים (ויקרא טז, טז-כא) "וכיפר על הקודש וגו' לכל חטאתם - והתוודה וכו' לכל חטאתם", ודרש ר' אושעיא (שם) "לכל חטאתם ולא לכל טומאתם". וכל אלו (=ספק נזיר, ספק מחוסרי כפרה וספק סוטה) אין קרבנותיהם אלא לטהרם, או להתירם באכילת קדשים, ולא לכפר על החטא (גמרא שם).

יב. מי שהוא מחייב חטאת או אשם והרי הוא יוצא מבית דין להרגו: ⁶¹ : אם היה זבחו זבוחי⁶² - משהין אותו עד שיזרק הדם ואחר כך יהרג; ואם עדין לא נשחט הזבח - אין משהין אותו עד שיקרבו עליו⁶³.

(61) שחוץ ממה שעבר עבירה בשוגג, עשה גם אחד מהדברים שחייבים עליהם מיתת בית דין. והמדובר בכל עבירות שבתורה חוץ מעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא, שאף אם עבד עבודה זרה וחילל שבת פעם אחת נעשה מומר ואין מקבלין ממנו קרבן. (62) כלומר, שנגמר דינו אחר שנשחט קרבנו. (63) ברייתא בערכין ז. ומפרש ר' יוסף (שם) שלכך אין משהין אותו עד שישחטו ויזרק הדם - משום שאסור לענות את הדין, אלא משנגמר דינו הורגין אותו מיד, אבל אם זבחו זבוח כבו, שהשהייה היא קצרה, משהין אותו עד שייזרק הדם כדי שיתכפר על החטא.

פֶּרֶק רִבְעִי

(1) יבאר דין העושה עבירות הרבה בהעלם אחד, ואם עשה מעשה שחייב עליו משום שמות הרבה אם חייב על כל שם.

א. העושה עבירות² הרבה בהעלם אחת³ - חייב חטאת על כל אחת ואחת.⁴ אפלו עשה הארבעים ושלוש אלו שמנינו⁵ בהעלם אחת - חייב ארבעים ושלוש חטאות.⁶ וכן אם עשה מעשה אחד שהוא חייב עליו משום שמות הרבה⁷ - חייב על כל שם ושם.⁸ והוא שהיו האסורין פלן באין באחת⁹ או אסור מוסיף¹⁰ או אסור פולל¹¹. כיצד? השוחט בהמת קדשים חוץ לעזרה בשפת לעבודה זרה - חייב שלש חטאות¹²: משום שוחט קדשים בחוץ, ומשום מחלל שבת, ומשום עובד עבודה זרה; שהרי שלשת האסורין באין באחת¹³. במה דברים אמורים? ¹⁴ באומר בגמר זכיחה הוא עובד אותה¹⁵; אבל אם לא היתה פונתו לכך¹⁶ - משישחט בה מעט לשם עבודה זרה תאסר¹⁷, ואינו חייב משום שחוטט חוץ עד שישחוט שנים¹⁸ או רב שנים¹⁹, ונמצא

(ג) - אם נתחייב קרבן או מלקות, אין יום הכיפורים מכפר אלא אם מביא קרבנו, או ילקה. (45) להביא אשם תלוי אחר שעבר עליהם יום הכיפורים וגם זה במשנה שם. ואם נודע לו אחר יום הכיפורים, שבוודאי חטא בשוגג, חייב להביא חטאת. (46) שם כה: בשם ר' אלעזר. ורב תחליפא משמו של רבא למד מדקדוק פסוק זה על חייבי קרבנות שמכירים בהם, כגון חטאות ואשמות וודאים - שחייבים. (47) כיוון שחייבי אשמות תלויין, שעבר עליהם יום הכיפורים, פטורים מקרבן. (48) שנסתפק אם עבר בשוגג על אחת מחייבי כריתות. (49) קודם שתחשך (ראה שבת לד. ופרק מהלכות שבת הלכה ג). כשאחר מעשה העבירה יש עוד שהות מן היום. אבל אם חטא סמוך לשקיעת החמה שאין עוד שהות מן היום, אין יום הכיפורים מכפר (שבועות יג:). (50) ואין צריך ליום שלם, אלא כל שעה ושעה שלו מכפרת.

י. אין יום הכיפורים ולא החטאת ולא האשם מכפרין אלא על השבים⁵¹ המאמינים בכפרתן; אבל המבעט בהן - אינן מכפרין בו. כיצד? היה מבעט והביא חטאתו או אשמו והוא אומר או מחשב בלבו שאין אלו מכפרין, אף על פי שקרבנו פמזנתן - לא נתפטר לו, וכשיחזור בתשובה מבעיטתו צריך להביא חטאתו ואשמו⁵². וכן המבעט ביום הכיפורים⁵³ - אין יום הכיפורים מכפר עליו. לפיכך, אם נתחייב באשם תלוי ועבר עליו יום הכיפורים והוא מבעט בו - הרי זה לא נתפטר לו, וכשיחזור בתשובה אחר יום הכיפורים חייב להביא כל אשם תלוי שהיה חייב בו⁵⁴.

(51) שגמרו לשוב אל ה' מדרכם הרעה. נראה שם הלכה ב שעל מצוות קלות, כגון לא תעשה ועשה שאין בהן כרת, שעיר המשתלח מכפר בלי תשובה. (52) שהרי לא נתכפר בקרבן שבעט בו. (53) שאמר או חשב בליבו, שאין יום הכיפורים, מכפר. (54) כיוון שיום הכיפורים לא כיפר עליו.

יא. כל אשמות שפותרה מעכבין את הכפרה⁵⁵, חוץ מאשם נזיר⁵⁶. ספק נזיר⁵⁷ וספק מחסרי כפרה⁵⁸ וספק סוטה⁵⁹ - פלם מביאין קרבנותיהן אחר יום הכיפורים⁶⁰.

(55) כלומר, כל חייבי אשמות שבתורה אינם מתכפרים עד שיביאו את קרבנם [וברייתא היא בנזיר יח: "לפי שמצינו שכל אשמות שבתורה שהן מעכבין"]. (56) הנזיר מביא אשם אם נטמא, ואין האשם הזה מעכב את כפרתו, אלא מיד לאחר שמביא את חטאתו מתחיל למנות ימי נזירות חדשים (שהאשם הזה אינו אלא לדורון בלבד), ולמדו כן (נזיר יט). ממה שנאמר (במדבר ו, יב): "והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם", הרי הקדים הפסוק "והזיר" "להביא האשם" ללמד שאף על פי שלא הביא אשמו נתכפר. (57) כריתות כו. כלומר, שמסתפק אם נטמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא נתן לנו רבינו דוגמא מ"איסור כולל". אבל כבר פירשה בפרק יד מהלכות מאכלות אסורות הלכות יח"ט, והדגימה באחד שאכל חלב ביום הכיפורים, שכיון שאיסור יוכ"פ חל גם על דברים המותרים, חל הוא גם על חלב, ובניגוד ל"איסור מוסף" שלמעלה, שחל איסור נוסף על האיסור גופו, ואנו אומרים: מתוך שהגרושה אסורה לכהן הדייט, אסורה היא גם לכהן גדול, אע"פ שבלא זה היא אסורה עליו – כאן ב"איסור כולל" לא נוסף איסור על האיסור גופו, אלא אנו אומרים: מתוך שאסור הוא לאכול ביום הכיפורים דברים המותרים, נאסר הוא גם בחלב. (12) ברייתא בחולין מ. (13) שהרי כל האיסורים הללו אינם על ה"חפצא", אלא על ה"גברא" ומוזהר על כולם כאחד – בשעת שחיטה. (14) שהוא חייב שלש חטאות. (15) לעבודה-זרה, גמרא שם: (16) שיעבוד אותה בגמר זביחה, אלא עובד אותה מיד עם התחלת השחיטה. (17) דברי עולא שם. כי במעשה כל שהוא בבהמה לשם ע"ז נאסרה הבהמה (פ"ח מהלכות ע"ז הלכה א). ואף-על-פי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (ראה שם), וקדשים שלו אף הם ממון גבוה – כיון שהוא מתכפר בהם הם נחשבים שלו והוא יכול לאוסרם (גמרא שם, וראה גם רש"י – לח"מ). ולפי מה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה כא, שמה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו הוא משום שאין כוונתו אלא לצערו, אין צריך לטעם הנ"ל, לאסור את הקדשים, שהרי בקדשים לא שייך לומר שהוא מתכוון לצערו (מרכבת המשנה בהלכות ע"ז שם). (18) שני הסימנים = הקנה והוושט. (19) רוב שני הסימנים. ראה משנה חולין כז. "שחט רוב שנים בבהמה, שחיתתו כשרה". וראה שם מ. שאינו חייב משום שחוטי חוץ אם לא שחט אלא סימן אחד. (20) דברי הגמרא שם, שהוא כמתחך בעפר. (21) בפ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו ואילך, שאינו חייב על שחיטת קדשים בחוץ אלא על הראויים ליקרב על המזבח. (22) זו ששחט בחוץ, בשבת לע"ז. (23) שהעוף מותר בשחיטת רוב סימן אחד (חולין כז). ואף-על-פי שהכשירו בפנים (=בעזרה) במליקה – לענין "שחוטי חוץ", אינו חייב אלא אם שחטו (זבחים קיא: במשנה). (24) חתוך. (25) שחט אותה. (26) וע"י הכל-שהו נגמרת השחיטה בעוף, ואם היה העוף חולין, מותר הוא באכילה (פ"א מהלכות שחיטה הלכה יא). (27) חולין מ: (28) שבשחיטת הכל-שהו עובר הוא על שחוטי חוץ, על שחיטה לע"ז והוא מחלל את השבת. (29) בשוגג. (30) גם משום שבת וגם משום ייהכ"פ. והיא מחלוקת בברייתא חולין קא: ודין זה הביא רבינו גם להלן פ"ו הלכה ו. (31) בברייתא שם למדו ממה שנאמר (ויקרא כג, ג"כז) "שבת היא", "יום הכיפורים הוא", לחייב על שניהם. אבל לפי מה שפסק רבינו, שאיסור חל על איסור בבת אחת, אין צורך ללימוד זה, ועיין רש"י שם ד"ה שלח. (32) החי, ואם כן היא גם אשת אח וגם אשת איש. (33) משנה ביבמות לג: (34) שהרי היא נאסרת גם על בעלה בזמן נדתה. (35) לאחיו של בעלה, זה שבא עליה באיסור. (36) סנהדרין נד. (37) שם. (38) וגם משום "ואת זכר לא תשכב". (39) כלומר, אותו הזכור שלפני זה בא הוא עליו,

בשגגת השחיטה שחט בהמה האסורה לקרבן, שאינו חייב עליה משום שחט בחוץ²⁰, כמו שבארנו²¹. היתה²² חטאת העוף²³, והיה חצי קנה שלה פגום²⁴, והוסיף בו²⁵ כל שהוא²⁶ בשבת לשם עבודה זרה - חייב שלש חטאות²⁷, שהרי שלשת האסורין באים כאחת²⁸. וכן העושה מלאכה ביום הכיפורים שחל להיות בשבת - חייב שלתי חטאות³⁰, מפני ששני האסורין באין כאחת³¹. הבא על אשת אחיו הקנים³² כשהיא נדה - מביא שלש חטאות³³: משום אשת איש, ומשום אשת אח, והן שני אסורין הבאין כאחת, ומשום נדה, שהוא אסור מוסף³⁴; שמתוך שנתוסף בה אסור זה לבעלה - נוסף ליבמה³⁵. וכן פיוצא בזה. הבא על אביו - חייב שלש³⁶: אחת משום ערות אביו לא תגלה, ומשום ואת זכר לא תשכב. וכן הבא על אחי אביו - חייב שלש³⁷, שגמרא: ערות אחי אביו לא תגלה³⁸. הבא על הזכור והביא זכור עליו³⁹ בהעלם אחת, אף על פי שהן שני גופין⁴⁰ - אינו חייב אלא חטאת אחת⁴¹; שגמרא: ואת זכר לא תשכב - השוכב והנשקב שם אחד⁴² הוא. וכן הבא על הבהמה והביא בהמה עליו⁴³ בהעלם אחת - אינו חייב אלא חטאת אחת⁴⁴. עשו השוכב והנשקב בבהמה וזכור כבעילה אחת.

(2) שהעושה אותן בשוגג, חייב עליהן חטאת. (3) כן בכתב-יד תימן. ובדפוס רומי כאן ולהלן בסמוך, ובדפוסים חדשים, בטעות: "אחת". ורוצה לומר, אפילו בהעלם אחד (וכל-שכן אם עשה בכמה העלמות). והיינו, שנעלמו ממנו כל האיסורים האלו, וחשב שהם מותרים, ורק אחר שעשה כל אותן העבירות, נודע לו שהם אסורים. (4) דברי ר' יוחנן בכריתות ב: ולמד זאת ממה שכתבה התורה בבא על אחותו חיוב כרת באופן מיוחד בפרשת קדושים (ויקרא כ, יז), אף כי אחותו נכללה בין שאר עריות החייבים כרת (שם יח, כט), וזה בא ללמד, שכשם שאחותו חייב עליה אפילו אם עשאה ביחד עם עבירות אחרות, כמו כן כל יתר העריות כולן – חייב הוא על כל אחת ואחת מהן. ורבי יצחק וכן רבנן (כריתות שם) למדו זאת ממה שנאמר (שם יט): "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה", ולא נאמר "ואל נדה בטומאתה לא תקרב" – ללמדך שהוא חייב על כל אשה ואשה, אפילו בהעלם אחד. (5) למעלה פ"א הלכה ד. (6) ארבעים ושלש לאו דוקא, שהרי באשה לא שייך "השוכב עם זכר", ו"הבא על אביו", ו"הבא על אחי אביו" ו"שוכב עם בהמה". ובגבר לא שייך "האשה שמביאה עליה את הבהמה" (לחם-משנה). (7) כלומר, משום מקראות רבים = אזהרות הרבה. (8) משנה בכריתות יג: וראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה יב. (9) שאם לא כן "אין איסור חל איסור" (פ"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ח). (10) כשבא על אשת אחיו הקיים, כשהיא נדה, כמבואר להלן. וראה בהלכות איסורי ביאה שם. (11) כאן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של סרח, חלים על יעקב שני האיסורים כאחד, וכבר אמרנו למעלה, שבבת אחת חל איסור על איסור. (58) בן יעקב, שהיא בת אחותו, ומותרת לו. (59) בנישואין אלו. (60) משום "אשת אחיו". (61) בנישואין אלו. (62) שמתוך שנאסרה על בני יעקב, נאסרה גם על יעקב עצמו, שהרי באיסור מוסיף - חל איסור על איסור, כנ"ל. (63) נקט אחי יעקב מאמו, משום דלהלן, שנשאת לישמעאל ונפלה לייבוש לפני יצחק, שאם היתה נשואה לפני זה לאחי יעקב מאביו, הרי היא כלתו של יצחק, ואינה נופלת לפניו לייבוש, כמפורש בפ"ו מהלכות יבוש וחליצה שערוה פטורה מן החליצה ומן היבוש (כסף-משנה), ואפילו אם עבר ויבמה אינה "אשת אב", שהרי אין קידושין תופסין בכלתו. ועוד, שהרי היא אסורה עליהם משום אשת אב, ולא חל עליהם שום איסור אחר. לכן כתב שנישאה לאחי יעקב מאמו, ואם כן אינה אסורה לא על יצחק ולא על אחי יעקב מאביו. (64) משום אשת אב. (65) בנישואין אלו, על האיסורים הקודמים. (66) שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף. (67) בעלה, שהוא אח של יעקב. (68) דוד יעקב, שהוא אחי יצחק אביו. (69) באיסור אשת אב. (70) בנישואין אלו. (71) שהוא אביו של יעקב. שמן התורה יש חיוב על יצחק לייבמה, ורק מדרבנן אסרו לייבם בת נכדתו, משום איסור שניות, ראה יבמות כא. כי בת נכדתו היא איסור שניות מדרבנן (פ"א מהלכות אישות הלכה ו, אות יא). ובמשנה שם כ. "איסור מצוה = שניות מדברי סופרים, חולצת ולא מתייבמת". (72) ותופסין קידושין באיסור דרבנן. (73) של יעקב מאביו, משום אשת אב. (74) וחלים שניהם בבת אחת על האיסורים הקודמים, ששניהם מוסיפים עליהם, ובאיסור מוסיף אמרינן איסור חל על איסור. (75) ומתוך שנאסרה על בעלה יצחק, נאסרה גם על יעקב, כמבואר למעלה הלכה א. (76) אבל לאחר מיתתו, אינו חייב משום אשת איש. (77) שהיא אחות סרח, אבל לאחר מותה של רחל אינו חייב משום איסור אחות אשתו, שאיסור אחות אשתו אינו אלא בחיי אשתו (ויקרא יח, יח). (78) סרח בת תמנע בת יעקב. (79) שהיא בתו של לבן, והיא אחות רחל אשת יעקב. (80) אשת בנו ראובן, שאסורה עליו גם לאחר מות בנו או לאחר שגירשה (פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה א). (81) שהרי נישאה לאחיו מאמו, ועיין שם הלכה ב. (82) שהרי נישאה לישמעאל.

ג. פל אלו שתאסר זו הערוה עליהן באסור מוסיף, צריך שיהיו האנשים האחרים מצויין בעולם⁸³ כדי שתאסר עליהן, ומתוך שתאסר עליהן תתוסף אסור אחר לזה; אבל אם אינן מצויין - אין אומרינן: הואיל ואלו הנה לזה פנים או אחים היתה נאסרת עליהן - תתוסף אסור לזמן⁸⁴, שהרי אין שם עתה לא בן ולא אב. וכן פל פיוצא בהן.

(83) כך נלמד מהגמרא בכריתות שם, שאמרו "מודה ר' יוסי באיסור מוסיף, מאי איסור מוסיף איכא הכא? דאיכא ברא לסבא, מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה, איתוסף איסורא לגבי דידיה". הרי שדווקא אם יש לו לאביו בן, הרי זה

אבל אם הביא עליו זכר אחר חייב שתיים, ראה להלן פ"ה הלכה ג. (40) ראה להלן שם, כי גופין מחלקין לחייבו שתיים. (41) מחלוקת בין ר' ישמעאל ור"ע בכריתות ג, ופסק כר"ע (כסף-משנה). (42) שר"ע דורש שם "לא תשכב", קרי ביה גם "לא תשכיב", ונחשב כאילו בא הוא פעמיים על הזכר הזה כהעלם אחד. (43) אותה הבהמה שבא עליו לפני זה. ראה להלן פ"ה שם. (44) כריתות שם. ולדברי אביו, גם ר' ישמעאל שמחייב שתיים אצל הבא על הזכור והביא זכר עליו, מחייב רק אחת אצל הבא על הבהמה והביא בהמה עליו, וראה להלן שם.

ב. יש פועל⁴⁵ בעילה אחת⁴⁶ וחיב עליה שמונה חטאות⁴⁷. כיצד? יעקב⁴⁸ שהיתה לו בת מזלפה⁴⁹ ושמה תמנע, נשא לבן⁵⁰ תמנע⁵¹ והוליד ממנה בת ושמה סרח, ואין ללבן בת⁵² אלא רחל לבדה⁵³, נמצאת סרח בת בת יעקב⁵⁴ ואחות אשתו⁵⁵ מאביה⁵⁶ הן שני אסורין הפאין פאחת⁵⁷. נשאת סרח לראובן⁵⁸ ונאסרה⁵⁹ על שאר בני יעקב⁶⁰, נוסף בה⁶¹ אסור ליעקב והרי היא פלתו⁶². מת ראובן או גרש ונשאת סרח זו לאחי יעקב מאמו⁶³ - מתוך שנאסרה על שאר אחי יעקב⁶⁴, נוסף ליעקב בה⁶⁵ אסור אשת אחיו⁶⁶. מת או גרש⁶⁷ ונשאת סרח זו לישמעאל⁶⁸ - מתוך שנאסרה על שאר אחי יעקב⁶⁹, נוסף ליעקב בה⁷⁰ אסור אשת אחי אביו. מת לישמעאל ונפלה לייבוש לפני יצחק⁷¹, ועבר יצחק ויבמה אף על פי שהיא שניה לז⁷² - מתוך שנאסרה על שאר אחיו⁷³, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אביו ומשום אשת איש, ששני האסורין פאין פאחת⁷⁴. אם שגג יעקב ובא על סרח זו כשהיא נדה⁷⁵ בחיי יצחק בעלה⁷⁶ ובחיי רחל אשת יעקב⁷⁷ - הרי זה חיב עליה שמונה חטאות: משום בת פתו⁷⁸, ומשום אחות אשתו⁷⁹, ומשום פלתו⁸⁰, ומשום אשת אחיו⁸¹, ומשום אשת אחי אביו⁸², ומשום אשת איש, ומשום נדה. וכן פל פיוצא בה.

(45) בשוגג. ומקור הלכה זו בכריתות יד: במשנה ובגמרא. (46) אסורה. (47) משום שמונה שמות. משנה שם. (48) שהוא בעלה של רחל, בתו של לבן. (49) שהיא אשתו השניה, ואינה בתו של לבן. (50) שהוא חותנו של יעקב. (51) שהיא מותרת לו, שהרי זלפה אינה קרובתו. (52) אחרת חוץ מסרח. (53) שעדיין אין על יעקב שום איסור "אחות אשתו", וכשנולדה סרח חלים על יעקב שני האיסורים: "בת בתו" ו"אחות אשתו" בבת אחת, ואילו היתה ללבן עוד בת, לא היתה סרח נאסרת משום בת בתו, כיון שיעקב כבר נאסר באיסור "אחות אשתו" באחותה של רחל, אין איסור "בת בתו" חל עליו, אף כי לגבי סרח באים שני האיסורים כאחד (מרכבת המשנה, וראה לחם-משנה). (54) נכדתו, שהיא בת תמנע, שהיא בתו של יעקב. (55) רחל. (56) לבן. ולא מאמה. (57) שמיד עם לידתה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**אָבֵל אִם שָׁגַג בְּהַ וְאַחַר כֶּף נֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְשָׁגַג בְּהַ
עֲצָמָה וּבְעֵלָה וְאַחַר כֶּף נֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְשָׁגַג בְּהַ
עֲצָמָה וּבְעֵלָה - חָיֵב עַל כָּל בְּעֵלָה וּבְעֵלָה⁹;
שְׁהִידֵיעוֹת מַחְלָקוֹת הַשְּׁגָגוֹת¹⁰.**

2) אחת הנשים האסורות עליו באיסור עריות המנויות
בפרשת אחרי מות, ופורטו למעלה (פ"א ה"ד). 3) בא
עליה וחזרו ובא עליה על אותה הערה עצמה כמה פעמים.
4) כן הוא "אחד", בכת"י תימן ובדפוס רומי (וכן צריך
להיות להלן בכל הפרק). והיינו שנעלם ממנו כל הזמן כי
אשה זו אסורה עליו. 5) להלן פ"ו ה"ב לענין שבת (אם
ידע עיקר דין שבת, ושכח בכמה שבתות, שהם שבת
בהעלם אחת) ולהלן ה"ה לענין נדה (אם שגג ובא על נדה
אחת כמה פעמים בזמנים שונים של נדות, כגון שבא עליה
וטהרה מנדתה וטבלה, וחזרה וראתה ובא עליה פעם שניה
באותה שגגה עצמה, בהעלם אחד) כתב רבינו כי ימים
מחלקים את השגגה האחת לחייבו כמה חטאות. והיינו מפני
שיש ימי היתר בין פעולה אחת של איסור לבין פעולה
שניה, אבל כאן שאין ימי היתר מפסיקים בין ביאה לביאה
- הכל שגגה אחת, וראה להלן פ"ו ה"א, ובכריתות יז, א.
6) בין ביאה אחת לשניה, וכל הבעילות האסורות נעשו
בהעלם אחד. 7) וראה להלן ה"ג, כי גופים מחלקים את
ההעלמה האחת לחייבו בכמה חטאות. 8) כריתות טו, א.
מחלוקת רבי אליעזר וחכמים, ופסק רבינו כחכמים.
9) קרבן חטאת. 10) כלומר, הידיעות שבין בעילה אחת
לשניה מחלקות השגגות, שלא יחשבו כשגגה אחת, וחייב
על כל ידיעה וידיעה. ראה להלן פ"ו ה"א וה"ט, ומקור דבר
זה בשבת ע"א, ב - ובכריתות יז, ב - במשנה: "אם אכל
חלב וחלב וכו' אם היתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת
על כל אחת ואחת וכו'".

**ב. הַבָּא עַל הָעֶרְוָה בִּיאוֹת הַרְבֵּה בְּהֵעֶלֶם אֶחָת, וְזוֹ
הַנִּבְעָלָה הִיָּתָה לָהּ יְדִיעָה בֵּין כָּל בִּיאָה וּבִיאָה¹¹,
שְׁנֵמֶצְאוּ הַבִּיאוֹת אֶצְלָהּ בְּהֵעֶלְמוֹת הַרְבֵּה - הוּא
מְבִיא חֲטָאת אֶחָת, וְהִיא מְבִיאָה חֲטָאת עַל כָּל בִּיאָה
וּבִיאָה¹². הוּא הָיוּ לוֹ יְדִיעוֹת בֵּינֵיהֶם¹³, וְהִיא בְּהֵעֶלֶם
אֶחָת - הוּא מְבִיא חֲטָאת הַרְבֵּה¹⁴, וְהִיא מְבִיאָה
חֲטָאת אֶחָת¹⁵.**

11) כגון שבשעת ביאה נעלם ממנה שזה אסור, ואחר
הביאה נודע לה, ושוב שכחה, ושוב נודע לה, וחזר הדבר
כמה וכמה פעמים, ולו לא נודע עד לאחר כל הביאות.
12) תוספתא, כריתות פ"א (הובאה בכריתות, שם).
13) שנוודע לו בין ביאה לביאה כי בעל באיסור, ובשעת
הביאות שכח שדבר זה אסור. 14) על כל ביאה וביאה.
15) תוספתא, שם.

**ג. הַבָּא עַל עֶרְוֹת הַרְבֵּה¹⁶ בְּהֵעֶלֶם אֶחָת¹⁷, אָף עַל פִּי
שִׁפְלָן מִשֵּׁם אֶחָד¹⁸, הוּא אֵיל וְהוּן גּוֹפִים מַחְלָקִים¹⁹ - חָיֵב
עַל כָּל אֶחָת וְאַחָת²⁰. בֵּיעֵד? הָרִי שִׁבְעֵל חֲמֵשׁ נָשִׁי
נָדוֹת אוֹ שִׁבְעָא עַל חֲמֵשׁ אַחֵיוֹתָיו אוֹ עַל חֲמֵשׁ בְּנוֹתָיו**

איסור מוסיף (כסף-משנה). 84) לזה שהיא אסורה עליו
מקודם באיסור אחר.

**ד. מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי שְׁלֹשׁ נָשִׁים, וּבָא עַל אִמָּה שֶׁל
אֶחָת מֵהֶן, שֶׁהִיא אִם אִמָּה שֶׁל שְׁנֵיהֶן, שֶׁהִיא אִם
אָבִיהָ שֶׁל שְׁלִישִׁית⁸⁵, אָף עַל פִּי שִׁזְזָנָה זוֹ הִיא
חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ הֵן⁸⁶
וְאִסוּר בִּתּוֹ אֶחָת הִיא⁸⁷ - אֵינּוּ חָיֵב אֶלָּא חֲטָאת
אֶחָת⁸⁸. לְפִי שְׁנֵאָמַר בְּאִשָּׁה וּבִתָּה: וּבִתּוֹ בְּנָה וּבִתּוֹ
בְּתוּלָה שְׂאֵרָה הֵנָּה זָמָה הִיא - הַפְּתוּב עֲשָׂה שְׁלֹשָׁה
גּוֹפִין כְּגוֹף אֶחָד⁸⁹, לְפִיכֵף יִחָשְׁבוּ הַשְּׁלֹשָׁה שְׁמוֹת
כְּשֵׁם אֶחָד⁹⁰.**

85) כגון שנשא את לאה ונשא גם את בתה של רחל אחותה
של לאה, וגם את בת בנו של לכן, שהוא אחיהן של לאה
ורחל, ושגג ובא על אשת לכן (אחר מותה) שהיא אמם של
לאה ורחל אחיהן. 86) ג' איסורים הם. 87) כגון שקידש
את שלשתן בבת אחת על-ידי שליח. 88) משנה בכריתות
יד: "ר' יוחנן בן נורי אומר, הבא על חמותו, חייב עליה
משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו. אמרו לו, שלשתן שם
אחד הן". 89) כלומר, התחיל בשלש נשים, וסיים בלשון
יחיד "זימה היא", להורות כי לפעמים אינו חייב על שלש
אלו אלא חטאת אחת, כגון שבא על אשה אחת שישנם
עליה שלשה לאווין אלו (שם טו. דברי ר' אבהו בשם ר'
יוחנן). 90) וזהו מה שאמרו (שם) במשנה "אמרו לו,
שלשתן שם אחד הן".

**ה. אָבֵל הַבָּא עַל אֶחָתוֹ, שֶׁהִיא אֶחָת אָבִיו וְהִיא
אֶחָת אִמּוֹ - חָיֵב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת⁹¹; שְׁנֵאָמַר: עֶרְוַת
אֶחָתוֹ גְּלָה - חָיֵב עַל אֶחָתוֹ בְּפָנָי עֲצָמָה וְאַף עַל פִּי
שֶׁהִיא אֶחָת אִמּוֹ וְאֶחָת אָבִיו⁹². וְהִיאָה תִּהְיֶה זֹאת?
כְּגוֹן שִׁבְעָא עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה שְׁתֵּי בָנוֹת, וּבְעַל
אֶחָת מִבְּנוֹתָיו וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן; כְּשִׁבְעָא מִמְּזוֹר
הִזָּה עַל הַבֵּת הַשְּׁנֵית, שֶׁהִיא אֶחָת אִמּוֹ מִמְּזוֹרָת,
שֶׁהִיא אֶחָתוֹ מֵאָבִיו, שֶׁהִיא אֶחָת אָבִיו מֵאִמּוֹ - חָיֵב
שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁹³.**

91) משנה וגמרא שם טו. 92) שהענין הזה של "ערות
אחותו גילה" נכפל בפסוק (שם) כדי להורות שהוא חייב
על כל שם ושם. 93) אם עשה מעשה אחד שחייב עליו
משום שמות הרבה, שחייב על כל שם ושם, ראה למעלה
הלכה א.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר דין הבא על ערוה אחת בביאות הרבה בהעלם אחד
או על עריות הרבה.

**א. הַבָּא עַל עֶרְוָה² בִּיאוֹת הַרְבֵּה³ בְּהֵעֶלֶם אֶחָת⁴, אָף
עַל פִּי שֶׁהָיָה בֵּין בְּעֵלָה וּבְעֵלָה יָמִים הַרְבֵּה⁵,
הוּא אֵיל וְלֹא נֹדַע לוֹ בֵּינֵיהֶם⁶ וְהָרִי הִיא גּוֹף אֶחָד⁷ -
הָרִי הַכֹּל שָׁגָה אֶחָת וְאֵינּוּ חָיֵב אֶלָּא חֲטָאת אֶחָת⁸.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אִישׁ וְאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גּוֹפִים מִחֲלָקִין, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִכֵּל בְּשִׁגְגָה³⁹ אַחַת. הֵבֵא עַל הַנִּדָּה בְּשִׁגְגָה, וְשִׁהֲרָה מִנְדָּתָהּ וְטָבְלָה, וְחִזְרָה וְרָאָתָה נִדָּה, וַיָּבֵא עָלֶיהָ פְּעַם שֵׁנִיָּה בְּאוֹתָהּ שִׁגְגָה עֲצֻמָּה⁴⁰ - חֵיב עַל כָּל פְּעַם וְפְעַם⁴¹, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּהֶעֱלֵם אַחַת⁴² וְהוּא גּוֹף אֶחָד⁴³; שְׁזָמַן נִדּוֹת זֶה חוּץ מִזְמַן נִדּוֹת הַשְּׁנִיָּת⁴⁴, וְהָרִי הֵן כְּפִשְׁתֵּי נָשִׁים נִדּוֹת⁴⁵.

(32) מעד אחד, או מעבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, ואע"פ שאין דבר שבערה פחות משנים - הקילו רבנן בדבר זה להאמין לכל אלו, משום שדבר העשוי להתגלות הוא ואינם חשודים לשקר בו, ועוד שלא תשארה בנות ישראל עגונות (פ"ב מהל' גירושין ה"ט, ופי"ג הכ"ט). (33) זה מוסב על "באו עדים שמת ונישאת", שאפשר לה להנשא אפילו בלא הוראת בית-דין (ראה רש"י יבמות פז: ד"ה ניסת שלא ברשות ב"ד). (34) זה מוסב על "שמעה שמת", וכגון שהעיד לפניהם עד אחד או עבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, שכל ההיתר הוא על-פי בית-דין. (35) משנה, יבמות פז, ב: "האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעלך וכו', ניסת שלא ע"פ ב"ד, תצא וחיבת בקרבן". ומה שאמרו שם במשנה: "ניסת על-פי בית-דין תצא ופטורה מן הקרבן" - נדחה מן ההלכה, שכן אמרו זעירי ורבא (שם צב). שאין זו הוראה כלל, אלא טעות היא, וראה להלן פי"ד ה"ג, ובמה שכתבנו שם. (36) מחלוקת רבי אליעזר וחכמים (שם צב). לענין הורוה בית-דין להנשא והלכה וקלקלה, כגון אלמנה לכהן גדול וכו', והוא-הדין, לפי ההלכה, בנישאת על-פי בית-דין שחיבת בקרבן) ופסק כחכמים, שחיבת קרבן אחד על כל הביאות שבא עליה בעלה השני, הואיל ולא נודע לה בינתיים שבעלה הראשון חי, וראה רש"י שם. (37) שם: "מודים חכמים לרבי אליעזר, שאם נשאת לחמשה בני אדם שחיבת קרבן על כל איש ואיש, הואיל והם גופים מוחלקים". (38) משנה, שם פז, ב: "הורוה ב"ד לינשא, והלכה וקלקלה - חיבת בקרבן", ובגמרא שם צב, א - "מאי קלקלה, ר"א אומר זינתה (= כלומר בלי קידושין), ורבי יוחנן אומר אלמנה לכ"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", אבל זינתה פטורה מן הקרבן, שטוענת לב"ד: אתם עשיתם אותי לפניו. וכל זה אינו לפי דעת המשנה שנישאת על-פי ב"ד פטורה מן הקרבן, אבל לפי ההלכה שגם נישאת חיבת קרבן, כל-שכן שזינתה, חיבת בקרבן (ועי' מאירי שם פז:). (39) כגון שחשב שהיא טהורה, או ששכח שהנדה אסורה. (40) בהעלם אחד, שלא נודע לו כל הזמן שהיא נדה, וכגון שהיא לא סיפרה לו כל הדבר שהיא נדה וטבלה ושוב פרסה נדה, או שלא נודע לו כל הזמן שהנדה אסורה. (41) חטאת אחת על כל עת נדתה (דברי רבא, כריתות יז.). (42) כלומר, שהוא בעל את הנדה בכל הפעמים בהעלם אחד. (43) כלומר, האיסור הוא גוף אחד, שהרי בעל אותה אשה כמה פעמים ולא בעל כמה נדות, ובהעלם אחד וגוף אחד, היה מן הדין שלא לחייב אלא חטאת אחת בלבד. (44) כלומר, שעת נדתה הראשונה אינו

בְּהֶעֱלֵם אַחַת - חֵיב עַל כָּל גּוֹף וְגוֹף. מִפְּאֵי²¹ אַתָּה לְמַד, שֶׁזֶה שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים²²: הֵבֵא עַל הַזְכוּר וְהֵבִיא זְכוּר עָלָיו בְּהֶעֱלֵם אַחַת - חֵיב חֲטָאת אַחַת²³, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פֶּשְׁהִיָּה אוֹתוֹ הַזְכוּר עֲצֻמָּה²⁴; אֲבָל אִם הָיָה זְכוּר אַחַר, בֵּין שֶׁבֵּא עַל שְׁנֵיהֶם²⁵ בֵּין שֶׁבֵּא עַל זֶה²⁶ וְהֵבִיא זֶה עָלָיו²⁷ - חֵיב עַל כָּל גּוֹף וְגוֹף²⁸. וְהוּא הֵדִין כְּבֵא עַל הַבְּהֵמָה וְהֵבִיא בְּהֵמָה עָלָיו²⁹.

(16) בא בשוגג על כמה נשים האסורות עליו. (17) שנעלם ממנו שדבר זה אסור במשך כל זמן הביאות האלו, ולא נודע לו בין ביאה לביאה. (18) כלומר, משום איסור אחד. (19) מכיון שהביאות הללו לא היו בגוף אחד אלא בכמה גופים. (20) על כל גוף וגוף חייב קרבן חטאת מיוחד, משנה כריתות טו, א: "הבא על חמש נשיו נדות בהעלם אחת, שהוא חייב על כל אחת ואחת", ובגמרא שם, נאמר הטעם: "הואיל והן גופים מוחלקים". וכ"ש אם היו הנשים הללו אסורות כל אחת משום איסור אחר, שהרי אפילו במעשה אחד אם יש בו כמה שמות, חייב כמה חטאות על כל שם ושם, ראה למעלה פ"ד ה"א. (21) שאנו מחלקים באיסור אחד בין כמה גופים, שחייב כמה חטאות, לבין גוף אחד שחייב חטאת אחת על כמה ביאות, ראה למעלה ה"א. (22) כריתות ג, א. וסנהדרין נד, ב. דברי רבי עקיבא. (23) ראה למעלה פ"ד ה"א. (24) כלומר, הזכר שבא עליו מקודם, אותו הזכר עצמו הביא אחר-כך עליו. (25) שני זכרים. (26) על זכר אחד. (27) זכר אחר. (28) כן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ט, ובבבלי כריתות שם, אבל מהבבלי סנהדרין שם נשמע לכאורה לרבי ישמעאל כי אף בשני גופים חייב אחת, וראה ב'אור שמח' כאן, ובי'מעשה רוקח' פ"ד ה"א, מה שכתבו בזה. (29) שמה שאנו אומרים כי הבא על בהמה והביא בהמה עליו בהעלם אחד שאינו חייב אלא חטאת אחת (ראה למעלה פ"ד שם), שאין זה אלא אותה הבהמה שבא עליה לפני זה, אותה הבהמה עצמה הביא עליו לאחר מכן, אבל בבהמה אחרת - חייב שתי חטאות, משום שהם שני גופים.

ד. הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיָּא עָלֶיהָ בְּהֵמָה הַרְבֵּה בְּהֶעֱלֵם אַחַת - חֵיבַת חֲטָאת עַל כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה³⁰, שֶׁהָרִי גּוֹפִין מִחֲלָקִין; וְהָרִי זֶה פְּמִי שֶׁנִּבְעֲלָה לְאֲנָשִׁים הַרְבֵּה בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, שֶׁהִיא חֵיבַת חֲטָאת עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ³¹.

(30) נלמד ממה שכתב קודם ה"ג (כסף-משנה), ואף אם הביאה את הבהמה הזאת עליה כמה פעמים, אינה חייב על בהמה אחת כ"י-אם חטאת אחת, ועל עוד אחרת חטאת שניה. (31) ראה להלן ה"ה.

ה. הָאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ בְּעֵלָה לְמַדִּינַת הַיָּם, וְשִׁמְעָה³² שְׁמֵת או שְׁבָאו עִדִים שְׁמֵת, וְנִשְׂאָת, בֵּין עַל פִּי עֲצֻמָּה³³ בֵּין עַל פִּי בֵּית דִּין³⁴, וְנֹדַע שֶׁבְעֵלָה קָיָם - חֵיבַת קָרְבָן³⁵ אֶחָד³⁶. וְאִם נִשְׂאָת לְאֲנָשִׁים הַרְבֵּה³⁷ או שִׁזְנָתָה עִם אֲנָשִׁים הַרְבֵּה³⁸ - חֵיבַת חֲטָאת עַל כָּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נדתה עליו וטמא שבעת ימים". (60) חטאת כל אחד מהם, משנה נדה יד, א. לפי מה שיארו בשבועות יח, א - שמשנה זו עוסקת בבא עליה סמוך לווסתה. ואף-על-פי שקינח זמן רב אחרי התשמיש - כיון שנמצא על שלו, בוודאי ממנה הוא שראתה בשעת תשמיש. ועי' רש"י שם. (61) הדם. (62) כלום, אלא קינחה עצמה מיד סמוך לפרישתו. (63) משנה, שם: "נמצא על שלה אותיום (=תיקף) טמאין וחיבין קרבן", שגם כאן ברור הדבר שראתה דם בשעת התשמיש. (64) מזמן פרישתו של הבעל, ועד שקינחה את עצמה. (65) טומאת שבעה. שיתכן כי הדם בא לאחר התשמיש, ברייתא שם, ב. ומפרש רב חסדא (שם) כי גם במשנה הביאור כך. (66) מן החטאת (שם). ומשום שאין חטאת בהמה באה על הספק (ראה פ"ז מהל' פסולי המוקדשין ה"י), אבל הם חייבים בקרבן אשם תלוי (גמרא, שם טו.). (67) "כוונת פניה, הוא לשון נקיה" (רבינו בפי"ח"מ, נדה שם). כלומר, פניה של מטה, אותו המקום (ראה רש"י, שם). (68) כלומר, ששהתה זמן שאפשר בו לרדת מן המיטה וכן לקנח את עצמה. ורק לאחר משך זמן זה קינחה עצמה. (69) על המטלית שקינחה בה. (70) שאנו תולין כי הדם הזה בא לאחר גמר התשמיש, ואילו בשעת התשמיש לא היתה נדה כלל (משנה, נדה שם, מחלוקת רבי עקיבא וחכמים, ופסק כחכמים).

ז. מי שעבר ובעל סמוך לנסת⁷¹ על דעת שתקדם ביאתו לראית הדם, והרגישה האשה שננטמאת בשעת תשמיש ואמרה לו נטמאתי - הרי זה לא יפרש בשהוא מתקשה⁷², כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה⁷³. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד ופרש בשהוא מתקשה - חיב שתי חטאות⁷⁴: אחת על בניסתו, שהרי בעל נדה⁷⁵, ואחת על יציאתו⁷⁶, שיציאתו הנאה לו כביאתו. במה דברים אמורים?⁷⁷ כשידע שאסור לבעל בשעת הוסת ודמה שתקדם בעילתו לראיתה, ולא ידע שאסור לפרש מיד, שנמצאו לו שתי העלמות⁷⁸ בשתי הבעילות⁷⁹; אבל אם לא ידע שאסור לבעל בשעת הוסת⁸⁰, ולא ידע שאסור לפרש מן הטמאה מיד, אף על פי שפרש מיד והוא מתקשה - אינו חיב אלא חטאת אחת⁸¹; מפני שפניסתו ויציאתו, שהן בשתי בעילות, שבגגה אחת הן, ובהעלם אחת עשה הכל⁸². והוא הדין בשאר העריות⁸³, שאם שגג וכא על הערה על דעת שהיא מתרת, ונודע לו שהיא ערוה והוא בתוך התשמיש - לא יפרש מיד, שיציאתו הנאה לו כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד ופרש והוא מתקשה - אינו חיב אלא חטאת אחת⁸⁴, שהכל שגגה אחת היא.

(71) נקט כן כדי לחייבו גם על הכניסה כדלהלן, ואילו שלא בשעת וסתה פטור על הכניסה (למעלה ה"ו). (72) כשהאבר עדיין חי. (73) פ"ד הי"א. (74) משנה,

בעת נדתה השניה. וזה כאילו שכח בכמה שבתות שהן שבת ועשה בהן מלאכה בהעלם אחד, שהימים שבין שתי השבתות מחלקים לחייבו בכמה חטאות (ראה להלן פ"ז ה"ב) - כמו כן גם הטבילות שבין עת נדתה האחת לבין עת נדתה השניה, נחשבות כמו הימים שבין השבתות. (45) שהבא עליהן בהעלם אחד, חייב שתי חטאות, ראה למעלה ה"ג וה"א.

ו. הבא על אשתו שלא בשעת וסתה⁴⁶ וראתה דם בשעת התשמיש⁴⁷ - הרי אלו⁴⁸ פטורין מקרבן חטאת, מפני שזה פאנוס הוא ולא שוגג⁴⁹. ששה שוגג⁵⁰ היה לו לבדק ולדקדק, ואלו בדיק יפה ודקדק בשאלות - לא היה בא לידי שגגה, ולפי שלא טרח בדרישה ובחקירה ואחר כך יעשה צריך בפרה; אבל זה - מה לו לעשות? הרי טהורה היתה ושללא בשעת וסתה בעל. אין זה אלא אנס. ולפיכך⁵¹, בין שנמצא דם על עד שלה⁵² בין שנמצא על עד שלה⁵³ - פטורין⁵⁴. אבל אם עבר ובא עליה סמוך לנסת⁵⁵, ודמה שבעל ויפרש קדם שתראה דם, וראתה בשעת התשמיש - חיבין בקרבן, שזו היא שגגה⁵⁶. לפיכך⁵⁷, אם נמצא דם על עד שלה⁵⁸ - שניהם טמאים⁵⁹ וחיבין בקרבן⁶⁰. נמצא⁶¹ על עד שלה: אם קנחה עצמה מיד כשפרש הבעל ולא שהתה⁶² - שניהם טמאים וחיבין בקרבן⁶³; ואם שהתה⁶⁴ כדי שתושיט ידה לתחת הפר או לתחת הפסת ותטל עד לבדק בו ואחר כך קנחה עצמה - שניהן טמאים בספק⁶⁵ ופטורין מקרבן⁶⁶; ואם שהתה כדי שתורד מן המטה ותדיח את פניה⁶⁷ ואחר כך קנחה עצמה⁶⁸ ונמצא דם⁶⁹ - בעלה טהור⁷⁰.

(46) קביעותה לראות דם. (47) והרי נכשל ובא על נדה. (48) שניהם הבעל ואשתו. (49) שבועות יח, א. (50) שמחויב קרבן. וכגון שבא על אשתו נדה וחשבה שהיא טהורה, ראה למעלה פ"ב ה"ח. (51) כלומר, כיון שזה אונס. (52) המטלית שהיא מקנחת עצמה אחר התשמיש. (53) המטלית שהוא מקנח עצמו אחר התשמיש. כי דרך איש ואשה לבדוק עצמם אחר התשמיש: הוא קינח עצמו במטלית שלו, והיא במטלית שלה (פ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ד-טו). וראה להלן בהמשך ההלכה, לענין בא עליה סמוך לוסת, שלפעמים יש הבדל בין אם נמצא הדם על שלה, לבין אם נמצא הדם על שלו. (54) אף כי ודאי בעל נדה, פטורים מטעם הנ"ל שזה אונס גמור, ואין חיוב חטאת אלא על השוגג. (55) שאסור לבוא עליה בעונה הסמוכה לוסתה, שמא תראה דם בשעת תשמיש (הל' איסורי ביאה שם הי"ב, ועיי"ש כמה הוא זמן עונה). (56) כלומר, אין זה מזיד, שהרי לא התכוון לבעול בעת שהיא נדה. וגם אין זה אונס, כי לא היה לו לבעול סמוך לוסת, אלא שוגג הוא, וראה למעלה פ"ב ה"ט בדין אומן. (57) כיון שזהו שוגג, וחיבים חטאת. (58) שהוא קינח בו אחר התשמיש. (59) שבעת ימים, היא משום טומאת נדתה, והוא משום שהבעל נדה כנדה, כמו שנאמר (ויקרא טו, כד) "ותהי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) האסורים. (3) ברור הוא, מדברי המשנה כריתות יא: (4) כלומר, אם אכל דבר איסור כמה פעמים, ונעלם ממנו במשך כל הזמן (מהתחלת האכילה הראשונה עד סוף האכילה האחרונה) כי דבר זה אסור באכילה. (5) על כל האכילות, כי לענין האכילות אין הימים מחלקים, כי אם הידיעות מחלקות וכל זמן שלא נודע לו ביניהם אינו חייב אלא אחת. (6) כלומר, למחר של המחר, שהוא יומיים אחרי האכילה הראשונה. (7) נתבשרו בשלוש קערות, בשינוי מלאכת בישולם. וראה להלן פרק ט הלכה ט כי התמחויין מחלקים במעילה, אבל לענין חיוב כריתות פסק כרבי עקיבא (כריתות טו): כי אין התמחויין מחלקים את העולם בין להקל ובין להחמיר, שאינו חייב חטאת על כל תמחוי ותמחוי, אף כי רבי יהושע שהוא רבו של רבי עקיבא סובר כי התמחויין מחלקין, פסק כרבי עקיבא שהשיב לרבי יהושע במשנה (שם), ובגמרא נסתפקו אם קיבל רבי יהושע תשובת רבי עקיבא או לא קיבל, וכיוון שרבי עקיבא הוא וודאי ורבי יהושע הוא ספק - אין ספק מוציא מידי וודאי. (8) במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו' אם הייתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת". (9) כי שיעור אכילת חלב לענין כרת ומלקות במזיד, וחטאת בשוגג - הוא בכזית. (10) בשתי קערות ושנתבשר חצי זית זה בשינוי מלאכת הבישול מאשר חצי הזית השני - אין אומרים התמחויין מחלקים, אלא שני החצאי זיתים מצטרפים. (11) שאכלם בנפרד ובהפסקה ביניהם. (12) בין להקל ובין להחמיר וכרבי עקיבא. (13) אין הכוונה שלא ישהה מסוף אכילת חצי זית ראשון להתחלת אכילת חצי זית שני, אלא מתחילת אכילת החצי זית הראשון עד סוף אכילת החצי זית השני. וכן מצאנו בגמרא ברכות יב: "כל השנה כולה אדם מתפלל וכו' חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים", הרי ש"בין", הוא מתחילת ראש השנה עד סוף יום הכיפורים, שהרי בלעדי ראש השנה ויום הכיפורים אין עשרה ימים. (14) כחכמים במשנה כריתות יב: האומרים עד שישהה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס ופסק גם כר' יוחנן בן ברוקא עירובין פג. כי שיעור אכילת פרס הוא כדי אכילת שלוש ביצים. (15) לכזית שלם. (16) לא מבורר למה פשוט לו לרבינו שמצטרף למלקות יותר ממה שמצטרף לקרבן.

ב. אכל נותר¹⁷ מחמשה זבחים, פזית¹⁸ מפל זבח, בהעלם אחת, אף על פי שאכלן בתמשה תמחויין¹⁹ - אינו חייב אלא חטאת אחת; שפלו שם אהד הן²⁰, ותמחויין אינן מחלקין²¹. וגופי הזבחים אינן מחלקין²², שאהד האוכל פשוט מזבחים רבים או מזבח אחד²³. וכן השוחט תמשה זבחים בתוין²⁴ בהעלם אחת - אינו חייב אלא חטאת אחת²⁵. הא למה זה דומה? למשתנה לחמש צורות²⁶ בהעלם אחת²⁷.

(17) בשר זבח שנותר לאחר זמן אכילתו, שאם אכלו במזיד חייב כרת ובשוגג מביא חטאת. (18) כי שיעור אכילת נותר להתחייב בה, הוא כזית. (19) נתבשרו כל זבח וזבח

שבועות יד, ב: "היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד - חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו", ובגמרא שם יז, ב: "איתמר, אביי וכו' חייב שתיים". (75) בשוגג. (76) שפירש באבר חי, ופרישה זו נחשבת לו כביאה בפני עצמה. (77) שם יח, א - בגמרא. (78) לפי שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה. שהרי שגגת הכניסה, לאו במותר ואסור היתה השגגה, כמו שהיתה שגגת הפרישה, אלא ביכול לבעול לפני זיבת הדם ובאינו יכול, ולעולם יודע הוא שהוא מזהר שלא לבעול סמוך לוסתה, וכיון שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה, אינו שייך לדון של אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד שהוא חייב חטאת אחת (ר"י מיגש, שבועות שם). ורש"י פירש שם, שהן שתי העלמות לפי שישנה ידיעה באמצע. (79) בכניסה וביציאה, שהן כשתי בעילות נפרדות. (80) ואמרה לו באמצע התשמיש: נטמאתי. (81) (שבועות, שם). (82) ששתי השגגות בענין אחד הם, שהוא במותר ואסור שבבעילת הנדה (ר"י מיגש, שם), ולפירוש רש"י שם הטעם, משום שאין כאן ידיעת החטא, כי הוא סבור שהוא אנוס ולא עשה חטא, מכיון שאינו יודע שאסור לבעול סמוך לווסת, ונחשב הכל להעלמה אחת. (83) פשוט הוא (כסף-משנה). (84) בהיתר ואיסור הביאה, ואע"פ שיש כאן ידיעה בינתיים, בין הכניסה לבין היציאה (וראה למעלה ה"א, כי הידיעות מחלקות השגגות) וצריך להתחייב שתי חטאות, גם על הכניסה וגם על היציאה - מכיון ששגגת הכניסה גרמה לשגגת היציאה, אין הידיעה מחלקת ואינו חייב אלא חטאת אחת (אור שמח). וראה ב'הר המוריה' ובהגהות הגרע"א בשם סדרי טהרה).

~ יום שני כ"ז אלול ~

פְּרָק שִׁישִׁי

(1) יבאר שדין שגגת המאכלות כדין שגגת הבעילות, ואם האיסורין מצטרפין לקרבן.

א. דין שגגת המאכלות² פדין שגגת הבעילות³. לפיכך, אם אכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם אחת⁴, אף על פי שיש ביניהן ימים רבים - אינו חייב אלא חטאת אחת⁵. פיצד? אכל חלב היום ואכל חלב למחר וחלב למחר⁶ בהעלם אחת, אף על פי שהן בשלושה תמחויין⁷ - אינו חייב אלא אחת. אכל אם אכל פזית חלב ונודע לו, וחזר ואכל פזית חלב ונודע לו - חייב על כל אכילה ואכילה; שהידיעות מחלקות השגגות⁸. אכל פחצי זית חלב⁹ וחזר ואכל פחצי זית חלב בהעלם אחת, אף על פי שהן שני תמחויין¹⁰ ואף על פי שהפסיק ביניהן¹¹ - הרי אלו מצטרפין ומביא חטאת; שאין התמחויין מחלקין¹². והוא שלא ישהה ביניהן¹³ יותר מכדי אכילת שלש ביצים¹⁴, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות. שפישם שמצטרף השעור¹⁵ למזיד למלקות, כן מצטרף השעור לשוגג לקרבן¹⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. אמרו כי באיסור מוסיף ובאיסור כולל לא אמרו "אין איסור חל על איסור". (38) מבהמת קדשים. (39) שנותר לאחר זמן הקרבתו, שאסור גם משום נותר. (40) "אמרו שאמתת הדין הזה הוא שיהא האוכל נטמא קודם שיביא שתי שערות בשנים המסויימות, לכשיגיע לפרקו נאסר עליו אכילת חלב ואכילת קדשים בטומאה בשעה אחת, הרי אלו שני איסורין באים כאחת וחייב גם כן במעילה על האכילה הזאת, לפי שקודם שהייתה הבהמה קודש היה אסור לאכול חלבה ומותר ליהנות בו ולפי שהקדש נאסר בהנאה, מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף נמי איסור לעניין אכילה דחייב על אכילתו אשם מעילה וזהו איסור מוסיף, וגם כן החלב הזה שאכל קודם שיהא נותר היה מותר לגבוה ואסור להדיוט וכשיהיה נותר נאסר לגבוה, איתוסף נמי בה איסור לעניין אכילה, ולפיכך חייב על אכילתו משום נותר, ואם אכלו ביום הכיפורים איתוסף עליו איסורי אכילת היום שהוא איסור כולל כל האוכלים וכל המשקים והואיל ואסור ביום הזה לאכול דבר המותר הרי הוא גם כן מוסיף איסור בדבר האסור באכילתו, לפי שהוא כולל החלב הזה בכלל מה שאסור לאכול". (41) ששיעור אכילה שחייבים עליה ביום הכיפורים הוא ככותבת הגסה (=תמרה גדולה). (42) כי המועל בהקדש בשוגג משלם מה שנהנה בתוספת חומש ומביא איל לאשם.

ה. האוכל וְשֹׁתָהּ בְּיוֹם הַכִּיּוּרִים בְּהַעֲלֵם אֶחָת - אֵינּוּ חַיִּב אֲלָא תַטְּאֵת אֶחָת. אֲכִילָהּ וְשִׁתָּהּ אֶחָת. היא⁴³.

(43) כלומר, שתייה בכלל אכילה היא, ושתייה נלמדו מפסוק אחד. וראה למעלה הלכה א כי האוכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת.

ו. הַעוֹשֶׂה מְלֶאכָה בְּיוֹם הַכִּיּוּרִים שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת - חַיִּב שְׁתֵּי תַטְּאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנֵי אִסוּרֵי־ן הַבָּאִין בְּאֶחָד.⁴⁴

(44) דין זה מובא גם למעלה פרק ד הלכה א (ופורש שם) וחזר רבינו ושנאו כאן לחלק בינו לבין אוכל ושותה שקדם (כסף משנה).

ז. אֶבֶל פְּחָצֵי זֵית חֶלֶב וְכַחֲצֵי זֵית דָּם בְּהַעֲלֵם אֶחָת - אֵינּוּ חַיִּב לְקַרְבֵּן. כְּשֶׁם שְׁאִין הָאִסוּרִין מִצְטַרְפִּין לְמַלְקוֹת⁴⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מִצְטַרְפִּין לְקַרְבֵּן. אִסוּרוֹת⁴⁶, כִּי אֵין מִצְטַרְפִּין לְקַרְבֵּן.

(45) ראה בפרק יט מהלכות סנהדרין הלכה א כי האוכל כזית חלב או כזית דם וכו' במזיד - חייב מלקות, נוסף לחיוב הכרת. (46) פרק ד הלכה יז ופרק יד הלכה ה, שאם אכל כחצי זית מאיסור אחד ועוד חצי זית מאיסור אחר אין מצטרפין לכזית שלם לחייב מלקות.

ח. אֶבֶל פְּחָצֵי זֵית⁴⁷ וְנוֹדַע לֹא⁴⁸ וְחֹזֵר וְשָׁכַח⁴⁹, וְאֶבֶל פְּחָצֵי זֵית אַחֲרָיו⁵⁰ בְּהַעֲלֵם שְׁנֵי - פְּטוּרֵי⁵¹; וְשִׁתָּהּ נוֹדַע לֹא בִּינְתֵימָם, וְיֵשׁ יְדִיעָה לְחָצֵי שְׁעוֹר⁵². וְכֵן אִם פָּתַח

בקערה אחרת. (20) כלומר, אינם אלא איסור אחד והוא איסור נותר. (21) את השגגות שיתחייב בהן כמה חטאות. (22) לחייבו כמה חטאות ואף על פי שבעריות אמרנו למעלה (פרק ה הלכה ג) שגופים מחלקים - שם בעריות אי אפשר לבעול כולן בבת אחת, ולפיכך הגופים מחלקים, אבל אכילת נותר יכולה להיות מכל הובחים בבת אחת, ולכן אין הגופים מחלקים. (23) שווים הם, שאינו חייב אלא חטאת אחת, שאין הדין משתנה על ידי היותם כמה גופין, וכרבי עקיבא במשנה שם. (24) בחוץ לעזרה. (25) במשנה שם: שאל ר' עקיבא לר' יהושע על השוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם אחד, אם חייב חמש חטאות או חטאת אחת, ואמר ר' יהושע שהוא חייב חמש בקל-וחומר ממעילה, ודחה ר' שמעון דבריו, עיין שם, וכשם שאין גופים מחלקים לגבי אכילת נותר, כך אין מחלקים לעניין שחיטת קדשים בחוץ, שאפשר לשחוט את כולם בבת אחת. (26) של עבודה זרה. (27) בהשתחוואה פשוט הדבר בהעלם אחד, שהרי בהשתחוואה אחת יכול לעבוד לחמש צורות, ואילו באכילה ושחיטה - לכל אחד אכילה מיוחדת ושחיטה מיוחדת.

ג. הַקִּיּוֹ דָם²⁸ לְבִהְמַת²⁹ וְקָבְלוּ³⁰ בְּשְׁנֵי פִּסּוֹת וְשִׁתְּאֵן בְּהַעֲלֵם אֶחָת - אֵינּוּ מְבִיא אֲלָא חַטָּאת אֶחָת.³¹

(28) חיבל בבהמה והוציא דם שהנפש יוצאה עימו, והוא דם הקילוח (=היוצא בזרם חזק), שהשותה דם זה במזיד - חייב כרת, ובשוגג מביא חטאת. (29) בהמתו לאו דווקא אלא הוא הדין לחיה ועוף, ולא בא אלא למעט דם דגים, חגבים, שקצים, רמשים, ודם האדם. (30) לדם. (31) ומפרש רבינו שהמדובר בהעלם אחד, אבל בשתי העלמות הכל מודים שחייב שתיים.

ד. הָאוֹכֵל מֵאֲכָלוֹת הַרְבֵּה מִשְׁמוֹת הַרְבֵּה בְּהַעֲלֵם אֶחָת - חַיִּב עַל כָּל שֵׁם וְשֵׁם³². פִּיזֵד? פְּגוֹן שְׁאֶבֶל חֶלֶב וְדָם וְנוֹתֵר וּפְגוּל³³, פְּזִית מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, בְּהַעֲלֵם אֶחָת - מְבִיא אַרְבַּע חַטָּאוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוּ. וְכָל הָאוֹכֵל פְּזִית אֶחָד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ בּוֹ שְׁמוֹת הַרְבֵּה³⁴ בְּהַעֲלֵם אֶחָת³⁵, אִם נִתְקַבְּצוּ בְּאִסוּר מוֹסִיף אוֹ בְּאִסוּר פּוֹלֵל אוֹ בְּאִסוּר פֶּת אֶחָת³⁶ - חַיִּב עַל כָּל שֵׁם וְשֵׁם³⁷. לְפִיכָף, הֵטְמָא שְׁאֶבֶל פְּזִית חֶלֶב³⁸ וְנוֹתֵר³⁹ בְּיוֹם הַכִּיּוּרִים - מְבִיא אַרְבַּע חַטָּאוֹת וְאֲשָׁם⁴⁰: חַטָּאת אֶחָת מִשּׁוּם טְמֵא שְׁאֶבֶל קֹדֶשׁ, וְאֶחָת מִשּׁוּם אוֹכֵל חֶלֶב, וְאֶחָת מִשּׁוּם אוֹכֵל נוֹתֵר, וְאֶחָת מִשּׁוּם יוֹם הַכִּיּוּרִים. וְהוּא שֶׁיִּצְטַרֵּף אֶכָּל אַחֵר עִם פְּזִית זֶה עַד שֶׁיִּשְׁלִימוּ לְכַפּוֹתֶת⁴¹. וּמְבִיא אֲשָׁם וְדָאי לְמַעֲיֵלָה, שֶׁהָרִי נִהְיָה מִן הַהֶקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה⁴².

(32) חטאת מיוחדת. (33) שעל כל אלו חייב חטאת בשוגג. (34) כלומר, שחלו על כזית זה כמה איסורים. (35) שנעלמו ממנו כל האיסורים האלו. (36) אבל חוץ מהאופנים הנ"ל - אין איסור חל על איסור. (37) משנה בכריתות יג: "יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם", ובגמרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקרבן. (65) שאף על פי שלענין "גופים מחלקים" יש הבדל בין אכילת איסור שאין הגופים מתחלקים, לבין ביאות אסורות שהגופים מחלקים לפי שאי אפשר לבעול כולן בבת אחת, - כאן לענין "דיעות מחלקות" אין הבדל בין אכילת אסורות לבין ביאות אסורות שבשתייהן אמרו ידיעות מחלקות.

י. אכל פזית ומחצה⁶⁶ בהעלם אחת, ונודע לו על פזית⁶⁷, וחרז ואכל חצי זית בהעלמו של שני⁶⁸ - אינו חייב אלא חטאת אחת⁶⁹; שאין חצי זית האחרון מצטרף לראשון, אף על פי שהוא בהעלמו, שהרי נודע לו על מקצת העלמה ראשונה⁷⁰.

66 חלב. (67) ועל מחצית הכזית לא נודע לו. (68) כלומר, בהעלם אחד עם מחצית הכזית הקודמת, שעדיין לא נודע לו עליה עד שנגמר לאכול גם המחצית השנייה. (69) על אכילת הכזית הראשון. (70) והרי זה כאילו נודע לו על כל ההעלמה, וגם על מחצית הכזית, שהרי אם היה מביא קרבן על הכזית הראשון והיה מתכפר גם על מחצית הכזית הראשון שלא נודע לו, אף על פי שכזית שלם אינו מתכפר אלא אם כן נודע לו, ואף ר' יוחנן האומר: ידיעות מחלקות גם לאחר אכילה - בכזית, מודה בחצי זית.

יא. אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת⁷¹ ונודע לו על אחד מהן, וחרז ואכל פזית אחר בהעלמו של שני, והביא חטאת על הראשון⁷² - ראשון ושני מתפריין⁷³, אכל שלישי לא נתכפר⁷⁴; אלא כשיודע לו עליו - יביא חטאת אחרת. הביא חטאת על השלישי⁷⁵ - שלישי ושני מתפריין, ששניהם בהעלם אחת, וראשון לא נתכפר בחטאת זו. הביא חטאת על האמצעי⁷⁶ - לשלשתן מתפריין, מפני שהראשון והשלישי בהעלמו של אמצעי; וכשיודע לו על הראשון ועל השלישי - אין צריך להביא חטאת אחרת.

(71) שאינו חייב אלא חטאת אחת. (72) ועל השני והשלישי לא נודע לו עוד. (73) ששניהם בהעלם אחד, ואף על פי שדיעות מחלקות (למעלה הלכה ט) - אין זה אלא אם נודע לו על השני לפני שהקריב החטאת, אבל אם הקריב החטאת לפני שנודע לו על השני, כיוון שעדיין לא נתחייב עליה קרבן, כל זמן שלא נודע לו, נגדרת היא אחרי הראשונה ומתכפרת איתה. (74) אף על פי שבגמרא שם אמרו שרובא חזר בו ופסק השלישי נגדר אחרי השני ומתכפר איתו - אין זה אלא לריש לקיש שסובר ידיעות אינן מחלקות (שם עא:); והשני מתכפר ביחד עם הראשון (בלי גרירה) ולפיכך גורר הוא את השלישי, אבל לדעת רבינו שידיעות מחלקות והשני אינו מתכפר אלא משום שנגדר אחרי הראשון, מאחר שלא נודע עליו בעת הקרבת הקרבן כנ"ל, אינו יכול לגרור את השלישי, כי הכל מודים שאין גרירה אחר גרירה. (75) כלומר, נודע לו עליו ועדיין לא

אות אחת [בשבת]⁵³ בשגגה ונודע לו וחרז ושכח, וכתב אות שניה סמוכה לה⁵⁴ בהעלם שני - פטור מקרבן חטאת⁵⁵. וכן כל פיוצא בזה. וכן אם הוציא שתי אמות בשוגג⁵⁶ ושתי אמות במזיד ושתי אמות בשוגג⁵⁷: אם בזריקה⁵⁸ - חייב. לא מפני שאין ידיעה לחצי שיעור, אלא מפני שאין בידו להחזירה⁵⁹, לפיכך לא הוציאה לו הידיעה שביניהם⁶⁰. ואם בהעברה⁶¹ - פטור; שיש ידיעה לחצי שיעור⁶², כמו שבארנו.

(47) מדבר איסור, בשוגג. (48) שאכל דבר איסור. (49) כי דבר זה אסור באכילה. (50) מאותו איסור. (51) מחיוב חטאת, אף כי אכל כזית שלם בפחות מכדי אכילת שלוש ביצים. (52) כלומר, הידיעה בין אכילת החצי שיעור הראשון לאכילת החצי השני מועילה לחלק בין שני חצאי השיעורים שלא יצטרפו זה עם זה להוות ביחד שיעור שלם לחיבו. (53) ראה בפרק יא מהלכות שבת הלכה ט כי אין חייבים על כתיבה בשבת אלא אם כתב שתי אותיות לפחות. (54) לאות הראשונה. ראה שם הלכה יא כי אין חייב על כתיבת שתי אותיות בשבת אלא אם נהגות (=נקראות) זו עם זו. (55) שיש ידיעה לחצי שיעור. (56) כלומר, הוציא ברשות הרבים בשבת, כי המעביר ארבע אמות ברשות הרבים בשבת בשוגג חייב חטאת. (57) שיש לו בזה ידיעה, בין שתי האמות הראשונות שהעביר, לבין שתי האמות האחרונות. (58) כלומר, אם הוצאה זו הייתה דרך זריקה שזוק חפץ ובשעה שהחפץ עבר את שתי האמות הראשונות היה שוגג, ובשתי האמות האמצעיות נודע לו, ושוב שכח בשעה שהחפץ עבר את שתי האמות האחרונות. (59) כרובא בשבת קב. שאף לחכמים הסוברים יש ידיעה לחצי שיעור, בזריקה מצטרפות, כיוון שאין בידו להחזירה. (60) והרי זה כאילו לא הייתה לו ידיעה כלל. (61) שהעבירו ברגליו. (62) בשבת שם אמר רבה שאפילו לרבן גמליאל האומר "אין ידיעה לחצי שיעור", אין זה אלא באופן ששיעור המלאכה נגמר כשהוא שוגג, אבל כאן ששיעור ארבע אמות (עם כלות שתי האמות השניות) נגמר בהיותו מזיד, מודה רבן גמליאל שהוא פטור. [ולפי מה שרבינו פוסק כרבנן, שיש ידיעה לחצי שיעור - אפילו אם לא היה מזיד אלא באמצע ולא במשך שתי אמות שניות, באופן ששיעור המלאכה נגמר בהיותו שוגג, גם כן פטור].

ט. האוכל פזית חלב וכזית חלב בהעלם אחת, ונודע לו על הראשון וחרז ונודע לו על השני - מביא שתי חטאות; שהידיעות מחלקות⁶³ ואף על פי שצדין לא הפריש הקרבן⁶⁴. אכל אם נודע לו על שניהן פאחת - מביא חטאת אחת. וכן יראה לי, שהוא הדין בפעילות⁶⁵.

(63) בין הכזית הראשון לשני, להתחייב שתי חטאות, אף אם הידיעה לא הייתה בין אכילה לאכילה. (64) על הכזית הראשון שנודע לו לראשונה. כן אמר רב אשי (שם) שדברי רבי יוחנן הם בין לפני שהפריש הקרבן ובין לאחר שהפריש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8) על כל דבר ודבר, גמ' סנהדרין סב. "תני רבי זכאי קמיה דר' יוחנן, זיבח וקטר וניסך והשתחויה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, שנאמר (שם כ, ה) "לא תעבדם", הכתוב עשאן כולן עבודה אחת - (שם סג.) אמר ליה, פוק תני לברא [דטעות הוא - רש"י]. ובדף סג. "אמר אביי, שלש השתחוואות בעבודה-זרה (=לא תשתחויה להם) - שמות שם, "כי לא תשתחויה לאל אחר - שם לד, יד, "לא תשתחויה לאלהיהם" - שם כג, כד) למה? - אחת לדרכה, אחת לשלא כדרכה, ואחת לחלק". כלומר, לחלק, שחייב על כל עבודה ועבודה, ופסק רבינו כר' יוחנן ואביי. 9) עושה צרכיו לפני עבודה-זרה שנקראת פגור, וזו היא דרך עבודתה. 10) או מסלק אבן (רבינו בפי"מ סנהדרין שם, וכן כתב הרע"ב שם). 11) שדרך עבודתה בוריקת אבן (או בסילוק אבן). ומרקוליס פירושו: חילוף שבח, "מר" מלשון חילוף, "קילוס" מלשון שבח (רע"ב שם) [שאעפ"י שבמקרא הוא לשון גנאי - בתלמוד הוא לשון שבח, וראה ב"ערוגת הבושם" חלק א עמוד 150 והערה 18]. וכל זה דוקא בפגור ובמרקוליס, אבל בעבודה-זרה אחרת, שאין דרך עבודתה בכך - פטור (שם סא.). 12) כמבואר למעלה שהשתחוואה יצאה לחלק, לחייב על כל עבודה ועבודה. 13) כלומר, בשאר עבודות שדרכם בכך. 14) על כל העבירות, שם סב. ובכריתות ג. אמרו על מה שנאמר (ויקרא ד, ב) "ועשה אחת מהנה" - פעמים שחייב אחת על כולן, ופעמים שחייב על כל אחת ואחת, וכו'. אחת שהיא הנה: זדון עבודה-זרה ושגגת עבודות. הנה שהיא אחת: שגגת עבודה-זרה וזדון עבודות. 15) בסנהדרין ובכריתות שם, משום שנאמר (שמות כ, כ) "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב", טעה וסבר שרק עבודה-זרה של כסף וזהב אסור.

ב. כָּל גְּדוּל אֶמְרוּ בְּשִׁפְתָּי: 16) כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵקֶר שִׁפְתַּי וְשִׁכַח שְׁנַצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל 17) עַל הַשִּׁפְתַּי, או שְׁנַצְטוּוּ וְהוּא קָטָן לְבִין הַעֹבְדֵי כּוֹכְבִים 18), או נִתְגַּיֵר קָטָן וְהוּא בִין הַעֹבְדֵי כּוֹכְבִים 19), אֵף עַל פִּי שִׁעֲשֵׂה מְלֵאכֹת הַרְבֵּה בְּשִׁפְתוֹת הַרְבֵּה - אֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת 20), שֶׁהִפֵּל שִׁגְגָה אַחַת הִיא 21). וְכֵן חַיֵּב חֲטָאת אַחַת עַל כָּל חֶלֶב שִׁאֲכַל 22), וְחֲטָאת אַחַת עַל דָּם 23) שִׁאֲכַל, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה בְּעִבּוּדוֹת 24) אֵלוֹ 25). וְכָל הַיּוֹדֵעַ עֵקֶר שִׁפְתַּי אֲבָל שִׁכַח שְׁהִיּוֹם שִׁפְתַּי וְדָמָה שֶׁהוּא חַל, אֵף עַל פִּי שִׁעֲשֵׂה בּוֹ מְלֵאכֹת הַרְבֵּה - חַיֵּב חֲטָאת אַחַת עַל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְכֵן חֲטָאת עַל כָּל שִׁפְתַּי וְשִׁפְתַּי שִׁשְׁגָה בּוֹ 26).

16) כן לשון המשנה שבת סז: ובגמרא שם סח. ביארו למה נקט התנא לשון "גדול". וראה בפירושו המשניות לרבינו שם, ודבריו מתאימים למה שכתב בפירושו לתלמוד ב"מספרות הגאונים" להר"ש אסף, ירושלים תרצ"ג עמוד 192. וראה מש"כ אאמור"ר שליט"א ב"סיני" כרך כו עמוד 170. 17) במשנה (שם סז): "כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת". ואמרו בגמרא (שם סח): "ששוכח עיקר השבת" הוא

נודע לו לא על השני ולא על הראשון, והביא קרבן על השלישי. 76) וכגון שנודע לו על זה, ועל הראשון ועל השלישי לא נודע לו לפני ההקרה, שאם נודע לו חייב חטאת על כל אחד ואחד שהרי ידיעות מחלקות.

יב. מִי שִׁאֲכַל חֲתִיכָה מִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת 77) וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אֶכַל חֶלֶב או שֶׁמֶן, וְאֶכַל חֲתִיכָה אַחֲרֵת מִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת 78) וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אֶכַל חֶלֶב או שֶׁמֶן, וְאַחֵר כִּף נֹדַע לוֹ בְּיָדָיו שֶׁחֶלֶב אֶכַל בְּרֵאשׁוֹנָה וּבְשֵׁנִיָּה - אֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת 79); שִׁיְדִיעַת סַפֵּק שְׁהִיתָה לוֹ בֵּינָתַיִם, אֵף עַל פִּי שֶׁמְחַלֵּקֶת לְאַשְׁמוֹת 80), אֵינָה מְחַלֵּקֶת לְחֲטָאוֹת 81).

77) ואחת מהחתיכות הייתה חלב ואחת הייתה שומן. 78) שגם בהן אחת של שומן ואחת של חלב. 79) שהייתה כאן ידיעה אחת וודאית על שניהם בסופה. וראה למעלה הלכה ט שאם נודע לו על שניהם כאחת מביא חטאת אחת. 80) לחייבו שני אשם תלוי על כל אחת ואחת. 81) פשוט הוא לדברי כולם בכריתות יח:

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר העושה ארבע עבודות לעבודה-זרה בהעלם אחד, וכל השוכח עיקר שבת.

א. הַמְשַׁתְּחוּהָ 2) לְעִבּוּדָה זָרָה 3) וְנִסְךְ 4) וְקָטֵר 5) וְזִבְחָה בְּהַעֲלֵם אַחַת 6) - חַיֵּב אַרְבַּע חֲטָאוֹת 8). וְכֵן אִם פָּעַר עֲצָמוֹ לְפַעוּר 9) וְזָרַק אֶבֶן 10) לְמַרְקוּלִיס 11) בְּהַעֲלֵם אַחַת - חַיֵּב שְׁתַּיִם 12). וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה 13) יְהֵא חַיֵּב עַל כָּל עִבּוּדָה וְעִבּוּדָה. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְתֵי דְעִבּוּדָה זָרָה וְשִׁגְגַת בְּעִבּוּדוֹת אֵלוֹ; אֲבָל אִם הִזִּיד בְּעִבּוּדוֹת אֵלוֹ וְשִׁגְגַת בְּעִבּוּדָה זָרָה - אֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת 14). מִיַּצֵּד? יָדַע שֶׁזֶה עִבּוּדָה זָרָה וְשִׁאֲסוּר לְעִבְדָּה, אֲבָל לֹא יָדַע שֶׁהַשְׁתְּחוּוּיָה וְהַנְּסוּךְ עִבְרָה, וְהַשְׁתְּחוּוּיָה וְנִסְךְ - חַיֵּב שְׁתַּיִם. יָדַע שֶׁאֵלוֹ עִבּוּדוֹת הֵן וְאֲסוּר לְעִבְדַּן בְּהֵן לְאֵל אַחֵר, וְלֹא יָדַע שֶׁזֶה עִבּוּדָה זָרָה, לְפִי שֶׁלֹּא הִיתָה שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב 15), וְעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין קְרוּיִין עִבּוּדָה זָרָה אֶלָּא שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, וְעִבְדָּה בְּכָל הָעִבּוּדוֹת - אֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת.

2) השתחוואה היא אחת מארבע עבודות (פ"ג מהלכות עבודה זרה הלכה ג). אחד השתחויה בפישוט ידים ורגלים או בלא פישוט ידים ורגלים, משעה שיכבוש פניו בקרקע - נסקל (פ"ו שם הלכה ח). 3) ואפילו אין דרך עבודתה בד' עבודות הללו (סנהדרין ס: ושם פ"ג הלכה ג). 4) יין, ככתוב (דברים לב, לח) "יין נסיכם". או דם שכתוב (תהלים טז, ד) "בל אסוף נסכיהם מדם" (סנהדרין שם). 5) הקטיר החלבים, כמו שנאמר (דברים שם) "אשר חלב זבחימו", וראה בסנהדרין שם: "ולהקטיר חלבה". ובתפארת ישראל פ"ז מסנהדרין משנה ו, פירש: "המקטיר בשר או קטורת מבשמים". 6) שנאמר (שמות כב, יט) "זובח לאלהים יחרם". 7) שנעלם ממנו כי הדברים האלה אסורים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. שְׂכַח שְׁהִיּוֹם שֶׁבֶת וְשָׁגַג אָף בְּמִלְאֲכוֹת וְלֹא יָדַע שְׂמִלְאֲכוֹת אֱלוֹ אֲסוּרוֹת - אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת.³²

(32) זו היא בעיית רבא מרב נחמן (שבת ע:): "העלם זה וזה בידו, מהו?". כלומר, שכח שהיום שבת, וכן שכח שמלאכות אלו שעשה, אסורות בשבת, אם הולכים אחר שכחת השבת לחייבו אחת בלבד, או אחר שגגות מלאכות לחייבו על כל מלאכה ומלאכה. ואמרו במסקנא שם: "לא שנא", ופירש רש"י: "ואינו חייב אלא אחת".

ה. הַעוֹשֶׂה אֶב וְתוֹלְדוֹתָיו³³ בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת. וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר הַעוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת הַרְבֵּה שֶׁל אֶב אַחַד, שְׁאֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת.³⁵

(33) ראה פ"ז מהלכות שבת, מהו אב מלאכה ומהי תולדה. (34) משנה שם סח. "העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא חטאת אחת", ומפרש רבינו בפיה"מ "מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, שיעשה בשגגה אב מאבות מלאכות עם תולדותיו וכו' אינו חייב אלא חטאת אחת", וכ"ה בבבא קמא ב. לדעת רבנן ולא כר' אליעזר. וראה בפ"ז מהלכות שבת הלכות זח. (35) בכריתות טז. "שאל רבי עקיבא את רבי אליעזר, בעושה מלאכות הרבה וכו' מעין מלאכה אחת בהעלם אחד וכו'" ומפרש רבינו בפיה"מ שם "כגון שיהיה ד' וה' מלאכות כולן תולדות אב אחד", ופסק כר' עקיבא שאינו חייב אלא חטאת אחת.

ו. עֹשֶׂה תוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה וְתוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה בְּהֶעֱלֵם אַחַת - יִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא חַיִּב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת.³⁶

(36) כן מפורש בבבא קמא שם: "ומה יש בין תולדה לאב? — שאם עשה שתי אבות ביחד או שתי תולדות ביחד, חייב על כל אחד ואחד". ונראה שרבינו לא גרס שם "או שתי תולדות ביחד" (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס, ועיין שם מה שכתב בשם הר"א בן רבינו) [וכן נראה מדברי רבינו בפ"ז מהלכות שבת הלכה ז, שלא גרס בגמרא שם אלא: "אילו עביד שתי אבות בהדי הדדי", עיין שם].

ז. עֹשֶׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת³⁷, כְּגוֹן שְׂזָרַע³⁸ וְהִבְרִיף³⁹ וְהִרְפִּיב⁴⁰ בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת.⁴¹ וְכִבֵּר נִתְפָּאֵר בְּהִלְכוֹת שֶׁבֶת⁴² הָאֲבוֹת⁴³ וְהַתּוֹלְדוֹת⁴⁴ וְהַמְלָאכוֹת שֶׁהֵן מֵעֵין אֲבוֹת⁴⁵.

(37) שעשה כמה מלאכות הדומות זו לזו, וכולם אבות מלאכות של אב אחד, ראה פ"ז מהלכות שבת הלכה ג. (38) זרעים. (39) כפף ענף עץ בקרקע וכסהו בעפר למען יקלט ויהיה לעץ בפני עצמו. (40) שם ענף רך בעץ אחר, ו"כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות וענין אחד, שכל אחת מהן לצמח דבר הוא מתכווין" (רבינו בהלכות שבת שם). (41) ברייתא שבת עג: "תנא, הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב, כולן מלאכה אחת הן", ובגמרא שם: "מאי קמ"ל, העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא אחת". וכן כתב רבינו, שם הלכה ט. ושם העתיק

בין אם הכיר ולבסוף שכח, ובין אם לא ידע מעולם, כגון תינוק שנשבה בין הגוים או גר שנתייגר בין הגוים (וראה להלן). וכתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ואמרם כל השוכח עיקר שבת, רצונו-לומר ואפילו היתה לו ידיעה קודם לכן, ומלת שוכח תורה על זה, והוא שישכח כי השם יתעלה צוה לבני ישראל באיסור מלאכה בשבת". ונראה שכן כוונת רבינו כאן במה שכתב "ושכח שנצטוו ישראל", שזהו פירוש למה שכתב קודם "השוכח עיקר שבת". (18) ולא ידע מעולם כי יש שבת בישראל. כרב ושמואל (שם סח:): וראה למעלה פ"ב הלכה ו. (19) שלא ידע מעולם כי ה' צוה על השבת (ועיין למעלה שם). והזכיר רבינו "נתגייר קטן", שאם היה גר גדול, הרי ודאי הודיעוהו ממצות שבת (והוא בכלל שכתב למעלה "השוכח עיקר שבת"), אבל קטן שמטבילין אותו על דעת בית-דין אין צורך להודיעו (כסף-משנה). (20) על כל המלאכות שעשה בכל השבתות — משנה שם. (21) בעיקר השבת. ובגמרא (שם סט:): למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ל) "את שבתותי תשמורו" — "שמירה אחת לשבתות הרבה". כלומר, אינו חייב אלא חטאת אחת לשגגות הרבה שבתות, אם שכח עיקר השבת. (22) כרבנן (שם סח:): ולא כמונבו הפוסטרי לגמרי מקרבן, וראה למעלה שם. והוא-הדין אם ידע שדבר זה אסור ושכח, שאינו חייב אלא חטאת אחת על אכילות הרבה, וכתבה רבינו למעלה פ"ו הלכה א. (23) בכ"י תימן: "על כל דם". וכן הגיה מעשה רוקח. (24) צ"ל "בעבירות", וכן בכ"י תימן. (25) כלומר, בכל עבירות שחייבים עליהן חטאת (ראה למעלה פ"א הלכה ד), ולא ידע מעולם שדבר זה אסור, ואעפ"כ הוא חייב חטאת, ולא כמונבו החולק על רבנן וסובר שהוא פטור לגמרי. (26) במשנה שם סז: "היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל שבת ושבת". ובכריתות טז: נאמר ע"ז משום שלענין שבת אמרינן שימים שבינתיים מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת. ולמדו זאת (שבת טט:): ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" — "שמירה אחת לכל שבת ושבת".

ג. וְכֹל הַיּוֹדֵעַ שְׁהִיּוֹם שֶׁבֶת וְשָׁגַג בְּמִלְאֲכוֹת וְלֹא יָדַע שְׂמִלְאֲכוֹת אֱלוֹ אֲסוּרוֹת²⁷ או שְׂיָדַע שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁחַיִּבֵּין עֲלֵיהֶן פְּרַת²⁸, וְעֹשֶׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה - חַיִּב חֲטָאת עַל כָּל אֶב מְלָאכָה וּמְלָאכָה. אֲפִלּוּ עֹשֶׂה הָאֲרָבָעִים חֲסֵר אַחַת²⁹ בְּהֶעֱלֵם אַחַת³⁰ - מְבִיא שְׁלִשִׁים וְתֵשַׁע חֲטָאוֹת.³¹

(27) במשנה שבת שם: "היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה וכו' חייב על כל אב מלאכה ומלאכה". (28) כר' יוחנן שם סט. וראה למעלה פ"ב הלכה ב. (29) ל"ט אבות המלאכות שבשבת, ראה משנה שבת עג. (30) כלומר, לא ידע שחייבים עליהן כרת, אבל ידע שהן אסורות. וזה מוסב רק על הסיפא, ולא על הרישא כ"שלא ידע שמלאכות אלו אסורות", שאם לא ידע כל הארבעים חסר אחת, במה ידע שהיום שבת? (לחם-משנה, ועיין כסף-משנה). (31) דברי ר' יוחנן כריתות ב: ושבת שם, וראה למעלה פ"ד ה"א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קְצִירָה שֶׁל שִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזֶדוֹן מְלֹאכוֹת⁵⁷ - קְצִירָה⁵⁸ גּוֹרְרַת קְצִירָה⁵⁹ וְטַחֲיִינָה⁶⁰ גּוֹרְרַת טַחֲיִינָה⁶¹, וְכֹאֵלוּ עָשָׂה אֲרִבְעָתָן בְּשִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזֶדוֹן מְלֹאכוֹת, שְׂאִינוּ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת; וְכִיּוֹן שֶׁהִקְרִיב חֲטָאת זו נִתְּכַפֵּר לוֹ עַל הַפֶּל, וְכִשְׂיָדַעַם אַחַר כֵּן - אֵינּוּ צָרִיף לְהִבְיֵא חֲטָאת אַחֶרֶת⁶². אָבֵל אִם נִודַע לוֹ תְּחִלָּה עַל קְצִירָה שֶׁל זֶדוֹן שֶׁבֶת וְשִׁגְגַת מְלֹאכוֹת וְהִקְרִיב חֲטָאת - נִתְּכַפֵּר לוֹ עַל זו הַקְצִירָה שֶׁנִּודַע לוֹ עָלֶיהָ וְעַל הַקְצִירָה וְהַטַּחֲיִינָה שֶׁל שִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזֶדוֹן מְלֹאכוֹת; מִפְּנֵי שֶׁשְׂיָהֵן מְלֹאכָה אַחַת⁶³, וְנִגְרָרָה קְצִירָה וְטַחֲיִינָה עִם הַקְצִירָה, וְתִשָּׂאֵר הַטַּחֲיִינָה שֶׁל זֶדוֹן שֶׁבֶת עַד שְׂיִודַע לוֹ עָלֶיהָ וְיִבְיֵא חֲטָאת שְׂנֵיחָה⁶⁴. קָצַר כְּחֻצֵי גְרוּגְרַת בְּשִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזֶדוֹן מְלֹאכוֹת, וְחִזַּר וְקָצַר כְּחֻצֵי גְרוּגְרַת⁶⁵ בְּזֶדוֹן שֶׁבֶת וְשִׁגְגַת מְלֹאכוֹת - הָרִי אֵלּוּ מִצְטַרְפִּין. קְצִירָה גּוֹרְרַת קְצִירָה⁶⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה בְּשָׂרָה מְלֹאכוֹת.

(51 שבת ע: מימרא של רבא. (52 כלומר, קצר כגרוגרת וטחן כגרוגרת (רש"י שם). (53 למעלה הלכה ב. (54 אף כאן: קצר כגרוגרת וטחן כגרוגרת כנ"ל. (55 כלומר, נודע לו ששבת היום, אבל לא נזכר שלפני כן קצר וטחן בשגגת שבת. (56 למעלה הלכה ג. (57 ואילו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" לא נודע לו. (58 של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (59 של "זדון שבת ושגגת מלאכות" אעפ"י שאינה אתה בהעלם אחד. (60 של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (61 של "זדון שבת ושגגת מלאכות". (62 ואף-על-פי שידיעות שלאחר החטא אף הן מחלקות (למעלה פ"ו הלכה ט) כיון שלא נודע לו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" אלא לאחרי הקרבת הקרבן, נתכפר לו על זה. וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת ("מספרות הגאונים" לר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמוד 195, ועיין עליו ב"סיני" כרך כו עמוד סו מאמר של אאמור"ר הגרמי"ל זק"ש שליט"א): "קצר וטחן כגרוגרת וכו' נודע לו על הקצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות וכו' והקריב קרבן הקצירה, קצירה של שגגת שבת וגו' (=וגומר) שחייב שתיקח אחת גוררת קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות וכו'". (63 כלומר, הקצירה והטחניה של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (64 ואין אומרים תגרור טחניה של "שגגת שבת וזדון מלאכות" לטחניה של "זדון שבת ושגגת מלאכות" - שאין גרירה אחר גרירה (שם עא). (65 שם. (66 כלומר, כשם שקצירה של שגגת שבת וכו' גוררת קצירה של זדון שבת וכו', כמו כן הן מצטרפות לכשיעור.

יא. הַמִּתְּפַנֵּן לְחַתְּפֵן⁶⁷ אֶת הַתְּלוּשׁוֹ⁶⁸ וְחַתְּפֵן אֶת הַמִּחְבֵּר⁶⁹, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְּפַנֵּן לְחַתְּיָכָה⁷⁰, הוֹאִיל וְלֹא עָשָׂה מִחְשְׁבֹתָיו⁷¹ - פְּטוּר מִן הַחֲטָאתָה⁷²; שְׂנֵיחָה מִמִּתְּעַסְק⁷³, וְלֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֲלָא מְלֹאכֶת מִחְשְׁבֹתָה⁷⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ כְּפָה פְּעָמִים⁷⁵.

(67 בשבת. (68 תלוש מן הקרקע. (69 מחובר לקרקע.

כל המלאכות המפורשות בברייתא הנ"ל: "הרי שורע ונטע והברין והרכיב וזמר בהעלם אחד". (42 פ"ז. (43 שם בהלכה א. (44 שם בהלכות ה"ז. (45 שם בהלכות ב-ג"ד.

ח. עָשָׂה מְלֹאכוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלֹאכָה אַחַת בְּשִׁבְתוֹת הַרְבֵּה⁴⁶, בֵּין בְּזֶדוֹן שֶׁבֶת וְשִׁגְגַת מְלֹאכוֹת בֵּין בְּשִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזֶדוֹן מְלֹאכוֹת - חֵיב עַל כָּל מְלֹאכָה וּמְלֹאכָה⁴⁷. פִּיּוּצָד? יָדַע שֶׁהֵיּוֹם שֶׁבֶת וְזָרַע בּוֹ מִפְּנֵי שְׂלֵא יָדַע שֶׁהִזְרִיעָה מְלֹאכָה, וְכֵן בְּשִׁבְתָּ שְׂנֵיחָה יָדַע שֶׁהוּא שֶׁבֶת וְנִטַע בָּהּ מִפְּנֵי שְׂלֵא יָדַע שֶׁהִנְטִיעָה אֶסוּרָה מִשׁוּם מְלֹאכָה, וְכֵן בְּשִׁבְתָּ שְׂלִישִׁית הַכְּרִיף מִפְּנֵי שְׂלֵא יָדַע שֶׁהִבְרָכָה מְלֹאכָה - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מֵעֵין מְלֹאכָה אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁהַשִּׁבְתוֹת כְּגוֹפִין מִחֻלְקִין⁴⁸.

(46 כלומר, בכל שבת עשה מלאכה אחת. (47 משנה בכריתות טז. "אמר רבי עקיבא, שאלתי את רבי אליעזר בעושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת מהו, חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת. אמר לי, חייב על כל אחת ואחת". ובגמרא שם: אמר רב חסדא, זדון שבת ושגגת מלאכות, אפילו רבי עקיבא סבר שהן כגופים מחולקים, והוא שאל רק שגגת שבת וזדון מלאכות, אם הימים שבינתיים הם כדיעה לחלק או לא, ופשוט לו ר"א ימים שבינתיים הוי ידיעה לחלק, וקיבל ממנו ר"ע דין זה. ופסק רבינו כרב חסדא. ולפי"ז לאו דוקא במלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, חייב על כל מלאכה ומלאכה, אלא אפילו עשה מלאכה אחת בשבתות הרבה - חייב על כל שבת ושבת (קרית ספר, וראה ב"ח"מ). (48 כאילו בא על כמה עריות בהעלם אחד (ראה למעלה פ"ה הלכה ג), שחייב על כל אחת ואחת אף שהבעילה מעשה אחד, שאין בין בעילה לבעילה ולא כלום (רבינו בפיה"מ שם).

ט. שִׁגְגַת שֶׁהֵיּוֹם שֶׁבֶת וְזָרַע בּוֹ וְהוּא יָדַע שֶׁהִזְרִיעָה מְלֹאכָה, וְכֵן בְּשִׁבְתָּ שְׂנֵיחָה שֶׁכַּח שֶׁהוּא שֶׁבֶת וְנִטַע בּוֹ וְהוּא יָדַע שֶׁהִנְטִיעָה מְלֹאכָה, וְכֵן בְּשְׂלִישִׁית שֶׁכַּח שֶׁהוּא שֶׁבֶת וְהַכְּרִיף אֵף עַל פִּי שְׂיִודַע שֶׁהִבְרָכָה מְלֹאכָה - הָרִי זֶה חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; שֶׁהֵיּמִים שֶׁבֵּין שֶׁבֶת לְשֶׁבֶת הָרִי הֵן פִּיּוּצָה אַחַת⁴⁹ לְחֻלְקֵי⁵⁰.

(49 כלומר, ששת הימים שבין שבת לשבת, הרי הם כדיעה המחלקת. ולשון "אחת" אינה מובנת. (50 וראה למעלה הלכה ב בדברינו, כי דין זה, שהימים שבין שבת לשבת מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת, נלמד בשבת סט: ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" - שמירה אחת לכל שבת ושבת.

י. מִי⁵¹ שֶׁקָּצַר וְטַחַן כְּגְרוּגְרַת⁵² בְּשִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזֶדוֹן מְלֹאכוֹת, שְׂאִינוּ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת⁵³, וְחִזַּר וְקָצַר וְטַחַן כְּגְרוּגְרַת⁵⁴ בְּזֶדוֹן שֶׁבֶת⁵⁵ וְשִׁגְגַת מְלֹאכוֹת, שֶׁהוּא חֵיב עַל כָּל מְלֹאכָה וּמְלֹאכָה⁵⁶, וְנִודַע לוֹ עַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והובערו מאליהן, תני חדא חייב (=על ההבערה), ותני אידך פטור. הדתניא חייב, קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. והא דתנא פטור, קסבר מלאכה שאצל"ג פטור, ופסק רבינו כברייתא המחייבת, כשיטתו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב (פ"א מהלכות שבת הלכה ז). (81) כדעת רבי יהודה ולא כרבי שמעון. (82) שם.

פָּרָק שְׁמִינִי

1) יבאר מי שנסתפק לו אם שגג בדבר זה אם לאו שיביא אשם תלוי.

א. **כָּל חֲטָא שְׁחֵיבִין עַל שְׁגָגָתָא חֲטָאִית קְבוּעָה** - חֵיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אָשָׁם תְּלוּי. וּמַהוּ לֹא נוֹדַע? אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שְׁגַג פְּדָרְךָ זֶה אוֹ לֹא שְׁגַג - הֲרִי זֶה מְצִיָּה לְהַקְרִיב אָשָׁם, שְׁנֹאמַר: וְלֹא יָדַע וְאָשָׁם וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ, וְהֵבִיא אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאֵן בְּעֶרְפֹךָ לְאָשָׁם. וְזֶה הַנְּקָרָא אָשָׁם תְּלוּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל הַסֶּפֶק וְתוֹלָה לוֹ⁴ עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ פְּדוּאֵי שְׁחָטָא בְּשִׁגְגָה וְיִקְרִיב חֲטָאִיתוֹ.⁵

2) כשנודע לו חטאתו. (3) ראה למעלה פ"א ה"א-ב, שהוא חטא שחייבין על זדונו כרת. ואם חייבים על שגגתו אשם, אין חייבים על לא הודע שלו, אשם תלוי (כריתות כב. במשנה, כחכמים ולא כרבי עקיבא. וראה להלן פ"ט ה"א). (4) אבל חטא שחייבים על שגגתו עולה ויורד, אין חייבים אשם תלוי על לא הודע שלו (שם ב. במשנה. וברש"י שם נראה שכן גרס במשנה שם כה. - 'הר המוריה'). וכן הוא בהוריות ח, ב - במשנה. וכן כתב רבינו להלן פ"א ה"ה. (5) משנה, שם כה, א: "וחכ"א אין מביא אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת". (6) כלומר, הקרבן הזה מכפר עליו כפרה שאינה גמורה. (7) כריתות כו, ב. ולמדו שם ממה שנאמר בחטאת (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו - מכל-מקום", כלומר, בכל אופן חייב חטאת כשנודע לו חטאו, ואפילו כבר הקריב אשם תלוי. וכן הוא שם כה, ב: "תנו רבנן, חמשה אשמות מכפרין, אשם תלוי אין מכפר", "אמר רב יוסף, ה"ק חמשה אשמות מכפרין כפרה גמורה, ואשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה". ופירש רש"י שם "דלכי מתיידע לו מביא חטאת".

ב. **אִינוּ חֵיבִי בְּאָשָׁם תְּלוּי עַד שֶׁיְהִיָּה שָׁם אֶסוּר קְבוּעֵי**. **פִּיֵּצֵד? אֲכַל חֵלֶב⁸, וְסֶפֶק אִם הִיָּה¹⁰ פְּזִית אוֹ פְּחֹת מְפִזִּית¹¹; אוֹ שֶׁהִיָּה לְפָנָיו חֲתִיכַת חֵלֶב וְחֲתִיכַת שְׁמֶן¹², וְאֲכַל אַחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן אֲכַל; אֲשֶׁתוֹ וְאֲחֹתוֹ עִמּוֹ בְּפִיתוֹ¹³, בְּעַל אַחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן בְּעַל; שֶׁבַת וְחֵלֶב¹⁴, וְעֵשָׂה מְלֹאכֹת בְּאֶחָד מֵהֶם וְאִין יָדוּעַ בְּאִי זֶה יוֹם עֵשָׂה; אוֹ שֶׁעֵשָׂה מְלֹאכֹה¹⁵ בְּשֶׁבַת וְלֹא יָדַע מַעֲיֵן אִי זֶה מְלֹאכֹה¹⁶ עֵשָׂה - הֲרִי זֶה מְבִיא אָשָׁם תְּלוּי. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. אֲכַל אִם הִיָּה לְפָנָיו חֲתִיכַת אַחַת, סֶפֶק שֶׁהִיא חֵלֶב סֶפֶק שֶׁהִיא שְׁמֶן, וְאֲכַלָּה - פְּטוּר, שֶׁהֲרִי אִין פְּאֵן אֶסוּר קְבוּעֵי¹⁷. וְכֵן הָאוּכַל חֵלֶב הַפּוּי¹⁸ -**

שהעוקרו בשבת חייב משום קוצר (פ"ח מהלכות שבת הלכה ג). (70) למעשה החיתוך. (71) כלומר, לא חתך את המחובר במחשבה. (72) כרבא, ולא כאב"י, שם עב: (73) שלא חשב כלל לעשות דבר זה שעשה. ואינו דומה לשוגג, שהשוגג מתכוון לעשות דבר שעשה אלא שחשב שמותר לעשותו. ראה רש"י בכריתות יט: (74) ולמדו כן ממה שנאמר במלאכת המשכן סמוך לאיסור מלאכה בשבת (שמות לה, לג) "לעשות בכל מלאכת מחשבת", שכשם שבמשכן היו המלאכות מכוונות לפי חישוב מתחילה, כמו כן במלאכות שבת (כריתות יט: דברי רב נחמן). (75) ראה עוד למעלה פ"ב הלכה ז, ובפ"א מהלכות שבת הלכות ח-ט.

ב. **הַחֹתָה גְּחָלִים⁷⁶ בְּשֶׁבַת, שֶׁהוּא מְכַבֵּה אֶת הָעֵלְיוֹנוֹת וּמְדַלֵּק אֶת הַתַּחְתּוֹנוֹת⁷⁷, אִם נִתְּפוֹן לְכַבּוֹת וּלְהַכְעִיר - חֵיבִי שְׁתִּימִים⁷⁸. חֲתָה גְּחָלִים לְהַתְחַמֵּם מֵהֶם וְהִכְעִירוּ מְאֹלֵיהֶן⁷⁹ - חֵיבִי שְׁתִּימִים⁸⁰; מִפְּנֵי שֶׁמְלֹאכֹה שְׁאִינָה צְרִיכָה לְגוּפָה - חֵיבִי עֲלֶיהָ⁸¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרוֹנוֹ בְּהִלְכוֹת שֶׁבַת⁸², וְכֵשֶׁם שְׁחֵיבִין עַל זְדוּנָה בְּרַת, כֶּךָ חֵיבִי עַל שְׁגָגָתָה קְרַפְּן חֲטָאִית.**

(76) לוקח גחלים ממקום ריכוזם ומכניסם לתוך כלי. ראה רש"י כריתות כ. (77) כלומר, הגחלים שהיו במקום הריכוז למעלה לוחשות (=בוערות), הם עכשיו בתוך הכלי עוממות (=כבויות) על-ידי כובד המשא של הגחלים שעליהם, והגחלים שהיו קודם למטה עוממות מחמת העליונות, נמצאות עכשיו למעלה בתוך הכלי לוחשות. (78) [אבל אם לא נתכוון אלא לכבות ולא להכעיר, והובערו מאליהן אינו חייב אלא אחת בלבד, אף שהדבר ידוע שאי אפשר לחתות לשם כיבוי מבלי שיובערו - והרי זהו כ"פסיק רישיה ולא ימות" (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) - סובר רבינו כדעת הערוך שכיון שפעולת ההבערה אינה נעשית בידים אלא מאליה, והוא לא ניחא לו שיבעור, אין כאן איסור (ראה שם הערה כז) ולא כדעת התוספות בשבת קג. ש"פסיק רישיה דלא ניחא ליה" הוא כמו "מלאכה שאינה צריכה לגופה". וכן מפרש רבינו מה שאמרו בכריתות שם "תנו רבנן, החותה גחלים בשבת חייב חטאת. רשב"א אומר משום ר"א ברבי צדוק חייב שתים, מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות. רב אשי אמר, כגון שנתכוון לכבות והובערו מאליהן, תנא-קמא סבר כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוון מותר (ולפיכך אינו מחויב על ההבערה). ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוון חייב" - שזוהי פלוגתא חדשה בין ר' שמעון לבין ר' יהודה, שלר' שמעון: דבר שאינו מתכוון ופסיק רישא דלא ניחא לו, הרי הוא כדבר שאינו מתכוון ומותר. ולר' יהודה הרי זה כמלאכה שאינה צריכה לגופה וחייב (ועיינין שם בתוספות) ופסק רבינו בזה כר' שמעון, אף-על-פי שלענין מלאכה שאינה צריכה לגופה - פסק כרבי יהודה]. (79) בניגוד לדין הראשון, ששם לא היתה פעולתו בהבערה אלא בכיבוי - כאן הובערו אותם גחלים שחתה אותם ברצון לכבותם ולא להבעירם. (80) בכריתות שם: ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעלה. (25) והיא אסורה עליו משום אשת אח שלא במקום מצוה, שהרי יש לו בן, ראה למעלה פ"א ה"ד. (26) ונמצא שאחיו מת בלא בנים, ואשתו מותרת לשני, ומצות ליבמה. (27) כריתות שם, דלא כרבי אליעזר שאינו מצריך איסור קבוע באשם תלוי, וראה למעלה.

ג. האוכל חתיכה, ועד אחד אומר לו: זה שאכלת חלב הנה, ועד אחד אומר: לא אכלת חלב, אשה אומרת²⁹ אכל, ואשה אומרת לא אכל, הואיל ונקבע האסור³⁰ והוא אינו יודע³¹ אם חטא או לא חטא - הרי זה מביא אשם תלוי. וכן כל הבא על אשת איש שעד אחד אומר מת בעלה ועד אחד אומר לא מת - חייב באשם תלוי³². והוא הדין לספק מגרשת³³, שהרי נקבע האסור³⁴. אכל ספק מקדשת - לא נקבע האסור.

(28) משנה, כריתות יא, ב. וכתבו שם ה'תוספות' (ד"ה אמרו לו) כי מדובר כשהעידו שני העדים בבת אחת, שאם העידו בזה אחר זה - כיון שנתקבל עדות הראשון שוב לא מתחשבים בעדות השני, שכיון שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים. (29) במשנה, שם. ואף כי נשים פסולות לעדות אחרת - נתרבו כאן ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו חטאתו" - אפילו אמרה אשה ('סיפרא' ויקרא, דיבורא דחובה פ"ז ה"א). (30) לפי דעת הראב"ד, לא יתכן שנקבע האיסור אלא אם היו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ואחד אומר חלב אכלת ואחד אומר שומן אכלת, אבל בחתיכה אחת, אין זה נקבע האיסור. ויתכן כי כן גם כוונת רבינו (כסף-משנה). (31) ה'תוספות' (שם) כתבו כי אינו חייב אלא אם שתק, אבל אם אמר "איני יודע" פטור הוא מקרבן, שנאמר (שם) "או הודע אליו חטאתו" - ולא שידועוהו אחרים" (גמרא שם, לענין חטאת, והוא-הדין לענין אשם תלוי). אבל לדעת רבינו אין ללמוד מפסוק זה אלא לגבי חטאת ולא לגבי אשם תלוי, ועי' 'לחם משנה' ו'ערוך לנר' כריתות שם. (32) ביבמות קיז, ב - אמרו: "עד אומר מת ועד אומר לא מת וכו' לא תנשא", ובפי"ב מהל' גירושין הי"ט כתב רבינו שאם נשאת תצא, וכיון שתצא, הבא עליה חייב אשם תלוי, כמו שאמרו גבי תרי ותרי (שם פח: ובכתובות כב:), שהבא עליה חייב באשם תלוי, כיון שנקבע האיסור, שהיתה אשת איש ('קריית ספר'). (33) כגון שנים אומרים נתגרשה, ושנים אומרים לא נתגרשה, שלא תנשא ואם נשאת תצא (כתובות שם, והל' גירושין שם ה"ו), וכיון שתצא - חייב עליה אשם תלוי, שהרי נקבע האיסור שהיא בחזקת אשת איש כנ"ל. (34) שהרי היא בחזקת פנויה, ולפיכך אין הבא עליה חייב אשם תלוי.

ד. מי שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שמן, ואכל אחת מהן ובא עובד פוכבים או פלב ואכל את השניה³⁵, או שאכל עובד פוכבים או פלב את הראשונה ובא ישאל ואכל השניה³⁶, או שאכל ראשונה בפדון³⁷ ושניה בשגנה³⁸, או

פטור מאשם תלוי¹⁹, שהרי אין פאן אסור קבוע. וכן הבא על אשה שהיא ספק נדה²⁰ או ספק ערוה של קרוב בשורה²¹ - פטור מאשם תלוי. לפיכך, האשה שנמצא דם על עד שלה²² לאחר זמן²³, והנושא יכמתו בתוך שלשה חדשים²⁴ וילדה ואין יודע אם בן תשעה לראשון²⁵ או בן שבעה לאחרון²⁶ - הרי אלו פטורין מן הקרבן²⁷. וכן כל פיוצא באלו, שהרי אין שם אסור קבוע.

(8) כרב נחמן (שם ית.). (9) היתה חתיכה גדולה שיש בה כמה כזיתים ('הר המוריה' ו'תפארת ישראל' שם, וראה להלן). (10) באכילתו, ראה להלן. (11) משנה, כריתות יז, א: "אכל, ספק יש בו כשיעור וספק אין בו", ופירושו ה'תוספות' (שם יז: ד"ה מדסיפא) כי מדובר בשתי חתיכות. אבל רבינו שפסק כרב נחמן (ראה למעלה) סובר, שכיון שיש בחתיכה כמה כזיתים, הרי זה "איסור קבוע". (12) במשנה, שם יז, ב. (13) במשנה שם, וכגון שאשתו היתה טהורה, אבל אם היתה אשתו נדה, פטור מאשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא. ראה להלן ה"ה. (14) במשנה, שם. (15) בכת"י תימן: "שעשה מעשה". (16) כלומר, יודע שעשה מעשה ואינו יודע אם היתה מלאכה האסורה בשבת או מעשה המותר בשבת, כגון שחתך ואינו יודע אם חתך המחובר או חתך התלוש, אבל אם ברור לו שעשה מלאכה האסורה בשבת, אלא שלא נודע לו איזו מלאכה עשה - אינו חייב אשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא, ראה להלן ה"ה. וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה'. ומה שאמרו במשנה (שם יט:): "העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה וכו', ורבי יהושע פוטר וכו' אף מאשם תלוי" - הכוונה שוודאי עשה מלאכה אסורה שאינו יודע איזו היא (לחם-משנה). (ויש לציין, כי רבינו השמיט הבבא הנ"ל ולא כתבה למעלה פ"ב ה"ג, ולהלן ה"ה, וצריך עיון). (17) כדעת חייא בר רב, ורב יהודא אמר רב (כריתות יז:). וכמה טעמים נאמרו שם בדבר זה, ורבינו כתב טעמו של רב נחמן שם יח, א. ואף-על-פי שרבא, שהוא בתרא, חולק עליו - פסק רבינו כרב נחמן שהובאו דבריו לאחרונה, אחר דברי רבא, ומזה נראה שהגמרא סוברת כמותו ('תוספות יום-טוב' כריתות פ"ד מ"א). (18) כיון הוא ספק חיה וחלבו מותר, כמפורש בחולין קיז, א - במשנה, ספק בהמה וחלבו אסור, וראה פ"ב מהל' נזירות ה"י. (19) ובכריתות שם אמרו: "רבי אליעזר אומר, כיון חייבין עליו אשם תלוי", כי הוא סובר שאין צורך שיהיה איסור קבוע, אבל רבינו שפוסק שצריך שיהיה איסור קבוע - פוטרו מאשם תלוי. (20) ביארו רבינו להלן. (21) כלומר, ערוה של שאר בשר (= קרובות), בניגוד לערוה של אשת איש, שיבואר להלן ה"ג. ומהו ספק ערוה של שאר בשר, ביארו רבינו להלן בהמשך הדברים. (22) מטלית שמקנחת בה אחר תשמיש, ראה פ"ד מהל' איסורי ביאה הי"ד. (23) ששהתה אחר שפירש הבעל "כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת, ותטול עד לבדוק בו, ואחר קינחה עצמה", ששניהם טמאים בספק, ראה למעלה פ"ה ה"ו. (24) למות אחיו -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חטא בה" - "עד שיוודע לו כמה חטא" (שם לדברי רבי יהושע). (48) למעלה פ"ב שם. (49) במשנה, שם: "א"ר יהודא, פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלויו". (50) כן הוא בבביתא (שם): בטעמו של רבי יהושע, שנאמר (שם ה, יז) "כי תחטא - ולא ידע" - "פרט לזה שידע שחטא".

ו. **כָּל דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל וְדָאוּ חֲטָאת קְבוּעָה**⁵¹ אַחַת - חִיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֲשֶׁם תְּלוֹי אָחַד, וְכָל דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל וְדָאוּ חֲטָאת הֶרְבָּה - חִיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֲשֶׁמֹת תְּלוֹיִין הֶרְבָּה כְּמִנְיֵן הַחֲטָאוֹת⁵². **כִּיצַד? כִּשֶׁם שֶׁאִם אָכַל חֶלֶב וְדָם וְנוֹתָר וּפְגוּל בְּהֶעֱלֵם אַחַת - חִיב אַרְבַּע חֲטָאוֹת, כִּף אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אֶכְלָן אוֹ לֹא אָכַל אֶלָּא חֲתִיכוֹת שֶׁל הַתֵּר שֶׁהָיוּ עִמָּהֶם - מִבֵּיא אַרְבָּעָה אֲשֶׁמֹת תְּלוֹיִין. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הֵאֱשָׂה שֶׁבָּא עָלֶיהָ אֲשֶׁתוֹ אוֹ פְּלוֹנִית הַעֲרָה שֶׁהִיְתָה עִמָּה שֶׁחִיב עָלֶיהָ שְׁמוֹנֵה חֲטָאוֹת⁵³ - הֵרִי זֶה מִבֵּיא שְׁמוֹנֵה אֲשֶׁמֹת תְּלוֹיִין.**

(51) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"א ה"ה. (52) משנה, שם יז, ב. (53) ראה למעלה פ"ד ה"ב. ודבר זה, שהוא חייב על מעשה אחד כמה אשמות תלויו, "נראה שלמד זאת מתוספתא פ"ה דכריתות: חתיכה של חלב פיגול וחתיכה של חולין לפניו, אכל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן - מביא שני אשמות תלויו" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

ז. **הַאוֹכֵל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל חֶלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן אָכַל, וְאַחַר שֶׁנִּזְלַד לוֹ הַסֶּפֶק אָכַל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל חֶלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן - הֵרִי זֶה מִבֵּיא שְׁנֵי אֲשֶׁמֹת תְּלוֹיִין⁵⁴.**

(54) פסק כרבי, בבביתא שם יח, ב. ואף-על-פי שרבים חולקים עליו, פסק כמותו, משום שהאמוראים מפרשים דבריו (כסף-משנה), ועוד שסתם משנה שם יז, ב - כמותו, שאמרו שם: "אם היתה ידיעה בינתיים (ידיעת ספק - רש"י). כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

ח. **כִּשֶׁם שֶׁיְדִיעַת וְדָאי בִּינְתִים⁵⁵ מְחַלֶּקֶת לְחֲטָאוֹת⁵⁶, כִּף יְדִיעַת סֶפֶק בִּינְתִים מְחַלֶּקֶת לְאֲשֶׁמֹת⁵⁷. לְפִיכָךְ, אִם אָכַל חֶמֶשׁ זֵיתִי חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ יְדִיעַת סֶפֶק עַל אַחַת מֵהֶם, וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ יְדִיעַת סֶפֶק אַחֲרָת עַל הַשְּׁנִי, וְכֵן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת - חִיב אֲשֶׁם תְּלוֹי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.**

(55) כלומר, שאכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחד, ואחר שאכלם נודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני. (56) שמביא שתי חטאות, ראה למעלה פ"ו ה"ט. (57) שכשם שבידיעה שבין אכילה לאכילה למעלה לא חילקו בין ספק לוודאי (ראה למעלה ה"ז), כמו כן בידיעה שלאחר האכילות - אין להבדיל בין ידיעת ספק לידיעת ודאי.

שֶׁאָכַל רֵאשׁוֹנָה בְּשֶׁגְגָה וְשֵׁנִיָּה בְּזִדּוֹן³⁹ - הֵרִי זֶה חִיב בְּאֲשֶׁם תְּלוֹי, הוֹאִיל וְהִיָּה שְׁמָה אִסוּר קְבוּעַ. אָכַל שְׁתִּיָּהוּ בְּזִדּוֹן - פִּטוּר מִקְרָבָן⁴⁰. אָכַל שְׁתִּיָּהוּ בְּשֶׁגְגָה - מִבֵּיא חֲטָאת⁴¹. אָכַל אֶת הֵרֵאשׁוֹנָה בְּשֶׁגְגָה וְכָא אַחַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּשֶׁגְגָה - שְׁנִיָּהוּ חִיבִין בְּאֲשֶׁם תְּלוֹי⁴². וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

(35) בבביתא, כריתות יח, א. (36) שם, מחלוקת רבי ורבנן. ופסק כרבי שהוא מחייב אשם תלוי, ואף שבשעה שאכל הישראל לא היתה אלא חתיכה אחת, ספק איסור ספק היתר, כיון שלפניו כן היו שתי חתיכות ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור, ופסק כרבי לגבי רבנן, משום שרב נחמין סובר כמותו. וראה למעלה ה"ב הערה טז. (37) כלומר, היה יודע שיש כאן חתיכה אחת של חלב, ואף-על-פי-כן אכל (רש"י, שם). (38) שם בבביתא, וכרבי. ואף כי עכשיו בשעה שאכל את השניה בשוגג, לא היתה כ"אם חתיכה אחת ועל אכילת הראשונה אין לחייבו שהרי נאכלה במזיד, מ"מ כיון שלפניו כן היו שתי חתיכות, ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור. וכגון שחזר בתשובה, ראה למעלה פ"ג ה"ז. (39) חייב אשם תלוי. שם בבביתא. ואף כי בוודאי אכל את האיסור, ואשם תלוי אינו בא אלא על הספק - כיון שאכל את השניה בזדון, ועליה אינו חייב קרבן, חייב אשם תלוי על הראשונה, כי ספק הוא אם זה איסור או היתר. וראה להלן באכל שתייה בשגגה. (40) שם בבביתא. כלומר, פטור מאשם תלוי, כי אין כאן ספק שוודאי אכל חלב בזדון, ופטור מחטאת, שהרי אכל בזדון, ראה למעלה פ"א ה"א, כי אין חטאת באה אלא על עבירה בשוגג. והוא-הדין לאשם תלוי (למעלה ה"א). (41) שם בבביתא. שהרי ברור שאכל חלב. (42) מחלוקת תנאים במשנה, כריתות כג, א. ופסק כר"ק. ומשום שכל אחד ואחד מהם אכל חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן.

ה. **חֶלֶב וְנוֹתָר לְפָנָיו, אָכַל אַחַת מֵהֶן⁴³ וְאִין יְדוּעַ אִי זוּ מֵהֶן אָכַל; אֲשֶׁתוֹ נִדְּהָ וְאַחֲרוֹתוֹ עִמּוֹ בְּבִית, וְשֶׁגַג בְּאַחַת מֵהֶן⁴⁴ וְאִין יְדוּעַ אִי זוּ מֵהֶן בָּעַל; שִׁבְתַּת יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְעָשָׂה מְלֹאכָה בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת שְׁבִינִיָּהוּ⁴⁵ - הֵרִי זֶה פִּטוּר מִקְרָבָן. וְאִינוּ מִבֵּיא חֲטָאת⁴⁶, שֶׁהָרִי אִינוּ יוֹדַע עִצְמוֹ שֶׁל חֲטָא⁴⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁸; וְאִינוּ מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוֹי⁴⁹, שֶׁהָרִי יוֹדַע בְּוַדָּאי שֶׁחֲטָא⁵⁰.**

(43) בשוגג, שחשב כי הם שומן של היתר. (44) שחשב כי היא אשתו והיא טהורה. (45) למעלה פ"ב ה"ג, לענין פטור מקרבן חטאת, כתב רבינו "שבת ויום הכיפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן" ואינו מזכיר שעשה בין השמשות, וראה משנה כריתות יט, א - שאמרו שבבין השמשות לדברי הכל פטור ואין כאן מחלוקת, לפי שאפשר שמקצת מלאכה נעשתה בשבת ומקצתה נעשתה ביום הכיפורים. ועי' בערוך לנר' שם. (46) כרבי יהושע במשנה, כריתות שם. (47) ונאמר (ויקרא ד, כג) "אשר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שלישי כ"ח אלול ~

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) יבאר שעל חמש עבירות מביאין קרבן אשם ודאי, ואם אמרו לו שניים: בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי.

א. על חֲמֵשׁ עֲבֻרוֹת מְבִיא קֶרְבַּן אָשָׁם. והוא הַנֶּקְרָא אָשָׁם וְדָאִי, שֶׁהָרִי אֵינּוּ בָּא מְשׁוּם סִפְקָא. וְאֵלּוּ הֵן: על שִׁפְחָה חֲרוּפָה,³ ועל הַגָּזֵל, ועל הַמְעִילָה, ועל טְמֵאת נְזִיר,⁴ ועל הַצְרַעַת פְּשִׁיטָהּ מִמֶּנֶה.⁵ על שִׁפְחָה חֲרוּפָה פִּיצֵד? הֲבֵא עַל שִׁפְחָה חֲרוּפָה,⁶ בֵּין בְּדוּן בֵּין בְּשִׁנְיָה - מְבִיא אָשָׁם. והוא שִׁתְהִיָּה⁸ גְדוּלָה⁹ וּמְזִינָה¹⁰ וּבְצוּנָה¹¹, וְתִהְיֶה בְּעוֹלָה¹² כְּדָרְבָה¹³, וּבְגִמְרַ בִּיאָה¹⁴, כְּדִי שִׁתְלַקֵּה¹⁵; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּקֶרֶת תִּהְיֶה וְהִבִּיא אֶת אָשָׁמוֹ - הִיא לֹקֶה¹⁶ וְהוּא מְבִיא קֶרְבַּן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הבא על שפחה חרופה, בין בְּדוּן בין בְּשִׁנְיָה - מביא אָשָׁם."

וממשיך "כל מי שיש בידו משה פרוטה ומעלה ממון ישראל... הרי זה מביא אשם על חטאו", וכן "הנשבע שבועת עדות בין בודון בין בשגגה" מקריב קרבן עולה ויורד.

וידוע ביאור אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקודש' בעניין פרה אדומה הנעשית מחוץ לשלוש מחנות ולא בפנים כקרבן חטאת, כי טהרת פרה אדומה היא משלוש קליפות הטמאות שלמטה מנוגה "... משא"כ קרבנות שעל גבי המזבח מכפרין על השגגות שהן מהתגברות נפש הבהמית שמנוגה", כי כאשר יהודי עובר עבירה בשוגג אינו נמצא עדיין "בחוץ" מקום הקליפות, ולכן יכול להתכפר ע"י קרבן הנעשה בפנים.

וקשה איך יתאים הביאור הנ"ל עם מה שמצינו שיש קרבנות המכפרים הן בשוגג והן במזיד. והנה אדמו"ר המהר"ש כתב בנוגע לאשם גזילות "ובאשם גזילות הקרבן צריך להיות עם התשובה, התשובה עושה ממזיד שוגג, ואז מתכפר הקרבן". ועדיין צריך להבין, אם התשובה עושה כל מזיד לשוגג, היו צריכים כל הקרבנות לכפר על מזיד, שהרי בכל קרבן ישנו התנאי ש"שב מידיעתו" היינו תשובה, והרי כבר נעשה ממזיד שוגג, ומדוע אינו יכול להתכפר על-ידי הקרבן?

(על-פי "בין מלכות", ספר קרבנות, סימן י מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) כמו אשם תלוי שעיקרו בא על ספק. (3) "שפחה חרופה האמורה בתורה היא שחצייה שפחה וחצייה בת תורין

ט. חֲתִיכָה שֶׁל שֶׁמֶן וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב, אֶכֶל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הִיא, וְהִבִּיא אָשָׁם תְּלוּי, וְחֹזֵר וְאֶכֶל אֶת הַשֶּׁנִּיָּה - מְבִיא חֲטָאת⁵⁸. וְכֵן אִם אֶכֶל אַחַר אֶת הַשֶּׁנִּיָּה - מְבִיא הָאֶחָר אָשָׁם תְּלוּי⁵⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנוֹ.

(58) משנה, שם כג, א: "חתיכת חלב וחתיכת חולין (= שומן של היתר) אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי. אכל את השניה, מביא חטאת." (59) כרבי עקיבא, שם במשנה: "אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השניה, זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי, דברי ר"ע. וסובר רבינו, כי אף אם אכל את השני אחר שהראשון הביא אשם תלוי, מביא הוא אשם תלוי. (60) למעלה ה"ד, כי זהו בכלל "נקבע האיסור".

י. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב נֹתֵר⁶¹, אֶכֶל אֶת אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הִיא - מְבִיא חֲטָאת עַל הַחֶלֶב⁶² וְאָשָׁם תְּלוּי מְשׁוּם נֹתֵר⁶³. אֶכֶל אֶת הַשֶּׁנִּיָּה בְּהַעֲלֵם שֶׁנִּיָּה⁶⁴ - מְבִיא שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת⁶⁵. וְאִם הִיָּה בְּהַ שְׁוֶה פְרוּטָה⁶⁶ - מְבִיא אָשָׁם וְדָאִי מְשׁוּם מְעִילָה⁶⁷. אֶכֶל אֶחָד אֶת אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן, וְבָא אַחַר וְאֶכֶל אֶת הַשֶּׁנִּיָּה - זֶה מְבִיא חֲטָאת וְאָשָׁם תְּלוּי, וְזֶה מְבִיא חֲטָאת וְאָשָׁם תְּלוּי⁶⁸. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(61) ראה למעלה פ"ו ה"ד כי האוכל חלב שהוא גם נותר, חייב שתי חטאות, אחת על אכילת חלב ואחת על אכילת נותר, ואשם ודאי על מעילה בהקדש, שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף, באיסור כולל ובאיסורים הבאים בבת אחת. (62) כי הרי ודאי אכל חלב. (63) כי ספק הוא אם החתיכה שאכל היתה נותר (שם, במשנה). אבל על ספק מעילה בהקדש, אינו מביא קרבן, ראה להלן פ"ט הי"א. (64) כלומר, שלפני שאכל את החתיכה השני נודע לו שהחתיכה הראשונה שאכל היא של חלב, או אפילו נודע לו אחר שאכל את השניה, אבל הידיעות על שתי החתיכות לא היו ביחד כ"אם ידיעה אחר ידיעה, אבל אם לא נודע לו שהראשונה היא חלב אלא לאחר שאכל את השניה, והידיעה היתה לשתי החתיכות כאחת - אינו חייב על אכילת החלב כ"אם קרבן אחד, ראה למעלה פ"ו ה"א וה"ט. (65) אחת על אכילת החלב של החתיכה האחת, ואחת על החלב של החתיכה האחרת, ואחת על אכילת הנותר של אחת מהחתיכות (שם, במשנה). (66) כלומר, כל חתיכה וחתיכה היתה שוה פרוטה, הרי חוץ ממה שעבר על איסור אכילת חלב ואכילת נותר - נהנה גם שוה פרוטה מן ההקדש. (67) כן אמרו בגמרא שם, כי מה שאמרו במשנה שם שחייב שלש חטאות, מדובר שלא היה בכל חתיכה שוה פרוטה, אבל אם היו שוות פרוטה כל אחת, חייב גם אשם ודאי. (68) כתנא-קמא במשנה, שם. שהרי כל אחד מהם בוודאי אכל חלב שחייב עליו קרבן חטאת, וספק אם אכל נותר, שחייב עליו אשם תלוי. ועל ספק מעילה אינו חייב כלום, כמבואר למעלה, ולהלן פ"ט הי"א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ה שכל מחוייבי קרבן אין מקריבין על ידם אלא מדעתם.

ד. **כָּבֵד בְּאֵרֶנּוּ פְּהִלְכוֹת בִּיאֹת אֲסוּרוֹת מֵהָ הִיא הַשְּׁפָחָה הַחְרוּפָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, וְשֹׁאֵינָן חִיבִין²³ עַד שְׂיִבְעוּל פְּדִרְפָּה וְיִגְמְרוּ²⁴. לְפִיכָּה²⁵, אִם אָמְרוּ לוֹ שְׁנִימִים²⁶: בְּעֵלְתָּ שְׁפָחָה חְרוּפָה, וְהוּא אֹמֵר: לֹא בְּעֵלְתִּי - נֶאֱמַן, וְאֵינוּ מְבִיא קֶרֶבֶן עַל פִּיָּהּ; שְׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ אִם גָּמַר בִּיאָתוֹ²⁷ אוֹ לֹא גָמַר, וְזֶה שֹׁאֵמֵר לֹא בְּעֵלְתִּי - כְּלוֹמֵר לֹא גָמַרְתִּי²⁸.**

(23) הבועל - קרבן, והשפחה חרופה - מלקות. (24) משום שנאמר (ויקרא יט, כ): "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע", ואם בעל שלא כדרכה, או שבעל כדרכה ולא גמר ביאתו, אין זה נחשב לשכבת זרע, שאינה ראוייה להתעבר מביאות אלו. (25) מכיוון שאינו חייב עד שיגמור ביאתו. (26) שני עדים. (27) ההעדים אינם יכולים לראות אם גמר ביאתו. (28) ראה למעלה פרק ג הלכה א שאם עדים מעידים אותו שאכל חלב והוא אומר שלא אכל נעשה כאומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד וכחכמים דרבי מאיר. וכאן אף רבי מאיר מודה (כריתות יב:): שלא חלק על חכמים אלא משוגג למזיד, שאין אדם רוצה להיעשות רשע.

ה. **הַבָּא עַל הַשְּׁפָחָה²⁹ בִּיאֹת הַרְבֵּה - אֵינוּ חֵיב אֶלָּא אֶשֶׁם אֶחָד³⁰. בִּיבֵד? הַבָּא עַל הַשְּׁפָחָה בִּיאֹת הַרְבֵּה בְּזֵדוֹן, אוֹ שֶׁבֵּא עֲלֶיהָ בְּשִׁגְגָה וְנֹדַע לוֹ וְחָזַר וּבֵּא עֲלֶיהָ בְּשִׁגְגָה וְנֹדַע לוֹ, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים בְּמֵאָה הַעֲלָמוֹת³¹ - מְקַרֵּיב אֶשֶׁם אֶחָד³² וּמְתַפְּסֵר לוֹ עַל הַכֹּל, עַל הַזְדוּנוֹת שֶׁבָּהּ וְעַל הַשִּׁגְגוֹת. בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְחָה אַחַת; אֶבְל הַבָּא עַל שְׁפָחוֹת הַרְבֵּה, אֶפְלוּ בְּהַעֲלֵם אַחַת³³ - חֵיב אֶשֶׁם עַל כָּל שְׁפָחָה וְשִׁפְחָה³⁴.**

(29) חרופה. (30) ונלמד זאת בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא יט, כב) "וכיפר עליו הכהן באיל האשם וגו' על חטאתו אשר חטא" "שעניינו מכל חטא שחטא בבעילה זו, איל האשם מכפר עליו". וכל זה הוא לכוונת, אבל השפחה עצמה "חייבת מלקות על כל ביאה וביאה כשאר חייבי לאווין, אם הייתה מזידה". (31) שאם לא נודע לו הרי גם בשאר איסורין אינו חייב אלא חטאת אחת כמפורש למעלה פרק ה הלכה א. (32) אף על פי שאמרו בשבת עב. שלמי שסובר שבאשם וודאי צריך שיוודע לו חטאו תחילה - הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. והרי פסק רבינו כן להלן הלכה י - סמך רבינו על הסוגיא הנ"ל בכריתות, שאמרו שם שבחמש העלמות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת, הרי שאין הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. (33) שלא הייתה ידיעה בין ביאה לביאה. (34) שהגופים הם המחלקים לחייבו על כל שפחה ושפחה קרבן מיוחד, שנאמר (שם) "והיא שפחה", לחלק על כל שפחה ושפחה.

ו. **בְּעַל שְׁפָחָה³⁵ וְהִפְרִישׁ אֶשְׁמוֹ, וְחָזַר וּבְעָלָהּ אַחַר**

ומקודשת לעבד עברי וכו'". (4) שנטמא כמת בין בשוגג בין במזיד. (5) כלומר, הנזיר והמצורע, בניזיר נאמר (במדבר ו, יב) "והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם וכו'". ובמצורע נאמר (ויקרא יד, ייב) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכו' ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם". (6) שנאמר (שם יט, ככא) "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וכו' והביא את אשמו לה' אל פתח אהל מועד איל אשם". (7) ולמדו כן בגמרא ממה שנאמר (שם, כב) "וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' ונסלח לו מחטאתו אשר חטא" - "לעשות מזיד כשוגג" (רצונו לומר נסלח לו בקרבן זה באיזה עניין שיהיה). (8) השפחה החרופה. (9) שהיא בת ענשים וחיבת מלקות, אבל קטנה אינה בת עונשין. (10) אבל שוגגת אינה בת חיוב מלקות. וכן הוא בתוספתא "כל עריות שבתורה עושה אונס (כלומר אנס אותה), כרצון, וכו' ישינה כעירה וכו' מה שאין כן בשפחה חרופה" וכן כתבו התוספות (שם יא). שמה שאמרו במשנה "שעשה בה את המזיד כשוגג", אין זה אלא על האיש, אבל השפחה - מזידה, שאם לא כן, שניהם פטורים. (11) ולא אנוסה. (12) שם יא. "אמר רבי יצחק לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד, שנאמר (שם): והיא שפחה נחרפת לאיש". היינו נבעלת לאיש, כלומר, נשתנה גופה (שם). (13) שהבעילה שנחרפה לאיש, הייתה כדרכה, דרך אותו מקום, שעל ידי הבעילה נשרו בתוליה ונשתנה גופה ונאף על פי שנבעלה על ידי בעלה, ודינה כבעולה אף על פי שנבעלה שלא כדרכה - "נחרפת לאיש", היינו נשתנה גופה, אינה, אף שיש לה דין בעולה. (14) כלומר, בעלה גמר בה בעילתו, שהכניס את כל האבר, שאם לא כן, הרי לא נקרעו בתוליה ולא נשתנה גופה. (15) כלומר, בשביל כך צריך שתהיה גדולה ומזידה משום שאז היא מחוייבת מלקות. (16) כי "בקורת" היא לשון של מלקות, שכל הלוקה קוראים עליו פסוקים מן התורה ו"בקורת" מלשון קריאה, וכן בודקים אותו ואומדים כוחותיו כמה מלקות יכול לקבל ו"בקורת" מלשון בקורת וחקירה.

ב. **וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁבְּזִמְן שֶׁהִיא חֵיבַת מְלָקוֹת¹⁷ - הוּא חֵיב בְּקֶרְבֶּן, וּבְזִמְן שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִן הַמְּלָקוֹת - הוּא פְּטוּר מִן הַקֶּרֶבֶן¹⁸.**

(17) שהיא מזידה, וגדולה. (18) כגון שהיא קטנה או שוגגת או אנוסה. אבל לא נבעלה על ידי בעלה, או נבעלה שלא כדרכה, או על ידי התחלת ביאה בלבד - כל אלה לא נלמדו מפסוק זה, אלא מהמלה "נחרפת", שנשתנה גופה.

ג. **כֵּן תִּשַׁע שְׁנִימִים יוֹם אֶחָד¹⁹ שֶׁבֵּא עַל שְׁפָחָה חְרוּפָה²⁰ - הִיא לֹקְהָ וְהוּא מְבִיא קֶרֶבֶן²¹. וְיִרְאֶה לִּי, שֹׁאֵינוּ מְבִיא עַד שְׂיִגְדִּיל וְיִהְיֶה כֵּן דַּעַת²².**

(19) אבל בפחות מזה אין ביאתו ביאה. (20) גדולה ומזידה. (21) כן הוא בספרא (קדושים פרק ה הלכה א) "איש פרט לקטן, או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד, תלמוד לומר ואיש". (22) ראה להלן בפרק א

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצא אבירה וכיחש בה, או עשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו. (45) כשתבעו שיחזיר לו הממון. (46) ולמדו זה בגמרא שם בגזירה שווה "תחטא - תחטא", משבועת העדות. (47) שנאמר (שם כג"כ) "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' ושלם אותו וגו' ואת אשמו יביא וגו'". הרי שרק אחר השבת הגזילה מתכפר באשם. ובבבא קמא קי. במשנה: "הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא". ובגמרא שם קיא. למדו כן ממה שנאמר בגזל הגר (במדבר ה, ח): "מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו", הרי נאמר "אשר יכפר" בלשון עתיד, להורות, שאינו מתכפר אלא אחר כך, אחרי ששייב את הגזילה לכהן. (48) שהוא מחוייב להוסיף חומש על הקרן, שהוא אחד מארבעה מהקרן מפני שכתוב (ויקרא שם, כד) "ושלם אותו בראשו וחמישיתיו יוסף עליו". (49) בבא קמא שם במשנה: "נתן את הקרן ולא נתן את החומש אין החומש מעכב", ולמדו כן בגמרא שם קיא. הדיוט מהקדש (=מן הנהנה מן ההקדש) מה הקדש אם מעל לא מעכב החומש את הכפרה, אף הדיוט אין החומש מעכב את הכפרה. (50) כלומר, אימתי מתחייב קרבן אשם גולות על שבועה זו ואימתי פטור. (51) על כמה וכמה שבועות.

ח. על המעילה⁵² פיצד? כל הנהנה משהו פרוטה⁵³ מן ההקדש בשגגה⁵⁴ - מחזיר מה ששגגה ויוסיף חמש ויקריב אשם ויתפטר לו⁵⁵. וכבר בארנו בהלכות מעילה, שהקרן והקרן מעכבין הפפירה, ואין החמש מעכב⁵⁶.

(52) ראה למעלה הלכה א שיש על זה קרבן אשם. (53) משנה מעילה יח. ובבא מציעא נה. "הנהנה בשווה פרוטה מן ההקדש מעל". (54) אבל במזיד לוקה ומשלם קרן בלבד. (55) שנאמר (שם, טו"ט) "נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו וגו'". (56) שנאמר (שם) "כפר עליו באיל האשם" - איל ואשם מעכבין ואין החומש מעכב.

ט. האוכל מדבר שמועלין בו בחמשה תמחויין⁵⁷ בהעלם אחת, אף על פי שהוא מזבח אחד, אם יש בכל אכילה ואכילה שנה פרוטה - חייב אשם על כל אחד ואחד⁵⁸; שהתמחויין מחלקין במעילה, והרי הן פמינין הרבה⁵⁹, אף על פי שאין מחלקים בחיוב הפרות⁶⁰. חמרא יתרה יש במעילה: שהרי עשה בה המהנה פנהנה⁶¹, ומצטרפת לזמן מרבה⁶², ושלח שעשה שליחותו⁶³ - חייב המשלח⁶⁴; מה שאין דברים אלו בשאר האסורין.

(57) שמתבשלים בחמש קערות נפרדות, כלומר, בחמשה מיני תבשילים. (58) משנה בכריתות טו: "אמר רבי יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בה' תמחויין בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה". (59) כלומר, כאילו אכל כמה מיני איסורים שחייב על כל איסור ואיסור בנפרד. (60) ראה למעלה פרק ו שם שבשאר האיסורים

שהפריש אשמו - חייב על כל אחת ואחת; שההפרשה מחלקת³⁶, ונמצא כמי שהקריב ואחר כך פעל. וכן אם פעל חמש בעילות בהעלם אחת בשפחה אחת, ונודע לו על אחת מהן³⁷ והפריש אשמו, ואחר כך נודע על השניה - מפריש אשם אחר³⁸. אף על פי שבהעלם אחת היו פלן, הואיל ולא נודע לו אלא אחר שהפריש, נמצא פבועל אחר שהפריש. שדין השוגג והמזיד בשפחה אחד הוא³⁹.

(35) כלומר, שפחה חרופה שהבא עליה כמה ביאות אפילו נודע לו ביניהן אינו חייב אלא אחת. (36) כן אמרו בשבת שם אפילו למי שסובר שבאשם וודאי אין צורך בידיעה בתחילה, מודה הוא שהפרשה מחלקת, אם כן הוא הדין לדין, שידיעות אינן מחלקות בשפחה - שההפרשות מחלקות. (37) שאף על פי שלענין אכילת חלב ידיעה שלאחר עבירה מחלקת - כאן בשפחה חרופה, שאין הידיעה מחלקת באמצע, בוודאי שאינה מחלקת לאחר עבירה, אלא אם כן יש עימה גם הפרשה. (38) [אף על פי שבגמרא (שבת שם) לא אמרו אלא: "מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא", כלומר, אם בעל נודע לו והפריש קרבן, ואחר כך שוב בעל, אבל לא הזכירו דין הפרשה שלאחר המעשים אם היא מחלקת - למדו זאת רבינו ממה שאמרו שם: "מתקיף לה רב המנונא אלא מעתה בעל וחזרו ובעל והפריש קרבן ואמר המתני לי עד שאבעול, הכי נמי דאינו חייב אלא אחת"? - הרי הזכירו "בעל וחזרו ובעל" ומזה נראה שחייב כאן שלושה אשמות: שניים על שתי הבעילות שקדמו להפרשה ואחד על בעילה שלאחר הפרשה - הרי מפורש שהפרשה שלאחר המעשים מחלקת]. (39) ולפיכך אין הידיעות בלבדן מחלקות עד שתהיה איתן גם הפרשה.

ז. על הגזל⁴⁰ פיצד? כל מי שיש בידו משהו פרוטה ומעילה⁴¹ מממון ישראל, בין שגזלו⁴² בין שגנבו⁴³, בין שהפקידו אצלו או הלוחו, או משום שתפסות או משאר דרכים⁴⁴, וכפר בו⁴⁵ ונשבע לשקר, בין בידון בין בשגגה⁴⁶ - הרי זה מביא אשם על חטאו. וזהו הנקרא אשם גזלות. ומפרש בתורה, שאין מתפטר לו באשם זה עד שישביח הממון שבידו לבעליו⁴⁷; אבל החמש⁴⁸ אינו מעכב הפפירה⁴⁹. כבר בארנו בהלכות שבועות, אימתי יהיה חייב בשבועה זו שמקריב עליה אשם זה⁵⁰, ואימתי יהיה פטור ממנה; ועל אי זו דרך יתחייב אשמות רבות כמנן חייב השבועות, ועל אי זו דרך לא יהיה חייב אלא אשם אחד⁵¹.

(40) שיש על זה קרבן אשם. (41) אבל פחות מפרוטה אינו ממון, והכופר ונשבע על פחות משווה פרוטה פטור משבועת הפקדון. (42) שלקח ממון אדם בגלוי ובפרהסיא בחוזק יד. (43) שלקח ממון אדם בסתר כגון שפשט ידו לתוך כיס חבירו ואין הבעלים יודעים. (44) כגון עושק, או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שֶׁל מְעִילָה עַל הַקֶּדֶשׁ⁷⁸; בָּא אַחַר וְאָכַל אֶת הַשְּׂנֵיָה - אָף הַשְּׂנֵי מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי⁷⁹. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב⁸⁰ וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב הַקֶּדֶשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן - מִבֵּיא חֲטָאת⁸¹; אָכַל אֶת הַשְּׂנֵיָה אַחַר שְׂנוּדַע לוֹ עַל הָרֵאשׁוֹנָה⁸² - מִבֵּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת⁸³ וְאֲשֶׁם וְדָאי עַל מְעִילָתוֹ⁸⁴; בָּא אַחַר וְאָכַל אֶת הַשְּׂנֵיָה - זֶה מִבֵּיא חֲטָאת וְזֶה מִבֵּיא חֲטָאת⁸⁵ בְּלִבְדָּב⁸⁶. כָּכָר בְּאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת מֵאִיזָה טַעַם נוֹסֵף אֲסוּר הַקֶּדֶשׁ עַל אֲסוּר חֶלֶב⁸⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלוֹ הָאֲסוּרִין.

(74 חולין. (75 בשוגג. (76 בשוגג אפילו אחר שהביא אשם תלוי. (77 שם. שהרי אכל וודאי חלב, והאוכל חלב בשוגג חייב חטאת. (78 שהרי אחת מהן הוא של הקדש. (79 שם. כי גם זה הוא ספק אכל חלב או לא שחייב אשם תלוי. וראה למעלה הלכה ז כי זהו איסור קבוע. (80 חולין. (81 שהרי שתי החתיכות הן חלב, וחייב חטאת על איסור אכילת חלב בשגגה. ואינו חייב אשם תלוי על ספק הקדש משום שפוסק כחכמים שאין מחייבים על ספק מעילה. (82 שהידיעות מחלוקת. אבל בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת. (83 על שתי אכילות של חלב, אחת על חתיכת חלב החולין ואחת על חתיכת חלב של הקדש. (84 שהרי אכל חתיכת חלב של הקדש, וחורץ מאיסור חלב עבר גם על איסור מעילה בהקדש. (85 שם במשנה, שהרי כל אחד מהם אכל חלב וודאי. (86 ואינם חייבים אשם תלוי על ספק מעילה. (87 שאף על פי ש"אין איסור חל על איסור" - חל איסור הקדש על איסור חלב, מפני שהוא איסור מוסיף, שהחלב הזה לא היה אסור אלא באכילה, וכשהקדישו נאסר גם בהנאה, ומתוך שנוסף בו איסור הנאה, נוסף עליו גם איסור אכילה לחייבו גם משום חלב וגם משום הקדש, ובאיסור מוסיף אמרו "איסור חל על איסור".

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1 יבאר מה בין שגגת מקדש וקדשיו לשאר כריתות, והחייבים קרבן מספק אם מכיאים אותו.

א. שֶׁשָׂה² מִצֹּתָן שְׁיִקְרִיבוּ קֶרְבֵּן עוֹלָה וְיִזְרֹד³, וְאֵלוֹ הֵן: א. הַמְצַרְעִי⁴. ב. וְהַיּוֹלֵדֵת⁵. ג. וְהַנְּשָׁפֵעַ שְׁבוּעַת הָעֵדוּת⁶ בֵּין בְּזוֹדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה⁷. ד. וְהַנְּשָׁפֵעַ שְׁבוּעַת בְּטוּי לְשִׁקְרָה⁸ בְּשִׁגְגָה⁹. ה. וְהַטָּמֵא שְׂאֵכַל קֶדֶשׁ בְּשִׁגְגָה¹⁰. ו. וְהַטָּמֵא שְׁנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה.

(2 אנשים. ובמשנה (כריתות ט.) תנן "חמשה", משום שהמשנה מונה טמא שאכל קודש וטמא שנכנס למקדש, לאחד. ואילו רבנן מונה אותם לשתיים (כסף-משנה). (3 כלומר, קרבן שאינו קבוע. שאם היה עשיר, מביא בהמה; ואם היה עני מביא עוף או עשירית האיפה, ראה למעלה פ"א הלכה ד. (4 שנאמר (ויקרא יד, י, כא-כב): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו' ואם דל וגו' ולקח כבש וגו' ושתי תורים וגו'". (5 שנאמר (שם יב,

אין תמחויין מחלקים. (61 כלומר, אם אחד נותן לשני דבר הקדש שיאכלנו או שיהנה ממנו - חייב הנותן, ולא זה שקיבל (רש"י שם). (62 שאם אכל חצי זית מדבר שמועלין בו, ולאחר זמן רב, אפילו אחר שלוש שנים, אכל חצי זית שני - מצטרפין שני הצאי הזיתים לחייבו אשם מעילה, ולמדו זאת (שם יח): ממה שנאמר (שם, טו) "תמעול מעל". הלשון הכפולה "תמעול מעל" מרבה גם צירוף כזה. (63 שאמר לו תן כבש זה לאורחים ונתן. (64 משנה מעילה כ. "השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל", מה שאין כן בכל האיסורים, שאמרו בהם: "אין שליח לדבר עבירה" והשליח חייב.

י. כָּל הַמְחִיב אֲשֶׁם וְדָאי צְרִיף שְׂנוּדַע לוֹ חֲטָאוֹ תַחֲלָה וְאַחַר כֶּף וְקִרְיָב⁶⁵ אֲשָׁמוּ; אָכַל אִם הִקְרִיבוּ קֶדֶם שְׂנוּדַע לוֹ וְנוֹדַע לוֹ אַחַר שְׁהִקְרִיב - אֵינוֹ עוֹלָה לֵאמֹר⁶⁶. וְכָל חֲטָא שְׁחִיבִין עָלָיו אֲשֶׁם וְדָאי - אֶחָד הַמֵּלֶךְ וְאֶחָד פֶּהַן מְשוּחִים⁶⁷ או שְׂאָר עִם הָאָרֶץ שְׂוִין⁶⁸.

(65 פשטות הפסוק משמע כך, שכתוב (שם, כג-כה) "והיה כי יחטא ואשם" כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי "חטא ואשם והשיב את הגזלה וכו' ואת אשמו יביא וכו'". (67 וצריך להביא אשם אחר גדול בימי בית ראשון, שנמשח בשמן המשחה. (68 שחייבים אשם. מה שאין כן באשם תלוי, שאינם שווים, שהכהן המשוח אינו חייב בו. וכמו כן לענינין קרבן חטאת חלוקים הם, שהמלך מביא שעיר עזים, והכהן המשוח - פר בן בקר, ושאר עם הארץ מביאין שעירת עזים או נקבה מן הצאן.

יא. כָּל חֲטָא שְׁחִיבִין עָלָיו אֲשֶׁם וְדָאי, אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם עֲשָׂאָהּ או לֹא עֲשָׂאָהּ - פְּטוּר מִכְּלוּם⁶⁹. לְפִיקָה, הַבָּא עַל יְדוֹ סִפֵּק מְעִילָה - אֵינוֹ חֵיב כְּלוּם⁷⁰, כִּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה.

(69 שאינו חייב אשם תלוי, אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ודבר זה נחלקו בו חכמים ורבי עקיבא במשנה כריתות כב. ופסק רבינו כחכמים. (70 הזכיר באופן מיוחד ספק מעילה משום שבה המחלוקת של רבי עקיבא וחכמים הנ"ל.

יב. הֵיטָה לְפָנָיו חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶן וְחֲתִיכָה שֶׁל הַקֶּדֶשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ הִיא - פְּטוּר⁷¹; חִזַּר וְאָכַל אֶת הַשְּׂנֵיָה - מִבֵּיא אֲשֶׁם עַל מְעִילָתוֹ⁷²; אָכַל אַחַר אֶת הַשְּׂנֵיָה - שְׂגִיחֵן פְּטוּרִין⁷³.

(71 שהוא ספק אם מעל בהקדש או לא, וכדברי חכמים החולקים על רבי עקיבא, שם כב במשנה. (72 שהרי וודאי מעל. (73 כי כל אחד מהם הוא בספק אם מעל או לא.

יג. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב⁷⁴ וְחֲתִיכָה שֶׁל הַקֶּדֶשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן⁷⁵ - מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי מִשּׁוּם חֶלֶב; אָכַל אֶת הַשְּׂנֵיָה⁷⁶ - מִבֵּיא חֲטָאת עַל הַחֶלֶב⁷⁷ וְאֲשֶׁם וְדָאי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִם אֵין יָדוֹ מְשֻׁגָּת - מְבִיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאָת. וְאִם אֵין יָדוֹ מְשֻׁגָּת לְעוֹף - מְבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה²² סֶלֶת. וְהִיא הַקְּרוּיָה מִנְחַת חוּטָא, שְׁפָכָר נִתְפָּרְשׁוּ מְעַשְׂיָהּ בְּהִלְכוֹת מְעַשְׂהָ הַקְּרָבָנוֹת²³.

(16) בין בודון בין בשגגה (למעלה הלכה א). (17) שם ה, ד, ר"ז. (18) שם, ב"ג, ר"ז. (19) נקבה מן הכבשים. (20) נקבה מן העזים. (21) ראה למעלה פ"א הלכה ד. (22) שם, יא. (23) פי"ז.

ה. כָּל הַקְּרָבָנוֹת הָאֵלוּ מִפְּרָשִׁין בַּתּוֹרָה וּמִפְּרָשׁ זֶה שְׁחִיב לְהִבְיָאָן, חוּץ מִטְּמֵא שְׁנֹכְנֵס לְמִקְדָּשׁ בְּשֻׁגָּה אוֹ אֶכָּל קֹדֶשׁ²⁴. שְׁפָךְ כְּתוּב שֵׁם: וְנִפְּשׁ פִּי תַחֲטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים²⁵ וְגוֹמַר. אוֹ נִפְּשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דְּבַר טְמֵא²⁶ וְגוֹמַר. אוֹ נִפְּשׁ פִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְּשִׁפְתַיִם²⁷ וְגוֹמַר. וְהִיא כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְגוֹמַר. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּרָא²⁸, שְׁוָה שְׁחִיב כְּפֶן קְרָבָן לְטְמֵא - כְּשִׁנְטָמָא וְנֹכְנֵס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֶכָּל קֹדֶשׁ וְהוּא לֹא יִדְעֵי²⁹. אִף עַל פִּי שְׁהִדְבַּר מִפִּי הַקְּבֵלָה³⁰ - הָרִי הוּא כְּמִפְּרָשׁוֹ³¹, שְׁהָרִי בְּפִרוּשׁ חִיבָה תּוֹרָה כְּרַת לְטְמֵא שְׁאֶכָּל קֹדֶשׁ וּלְטְמֵא שְׁנֹכְנֵס לְמִקְדָּשׁ³². בְּאוּכַל נְאָמַר: וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּפִי מִזֵּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטִמְאַתּוֹ עָלָיו וְנִכְרַתָּה. וּבִנְכֹנֵס לְמִקְדָּשׁ נְאָמַר: וְנִכְרַתָּה הַנִּפְּשׁ הַהִיא מִתּוֹךְ הַקֶּהֱלָה כִּי אֵת מִקְדָּשׁ ה' טְמֵא³³. וְכִינּוֹן שְׁחִיבָה תּוֹרָה כְּרַת³⁴ עַל טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשׁוֹ, פֶּרֶשׁ הַקְּרָבָן שְׁמִבְיָאִין עַל שִׁגְגָתָן³⁵.

(24) בשגגה, שאינם מפורשים בתורה שחייבים להביא קרבן עולה ויורד. (25) זוהי שבועת העדות. (26) ולא מפורש שאכל קודש בטומאה או שנכנס למקדש בטומאה. (27) זוהי שבועת ביטוי. (28) בשבועות ו: ז. (29) שם ז. אמר רבא, שלמדו גזירה-שוה "טומאתו - טומאתו". נאמר כאן בקרבן עולה ויורד (שם ה, ג) "או כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו", וכתוב במטמא מקדש (במדבר יט, יג) "את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל, כי מי נדה לא זורק עליו טמא יהיה עוד טומאתו בו" - מה להלן טומאת מקדש, אף כאן (שלא פירש מה היא טומאה זו שחייבין עליה קרבן עולה ויורד) היא טומאת מקדש. ואוכל קודש, נלמד (שם) בבביתא: רבי אומר אקרא אני חיה, בהמה למה נאמר (שבקרבן עולה ויורד כתוב, ויקרא ה, ב) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה וגו'", וכיון שמזכיר "חיה" הרי גם בהמה בכללה (שהרי כתוב שם יא, ב "זאת החיה אשר תאכלו", ומיד סמוך לזה כתוב (שם, ג) "כל מפרסת פרסה וגו' בבהמה אותה תאכלו", הרי שבהמה בכלל חיה) ולמה לו להזכיר כאן גם "בהמה טמאה", כדי ללמוד גז"ש "בהמה טמאה - בהמה טמאה": נאמר כאן "בהמה טמאה", ונאמר

(ר"ח) "ובמלאות ימי טהרה וגו' תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת וגו' ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וגו'". (6) שידעו העדים עדות ממון ותבעם בעל העדות להעיד לו, וכפרו בעדותן ולא העידו ונשבעו שאינן יודעין לו עדות, זו היא שבועת העדות (פרק א מהלכות שבועות הלכה יב). ונאמר (שם ה, א, ר"ז) "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים וגו'". (7) משנה שם ט. ובגמרא שם, נלמד משום שבכולן נאמר בתורה "ונעלם", וכאן (בשבועת העדות - שם, א) לא נאמר "ונעלם", הרי משום שחייבה התורה על המזיד כשוגג. (8) שנשבע (=לעתיד) שלא יאכל, ואכל. או שנשבע שיאכל, ולא אכל. או שנשבע (=לעבר) שלא אכל, ואכל. או שאכל, ולא אכל (שם הלכה ג). ואמר (שם, ד, ר"ז) "או נפש כי תשבוע לבטא בשפתים וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים או שני בני יונה". (9) שנאמר (שם, ד) "ונעלם ממנו". (10) שנאמר (שם, ב"ג) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' ונעלם ממנו וגו'". וראה להלן הלכה ה, כי מפי השמועה למדו שהפסוק הזה מדבר בטמא שנכנס למקדש או טמא שאכל קודש ולא ידע. וראה למעלה פ"א הלכה ג.

ב. קְרָבָן הַיּוֹלָדָת¹¹: אִם הִיתָה עֲשִׂירָה - מְבִיאָה כֶּבֶשׁ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר לְחֲטָאָת; וְאִם אֵין יָדָה מְשֻׁגָּת - הָרִי קְרָבָנָה יִרְדַּד וּמְבִיאָה שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאָת. אֶפְלוּ הִיתָה יָדָה מְשֻׁגָּת לְשָׂה וְאִינָה מְשֻׁגָּת לְנִסְכֵי¹² - מְבִיאָה קְרָבָן עֲנִי¹³.

(11) שם יב, ר"ח. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (12) ראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב והלכה ד, שכבש היולדת הקרב לעולה טעון גם נסכים: עשרון סולת כלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין. (13) שתי תורים או שני בני יונה, ונלמד דין זה בספרא (פרשת תזריע פרק ד הלכה א) ממה שנאמר (שם, א) "ואם לא תמצא ידה די שה", ללמד שאם יש לה שה ואין לה הדברים הנצרכים לשה זה - שמביאה קרבן עני.

ג. הַמְצַרֵּעַ פְּשִׁיטָהּ - מְבִיא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת¹⁴. מִהֵן שְׁנֵי כֶּבֶשִׁים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם, וְכִבְשֵׂה¹⁵ לְחֲטָאָת. אִם אֵין יָדוֹ מְשֻׁגָּת - מְבִיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאָת, וְכֶבֶשׁ לְאֶשֶׁם.

(14) שם יד, י, כ"א-כב. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (15) נקבה מן הכבשים.

ד. עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת¹⁶ וְעַל שִׁגְגַת שְׁבוּעַת בְּטוּי¹⁷ וְעַל שִׁגְגַת טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְטְמֵאָת קֹדֶשׁוֹ¹⁸ מְבִיא כְּשִׁבָה¹⁹ אוֹ שְׁעִירָה²⁰, כְּשֶׁאֵר הַחֲטָאוֹת הַקְּבוּעוֹת²¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) קרבן זה מטהרן לאכול בקדשים. ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א, שמחוסרי כפרה אינם אוכלים בקדשים עד שיביאו קרבן, וראה שם הלכה ה.

ז. הַמֶּלֶךְ וְכֹהֵן מְשִׁיחַ מְבִיאִין קֶרְבָּן⁴⁵ עַל שְׁבוּעַת הַעֲדוּת אוֹ עַל שְׁבוּעַת בְּטוּי אוֹ עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי⁴⁶ כֶּשֶׁף הַדְּיוֹטוֹת⁴⁷; שְׁלֹא חֵלֶק הַכֶּתוּב קֶרְבָּן מֶלֶךְ מִקֶּרְבַּן הַדְּיוֹט וּמִקֶּרְבַּן כֹּהֵן מְשִׁיחַ⁴⁸ אֲלֵא בַמִּצְוֹת⁴⁹ שְׁחֵיבִים עַל שִׁגְגַת חֲטָאת קְבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁵⁰, אֲבָל בְּקֶרְבַּן עוֹלָה וַיּוֹרֵד פְּלֶן שְׁוִים⁵¹. כְּכַר בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת⁵², אִימְתִי יִהְיֶה חֵיב עַל שְׁבוּעַת הַעֲדוּת וְעַל שְׁבוּעַת שִׁגְגַת בְּטוּי, וְאִימְתִי יִהְיֶה פְטוּר עֲלֵיהֶן; וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ יִהְיֶה חֵיב קֶרְבָּנוֹת הַרְבֵּה כְּמִנְיֵן הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ לֹא יִהְיֶה חֵיב אֲלֵא קֶרְבָּן אֶחָד. וּבְהִלְכוֹת מְחֹסְרֵי כִפָּרָה⁵³ אֲבָאָר, בְּאִיָּה דֶּרֶךְ תַּתְּחִיב הַיּוֹלֵדֶת וְהַמְצַרֵּעַ קֶרְבָּנוֹת הַרְבֵּה, וּבְאֵי זֶה דֶּרֶךְ יִתְחַיֵּב פֶּל אֶחָד מִהֵן קֶרְבָּן אֶחָד.

45) משנה בהוריות ט. "על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בית-דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין". ומה שאמרו שם ח: במשנה "אין חייבין (כהן המשיח ובית-דין) על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו, והנשיא כיוצא בהם, דברי רבי יוסי הגלילי" מפרש רבינו (בפיה"מ שם) שאין כהן המשיח מביא פר, והמלך שעיר עזים, אלא מביאין כהדיוט קרבן עולה ויורד (וראה בהשגת הראב"ד ודכספ"מ שנה כאן). ומה שאמר רבי עקיבא (במשנה שם) כי המלך אינו חייב בשבועת העדות, שהמלך לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו (וכן פסק רבינו בפ"י מהלכות שבועות הלכה א "היו עדי וכו' או שהיה המלך אחד מעידי שאינו ראוי להעיד וכו' ונשבעו, פטורין משבועת העדות") - כל זה אינו אלא משום שאין זה מכבודו של מלך לבוא לבית-הדין להגיד עדותו, אבל אם באו בית-הדין והנתבעים לבית המלך והעיד שם, מקבלים עדותו, ובאופן זה אם כפר ונשבע שאינו יודע עדות חייב בקרבן שבועה, וראה במרכבת המשנה ובמעשה רוקח. 46) [למעלה ה"א] מנה רבינו גם מצורע ויולדת, וכאן השמיטם; לפי ש"יולדת" אינה לא במלך (ראה בפ"א מהלכות מלכים ה"ה, שאין מעמידים מלכה), ולא בכהן גדול (ראה בפ"ט מהל' ביאת מקדש ה"א, שבבנות אהרן אין קדושת כהונה). ו"מצורע", אע"פ שישנו בכ"ג, שאם כי נפסל מלהיות כ"ג (ראה בהוריות יב: ובבכורות מה: במשנה. ומה שאמרו במועד קטן יד: "והצורע לרבות כהן גדול, והא כהן גדול דכל השנה כרגל וכו' שמעמינה (מצורע) נוהג צרעתו ברגל", היינו משום שגם כהן גדול שעבר, אינו פורע ופורס, כמפורש בהוריות יא: ולפי דברי רבינו להלן פט"ו הלכה ז, גם כהן גדול שעבר מחמת מום, כל דיני כהונה גדולה עליו, ואם כן הרי הוא ככל אדם ברגל. ועיין בריטב"א שם ובתוספות ר' ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם ח"ב עמודים י"ד הערה 8) - מביא הוא פר הבא על כל המצוות, ככה

להלן (שם ז, כא) באוכל קדשים בטומאה "ונפש כי תגע בכל טמא, בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", מה שם מדובר לענין אוכל קודש בטומאה, אף כאן (בקרבן עולה ויורד) שכתוב טומאה, מדובר באוכל קודש בטומאה. 30) שהרי אין זה מפורש בתורה, אלא נלמד בגזירה-שוה. 31) בתורה. 32) במזיד. 33) במכות יד: למדו זאת מן הפסוק (שם יט, יג) "את משכן ה' טמא ונכרתה". וראה בספר המצוות לא-תעשה עז, ובהערה שם שי. 34) במזיד. 35) בברייתא שבועות ו: "מנין שאין הכתוב (=נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו') מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו (=שאין מחייבו על מגע אלא-אס-כן אכל קודש בטומאה או נכנס למקדש בטומאה). רדין הוא: הואיל והזהיר וענש על הטומאה [בזדון - רש"י] וחייב קרבן על הטומאה, מה כשהזהיר וענש על הטומאה לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו, אף כשהייב קרבן על הטומאה לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו".

ו. פֶּל קֶרְבָּנוֹת³⁶ שֶׁהָאִשָּׁה חֵיבָת - בְּעֵלָה מְבִיא³⁷ עַל יְדֶיהָ³⁸. אִם הָיָה עֲנִי - מְבִיא קֶרְבָּן עֲנִי, וְאִם הָיָה עֲשִׂיר - מְבִיא עַל יְדֶיהָ קֶרְבָּן עֲשִׂיר³⁹. וּמְבִיא אָדָם⁴⁰ עַל יְדֵי בְנוֹ⁴¹ וְעַל יְדֵי בָתּוֹ וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתּוֹ⁴² קֶרְבָּן עֲנִי⁴³ וּמֵאֲכִלָּן בְּזִבְחֵיהֶם⁴⁴.

36) לדעת הר"ש (פ"ד מנגעים משנה יב בשם ספרי זוטא) אין הבעל חייב אלא בקרבנות שבאים לטהרתה, והם קרבנות לידה, זיבה וסוטה. אבל קרבנות שבאים לכפרתה, כגון שאכלה חלב או חיללה שבת בשוגג - אינו חייב להביא. וראה בתפארת ישראל שם אות צד. [ועיין בנדרים לו. ובגליון הש"ס שם]. 37) חייב להביא, משנה בנגעים שם, וברייתא בנדרים לה: ובזרזר כד. ובבא מציעא קד. 38) בשבילה (רבינו בפיה"מ שם). 39) דברי ר' יהודא במשנה שם, ואין חולק עליו (כספ"מ-משנה). ואין אומרים, כיון שנשאת היא עניה, שהרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, יביא בשבילה קרבן עני אף אם הוא עשיר, אלא מביא עליה קרבן עשיר, שאשתו כגופו. ראה בפיה"מ לרבינו, בנגעים שם. 40) שהוא עשיר. נגעים שם. 41) בשביל בנו. 42) [בין עבדים ובין כנענים. ואף לדעת הר"ש, שהמדובר רק במחוסרי כפרה (ראה למעלה), הרי טומאת צרעת נוהגת גם בעבדים כנענים (פ"ט מהלכות טומאת צרעת הלכה א), וכמו כן נוהגת בהם טומאת זיבה (פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד), והם מחוייבים בקרבנות]. 43) אף אם הוא עשיר. ובנו ובתו ועבדו ושפחתו לאו דוקא, כי הוא הדין שמביא בשביל כל אדם, אלא מזכיר אלו להודיענו שאף בנו ובתו הקטנים או אפילו הגדולים הסמוכים על שולחנו (דומיא דעבדו ושפחתו), שיש לו הכרה להביא בשבילם קרבן כדי שלא יטמאו טהרותיו על שולחנו, והיה מקום לסברא שיביא בשבילם קרבן עשיר, אם הוא עצמו עשיר - השמיענו שאין הדבר כן, אלא מביא בשבילם קרבן עני, שהתורה חסה עליו (משנה אחרונה, נגעים שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והיא נכנסת בקדושה תחת המעות היוצאים לחולין. (62) במעות האלו שחסך מההפרש שבין כבשה לשעירה. ולמדו כן (שם בגמרא) ממה שנאמר בקרבן עולה ויורד (ויקרא ה, וי) "מחטאתו" – "מחטאתו" – ממקצת חטאתו. כלומר, ממקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני מתכפר במקצת, והנותר מותר בהנאה, וראה גם בפיה"מ לרבינו שם. ונראה מדברי רבינו שדווקא אם הוא צריך למעות, וכגון שהשעירה יותר זולה (או להיפך כשהכבשה יותר זולה), אז מותר לו לשנות, אבל אם אינו צריך למעות, לא ישנה מן כבשה לשעירה או משעירה לכבשה. ובפירוש"י במשנה כריתות שם, נראה שהכל תלוי ברצונו, וראה מרכבת המשנה. (63) משנה שם. כלומר, שהפריש מעות בשביל לקנות שעירה, והעני, והכבשה יותר זולה, וצריך למעות הללו שבהפרש בין שווי הכבשה לשווי השעירה. (64) וחילל את המעות על-ידי הכבשה, כמבואר למעלה.

י. הפריש מעות לבהמה⁶⁵ והעני⁶⁶ - יקח שתי תורים או שני בני יונה⁶⁷ ויחלל עליהן אותם המעות ויהנה בהם. הפריש מעות לבני יונה או לתורים⁶⁸ והעני - יביא עשירית האִיפה⁶⁹ ויחלל עליהן אותם המעות ויהנה בהן. וכן אם היה עני והפריש מעות לעשירית האִיפה והעשירי - יוסיף עליהן⁷⁰ ויביא עוף. הפריש לעוף והעשירי - יוסיף עליהן ויביא כשפה או שעירה. אפלו היה מורישו גוסס⁷¹ - הרי זה עני⁷² עד שימותו מורישו ויירשנו⁷³.

(65) המדובר באחד מהששה שמצוותם שיקריבו קרבן עולה ויורד (למעלה הלכה א), ובעשיר שהפריש מעות כדי לקנות בהמה (=שעירה או כבשה) לחטאת. (66) ירד מנכסיו, וראה למעלה הלכות ב-ג ד כי קרבן העני – שתי תורים או שני בני יונה. (67) משנה שם. ואף כי כבר הפריש מעות לקרבן עשיר, כיון שהעני אינו מביא אלא קרבן עני. ואף זה למדו שם ממה שנאמר (ויקרא ה, ו) "וכפר עליו הכהן מחטאתו" – "מחטאתו", משמע מקצת חטאתו (ראה למעלה), כלומר, אם העני יביא עוף ממקצת הדמים. (68) המדובר כאן בשבועת העדות או שבועת ביטוי או טומאת מקדש וקדשיו, שיש בהם שלש דרגות של עולה ויורד, ראה למעלה הלכה ד. (69) במשנה שם. ואף שהפריש כבר מעות לשתי תורים או לשני בני היונה – כיון שהעני עוד, מביא רק עשירית האִיפה סולת למנחה. ואף זה נלמד (שם) ממה שנאמר (שם, י) "וכפר עליו הכהן מחטאתו", מקצת חטאתו. כלומר, אם הפריש מעות לשתי תורים או שני בני יונה, ושוב העני עוד, מביא ממקצת הדמים הללו, עשירית האִיפה. (70) משנה שם. ואף כי כבר הפריש המעות לקרבן עני – כיון שהעשיר צריך להוסיף ולהביא קרבן עשיר. ולמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם, יג) "וכפר עליו הכהן על חטאתו", "על חטאתו" משמע שאם העשיר בינתיים, צריך להוסיף על הדמים ולהביא קרבן עשיר. (71) ועתיד לירש ממנו, ויהיה עשיר. (72) כל זמן שלא ירש אותו, ומביא קרבן עני.

גדול המשמש, הרי גם כהן גדול שעבר מחמת מום, מביא פר כמפורש להלן פט"ו שם, והיה לו להביא כאן, שלענין קרבן עולה ויורד הרי הוא כהדיוט, – השמיטו משום שבמלך אינו שייך, שהרי נשיא (=מלך) שנצטרע עבר מנשיאותו, והרי הוא כהדיוט (להלן שם הלכה ט, וכן מפורש בסנהדרין קז: ועיין שם כ. ובתוספות ד"ה שתי שנים), ואין צריך לומר שלענין עולה ויורד, הרי הוא כהדיוט]. (47) קרבן עולה ויורד. וראה למעלה הלכה ד, מהו קרבן עולה ויורד. (48) שהמלך מביא שער עזים (זכר), והכהן המשוח – פר בן בקר, וההדיוט – שעירת עזים (נקבה) או נקבה מן הכבשים. (49) כלומר מצוות לא-תעשה. (50) למעלה פ"א הלכה א. (51) המלך והכהן המשוח וההדיוט. משנה שם (ט). "כל המצוות שבתורה שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת, היחיד מביא כשבה ושעירה, והנשיא שעיר, ומשיח ובית-דין מביאין פר וכו' ועל שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בית-דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין". ופירש רש"י שם "דכתיב באשמות ואם נפש, ונשיא ומשיח בכלל נפש אחת הן". (52) פרקים ד"ו, ט"י. (53) פ"א ופ"ד.

ח. פל המביא קרבן על הזדון פשגגה⁵⁴, אם היה אנוס - פטור מן הקרבן⁵⁵. ואין צריך לומר שאר עבדות שאינו חייב חטאת אלא על שגגתו⁵⁶, שאם היה אנוס - פטור⁵⁷.

(54) כגון הבא על שפחה חרופה (למעלה פרק ט הלכה א), ושבועת העדות (למעלה בפרק זה הלכה א), ושבועת הפקדון (למעלה פ"ט הלכה ז). (55) תוספתא בכריתות פ"א: "ארבעה מביאין על הזדון כשגגה, כולם באנוס פטורים, חוץ מן הנזיר" (=שחייב על הזדון כשוגג, וגם חייב על האנוס, ראה בפ"ו מהלכות נזירות הלכה ג) וראה בקרית-ספר ולאח-משנה כאן. (56) ולא על זדונן, שכיון שלא חייבה התורה אלא על השוגג בלבד ולא על המזיד – כל-שכן שלא חייבה על האנוס. (57) ראה בשבועות יז: ויח. (ולמעלה פ"ה הלכה ו) שהבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת תשמיש, הרי אלו פטורין מקרבן חטאת, מפני שזה אנוס ומה היה לו לעשות.

ט. מי שהפריש מעות לכבשה של חטאתו⁵⁸ וצריך להן⁵⁹ - הרי זה מביא שעירה⁶⁰ ויחלל אותם המעות על השעירה⁶¹ ויהנה בהן⁶². וכן אם הפריש לשעירה⁶³ ולקח כשפה⁶⁴ - יהנה בהן.

(58) המדובר כאן בקרבן חטאת של עולה ויורד (ובעשיר שמביא כבשה או שעירה), ראה להלן טעמו של דבר, אבל בחטאת קבועה (ראה למעלה פ"א הלכה ד, שמביא כבשה או שעירה), אם נשאר מן המעות שהפריש לחטאת – יפלו לנדבה, ראה פ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט. (59) למעות הללו, וכגון שהעני, וכגון שדמי השעירה פחותים מדמי הכבשה. (60) משנה בכריתות כז: (61) הוא פודה את המעות מקדושתם על השעירה הזאת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או שְׁעִירָה⁸⁶ וְהֶעֱנִי⁸⁷ - יָבִיא קָן זֶה⁸⁸, אָף עַל פִּי שְׁהִיא קָדְשָׁת דְּמִים שְׁהִיא נְדָחִית⁸⁹. וְלָמָּה לֹא נְדָחִית?⁹⁰ מִפְּנֵי שְׁדָחוּי מַעֲקָרוֹ אֵינוֹ דְּחוּי⁹¹, וְהָרִי נִרְאָה קָן זֶה לֹא עֲמָה. עֲנִי שְׁהֶקְרִיב⁹² קָרְבַּן עֲשִׂיר - יִצָּא, וְעֲשִׂיר שְׁהֶקְרִיב קָרְבַּן עֲנִי - לֹא יִצָּא.

85) בכריתות כז: כת. "אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא, מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני". ומפרש רבינו "לכבשתו" - "למכרה וליקח בדמיה כשבה". 86) והרי היא קדושה בקדושת דמים, למכרה לצורך קרבן עשיר. 87) שיכול להביא קרבן עני. 88) לאחר שיפדה אותה ויקדישנה לקרבן עני. 89) כלומר, קדושת דמים זו לקרבן עשיר - נדחית, לפי שעני אינו ראוי לכתחילה לקרבן עשיר. 90) כלומר, אילו היתה בקדושת הגוף נדחית, ודאי היתה צריכה להידחות לגמרי מלהקריבה, אלא אפילו אם אין עליה אלא קדושת דמים נדחית, צריכה היא להידחות מהקרבה (לחס-משנה). וכן נראה מדברי רבינו בפרק טו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שקדושת דמים נדחית, מדחה הקרבן. 91) בגמרא שם אמרו שקדושת דמים מדחה, אבל רבינו לא פסק כן. ולמעלה פרק ג הלכה ח כתב רבינו, שגם בנראה ונדחה אין בעלי חיים נדחים. וכ"כ גם בפ"ג מפסולי המוקדשין הלכה כג. ועיי"ש גם בהלכה כ"ד, ובפס"ו ממעשה הקרבנות ה"ד, ובלח"מ למעלה פ"ג שם. 92) נגעים פ"ד מ"ב. וראה למעלה הי"א.

פְּרָק אַחַר עֲשָׂרִי

1) יבאר דיני קרבן עולה ויוורד.

א. שְׁנוּי יֵשׁ בְּשִׁגְגַת טְמֵאת מִקְדָּשׁ² וְקָדְשֵׁי³ מַה שְּׂאִין פֶּן בְּשָׂאָר פְּרִתוֹת. שְׁפָל פְּרִתוֹת, פִּיּוֹן שְׁשִׁגְגָה וְנוֹדַע לֹא בְּסוֹף שְׁחָטָא, אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִיָּתָה לֹא יְדִיעָה בְּתַחֲלָה - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת; אָבָל בְּטְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקָדְשֵׁי - אֵינוֹ מְבִיא קָרְבַּן עוֹלָה וְיוֹרֵד עַד שְׁתִּהְיֶה לֹא יְדִיעָה לְטְמֵאָה⁴ וְיְדִיעָה לְקָדְשׁ⁵ אוּ לְמִקְדָּשׁ⁶ בְּתַחֲלָה⁷, וְיְדִיעָה לְטְמֵאָה וְיְדִיעָה לְקָדְשׁ אוּ לְמִקְדָּשׁ בְּסוֹף, וְהָעֵלִם בִּינֵיתִים. פִּיצֵד? נְטֻמָּא⁸ וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוּ אָבָל קָדְשׁ, וְאַחַר כֵּן נֹדַע לֹא שְׁנֻטְמָא וְשִׁהְיָה טְמֵא בְּשַׁעָה שְׂאָבָל אוּ שְׁנֻכְנַס, וְשִׁקְדָּשׁ הָיָה זֶה שְׂאָבָל¹⁰ אוּ מִקְדָּשׁ הָיָה זֶה שְׁנֻכְנַס לֹא - הָרִי זֶה פְּטוּר מִקָּרְבַּן, עַד שְׂיַדַע שְׁנֻטְמָא [וְשִׁהְיָה קָדְשׁ] וְשִׁהְיָה מִקְדָּשׁ קָדִם שְׂיִכְנַס אוּ קָדִם שְׂיֵאכָל. פִּיצֵד? נְטֻמָּא¹¹ וְיַדַע שְׁנֻטְמָא וְיַדַע שִׁהְיָה מִקְדָּשׁ¹² וְשִׁהְיָה קָדְשׁ, וְאַחַר כֵּן נַעֲלָמָה מִמֶּנּוּ הַטְּמֵאָה וְשִׁכַח שְׁנֻטְמָא וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוּ אָבָל¹³ קָדְשׁ, וְהוּא יוֹדַע שִׁהְיָה מִקְדָּשׁ וְשִׁהְיָה קָדְשׁ; אוּ שְׂשִׁגְגָה וְשִׁכַח שִׁהְיָה מִקְדָּשׁ אוּ שִׁהְיָה בְּשֵׁר קָדְשׁ, וְהוּא יוֹדַע שְׁהוּא טְמֵא, וְנִכְנַס אוּ אָבָל; אוּ שְׂשִׁגְגָה אוּ שִׁכַח שְׁנֻטְמָא וְשִׁכַח שִׁהְיָה בְּשֵׁר קָדְשׁ וְשִׁהְיָה מִקְדָּשׁ, וְנִכְנַס אוּ אָבָל; וְאַחַר כֵּן נֹדַע לֹא דְבָרִים שְׁנֻטְעִלְמוּ מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה מְבִיא קָרְבַּן עוֹלָה

73) ויצטרך להוסיף מעות עד לקרבן עשיר. משנה ערכין יז: "אבל בקרבנות אינו כן, אפילו מת אביו והניח לו וכו' אין להקדש בה כלום". ופירשו (שם יח. בגמרא) שכונות המשנה שהיה אביו גוסס, מהו דתימא רוב גוססין למיתה, קא-משמע-לן שכל זמן שלא מת נחשב עדיין היורש לעני, לפי שהגוסס הוא כחי לכל דבריו, ראה נזיר מג.

יא. עֲשִׂיר שְׁהֶפְרִישׁ כְּשִׁבָה אוּ שְׁעִירָה וְנִפְלָ בַּה מוּם⁷⁴ [וְהֶעֱנִי] - אִם רָצָה⁷⁵, יָבִיא בְּדַמְיָה עוֹף. אָבָל אִם הֶפְרִישׁ עוֹף וְנִפְסְלָ⁷⁶ - לֹא יָבִיא בְּדַמְיֹו עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, שְּׂאִין לְעוֹף פְּדִיּוֹן⁷⁷.

74) ברייתא כריתות כז: 75) כן הוא בברייתא שם. ומשמע שאם רצה יביא בדמיה כשבה אחרת, אף-על-פי שעכשיו העני. וכן מפורש בר"ש וברע"ב בנגעים פרק יד משנה יב, שמה שאמרו "מצורע עני שהביא קרבן עשיר, יצא", היינו אפילו לכתחילה [וראה בתפארת ישראל כריתות פ"ו משנה ח אות נה, וצריך עיון]. 76) בעוף לא כתב "ונפל בו מום", לפי שאין המומים פוסלים בעוף (פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה א) אלא "ונפסל", היינו שנקטעה רגלו, שאין מקריבים חסר על גבי המזבח (שם). 77) ברייתא שם. ובספרא (בחוקותי פרשה ד הלכה ה) אמרו: "והעמיד את הבהמה לפני הכהן (ראה בתמורה לב: שפסוק זה מדבר בפסולי המוקדשין), בהמה נפדית ואין העופות והעצים וכו' נפדים". וראה בדברי רבינו בפירוש המשניות שם, בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י, ובפ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ד.

יב. הֶפְרִישׁ⁷⁸ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה⁷⁹ וְהֶעֱשִׂיר: עַד שְׁלֹא קָדְשָׁה בְּכֹלִי⁸⁰ - הָרִי הִיא כָּלֵל הַמִּנְחוֹת⁸¹, וְתִפְדָּה וְתֵאכְל⁸²; וּמִשְׁקָדְשָׁה בְּכֹלִי⁸³ - תַּעֲבֹר צוֹרְתָהּ וְתִצָּא לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁸⁴.

78) תוספתא כריתות פ"ד. 79) כרין עני. 80) כל זמן שלא שם עדיין הסולת לתוך כלי שרת, לא קדשה קדושת הגוף, אלא קדושת דמים, וקדושת דמים נפדית (מנחות ק: והלכות איסורי מזבח שם הלכה ה). 81) שנטמאו ושנפסלו שפודין אותן, ראה הלכות איסורי מזבח שם. 82) אף-על-פי שלא נטמאה. וכן אמרו במנחות קא. "רבי אליעזר אומר, כולן טמאין נפדין, טהורין אין נפדין. חוץ מעשירית האיפה של מנחת חוטא, שהרי אמרה תורה (ויקרא ה, ו, י"ג) "מחטאתו" "על חטאתו", כלומר, לכך כתוב אצל עשירית האיפה "על חטאתו", שאם היה עני והפריש עשירית האיפה, והעשיר, יפדנה ויוסיף עליה מעות, ויביא כבשה או שעירה, כמו שאמרו בכריתות שם (רש"י שם). 83) מִשְׁשָׁם את הסולת לתוך כלי שרת, קדשה הסולת קדושת הגוף, ואין קדושת הגוף נפדית (שם). 84) תוספתא כריתות שם. כלומר, מכיון שהפסול אינו בגוף המנחה אלא בבעל המנחה שהעשיר, אסור לשרוף את המנחה מיד אלא תעובר צורתה ואחר-כך תשרף, ראה בפ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה ג.

יג. עֲשִׂיר שְׁהֶפְרִישׁ קָן⁸⁵ לְמִכְרָה וְלִקְחַ בְּדַמְיָה כְּשִׁבָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם חֵיב קֶרְבָּן או פְּטוּר¹⁹. וְכֵן מִי שֶׁלֹּא רָאָה הַמִּקְדָּשׁ מִיָּמָיו וְלֹא הֵבִין מְקוֹמוֹ²⁰, אִם נִטְמָא וְיָדַע²¹ שֶׁנִּטְמָא וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא יָדַע בְּתַחֲלָה²² שֶׁזָּהוּ מְקוֹמוֹ שֶׁהָרִי לֹא רָאָהוּ מֵעוֹלָם, וְאַחֵר כִּף זָכַר הַטְּמֵאָה וְיָדַע שֶׁזָּה מִקְדָּשׁ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם יָדִיעָה שֶׁיֵּשׁ מִקְדָּשׁ בְּעוֹלָם יָדִיעָה, אוּ עַד שֶׁיָּדַע מְקוֹמוֹ תַּחֲלָה. יָרָאָה לִי, שֶׁאֵלֹהִים הַחַיִּיבִים קֶרְבָּן²³ מִסֶּפֶק - אֵינָן מְבִיאִין קֶרְבָּן, שֶׁמָּא יִכְנִיסוּ חֲלִין לְעֲזָרָה. וְאִם תֹּאמְרוּ: וְהָלֹא חֲטֵאת הָעוֹף בָּאָה עַל הַסֶּפֶק וְאֵינָה נֹאכְלָת²⁴? מִפְּנֵי שֶׁהַמְּבִיא אוֹתָהּ מִחֹסֶר כְּפוּרִים²⁵ וְאֶסוּר לֶאֱכֹל בְּקִדְשִׁים עַד שֶׁיִּבְיֵא פְּפֹרְתוֹ²⁶; אֲבָל מִי שֶׁאֵינֵנו מִחֹסֶר כְּפוּרִים²⁷ - אֵינֵנו מְבִיא קֶרְבָּן מִסֶּפֶק²⁸.

(16) אם בשרץ או בנבלה. (17) כרבי עקיבא (במשנה שם יד: , ובגמרא יח:) שמשפיק אם ידוע שהוא טמא, אף אם אינו יודע מהות הטומאה. וממה שכתב רבינו "ונוודע לו אחר וכו' באי זה אב נטמא", נראה שהידיעה שבסוף צריכה להיות גם במה נטמא, ובזה גם רבי עקיבא מודה. וראה למעלה פ"ב ה"ג שצריך שיידע החטא שחטא בו. וראה 'לחם משנה' שהקשה על זה מגמרא נדה כת, ב. (18) כלומר, לא ידע כמה יהא בשרץ ויטמא. (19) בעיית רב פפא, שם יד, ב – ונשארה בתיקו. (20) כלומר, לא הבין בשכלו לקבוע, לפי ידיעותיו, את מקום המקדש. (21) בכת"י תימן ובדפוס רומי, נוסף "ושכח שנטמא". וכן נראה ממה שכתב להלן "ואחר-כך זכר הטומאה וידע שזה מקדש". אבל צריך עיון, שהרי גם אם ידע שנטמא הרי הוא שוגג, שהרי לא ידע שזהו המקדש. (22) בעיית רבי ירמיה, שם יד, ב: "בן בבל שעלה לארץ ישראל, ונעלם ממנו מקום מקדש מהו וכו' כיון דידע דאיכא מקדש בעולם ידיעה היא, או דילמא כיון דמקומו לא ידע ליה, העלמה היא". ונשאר הדבר בתיקו (23) חטאת. שאין חטאת באה בנדבה, ואינו יכול להתנות. אם הוא מחויב הרי הוא קרבן חובה, ואם לאו הרי הוא קרבן נדבה, אבל בקרבן אחר שבא בנדבה, אפשר להתנות כנ"ל. (24) נזיר כט, א: "מנין לחטאת העוף שהיא באה על הספק שאינה נאכלת", כגון שהיתה האשה ספק זבה או ספק יולדת (פ"ז מהל' פסולי המוקדשין ה"י). (25) שכן זבה ויולדת הן מחוסרות כיפורים. (26) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א. (27) כגון טומאת מקדש וקדשיו, שאין ידו משגת ומביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת (ויקרא ה, ז). (28) כן מפורש בתוספתא כריתות פ"ב, "המביא חטאתו ושחטה, ספק נזרק הדם, ספק לא נזרק הדם, יצא ואינו מביא אשם תלוי, אם היה מחוסר כפרה ספק חשיכה ספק לא חשיכה, הרי זה מביא חטאת העוף ספק", הרי שרק מחוסר כפרה מביא חטאת העוף בספק ('אור שמח'). ועי' 'תוספות' גיטין כח, ב – ד"ה אבל ('ההמוריה').

ג. מי שֶׁנִּטְמָא²⁹ בְּעֲזָרָה³⁰ - צָרִיךְ שֶׁיָּדַע תַּחֲלָה שֶׁנִּטְמָא וְשֶׁזָּה מִקְדָּשׁ, וְאִם נִטְמָא מִמְּנֵי אֲחֵרֵי כֵן שֶׁנִּטְמָא וְהָרִי הוּא זָכוּר שֶׁזָּה מִקְדָּשׁ, או שֶׁנִּטְמָא

וְיִוָּרֵד בְּכָל צַד וְצַד מִחֲלֻקוֹת אֱלֹהִים¹⁴. וּמִיָּנִין שְׂדֵיךְ שֶׁגָּגַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי כֶּף הוּא? שֶׁהָרִי בְּשֶׁאֵר שֶׁגָּגוֹת נֹאמְרוּ: בְּעֶשְׂתָּה אַחַת מִמִּצּוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְאָשָׁם, או הוֹדַע אֱלֹהֵי חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא - כִּיִּזְנֶה שֶׁיָּדַע בְּסוּף, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָדַע בְּתַחֲלָה; וּבִטְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי נֹאמְרוּ: וְנִטְמָא מִמְּנֵי וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם. מֵאַחַר שֶׁנֹּאמְרוּ וְנִטְמָא מִמְּנֵי, מִכֻּלָּל שֶׁהִיָּתָה שֵׁם יָדִיעָה בְּתַחֲלָה, וְנֹאמְרוּ וְהוּא יָדַע. [וְאָשָׁם] הָא לְמִדְתָּ, שֶׁהוּא צָרִיךְ יָדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיָדִיעָה בְּסוּף וְהָעֵלָם בִּינֵיהֶם¹⁵.

(2) כלומר, טמא שנכנס למקדש. (3) טמא שאכל קודש, ושניהם חייבים כרת במזיד, ומביאים קרבן עולה ויורד בשוגג (למעלה פ"א ה"א). (4) ידיעה שהוא נטמא. (5) ידיעה שזהו קודש (באכל את הקודש). (6) ידיעה שזהו מקדש (בנכנס למקדש). (7) לפני ששגג ואכל את הקודש, או לפני שנכנס למקדש. משנה, שבועות ב, א: "ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע וכו' את שיש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים, הרי זה בעולה ויורד". ולדעת רבי (שם יד:) צריך ידיעה גם למקדש. (8) ולא ידע שנטמא. (9) כלומר, נטמא ולא ידע שנטמא ואכל קודש. (10) שידע לפני זה שנטמא, אלא שלא ידע שזה שאכל הוא קודש, ורק עכשיו נודע לו. (11) משנה, שם יד, א. (12) כרבי ורבי ישמעאל, שמחייבין גם על העלם מקדש, במשנה שם יד, ב. ובגמרא שם. (13) כלומר, שנעלמו ממנו שני הדברים גם יחד, ששכח שזה בשר קודש או שזה מקדש, וגם שכח שהוא טמא, או שידע שהוא טמא וחשב שמותור לטמא לאכול קודש וליכנס למקדש. (14) כלומר, שלשה באוכל קודש בטומאה, והם: א. ידע שזהו קודש ונעלם ממנו שהוא טמא. ב. ידע שהוא טמא ונעלם ממנו שזהו קודש. ג. נעלם ממנו זה וזה. ושלשה בנכנס למקדש בטומאה: א. ידע שזהו מקדש ונעלם ממנו שהוא טמא. ב. וזהו וראה בגמרא שם יד, ב. (15) ברייתא, שם ד, א. כרבי, אבל רבי עקיבא לומד זאת ממה שנאמר פעמים "ונעלם – ונעלם" = "ונעלם ממנו והוא טמא" (ויקרא ה, ב) "ונעלם ממנו והוא ידע" (שם, ג).

ב. נִטְמָא וְיָדַע שֶׁנִּטְמָא [וְיָדַע שֶׁזָּה קֶדֶשׁ וְשֶׁזָּה מִקְדָּשׁ] אֲבָל לֹא יָדַע בְּאֵי זֶה אָב נִטְמָא, וְשֶׁכַּח שֶׁנִּטְמָא וְאַחֵר כִּף נִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ או אֲבָל קֶדֶשׁ, וְנִטְמָא לוֹ אַחֵר שֶׁנִּכְנַס או אַחֵר שֶׁאֲבָל בְּאֵי זֶה אָב נִטְמָא¹⁶ - [הָרִי זֶה חֵיב קֶרְבָּן]¹⁷; אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָדַע בְּתַחֲלָה בְּאֵי זֶה אָב נִטְמָא, הוּאִיל וְיָדַע שֶׁהוּא טְמָא - הָרִי הִיָּתָה שֵׁם יָדִיעָה טְמֵאָה בְּתַחֲלָה. אֲבָל אִם נִטְמָא מִמְּנֵי הַלְכוֹת טְמֵאָה, כִּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בְּכַעֲדָשָׁה מִן הַשָּׂרֵץ, וְיָדַע שֶׁהַשָּׂרֵץ מְטַמָּא וְלֹא יָדַע בְּשַׁעוֹר¹⁸, וְשֶׁכַּח שֶׁנִּטְמָא בְּשָׂרֵץ כֻּלָּל וְנִכְנַס או אֲבָל, וְאַחֵר כִּף נִטְמָא לוֹ [שֶׁנִּטְמָא בְּכַעֲדָשָׁה מִן הַשָּׂרֵץ] - הָרִי זֶה סֶפֶק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באור כשר (זבחים כו. ופ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב), הרי שאור העזרה כעזרה - אף כאן ידעו זאת, אלא שהסתפקו אם קדושת האור היא קדושה עצמית והרי הוא כמי שהלך בעזרה ממקום למקום, שאם יצא בדרך ארוכה, שאינו צריך ללכת בה, שהוא חייב אף אם לא שהה (פ"ג מהל' ביאת מקדש הכ"ב) או שכל קדושתו היא מחמת קרקע העזרה, ואם כן אינו כבא בדרך ארוכה אלא כעומד במקומו שצריך שהייה ('אור שמח').

ה. מי שנסתפק לו אם נכנס למקדש או אכל קדש בטמאה או לאו - אינו מביא אשם תלויו⁴³; שאין מביאין קרבן⁴⁴ על לא הודע אלא בכרת שחייבין על שגגתו חטאת קבועה⁴⁵.

43 משנה, כריתות ב, א: "על אלו חייבין, על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי, חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו מפני שהוא בעולה ויורד". וכן הוא בגמרא שם ז, א: "חוץ ממטמא מקדש וקדשיו שאינו מביא אשם תלוי". (44 כלומר, אשם תלוי. 45) אבל טומאת מקדש וקדשיו שמביא בשוגג קרבן עולה ויורד (ראה למעלה פ"א ה"ג), אינו מביא אשם תלוי בספק. והיא משנה בכריתות כה, א: "וחכ"א אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת (קבועה)".

ו. מי שהיו לפניו שני שבילים, אחד טמא ואחד טהור, הלך בראשון וחזר והלך בשני, ובעת שהלך בשני שכח שהלך בראשון, ונעלמה ממנה טמאה זו ונכנס למקדש או אכל קדש - חייב. ואף על פי שלא הייתה לו בתחלה ידיעה גמורה לטמאה אלא מקצת ידיעה, שהרי לא ידע שהלך בשני שבילין שבהלך שניהן? היא טמא בודאי, ואף על פי כן חייב חטאת, שמשקצת ידיעה ככל ידיעה⁴⁶. הלך בראשון ונכנס למקדש או אכל קדש - פטור, מפני שהוא ספק טמא⁴⁷.

46 פלוגתא בברייתא, שבעות יט, א. ובכריתות יח, ב. ולפי ביאורו של רבא בשבעות שם עמוד ב, ובכריתות יט, א. ופסק כת"ק. (47) שמה השביל הראשון הוא הטהור, ואין חייבין אשם תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו, ראה למעלה ה"ה. והוא בברייתא שם, לפי הגירסא שבכריתות שם.

ז. הזה שלישי ושביעי⁴⁸ וטבל, ואחר⁴⁹ שנגנס למקדש הלך⁵⁰ בשני וחזר ונכנס למקדש⁵¹ - חייב⁵²; שהרי נכנס כשהוא טמא למקדש בודאי, או בפעם ראשונה או בפעם שנייה. ואף על פי שקבל ידיעה מהן ספק ידיעה היא⁵³, שהרי כל שביל מהן ספק הוא - פאן בטמאת מקדש וקדשיו עשו ספק ידיעה פידיעה⁵⁴.

48 כדין טמא מת, שמזים עליו מי חטאת ביום שלישי וביום שביעי לטומאתו, וטובל ביום השביעי אחר ההזאה

ממנו שזה מקדש ולא שכח שנטמא, או שנתעלמו ממנו זה וזה - פשידע לו יביא קרבן עולה ויורד³¹. והוא שישקה בשעור³², כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש³³.

29 משנה, שבעות יד, ב. (ומדובר שידע שהוא טמא, אלא שנטמא באונס, ראה להלן ה"ד, שאם נטמא בשוגג, אין זו ידיעה בתחילה, ואין לחייבו בקרבן, ראה למעלה ה"א). 30 שמחוייב למהר ולצאת בבהילות בדרך קצרה, ואם שהה בשוגג חייב קרבן, ראה פ"ג מהל' ביאת המקדש הכ"א-כב. 31 בגמרא שם טז, ב - למדו מזה שנאמרו בתורה שני פסוקים לגבי חיוב קרבן בטומאת מקדש: "את משכן ה' טמא" (במדבר יט, יג) ו"את מקדש ה' טמא" (שם, כ) - אחד לנטמא בחוץ ואחד לנטמא בפנים, ששניהם חייבים קרבן. 32 השתחויה, שהוא כדי לקרות את דברי הפסוק: "יכרעו אפים ארצה וגו'" שבדברי הימים ב, ז' ג'. 33 שם הכ"ג.

ד. מי שטמא עצמו³⁴ במזיד³⁵ ולא שקה בשעור - הרי זה ספק, אם שעור השתחויה³⁶ לאנוס בלבד³⁷ או אף למזיד³⁸. ולפיכך, אם נעלם ממנו³⁹ ויצא ולא שקה - אינו מביא קרבן⁴⁰. וכן אם תלה עצמו באור עזרה⁴¹ - הדבר ספק, אם אור עזרה בעזרה או אינו בעזרה⁴².

34 כשהוא בעזרה. 35 שידע שהוא במקדש, אלא שלא ידע שחייבים כרת על טומאת מקדש, שדינו כשוגג לענין קרבן והוא בכלל "שב מדיעתו", כמפורש למעלה פ"ב ה"ב (הגהות מצפה איתן, שבעות יז. וראה משנה-למלך). (וצריך לומר שאע"פ שלא ידע שחייב כרת - כיון שידע שטמא וידע שזהו מקדש, הרי זו ידיעה לגבי טומאת מקדש וקדשיו (ראה למעלה ה"א) לחייבו בקרבן, וראה להלן בסמוך. ודלא כ'מנחת חינוך' מצוה קכג ס"ק א). 36 כלומר, מה שצריך לחיוב קרבן שישהה בעזרה כדי השתחויה אחר שנטמא, כמבואר למעלה. 37 ראה למעלה ה"ג. אבל במזיד, אפילו לא שהה כלום - חייב קרבן. 38 שגם טמא עצמו במזיד ונעלם ממנו אינו קרבן עד שישהה כדי השתחויה, וזוהי בעייתו של רב אשי שם יז, א. ונשארה בתיקו. 39 (כן הוא בפירוש ר"ח שם. ואע"פ שבחיובי קרבן אחרים, כיון ששגג בכרת, חייב הוא בקרבן (למעלה פ"ב ה"ב) - כאן בטומאת מקדש וקדשיו שמפורש בתורה 'ונעלם - ונעלם', אינו חייב אלא אם נעלמה ממנו הטומאה או המקדש וקדשיו, לגמרי, אלא שצריך שיהיה בתחילה שוגג בקרבן (ראה למעלה), שאם לא כן לא תועיל ההעלמה שבסוף, שהרי הוא אינו שב מדיעתו). 40 ראה למעלה ה"ב, כי מי שאינו מחוסר כיפורים אינו מביא קרבן חטאת מספק, שמה יכניסו חולין בעזרה. 41 כלומר, נטמא בעזרה ושהה כדי השתחויה באור העזרה. 42 שם בעייתו של רבא, ונשארה בתיקו. וכגירסת הספרים שהובאה בתוספות' שם ד"ה תלה. ואע"פ שלענין קבלת הדם, אמרו שאם תלה הבהמה וקיבל הדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. טמאת מקדש וקדשיו⁵⁷ שהיה לה ידיעה בתחלה⁵⁸ ולא היה לה ידיעה בסוף⁵⁹ - שעיר של יום הכפורים הנעשה בפנים⁶⁰ ויום הכפורים⁶¹ תולין⁶², עד שיודע ל⁶³ ויביא קרבן עולה ויורד. ושאין בה ידיעה בתחלה⁶⁴ אבל יש בה ידיעה בסוף⁶⁵ - שעיר הנעשה בחוץ⁶⁶ ביום הכפורים ויום הכפורים מכפרין⁶⁷. ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף - שעירי הרגלים⁶⁸ ושעירי ראשי חודשים מכפרין⁶⁹. ועל זדון טמאת מקדש וקדשיו⁷⁰ - פר כהן גדול של יום הכפורים מכפר, אם היה המזיד מן הפהגים⁷¹; ואם היה מושאל - דם שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפר⁷², שנאמר⁷³: וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל⁷⁴.

(57) משנה, שבועות ב, א. (58) שלפני שנכנס למקדש או אכל קודש, ידע שזה מקדש או שזה קודש, וידע שנטמא, ובשעה שנכנס למקדש או אכל קודש, נעלם ממנו שזה מקדש וקודש או שנעלם ממנו שנטמא, ראה למעלה ה"א. (59) כלומר, לא נודע לו בסוף מה שנעלם ממנו בתחילה, ובאופן זה אינו חייב בקרבן (למעלה ה"א). (60) הוא השעיר שעלה עליו הגורל לה' שעשהו חטאת (ויקרא טז, ט - טו). (61) עצם היום. (62) מכפרין להגן עליו מן היסורים (שבועות ח. בגמרא) שאע"פ שלא עשה מזיד, ראויין לבוא עליו ייסורים, על שלא נזהר שלא יבוא לידי איסור בשוגג (ראה רש"י במשנה שם, ו'תפארת ישראל) ולמדו זאת (שם ז:): ממה שנאמר (שם, טז) "וכיפר על הקודש מטומאות בני ישראל" - "מטומאות ולא כל טומאות". והכוונה לטומאת מקדש וקדשיו, שחלק אותה הכתוב משאר עבירות שחייבה עליה קרבן עולה ויורד, ולדעת רבי שמעון יש ללמוד כן ממה שנאמר (שם) "ומפשעיהם לכל חטאתם" - חטאים דומיא דפשעים, מה פשעים שאינם בני קרבן, שהם במזיד, אף חטאים שאינם בני קרבן, ומנין ליש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ששעיר זה תולה, ת"ל "לכל חטאתם" הראויה לבוא לכלל חטאת אם יודע לו, משא"כ אם לא היו לו ידיעה בתחילה, שלא יבואו לכלל קרבן לעולם, אין שעיר זה מכפר. ויום הכיפורים עצמו שמכפר על כך, נלמד ממה שנאמר (שם כג, כח) "כי יום כיפורים הוא" (רש"י במשנה, שם ב.). (63) שאז אין מכפרין עליו עוד. (64) "זה אפשר בתינוק שנשבה לבין הגויים, ולא קדמה לו ידיעה שהוא איסור על בני ישראל ביאה למקדש והוא טמא, ונעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש" (רבינו בפי"ח, שבועות שם). (65) שנודע לו אח"כ שבשעה שנכנס למקדש היה טמא. וכי אסור לטמא ליכנס למקדש (שם). (66) זהו שעיר של מוסף, הנזכר במדבר כט, יא. (67) שם במשנה. ונלמד זאת (שם) ממה שנאמר בשעיר הנעשה בחוץ (במדבר שם) "שעיר עזים אחד חטאת (= שעיר הנעשה בחוץ) מלבד חטאת הכיפורים (= שעיר הנעשה בפנים)" - הוקשו זה לזה ללמד, על מה שזה מכפר זה מכפר, מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה (= בתחילה), אף

(פי"א מהל' פרה אדומה ה"א). (49) בכתי" תימן: אחר. כלומר, אחר שנכנס למקדש הזה ג' וז' וטבל. (50) כבדפוס רומי. (51) אחר ששכח טומאתו. (52) פסק כתנא-קמא בברייתא, שם. (53) שבכל פעם שנכנס למקדש לא היתה לו ידיעה וודאית. (54) שם, דברי רבי יוחנן בביאור דברי תנא-קמא.

ח. היה טמא ואמר לו שנים: נכנסת למקדש, והוא אומר להם: לא נכנסתי - נאמן ואינו מביא קרבן; שאם ירצה, יאמר מזיד הייתי⁵⁵. אמרו לו שנים: טמא היית כשנכנסת למקדש ובפנינו נטמאת וידעת שאתה טמא, אף על פי שהיה בין טמאה זו שמעידין בה ובין פניסתו למקדש ימים רבים, שאפשר לו שיאמר כבר טבלתי, הואיל והכחיש את העדים ואמר לא נטמאתי מעולם - הרי אלו נאמנים⁵⁶ ומביא קרבן על פיהם. אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, קל וחומר שביאוהו לידי קרבן הקל, שהרי הכחישן.

(55) כלומר, הוא לא מכחיש את דיבורו הקודם שאמר לא נכנסתי, כי כוונתו היתה להוסיף על דבריו לאמר: "לא נכנסתי בשוגג אלא במזיד". וראה להלן דברי הברייתא והגמרא בכריתות יב, א. (56) ואינו יכול לתרץ דבריו לומר: לא עמדת בטומאתי וטבלתי, כי הרי אמר תחילה שלא נטמא. והוא ברייתא שם: "כיוול אפילו שנים מכחישין אותו (= שהם אומרים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי, שיהיה פטור בנכנס למקדש). אמר רבי מאיר, אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאוהו לידי קרבן הקל! רבי יהודה אומר, נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש, ומודים חכמים לרבי יהודה בחלבים (= באוכל חלב) ובביאת המקדש (= שהם אומרים נכנסת למקדש בטומאה, והוא אומר לא נכנסתי, שנאמן משום שכוונתו להוסיף על דבריו: "לא נכנסתי שוגג אלא מזיד", ראה בתחילת ההלכה כאן), אבל בטומאה לא". ומפרש רבינא (שם): כי מחלוקת חכמים ורבי יהודה היא בטומאה ישנה (= שיש לו אפשרות לומר כבר טבלתי), ובאמרו לו נטמאת ונכנסת למקדש והוא אומר לא נטמאתי, שחכמים סוברים שאין מיישבין דבריו לומר לא עמדת בטומאה אלא טבלתי, כי בזה הוא מכחיש את דבריו הראשונים שאמר לא נטמאתי מעולם, ורבי יהודה סובר שמיישבין דבריו, אף אם בזה מכחיש דבריו הראשונים. אבל בטומאה חדשה (= שאמרו לו נטמאת היום ואפילו יטבול היום, הרי אסור לטבול יום ליכנס למקדש) - גם רבי יהודה מודה שאינו נאמן, משום שאין כאן מיגו, וגם מה שר"י מאמין לו בטומאה ישנה הוא מחמת מיגו, ולא מחמת שאדם נאמן על עצמו (כס"ד דגמ' שם). ולענין ההלכה, נאמר שם בגמרא: אמר רב נחמן, הלכה כרבי יהודה. אמר רב יוסף, לא אמרה אלא בינו לבין עצמו ולעצמו, ומפרש רבינו (לא כרש"י) שרב יוסף חולק על רב נחמן, וסובר שאין הלכה כרבי יהודה אלא כחכמים (ראה 'מרכבת המשנה'), ופסק רבינו כרב יוסף (וראה בהשגות הראב"ד, כסף משנה ולחם משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשָׁבֵט¹³. וְקָרְפָן זֶה הוּא הָאָמּוּר בְּפָרִשֶׁת שְׁלַח לָךְ, שְׁנֵאמַר: וְהָיָה אִם מַעֲיַנִּי הַעֲדָה נִעְשְׂתָה לְשִׁגְגָה¹⁴. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שְׁבִישְׁגַּת עֲבֹדָה זָרָה הוּא מְדַבֵּר¹⁵. וְאִם בְּשֵׂאֵר כְּרִתוֹת שְׁחִיבִין עַל שִׁגְגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה שְׁגָגוּ וְהוּרוּ - מִבֵּיא כָּל שָׁבֵט וְשָׁבֵט פֶּר חֲטָאת. וְזֶהוּ הָאָמּוּר בְּפָרִשֶׁת וַיִּקְרָא, שְׁנֵאמַר: וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגָּו¹⁶. נִמְצְאָתָ לְמָד, שְׂאָם שְׁגָגוּ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל בְּהוֹרָאָה בְּעֲבֹדָה זָרָה - מִבֵּיאִין כָּל הַקְּהָל שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים¹⁷ עוֹלוֹת וּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁעִירִים חֲטָאוֹת. וְהֵם נִשְׂרָפוֹת, שְׁהָרִי דְמֶן נִכְנָס לְפָנִים¹⁸. וְהֵם הַנִּקְרָאִין שְׁעִירֵי עֲבֹדָה זָרָה. וְאִם בְּשֵׂאֵר הַמְצוֹת שְׁגָגוּ - מִבֵּיאִין שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים חֲטָאוֹת. וְהֵן נִשְׂרָפוֹת¹⁹, מִפְּנֵי שְׂדֵמָם נִכְנָס לְפָנִים²⁰. וְכָל פֶּר מִהֵן נִקְרָא פֶּר הַעֵלָם דְּבַר שֶׁל צְבוּר. שְׁנֵאמַר²¹: וְהִקְרִיבוּ הַקְּהָל - כָּל קְהָל וְקְהָל; וְכָל שָׁבֵט וְשָׁבֵט קְרוּי קְהָל²², שְׁנֵאמַר: וַיַּעֲמֵד יְהוֹשֻׁפָט בְּקְהָל יִהוּדָה²³. בֵּין שְׁעָשׂוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁבָאֲרִין יִשְׂרָאֵל²⁴ עַל פִּי בֵּית דִּין שְׁהוּרוּ, בֵּין שְׁעָשׂוּ רַב יִשְׂרָאֵל אֶף עַל פִּי שְׁהֵן מַעוּט מִנְּזַן הַשְּׁבָטִים²⁵, בֵּין שְׁעָשׂוּ רַב הַשְּׁבָטִים אֶף עַל פִּי שְׁהֵן מַעוּט כָּל יִשְׂרָאֵל²⁶ - מִבֵּיאִין כְּמִנְזֵן כָּל הַשְּׁבָטִים, פֶּר לְכָל שָׁבֵט וְשָׁבֵט, וּבְעֲבֹדָה זָרָה פֶּר וְשְׁעִיר לְכָל שָׁבֵט וְשָׁבֵט, שְׂאָף אֶלּוּ²⁷ שְׁלֵא חֲטָאוּ מִבֵּיאִין²⁸ עַל יְדֵי הַחוּטָאִים²⁹. אֶפְלוּ עָשָׂה שָׁבֵט אֶחָד בְּלִבָּד וְהוּא רַב הַקְּהָל³⁰ - הָרִי כָּל הַצְּבוּר מִבֵּיאִין שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים, וּבְעֲבֹדָה זָרָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁעִירִים.

החיצון אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה (= בסוף). וזה מכפר כפרה גמורה בלא תליה, שהרי לעולם לא יבוא לידי קרבן, כיון שלא ידע בתחילה (רש"י במשנה, שם). ויום הכיפורים עצמו שמכפר, שנאמר (שם) "כי יום כיפורים הוא", כנ"ל. (68) שעירי חטאת שמביאין בכל הרגלים. במשנה שם, וספק כרבי יהודה ולא כרבי שמעון (שם) האומר ששעירי ראשי חדשים אינם מכפרים. ולמד רבי יהודה דבר זה (שם ט). ממה שנאמר בשעירי ראשי חדשים (במדבר כח, טו) "ושעיר עזים אחד לחטאת לה" - חטא שאין מכיר בו אלא ה' (ואילו החוטא אינו יודע כלל) היא שעיר זה מכפר, ושעירי רגלים שמכפרים, נלמד לרבי יהודה (שם): ממה שנאמר ברגלים (שם, טז) "ושעיר עזים ב'וי"ו" - "וי"ו" מוסיף על ענין ראשון, להקיש שעירי רגלים לשעירי ר"ח, מה שעירי ר"ח אינם מכפרים אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, אף שעירי הרגלים אינם מכפרים אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. (70) שידע שנטמא ואסור לו ליכנס למקדש לאכול קודש, ואעפ"כ עשה כן בזדון. וכגון שלא התרו בו, שאם התרו בו אינו מתכפר אלא במלקות (תפארת ישראל). משנה, שבועות ב, ב. ואין הכהנים מתכפרים בשעיר הנעשה בפנים, שנאמר (ויקרא טז, טו) "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם", ואמרו בגמ' (שם יג): "אשר לעם" שאין הכהנים מתכפרין בו, ובמה מתכפרין? - בפרו של אהרן, ואף-על-פי שנאמר בפרו של אהרן (שם טז, ו) "אשר לו" - "לו, לא לאחרים", הרי נאמר עוד (שם) "וכיפר בעדו ובעד ביתו" וכל הכהנים הם בכלל ביתו, שנאמר (תהלים קלח, יט) "בית אהרן ברכו את ה'". ולא רק על זדון טומאת מקדש וקדשיו פרו של כהן גדול מכפר על הכהנים, אלא אף על השוגג. ראה בגמרא שם (לחם-משנה). (72) במשנה, שם. (73) בשעיר הנעשה בפנים. (74) ונאמר עוד שם "ומפשיעיהם לכל חטאתם" - "פשיעים אלו המרדים" (שם יב:).

~ יום רביעי כ"ט אלול ~

פְּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

1) יבאר כל דבר שחייבין על שגגתן חטאת קבועה, ושגגת בית-דין הגדול בהוראה.
א. כָּל דְּבַר שְׁחִיבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה³, אִם שְׁגָגוּ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁴ בְּהוֹרָאָה וְהוּרוּ לְהַתִּירוֹ, וְשִׁגְגוּ הָעָם⁵ בְּהוֹרָאָתָן וְעָשׂוּ הָעָם וְהֵם סוּמְכִין עַל הוֹרָאָתָן⁶. וְאַחַר כֵּן נִדְעָ לְבֵית דִּין שְׁטָעוּ - הָרִי בֵּית דִּין חֲבִיבִין⁷ לְהֵבִיא קָרְפָן חֲטָאת עַל שִׁגְגָתָן בְּהוֹרָאָה⁸. וְאֶף עַל פִּי שְׁלֵא עָשׂוּ הֵן בְּעֲצָמָן מַעֲשָׂה; שְׂאִין מְשַׁגְּחִין עַל עֲשִׂית בֵּית דִּין כָּלֵל בֵּין עָשׂוּ בֵּין לֹא עָשׂוּ, אֶלָּא עַל הוֹרָאָתָן בְּלִבָּד⁹. וְשֵׂאֵר הָעָם פְּטוּרִין מִן הַקָּרְפָן¹⁰, וְאֶף עַל פִּי שְׁהֵם הָעוֹשִׂין, מִפְּנֵי שְׁתָּלוּ בְּבֵית דִּין¹¹. וְמָה הוּא הַקָּרְפָן שְׁמִבֵּיאִין עַל שִׁגְגָה זֹו? אִם בְּעֲבֹדָה זָרָה שְׁגָגוּ וְהוּרוּ¹² - מִבֵּיאִין פֶּר לְעוֹלָה וְשְׁעִיר לְחֲטָאת מְכַל שָׁבֵט

2) משנה הוריות ת. "אין בית-דין חייבין עד שיוורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת". ולמדו זאת (בגמרא שם) בגזירה שווה "עליה - עליה", נאמר בשגגת הוראת בית-דין (ויקרא ד, יד) "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה", ונאמר בפרשת עריות (שם יח, יח) "ואשה אל אחותה לא תקח לצרוור לגלות ערוותה עליה בחייה", מה להלן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ושגגת עבודה זרה שהורו בית דין ועשה העם על פיהם שאינה כתובה כאן, נלמדה (שם) בגזירה שווה אחרת - "מעניני - מעניני", נאמר כאן בשגגת הוראה באיסורים אחרים (שם ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעניני הקהל וגו'", ונאמר בשגגת הוראה בעבודה זרה (במדבר טו, כד) "והיה אם מעניני העדה נעשתה לשגגה", מה כאן בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כמבואר למעלה, אף בשגגת עבודה זרה, אין חייבין אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, יצאו חיובק ונישוק שאין בהן כרת. ואם הורו בית דין להתיר בדבר שחייבין עליו אשם וודאי ועשו העם על פיהם, בית-דין פטורין, משום שבאשם וודאי נאמר (שם ה, א) "ונפש" ובית-דין אינם בכלל נפש. (3) אבל דבר שחייבם עליו קרבן עולה ויוור, אין בית דין חייבם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקודם שגם שני שבטים נקראים "קהל", ועל כרחנו צריך לפרש שעכשיו נולד קהל, היינו ששבט בנימין לבדו נקרא "קהל", הרי ששבט אחד נקרא "קהל". (24) ש"אין משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל". (25) כלומר, כשמספר אנשי חמשה שבטים הוא יותר גדול ממספר אנשי שבעת השבטים. (26) כרבי שמעון בן אלעזר בכרייתא שם. שאמר: "חטאו שישה שבטים והם רובו של קהל, או ד' (שהם רוב השבטים) אף על פי שאינו רובו של קהל - מביאין", ולמד זאת (שם) ממה שנאמר (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה", שמשמע אפילו מיעוט, מעיני ולא כל עיני, ונאמר עוד (שם, כו) "כי לכל העם בשגגה" הרי שרק כולו או רובו (שרובו ככולו, ראה נזיר מב.) "הא כיצד? עשו ו' והן רובו של קהל או ד' אף על פי שאינן רובו של קהל חייבין". (27) השבטים. (28) קרבן. (29) כלומר, הם נגררים אחרי השבטים החוטאים ומתחייבים בקרבן על ידם. (30) שם: "איבעיא להו שבט אחד לרבי יהודה בהוראת בית דין הגדול מי מייתי שאר שבטים או לא", ונפשטה הבעיא שם כי אף בשבט אחד, נגררים שאר השבטים להתחייב בקרבן, וברור הדבר כי המדובר באופן שהשבט הזה הוא רוב הקהל, שאם לא כן, אין כל ספק כי אינו גורר את שאר השבטים.

ב. בֵּית דִּין שֶׁנִּסְתַּפֵּק לָהֶן אִם שֶׁגָּגוּ בְּהוֹרָאָה או לא שֶׁגָּגוּ³¹ - אֵינָן חֲזִיבִין פְּאָשָׁם תְּלוּי³²; שֶׁנֶּאֱמַר³³: וְנֹדְעָה הַחֲטָאת - עַד שֶׁתִּדְעַע וְאַחַר כֵּן יִתְחַבְּבוּ בְּקִרְבָּן³⁴, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁבֵּית דִּין חֲזִיבִין וְאֵלּוּ הָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם פְּטוּרִין מִן הַקִּרְבָּן? פְּשִׁיחֵי הַמּוֹרִים בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל שְׁבָעִים וְאַחַד; וְיִהְיֶה רֹאשׁ לְיִשְׂרָאֵל³⁵ עֲמִהֵן בְּהוֹרָאָה³⁶; וְיִהְיֶה כֶּלֶן רְאוּיִין לְהוֹרָאָה³⁷; וְיִטְעוּ פֶּלֶן או רִבָּן³⁸ בְּדָבָר זֶה שֶׁהוּרָו בו; וְיִוָּרוּ בְּפִירוּשׁ וְיֵאמְרוּ לָעַם: מִתְרִין אִתָּם לַעֲשׂוֹת³⁹, וְכֵן אֵלּוּ שֶׁשָּׁמְעוּ מִפִּי בֵּית דִּין, אִם אֲמָרוּ לְאַחֲרִים: מִתְרִים אִתָּם לַעֲשׂוֹת⁴⁰; וְיַעֲשׂוּ פֶלֶן הַקֶּהֶל או רִבּוֹ⁴¹ עַל פִּיהֶם⁴²; וְיִהְיֶה הָעוֹשִׂים שׁוֹגְגִים עַל פִּיהֶם וּמְדַמִּים שֶׁהִדְבָּר שֶׁהוּרָו בוּ בְּדַת הוֹרָו⁴³; וְיִוָּרוּ לְבַטֵּל מִקְצַת וּלְקַיֵּם מִקְצַת, לֹא שֶׁיַּעֲקְרוּ פֶלֶן הַגּוֹף⁴⁴; וְכִשְׁפִּידַע לָהֶם⁴⁵ יִדְעוּ גּוֹפּוֹ שֶׁל דְּבַר שֶׁהוּרָו בוּ בְּשִׁגְגָה⁴⁶. בְּכָל אֵלּוּ הַמֵּאָרְעִים הוּא שֶׁהוּרָו בֵּית דִּין חֲזִיבִין בְּקִרְבָּן וְהָעוֹשֶׂה עַל פִּיהֶם פְּטוּר. אֲבָל אִם חָסַר אֶחָת מִפֶּלֶן אֵלּוּ הַדְּרָכִים - הֲרִי בֵּית דִּין פְּטוּרִין מִן הַקִּרְבָּן, וְכָל מִי שֶׁשָּׁגַג וְעָשָׂה מַעֲשֶׂה מִבֵּית דִּין חֲטָאת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ.

(31) וכגון שהיו שם שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, והתירו אחת ואינם יודעים איזו התירו, שהרי גם ביחיד אין חיוב אשם תלוי אלא באופן שנקבע האיסור. (32) משנה שם ט. "אשם תלוי, היחיד והנשיא חייבין ומשיח ובית דין פטורין". (33) בקרבן צבור. (34) כלומר, לא חייבה תורה קרבן בבית דין אלא באופן שנודע להם

להביא קרבן על שגגתם. ולמדו כן (בגמרא שם) בגזירה שווה: נאמר בחטאת של בית דין (ויקרא ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו וגו' ואשמו", ונאמר בחטאת של יחיד (שם, כז) "ואם נפש אחת תחטא וגו' ואשם" - מה "ואשם" שנאמרה ביחיד - בחטאת קבועה, אף "ואשמו" שנאמר בבית דין - בחטאת קבועה. (4) של שבטים ואחד. (5) כלומר, רוב העם. (6) של בית דין, אבל אם תולים בעצמם להיתר, אף שגם בית הדין הורו להתירו, חייב כל אחד ואחד מהעם קרבן חטאת בפני עצמו. (7) להלן בהלכה זו כתב רבינו שכל שבט ושבת מביא פרי, ואם כן מה שכתב כאן ש"בית דין חייבין", היינו שבית דין חייבים להביא לכל שבט ושבת, או שכל שבט ושבת מביא בשביל בית דין (כסף משנה). (8) משנה שם ד: "הורו בית דין שווגין ועשו כל הקהל שווגין מביאין (בית דין) פרי". (9) בהוריות ג. אמרו שאם הורו בית דין ועשו הם ולא עשו רוב הקהל - שהם פטורים, ולמדו זאת ממה שנאמר (שם) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצוות ה' וגו'", הרי שמעשה תלוי בקהל והוראה תלוייה בבית-דין. וסובר רבינו שמכאן יש ללמוד גם, שאם עשו רוב הקהל ובית-דין לא עשו - שבית דין חייבים. (10) כלומר, פטורים מלהביא כל אחד ואחד קרבן יחיד. (11) שם ב: "יכול רוב ציבור שעשו בשגגת מעשה יהיו פטורין, שהרי בית דין מביאים עליהם פר [בהוראה] [והם פטורים - רש"י שם]". (12) שמתור לכרוע לעבודה זרה בלי פישוט ידים ורגלים. (13) כרבי יהודה במשנה שם ד: שאם הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאין י"ב שבטים י"ב פרים, ובעבודה זרה מביאין י"ב פרים וי"ב שעירים. (14) "ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת". (15) לפי שנאמר (שם, כב) "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה אשר דבר ה' אל משה", ואמרו (שם): "איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצוות הוי אומר זו עבודת כוכבים" (שכל המורה בה ככופר בכל התורה כולה) (16) "ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת וגו'". (17) ואפרים ומנשה אינם נחשבים לשבטים נפרדים אלא לעניין נחלה, אבל לא לדבר זה. (18) להזות על הפרוכת ועל מזבח הזהב. "ולא נתפרש בהן בתורה כיצד נותן דמן ולהיכן הוא נותן אלא לפי שהן חטאות הקהל, דינן כדין פר העלם דבר, שהוא חטאת הקהל, לכל האמור בו: למתן דמים ולשריפה וכו'". (19) שנאמר (שם, כא) "והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו". (20) כמו שנאמר (שם, טז) "והביא הכהן המשיח מדם הפר (=פר העלם דבר של צבור) אל אהל מועד" ועוד נאמר (שם ו, כג): "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל, באש תשרף". (21) כלומר, משום כך חייבין להביא מכל שבט ושבת. (22) לפיכך חייב כל שבט ושבת להביא קרבן. (23) וירושלים. הרי שגם שני שבטים (=יהודה ובנימין) נקראים "קהל". ואם כן מה שנאמר (בראשית מח, ד) "ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים", - אי אפשר לפרש שמעכשיו, עם לידתו של בנימין, שיהיו י"ב שבטים, יקראו "קהל", שהרי כבר למדנו מהפסוק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר²⁰ ואם מעיני העדה²¹ - עד שיהיו להם כענינים²². ולהלן²³ הוא אומר: ושפטו העדה; מה העדה האמורה בדיני נפשות - כלן ראויין להוראה²⁴, אף עדה האמורה בשגגה זו²⁵ - עד שיהיו כלן ראויין להוראה²⁶. וכן אם הורו, וידע אחד מהן שטעו ואמר להם: טועים אתם, ורבו עליו המתירים והתירו - הרי בית דין פטורין²⁷, וכל מי שעשה על פיהם חייב להביא חטאת קבועה על שגגתו; שנאמר: ואם כל עדת ישראל ישגו - עד שישגו כל הסנהדרין²⁸. ודע אחד מן הסנהדרין או מעוטן שטעו המתירין ושתקו, הואיל והורו ולא היה שם חולק ופושטה ההוראה ברב הקהלה²⁹ - הרי בית דין חייבין בקרבן³⁰, וכל שעשה על פיהם פטור. ואילו ששתקו, אם עשו על פי אלו שהורו³¹ - הרי אלו חייבין³², מפני שלא תלו בבית דין³³. וכן אם נשאו ונתנו³⁴ בדבר ואמר³⁵: דבר זה מתר הוא, ולא הורו לעם ולא אמרו להם: מתירין אתם לעשות³⁶, ושמע השומע מהן בעת שגמרו מתר והלך ועשה כפי מה ששמע - הרי כל העושה חייב חטאת קבועה, ובית דין פטורין, שהרי לא הורו להם בפריש לעשות. וכן אם הורו ועשו מעוט הקהל על פיהם ונודעה השגגה - הרי בית דין פטורין, ואילו המעוט שעשו חייבין, וכל אחד ואחד מביא חטאתו³⁷.

(2) בכ"י תימן: "אחד", כנ"ל. (3) למעלה פי"ב. (4) ולא בית-דין הגדול של שבעים ואחד, ראה למעלה פי"ב הלכה ב. (5) העוקם כמו קשת, והוא אסור (פי"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו). וראה להלן הלכה ה, ובהוריות ג. ובמשנה-למלך להלן הלכה ה. (6) אף-על-פי שאינם עוקרים גוף מגופי התורה (ראה להלן פי"ד הלכה א) שהרי לא התירו אלא חלב הקיבה בלבד ולא כל החלב, ואין זה מפורש בתורה שחלב הקיבה אסור, ראה להלן שם (לחם-משנה כאן). (7) ואפילו היה שבט זה רוב ישראל, ראה למעלה פי"ב הלכה א. (8) כחכמים (הוריות ה). שאינם חייבין אלא על הוראת ב"ד הגדול בלבד. וראה להלן, בהמשך ההלכה. ולפיכך חייב כל אחד ואחד להביא חטאת קבועה על שגגתו. (9) אף-על-פי שהוראה זו אינה עוקרת גוף מגופי התורה (ראה להלן פי"ד שם), שהרי לא התירה אלא דם חלב בלבד, ואין איסורו מפורש בתורה, ראה להלן שם (לחם-משנה). (10) משנה הוריות ד: וראה למעלה פי"ב הלכה ב. "ואפילו היה מניינם (בלעדו) שלם, רוצה לומר שבעים ואחד" (רבינו בפי"ה מ"שם). (11) במשנה שם. (12) ראה להלן בהמשך ההלכה שנלמד מפסוק בתורה, שאין ממנין לסנהדרין רק "מיוחסין". (13) "מופלא בשנים שיש בו אכזריות" (כיון ששכח כבר צער גידול בנים - רש"י סנהדרין לו:), שאין מעמידין אותו לב"ד (פרק ב מהלכות סנהדרין הלכה ב). (14) שאין מושיבין אותו

חטאתם, אבל באשם תלוי, שהוא בא על לא הודע החטאת, לא חייבה תורה. ובכהן משיח שלא נאמר "ונודעה החטאת" הצרכו ללמוד מפסוק אחר. (35) מופלא שבסנהדרין. (36) כלומר: גם הוא יהיה עמהם בשגגתם. שאם לא יהיה מופלא של בית דין (=ראש ישיבה) שם (=עמהם בשגגת ההוראה) אין בית דין חייבין קרבן. (37) אבל אם היו בין הסנהדרין גר או ממזר וכו', שאינם ראויים להוראה - פטורין. (38) שם ג: דוחה הגמרא דברי ר' יונתן הסובר שאין חייבין עד שיוורו כולן, אלא אפילו הורו רובן והיתר שתקו בית דין חייבין, אבל אם אמר להם אחד מהן: טועים אתם, - בית דין פטורים. (39) אבל אם אמרו להם רק "מותרים אתם" ולא הוסיפו לומר גם "לעשות", הם פטורים, שלא נגמרה עדיין הוראתם. (40) כלומר, אין צורך שכל הקהל או רובו ישמע ההוראה מפי בית-דין [שאם לא כן למה הוצרכו להוציא את יושבי חוצה לארץ מכלל זה], אלא אפילו אם שומעים איש מפי איש כי בית דין פסק ואמר: "מותרים אתם לעשות" - כל העושים על פיהם (אם הם יושבי ארץ ישראל), מצטרפים לקהל לחייב בית דין בקרבן. (41) משנה שם ד: "הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובו על פיהם מביאין פר", שהרי בכל התורה כולה קיימא לן רובו ככולו. (42) כלומר, הם תולים את מעשיהם בהוראת ההיתר של בית דין הגדול. (43) אבל אם ידעו שבית דין טעו, אלא שחשבו שאף על פי כן מצוה לסמוך על הוראתם - חייב כל אחד ואחד קרבן בפני עצמו. ואם ידעו שאסור לסמוך על הוראתם זו, ובכל זאת עשו, הרי הם מזידין, ופטורים מקרבן. (44) [והשמיט רבינו שצריך שיהיה בדבר שאינו מפורש בתורה, שכל הטועה בדבר המפורש בתורה הרי הוא כעוקר כל הגוף, ואם כן הוא בכלל מה שכתב "ויורו לבטל מקצת וכו' לא ישעקרו כל הגוף"]. (45) ששגגו. (46) ברייתא שם ה. "תנו רבנן ידעו שהורו וטעו מה הורו יכול יהיו חייבין תלמוד לומר (ויקרא ד, יד) "ונודעה החטאת", ולא שיוודעו החוטאין".

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שישנם אופנים שיפטרו בית-דין ויתחייבו העושיין.

א. פיצד אם חסר אחת² מכל הדרכים שבאונן³ - לפטרו בית דין ויתחייבו העושים? הרי שהורו בית דין של אחד מן השבטים⁴ להם שחלב הקבץ⁵ מתר, ואכלוהו אנשי מקומם⁷ על פיהם - אותו בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה⁸ על שגגתו. וכן אם הורו בית דין הגדול שדם הלב מתר⁹, ולא היה ראש ישיבה עמה¹⁰, או שהיה אחד מהן אינו ראוי להיות ממנה פסנהדרין¹¹, כגון שהיה גר או ממזר¹² או זקן¹³ או שלא ראה פנים¹⁴ וכיוצא בהן¹⁵, ועשו העם על פיהם¹⁶ ואכלו דם הלב - הרי בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על שגגתו¹⁷. ומניין שאין הפתוב מדבר אלא בבית דין הגדול? שנאמר: ואם כל עדת ישראל ישגו וגומר¹⁸. ומניין שעד שיהיו כלן ראויין להוראה¹⁹?

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ב. (37) במשנה שם: "הוורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם וכו' פטור מפני שתלה בב"ד", ובגמרא (שם ב:): "אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יהודה, אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת בית-דין חייב". ופסק רבינו כחכמים.

ב. והסנהדרין עצמן שעשו בהוראתן³⁸ - אינן מצטרפין לרב הקהל³⁹, עד שיהיו הרב שעשו חוץ מן הסנהדרין. עשו רב אנשי ארץ ישראל⁴⁰ על פיהם אף על פי שאלו העושים שבט אחד⁴¹, וכן אם עשו רב השבטים אף על פי שהן מעוט הקהל - בית דין חכמים⁴², והעושים פטורין. כיצד? היו יושבי ארץ ישראל שש מאות אלף ואחד, והיו העושים בהוראת בית דין שלש מאות אלף ואחד והרי פלן בן יהודה בלבד, או שהיו העושים בני שבט אף על פי שיש בהן מאה אלף - הרי בית דין חכמים, וכל העושים על פיהם פטורין. ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ⁴³, שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל⁴⁴. ושבט מנשה ואפרים אינן חשובין פשגי שבטים לענין הזה⁴⁵, אלא שניהם שבט אחד⁴⁶.

(38) כלומר, בהוראת עצמן. כלומר, אינם מצטרפים עם הקהל להוות עמהם רוב קהל (כגון שחטאו רק מחצית הקהל בלעדי הסנהדרין) שיתחייבו ב"ד פר העלם דבר של ציבור, ועל כל אחד ואחד מהחוטאים להביא קרבן חטאת בפני עצמו. כן הוא בברייתא שם ג. "הוורו ועשו, רבי מאיר פוטר, וחכמים מחייבין" ומפרש רב פפא שפלוגתתם היא אם ב"ד משלים לרוב ציבור, שרבי מאיר פוטר את הציבור, שלא יביאו כל אחד ואחד קרבן לעצמו, משום שב"ד משלים לרוב ציבור, וחייבים ב"ד להביא פר העלם דבר של ציבור, וחכמים מחייבין לכל אחד ואחד מהחוטאים (כולל גם כל אחד ואחד מהסנהדרין), להביא קרבן לעצמו, משום שאין ב"ד משלים לרוב ציבור, ואין ב"ד מביאין קרבן העלם דבר של ציבור. ופסק רבינו כחכמים. (40) ראה הלך בהמשך ההלכה ש"אין משגיחין על יושבי חוצה לארץ". (41) ראה למעלה פי"ב הלכה א. (42) להביא קרבן העלם דבר של ציבור. (43) כלומר, אין מתחשבים בתושבי חוץ-לארץ בענין רוב קהל ומיעוט קהל. (44) כלומר, אצל קרבן העלם דבר של ציבור כתוב (ויקרא ד, יד) "והקריבו הקהל", ובהוריות ג. "אמר רב אסי, ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, שנאמר (מלכים-א, ח, סה) "ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת את החג לפני ה' וגו'", מכדי כתיב וכל ישראל עמו, קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים, למה ל? - שמעמינה הני (=בני ארץ ישראל) הוא דאיקרי קהל, אבל הנך (=בני חוצה-לארץ) לא איקרי קהל". והרי כאן בשגגת הוראה נאמר (ויקרא ד, יג) "ונעלם דבר מעיני הקהל". (45) שאם חטאו שבטי מנשה

לסנהדרין (הלכות סנהדרין שם). "משום שהוא אכזרי ולא ירחם על בני אדם, לפי שאינו יודע אהבת בנים" (ראה בפיה"מ שם). וכן הוא בברייתא סנהדרין לו: "אין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים", וכן הביא רבינו בהלכות סנהדרין שם. "אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מופלג בשנים ולא סריס, מפני שיש בהן אכזריות. ולא מי שאין לו בנים, כדי שיהא רחמן". אבל בדפוסים אחרים בנוסח בדברי רבינו כאן: "זקן שלא ראה בנים". ולפי זה, זקן ולא ראה בנים הם אחד, וכן הוא במשנה שם, וכן הוא בפירוש המשניות שם. (15) כגון נתין (=מבני הגבעונים, שגזרו עליהם יהושע ונתנם לחוטבי עצים ושואבי מים - יהושע ט, כג) הנזכר במשנה שם (מעשה רוקח). שאין מושיבין בב"ד אלא רק מיוחסין. (16) כלומר, כל העם או רוב העם (ראה למעלה פי"ב הלכה ב). (17) במשנה שם. (18) ולא עדת אותו שבט (שם במשנה ה. המשך דברי חכמים). (19) נראה שנשמטה כאן בבא שלימה, וכן צריך להיות: "[ומנין שעד שיהיה ראש הישיבה עמהם], ומנין שעד שיהיו כולם ראויין להוראה". וכללם יחד מפני שלמד שניהם מפסוק אחד ("מעיני העדה"), ראה להלן]. וראה בלחם-משנה ובהגהות מעשה ר"ב. (20) בשגגת עבודה זרה. (21) בפסוק שם: "והיה אם מעיני העדה". (22) כלומר, לפיכך צריך שיהיה ראש ישיבה עמהם שהוא עשוי עינים לעדה (ירושלמי הוריות פ"ד הלכה ד). וראה לחם-משנה ומעשה ר"ב. ובבבלי שם נתנו טעם אחר, מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו, והרי הם קרובים למזיד (ראה ברש"י שם ד. ד"ה זיל קרי בי רב). (23) בדיני נפשות. (24) שנאמר (שמות יח, כב) "ונשאו אתך", ואמר רב נחמן בר יצחק (הוריות ד:): "אתך בדומין לך", שיהיו ראויים להוראה. (25) היינו "והיה אם מעיני העדה", וכן כתב רבינו בפיה"מ שם. וראה למעלה הערה יח. ורש"י (שם) כתב עד האמורה כאן (ויקרא ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו", וראה לחם-משנה כאן. (26) משנה שם ד: (27) במשנה שם. (28) בגמרא שם ג: (29) ראה למעלה פי"ב הלכה ב. (30) בהוריות שם: "אמר ר' יונתן, מאה שישבו להורות אין חייבין עד שיוורו כולן", שנאמר: ואם כל עדת ישראל ישגו, עד שישגו כולן". ולפי דבריו, אפילו ידע אחד מהן ושתק פטורין, אבל הגמרא שם דוחה דבריו, מברייתא שנשמע בה שאם ידע אחד מהן שטעה ושתק שהם חייבין. (31) שטעו וחשבו כי אף שהב"ד טועים, מצוה לשמוע דברי חכמים (רש"י שם ב. ד"ה או תלמיד) ולפיכך הם נחשבים לשוגגין, שחייבין חטאת. (32) קרבן בפני עצמן, אף כי ב"ד מביאין פר העלם דבר של ציבור (במשנה שם). (33) שהרי ידעו כי ב"ד הם טועים. משנה שם "הוורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו וכו' ועשה על פיהן וכו' הרי זה חייב, מפני שלא תלה בב"ד". (34) הסנהדרין התווכחו בינם לבין עצמם באחד מן הדברים. (35) הגיעו לידי החלטה סופית בוויכוח זה. (36) מחלוקת בגמרא (שם ב.) אם צריך לומר "מותרים אתם לעשות, או שמספיק אפילו אמרו "מותרים אתם". ופסק רבינו כשמואל בלשון השני, וכרב דימי בלשון הראשון, כי אין ב"ד חייבין עד שיאמרו להן "מותרין אתם לעשות", וראה למעלה פי"ב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של עבודה-זרה וגם של חלב (ראה בתוספות ובמאירי שם).
 56) כמבואר למעלה. 57) שהורו גם על עבודה-זרה וגם על חלב. 58) על החלב. 59) ב"ד אחר. 60) על עבודה-זרה. 61) המיעוט שאכל חלב, עם המיעוט שעבד עבודה-זרה, להוות ביחד רוב קהל, אלא כל אחד ואחד מביא קרבן על שגגת עצמו, והיא בעיא שלא נפשטה שם (ראה בכסף-משנה). אבל אמרו שם, שזה אינו אלא למי שסובר ציבור מייטי (=היינו ר') שמעון במשנה שם ה. שסובר שב"ד מביאים פר מיוחד, ואם-כן על-כרחינו שכל הפרים הם עבור הבית-דין - מרכבת המשנה שם) לא תיבעי לך שהרי אינם כבר (שם), ורבינו פסק למעלה פ"ב הלכה א, כי ב"ד הם החייבים, ומה שכתב שם שכל שבט ושבט מביא פר, היינו שהציבור מביא בשביל הב"ד (ראה מאירי הוריות ד: במשנה, ובכסף-משנה פ"ב שם).

ה. ⁶²אָפְלוּ הוֹרוּ שְׁנֵי בְּתֵי הַדֵּינִים בְּדָבָר אֶחָד, פְּגוֹן חֶלֶב וְחֶלֶב אוֹ דָם וְדָם⁶³. ⁶⁴וְכֵן אִם לֹא הָיוּ הָעוֹשִׂים שׁוֹגְגִין עַל פִּי הַהוֹרָאָה⁶⁵ - הָרִי בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְכָל הָעוֹשִׂים חַיִּבִּין. פִּיזֵד? הוֹרוּ בֵּית דִּין לְאָכֵל חֶלֶב הַקֶּבֶה פְּלוֹ⁶⁶, וְיָדַע אֶחָד מִן הַקֶּהֶל שֶׁטָּעוּ וְשָׁחַב הַקֶּבֶה אֶסוּר, וְאָכְלוּ מִפְּנֵי הוֹרָאָתָן, שֶׁהָיָה עוֹלָה עַל דַּעְתָּן⁶⁷ שֶׁמִּצְוָה לְשַׁמֵּעַ מִבֵּית דִּין אִף עַל פִּי שֶׁהֵם טוֹעִים - הָרִי זֶה הָאוֹכֵל חַיִּב חֲטָאת קְבוּעָה עַל אֲכִילָתוֹ⁶⁸, וְאִינוּ מִצְטָרֵף לְמַנְיַן הַשׁוֹגְגִים עַל פִּיהֶם⁶⁹. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה זֶה שִׁידַע שֶׁטָּעוּ חֲכָם אוֹ תַלְמִיד שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה; אָכַל אִם הָיָה עִם הָאֲרָץ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁷⁰, שְׁאִין יָדַעְתוּ בְּאִסּוּרֵי יָדִיעָה וְדָאִית, וּמִצְטָרֵף לְכָלֵל הַשׁוֹגְגִים עַל פִּיהֶם. וְכֵן אִם לֹא יָדַע שֶׁטָּעוּ⁷¹, וְנִתְפָּן לְאָכֵל שֶׁמֶן⁷² וְחֶלֶב⁷³, וְאָכַל חֶלֶב הַקֶּבֶה⁷⁴ שֶׁהִתְרוּהוּ, וְהוּא לֹא יָדַע שֶׁהוּא חֶלֶב הַקֶּבֶה - הָרִי זֶה חַיִּב⁷⁵; מִפְּנֵי שֶׁאֲכִילָתוֹ מִפְּנֵי שִׁגְגוֹתוֹ, לֹא מִפְּנֵי הַהוֹרָאָה. וְאִינוּ מִצְטָרֵף לְמַנְיַן הַשׁוֹגְגִים עַל פִּיהֶם⁷⁶, שֶׁנֶּאֱמָר: לְכָל הָעָם בְּשִׁגְגָה - עַד שֶׁתִּהְיֶה שִׁגְגָה אַחַת לְפָלֶי⁷⁷. וְכֵן אִם תָּלָה בְּעַצְמוֹ וְאָכַל חֶלֶב הַקֶּבֶה שֶׁהוֹרוּ לְהִתְרוֹ לֹא מִפְּנֵי הוֹרָאָתָן אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתָר בְּדַעְתּוֹ - הָרִי זֶה חַיִּב חֲטָאת קְבוּעָה בְּפָנָי עַצְמוֹ⁷⁸. זֶה הַפֶּלֶל: פֶּל הַתּוֹלָה בְּבֵית דִּין - פְּטוּר⁷⁹, וְהוּא שֶׁהָיָה שָׁם פֶּל הַדְּרָכִים שֶׁמְנִינוּ; וְכָל הַחַיִּב בְּפָנָי עַצְמוֹ - אִינוּ מִצְטָרֵף לְרֹב הַשׁוֹגְגִים⁸⁰.

62) בכ"י תימן אין כאן ציון הלכה, והא דלהלן שייך למעלה, וציון ההלכה להלן לפני המלים "וכן אם לא היו העושים". וכן נראה בדפוס רומי. וכן הגיה אור שמח. 63) שהרי האיבעיא בגמרא שם בהוראת שני בתי דינים, היא בחלב וחלב, ופסק רבינו שאין מצטרפים. וראה למעלה. 64) כן בכ"י תימן, וכן נראה בדפוס רומי, וכן הגיה אור שמח. 65) של הב"ד. 66) כי בחלב שע"י הקיבה יש חלק שהוא מותר באכילה, והוא חוט משוך כמו יתר. ויש חלק שאסור באכילה והוא עקום כמו קשת, ראה בפ"ז

ואפרים, ועמהם עוד חמשה שבטים, והם מיעוט הקהל, אין חיוב להביא קרבן העלם דבר של ציבור, שאין כאן רוב שבטים. וכן אם חטאו כל הקהל או רובו (שחייבין כל שבט ושבט קרבן) אין מביאין אלא שנים עשר פרים בלבד, פר לכל שבט, ולאפרים ומנשה קרבן אחד, ראה למעלה פ"ב הלכה א. 46) כרבא, שם ו: שמה שנאמר (בראשית מח, ה"ו) "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", היינו רק לנחלה, כמו שנאמר שם "על שם אחיהם יקראו בנחלתם" - לנחלה הוקשו, ולא לדבר אחר.

ג. הָיוּ הָעוֹשִׂים מְרִבִּין⁴⁷ בְּשַׁעַת הַחֲטָא וּמוֹעֲטִין⁴⁸ בְּשַׁעַת יָדִיעָה, אוֹ מוֹעֲטִין⁴⁹ בְּשַׁעַת הַחֲטָא וּמְרִבִּין⁵⁰ בְּשַׁעַת יָדִיעָה - הַפֶּל הוֹלֵף אַחַר שַׁעַת הַמַּעֲשֶׂה⁵¹.

47) כלומר, רוב הקהל. 48) כגון שמתו חלק מן החוטאים לפני שנודע החטא, באופן שמעתה אינם אלא מיעוט הקהל. 49) מיעוט הקהל. 50) כגון שמתו חלק מהקהל שלא חטאו, באופן שמעתה מהווים החוטאים רוב הקהל. 51) אחר שעת החטא, שאם היו החוטאים בשעת החטא רוב הקהל, ב"ד פטורים וכל אחד ואחד מביא קרבן לעצמו. ופסק כחכמים שחולקים על ר"ש במשנה הוריות י. לענין נשיא וכהן משיח, ובגמרא שם ג. אמרו כי הם חולקים גם בענין זה.

ד. הוֹרוּ בֵּית דִּין בְּחֶלֶב מִן הַחֲלָבִים⁵² שֶׁהוּא מְתָר, וְאָכַל מְעוֹט הַקֶּהֶל עַל פִּיהֶם, וְנוֹדַע לָהֶם שֶׁחֲטָאוּ וְחִזְרוּ בְּהֵן⁵³, וְאַחַר כֵּן הוֹרוּ שֶׁעֲבוּדָה זָרָה פְּלוֹנִית מְתָרָת⁵⁴, וְעָבַד אֹתָהּ עֲבוּדָה זָרָה מְעוֹט אַחַר עַל פִּיהֶם, וְכִשְׁיִצְטָרְפוּ הָאוֹכְלִים לְעוֹבְדִים יְהִיו רֹב - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין⁵⁵, אִף עַל פִּי שֶׁהִיתָה לָהֶן יָדִיעָה בִּינְתֵיכֶם⁵⁶. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַמּוֹרָה בֵּית דִּין אֶחָד⁵⁷; אָכַל אִם מֵת בֵּית דִּין שֶׁהוֹרָה תְּחִלָּה⁵⁸, וְעָמַד אַחֲרָי⁵⁹ וְהוֹרוּ⁶⁰ - אִין אֵלּוּ מִצְטָרְפִין⁶¹ לְאֵלוּ.

52) כגון שהורו על חלב הקיבה שהוא מותר, שאין זה עוקר גוף מגופי התורה (ראה להלן פ"ד הלכה א, ולמעלה הלכה א), שהרי לא התירו כל החלבים. 53) כן הוא בגמרא שם. באיבעיא הראשונה: "הורו ב"ד חלב מותר, ועשו מיעוט הקהל, וחזרו ב"ד בהן, והורו ועשו מיעוט אחר, מהו וכו'" ואחר-כך איבעיא להו "מיעוט בחלב ומיעוט בעבודה-זרה", ומשמע שגם זה ב"חזרו ב"ד בהן". 54) שלא עקרו גוף עבודה-זרה מגופי התורה (ראה להלן פ"ד הלכה ב), שהרי לא התירו כל מיני עבודה-זרה. 55) שאין כל אחד ואחד מביא חטאת בפני עצמו, והחיוב הוא על ב"ד. ודבר זה הוא איבעיא שם ג. ונשאר הדבר בתיקו, אבל רבינו "נראה שאינו גורס כאן תיקו, אלא שמיביין שאלה זו עם שאלה שאחריה, באם-תמציל-לומר. כלומר, אם-תמציל-לומר אידי ואידי כרת הוא, הורו ב"ד ומתו וכו' וכבר ידעת כל שבאם-תמציל-לומר, הלכה היא ברוב מקומות" (מאירי שם, וראה בראב"ד, בכסף-משנה, במרכבת המשנה ובאור שמח). ויש חולקים בזה, איזה קרבן מביאין הב"ד: של עבודה-זרה או של חלב. ויש אומרים שמביאים שניהם, גם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק אֲרֵבְעָה עָשָׂר¹

1) יבאר ב"ד ששגגו והורו לעקור גוף מגופי תורה ועשו כל העם על פיהם.

א. בית דין ששגגו והורו לעקור גוף מגופי תורה², ועשו כל העם על פיהם - בית דין פטורין³, וכל אחד ואחד מן העושים חייב חטאת קבועה⁴; שְׁנֵאֲמַר⁵: וְנִעְלַם דָּבָר - וְלֹא כָּל הַגּוֹף⁶.

2) כגון שאמרו אין איסור נדה בתורה, אין דיני שבת בתורה, אין איסור ע"ז בתורה, ראה להלן ה"ב. 3) מלהביא קרבן, משנה הוריות ג, ב. וראה למעלה פ"ב ה"ב. 4) כדן כל חוטא בשוגג. 5) בקרבן העלם דבר של ציבור. 6) ברייתא שם ד, א: "ונעלם דבר, ולא שיעקר המצוה כולה". ומפרש עולא, שם: "קרי ביה ונעלם מדבר" כי ה"מ"ם של "ונעלם" נקראת גם עם "ונעלם" וגם עם "דבר" - "ונעלם מדבר", מדבר ולא כל דבר" (רש"י שם).

ב. לעולם אין בית דין חייבין⁷ עד שירוו לְכַטֵּל מִקְצֵת וּלְקַיֵּם מִקְצֵת⁸ בְּדַבְרִים שְׁאֵינָן מִפְּרָשִׁין בְּתוֹרָה וּמִבְּאָרִים⁹, וְאַחַר כֵּן¹⁰ הָיוּ בֵּית דִּין חַיִּבִין בְּקִרְבָּן, וְהַעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם פְּטוּרִין. פִּיֶּצֵד? שְׁגָגוּ וְהוֹרוּ שְׂמֵתָר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְעִבּוּדָה זָרָה¹¹, או שְׂמֵתָר לְהוֹצִיא מְרֻשׁוֹת לְרֻשׁוֹת בְּשֶׁבֶת¹², או שְׂמֵתָר לְבֹא עַל שׁוּמְרַת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם¹³ - הָרִי אֵלָיו כְּמִי שְׁאֲמָרוּ: אֵין שֶׁבֶת בְּתוֹרָה, או אֵין עִבּוּדָה זָרָה בְּתוֹרָה, או אֵין נְדָה בְּתוֹרָה, שְׁעָקְרוּ כָּל הַגּוֹף, וְאֵין זוּ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה שְׁגָגַת הוֹרָאָה אֵלֹא שְׂכַחְהָ¹⁴. לְפִיכֵן פְּטוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן, וְכָל הַעוֹשֵׂה עַל פִּיהֶן חַיִּב חֲטָאת בְּפָנָיו עֲצוּמוֹ. אֲבָל אִם טָעוּ וְהוֹרוּ וְאֲמָרוּ: הַמּוֹצִיא מְרֻשׁוֹת לְרֻשׁוֹת הוּא שְׂחֵיב, שְׁנֵאֲמַר: אֵל יֹצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, אֲבָל הַזּוֹרֵק או הַמּוֹשִׁיט¹⁵ מִתָּר, או שְׁעָקְרוּ אֵב מֵאֲבוֹת מְלֹאכּוֹת¹⁶ וְהוֹרוּ שְׁאֵינָה מְלֹאכָה - הָרִי אֵלָיו חַיִּבִין¹⁷. וְכֵן אִם טָעוּ וְאֲמָרוּ: הַמְּשַׁתַּחֲוֶה לְעִבּוּדָה זָרָה בְּפִשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלָיִם הוּא הַחַיִּב, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ: לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר, אֲבָל הַפּוֹרֵעַ עַל הָאֶרֶץ וְלֹא פִשְׁט יָדָיו וְרַגְלָיו הָרִי הוּא מֵתָר - הָרִי אֵלָיו חַיִּבִין¹⁸. וְכֵן אִם טָעוּ וְאֲמָרוּ: הַבָּא עַל שׁוּמְרַת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם שְׂרָאָתָה דָם בַּיּוֹם הוּא חַיִּב, שְׁנֵאֲמַר: כָּל יָמֵי זִבְחָה, אֲבָל רָאָתָה בְּלִילָה מֵתָר לְבֹא עָלֶיךָ¹⁹; וְכֵן אִם הוֹרוּ וְאֲמָרוּ, שְׂמֵי שְׂפָרְשָׁה אֶשְׁתּוּ נְדָה בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ מֵתָר לְפָרֵשׁ מִמְּנָה כְּשֶׁהוּא מְתַקְּשָׁה²⁰ - הָרִי אֵלָיו חַיִּבִין²¹. וְכֵן אִם טָעוּ וְאֲמָרוּ, שְׂהָאוֹכֵל דָם שְׂחֵיב הוּא הַחַיִּב, אֲבָל הָאוֹכֵל דָם הַלֵּב מֵתָר - הָרִי אֵלָיו חַיִּבִים²². וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּטַעֲוִיּוֹת אֵלָיו, אִם הוֹרוּ בְּהֵן וְעָשׂוּ רַב הַקְּהָל עַל פִּיהֶן - פְּטוּרִין, וְכֵיִת דִּין מְבִיאֵין קֶרְבָּן עַל שְׁגָגָתָן.

7) משנה, שם ג, ב. 8) של איסור. 9) דברי רב יהודה

מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו. והב"ד הורו שכל החלב שע"ג הקיבה מותר באכילה (שער יוסף ג, א). (67) צ"ל על דעתו (מעשה רקח). (68) משנה הוריות ב. "הורו ב"ד, וידע אחד מהן שטעו או תלמיד והוא ראוי להוראה והלך ועשה על פיהן וכו' הרי זה חייב (=קרבן לעצמו) מפני שלא תלה בב"ד", ובגמרא שם: אמרו שחשב שמצוה לשמוע מב"ד אף-על-פי שידע שהם טועים. ולפיכך אינו נחשב לתולה בב"ד, שהרי ידע שהם טועים, וגם אינו מזיד שהרי טעה שמצוה לשמוע דברי חכמים, וחייב קרבן לעצמו. (69) כלומר, אם היו החוטאים מחצית הקהל, אינו מצטרף זה אליהם לעשותם רוב הקהל. (70) בגמרא שם אמרו על דברי המשנה: "וידע אחד מהן שטעו או תלמיד וראוי להוראה", שצריך להיות או גמיר (=למד הדבר) או סביר (=מבין דבר מתוך דבר), אבל אם הוא לא גמיר ולא סביר (=עם הארץ"), הרי הוא תולה בבית-דין. (71) ב"ד, להתיר חלב הקיבה. (72) של היתר. (73) תיבה זו מיותרת, ובכ"י תימן איננה. (74) אלא חשב שזהו שומן. (75) קרבן בפני עצמו, כאיכא-דאמרי אמר רבא שם. שאם נתחלף לו חלב בשומן ואכלו חייב. (76) להשלים, שיהיו החוטאים רוב קהל (שם). (77) כן הוא בגמרא שם. (78) בגמרא שם: אמרו: "זה הכלל, התולה בעצמו חייב - הרבות מבעט בהוראה". ומפרש רבינו שהוא האומר שאינו צריך להוראתן, אלא הוא עצמו יודע שזה מותר (כסף-משנה, וקרית ספר). (79) משנה שם. (80) שיהיו רוב. "וזה דבר פשוט" (כסף-משנה).

ו. הורו בית דין להתיר דָּבָר הָאֲסוּר בְּדוּדוֹן⁸¹, וְעָשׂוּ הַקְּהָל עַל פִּיהֶם בְּשֶׁגָגָה - בֵּית דִּין פְּטוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְזִידִין⁸², וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם חַיִּב קֶרְבָּן בְּפָנָיו עֲצוּמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹגֵג⁸³. הוֹרוּ בֵּית דִּין בְּשֶׁגָגָה, וְיָדְעוּ הַקְּהָל שְׂטָעוּ⁸⁴ וְשָׂאִין רְאוּי לְקַבֵּל מֵהֶן⁸⁵, וְאֵף עַל פִּי כֵן עָשׂוּ הַקְּהָל עַל פִּיהֶם - אֵלָיו וְאֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן⁸⁶. בֵּית דִּין פְּטוּרִין - שֶׁהָרִי לֹא עָשׂוּ הַקְּהָל מִפְּנֵי הוֹרָאָתָן שֶׁהִטְעַמְתֶּם; וְכָל הַעוֹשִׂים פְּטוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן - מִפְּנֵי שְׂמִזְדִּין הֵם⁸⁷, שֶׁהָרִי יָדְעוּ שְׂטָעוּ וְשָׂאִין רְאוּי לְעֲשׂוֹת.

81) שידעו שהדבר אסור ואף-על-פי-כן הורו להתיר. 82) והרי נאמר (ויקרא ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו", בעיני שוגגין בב"ד (רש"י הוריות ד: במשנה). "ואעפ"י שמשל ציבור היה בא, הואיל ולשם ב"ד היה בא, פטורין, שהרי מזידין הם ואין מקום לקרבן הבא על שמים" (מאירי שם). 83) משנה שם ד: "הורו ב"ד וכו' מזידין ועשו שוגגין מביאין (=כל אחד ואחד מן הקהל) כשבה ושעירה". 84) ה"ב"ד. (85) כלומר, ידעו גם שבמקום טעות אין מצוה לשמוע דברי חכמים. (86) משנה שם: "שוגגין (=הב"ד) ועשו (=הקהל) מזידין, הרי אלו פטורין". (87) ואין הקרבן בא אלא על השוגג, ראה למעלה פ"א הלכה א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מוקשה, ראה למעלה פ"ה ה"ז, ופ"ד מהל' איסורי ביאה הי"א, כי אסור לפרוש כשהוא מתקשה, כשפירסה אשתו נדה בשעת תשמיש. והוא במשנה שם ח, ב: "חייבין על עשה ועל לא-תעשה שבנדה כו' פרוש מן הנדה", וראה בפירוש המשניות שם. (21) שאין הצדוקים מודים בו, וזו הוראה של קיום מקצת וביטול מקצת. (22) ודבר זה אין הצדוקים מודים בו. וכן מוכח מדברי הגמרא (הוריות ג.) "מיעוט בחלב ומיעוט בדם, מהו". ועיי"ש ב'תוספות' שהקשו הלא דם הוא דבר שהצדוקים מודים בו, ולדברי רבינו אתי שפיר ('הר המוריה').

ג. הוֹרוּ בֵּית דִּין שֶׁיֵּצֵא הַשָּׁבֶת, לְפִי שְׁנֵתְפִסִּית הַחֲמָה²³ וְדַמְוִה²⁴ שֶׁשָּׁקְעָה חֲמָה²⁵, וְאַחַר כֵּן זָרְחָה²⁶ - אֵין זו הוֹרָאָה²⁷ אֶלָּא טְעוּת²⁸, וְכָל שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה חֵיב, אֲבָל בֵּית דִּין פְּטוּרִין. וְכֵן אִם הִתִּירוּ בֵּית דִּין אֶשֶׁת אִישׁ לְהַנְשֵׂא, לְפִי שֶׁהֵעִידוּ בְּפִינָהּ²⁹ שְׁמַת בְּעֵלָה, וְאַחַר כֵּן בָּא בְּעֵלָה - אֵין זו הוֹרָאָה³⁰ אֶלָּא טְעוּת³¹, וְהָאִשָּׁה וּבְעֵלָה הָאֲחֵרוֹן חֵיבִין חֲטָאת עַל שְׁגָגָתָן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא פְּזָה.

(23) בעננים. (24) נדמה היה להם. (25) ועשו רוב העם מלאכות האסורות בשבת. (26) החמה, והתברר שחיללו את השבת. (27) בשוגג. (28) ואין זה "העלם דבר", יבמות צב, א. וכרבא נגד רב נחמן שהוא בתרא (כסף-משנה). (29) עדים הנאמנים להעיד שמת בעלה (ראה פי"ב מהל' גירושין ה"ו). והיינו "נשאת על-פי בית-דין" שבמשנה (יבמות פז, ב). אבל אם העידו עליו שני עדים כשרים, אין זה "נשאת על-פי בית-דין" ואין כאן שום חידוש שחייבת קרבן. (30) בשוגג. (31) ואין זה העלם דבר, במשנה יבמות שם: "ניסת על-פי ב"ד, תצא ופטורה מן הקרבן" ובברייתא שם צב, א: "רבי אליעזר אומר, יקוב הדין את ההר ותביא (האשה שנשאת ע"פ ב"ד) חטאת שמינה". ובגמרא שם, אמר זעירי, וכן רבא "ליתא (= אין אנו פוסקים) למתניתין (שכתוב בה שהיא פטורה) מדתנא בי מדרשא וכו' שאין זו הוראה אלא טעות". ובאמת הלכה זו מיותרת, שהרי כל הסוגיא הנ"ל היא לפי מי שסובר "יחיד שעשה בהוראת ב"ד, פטור", אבל לפי מה שפסק רבינו (למעלה ה"ב ופי"ג ה"א) ש"יחיד שעשה בהוראת ב"ד, חייב" - אין צריך לטעם זה משום שהיא "טעות", שהרי אפילו לא היתה זו הוראה מעליא, גם כן היו שניהם חייבין, וראה 'משנה למלך' ואור שמח' - כאן, ו'לחם משנה' למעלה פ"ה ה"ה.

ד. בֵּית דִּין שֶׁהוּרוּ בְּשָׁגָה וְשָׁכְחוּ עֲצָמוּ שֶׁל חֲטָא שְׁהוּרוּ בו, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן יוֹדְעִים בְּרֹדְאֵי שֶׁחֲטָאוּ בְּשָׁגָה³², וְאָף עַל פִּי שֶׁהֵעֵם מוֹדְעִין אוֹתָן וְאוֹמְרִים לָהֶן: בְּכֶן וְכֶן הוֹרִיתֶם לָנוּ³³ - הֵם פְּטוּרִין, וְהַעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם חֵיבִין בְּפִנֵּי עֲצָמָן; שְׁנֵאמַר: וְנִדְעָה חֲטָאת אֲשֶׁר חֲטָאוּ עֲלֵיהָ - לֹא שֶׁיִּוְדְעוּ אוֹתוֹ הַחוֹטְאִים³⁴. פִּיצָה? שָׁגָגוּ וְהִתִּירוּ חֵלֵב שֶׁעַל גְּבִי

אמר שמואל, שם ד, א: "שאיין ב"ד חייבין (קרבן) העלם דבר של ציבור) עד שיוורו (בשוגג) בדבר שאין הצדוקים מודים בו (כלומר, שאינו מפורש בתורה), אבל בדבר שהצדוקים מודים בו (שהוא מפורש בתורה) פטורין, מאי טעמא זיל קרי בי רב הוא", וראה להלן. (10) כלומר, רק באופן זה יהיו ב"ד חייבין וכו'. (11) שלא התירו איסור עבודה-זרה בכללה, אלא השתחוויה בלבד. ואיסור השתחוויה לעבודה-זרה מפורש הוא בתורה, שנאמר (שמות לד, יד) "לא תשתחוה לאל אחר" (הוריות ד.). (12) כלומר, מרשות היחיד לרשות הרבים. וגם זה מפורש בתורה, שנאמר (שם טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (הוריות שם, לפי נוסחא אחרת. וראה בדברי רבינו להלן), כאילו נאמר "אל יוציא איש וגו'", (וראה בעירובין יז: שהפסוק הזה עוסק באיסור יציאה חוץ לתחום, וכן הוא בפכ"ז מהל' שבת ה"א, וב'ספר המצוות' לא-תעשה שכא). (13) התבאר בפ"ו מהל' איסורי ביאה ה"א-ז. ונקראת כן משום שצריכה לשמור "מים נקיים" כמספר הימים שראתה דם, ודבר זה מפורש בתורה שנאמר (ויקרא טו, כח) "וספרה לה" - מלמד שסופרת יום כנגד יום (הוריות, שם). (14) כן הוא בפירוש המשניות, שם. והוסיף על זה, שם: "והוא ענין אמרם (בגמרא שם ד.) זיל קרי בי רב הוא". ורש"י שם פירש: "כיון דאפשר לו ללמוד ולידע, לא הוי שוגג מעליא, וקרוב למזיד הוי". (15) שהוא בעצמו אינו מוציא את ההפץ מרשות לרשות, אלא זורקו או מושיטו והוא עצמו נשאר במקומו. וזה אינו מפורש בתורה, שהרי לא נאמר אלא: "אל יצא איש ממקומו". (16) שאינם מפורשים בתורה. (17) בגמרא שם ד, ב: "בעי רב יוסף, אין חרישה בשבת מהו, מי אמרין כיון דקא מודו בכולהו מילתא, כביטול מקצת וקיום מקצת דמי, או דילמא כיון דקא עקריין ליה לחרישה כל עיקר - כעקירת גוף דמי", וסובר רבינו כי כל שאלתו של רב יוסף אינה אלא על החרישה המפורשת בתורה, שנאמר (שמות לד, כא) "בחריש ובקציר תשבות" (ראה במנחות עב. שפסוק זה לענין שבת. ועיי" פ"א מהל' שמיטה ויובל ה"א, ובפירוש המשנה לרב נתן אב הישיבה, שביעית פ"א הערה 52). אבל אב מלאכה ממלאכות אחרות, שאינו מפורש בתורה, פשוט הוא שאין זה נחשב כ"אם למבטל מקצת ומקיים מקצת וחייבים. וצריך לומר שרב יוסף לית ליה הא דשמואל, דאמר אין חייבין עד שיוור בדבר שהצדוקים מודים בו, ולפיכך שאל על זה (תוספות הרא"ש שם). אולם לדעת רבינו שפסק כשמואל - אין זו בעיא כלל, ואם הורו שאין חרישה בשבת, אין זו הוראה, שהרי כתוב מפורש: "בחריש ובקציר תשבות". וראה ב'מאירי' שם, ב'כסף משנה' ו'לחם משנה', ב'חפץ ה" ו'שער יוסף'. (18) וזהו מקיים מקצת ומבטל מקצת, בדבר שאין הצדוקים מודים בו, שהשתחוויה משמע לצדוקים רק כפישוט ידים ורגלים, כמו שנאמר (בראשית יט, א) "וישתחו אפים ארצה" (שם ד.). (19) וזהו מבטל מקצת ומקיים מקצת, בדבר שאין הצדוקים מודים בו, שהצדוקים משמע להם שהאיסור אינו אלא אם ראתה דם ביום, אבל ראתה דם כלילה אינה אסורה (שם בגמרא). (20) כשהאבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום חמישי א' תשרי ~

פֶּרֶק הַמִּשְׁחָה עֲשָׂרִי

1) יבאר אימתי יהיה חייב הכהן המשיח פר על שגגתו, וכזה משיח שנסתפק לו אם שגג שגגה זו עם המעשה.

א. פָּכַר בְּאֲרוֹנוֹ, שְׁפָל שְׁגָגָה שֶׁהִדְיוּט מִבֵּיא עֲלֶיהָ חֲטָאת הַקְּבוּעָה כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה, אִם שְׁגַג בְּהַ הַנְּשִׂיא - מִבֵּיא שְׁעִירָה², וְאִם שְׁגַג בְּהַ כֶּהֵן מְשִׁיחַ³ - מִבֵּיא פֶּרֶ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שֶׁכֶּהֵן מְשִׁיחַ מִבֵּיא פֶּר עַל שְׁגָגָתוֹ? כְּשֶׁטָּעָה בְּהוֹרָאת עֲצֻמוֹ⁵, וְעָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּשִׁגְגַת הוֹרָאת⁶ לְבִדְהָ⁷. וְהוּא שִׁיחָה חֲכָם מִפְּלֵא⁸. שְׁנֵאמַר: אִם כֶּהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחְטָא לְאִשְׁמַת הָעָם - הָרִי מְשִׁיחַ כְּצָבוֹר: מָה הַצָּבוֹר, שֶׁהֵן בֵּית דִּין, אֵינֶן חֲיִבִּין בְּקָרְבָן עַד שִׁיחָה חֲכָמִים רְאוּיִין לְהוֹרָא, וְיִטְעוּ בְּהוֹרָא, וְיַעֲשׂוּ הַעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם, וְיִוְרוּ לְבִטֵּל מִקְצַת וְלִקְצֵם מִקְצַת, כִּף הַמְּשִׁיחַ כְּכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ⁹.

2) נאמר (ויקרא ד, כב-כג) "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". (3) "כהן גדול שנמשח בשמן המשחה ולא המרובה בכגדים". (4) שנאמר (שם ו, ג) "אם כהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר תמים לה' לחטאת". (5) שהורה לעצמו בטעות כי דבר זה מותר. (6) משנה הוריות ו: רז: "הורה כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג מביא פר וכו' שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בית דין לציבור, אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה, וכן המשיח". ודבר זה נלמד (שם ו: 1) ממה שנאמר כהן משיח (שם) "לאשמת העם", הרי משיח כציבור, אבל אם לא הורה לעצמו להתיר אלא שגג ועשה בלי הוראתו להתיר, אינו מביא כלל קרבן. (7) שאם הורה עם בית דין, הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה - הרי זה פטור. (8) אבל אם אינו מופלא אין הוראתו הוראה מעליא. ומופלא הוא שהוסמך להוראה, כמו מופלא שבבית דין אצל זקן ממרא, אבל לא צריך שיהיה ראש ישיבה כמו במופלא שבבית דין שבמשנה ד: "או שלא היה מופלא של בית דין". (9) ענין "שיבטל מקצת ויקיים מקצת". וברור כי אינו חייב אלא בדבר שאין הצדוקים מודים בו, כדין הצבור. וכן נראה מדברי רבינו להלן (הלכה ב). שהדגים רק בזורק מרשות לרשות, ולא במוציא מרשות לרשות.

ב. פִּיצַד¹⁰? כֶּהֵן מְשִׁיחַ שֶׁטָּעָה בְּהוֹרָא לְעֲצֻמוֹ וְדָמָה שֶׁהִזְזִיק מְרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת בְּשִׁבְתָּ מִתָּרִי, וְזָרַק מְרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת וְהוּא תוֹלָה בְּהוֹרָאתוֹ לְעֲצֻמוֹ - כְּשִׁינְדַע לוֹ חֲטָאוֹ יָבִיא פֶּר לְחֲטָאת. אָבָל אִם לֹא תִלָּה בְּהוֹרָאתוֹ, אָלֵא שְׁגַג וְזָרַק בְּשִׁגְגָה, אוֹ שִׁתְּלָה

הַקְּבָה וְאָכְלוּהוּ רַב הָעָם, וְאַחַר שִׁינְדַעוּ שֶׁשְׁגָּו בְּהוֹרָא וְשִׁתְּלָה דְּכָר שֶׁחֲכָבִים עַל זְדוֹנוֹ כְּרַת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה נִסְתַּפֵּק לָהֶם אִם מִקְצַת הַחֲלָבִים הַתִּירוֹ אוֹ מִקְצַת הַדָּמִים הַתִּירוֹ - הָרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין, וְכָל מִי שֶׁאָבָל מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה.

32) כלומר, שהורו בשוגג. (33) והם עצמם לא נזכרו אפילו לאחר שהודיע להם. (34) ברייתא, הוריות ה, א: "תנו רבנן, ידעו שהורו וטעו מה הורו, יכול יהיו חייבין, ת"ל ונודעה החטאת - ולא שיודעו החוטאין". ורבינו גרס שם "שיודעו" (ולפני רש"י היתה הנוסחא: "שידעו", עיי"ש).

ה. בֵּית דִּין שֶׁהוּרִי בְּשִׁגְגָה וְנוֹדַעָה לָהֶם שְׁגָגָתוֹ, בֵּין שֶׁהִבִּיאוּ בְּפֶרְתָן בֵּין שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ, כָּל הַעוֹשֶׂה כְּפִי הוֹרָאתוֹ שֶׁשִׁפְטָה בְּרַב הַצָּבוֹר³⁵ מֵאַחַר שִׁינְדַעוּ³⁶ - הָרִי זֶה מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי³⁷; הוּאִיל וְהָיָה לוֹ לְשֶׁאֵל בְּכָל עַת עַל דְּכָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּבֵית דִּין וְלֹא שֶׁאֵל - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֲטָא אוֹ לֹא חֲטָא³⁸. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים³⁹? בְּמִי שֶׁהָיָה עִם בֵּית דִּין בְּמִדְיָנָה; אָבָל מִי שֶׁרָאָה הַהוֹרָאָה וְהִלֵּךְ לְמִדְיָנָה אַחֲרָת, אָף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה אַחַר שִׁינְדַעוֹ - פְּטוּר, מִפְּנֵי שִׁתְּלָה כֶּהֵן וְהָרִי אֵי אֲפֻשֶׁר לוֹ לְשֶׁאֵל⁴⁰. וְלֹא עוֹד, אָלֵא הַנְּבַחֵל לְצֵאתוֹ⁴¹, אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא יָצָא לְדִרְף, וְעָשָׂה עַל פִּיהֶם מֵאַחַר שִׁינְדַעוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁴².

35) כלומר, שעשו רוב ציבור, אבל אם לא עשו רוב ציבור - חייבים היחידים להביא כל אחד ואחד, חטאת קבועה (למעלה פ"ב ה"ב, ופ"ג ה"א). (36) כלומר, מכיון שנודע אח"כ לב"ד שטעו וחזרו מהוראתן. (37) כרבי אליעזר, במשנה שם ג, ב - האומר "ספק", כלומר, שהוא ספק תולה בב"ד וספק תולה בעצמו, ופירשו בגמרא שם, שכוונת רבי אליעזר לחייבו באשם תלוי. (38) שחייב באשם תלוי. ושם גמרא: "א"ר זירא, משל דרבי אליעזר למה הדבר דומה, לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן ונודע לו, שמביא אשם (תלוי)". (39) שחייב אשם תלוי, משום שהיה לו לשאול. (40) במשנה שם: "איזהו ספק (כלומר, למי מחייב רבי אליעזר אשם תלוי) ישב לו בתוך ביתו חייב, הלך לו למדינת הים פטור, אמר רבי עקיבא מודה אני בזה (בהולך למדינת הים) שהוא קרוב לפטור מן החובה. (41) כלומר, הממהר ללכת למדינה אחרת. (42) כרבי עקיבא ולא כבן עזאי (שם ד). שמכיון שהוא טרוד, לא היתה לו שום אפשרות לשמוע שחזרו הב"ד מהוראתם, והוא נחשב לתולה בב"ד שהוא פטור (רש"י שם). וידוקא שעשה אחר שחטאו רוב הקהל על-פי ב"ד (ראה למעלה בתחילת ההלכה), אבל אם עשה זה ולא חטאו רוב הקהל - מביא חטאת יחיד, שהרי פסק למעלה (פ"ב ה"ב, ופ"ג ה"א) יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב" (השגות הראב"ד).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהֵם בְּהוֹרָאָה, אָף עַל פִּי שְׁעֵשׂוֹ²² עַל פִּי הַהוֹרָאָה הַזֹּאת שִׁטְעוּ בִּה²³, הוֹאִיל וְלֹא סִמְךָ²⁴ בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה עַל הוֹרָאָתוֹ לְבַדָּה אֲלֵא עַל הוֹרָאָתוֹ עִם הוֹרָאָת בֵּית דִּין²⁵ - הָרִי זֶה פְּטוּר וְאִין צְרִיךְ לְהַבִּיא כַּפָּרָה בְּפִנְי עֲצָמוֹ²⁶. אֲלֵא אִם הָיוּ בֵּית דִּין מְבִיאִין קָרְבָן - מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּכֻלָּל הַצְּבוּר²⁷; וְאִם הָיוּ הַעוֹשִׂים הֵם הַמְּבִיאִים קָרְבָן²⁸ - הוּא אֵינוֹ מְבִיא קָרְבָן, שְׁהָרִי אִין צְרִיךְ כַּפָּרָה בְּפִנְי עֲצָמוֹ²⁹.

(21) כלומר, הורו בית דין בשוגג להתיר וגם הכהן המשיח הצטרף עמהם בשוגג בהיתר זה. (22) הקהל וכן הכהן המשיח. (23) הכהן המשיח ובית-הדין. (24) הכהן המשיח. (25) היינו, שהיה אחד מהסנהדרין או שעל כל פנים ידע מהוראת בית דין. אבל אם לא ידע כלל מהוראת בית דין חייב קרבן בפני עצמו. (26) שזה נחשב לשגגת מעשה לבד בלי שגגת הוראה ואינו מחוייב. (27) משנה שם ז. "הורה עם הצבור (=בית-דין) ועשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור". ובברייתא שם נלמד ממה שנאמר בכהן משיח (ויקרא שם, ג) "על חטאתו אשר חטא", הא כיצד חטא בפני עצמו מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור. (28) כגון שלא עשו רוב הקהל, שכל אחד ואחד מביא קרבן יחיד לעצמו. (29) שהרי זה כשגג במעשה בלבד בלי הוראה.

ה. הוֹרָה עִם בֵּית דִּין בְּשִׁגְגָה, וְשִׁגְגוּ הֵם בְּדָם וְהוּא בְּחֻלְב - אֵינוֹ מִתְּכַפֵּר לוֹ עִם הַצְּבוּר, אֲלֵא מְבִיא פֶר לְעֲצָמוֹ.

ו. כִּהֵן מְשִׁיחַ וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שִׁגַּג שִׁגְגָה זו, שְׁהִיא שִׁגְגַת הוֹרָאָה עִם הַמַּעֲשֵׂה, אוֹ לֹא שִׁגַּג אוֹתָהּ - אֵינוֹ מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּה צְבוּר³⁰ שְׁאִינֶן מְבִיאִין אֶשֶׁם תְּלוּי עַל לֹא הוֹדַע שֶׁל שִׁגְגַת הוֹרָאָה. אֲבָל הַנְּשִׂיא, אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אוֹ לֹא חָטָא - מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי פְּשָׁאָר הַהִדְיוּטוֹת, מִפְּנֵי שְׁאִין שִׁגְגָתוֹ תְּלוּיָהּ בְּהוֹרָאָתוֹ³¹. אִי זֶהוּ נְשִׂיא הָאָמוּר בְּתוֹרָה? זֶה מְלַךְ, שְׁאִין עָלָיו רְשׁוֹת מֵאֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל וְאִין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ בְּמַלְכוּתוֹ אֲלֵא ה' אֲלֵהִיו³². בֵּין שְׁהִיָּה מִבֵּית דָּוִד אוֹ מִשְׁאָר שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הָיוּ מְלָכִים רַבִּים וְאִין אֶחָד מֵהֶן עוֹבֵד אֶת חִבְרוֹ - פֶּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן מְבִיא שְׁעִיר עִזִּים עַל שִׁגְגָתוֹ³³. וְאִי זֶהוּ כִּהֵן מְשִׁיחַ? זֶה כִּהֵן גְּדוּל שִׁנְמִשָּׁח בְּשִׁמּוֹן הַמְּשֻׁחָה, לֹא הַמְּרַבֵּה בְּבָגְדִים³⁴.

(30) כלומר, דינו בזה כדין הציבור. (31) והרי הוא בכלל מה שנאמר "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג" - מי שחטאו בשגגה, חייב. (32) משנה שם י. "איזהו נשיא זה מלך שנאמר (שם ד, כב) מכל מצוות ה' אלוקיו - שאין על גביו אלא ה' אלוקיו". (33) ברייתא שם: "מלכי ישראל ומלכי בית דוד, אלו מביאין לעצמם ואלו מביאים לעצמם"

בְּהוֹרָאָתוֹ וְלֹא הָיָה חֶכֶם מִפְּלֵא¹², אוֹ שְׁעָקָר פֶּל הַגּוֹף בְּהוֹרָאָתוֹ¹³ לְעֲצָמוֹ, אוֹ שִׁשְׁגַּג בְּהוֹרָאָתוֹ לְבִטּוֹל מְקַצָּת, וְלֹא עָשָׂה וְהוּא סוֹמֵךְ עַל הוֹרָאָתוֹ, אֲלֵא עָשָׂה בְּשִׁגְגָה אַחֲרָת¹⁴, אוֹ שְׁהִיָּה מְזִיד בְּהוֹרָאָה וְשִׁגְגַת בְּמַעֲשֵׂה¹⁵ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִקָּרְבָן פֶּלֶל; שְׁדִינוֹ לְהוֹרָאָת עֲצָמוֹ פְּדִין הַקֶּהֱל לְהוֹרָאָת בֵּית דִּין לְכָל דָּבָר. הוֹרָה לְעֲצָמוֹ וְשִׁכַח מֵאִי זֶה טַעַם הוֹרָה, וּבְשַׁעַת מַעֲשֵׂה אָמַר: הָרִינִי עוֹשֵׂה עַל דַּעַת הוֹרָאָתִי - הָרִי זֶה מְבִיא פֶר חֲטָאָת¹⁶.

(10) חייב כהן משיח להביא פר לחטאת. (11) אבל אם הורה שהמוציא מרשות לרשות בשבת מותר - אינה הוראה, כמפורש למעלה. (12) שם ז. שהוראתו אינה כלום. (13) משנה שם. "שאין בית דין חייבין עד שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח". (14) כלומר, הורה להתיר חלב הקיבה, ועכשיו רוצה לאכול של היתר ונתחלף לו ואכל בשוגג חלב הקיבה. (15) וכגון שידע שהתיר במזיד מטעם שאינו נכון, וכשבא מעשה לידו שכח זדונו וסבר שמתעם נכון הורה ואכלו בחזקת היתר. (16) משנה שם "שוגג ועשה שוגג מביא פר", ובגמרא שם: "אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שהורה ושכח מאיזה טעם הורה ובשעה שטעה אמר הריני עושה על דעת הוראתי".

ג. הוֹרָה לְעֲצָמוֹ לְבִטּוֹל מְקַצָּת וְלִקְיָים מְקַצָּת בְּעִבּוּדָה זָרָה¹⁷ וְעָשָׂה כְּפִי הוֹרָאָתוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁעִירָה פְּהִדְיוּט¹⁸. וְהוּא שִׁשְׁגַּג בְּהוֹרָאָה¹⁹, כְּמוֹ שְׁבִאָרְנוּ. שְׁאִין הַכֵּהֶן הַמְּשִׁיחַ חֲזָב קָרְבָן אֲלֵא בְּהַעֲלֵם דָּבָר בְּהוֹרָאָה עִם שִׁגְגַת הַמַּעֲשֵׂה כְּצְבוּר; אֲבָל אִם שִׁגַּג בְּמַעֲשֵׂה בְּלִבְד בְּלֹא הוֹרָאָה, בֵּין בְּעִבּוּדָה זָרָה בֵּין בְּשָׂאָר מִצְוֹת - אֵינוֹ מְבִיא קָרְבָן פֶּלֶל²⁰.

(17) במשנה שם "שאין בית דין חייבין עד שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח, ולא בעבודת כוכבים עד שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת". (18) ברייתא (שם): "דתניא משיח בעבודת כוכבים וכו' ושווין שבשעירה וכו' מנלן דאמר קרא (במדבר טו, כז) ואם נפש אחת - אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח כולם נפש אחת הן". (19) משנה שם. "אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה וכן המשיח ולא בעבודת כוכבים אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה" ובמסקנת הגמרא שם אמרו כי מה שאמרו במשנה "וכן המשיח" מוסב גם על סוף המשנה "ולא בעבודת כוכבים וכו'". וכן דעת חכמים בברייתא שם ודלא כרבי. (20) "תנו רבנן ואם נפש אחת חטא מעם הארץ (ויקרא ד, כז) - פרט למשיח וכו' שיכול משיח על העלם דבר עם שגגת מעשה מביא פר, על שגגת מעשה לחודיה מביא כשבה ושעירה, תלמוד לומר מעם הארץ - פרט למשיח".

ד. הוֹרָה הַכֵּהֶן הַמְּשִׁיחַ עִם בֵּית דִּין²¹, וְשִׁגַּג הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) וכגון שחטאו רק מיעוט הקהל וכו'. (45) שנאמר (שם ד, כב-ג): "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים".

ט. נְשִׂיא שְׁנָצְטֵרַע - עֶבֶר מְנַשִּׂיאֹתוֹ⁴⁶, וְנְשִׂיא שְׁעֵבֶר מְנַשִּׂיאֹתוֹ - הָרִי הוּא פְּהִדְיוֹט⁴⁷. חֲטָא פְּשִׁהֵי נְשִׂיא וְעֵבֶר מְגַדְלָתוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁעִיר; שְׁנָאֲמַר: עַל חֲטָאֹתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא⁴⁸ - כְּשֶׁעַת חֲטָאֹתוֹ הוּא מְבִיא.

46) ברייתא וגמרא שם י. "תנו רבנן, אשר נשיא יחטא (שם, כב) וכו' - פרט לנשיא שנצטרע שנאמר (מלכים-ב טו, ה) "וינגע ה' את המלך ויהי מצורע עד יום מותו וישב בבית החפשיית ויורתם בן המלך על הבית". ומדקאמר בבית החפשיית מכלל דעד השתא עבד הוה", כלומר, נעשה חפשי מן המלכות, שכשהיה מלך היה כעבד, שהשררה היא כעבודות, שמוטל עליו עול ציבור. (47) במשנה שם ט: "וכן הנשיא שעבר מגדולתו, ואחרי כן וכו' כהדיוט" ובגמרא שם י. נלמד ממה שנאמר (שם) "אשר נשיא יחטא", כשהוא נשיא, אבל לא כשהוא הדיוט. (48) פסוק זה לא נאמר בנשיא, אלא בכהן משיח, וממנו למדו (שם י.) שכהן משיח שעבר ואחר כך חטא גם כן מביא פר.

י. כֹּהֵן מְשִׁיחַ או מְלֶךְ שֶׁחֲטָאוּ עַד שְׁלֹא נִתְמַנּוּ, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִדְרַע לָהֶם אֲלֵא אַחַר שְׁנִתְמַנּוּ - הָרִי אֵלוֹ פְּהִדְיוֹט; שְׁנָאֲמַר: אֲשֶׁר נְשִׂיא יִחְטָא, אִם הִפְהִן מְשִׁיחַ יִחְטָא - עַד שֶׁיִּחְטָא פְּשִׁהֵי נְשִׂיא וְכִשְׁהוּא מְשִׁיחַ. לְפִיכָךְ, אִם אָכַל סֶפֶק חֶלֶב כְּשִׁהוּא הִדְיוֹט⁴⁹, וְנִדְרַע לוֹ עַל סֶפֶקוֹ אַחַר שְׁנִתְמַנּוּ לִהְיוֹת כֹּהֵן גְּדוֹל⁵⁰ - הָרִי זֶה מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי⁵¹. אָכַל חֲצִי זֵית חֶלֶב כְּשִׁהוּא הִדְיוֹט וְחֲצִי זֵית כְּשִׁהוּא נְשִׂיא פְּהִעֵלִם אַחַת, או שְׁאָכַל חֲצִי זֵית כְּשִׁהוּא נְשִׂיא⁵² וְחֲצִי זֵית אַחַר שְׁעֵבֶר - אֵינוֹ מְצַטְרֵף וּפְטוּר⁵³. אָכַל חֲצִי זֵית כְּשִׁהוּא הִדְיוֹט, וְנִתְמַנּוּ וְעֵבֶר, וְאָכַל חֲצִי זֵית כְּשִׁהוּא הִדְיוֹט - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם מְצַטְרֵף אוֹ פְּכַר הַפְּסִיקָה הַנְּשִׂיאֹת⁵⁴.

49) שאם אכל אחר שנתמנה לכהן גדול, אינו מביא אשם תלוי. (50) כתב רק כהן גדול, שהרי המלך מביא אשם תלוי גם אם אכל אחר שנתמנה. (51) כיוון שהלכה כחכמים שהולכים אחר זמן החטא, פשוט הוא שמביא אשם תלוי. (52) [כאן נקט "נשיא" בדווקא, אבל ככהן משיח בוודאי מצטרף ומביא פר, שהרי גם אם אכל כזית לאחר שעבר - מביא פר, כמפורש למעלה בהלכה ין]. (53) ברייתא שם "מעם הארץ" פרט לנשיא שאינו מביא כשבה או שעירה כעם הארץ, ובגמרא אמר רב זביד הכא במאי עסקינן כגון שאכל חצי זית כשהוא הדיוט וחצי זית כשהוא נשיא. (54) בעיא בגמרא שם, אם מצטרפים לחייבו קרבן הדיוט, ולא איפשטא.

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת בְּסִיעֵתָא דְשְׂמִיא

וביאר שם בגמרא: "התם לא כייפי אהרדי" (מלך ישראל ומלך בית דוד אינם שולטים אחד על השני). (34) משנה שם. "ואיזהו המשיח המשוח בשמן המשחה לא המרובה בכגדים". "ומרובה בגדים הוא שלא נמשח בשמן המשחה אבל לבש שמונה בגדים ובלבשו אותם נתרבה על שאר הכהנים וכו' וכן היו כהני בית שני, שנעדר בו שמן המשחה". כי יאשיהו המלך גנו את צלוחית שמן המשחה.

ז. כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְעֵבֶר מְעַבְדָּתוֹ מִפְּנֵי מוֹם אוֹ זָקְנָה³⁵ וְכִיּוֹצֵא פִּהֵן³⁶ וְחֲטָא שְׁנָגְגָה זו³⁷ - מְבִיא פֶר עַל שְׁגָגָתוֹ. לְפִי שְׂאִין בֵּין פִּהֵן מְשִׁיחַ הַמִּשְׁמֵשׁ לְכֹהֵן מְשִׁיחַ שְׁעֵבֶר אֲלֵא פֶר יוֹם הַכַּפּוּרִים³⁸ וְעֵשִׂירִית הָאִיפָה שֶׁל כָּל יוֹם³⁹, שְׂאִין מְקָרִיב אוֹתָן אֲלֵא כֹּהֵן הַמִּשְׁמֵשׁ בְּכֹהֵן גְּדוֹלָה; אָכַל פֶּר הֶבֶא עַל כָּל הַמִּצְוֹת - שְׁוִים הֵם בּוֹ.

35) שהוא פסול לעבודה. (36) משנה שם ט: "משיח שעבר ממשיחותו ואחר כך חטא וכו' מביא פר" ובגמרא שם י. למדו זאת ממה שנאמר (שם, ג) "והקריב על חטאתו", מלמד שמביא חטאתו משעבר, ומפרשה רבינו גם בעבר מחמת מום, שכן אמרו שם יב: "בעא מיניה רבה מרב נחמן משיח שנצטרע מהו באלמנה, מידחא דחי או מיפטר פטר (פירוש: מדחא דחי מדברים שאי אפשר לקיימן כשהוא מצורע, אבל איסור אלמנה וכיוצא בה שאפשר לקיימה לא מדחי, או דילמא מפטר פטור מכל דין כהונה לגמרי והרי הוא מותר באלמנה, תוספות הרא"ש) - תנינא אין לי אלא שעבר מחמת קריו, עבר מחמת מומין מניין (=שאסור בכעולה) תלמוד לומר והוא". וסובר רבינו שהוא הדין לכל דיני כהונה גדולה. (37) שחייבו עליה כהן המשיח, כפר. (38) הוא הנאמר בויקרא טז, ג "בזאת יבוא אהרן אל הקודש כפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה". (39) זהו מנחת חבית כהן גדול שמביא כל יום שנאמר (שם ו, יג-טו) "זה קרבן אהרן ובניו וגו' עשירית האיפה סולת מנחה תמיד מחציתה בבוקר ומחציתה בערב וגו' והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה חק עולם".

ח. נְשִׂיא שְׁעֵשָׂה⁴⁰ עִם הַצֶּבֶר בְּהוֹרָאת בֵּית דִּין⁴¹ - הָרִי זֶה מִתְפַּפֵּר לוֹ בְּכֹלֵל הָעֵם⁴². שְׂאֵם הָיָה בֵּית דִּין הֵם שֶׁהִקְרִיבוּ עַל שְׁגָגָתוֹ⁴³ - כָּל הָעֵם וְהַמְּלֶךְ פְּטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ; וְאִם הָיָה הָעוֹשִׂים עַל פִּי בֵּית דִּין הֵם שֶׁחִיבִין בְּקָרְבָּן⁴⁴, וְהָיָה הַמְּלֶךְ מִן הָעוֹשִׂים - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁעִיר; שְׁשִׁעִיר נְשִׂיא מְקוּם כְּשִׁפָּה אוֹ שְׁעִירָה שֶׁל הִדְיוֹט הוּא עוֹמֵד⁴⁵.

40) עבירה בשוגג. (41) שהורו בית דין בשוגג להתיר דבר האסור. (42) בקרבן פר העלם דבר של ציבור שחייבין בית דין להביא מכל שבת ושבת. ברייתא שם ז. "נשיא חטא בפני עצמו מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור". (43) וכגון שחטאו רוב הקהל וכו'.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַלְבוֹת מְחֻסְרֵי כִפָּרָה

יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׂמֵקָרִיב הַזֶּבֶה בְּשֵׁטֶהָ קָרְבָן. (ב) שְׂמֵקָרִיב הַיּוֹלֶדֶת בְּשֵׁטֶהָ קָרְבָן. (ג) שְׂמֵקָרִיב הַזֶּבֶב פְּשִׁיטָהָ קָרְבָן. (ד) שְׂמֵקָרִיב מִצְרַע פְּשִׁיטָהָ קָרְבָן. וְאַחַר שְׂמֵקָרִיבו קָרְבָנוֹתֵיהֶן תִּגְמַר טְהָרָתָן. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלֵּי:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) יבאר כמה נקראים מחוסרי כפרה, וגר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו.

א. אַרְבַּעַה הֵן הַנְּקָרָאִין מְחֻסְרֵי כִפָּרָה: ²הַזֶּבֶה, ³וְהַיּוֹלֶדֶת, וְהַזֶּבֶב, ⁴וְהַמִּצְרַע. וְלָמָּה נִקְרָאוּ מְחֻסְרֵי כִפָּרָה? שֶׁכֵּל אֶחָד מֵהֶן, אָף עַל פִּי שֵׁטֶהָ מִטְמְאָתָּו ⁵וְטָבַל ⁶וְהָעֲרִיב שְׂמֻשׁוֹ, ⁷עַדֵּן הוּא חָסֵר, וְלֹא גָמְרָה טְהָרָתוֹ כְּדִי לֵאכֹל בְּקֻדְשֵׁי ⁸עַד שְׂיָבִיא קָרְבָּנוֹ, ⁹וְקִדְּם שְׂיָבִיא כִפָּרָתוֹ אֲסוּר הוּא לֵאכֹל בְּקֻדְשֵׁי ¹⁰, כִּמּוֹ שְׂבֻאֲרָנוּ בְּפִסְלוֹ הַמְקַדְּשִׁין ¹¹.

(2) משנה כריתות ח: (3) ראה להלן הלכה ו, איזו היא הזבה. (4) ראה להלן פ"ב, ה"א, איזהו הזב. (5) כלומר זב, זבה ומצורע שספרו שבעת ימי טהרה, והיולדת שעברו ארבעים יום מיום הלידה לזכר, ושמונים יום מיום הלידה לנקבה. (6) כל אחד מהם כרינו: היולדת, הזבה והמצורע שטבלו במקוה; והזב שטבל במעין, ראה תוספתא זבים פ"ג, ופ"א מהלכות מקוואות הלכה ה. (7) כלומר, שקע שמשו של יום שביעי, אצל זב, זבה ומצורע; ואצל יולדת ששקע שמשו של יום מ' לזכר ויום פ' לנקבה. (8) אע"פ שהוא טהור לאכילת תרומה (פ"ז מהלכות תרומות, ה"ב). (9) ראה להלן ה"ג פרטי דיני קרבנותיהם. (10) נגעים פ"ד משנה ג, ויבמות עד: "הביא כפרה אוכל בקדשים", ולמדו זאת (יבמות שם) ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן, אע"פ שטבל והעריב שמשו – אינו טהור לאכילת קדשים. (11) פרק יח הלכה יד.

ב. גַּר שֶׁמַּל וְטָבַל וְעַדֵּן לֹא הִבִּיא קָרְבָּנוֹ ¹², אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר לֵאכֹל בְּקֻדְשֵׁי עַד שְׂיָבִיא קָרְבָּנוֹ ¹³ - אִינוּ מִמְּחֻסְרֵי כִפָּרָה ¹⁴; שֶׁקָרְבָּנוֹ עָפְבוּ לְהִיּוֹת גַּר גְּמוּר וְלִהְיוֹת כָּכָל כְּשָׂרִי יִשְׂרָאֵל ¹⁵, וּמִפְּנֵי זֶה אִינוּ אוֹכְלֵי בְּקֻדְשֵׁי שְׂעִדִּין לֹא נִעְשָׂה כְּשָׂרִי יִשְׂרָאֵל ¹⁶, וְכִיּוֹן שְׂיָבִיא קָרְבָּנוֹ וְיִעְשֵׂה יִשְׂרָאֵל כְּשָׂר אוֹכְלֵי בְּקֻדְשֵׁי. הִבִּיא ¹⁷פְּרִידָה אֶחָת ¹⁸בְּשַׁחְרִית - אוֹכְלֵי בְּקֻדְשֵׁי ¹⁹לְעֶרְבֵי ²⁰, וְיָבִיא פְּרִידָה שְׁנִיָּה ²¹. שֶׁקָרְבָּנוֹ שָׁל גַּר עוֹלַת בְּהֵמָה אוֹ שְׂנִי בְּנֵי יוֹנָה אוֹ שְׂמֵי תוֹרִים ²² וְשִׁנְיָהֶן עוֹלָה ²³, כִּמּוֹ שְׂבֻאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת ²⁴.

(12) ראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה ה"ד והלכה ה, שאם

ירצה הגוי להכנס לברית, ולהסתופף תחת כנפי השכינה ולקבל עליו עול תורה, צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככס כגו יהיה לפני ה'" – "מה אבותיכם לא ננסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם – אף גר כן". (13) שם ח: "ת"ר גר מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קינו". (14) כחכמים במשנה שם. ולא כר' אליעזר בן יעקב, הסובר שגר מעוכב כפרה הוא. וסובר רבינו שהברייתא הנ"ל, שהוא אסור לאכול בקדשים היא גם לפי דעת חכמים החולקים על ר' אליעזר בן יעקב. ובפירוש המשניות שם כתב, שלדעת החכמים אין הקרבן אלא למצוה לכתחילה בלבד, ואינו מעוכב מלאכול בקדשים. (15) שם בגמרא.

(16) כלומר: לפיכך לא נמנה הגר עם מחוסרי הכפרה (שם). (17) הגר. ברייתא שם. (18) כלומר, תור אחת או בן יונה אחד, וראה להלן ה"ג שקרבנו שתי תורים או שני בני יונה. (19) ואע"פ שצריך להביא שנים – אינו מעוכב באכילת קדשים אלא האחד (שיטה מקובצת). (20) שהרי גר שנתגייר הרי הוא כפורש מן הקבר (פ"ו מהלכות קרבן פסח, הלכה ז) וצריך הזאה שלישי ושביעי (רש"י בפסחים צב). וגם הערב שמש (ראה בפ"א מהלכות פרה, הלכה א, ובהלכות קרבן פסח שם) וכן כתבו התוספות בזבחים צח: צט. ד"ה טבול יום, שבגר צריך הערב שמש ("הר המוריה"). (21) פירוש: ובלבד שיביא אפילו לאחר זמן את הפרידה השניה, שהרי אמרו בברייתא שם ט. "להביא פרידה אחת אי־אפשר", וכן כתב רש"י שם ח: ד"ה אוכל בקדשים. (22) שם. (23) אע"פ שכל הקניין שבתורה אחד חטאת ואחד עולה – כאן שתיהן עולות, משום שנאמר (במדבר טו, יד) "וכי יגור אתכם גר וגו' ועשה אשה ריח נחוח לה", כאשר תעשו כן יעשה", ודרשו (שם) איזהו דבר שכולו לה', הוי אומר זה עולת העוף (=שהרי עולת בהמה עורה לכהנים). ואע"פ שבקבלת התורה נאמר: "ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים" (שמות כד, ו) – נאמר כאן בגר (במדבר שם, טו): "ככם כגו יהי לכם" – לכם הקשתיו, ולא לקרבנותיכם" – כלומר, במקצת הקשתיו. ומסתבר שלעולה הוקש, שכולה לה' (רש"י שם). ועיין בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות, ה"ו, שהביא רבינו עולה ושלמים. (24) שם.

ג. הַזֶּבֶב וְהַזֶּבֶה - קָרְבָּן כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׂמֵי תוֹרִים אוֹ שְׂנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאֵת ²⁵. וְהַיּוֹלֶדֶת - קָרְבָּנָהּ כְּבֶשֶׂת עוֹלָה וְכֵן יוֹנָה אוֹ תוֹר חֲטָאֵת ²⁶. וְאִם אֵין יָדָה מִשְׁגָּת ²⁷ - מְבִיאָה שְׂמֵי תוֹרִים אוֹ שְׂנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאֵת ²⁸. וְהַמִּצְרַע - קָרְבָּנוֹ שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׂים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם וְכִבְשָׂה לְחֲטָאֵת ²⁹. וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת ³⁰ - מְבִיא קָן ³¹, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאֵת, וְכִבְשָׂה לְאֶשֶׁם ³².

(25) כן מפורש בתורה אצל זב (ויקרא טו, יד-טו) ואצל זבה (שם, כט-ל). (26) שם יב, ו. (27) להביא כבש. (28) שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוולדות הראשונות, ת"ל תביא" (ראה כס"מ כאן) - אין זה אלא אם עבר זמן רב ולא הביאה קרבנותיה, ואחרי כן ילדה. אבל אם ילדה נקבה וחזרה והפילה תוך פ', ושוב חזרה והפילה תוך פ' לשניה (כמו שמדובר בנויר סד:) שזה חשוב כלידה אחת, ואין מביאה אלא קרבן אחד, ולפיכך אם הביאה תוך מלאת של השלישית קרבן על שתי הלידות הראשונות, שזהו אחרי מלאת שלהם, לא יצאה ידי חובה. וראה בהשגות הראב"ד כאן (מרכבת המשנה). (41) כלומר: יום השמיני אצל זכ וזבה ומצורע, וארבעים ואחד או שמונים ואחד ביולדת. (42) ראה למעלה הלכה א. ובספרא (פרשת תזריע פרק ג הלכה ה) מפורש: "והקריבו" - אחד מעכבה, ואין שנים מעכבין אותה וכו'. כשהוא אומר וכפר, מה מצינו בכל מקום כפרה - בחטאת". וכן שם פרק ד הלכה ג: "ואחד לחטאת וכפר, מלמד שהכפרה בחטאת, וטהרה לאכול בזבחים". (43) כן מפורש שם פרשת מצורע פרק ג הלכה יג: "ועשה הכהן את החטאת וכפר וגו', מלמד שכפרה בחטאת". והכסף משנה מוחק המלה "והאשם", שהרי מפורש בפסחים נט. שאשם מצורע מעכב. אבל בכתב"ד דקדוקי סופרים שם גרס: "וכי תימא אשם לא מעכב, והתניא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר: כשם שחטאתו מעכבתו, כך אשמו מעכב". וכן גם בפירושו רבינו חננאל, ורש"י מחקה. ולפי זה נחלקו תנא"קאמא ור"י בנו של ר"י בן ברוקא בזה שלת"ק אינו מעכב אלא חטאת ולא אשם, ולר"י בנו של ר"י בן ברוקא גם אשם מעכב. וכעין זה נחלקו בנויר יח: ופסק רבינו כתנא"קאמא. וכן פסק בפ"י מהלכות נזירות הלכה ת. וכן כתב המאירי בפסחים שם, שרק החטאת מעכבת ולא העולה והאשם. וראה להלן פ"ה הלכה ג, ולמעלה בפ"ג מהלכות שגגות הלכה יא, וצריך עיון. (44) פי"ד הלכה י. (45) נדרים לה: א"ר יוחנן, הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה, שהרי אדם מביא קרבן וכו'. (46) נגעים פי"ד משנה יב: "מביא אדם ע"י בנו ובתו, עבדו ושפחתו, קרבן עני ומאכילן בזבחים". (47) נדרים שם, דברי ר' יוחנן. ולמד זאת מן הכתוב (ויקרא טו, לב) "זאת תורת הזב", בין גדול בין קטן. (48) נגעים שם.

ו. אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלשה ימים זה אחר זה⁴⁹ פלא עת נדתה⁵⁰. וזו היא זבה גדולה⁵¹, שצריכה ספירת שבועה⁵² וחייבת בקרבן⁵³. וכבר בארנו בענין הנדה⁵⁴, אימתי תהיה האשה זבה בדימים שתראה, ואימתי לא תהיה זבה אלא נדה או טהורה⁵⁵, וימתי תהיה ספק זבה⁵⁶. כל מקום שאמרנו שהיא זבה וסופרת שבועה - הרי היא חייבת להביא קרבן וחטאתה נאכלת, וכל מקום שאמרנו שהיא ספק זבה - הרי זו מביאה קרבן ואין חטאתה נאכלת⁵⁷; ושכבר בארנו⁵⁸, שחטאת העוף הפאה על הספק תשרף⁵⁹ ושם בארנו⁶⁰, מה תלד האשה או מה תפיל ותהיה טמאה לדה, ומה תלד או תפיל ולא תהיה טמאה

ת. (29) שם יד, י. (30) להביא שלשה כבשים. (31) כלומר, שתי תורים או שני בני יונה. (32) שם, כא-כב.

ד. הזב והזבה והמצרע - מביא פל אחד משלשתן פפרתו³³ ביום השמיני לטהרתו; שפל אחד מהן סופר שבועה ימי טהרה, וטובל ביום השביעי ומצריב שמשו, ומקריב קרבנותיו ביום השמיני³⁴.

(33) קרבנו, שיכפר עליו. (34) במצורע נאמר (שם, ח"י) "ורחץ במים וטהר וגו' וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים. והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר. וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו'; וזבה נאמר (שם טו, יג"ד) "וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשרו במים חיים וטהר. וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו'"; וזבה נאמר (שם, כח-כט) "ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר טהרה. וביום השמיני תקח לה שתי תורים או שני בני יונה וגו'".

ה. היולדת אינה מביאה קרבנה ביום ארבעים לזכר או ביום שמונים לנקבה³⁵, אלא מערכת שמשא והמביאה קרבנה למחר, שהוא יום ארבעים ואחד לזכר ויום שמונים ואחד לנקבה. והוא היום שגאמר בו: ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת³⁶ תביא וגומר. ואם הביאה קרבנה תוך ימי מלאת³⁷ - לא יצאת³⁸. אפלו הביאה על ולדות הראשונים³⁹ בתוך ימי מלאת של ולד זה - לא יצאת⁴⁰. עברו ימים אלו⁴¹ ולא הביאו פפרתן - הרי אלו מקריבין פפרתן לאחר זמן. וכל זמן שלא הקריבו חטאתם אסורים לאכל בקדשים⁴², אבל העולה (והאשם) אינן מעפבין⁴³. כבר בארנו במעשה הקרבנות⁴⁴, שפל מחיבי קרבן אין מקריבין על ידן אלא מדעתן, חוץ מחסרי פפרה שאין צריכין דעת בעלים⁴⁵, שהרי אדם מביא קרבן על פניו ובנותיו⁴⁶ הקטנים⁴⁷ אם היו מחסרי פפרה ומאכילן בזבחים⁴⁸.

(35) ראה שם יב, בה, שהיולדת זכר טמאה שבעת ימים, ושלושים ושלושה ימים יושבת בדמי טהרה, שהם ביחד מ' יום; והיולדת נקבה טמאה שבועיים, וששים וששה ימים יושבת על דמי טהרה, - שהם ביחד שמונים יום. (36) כלומר, אחר שמלאו ימי הטהרה, שעברו ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה. (37) תוך ארבעים יום לזכר או תוך שמונים יום לנקבה. (38) ידי חובת הבאת קרבן, שהוא רק אחר שעברו מ' לזכר ופ' לנקבה; וכן מפורש בספרא שדרשינן (פרשת תזריע תחילת פרק ג) "ובמלאת - אינה מביאה בתוך מלאת. ואם הביאה תוך מלאת, לא יצא". וראה למעלה פי"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח"ט. (39) שילדה מלפני זמן רב, אלא שהשתתה קרבנותיה. (40) אף כי בספרא אמרו: "יכול לא תביא בתוך מלאת על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. אחת היולדת ואחת המפלת ולד אחד או ולדות הרבה - הרי זו מביאה קרבן אחד לכלל⁷². והוא שתלד בלן בתוך ימי מלאת⁷³. אבל אם הפילה אחר ימי מלאת - מביאה אף על השני⁷⁴. פיצד? ללדה נקבה - כל נפלים שתפיל⁷⁵ מיום הלדה עד סוף יום שמונים הרי הן נחשבים עם הולד הראשון, וכאלו ללדה תאומים זה אחר זה, ואינה מביאה אלא קרבן אחד⁷⁶. הפילה נפל ביום שמונים ואחד⁷⁷ ומיום אחד ושמונים והלאה, אם היא ראויה לקרבן⁷⁸ - הרי זו מביאה עליו בפני עצמו⁷⁹. ללדה נקבה ולאחר ששים או שבעים יום הפילה נקבה שניה - כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה זו השניה פטורה עליו⁸⁰. וכן אם הפילה נקבה שלישית אחר ששים או שבעים יום של נקבה שניה - הרי כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה שלישית פטורה עליו. מפני שהוא חשוב עם הנפל השלישי⁸¹, והנפל השלישי חשוב עם השני, מפני שהוא בתוך ימי מלאת שלו, והשני חשוב עם הראשונה, ואינה מביאה אלא קרבן אחד על הכל⁸².

72) כן למדו (כריתות ט:): ממה שנאמר (שם יב, ו) "זאת תורת היולדת" - "מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה" - משמע תורה אחת ליולדת ולדות הרבה (רש"י בנדה מ). (73) שהם מ' לזכר רפ' לנקבה, ראה למעלה הלכה ד. (74) גם זה נלמד (שם) מהפסוק הנ"ל "זאת תורת היולדת", יכול ותביא קרבן אחד על הלידה שלפני מלאת, ועל הלידה שלאחר מלאת? - ת"ל "זאת". (75) כגון שטבלה לאחר שבועיים ללידתה, ונתעברה והפילה לאחר מ' יום של יצירת הולד, שזה נד' ימים ללידה הראשונה. וכל זה רק אצל נקבה, אבל אצל זכר אין אפשרות כזאת, שהרי יולדת זכר אסורה לבעלה שבעת ימים, וימי מלאת של זכר הוא ארבעים יום, ואם נתעברה שנית, והפילה בתוך ארבעים יום של הלידה, אין זה נפל כי אם מים בלבד, שאין הולד נוצר עד מ' יום, ואין זה בכלל חיוב קרבן (רש"י כריתות שם ד"ה האשה). (76) משנה שם. (77) שזהו אחר ימי מלאת, והוא הדין בליל שמונים ואחד, וכבית-הלל שם ז: וכן פסק רבינו להלן פרק ג הלכה ד (לחם-משנה). (78) כלומר, אם הפילה ולד ודאי. אבל אם הפילה ספק ולד, אינה מביאה אלא קרבן אחד, ראה להלן הלכה י. (79) שם ט: (80) כלומר, שהיא פטורה להביא קרבן מיוחד גם על הולד השלישי וכו'. (81) כלומר הוא נחשב עם הנפל השלישי, שהרי היא הפילתו בתוך השמונים של השלישי. (82) כחכמים שם במשנה, ולא כר' יהודה הסובר שהולד הרביעי או השלישי שהפילה אחר יום מלאת של הראשון אינו נחשב עם הלידה הראשונה, אף כי את השני הפילה בתוך יום מלאת של השלישי.

ט. היולדת טמטום או אנדרוגינוס⁸³ והפילה נפל

לדה. וכל מקום שאמרנו שהיא טמאה לדה - הרי זו מביאה קרבן וחסאתה נאכלת, וכל מקום שאמרנו שאינה טמאה לדה - הרי זו פטורה מן הקרבן⁶¹.

49) כך דרשו בספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשה ד הלכות ה"ט על הפסוק (שם, כה) "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים" - "ימים שנים, רבים שלשה". (50) ויקרא שם. (51) ראה בפ"ו מהלכות איסורי ביאה הלכות ז"ח. (52) ימים נקיים (שם). (53) שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, ראה למעלה הלכה ג. (54) שם הלכות ב"ו. (55) כגון דם הקושי (שם, הלכה א) או דם טוהר (שם, הלכה ז). (56) שם פרק ו הלכה יט. (57) שהרי חטאתה באה מן העוף, ראה למעלה הלכה ג. (58) פרק יט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י. (59) משנה תמורה לד כדעת תנא-קמא ולא כרבי יהודה. וכתב רש"י שם שדינה ככל פסולי המוקדשין שהם בשריפה. (60) בהלכות איסורי ביאה פ"י, וכן בפ"ה שם לענין מפלת. (61) "שכתוב (שם יד, ו) "ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת תביא" וגו', כל שטמאה לידה ויש לה ימי טהרה - מביאה קרבן, אבל שאינה טמאה לידה אינה מביאה קרבן (קרית ספר).

ז. האשה שלא החזקה עברה⁶² והפילה ולא ידעה מה הפילה, אם נפל שחיבת עליו קרבן⁶³ או דבר שאינה חיבת עליו קרבן⁶⁴ - הרי זו ספק יולדת, ומביאה קרבן ואין חטאתה נאכלת⁶⁵. וכן שתי נשים שהפילו שני נפלים, נפל אחד ראוי להקריב עליו⁶⁶ והנפל האחר פטורה עליו⁶⁷, ואין אחת מהן מפרת נפלה - כל אחת משתיהן מביאה קרבן מספק⁶⁸, ואין חטאת אחת משתיהן נאכלת. שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת⁶⁹, שמה אינה חיבת ונמצאת חטאת זו חלין שנשחטו בעזרה⁷⁰ שהן אסורין בהנאה, כמו שבארנו בהלכות שחיטה⁷¹.

62) לא ידעה אם היא מעוברת. (63) כגון שהיתה לו צורת אדם (פ"י שם הלכה ח). (64) כגון המפלת כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים שאינה חיבת קרבן, ראה משנה כריתות ז: (65) משנה שם "ואלו מביאות ואינן נאכלות, המפלת ואין ידוע מה הפילה וכו'". ובנדה כט. מפרשת הגמרא שהמשנה שם מדברת באופן שלא הוחזקה עוברת (ראה הגהות עמק המלך, כאן). (66) שהנפל היה בצורת אדם, וחיבים עליו קרבן. (67) כגון שהיה הנפל שפיר מלא מים או דגים וחגבים. (68) כחכמים במשנה שם, ולא כר' יוסי הסובר שיביאו חטאת אחת ויתנו ביניהן, אם אני היא החיבת הרי היא שלי, ואם את החיבת היא שלך. (69) ראה למעלה הלכה ו. (70) נזיר כט: ושם נט. למדו שרק להקריב התירה התורה, ולא לאכול. ועוד מפורש שם, שיש גם איסור נבילה, שהרי חולין אינם נאכלים במליקה. (71) פרק ב הלכה ב, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה כבשר בחלב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לידות ושלא בתוך ימי המלאת - מועיל קרבן אחד לכל הלידות, כדי להתירה לאכול בקדשים, שקרבן זה הוא כטבילה, שאם נטמאה כמה פעמים טבילה אחת עולה לכולן, כמו כן קרבן זה עולה לכל ספקי הלידות. (92) פירוש, בקדשים. אבל החטאת שלה אינה נאכלת. ראה למעלה הלכה ו-1. (93) לא הצריכה להביא קרבן על כל ספק לידה ולידה, שהרי זה ספק מליקת חולין למזבת, ורק לקרבן אחד התירו בקושי להביא כדי לטהרה לאכול בקדשים, ראה רש"י שם. (94) במשנה שם. (95) כלומר: או חמש זיבות (רש"י שם). (96) כלומר: קרבן אחד לכל הלידות או קרבן אחד לכל הזיבות. (97) שאף-על-פי שלענין טהרה, קרבן אחד מטהר אותה לאכול בקדשים כמו טבילה אחת שעולה לכמה טומאות, - אינה נפטרת מחיובה אלא-אם-כן מביאה קרבן על כל לידה ולידה, אם היו הלידות כל אחת אחרי יום המלאת של הלידה הקודמת. ולמדו כן (שם ט): ממה שנאמר (ויקרא יב, ז) "זאת תורת היולדת" - "זאת" לחייב על לידה שלפני מלאת ועל לידה שאחרי מלאת. ואף-על-פי שלפנינו במשנה שם אמר רבן שמעון בן גמליאל שאין השאר עליה חובה, נראה שלפני רבינו היתה הגירסא שם "והשאר עליה חובה", כמו שכתב רבינו-תם בתוספות בבא בתרא קסו: ד"ה הכי גרסינן נכנס (השמטה ללחם-משנה סוף הלכות מחוסרי כפרה, וראה בראב"ד, במרכבת המשנה, ובהגהות בן אריה כאן). (98) אם היו עליו כמה זיבות, מביא קרבן אחד כדי לטהרו שיוכל לאכול בקדשים, והשאר עליו חובה. (99) צ"ל: זיבות (רש"י ובן אריה, הר המוריה וחזון איש, וכן הגיהו הבי"ח ומסורת הש"ס בגמרא שם), שהרי גם לחמש לידות ודאיות מספיק בקרבן אחד כדי לטהרה, וכל-שכן לוודאי לידה ולספק לידה ביחד. וראה בגליון הש"ס להגרע"א שם. (100) אף כי קרבן אחד מטהר אותה (לענין אכילת קדשים) מחמש לידות או מחמש זיבות - כשהיא גם לידה וגם זבה, אין קרבן אחד מטהרה, וכן אמרו בספרא מגלת מצורע פרק ג הלכה יג "וכפר על המטהר מטומאתו, ולא מזובר". פירוש, שאם היה זב ומצורע, אין קרבן זה עולה לשתייהן (קרבן אהרן), והיינו אף לטהרו לאכילת קדשים (רש"י לכריתות שם). (101) קרבן החטאת. (102) ראה למעלה בתחילת ההלכה. (103) ראה למעלה ה"ו וה"ז, שספק זיבה או ספק יולדת אין חטאתה נאכלת, שחטאת העוף הבא על הספק תשרף. (104) ראה למעלה בהתחלת הלכה זו.

יא. הַאֲשֶׁה שֶׁנִּתְגַּיְרָה וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיְרָה לְיָדָהּ אוּ מִשֶּׁנִּתְגַּיְרָה לְיָדָהּ 106 - הַרִי זֹו מְבִיאָה קָרְבָן מִסִּפֶּק 107, וְאֵין חֲטָאתָה נֹאכֶלֶת 108. כִּכֵּר בְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁגוּגוֹת 109, שֶׁכָּל מַחֲסָרֵי כִּפָּרָה מִסִּפֶּק שֶׁעֶבֶר עֲלֵיהֶם [יּוֹם הַכִּפּוּרִים] - תִּיבֵין לְהִבְיֵא אַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים 110, שֶׁקָּרְבָן זֶה מְכַשֶּׁרֵן לְאֹכֵל בְּקָדְשִׁים 111.

(105) ולא נתחייבה להביא קרבן על הלידה. (106) ונתחייבה להביא קרבן. (107) בחולין קלד. אמר רב חסדא וכן תני ר' חיאי, שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע

אַחַר אַרְבָּעִים מֵיּוֹם לְיָתוּרָה 84 - הַרִי זֹו מְבִיאָה קָרְבָן עַל נֶפֶל זֶה, שְׁמָא זָכַר הוּא הָרֵאשׁוֹן 85 וְהַרִי הַפִּילָה אַחַר מְלֵאת; וְאֵין חֲטָאתָה נֹאכֶלֶת, שְׁמָא נִקְבָה הִיא הָרֵאשׁוֹנָה 86 וּבִתּוֹךְ מְלֵאת הַפִּילָה שְׁהִיא פְטוּרָה מִקָּרְבָן 87 שְׁנֵי.

(83) שהם ספק זכר ספק נקבה, שיש עליה חומרת זכר וחומרת נקבה, מונה ארבעה-עשר ימי טומאה כבנקבה, ורק ארבעים ימי טהרה כזכר; ראה נדה כח. במשנה, ובדברי רבינו בפ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יח "וחיוב קרבן ליולדת טומטום או אנדרוגינוס יש ללמוד ממה שנאמר (ויקרא יב, ה) "ואם נקבה תלד", ולא נאמר "ואם נקבה היא", הרי שהכל תלוי בלידה (קריית ספר). (84) כגון מיום מ"א, ומכיון "שאיין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום" (איסורי ביאה שם ה"א) - על-כרחינו שכאן מדובר כשבא עליה באיסור בשוגג מיד אחרי הלידה (כסף-משנה בשם ר' אברהם בנו של רבינו). אבל יש מקום לפרש שהמדובר כשבא עליה בהיתר לאחר ארבעה-עשר ימי טומאה, ונולד ביום החמישים וארבעה (לח"מ). (85) וימי טהרתה הם רק עד מ' יום ללידה. (86) וימי טהרתה הם פ' יום אחר הלידה. (87) על נפל זה, שהרי היא מביאה קרבן אחד על כל הוולדות שתלד בתוך ימי מלאת, ראה למעלה בהתחלת הלכה ח.

י. הַאֲשֶׁה 88 שִׁיש עֲלֶיהָ סִפֶּק חֲמֵשׁ לְדוֹת 89 או סִפֶּק חֲמֵשׁ זִיבוֹת 90 - מְבִיאָה קָרְבָן אֶחָד 91 וְאֹכֶלֶת בְּזִבְחִים 92, וְאֵין הַשָּׂאָר עֲלֶיהָ חוֹבָה 93. הִי עֲלֶיהָ 94 חֲמֵשׁ לְדוֹת וְדָאוֹת וְחֲמֵשׁ זִיבוֹת 95 וְדָאוֹת - מְבִיאָה קָרְבָן אֶחָד 96 וְאֹכֶלֶת בְּזִבְחִים, וְהַשָּׂאָר עֲלֶיהָ חוֹבָה 97. וְכֵן הִדִּין בְּזִבְחֵי 98. הִי עֲלֶיהָ חֲמֵשׁ לְדוֹת 99 וְדָאוֹת וְחֲמֵשׁ לְדוֹת סִפֶּק, או חֲמֵשׁ לְדוֹת וְדָאוֹת וְחֲמֵשׁ זִיבוֹת סִפֶּק - מְבִיאָה שְׁנֵי קָרְבָנוֹת 100: אֶחָד עַל הַנְּדָאֵי, וְנֹאכֶל 101, וְשָׂאָר הַנְּדָאוֹת עֲלֶיהָ חוֹבָה 102, וְאֶחָד עַל הַסִּפֶּק, וְאֵינוֹ נֹאכֶל 103, וְאֵין הַשָּׂאָר עֲלֶיהָ חוֹבָה, וְאֹכֶלֶת בְּזִבְחִים 104.

(88) כל הלכה זו היא במשנה כריתות ח. (89) פירוש, שהפילה כמה פעמים ואין ידוע לה אם הפילה מין חיוב שהוא צורת ולד או שהפילה מין פטור כגון דגים וחגבים ושליא מלאה מים. וראה למעלה הלכה ז שספק לידה מביאה קרבן. וחמש שכתב לאו דוקא, ואפילו פחות או יותר, אלא שלשון המשנה נקט. (90) פירוש, שראתה כמה פעמים דם, ובכל פעם נמשך שלשה ימים רצופים, והיא מסופקת אם זה היה בעת נידתה שאינה זבה, או שזה היה בלא עת נידתה והיא זבה שחייבת קרבן, ראה למעלה הלכה ו. וספק זבה מביאה קרבן (ראה למעלה הלכה ז). (91) כלומר, קרבן אחד לכל הלידות או קרבן אחד לכל הזיבות, כדי שתהיה מותרת לאכול בקדשים, ראה למעלה הלכה א, שיוולדת זבה הן מחוסרי כפרה, ואינן אוכלות בקדשים עד שיביאו כפרתן. ואף כי יש כאן ספק כמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֵינּוּ יוֹצֵא פְּקֻשֵׁי פְּשָׁעֶיךָ זָרַע, וְאֵינּוּ בִּיצֵיאתוֹ תְּאֵנָה
וְלֹא הִנָּאָה, אֲלֵא נִגְרַר וַיּוֹצֵא כְּמוֹ בַּצֵּק שֶׁל שְׁעוּרִים,⁶
כְּהָה' כְּלָבֵן בִּיצָה הַמוֹזֶרֶת.⁸ אֲבָל שִׁכְבַת זָרַע - לְבָנָה
קְשׁוּרָה כְּלָבֵן בִּיצָה שְׁאִינָה מוֹזֶרֶת.⁹

לחיוב וארבע לפטור, קרבן אשתו וכו' לחיוב, ומפרש רש"י קרבן אשתו, ספק ילדה כשהיתה עובדת כוכבים, ספק ילדה משנתגיירה מביאה קרבן, דספק איסור כרת הוא לאכול בקדשים עד שתביא כפרה, דמחוסרי כיפורים אסורים בקדשים וענוש כרת. (108) שחטאת העוף הבא על הספק תשרף, ראה למעלה ה"ו וה"ז. (109) פ"ג הלכה יא. (110) ואף כי יום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא המקום. (111) כלומר שקרבן זה לא לכפרה בא, שהרי נתכפרו כבר, וילדת בצער לידה, ומצורע מנגעיו, והקרבן אינו בא אלא להכשיר אותם לאכילת קדשים, ועל זה אין יום הכיפורים מועיל (כריתות כו.).

יב. הָאֵשָׁה שֵׁשׁ עֲלֶיהָ לְדָה אוּ זִבְחָה¹¹² - מְבִיאָה מַעוֹת הַקְּיָיִם¹¹³ וְנוֹתְנָה בְּשׁוּפְרָה¹¹⁴ וְאוֹכֶלֶת¹¹⁵ בְּקַדְשִׁים לְעֶרְבִי.¹¹⁶ חֲזֹקָה שְׁאִין בֵּית דִּין שֶׁל פְּהֵגִים עוֹמְדִין מִשָּׁם¹¹⁷ עַד שְׁיָכְלוּ כָּל הַמַּעוֹת שֶׁבְּשׁוּפְרָה וַיִּקְרְבוּ כְּנִגְדֵן קְיָיִם¹¹⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּשָׁקְלִים¹¹⁹ וּבְהִלְכּוֹת כְּלֵי הַמְּקַדָּשׁ וְהַעֹבְדִין בּוֹ¹²⁰.

(112) ברייתא בעירובין לב. (113) כסף של שתי תורים. (114) קופסא בצורת שופר, ראה שקלים פ"ו משנה ה, כי י"ג שופרות היו במקדש, ואחד מהם היו כתוב בו "קיינים" להטיל שם מעות הקיינים, והיתה כל אשה ואשה צוררת לה מעותיה בצרור מיוחד כדי שלא יתערבו המעות עם של אחרת, ומטילה לשופר (תוספות פסחים צ: ד"ה עד). (115) [לפנינו בגמרא שם: "וטובלת ואוכלת". ולפי זה, יש מקום לומר, שמה שאמרו "ואוכלת לערב" היינו מפני שצריכה הערב שמש (ראה תוספות חגיגה כא. ד"ה האונן). אבל לפי נוסחת רבינו, יותר מסתבר כמו שמבואר להלן, וכמו שכתבו התוספות שם]. (116) אבל לא לפני זה, שמה עדיין לא הקריבו את קרבנותיה. (117) יורדים מן המזבח. (118) דברי רב שמעיה בעירובין שם. (119) פ"ב הלכה ב. (120) פ"ז הלכה ט.

יג. הָאֵשָׁה¹²¹ שֶׁהִבִּיאָה חֲטָאתָהּ וּמְתָהּ - יְבִיאוּ הַיּוֹרְשִׁים עוֹלָתָהּ¹²². אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִפְרִישָׁה אוֹתָהּ¹²³ מִחַיִּים, פְּכָר נִשְׁתַּעְבְּדוּ נְכֹסֶיהָ לְקַרְפֵּן, וְהַשְּׁעָבוּד דִּין תּוֹרָה¹²⁴ הוּא.

(121) יולדת או זבה. (122) קיינים פ"ב משנה ה, אבל אם הביאה עולתה ומתה, לא יביאו יורשים חטאתה (שם במשנה) שאין חטאת באה לאחר מיתה. (123) לעולה. (124) קידושין יג: מחלוקת בין רב אסי בשם רבי יוחנן לבין רב יהודה בשם שמואל, ופסק כר' יוחנן, שאמר אפילו לא הפרישה מחיים, משום שמן התורה משועבדים הנכסים של המת לחוב המוטל עליו.

פְּרָק שְׁנַיִם

1) יבאר אי זהו זב האמור בתורה.

א. הַזֵּב הָאֲמוּר בְּתוֹרָה² הוּא שִׁכְבַת זָרַע הַבֹּא מִחֻלָּי הַחֲלָלִים³ שֶׁהִיא מִתְקַבְּצַת בְּהֵן. וְכִשְׁיוֹצֵא הַזֵּב -

~ נקודות משיחות קודש ~

"הזב האמור בתורה כו."

בדיני הזב, מצינו הבדלים בין ראוי ראשונה שני ושלישית, שהראשונה מטמאת אפילו באונס, והשני אינה מטמאה אלא אם היא ברצון, ובעל שלוש ראיות אינו חייב קרבן אלא אם כן היתה הראוי הראשונה ברצון. וצריך להבין, מדוע הראוי השלישית של בעל שלוש ראיות מחייבת קרבן גם אם היא מחמת אונס, ולאידך הראוי הראשונה שלו צריכה להיות ברצון דווקא, משא"כ בבעל שתי ראיות שגם אם הראוי הראשונה באונס – טמא בראוי שני (כשהיא ברצון).

והביאור בזה: עניין הזוב הוא חולי, כמבואר ברמב"ם שיש טומאה היוצאת מהגוף באופן טבעי, אבל זוב הוא הטומאה היוצאת מהגוף מצד חולי. ובעבודת ה', הטומאה היוצאת מהגוף מורה על הרע שיש באדם. א. הרע הטבעי מצד עצם בריאתו שנדבק בו על-ידי חטא עץ הדעת. ב. רע שלא על-פי הטבע הרגיל, והוא זה שהאדם מגרה יצרו עליו שעל-ידי-זה מתווסף אצלו רע עוד יותר ממה שיש בו מצד חטא עץ הדעת.

ראוי ראשונה מרמזת על הרע הטבעי, ולכן מטמאת באונס, כי על הרע הזה האדם אנוס, שהרי דבוק בו מיום לידתו מצד חטא עץ הדעת. אבל הראוי השנייה מורה על הרע שאינו מטבע בריאתו, ולכן הוא ברצון דווקא.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 43 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) ויקרא טו, ב: "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". 3) מקומות חלולים בתוך הגוף. 4) כלומר, שכבת הזרע יוצאה בגלל שהמקומות החלולים שהיא מתקבצת בהן בתוך הגוף, נחלשו ואין בכוחם להחזיקה, אבל שאר אברי הגוף נשארו איתנים ובריאים, וראה בדברי רבינו בפירוש המשנה, זבים פ"ב מ"ב. 5) כלומר, לא בקישוי האבר, אלא יוצא כשהאבר מת, וכן מפורש בתוספתא זבים פ"ב: "זוב בא מבשר המת, שכבת זרע בא מבשר החי". 6) נדה לה, ב: "אמר רב הונא, זוב דומה למי בצק של שעורים". 7) בכת"י תימן: "דוהה". וכן בדפוס וויניציאה (ובדפוס רומי, בטעות "מהה") וכן הוא בתוספתא זבים שם, ובנדה שם. 8) ביצה שאינה מזכר, "זוב דיהה ודומה כלובן ביצה המוזרת" – "וביאור דיהה, עכור מעט הבחירות" (רבינו בפיה"מ נגעים פ"ב מ"ב). 9) תוספתא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ופירושו שמרוב האכילה והשתיה שהכבירו עליו, וכן מהקפיצה והמשא שנחלשו כחותיו ומצטער משום כך, ראה בדברי רבינו בפירוש המשנה, זבים שם מ"ב.

ד. מי שֶׁמַל וְאַחַר כֶּף רָאָה זֹבֵב²⁸, בֵּין עֹבֵד פּוֹכְבִים בֵּין יִשְׂרָאֵל - תּוֹלִין בְּמִילָה כָּל זְמַן שֶׁמִצְטַעֵר²⁹. עֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁרָאָה קָרִי וְאַחַר כֶּף נִתְגַּיֵר - מְטַמֵּא בְּזִיבָה מִיָּד, וְאִין תּוֹלִין לוֹ מַעַת לְעַתָּה³⁰. קָטָן³¹ - אִין תּוֹלִין לוֹ לֹא בְּמִרְאָה וְלֹא בְּהִרְהוּר, שְׁאִין לְקַטֵּן מִרְאָה וְהִרְהוּר הַמְכִיבָא לִיְדֵי זֹבֵב. לְפִיכֶף בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּחֻמְשָׁה דְרָכִים בְּלִבְדָּר³².

28) ראייה ראשונה או שניה, ראה להלן בבירור הדברים (זיבה שלישית, שהיא זיבה שניה אחר שנתגייר, ראה להלן בדברי האורח מישור). 29) תוספתא, זבים שם. "והטעם שאין לך חולי גדול מהמילה, והא ק"ל (למעלה ה"ב) שהחולי הוא אחד מהדרכים שבודקים את הזב" (כסף-משנה), ואינו זב אפילו אחר מעת-לעת של המילה, כל זמן שמצטער. 30) אע"פ שבישראל תולין מעת-לעת אחר ראיית קרי (ראה לעיל ה"ג) ואין הראייה הראשונה מצטרפת לראייה השלישית לחייבו קרבן (ראה להלן), – בנר, שהוא כקטן שנולד, אין משגיחים לדבר מעניניו הקודמים (רבינו בפירוש המשנה, זבים פ"ב, וראה בלחם-משנה). 31) ראה להלן פ"ג ה"ו, ואפילו בן יום מטמא בזיבה. 32) תוספתא זבים שם, "תינוק תולין לו בחמשה דברים, במאכל ובמשתה, במשא ובקפיצה, בחולי שלוי" וכו'.

ה. וְכִשֶׁם שֶׁתּוֹלִין לְקַטֵּן בְּחֻלִּין, כֶּף תּוֹלִין לוֹ בְּחֻלִּי אֲמוּ³⁴, אִם הָיָה יוֹגֵק מִמֶּנָּה אוֹ צָרִיף לְאֲמוּ³⁵. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים שֶׁבּוֹדְקִין אֶת הַזֵּב בְּדָרְכִים אֵלָיו? בְּרִאִיָּה שְׁנִיָּה שֶׁל זֹבֵב, שֶׁבָּה יַעֲשֶׂה זֵב כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר³⁷. אֲבָל רִאִיָּה רִאשׁוֹנָה, אֲפִלּוּ רָאָה אוֹתָהּ בְּאֲנָס³⁸ וְרִאִיָּה שְׁנִיָּה מִחֻמַּת בְּשׂוּר³⁹ - הָרִי זֶה טָמֵא טָמֵאת זִיבוֹת; וְאֵף עַל פִּי כֵן בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּרִאשׁוֹנָה, כְּדֵי לְמַנּוֹת בָּהּ שְׁלֹשׁ רִאיוֹת לְחִיבּוֹ קֶרְבָּן⁴⁰. רִאִיָּה שְׁלִישִׁית - אִין בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בָּהּ, אֲלֵא אֲפִלּוּ רָאָה אוֹתָהּ מִחֻמַּת אֲנָס⁴¹. הוֹאִיל וְנִזְקֵק לְטַמְאָה⁴², שֶׁהָרִי רִאיוֹת שְׁנַעֲשֶׂה בְּהֵן זֵב מִחֻמַּת בְּשׂוּר הֵיָה, לְפִיכֶף יִתְחַיֵּב בְּקֶרְבָּן.

33) בכת"י תימן, זה מחובר עם מה שלמעלה. וכן נראה בדפוס רומי. 34) שלא יהיה עליו דין זב. בתוספתא שם: תינוק תולין לו וכו' בחולי שלו ובחולי אמו. 35) שאמו מקנחתו (סוכה כח): שהיונק ממנה או שצריך לאמו, נדבק ממחלת אמו. וראה כתובות עז, ב: הזהרו מזבובים (ם) של בעלי ראתן (= מוכי שחין). רבי זירא לא הוא יתיב בזיקיה (= לא ישב במקום שמנשבת הרוח עליו ועל החולה). 36) בכת"י תימן מתחילה כאן הלכה חדשה, וכן נראה בדפוס רומי. 37) להלן ה"ו. 38) נדה לה, א: אמר רב הונא, ראייה ראשונה של זב מטמאה באונס, שנאמר (ויקרא טו, לב) "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע". מה

וגמרא שם: "ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת (שמשרצת אפרוח תחת תרנגולת)".

ב. הַרְוָאָה רִאִיוֹת הַזֹּבֵב הַגּוֹרְמוֹת לוֹ לְהָיוֹת זֵב מִחֻמַּת חֻלִּין¹¹ אוֹ אֲנָס וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - אִינוּ זֵב; שְׁנֵאמַר: זֵב מִבְּשׂוּר¹² - מִחֻמַּת בְּשׂוּר¹³ הוּא שְׁהֵיָה טָמֵא, לֹא מִחֻמַּת דְּבַר אַחֲרָי¹⁴. מִכָּאֵין¹⁵ אֲמַר¹⁶: בְּשִׁבְעָה דְרָכִים בּוֹדְקִין אֶת הַזֵּב: בְּמִאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה, בְּמִשָּׂא וּבְקַפִּיצָה, בְּחֻלִּי וּבְמִרְאָה וּבְהִרְהוּר. פִּיזֵד? אֲכָל אֲכִילָה גִסָּה אוֹ שְׁתֵּה הִרְבָּה, אוֹ שְׁאָכַל אוֹ שְׁתֵּה¹⁷ אֲכָלִין אוֹ מִשְׁקִין הַמְכִיבִין לִיְדֵי שְׁכַבַּת זְרַע¹⁸, אוֹ שֶׁשָּׂא מִשׁוּי כְּבֵד, אוֹ שֶׁקָּפַץ מִמְקוֹם לְמְקוֹם, וּבְכֻלָּל דְּבַר זֶה אִם הָפֵה עַל גְּבוּר¹⁹, אוֹ שְׁהֵיָה חוּלָה, אוֹ שֶׁרָאָה אִשָּׁה וְהִתְאַוָּה שְׁכִיבְתָהּ²⁰, אוֹ שֶׁהִרְהוּר בְּעַסְקֵי פְעִילָה אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִרְהוּר בְּפְעִילַת אִשָּׁה שֶׁהוּא מְפִירָה²¹, אִם קָדַם אֲחָד מִכָּל אֵלָיו וְרָאָה רִאִיָּה שֶׁל זֹבֵב - תּוֹלִין בּוֹ וְאִינוּ מְטַמֵּא.

10) כלומר, ראייה שניה (להלן ה"ו), אבל ראייה ראשונה מטמאה אפילו באונס (להלן ה"ה). 11) של שאר אברי הגוף ולא של אברי כלי הזרע, ראה למעלה ה"א. 12) "איש איש כי יהיה זב מבשרו, זובו טמא הוא". 13) מחמת חולשת כלי הזרע, ראה בדברי רבינו בפיה"מ זבים פ"ב מ"ב. 14) כריתות ח, ב: "דתניא, מבשרו ולא מחמת אונס". 15) מלימוד זה של "מחמת בשרו, ולא מחמת דבר אחר". 16) חכמים, במשנה נזיר סה, ב. ובמסכת זבים פ"ב מ"ב. 17) אפילו במדה מועטת. 18) תוספתא זבים פ"ב: "ר"א בן פנחס אומר בשם ר' יהודא בן בתירא, החלב והגבינה ובשר שמן ויין ישן וגריסין של פול וביצים ומוריים, מרגילין לדבר זיבה". 19) וכן כתב רבינו במסכת זבים שם, וכן נראה בחולין נא, א. נא, ב. 20) זהו מה שאמרו במשנה זבים פ"ב מ"ב: "ראה עד שלא הרהר". 21) זהו מה שאמרו שם במשנה: "הרהר עד שלא ראה". ועי' בפיה"מ שם, ובכסף משנה כאן.

ג. הַרְוָאָה קָרִי²² - אִינוּ מִתְטַמֵּא בְּזֹבֵב²³ מַעַת לְעַתָּה; שְׁרִאִיָּה זוֹ שֶׁל זֹבֵב מִחֻמַּת שְׁכַבַּת זְרַע הִיא²⁵. וְכֵן לְמִרְאָה וְלִהִרְהוּר תּוֹלִין בְּהֵן מַעַת לְעַתָּה²⁶. אֲבָל לְמִאֲכָל וּלְמִשְׁתֶּה וּלְקַפִּיצָה וּלְמִשָּׂא - תּוֹלִין בְּהֵן כָּל זְמַן שֶׁמִצְטַעֵר²⁷.

22) שכבת זרע הבאה בקושי, כמבואר למעלה ה"א. 23) אם ראה בראייה שניה, ראה להלן ה"ו. 24) עשרים וארבע שעות לאחר שראה את הקרי, זבים שם מ"ג, וכת"ק שם, וראה להלן ה"ד לעניין גוי שנתגייר. 25) כיון שראה קרי, הזיבה מחמת חולשה דקרי ('קרית ספר') וכן הוא בנוזי סו, א. וראה ב'לחם משנה'. 26) אם ראה זיבה בתוך המעט-לעת מאז שהרהר או ראה, תולין בהרהור ובמראה, אבל יותר ממעט-לעת אין תולין בהרהור ובמראה, והוא בתוספתא זבים פ"ב "כשם שתולין שכבת זרע מעט לעת, כך תולין למראה ולהרהור מעט לעת". 27) תוספתא שם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁנָאֲמַר: פִּי יִזְוֵב זֹבֵב דְּמָה יָמִים רַבִּים⁵¹, וְהַזְבֵּב לֹא תִלָּה אוֹתוֹ בְּיָמִים⁵².

(49) כלומר, בשלשה ימים רצופים זה לזה, ראה כל יום ראייה אחת. (50) הנקבה. (51) ודרשו ב'סיפרא' פרשת מצורע (פרק זבים פ"ד ה"ט) "ימים שנים, רבים שלשה". ואם ראתה שלש פעמים ביום אחד, אינה זבה עד שתראה שלשה ימים. (52) הזכר. (53) שנאמר (שם, ג) "וזאת תהיה טומאתו בזובו" - תלה הכתוב את הזב בראיות, וכתוב שם שלש פעמים "זב" וכתוב "טומאתו", שמשמע שבאלו השלש הוא טמא, וכתוב גם (שם) "וזהב את זובו לזכר ולנקבה" מוקיש זכר לנקבה (ולא נקבה לזכר) מה נקבה בימים, אף זכר בימים ("ב"ק כד. וכריתות ח:), הרי שהזב נטמא בראה שלש ראיות בשעה א', וגם בג' ראיות בג' ימים.

ח. וְאִם הִפְסִיק הַזָּב בֵּין רְאִיָּה לְרְאִיָּה יוֹם גְּמוֹר⁵⁴ - אֵינָן מְצַטְרְפוֹת⁵⁵. כִּיצַד? רָאָה רְאִיָּה בְּשַׁבָּת⁵⁶ וְרְאִיָּה שְׁנֵי יָמִים בְּשַׁבָּת - אֵינָן מְצַטְרְפוֹת וְאֵינָן זָבִים⁵⁷. וְכֵן אִם רָאָה רְאִיָּה שְׁנֵי יָמִים בְּשַׁבָּת⁵⁸ וְרָאָה רְאִיָּה שְׁלִישִׁית בְּשְׁלִישֵׁי בְּשַׁבָּת - אֵינָן חֵיב בְּקָרְבָן⁵⁹; וְשָׂאִין זֶה מְצַטְרְפֵת לְשֵׁתִים, שֶׁהָרִי הִפְסִיק בֵּינֵיהֶן יוֹם אֶחָד. אֲבָל אִם רָאָה אֶחָת הַיּוֹם וְאֶחָת בְּלַיְלָה שְׁלֹשָׁה יָמִים - הָרִי אֵלּוּ מְצַטְרְפוֹת⁶⁰. וְאֵינָן צָרִיךְ לִזְמַר, שְׁאִם רָאָה אֶחָת בְּלַיְלָה וְשְׁנֵי יָמִים - שֶׁהֵן מְצַטְרְפוֹת⁶¹. וְכֵן אִם רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת זֶה אַחַר זֶה - הָרִי אֵלּוּ מְצַטְרְפוֹת⁶².

(54) מעת לעת שלם, היינו עשרים וארבע שעות. (55) כך נשמע מדברי המשנה, זבים פ"א מ"א ומ"ו. (56) ראייה ראשונה. (57) אלא בעל קרי, ראה למעלה ה"ו. (58) וראייה ראשונה ראה בשבת. (59) אלא טמא טומאת זב, וצריך ספירת שבעה נקיים וטבילה, ראה למעלה ה"ו. (60) אף-על-פי שהלילה אינו שייך ליום שלפניו, אלא ליום שלאחריו. (61) ששתי הראיות היו ביום אחד, ואין זה בכלל ראיית שלשה ימים, אלא בכלל שלש ראיות זוב נטמא בהם אף אם לא היו בשלשה ימים, ראה למעלה ה"ז. ומה שכתב רבינו "ואין צריך לומר", הוא על-פי מה שאמר בבבא-קמא כד, א - גבי שור המועד "ריחק גניחותיו, חייב (נזק שלם). קירב גניחותיו, לא כל-שכן". ורק בזבה אינו כן מפני שמיעט הכתוב זבה מראיות, ולא טמאה אלא בימים (שם). (62) זבים פ"א מ"ג: "ראה וכו' שלש לשלשה ימים או לשלשה לילות, הרי זה זב גמור".

ט. רְאִיָּת הַזָּב אֵינָן לָהּ שְׁעוֹר, אֲלֹא הַרְוָאָה כֹּל שֶׁהוּא - טָמֵא⁶³; שְׁנָאֲמַר: הִתְחַיֵּם בְּשָׂרוֹ - כֹּל שֶׁהוּא נִפְרַח בְּבָשָׂרוֹ מְטָמֵא⁶⁴.

(63) משנה, נדה מ, א: "אבל הזב ובעל הקרי וכו' ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן". (64) 'סיפרא' פרשת מצורע (פרק זבים פ"א ה"ג), (ראיות)

שכבת זרע מטמאה באונס, אף ראייה ראשונה של זב מטמאה באונס. (39) ולא מחמת אונסו, ראה למעלה ה"ב. (40) שמה שמפורש בתורה זוב חייב קרבן, אינו אלא אם ראה שתי ראיות זוב מחמת בשרו, ולא מחמת אונסו. אבל אם ראייה ראשונה היתה באונס ושניה מבשרו, אף-על-פי שהוא טמא זב לענין ספירת שבעה נקיים, אין עליו חיוב קרבן, אף לאחר ראייה שלישית. בנדה לה, א: "ת"ש, ראה ראייה ראשונה של זב בודקין אותו (זבים פ"ב מ"ב) מאי לאו לטומאה, לא לקרבן", ומפרש רש"י שאם הראייה הראשונה של זב היתה מחמת אונס, איננה מצטרפת לשלש ראיות לחייבו קרבן, אלא לראייה השנייה שהיתה מחמת בשרו ולא באונס, לספור שבעה נקיים. (41) מצטרפת לשתי הראיות הראשונות, שהיו מחמת בשרו, ולא באונס כדי לחייבו קרבן (זבים פ"ב מ"ב, וכתנא-קמא). (42) כן הוא במשנה שם: "בשבעה דרכים בודקים את הזב עד שלא נזקק לזיבה וכו', ראה ראייה ראשונה בודקין אותו, בשניה בודקין אותו, בשלישית אין בודקין אותו", הרי שמה שלא בודקים בשלישית הוא מפני שכבר נזקק לזיבה. ואם ראה ראייה ראשונה באונס, אינה מצטרפת לשלישית להבאת קרבן, הואיל והיה האונס לפני שנזקק לזיבה.

ו. הַרְוָאָה רְאִיָּה אֶחָת שֶׁל זֹב - הָרִי הוּא כְּבֵעַל קָרִי⁴³. רָאָה שְׁתֵּים - הָרִי זֶה זָב, וְצָרִיךְ סְפִירַת שְׁבַע⁴⁴ וּבִיאַת מַיִם חַיִּים⁴⁵, וְאֵינָן חֵיב בְּקָרְבָן. רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת - הָרִי זֶה זָב גְּמוֹר וְחֵיב בְּקָרְבָן⁴⁶. וְאֵינָן בֵּין זָב שְׂרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת לְרוּאָה שְׁלֹשׁ אֲלֵא קָרְבָן בְּלִבְד⁴⁷. וְדָבָרִים אֲלוֹ פֶּלֶן דְּבָרֵי קָבְלָה מִפִּי מִשָּׁה רַבְּנָא מְסִינֵי⁴⁸.

(43) כבית-הלל, זבים פ"א מ"א, והוא כמו ראשון לטומאה (פ"ה מהל' אבות הטומאה ה"א). (44) ימים נקיים מכל זוב, וצריך שיהיו רצופים זה אחר זה. (45) טבילה במעין ולא במקווה, משום שנאמר (ויקרא טו, יג) "ורחץ בשרו במים חיים וטהרו", והוא מטהר בכלשהו, כלומר: אינו צריך ארבעים סאה כמו מקווה (פ"ט מהל' מקואות ה"ח). (46) שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, ראה למעלה פ"א ה"ג. (47) משנה, מגילה ח, א. ונלמד שם בגמרא, ממה שמנה הכתוב (שם, ב"ג) שתים וקראו טמא (הזכיר שתי פעמים זב "איש איש כי יהיה זב מבשרו, וזבו טמא הוא") ומנה שלש וקראו טמא ("וזאת תהיה טומאתו בזובו, רר בשרו את זובו, או החתים בשרו מזובו, טומאתו היא"), הא כיצד? שתים לטומאה ושלש לקרבן, ועוד נאמר (שם, טו) "וכיפר עליו הכהן לפני ה' מזובו", ולמדו מזה (שם) "מזובו" מקצת זבין מביאין קרבן, ומקצת זבין אין מביאים קרבן, הא כיצד? ראה שלש מביא קרבן, ראה שתים אין מביא קרבן. (48) שזה לא מפורש בתורה אלא נלמד בקבלה מן הפסוקים הנ"ל.

ז. אֶחָד הַרְוָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת אוֹ שְׁלֹשׁ בְּשַׁעָה אֶחָת זו אַחַר זו, או שְׂרָאָה רְאִיָּה כֹּל יוֹם זֶה אַחַר זֶה⁴⁹ - הָרִי זֶה זָב. לְפִי שֶׁתִּלָּה הַפְּתוּב אֶת הַזְּבָה⁵⁰ בְּיָמִים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּתְּחִילַת הַלֵּילָה⁷⁵, אָף עַל פִּי שְׂאִינָה אֲרָפָה כְּשֵׁתִים⁷⁶ - הָרִי אֱלוֹ שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, שֶׁהֵימִים מְחַלְקִין הָרְאִיָּה⁷⁷. לְפִיכֶךָ, הָרוֹאֶה רְאִיָּה אַחַת בֵּין הַשְּׂמָשׁוֹת, שֶׁהוּא סָפֵק מִן הַיּוֹם וּמִן הַלֵּילָה⁷⁸ - הָרִי זֶה סָפֵק לְטַמְאָה⁷⁹.

(75) פירוש, אם היה ידוע לנו זמן של סוף היום וזמן של תחילת הלילה, והוא ראה ראייה אחת שהתחילה בסוף היום ונגמרה בתחילת הלילה (ראה פירוש הרא"ש זבים פ"א מ"א). (76) אלא נמשכה רגע אחד בסוף היום, ורגע אחד בתחילת הלילה. (77) תוספתא זבים פ"א: "ומודה רבי יוסי, שאם ראה ראייה אחת בין השמשות אע"פ שאין בה כדי טבילה וסיפוג, יש בידו שתי ראיות, מפני ששני ימים חולקים אותה". (78) "תנו רבנן, בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה (כלומר, ספק אם יש בו משניהם. רש"י) וספק שהוא כולו מן היום וספק שהוא כולו מן הלילה" (שבת לד:). ובין השמשות הוא משך הזמן משתקע החמה עד שייראו ג' כוכבים בינונים (ראה בהל' שבת פ"ה ה"ד). (79) תוספתא שם, ופ"א דמס' זבים מ"ו. כלומר, ספק טמא כזב שצריך ספירת שבעה נקיים או אינו טמא אלא כבעל קרי (ראה למעלה ה"ו), שמא בין השמשות הוא גם יום וגם לילה, והוא ראה מקצת היום ומקצת הלילה, והימים חולקים את הראיה לשתי ראיות.

יג. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בְּיּוֹם וְאַחַת בֵּין הַשְּׂמָשׁוֹת - הָרִי זֶה וְדָאֵי לְטַמְאָה⁸⁰ וְסָפֵק לְקָרְבָן⁸¹, וּמְבִיא קָרְבָן וְאִינוּ נֶאֱכָל⁸².

(80) כלומר, לספור שבעה נקיים, כי יש כאן שתי ראיות לפחות. (81) שמא ראיית בין השמשות היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, והימים חלקו את הראיה הזאת לשניים, וביחד עם הראיה הראשונה יש כאן שלש ראיות וחייב קרבן (ראה למעלה שם), או שאין כאן אלא שתי ראיות בלבד ואין כאן קרבן, ודין זה הוא במס' זבים שם. (82) שחטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת, ראה למעלה פ"א ה"ו וה"ז.

יד. [רָאָה] רְאִיָּה אַחַת בֵּין הַשְּׂמָשׁוֹת [שָׁל שְׁבַת] וְרְאִיָּה שְׁנֵיהֶן בֵּין הַשְּׂמָשׁוֹת שָׁל מוֹצָאֵי שְׁבַת⁸³ - הָרִי זֶה סָפֵק לְטַמְאָה וְסָפֵק לְקָרְבָן⁸⁴. סָפֵק לְטַמְאָה - שְׂמָא רְאִיָּה רְאִיָּה אַחַת בְּעֶרְבַת שְׁבַת וּשְׁנֵיהֶן בְּמוֹצָאֵי שְׁבַת, וְהָרִי הַפְּסִיק שְׁבַת בְּיַנְיָהּ וְאִין פָּאן זִיבּוֹת כָּלֵל⁸⁵; וְהָרִי הוּא סָפֵק לְקָרְבָן - שְׂמָא אַחַת מִהֶן הִיְתָה מְקַצָּתָה בְּיּוֹם וּמְקַצָּתָה בְּלֵילָה, שְׂהִיא חֲשׂוּבָה כְּשֵׁתִים⁸⁶, וְהָרִי רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת שֶׁהוּא חֵיב בְּקָרְבָן⁸⁷. וְלְפִיכֶךָ מְבִיא קָרְבָן וְאִינוּ נֶאֱכָל⁸⁸.

(83) "וכונן שלא היו באותו הזמן (אלא ראייה ראשונה בתחילת בין השמשות של ערב שבת, וראייה שניה בסוף בין השמשות של מוצאי שבת)", ר"ש זבים, שם. (84) זבים שם, ותוספתא שם פ"א. (85) ראה למעלה ה"ח, שאם הפסיק יום גמור בין ראייה לראיה - אינן מצטרפות. אבל יתכן שאחת מן הראיות היתה בשבת, ולא היה הפסק יום

קטנות מנין, ת"ל "תהיה" אפילו כל שהוא, "החתים" אפילו כל שהוא, "בשרו" אפילו כל שהוא.

י. הִיָּה הַזּוֹב נִגְרַר וְיוֹצֵא וְלֹא פָּסַק: אִם יֵשׁ מִתְּחִילַת הָרְאִיָּה עַד סוּפָה פְּדֵי טְבִילָה וְסִפּוּג⁶⁵ או יָתֵר - הָרִי זֶה נִחְשָׁבֵת כְּשֵׁתֵי רְאִיּוֹת⁶⁶, הוֹאִיל וְהִיא אֲרָפָה כְּשֵׁתִים⁶⁷; וְאִם לֹא הִיְתָה אֲרָפָה כְּשֵׁעוֹר הִיָּה⁶⁸, אֲפִלוּ פָּסַק הַזּוֹב בְּיַנְיָהּ⁶⁹ - הָרִי זֶה רְאִיָּה אַחַת. וְכֵן אִם הִיְתָה רְאִיָּה אַחַת אֲרָפָה כְּשֵׁלֵשׁ רְאִיּוֹת, שְׂנִמְצָא מִתְּחִילָתָהּ וְעַד סוּפָה כְּשֵׁתֵי טְבִילוֹת וּשְׁנֵי סִפּוּגִין - הָרִי זֶה נִחְשָׁבֵת כְּשֵׁלֵשׁ רְאִיּוֹת וְיָבִיא קָרְבָן⁷⁰.

(65) זבחים פ"א מ"ד, ובתוספתא (שם פ"א) והיא כשיעור מהלך חמישים אמה של אדם בינוני (פירוש הרא"ש למסכת זבים פ"א מ"ג, וראה ב'סיפרא' שם, ה"ד). (66) כת"ק נגד רבי יוסי, בתוספתא זבים, שם. (67) משום שזוב אין לו שיעור (ראה למעלה ה"ט), א"כ כשראה ראייה אחת ארוכה, כיון שמתחילת ראייתו נטמא בכל שהוא, והיה לו שהות לטבול, ועדיין הוא ממשך לראות, אנו חושבים לראיה זו כשתי ראיות ('קריית ספר'), וראה למעלה ה"ו דין הרוואה שתי ראיות. (68) שם בתוספתא "ואם לאו (שאינן מתחילת הראיה עד סופה כדי טבילה וסיפוג) אין בידו אלא אחת". (69) פירוש, ראה זוב והפסיק, ושוב ראה, ואין במשך זמן ההפסקה, כדי טבילה וסיפוג. (70) זבים פ"א מ"ה, ולמדו זאת ב'סיפרא' פרשת מצורע (שם) מן הפסוק (ויקרא שם, ג) "בזובו רר" "מלמד שהוא מטמא ב' ראיות. אין לי אלא גדולות, קטנות מנין, ת"ל "תהיה", אפילו כל שהוא וכו', אם נאמר בגדולות למה נאמר בקטנות, אלא ליתן שיעור לגדולות שאם ראה אחת מרובה כשלש, שהוא כמגד יון לשילוח שהם כדי שתי טבילות ובשני סיפוגים, הרי זה זב גמור".

יא. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בְּיּוֹם וְהַפְּסִיק פְּדֵי טְבִילָה וְסִפּוּג⁷¹, וְאַחַר כֶּף רָאָה שְׁתֵּים⁷² או אַחַת אֲרָפָה כְּשֵׁתִים⁷³; או שְׂרָאָה שְׁתֵּים או אַחַת מְרַבָּה כְּשֵׁתִים וְהַפְּסִיק פְּדֵי טְבִילָה וְסִפּוּג, וְאַחַר כֶּף רָאָה רְאִיָּה אַחַת - הָרִי זֶה זָב גְּמוּר⁷⁴.

(71) בא להשיענו שההפסק בין ראייה לראיה הוא כדי טבילה וסיפוג, אבל אם ההפסק בין ראייה לראיה היה פחות מכדי טבילה וסיפוג, נחשבות שתי הראיות (אם נמשכו כל אחת מהן פחות מכדי טבילה וסיפוג, ראה למעלה ה"י) לראיה אחת. (72) ובין אלו השתיים היה הפסק גדול יותר מאשר כדי טבילה וסיפוג. (73) ראה למעלה שם. (74) זבים פ"א מ"ד, ובא להשיענו שאף ראייה אחת ארוכה כשתיים מצטרפת עם ראייה אחת קצרה לחייבו קרבן, כמו שלש ראיות נפרדות, שלא נטעה לומר: כיון שראיה אחת ארוכה למדו ב'סיפרא' מ'בזובו רר', וראיה קצרה למדים מ'החתים' (ראה למעלה שם) וכיון שהפסוק אומר "או החתים", הכוונה או זה או זה ואינן מצטרפות (מ'משנה אחרונה' זבים שם).

יב. רָאָה רְאִיָּה אַחַת מְקַצָּתָה בְּסוּף הַיּוֹם וּמְקַצָּתָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטהרה שהוא יום שביעי ולא בדק בהתחלת ימי הספירה שהוא יום ראשון של ימי הטהרה. (13) כלומר: שהבדיקה השנייה היתה ביום השמיני, ואילו הבדיקה הראשונה היתה ביום הראשון של הספירה, שהיתה כאן בדיקה בהתחלת הספירה ולא היתה בדיקה בסוף הספירה שהוא ביום שביעי, וכרב, שחולק על רבי חנינא (שם) וסובר שאף אם היתה בדיקה בהתחלת הספירה (ביום ראשון) ולא היתה בדיקה בסוף הספירה (ביום שביעי), או שהיתה בדיקה בסוף הספירה, אבל אם לא היתה בדיקה בהתחלת הספירה, טהור לפי רבי אליעזר, אבל אם לא היתה בדיקה לא בהתחלה ולא בסוף, אף על פי שבדק ביום הטומאה עצמו, וכן ביום השמיני - אינו טהור (כסף משנה). וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה, הלכה כב לעניין זה: "וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום הח' ומצאה טהור, הרי זו בחזקת טהרה", משמע שצריך שתבדוק ביום הראשון כדי שתהיה טהורה כשתבדוק ביום השמיני, אבל אם לא בדקה ביום הראשון צריך שתבדוק ביום השביעי, שכן כתב שם אחרי כן "בדקה ביום ג' לזיבתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדקה ומצאה טהור הרי זו בחזקת טהרה". והוסיף שם "והוא הדין לזב" (לחם משנה).

ד. כָּל רֵאֵיָה שְׁהִיא סוֹתֶרֶת אֵינָה מְבִיאָה לְיָדֵי קֶרְבָּן. פִּיֶּצֶד? רֵאֵה שְׁתֵּי רֵאִיּוֹת וְהִפְסִיק יוֹם אִו יוֹמִים, וְהָרִי הוּא מוֹנֶה שְׁבַעַי יָמִים נְקִיִּים, וּבְתוֹף הַשְּׁבַעַי רֵאֵה רֵאֵיָה שֶׁל זוֹב - אֵינָה מְצַטְרֶפֶת לְשִׁתִּים, אֶלֶּא סוֹתֶרֶת וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת¹⁴ כְּמוֹ שְׁבֹאֲרָנוּ. אֶפְלוֹ רֵאֵה בְּתוֹף יָמֵי הַסְּפִירָה שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת זוֹ אַחַר זוֹ, אֶפְלוֹ רֵאֵה אוֹתָם בְּיוֹם אֶחָד, אֶפְלוֹ רֵאֵה שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת בְּסוֹף יוֹם שְׁבַעַי שֶׁל שְׁבַעַי יָמִים נְקִיִּים - אֵינּוּ מְבִיאַ קֶרְבָּן, שְׁרֵאִיּוֹת אֵלוֹ לְסִתְרָה הֵן. רֵאֵה שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת בְּלֵיל שְׁמִינִי¹⁵ - מְבִיאַ קֶרְבָּן, שְׁאִין רֵאִיּוֹת אֵלוֹ סוֹתְרִין¹⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים? בְּזוֹב בְּעַל שְׁתֵּי רֵאִיּוֹת¹⁷; אֶבֶל זוֹב בְּעַל שְׁלֹשׁ שְׁרֵאֵה שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת¹⁸ בְּלֵיל שְׁמִינִי¹⁹ שְׁלֹאֲחַר שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים - אֵינּוּ מְבִיאַ קֶרְבָּן שְׁנֵי עַל שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת אֵלוֹ, אֶלֶּא קֶרְבָּן אֶחָד עַל הַשְּׁלֹשׁ הַרְּאִשׁוֹנוֹת. שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאִין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת סוֹתְרוֹת, הָרִי לֹא יֵצֵא לְזִמְן שְׁרֵאוֹי לְקֶרְבָּן²⁰. וְהַלִּילָה מְחַסֵּר זִמְן הוּא²¹ לְפִל²², חוּץ מִיּוֹלָדֶת²³ שֶׁהִפִּילָה בְּלֵיל שְׁמוֹנִים וְאֶחָד, שְׁהִיא מְבִיאָה קֶרְבָּן שְׁנֵי²⁴, כְּמוֹ שְׁבֹאֲרָנוּ. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקֶּבֶלָה²⁵.

(14) שבעה ימים נקיים אחרים. (15) אחר שנגמרו שבעה ימים נקיים. (16) משום שנגמרו כבר ספירת שבעה נקיים. (17) שלא התחייב בקרבן אלא בספירת שבעה בלבד, ולכן אם ראה בליל שמיני, אחר גמר ספירת הנקיים, שלוש ראיות - מתחייב הוא בקרבן. (18) שסופר שבעה נקיים וגם חייב קרבן ביום השמיני. (19) כלומר: ראה בליל שמיני שלוש ראיות. (20) שהרי אינו יכול להביא קרבנו עד למחרת שהוא יום השמיני. ונחשבות ג' הראיות של ליל שמיני

גמור בין ראייה לראיה והוא זב לטומאה. (86) ראה למעלה הי"ב. (87) ואולי אף אחת משתי הראיות לא היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, ואין כאן שלש ראיות ואינו חייב קרבן. (88) שחטאת העוף באה על הספק ונשרפת, ראה למעלה פ"א ה"ו, ולמעלה בפרק זה הי"ג.

~ יום שישי ב' תשרי ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שהימים שהזב רואה בהן זיבות הוא טמא ומונה משיפסוק.

א. כָּל הַיָּמִים שֶׁהַזָּב רוֹאֵה בְּהֵן זִיבוֹת הָרִי הוּא טָמֵא². וְכַשִּׁיפְסֹק הַזִּיבוֹת³ מוֹנֶה שְׁבַעַי יָמִים נְקִיִּים⁴ פְּזָה, וְטוֹבֵל בְּשִׁבְעֵי⁵ וּמְעָרִיב שְׁמֹשׁוֹ, וּבְשִׁמְיָנִי מְבִיא קֶרְבָּנוֹ⁶ אִם הָיָה בְּעַל שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת. וְאִם רֵאֵה רֵאֵיָה שֶׁל זוֹב, אֶפְלוֹ בְּסוֹף יוֹם שְׁבַעַי אַחַר שְׁטַבֵּל - סֵתֵר הַכֹּל, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת שְׁבַעַי יָמִים נְקִיִּים - מְאַחַר יוֹם רֵאֵיָה הָאֲחֲרוֹנָה⁷.

(2) כמפורש בפסוק (ויקרא טו, ג) "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". (3) גם להלן בהלכה ג כתב רבינו וזה לשונו: "בדק ביום הטומאה עצמה ומצא טהור ופסק הזוב" וכו', ומכאן שהוא צריך הפסק טהרה. (4) ויקרא שם, יג, וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו". (5) שנאמר (שם): "וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשרו במים חיים (=מי מעיין) וטהר". ואם הוא זב בעל שתי ראיות די לו בכך וטהור. (6) שם, יד-טו: "וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו' אחד חטאת והאחד עולה". (7) פירוש למחרת יום הראיה האחרונה.

ב. זָב שֶׁרֵאֵה קָרִי בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת יָמֵי הַסְּפִירָה - אֵינּוּ סוֹתֵר אֶלֶּא יוֹמוֹ בְּלַבַּד, וּמְשַׁלֵּים שְׁבַעַי יָמִים וּמְבִיאַ קֶרְבָּנוֹ. פִּיֶּצֶד? רֵאֵה קָרִי בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי - סוֹפֵר אַחֲרָיו שְׁלֹשָׁה יָמִים⁸, וְטוֹבֵל בְּשִׁלְשֵׁי, וּמְבִיאַ קֶרְבָּנוֹ בְּרִבְעֵי.

(8) ספירת היום החמישי נסתרה ונשארו לו רק ארבעה ימים נקיים, ומוסיף להם עוד שלושה להשלים השבעה.

ג. זָב שֶׁבְּדָק בְּיוֹם רֵאִשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה וּמְצָא טָהוֹר, וְלֹא בְּדָק כָּל שְׁבַעַי, וּבְיוֹם הַשְּׁבַעַי בְּדָק וּמְצָא טָהוֹר - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָהְרָה. אֶפְלוֹ בְּדָק בְּיוֹם הַטְּמָאָה עֲצָמָה⁹ וּמְצָא טָהוֹר, וּפְסָק הַזּוֹב¹⁰, וְלֹא בְּדָק לְמַחַר בְּתַחֲלַת יָמֵי הַסְּפִירָה¹¹, וּבְדָק בְּשִׁבְעֵי¹² אוֹ בְּשִׁמְיָנִי¹³ וּמְצָא טָהוֹר - עָלוֹ לוֹ יָמֵי הַסְּפִירָה, וְהָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָהְרָה.

(9) פירוש שבאותו יום שראה לפני זה זיבה, בדק אחרי כן. (10) נראה שצריך להיות "ופסק הזוב ומצא טהור". (11) כלומר, למחר שהוא היום הראשון של שבעת ימי הטהרה. (12) לדעת רבי אליעזר כי גם אם בדק בסוף ימי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. הַטְּמֵטוֹם וְהַאֲנֵדְרוּגִינוֹס³⁷ - נֹתְנִין עֲלֵיהֶן הַמְרֵי הַאִישׁ³⁸ וְהַמְרֵי הָאִשָּׁה³⁹: מִתְּמַאֵין בְּדָם פְּנֵשִׁים, וּבִלְבָן פְּאֲנֵשִׁים. וְטְמַאֲתָן בְּסַפְקָא⁴⁰. לְפִיכָּךְ, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן בְּעַל שְׁלֹשׁ רְאִיתוֹ⁴¹ אוּ זָכָה שְׂרָאֲתָה דָם שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה⁴² - מְבִיאִין קָרְבָּן⁴³ וְאִינוּ נֹאֲכָלִים⁴⁴. הָיָה מִזְנֵה שְׁבַעַה יָמִים נְקִיִּים לְלִבָּן וְרָאָה אָדָם, אוּ לְאָדָם וְרָאָה⁴⁵ לְבָן - הָרִי זֶה אִינוּ סוֹתְרָא⁴⁶.

37) הם ספק זכר ספק נקבה, ואף על פי שאמרו בגמרא אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא – לא ברייה בעלמא היא אלא ספק (תוספות יום טוב זבים פרק ב משנה א). 38) שהאיש מטמא בלובן שהוא זכ ואינו מטמא בראה דם. 39) שהאשה מטמא בראיית דם אבל אינה מטמא בלובן. 40) שאם ראה לובן, שמא היא נקבה ואינה מטמא בלובן; ואם ראה דם, שמא הוא זכר ואינו טמא בדם. "אבל אם ראה לובן ואודם כאחד טומאתן וודאי ממה נפשך" (רע"ב שם). 41) של זכר שאז חייב הזב להביא קרבן. 42) שאז חייבת הזבה להביא קרבן. 43) חטאת העוף הבאה על הספק. 44) שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת. 45) מנה שבעה נקיים אחר שראה ג' ימים דם. 46) את הספירה, שאף על פי שמתמא גם בלובן וגם באודם אין זה אלא מחמת ספק, שמא הוא איש ושמא היא אשה; אבל כשסופר ז' נקיים משום ראיית לובן של איש – אין האודם שהוא משום אשה, סותר ללובן של איש, וכמו כן אין ראיית לובן של איש, סותרת את שבעת הנקיים שסופר לאחר שראה אודם של אשה.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר הקרבנות שמביא המצורע אחר שיתרפא מצרעתו, והטבילות שטובל, וכיצד עושים לו.

א. כְּשִׁיתְרַפָּא הַצְּרוּעַ מִצְרַעְתּוֹ²¹, אַחֵר שְׁמֵטְהִרִין אוֹתוֹ³ בְּעֵין אֲרָז⁴ וְאֲזוּב⁵ וְשֵׁנֵי תוֹלְעַת⁶ וְשֵׁנֵי צְפְרִים⁷ וּמְגַלְחִין אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ⁸ וּמְטַבִּילִין אוֹתוֹ⁹, אַחֵר כָּל זֹאת וַיִּגַּס לִירוּשָׁלַיִם¹⁰ וּמוֹנֵה שְׁבַעַת יָמִים¹¹, וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מְגַלַּח תְּגַלְחָתוֹ שְׁנִיָּה¹² בְּתַגְלַחַת הָרִאשׁוֹנָה¹³ וְטוֹבֵל¹⁴, וְהָרִי הוּא טְבוּל יוֹם¹⁵ וּמְעָרִיב שְׁמֵשׁוֹ¹⁶, וְלִמְחָר בְּשִׁמְיָי טוֹבֵל פְּעַם שְׁנִיָּה¹⁷ וְאַחֵר כֶּף מְקַרְיבִין קָרְבָּנוֹתָיו. וּמִפְּנֵי מָה טוֹבֵל בְּשִׁמְיָי אַחֵר שְׁטוֹבֵל מֵאֲמָשׁ? מִפְּנֵי שְׁהָיָה רְגִיל בְּטְמֵאָה¹⁸ בַּיָּמִי חִלוּטוֹ¹⁹, וְאִינוּ נִזְהָר מִשּׁוּם טְמֵאָה, וְשָׂמָא נְטָמָא אַחֵר שְׁטַבֵּל. לְפִיכָּךְ טוֹבֵל בְּשִׁמְיָי בְּעֲזֵרַת הַנְּשִׁים בְּלִשְׁפַת הַמְּצַרְעִים שְׁשׁוּם²⁰, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הִסִּית דְּעֵתוֹ²¹.

2) מנגעו, וראה בהלכות טומאת צרעת מפ"א עד פ"ט, כללי הנגע. 3) ראה בהלכות טומאת צרעת פ"א, כיצד הוא הסדר של עץ הארז, האזוב והצפרים. 4) מקל של עץ ארז (רש"י ויקרא יד, ד). 5) צמח קטן. 6) חוט צמר צבוע בצבע אדום, והצבע נלקח מביצי תולעת. 7) כמו שנאמר

כאילו יש בו זיבה ארוכה שהתחילה בג' הראיות הראשונות. 21) כלומר: מה שאינו מביא קרבנו עד יום שמיני, אינו משום שהוא לילה, ובלילה אין מקריבין קרבנות, אלא משום שלא הגיע זמנו עוד עד יום השמיני, ומשום כך אם ראה בליל שמיני שלוש ראיות, נחשבות ראיות אלו לזיבה ארוכה. 22) לכל דיני התורה. 23) ראה למעלה פרק א הלכה ח, שהיולדת שהפילה בתוך שמונים יום מלידתה, שהם ימי מלאה, מביאה קרבן אחד על הלירה ועל ההפלה. 24) אף על פי שלילה מחוסר זמן וכל חיוב הקרבן אינו אלא ביום פ"א. והיתה צריכה להיות פטורה בקרבן אחד – ובכל זאת מביאה קרבן שני משום שנאמר (ויקרא יב, ו) "ובמלאה ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש וגו'" ודרשו בית הלל (כריתות שם) "או לבת" לרבות אור שמונים ואחד. 25) שאין זה מפורש בכתוב אלא נלמד מריבוי של "או".

ה. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בְּלִיל שְׁמִינִי וְשִׁתִּי רְאִיתוֹ בְּיוֹם שְׁמִינִי - הָרִי אִלּוּ מְצַטְרְפִין, וּמְבִיא קָרְבָּן שְׁנֵי עַל זִיבוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת; שְׁהָרִי רְאִיָּה רְאִישׁוֹנָה שֶׁל כָּל זָב פְּשָׁכַת זָרַע הִיא חֲשׂוּכָה²⁶, וְאִם רָאָה אַחֲרֶיהָ שְׁתֵּים - מְצַטְרַפַּת עִמָּהֶם לְקָרְבָּן²⁷. אָבֵל אִם רָאָה שְׁתֵּים בְּלִיל שְׁמִינִי וְאַחַת בְּיוֹם שְׁמִינִי - אֵין מְצַטְרַפַּת, וְאִינוּ מְבִיא קָרְבָּן עַל הַזִּיבָה זוֹ הָאֲחֵרוֹנָה²⁸.

26) ואין עליו דין זב, אלא הרי הוא כבעל קרי. 27) כלומר: אף על פי שראיה ראשונה אינה אלא כקרי, ובכל זאת מצטרפת היא לשתיים שאחריה לחיובו בקרבן – אם ראה ראייה אחת של זב בליל שמיני, אף על פי שלילה מחוסר זמן כמבואר למעלה, מצטרפת היא לשתי ראיות שראה למחר, לחיובו בקרבן שני. 28) שם המשך דברי רבי יוחנן למי שסובר "לילה מחוסר זמן הוא". שהרי עיקר הזיבה היה בלילה, שבשתי ראיות נעשה זב.

ו. הַכֹּל מִתְּמַאֵין בְּזִיבָה, אֶפְלוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ²⁹, וְהַגְרִים וְהַעֲבָדִים³⁰, וְחֲרַשׁ וְשׁוֹטָה. וְרָאָה לִי, שְׁמִיבִיאִין עֲלֵיהֶן³¹ פְּפָרָה³² כְּדִי לְהַאֲכִילָן בְּקַדְשִׁים³³ וְחֲסֵאתָן נְאֻכָּלִת, שְׁהָרִי הֵן כְּקָטָן שְׂאִינוּ בֶן דְּעַת. וְסָרִיס אָדָם³⁴ וְסָרִיס חֲמָה³⁵ מִתְּמַאֵין בְּזִיבָה כְּכֹל הָאֲנָשִׁים³⁶.

29) ואמרו בערכין ג. ונדה לב: "הכל" לאתויי קטן בן יומו, דתניא מה תלמוד לומר (ויקרא טו, ב) "איש איש" – לרבות תינוק בן יום אחד שמתמא בזיבה. 30) עבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות. 31) [על החרש והשוטה, אף על פי שפטורים ממצוות ואין עליהם איסור לאכול קדשים. אבל גרים ועבדים שמחוייבים במצוות, בוודאי מביאים עליהם, כמפורש בנגעים פרק יד משנה יב]. 32) אחרים מביאים קרבנותיהם שמחוייבים מטעם זב. 33) שאסור להאכילם לפני זה, כשם שאסור להאכיל להם איסורים אחרים. 34) שנותר על ידי אדם. 35) שלא ראה חמה מעולם, כגון שנוול סריס ממעי אמו. 36) ואף על פי שאין להם שכבת זרע – יש להם זיבות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּחְלָה. וְאַחַר כֶּף יָבוֹא הַכֹּהֵן שֶׁקָּבַל הַדָּם בְּכַפּוֹ אֶצֶל הַמִּצְרֵעַ⁴⁴, הִכְהֵן מִבְּפָנָיו וְהַמִּצְרֵעַ מִבְּחוּץ⁴⁵, וּמִכְנֵיס הַמִּצְרֵעַ רֹאשׁוֹ⁴⁶ וְנוֹתֵן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם שֶׁבְּכַפּוֹ עַל תְּנוּפֵה אֲזָנוֹ⁴⁷ הַיְמָנִית⁴⁸. וְאַחַר כֶּף יִכְנִיס יָדוֹ הַיְמָנִית וַיִּתֵּן עַל בֶּהֶן יָדוֹ, וְאַחַר כֶּף יִכְנִיס רִגְלוֹ הַיְמָנִית וַיִּתֵּן עַל בֶּהֶן רִגְלוֹ⁴⁹. וְאִם נָתַן עַל הַשְּׂמָאל - לֹא יֵצֵא⁵⁰. וְאַחַר כֶּף⁵¹ יִקְרִיב חֲטָאתוֹ וְעוֹלֹתָו⁵². וְאַחַר שִׁיתֵן הַדָּם⁵³ עַל הַכֹּהֲנוֹת נוֹטֵל הַכֹּהֵן מִלֵּג הַשְּׂמֹן וַיּוֹצֵק לְתוֹךְ כַּפּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ⁵⁴ הַשְּׂמָאלִית⁵⁵. וְאִם יֵצֵק לְתוֹךְ כֶּף עֲצֻמוֹ⁵⁶ - יֵצֵא. וְטוֹבֵל אֶצְבְּעוֹ הַיְמָנִית⁵⁷ בַּשְּׂמֹן שֶׁבְּכַפּוֹ וּמִזֶּה שִׁבְעַ פְּעָמִים⁵⁸ כְּנֹגֵד בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים⁵⁹, עַל כֹּל הַזֵּיהַ טְבִילַת אֶצְבְּעוֹ בַּשְּׂמֹן⁶⁰. וְאִם הִזֵּה וְלֹא פָּוַן כְּנֹגֵד בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים - כְּשֵׁרוֹת⁶¹. וְאַחַר כֶּף יָבוֹא אֶצֶל הַמִּצְרֵעַ וַיִּתֵּן מִן הַשְּׂמֹן עַל מְקוֹם דָּם הָאֵשׁ שֶׁבְּתְנוּפֵה אֲזָן וּבִהֶן יָדוֹ וּבִהֶן רִגְלוֹ⁶². וְהַנּוֹתֵר מִן הַשְּׂמֹן שֶׁבְּכַפּוֹ יִתְּנֵנוּ עַל רֹאשׁ הַמִּתְטַהֵר⁶³. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא כִּפָּרוֹ⁶⁴. וְשָׂאֵר הַלֵּג⁶⁵ מִתְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים⁶⁶.

22) פשוט הוא במשנה נזיר מד: (כסף-משנה). וכן הוא בספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע, פרק ב, הלכה ז).
23) למעלה הלכה א. 24) לפי שאין מחוסר כפורים נכנס לעזרת ישראל, כמפורש בכלים פרק א משנה ח (כסף-משנה). 25) משקוף (=סף). ראה בפי"ה"מ שבת צא: עומד באסקופה שהוא חוץ לשער, אבל אסור לו לעמוד בתוך השער שנחשב לעזרת ישראל, ומחוסרי כפרה אסורים ליכנס לעזרת ישראל, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה נגעים פרק יד משנה ט, ובפ"ג מהלכות סוטה הלכה ד: "כנגד שער המזרח מבחוץ". אבל דעת רש"י (סוטה ז). שעומד בחלל השער שלא נתקדש בקדושת העזרה. 26) נגעים פי"ד משנה ח "בא ועמד בשערי ניקנור", ושער ניקנור הוא השער העליון שנכנסים בו מעזרת נשים לעזרת ישראל (מדות פ"ב, משנה ו), ונקרא שער ניקנור על שמו של אדם גדול שהביא דלתות השער מאלכסנדריא של מצרים, ובדרך אירעו נסים, ראה ביומא לת. 27) ספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרשה ג, הלכה ו) "והעמיד הכהן הקטהר את האיש הקטהר לפני ה' פתח אהל מועד, מעמידו בשער ניקנור אחוריהם למזרח, ופניהם למערב". 28) חוץ ממצורע, עומדת גם היולדת בעת טהרתה בשער ניקנור (משנה סוטה ז), שמצוה לאדם שיעמוד וישמור על קרבנו, ונלמד בספרי (פרשת פנחס) ממה שכתוב (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו"; ומי שיכול להכנס לעזרה נכנס, ואלו שהם מחוסרי כפרה עומדים ליד שער ניקנור, וכמו כן זבים וזבות (סוטה ח. וראה רש"י שם). 29) משנה סוטה שם, ומשום שנאמר בה (שם ה, יח) "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'" (שם, בגמרא). 30) משנה במנחות סא. 31) הכהן מניפו, ואין המצורע משתתף בזה. ובע"פ שבתוספתא נגעים פ"ח (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 628.34) אמרו שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור, והכהן עומד מבפנים ומצורע

(שם): "ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז, ושני תולעת ואזוב". 8) כל שערו שעל בשרו, ובמשנה (נגעים פי"ד משנה ב) "בא לו לגלח את המצורע, העביר תער על כל בשרו". 9) אחרי שעשה את מעשה הטהרה, ככתוב (שם, ח) "וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר". 10) כמו שנאמר (שם): "ואחר יבוא אל המחנה"; שהרי מצורע נשלח מחוץ לג' מחנות שהם מחנה שכניה, מחנה לוי ומחנה ישראל, כמו שכתוב (שם יג, מו): כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא, בדר ישב, מחוץ למחנה מושבו"; ממה שכתוב "בדר ישב" נשמע שלא ישב אף עם שאר טמאים, כמו זב וטמא מת, שטמא מת מותר במחנה לוי ואסור במחנה שכניה, וזב אסור גם במחנה לוי ומותר במחנה ישראל, והמצורע אסור גם במחנה ישראל. ומפתח ירושלים עד הר הבית הוא מחנה ישראל (ראה תוספתא, הובאה בפי"ה"מ לכלים פ"א מ"ח). ואחר שהוא נטהר נכנס לירושלים, אבל יושב מחוץ לביתו שבעת ימים, שאסור בתשיש המיטה (פי"א מהלכות טומאת צרעת הלכה א). 11) ובמשך שבעת ימים אלו "עדיין הוא אב הטומאה" לטמא אדם וכלים במגע (שם, הלכה ב). 12) שנאמר (שם, ט): "והיה ביום השמיני יגלח את כל שערו" וגו'. 13) משנה בנגעים שם. 14) שנאמר (שם): "ורחץ את בשרו במים וטהר". 15) ואוכל במעשר שני (שם משנה ג, והלכות טומאת צרעת שם). 16) ואוכל בתרומה, אם הוא כהן (שם, ושם). 17) שם משנה ח. מחלוקת בין ת"ק לרבי יהודה, ופסק כת"ק. וטבילה זו היא מדרבנן, שהרי לא כתוב בתורה שצריך טבילה זו (קריית ספר). 18) יומא ל: 19) כלומר, הימים שהיה מצורע מוחלט. 20) נגעים שם: "ומצורע טבל בלשכת המצורעים וכו'". ובמדות פ"ב משנה ה, מפורש שלשכת המצורעים היתה בעזרת נשים. 21) ולא נטמא, לא הברילו חכמים והצריכוהו לטבול (יומא שם), שאם הסיח דעתו צריך גם הזאה שלישי ושביעי (תוספות שם, ד"ה היסח).

ב. נְתַאֲחַר וְלֹא גִלַּח בְּשִׁבְעֵי יוֹמֵי וְגִלַּח בַּשְּׂמִינִי אוֹ אַחַר כֶּפֶה יָמִים - בַּיּוֹם שֶׁיִּגְלַח יִטְבֵּל וַיַּעֲרִיב שְׂמֹנוֹ, וְלִמְחַר יָבִיא קְרִבְנוֹתָיו²²¹ אַחַר שֶׁיִּטְבֵּל פְּעַם שְׁנִיָּה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²³. פִּינֵד עוֹשֵׂיין לִי? הַמִּצְרֵעַ עוֹמֵד חוּץ לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל²⁴ כְּנֹגֵד פֶּתַח מִזְרְחִית בְּאַסְקֻפַת²⁵ שֶׁעַר נִיקְנוֹר²⁶ וּפְנֵי לְמַעְרָב²⁷. וְשֵׁם עוֹמְדִים כֹּל מְחַסְרֵי כִּפְרָה בְּעַת שְׂמִטְהֵרִין אוֹתָן²⁸, וְשֵׁם מְשַׁקִּין אֶת הַסּוֹטוֹת²⁹. וְהַכֹּהֵן לוֹקֵחַ אֶשֶׁם שֶׁל מִצְרֵעַ כְּשֶׁהוּא חַי³⁰ וּמְנִיפוֹ³¹ עִם לֵג הַשְּׂמֹן³² בְּמִזְרַח³³, כְּדֶרֶךְ כֹּל הַתְּנוּפוֹת³⁴. וְאִם הֵנִיף זֶה בְּפָנָי עֲצֻמוֹ וְזֶה בְּפָנָי עֲצֻמוֹ - יֵצֵא³⁵. וְאַחַר כֶּף מְבִיא אֶת הָאֵשׁ שֶׁל מִצְרֵעַ עַד הַפֶּתַח³⁶, וּמִכְנֵיס שְׁתֵּי יָדָיו לְעִזְרָה וְסוּמְךָ עָלָיו, וְשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִיַּד³⁷. וּמִקְבְּלִין שְׁנֵי כֹהֲנִים אֶת דָּמוֹ, אֶחָד מְקַבֵּל בְּכָלִי וְזוֹרְקוֹ עַל גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶחָד בְּיָדוֹ³⁸ הַיְמָנִית³⁹ וּמְעִרָה⁴⁰ לִידוֹ הַשְּׂמָאלִית וּמִזֶּה⁴¹ בְּאֶצְבְּעוֹ הַיְמָנִית⁴². וְאִם שָׁנָה וְקָבַל בְּשְׂמָאל תִּחְלָה - פֶּסְלִי⁴³. הַכֹּהֵן שֶׁקָּבַל מִקְצַת הַדָּם בְּכָלִי מוֹלִיכוֹ וְזוֹרְקוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מבחוץ, ומצורע מניח ידו וכו'; הרי שגם המצורע מניף – זה אינו אלא לדעת התוספתא, שמביא האשם לשער ניקנור, אבל לפי דברי המשנה שמיניפו במזרח העזרה, כדלהלן, אי-אפשר שהמצורע יניף, שהרי אסור לו להכנס לעזרה (לחם-משנה; ועיין ראב"ד). (32) שנאמר (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם תנופה לפני ה'", מלמד שטעונים תנופה כאחד (ספרא שם הלכה ז). (33) "לפני ה'", במזרח (ספרא שם) והוא מזרח העזרה. וראה ברש"י מנחות שם, שכתב: "במזרח, כלומר אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף, וכל-שכן במערבו דקרום יותר להיכל". ואע"פ שבתוספתא הנ"ל מפורש "שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור" – אין דעת רבינו כן, אלא כמו שאמרנו במשנה הנ"ל שהוא במזרח העזרה. וראה למעלה. (34) שהם במזרח, ראה מנחות שם במשנה, ובפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ובפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא. (35) ספרא וגמרא שם: "מנין אם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, יצא? תלמוד-לומר (שם) אותו לאשם". (36) אע"פ שבתוספתא שם נשמע שהסמיכה היתה באותו מקום שהיתה התנופה – אין כן דעת רבינו, אלא כמו דברי המשנה הנ"ל שלא היתה התנופה באותו מקום של הסמיכה, וראה למעלה. (37) נגעים פ"ד משנה ח: "בא לו אצל האשם, וסמך שתי ידיו עליו ושחטו וכו'". ובתוספתא נגעים שם "כל הסמיכות שבמקדש תיכף לסמיכה שחיטה, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, וכל הסמיכות שבמקדש היו לצפוננו של מזבח, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, שאין יכול המצורע להכנס לעזרה עד שזורק עליו מדם האשם והחטאת שלו". וכתב רבינו "ושחטין אותו מיד", שאע"פ שאי-אפשר שיהיה תיכף לסמיכה שחיטה, שהרי שוחטו בצד צפון של מזבח (ויקרא יד, יד) – אעפ"כ לא יעכבנו יותר אלא מיד כשיגיע למקום השחיטה ישחטנו (קריית ספר). (38) משנה ותוספתא נגעים שם. ומכיון שגם הקבלה בכלי וגם הקבלה ביד, צריכות ימין – לפיכך הצריכו שני כהנים (קריית ספר). (39) תוספתא זבחים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמוד 480.34): "דם אשמו של מצורע מקבל בימינו, ומערה בשמאלו, ומזה באצבע הימנית". ומה שאמרנו בתוספתא בנגעים פ"ט (עמוד 629.11) "זה שקיבל ביד מקבל בשמאל", היינו הקבלה השניה שמקבל בשמאל מן הימין (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). (40) שופך. (41) על המצורע, כדלהלן. (42) תוספתא זבחים שם. והיינו באצבע על היד הימנית, ו"אצבע" היא השניה לבהן (אגודל) המשמש לרמיזה; וראה להלן בהמשך ההלכה, סדר נתינת הדם על המצורע. (43) תוספתא זבחים שם. (44) כן נראה בתוספתא (נגעים שם), שאמרו: "זה שקיבל בכלי, בא וזורקו על גבי המזבח, וזה שקיבל ביד בא לו אצל מצורע", הרי שכן הוא הסדר, שלאחרי שזרק הראשון הדם על המזבח, בא לו השני אצל המצורע. (45) מבחוץ לשער ניקנור (תוספתא נגעים פ"ח). (46) לתוך שער ניקנור. (47) נגעים פ"ד משנה ט. וראה להלן פ"ה הלכה א, אי זהו תנוך אוזן. (48) כמפורש בתורה (ויקרא יד, יד-כה). (49) שכתוב (שם) "ונתן על תנוך אוזן המטהר הימנית, ועל

ג. שְׁנֵי הַלֵּג אֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא בְּעֶזְרָה לְזִכְרֵי פְּהֵנָה⁶⁷ כְּשֶׁאָר קָדְשֵׁי קְדָשִׁים, שְׁהָרִי הֶקֶשׁ לְאִשָּׁם⁶⁸. וְאִסוּר לְאֹכֵל מִלֵּג הַשָּׂמֶן עַד שִׁיתֵן מִמֶּנּוּ מִתֵּן שֶׁבַע וּמִתֵּן בְּהוֹנוֹת⁶⁹. וְאִם אָכַל - לֹאֲקָה⁷⁰, פְּאוּכָל קְדָשִׁים קָדָם זְרִיקָה⁷¹.

(67) במשנה שם צא. "אמר רבי שמעון, אם ראית שמן

מבחוץ, ומצורע מניח ידו וכו'; הרי שגם המצורע מניף – זה אינו אלא לדעת התוספתא, שמביא האשם לשער ניקנור, אבל לפי דברי המשנה שמיניפו במזרח העזרה, כדלהלן, אי-אפשר שהמצורע יניף, שהרי אסור לו להכנס לעזרה (לחם-משנה; ועיין ראב"ד). (32) שנאמר (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם תנופה לפני ה'", מלמד שטעונים תנופה כאחד (ספרא שם הלכה ז). (33) "לפני ה'", במזרח (ספרא שם) והוא מזרח העזרה. וראה ברש"י מנחות שם, שכתב: "במזרח, כלומר אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף, וכל-שכן במערבו דקרום יותר להיכל". ואע"פ שבתוספתא הנ"ל מפורש "שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור" – אין דעת רבינו כן, אלא כמו שאמרנו במשנה הנ"ל שהוא במזרח העזרה. וראה למעלה. (34) שהם במזרח, ראה מנחות שם במשנה, ובפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ובפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא. (35) ספרא וגמרא שם: "מנין אם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, יצא? תלמוד-לומר (שם) אותו לאשם". (36) אע"פ שבתוספתא שם נשמע שהסמיכה היתה באותו מקום שהיתה התנופה – אין כן דעת רבינו, אלא כמו דברי המשנה הנ"ל שלא היתה התנופה באותו מקום של הסמיכה, וראה למעלה. (37) נגעים פ"ד משנה ח: "בא לו אצל האשם, וסמך שתי ידיו עליו ושחטו וכו'". ובתוספתא נגעים שם "כל הסמיכות שבמקדש תיכף לסמיכה שחיטה, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, וכל הסמיכות שבמקדש היו לצפוננו של מזבח, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, שאין יכול המצורע להכנס לעזרה עד שזורק עליו מדם האשם והחטאת שלו". וכתב רבינו "ושחטין אותו מיד", שאע"פ שאי-אפשר שיהיה תיכף לסמיכה שחיטה, שהרי שוחטו בצד צפון של מזבח (ויקרא יד, יד) – אעפ"כ לא יעכבנו יותר אלא מיד כשיגיע למקום השחיטה ישחטנו (קריית ספר). (38) משנה ותוספתא נגעים שם. ומכיון שגם הקבלה בכלי וגם הקבלה ביד, צריכות ימין – לפיכך הצריכו שני כהנים (קריית ספר). (39) תוספתא זבחים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמוד 480.34): "דם אשמו של מצורע מקבל בימינו, ומערה בשמאלו, ומזה באצבע הימנית". ומה שאמרנו בתוספתא בנגעים פ"ט (עמוד 629.11) "זה שקיבל ביד מקבל בשמאל", היינו הקבלה השניה שמקבל בשמאל מן הימין (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). (40) שופך. (41) על המצורע, כדלהלן. (42) תוספתא זבחים שם. והיינו באצבע על היד הימנית, ו"אצבע" היא השניה לבהן (אגודל) המשמש לרמיזה; וראה להלן בהמשך ההלכה, סדר נתינת הדם על המצורע. (43) תוספתא זבחים שם. (44) כן נראה בתוספתא (נגעים שם), שאמרו: "זה שקיבל בכלי, בא וזורקו על גבי המזבח, וזה שקיבל ביד בא לו אצל מצורע", הרי שכן הוא הסדר, שלאחרי שזרק הראשון הדם על המזבח, בא לו השני אצל המצורע. (45) מבחוץ לשער ניקנור (תוספתא נגעים פ"ח). (46) לתוך שער ניקנור. (47) נגעים פ"ד משנה ט. וראה להלן פ"ה הלכה א, אי זהו תנוך אוזן. (48) כמפורש בתורה (ויקרא יד, יד-כה). (49) שכתוב (שם) "ונתן על תנוך אוזן המטהר הימנית, ועל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל אם נקטעו לפני שנצטרע אין זה מעכב, וראה ב'מעשה ורקח' כאן.

ב. אֲשֶׁם מְצָרְעֵהוּ¹⁴ שֶׁשָּׁחְטוּ שְׂלֵא לְשִׁמּוֹ¹⁵ או שְׂלֵא נִתַּן מְדָמּוֹ עַל גְּבִי בְּהוֹנוֹת¹⁶ - הָרִי זֶה עוֹלָה לְמִזְבֵּחַ¹⁷, וְטָעוּן נִסְכִּים¹⁸ פְּנִסְפֵי אֲשֶׁם מְצָרְעֵהוּ¹⁹, וְצָרִיף הַמְצָרְעֵהוּ אֲשֶׁם אַחֲרָי²⁰ לְהַכְשִׁירוֹ²¹.

(14) תוספתא נגעים פ"ט, הובאה במנחות ה', א. ויומא סא, ב. (15) וכגון ששחטו לשם קרבן עולה או לשם קרבן שלמים. (16) כגון שנשפך הדם. (17) שהדין הוא שכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, זבחים ב, א – במשנה. (18) במנחות פט, ב – מפרש רבי יוחנן הטעם שצריך נסכים, שאם אי אתה אומר כן פסלתו מלהקריבו על גבי המזבח, שהרי למצורע אינו ראוי שהרי נשחט שלא לשמו ולא עלו לו לחובה (זבחים ב.), ולשנותו לקרבן אחר אי אפשר משום שהופרש לשם אשם, ולנדבה אינו יכול להקריבו שאין אשם בא נדבה, והוכרח להקריבו בתור אשם מצורע ואין אשם מצורע בלא נסכים (משנה מנחות ז:), וראה פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ז. (19) הם: עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ורביעית יין (פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ו). (20) שזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב. במשנה). (21) למצורע שיוכל לאכול בקדשים, ראה למעלה פ"א ה"א.

ג. הַקָּדִים חֲטָאתוֹ לְאֲשָׁמוֹ²² - לֹא יִהְיֶה אַחֲרֵי מְמַרְס בְּדָמָה²³, אֲלֵא תַעֲפֹר צוֹרְתָהּ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה²⁴.

(22) תוספתא פסחים פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 160.24), הובאה במנחות ה', בבא-קמא פ"י (עמ' 368.17) ונגעים פ"ח (עמ' 629.4) וראה בזבחים ז, ב – במשנה: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות, חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר". (23) כלומר: אין אומרים מכיון ששחיטה לא עבודה היא, ינענע כהן אחר את הכלי עם הדם למען לא יקרב, ובינתיים ישחוט הוא את האשם ויזה מדמו ואח"כ יזה מדם החטאת, ותהיה עי"ז עבודת האשם קודמת לעבודת החטאת – אלא תעובר צורתו, משום שבעת ששחטו החטאת היתה מחוסרת זמן, שהרי דינה להשחט לאחר האשם "ויש מחוסר זמן לכו ביום" (מנחות שם). אבל צריך עיון שהרי למעלה פ"א ה"ה, כתב רבינו שהאשם אינו מעכב. (24) יניח את החטאת עד שתתעפש ותפסיד (ראה פירוש המשנה, פסחים פב:), ותשרף, שכל שהפסול אינו בגוף הקרבן אינו נשרף מיד אלא לאחר שיעובר צורתו (ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג).

ד. יֵשׁ לְאָדָם לְהִבִּיא אֲשָׁמוֹ הַיּוֹם וְלִגְוֹ אַחֲרֵי עֲשָׂרָה יָמִים²⁵. וְאִם רָצָה לְשַׁנּוֹת הִלָּג לְאֲשֶׁם מְצָרְעֵהוּ אַחֲרֵי - מְשֻׁנָּה, אָף עַל פִּי שֶׁקָּדַשׁ בְּפָלִי²⁶. חֶסֶר הִלָּג²⁷ עַד שְׂלֵא יִצָּק²⁸ - יִמְלָאנוּ²⁹; חֶסֶר מֵאַחֲרֵי שֶׁיִּצָּק³⁰ - יָבִיא אַחֲרֵי בְּתַחֲלָה³¹.

(25) תוספתא זבחים פ"ה, והובאה במנחות טו, ב. ועשרה ימים לאו דוקא, אלא אפילו יותר. (26) שם בתוספתא

שמתחלק בעזרה אין צריך לשאול מהו, אלא הוא וכו' ולוג שמן של מצורע". ומאחר שמתחלק בעזרה, משמע שהיה נאכל לזכרי כהונה שהיו שם (כסף-משנה), וכן מפורש בתוספתא נגעים פ"ט "שירי השמן שבלוג נאכל לזכרי כהנים". (68) כן מפורש במנחות כח. שלוג השמן הוקדש לאשם, בין לר' אליעזר בין לרבנן, ודברי הלחם-משנה כאן אינם מובנים (הר המוריה). (69) ברייתא בזבחים מד. "לוג שמן של מצורע וכו' ושיון שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות". (70) שמשמע לרבינו שאסור באכילה שכתוב בברייתא הוא איסור מן התורה (כסף-משנה). ודעת רש"י שם שאיסורו מדרבנן. (71) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד

פֶּרֶק הַמִּישִׁי

(1) יבאר אי זהו תנוך אוזן, ואם אין לו בהן יד או בהן רגל או אוזן ימנית.

א. אִי זֶהוּ תְנוּךְ אוֹזָן? זֶה גִּדְרֵי הָאֲמָצְעִי³. נִתָּן⁴ עַל צִדֵי הַבְּהוֹנוֹת⁵ - בְּשֵׁר; נִתָּן עַל צִדֵי צִדֵּיהֶן⁶ - פְּסוּל⁷. בֵּין שְׁנֵי הַשְּׂמָן עַל דָּם הָאֲשֶׁם עֲצָמוֹ מִלְמַעְלָה⁸ בֵּין שְׁנֵי הַצָּד הַדָּם⁹, אֲפִלּוּ נִתְקַנַּח הַדָּם קִדְּם שְׂיִתָּן הַשְּׂמָן עַל בְּהוֹנוֹת¹⁰ - יִצָּא¹¹; שְׁנֵאמַר: עַל מְקוֹם דָּם הָאֲשֶׁם¹². אִין לֹא בְּהֵן יָד יְמִינִית אוּ בְּהֵן רִגְלֵ יְמִינִית אוּ שְׂאִין לֹא אוֹזָן יְמִינִית - אִין לֹא טְהָרָה עוֹלָמִית¹³.

(2) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שנותן הכהן מן הדם ומן השמן על תנוך אוזן הימנית של המצורע. (3) 'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ה) והוא בשר הבולט והחוק הדומה לעצם, שבפנים האוזן, ושנמשך שם מן הבשר הרך המקיף את כל האוזן, ראה בפירוש המשנה לרבינו, נגעים פי"ד מ"ט. (4) השמן. (5) "על הבהן" הוא הצד שבו הצפורן, "וצדי הבהן" הם שני הצדדים של הבהן הקרובים לצד הצפורן. (6) "צדי צדדין" הם מתחת לצד של הצפורן, היינו כנגד כף היד. ראה רש"י במנחות י, א. (7) במנחות ט: "אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא "על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית" (שכתוב בויקרא יד, יז אצל נתינת השמן על המצורע) למה לי (כיון שכתוב שם שנותנו על מקום דם האשם, א"כ יודעים אנו שזהו על בוהן ידו ורגלו הימניות). חד להכשיר צדדין (בוהן אחד המיותר – להכשיר צידי הבהן של יד ושל רגל) וחד לפסול צידי צדדין" (בין של יד ובין של רגל). (8) כשר, ואין הדם חוצץ, ראה מנחות י, א – שלמדו זה ממה שנאמר (שם) "על דם האשם". (9) שנתן על יד הדם ולא על הדם ממש. (10) מנחות שם, ו'סיפרא' שם ה"י. (11) בדפוס רומי וויניציא, וכת"י תימן: "נותן השמן על הבהונות". (12) "הוי אין הדם גורם אלא המקום גורם" (סיפרא' שם, ה"י). (13) נגעים פי"ד מ"ט, ו'סיפרא' שם ה"א וכתנא קמא, ולא כרבי אליעזר ורבי שמעון שכל מה שנאמר במצורע הוא לעיכובא, שכן אמרה תורה (ויקרא יד, ב) 'זאת תהיה תורת המצורע', ראה במנחות כז, א (קרית ספר), וראה ב'תוספות' סנהדרין מה, ב – ד"ה אין לו בהן, שכתבו שמדובר כשנקטעו הבהן או האוזן אחר שנצטרע,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר וגו', ודרשו ביומא סא, א – מ' והנותר "ומיתר" שמתנת הראש אינה מעכבת (כלומר, אין צורך שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על הראש – 'קרבן אורה' שם).

ו. הקדים מתן שֶׁמֶן לְמִתְּן דָּם⁴¹ - וְיִמְלֵא הַלֵּג שֶׁמֶן⁴² וְיִחְזֹר וְיִתֵּן הַשֶּׁמֶן אַחַר הַדָּם⁴³. הקדים מתן שֶׁמֶן על הַבְּהוֹנוֹת לְמִתְּן שֶׁבַע⁴⁴ - וְיִמְלֵא הַלֵּג וְיִחְזֹר וְיִתֵּן על הַבְּהוֹנוֹת אַחַר מִתְּן שֶׁבַע⁴⁵. שְׁנֵאמַר: זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמִּצְוָה - שֶׁתִּהְיֶה כָּל תוֹרַתוֹ עַל הַסֹּדֶר⁴⁶.

(41) ראה למעלה פ"ד ה"ב שמתן דם קודם למתן שמן. (42) שהרי חסר ביציקה ראשונה, שנעשתה שלא כדין, וצריך יציקה שנייה. ואע"פ שאם חסר לאחר יציקה מביא לוג חדש (למעלה ה"ד) – כאן לא צריך לוג חדש, לפי שאין זה אלא ביציקה הנעשית בכשרות ולא ביציקה הנעשית בפסול (קודם מתן דם), שאין זו יציקה 'תוספות' מנחות ט. ד"ה עד שלא יצק, וראה לחם-משנה למעלה ה"ד). (43) כלומר, אחר נתינת הדם, תוספתא נגעים פ"ט הובאה במנחות ה, א. שנאמר (ויקרא יד, כח) "ונתן הכהן מן השמן וגו' על מקום דם האשם" ('קריית ספר'). (44) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמוזה שבע פעמים כנגד קודש הקדשים ואחר-כך נתן השמן על הבהונות. (45) תוספתא נגעים פ"ט (לפי גירסת הגר"א) הובאה במנחות ה, א. פשטות הדברים הוא שעדיין לא היה מתן שבע, לכך ימלא ויתן מתן שבע ויחזור ויתן על הבהונות. אבל ב'קריית ספר' כתב "ונראה מלשון התוספתא, דלא בעינן שיחזור גם למתן שבע כ"אם למתן בהונות, וכן כתב הר"ש, שעלו לו מתן שבע אף אם חסר הלוג", ע"ש. (46) מנחות שם, וראה לחם משנה ו'מרכבת המשנה' כאן.

ז. נתן שֶׁבַע הַמִּתְּנוֹת⁴⁷ שְׁלֵא לְשֶׁמֶן⁴⁸ - לֹא הִרְצָה, וְהִכְשִׁיר הַמִּצְוָה⁴⁹.

(47) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמוזה מן השמן שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים. (48) שלא לשם המצורע הזה. (49) במנחות כח, א – מביאה הגמרא שתי ברייתות הסותרות זו את זו: באחת מפורש שהזאות שבמצורע שעשאן שלא לשמן פסולות, ובברייתא השניה מפורש שהן כשרות. ומתוך רבא, כאן להכשיר וכאן להרצות. ומפרש רש"י שם, כאן להרצות – שהברייתא שכתוב בה פסולות, הכוונה שהמצורע לא הורצה ואינו יכול לאכול בקדשים, וכאן להכשיר – הברייתא שכתוב בה כשרות, הכוונה להכשיר שיירי הלוג באכילה. וזו גם כוונת רבינו, שרק המצורע לא הורצה על ידי הקרבן ולא הוכשר לאכילת קדשים, אבל הלוג עצמו הותר באכילה. אלא שרבינו לא תפס לשון הגמרא, שבלשון הגמרא הכוונה "להכשיר" הוא ללוג, ואילו בדברי רבינו גם "הוכשר" הכוונה למצורע, וראה ב'מרכבת המשנה' וב'קרבן אורה' מנחות שם.

ח. מִצְוָה שֶׁנִּתְּנָה אַחַר שֶׁהִבִּיא אֶשְׁמוּ⁵⁰ - צְרִיף קֶרְבֵּן אַחַר לְצִרְעַת שְׁנִיָּה⁵¹. וְכֵן אִם הִבִּיא אֶשְׁמוּ⁵² וְנִתְּנָה⁵³ - צְרִיף קֶרְבֵּן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁵⁴. אָבָל אִם

כתנא-קמא של רבי מאיר, וקדש בכלי, היינו שהלוג שהוא כלי שרת מקדש את השמן, ואע"כ יכול לשנות את השמן שיהיה לאשם מצורע אחר. (27) שנשפך מעט מן השמן ונחסר ממדת לוג, ומקור הלכה זו ב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ב), ולמדו כן מן הפסוק (ויקרא יד, ג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא", "קודש קדשים" לרבות לוג של מצורע, "הוא" פרט לשחסר כל שהוא, וראה במנחות ט, ב – שגם מנחה שחסרה סלתה או שמנה, פסולה וצריך להביא שמן או סולת אחר. (28) לתוך כף הכהן, ראה למעלה פ"ד ה"ב. (29) פירושו, שהשמן הנשאר לא נפסל, ורק משלים את החסר, וכרבי עקיבא בנגעים פי"ד מ"י, כי אין הלוג קובע לפסול בחסרון אלא היציקה היא הקובעת (מנחות ט). וב'סיפרא' (שם ה"ו) נלמד ממה שכתוב (שם, טו) "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק וגו'" – "מלוג השמן ויצק, חסר הלוג על שלא יצק – ימלאנו, משיצק – יביא אחר בתחילה, דברי רבי עקיבא." (30) אחרי שיצק נחסר השמן. (31) כדברי רבי עקיבא (שם), וראה להלן ה"ה-ו.

ה. יִצַק מִן הַשֶּׁמֶן לְכַפּוֹ וְהִתְחִיל לְהִזוֹת³² וְנִשְׁפָּף הַלֵּג: אִם עַד שְׁלֵא גָמַר מִתְּן שֶׁבַע נִשְׁפָּף הַלֵּג - יָבִיא אַחַר וְיִתְחִיל בְּמִתְּן שֶׁבַע³³; גָּמַר מִתְּן שֶׁבַע וְנִשְׁפָּף הַלֵּג - יָבִיא אַחַר וְיִתְחִיל לְכַתְּחֵלָה בְּבִהוֹנוֹת³⁴. הִתְחִיל בְּבִהוֹנוֹת³⁵ וְנִשְׁפָּף הַלֵּג קֹדֶם שְׁיִגְמַר - יָבִיא אַחַר וְיִתְחִיל לְכַתְּחֵלָה בְּבִהוֹנוֹת. גָּמַר הַבְּהוֹנוֹת וְאַחַר כֵּן נִשְׁפָּף הַלֵּג³⁶ קֹדֶם שִׁיתֵּן שָׁרֵךְ הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ עַל רֹאשׁ הַמִּטְהָר³⁷ - אֵינוֹ צְרִיף לְהִבִּיא לֵג אַחֵר; שֶׁמִּתְּנַת הָרֹאשׁ אֵינָה מְעַכֶּבֶת³⁸, שְׁנֵאמַר: וְהִנּוֹתָ בְּשֶׁמֶן³⁹, וּמִיֵּתֵר הַשֶּׁמֶן⁴⁰.

(32) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמוזה מן השמן שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים. (33) כתנא-קמא בתוספתא נגעים פ"ט (הובאה ביומא סא.), שכל ז' ההזאות הן מצוה אחת ('קריית ספר'). (34) ואינו מתחיל בהזאות אלא ממשיך בנתינת השמן על הבהונות, ראה למעלה פ"ד ה"ב, והיא בתוספתא שם (לפי גירסת הגר"א). ובגמרא, יומא שם. (35) כתנא-קמא בתוספתא וגמרא שם, שמתן כל הבהונות הן מצוה אחת, ולכן מתחיל בשמן החדש, מתן הבהונות מחדש ('קריית ספר' שם). (36) כלומר, נשפך השמן שבלוג שמתחלק לכהנים, אבל השמן שבכפו לא נשפך. (37) ראה למעלה פ"ד ה"ב. (38) תוספתא שם (לפי גירסת הגר"א) ויומא שם, כלומר אע"פ שחסר השמן שבלוג, אינו צריך להביא לוג אחר, אלא נותן השמן שבכפו על ראש המטהר, שמתנת הראש אינה מעכבת שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על ראש המטהר, כשם שכל שאר המתנות מעכבות כמבואר למעלה. אבל אם נשפך גם השמן שבכף, צריך להביא לוג אחר, ואם לא נתן על ראש המטהר לא כיפר, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ד ה"ב ('קרבן אורה' זבחים ו). וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס, ועי' ב'תוספות' יומא סא, א. וזבחים שם. (39) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר". (40) "ומיתר השמן אשר על כפו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכול להביא קרבן עני (למעלה ה"ט), ואם כן היאך מביא חטאת העוף מספק? ועי' 'לחם משנה'. ואין זה כשיטת הגמרא בנדה שם, שאמרו שמדובר כשקרב אשמו, ששם נקטו שהאשם מעכב, והכל הולך אחר החטאת. (66) שאם לא מת אחד מהם, היו מקריבים החטאת השניה בשביל מי שהיא שלו, ועכשיו שמת אחד מהם, אינו יכול להקריבה, שהרי חטאת שמתו בעליה - תמות, ואם עדיין לא הקריב אף אחד מהם ומת אחד מהמצורעים, היו שתי החטאות מתות, והמצורע החי היה מביא חטאת אחרת. (67) אחרת מן השוק. (68) ויתנה בהבאתה, אם החטאת שנזרק דמה אינה שלו - תהיה זו חטאת, ואם היה שלו - הרי זו נדבה, משום שאין חטאת באה נדבה. (69) אף כי חטאת העוף באה על הספק, ראה למעלה פ"א ה"ו. (70) נגעים פ"ד מ"ב. (71) אם החטאת שנזרק דמה אינה שלו, הרי זו חטאת, שגזירת הכתוב היא שחטאת העוף באה בספק, ואת האשם אינו מקריב שהרי אינו מעכב. (72) למעלה פ"א ה"ז. (73) כלומר, על-ידי זה אפשר לו למצורע לאכול בקדשים, שהיה אסור לו בעת צרעתו, שהרי הביא קרבנו.

יא. עשיר שאמר: קרבנו של מצרע זה עלי, והמצרע הזה עני - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד הנזדר משגת. ועני שאמר: קרבנו של מצרע זה עלי, והיה המצרע עשיר - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי זה הנזדר חיב בקרבנות עשיר.

(74) פירוש, שהוא מתחייב להביא קרבנות כמו שמביא מצורע זה. (75) אע"פ שהמצורע הזה העני, מביא קרבן עני - חייב הוא להביא קרבן עשיר. (76) ערכין יז, א - במשנה ובגמרא שם. (77) שם. (78) כלומר, חייב עצמו על ידי נדרו.

סליקו להו הלכות מחסרי פפרה בסיעתא דשמאי

~ שבת קודש ג' תשרי ~

הלכות תמורה

יש בכללן שלש מצות. אחת מצות עשה, ושתים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) שלא ימיר בהמה בבהמה. ב) שתהיה התמורה קדש אם המיר. ג) שלא ישנה הקדשים מקדשה לקדשה. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר שכל הממיר לוקה, ולמה לוקין על התמורה.

א. כל הממיר² - לוקה³ על כל בהמה ובהמה שיימיר, שנאמר: לא יחליפנו ולא ימיר אתו, ואף על פי שלא עשה מעשה⁵. מפי השמועה למדו⁶, שכל מצות לא תעשה שאין בה מעשה - אין לוקין עליה⁷, חוץ מגשבע⁸ וממיר⁹ ומקלל את חברו בשם¹⁰. שלשה לאוין אלו אי אפשר שיהיה בהן מעשה

נתנגע ונרפא והביא צפוריו⁵⁵, וחרז ונתנגע⁵⁶ ונתרפא והביא צפוריו - קרבן אחד לכלן⁵⁷.

(50) אף-על-פי שלא הקריב עוד חטאתו. (51) כדברי חכמים בתוספתא נגעים פ"ט, ותוספתא כריתות פ"א, ודלא כרבי אליעזר שאמר שכיון שכבר הביא צפוריו, מביא קרבן על כל אחד ואחד, ודלא כרבי שמעון שאמר שכל זמן שלא הביא חטאתו מביא קרבן אחד על הכל, ועי' ב'כסף משנה'. (52) בשביל הצרעת השניה (הגהות רש"י על הרמב"ם). (53) בשלישית. (54) תוספתא, נגעים וכריתות שם. (55) אותם הוא מביא מיד כשירפא מן הצרעת (שם, שם ד). (56) לפני שהביא האשם לצרעת הראשונה. (57) מקריב אשם אחד לכל הנגעים, תוספתא נגעים וכריתות שם, לפי דעת חכמים, ודלא כרבי אליעזר. וב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ב ה"ט) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא יד, י) "וכבשה אחת" - "אחת על נגעים הרבה".

ט. מצרע שהביא קרבן עני⁵⁸ והעשיר או עשיר⁵⁹ והעני קדם שיקריב קרבנותיו - הפל הולך אחר האשם⁶⁰: אם היה בשעת שחיטת האשם עשיר - ישלם קרבן עשיר, ואם היה עני - ישלם קרבן עני⁶².

(58) שהוא כבש אחד לאשם ושתי תורים או שני בני יונה, והיה אחד חטאת ואחד עולה (שם, כא-כב). וראה למעלה פ"א ה"ג. (59) שחייב להביא שני כבשים, אחד אשם ואחד עולה וכבשה אחת לחטאת, ראה למעלה שם. (60) כרבי יהודה, נגעים פ"ד מ"א, ובכריתות ט, ב - שבאשם שווים הם העשיר והעני, ששניהם מביאים כבש לאשם, והוא ראשון לקרבנות המצורע ומיוחד לטהרתו יותר מכולם (ר"ב שם). ודרשו כן בכריתות שם, מהפסוק (שם, לב) "אשר לא תשיג ידו בטהרתו", דבר המכשירו לאכול בקדשים, והוא האשם שמדמו נותן על בהונותיו ומכשירו בקדשים, ראה רש"י כריתות שם. (61) ישלים את החטאת והעולה כבש וכבשה. (62) שתי תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת.

י. שני מצרעים⁶³ שנתערבו קרבנותיהן⁶⁴ ונזרק דם אחת משתי החטאות שלהן⁶⁵ ואחר כך מת אחד מן המצרעים⁶⁶ - פיצד עושה זה המצרע החי? להביא חטאת בהמה⁶⁷ אינו יכול, שמה זו שנתרק דמה חטאתו היא, ואין מביאין חטאת בהמה על הספק⁶⁸; ולהביא חטאת העוף⁶⁹ אינו יכול, שעשיר שהביא קרבן עני לא יצא⁷⁰. וכיצד יעשה? יכתב פל נכסיו לאחר ונמצא עני, וביא חטאת העוף מספק⁷¹ ולא תאכל, כמו שבארנו⁷², ונמצא אוכל בקדשים⁷³.

(63) עשירים, כל הלכה זו נגעים פ"ד מ"א, ותוספתא שם פ"ט. (64) אשמותיהם, חטאותיהם ועולותיהם (ראה נדה ע.). (65) נראה מדברי רבינו, שרק החטאת קרבה אבל לא האשם, וכן נכון לשיטת רבינו שפסק למעלה (פ"א ה"ה) שהאשם אינו מעכב. ועוד, שהרי הכל הולך אחר האשם, ואם היה עשיר בעת הקרבת האשם והעני אחר-כך, אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כרבי יוחנן שאמר שיש בו מעשה. (6) כלומר, אין זה מפורש בתורה, אלא רק מפי השמועה למדו - תמורה ג. בשם רבי יוסי הגלילי. (7) משום שנאמר (דברים כח, נח) "אם לא תשמור לעשות", וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" ולמדו מאן (מכות יג): שרק ב"לעשות" (שיש מעשה) - לוקין, אבל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. (8) לשקר או לשוא. שכתוב (שמות כ, ז) "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא כי לא ינקה" בית דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו. (9) העושה תמורה, ולוקה משום "ולא ימיר אותו". (10) בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, ולוקה משום שנאמר (דברים שם, נח) "אם לא תשמור לעשות וגו' ליראה את ה'" (שיירא מלהוציא את השם לבטלה, ומקלל את חבריו בשם מוציאו לבטלה, רש"י שם) וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" הפלאה זו מלקות. אבל מקלל את חבריו בלא שם - אינו לוקה. (11) וכל איסורן אינו אלא על ידי דיבור. (12) כלומר, אם עבר והמיר, מצוות עשה היא לנהוג קדושה בשתיקה, בתמורה ובקרבן. וכל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו. (13) "לא יחליפנו, ולא ימיר אותו" (שם) ואין כוחה של עשה לעקור חיוב מלקות משני לאווין (תמורה שם). ואף על פי שאמרו "לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר אותו בשל עצמו" ואם כן אין שני האווין במקום אחד - מכל מקום אין העשה יכול לנתק לאו של תמורה, כיוון שיש בעניין תמורה לאו נוסף. (14) שאין הלאו דומה לעשה בכל, שהרי כל הממיר עובר בלאו, ולא כל הממיר תמורת תמורה, לכך לוקה כל העובר בלאו זה, שאין כוח ביד עשה, שאין כולם חייבין בה, שתנתק לאו שכולם חייבים בו. (15) כלומר, בהמת חולין של ציבור או של שותפין. (16) [כלומר, הציבור והשותפין המירו, אבל אם רק אחד מן הציבור או מן השותפין המיר, בוודאי אינה תמורה כלל, ואפשר שגם אזהרה אין כאן, שהרי היחיד הזה אינו יכול להמיר אלא על חלקו, והרי זה כאומר "רגלה של בהמה זו או ידה תחת עולה זו" שאינה תמורה. ואף על פי שיש לו חלק באברים שהנשמה תלוייה בהם, אינה תמורה כלל, שהרי אי אפשר לומר כן "פשטה קדושה בכולה", שהרי אין כולה שלון]. (17) ובכל זאת אין התמורה קודש, ולמדו כן במשנה (תמורה יג). ממה שנאמר בלשון יחיד: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" - יחיד עושה תמורה ואין הציבור והשותפין עושים תמורה". (18) ואף על פי שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", אינו לוקה שמונים, שהרי שני האווין אינם בעניין אחד, אלא אחד בשל אחרים ואחד בשל עצמו. (19) כאן המדובר כשהיה שותף בבהמת הקרבן, ואילו שותפין שלמעלה היינו שבהמת החולין היתה בשותפות. (20) בבהמת חולין שהיא שלו. (21) יחיד בבהמת חולין שלו. (22) שכל אחד ואחד מישראל יש לו חלק בהם. (23) והרי הוא כאילו ממיר בקרבן שלו, או על כל פנים בקרבן של אחר ברשותו של בעל הקרבן. (24) למדו כן במשנה ובברייתא (תמורה יג). ממעשר בהמה שנאמר בו (ויקרא כז, לג) "ולא ימירנו ואם המיר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", "והרי מעשר בכלל (כל הקרבנות לעניין תמורה) ולמה יצא? לומר לך: מה מעשר

פָּלְלָהּ וְלוֹקֵין עָלֶיהָ. וְלָמָּה לֹקֵין עַל הַתְּמוּרָה, וְהָרִי לָאוּ שָׁבָה נִתְקַן לַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: וְאִם הִמְרֵ יִמְיָרְנוּ וְהָיָה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ? מִפְּנֵי שֵׁיִשׁ בָּהּ עֲשֶׂה וְשְׁנֵי לְאוֹיִן.¹³ וְעוֹד, שְׁאֵין לָאוּ שָׁבָה שְׁוֹה לַעֲשֶׂה;¹⁴ שֶׁהַצְּבוּר וְהַשְּׁתַּפֵּין¹⁵ אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה אִם הַמִּירו¹⁶, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְזַהְרִין שְׁלֵא יִמְירוּ.¹⁷ נִמְצְאָתָּ אֹמֵר, שֶׁהַיְחִיד שֶׁהִמִּיר - הָרִי הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ. וְאִפְלוּ הַמִּיר בְּשֵׁבֶת - לֹקֵה אַרְבָּעִים.¹⁸ וְאֶחָד מִן הַשְּׁתַּפֵּין¹⁹ שֶׁהִמִּיר²⁰, אוּ מִי שֶׁהִמִּיר²¹ בְּקָרְבָן מִקְרָבָנוֹת הַצְּבוּר²², הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּהֵן שְׁתַּפּוֹת²³ - הָרִי זֶה לֹקֵה וְאֵין הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ.²⁴

~ נקודות משיחות קודש ~

"הצבור והשתפין אין עושין תמורה אם המירו, אף על פי שהן מזהרין שלא ימירו..."

נמצאנו למדים שהיחיד שהמיר - הוא ותמורתו קודש, אבל ציבור או שותפין שהמירו - הרי זה לוקה, אבל אין התמורה קודש. ובטעם הדבר יש לומר שהרמב"ם ביארו בסיום הלכות תמורה, במה שכתב "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהם...", ומסיים "וכל אלו הדברים כדי לכופף את יצרו ולתקן דעותיו, ורוב דיני התורה אינם אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים". ועפ"ז יש לבאר ההלכה הנ"ל, כי מה שאסרה תורה להמיר הוא מפני החשש שימיר טוב ברע כדי "להרבות קניינו ולחוס על ממונו", אבל בנוגע לשותפין כיון שטובת ההנאה שבדבר אינה לגמרי של הממיר אלא חצי בלבד, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לציבור, שאז חלקו של הממיר קטן מאוד, אבל העבירה היא לגמרי שלו. והוא על-דרך "אין אדם חוטא ולא לו", ולא יחטא כדי להרבות קניינו של השותף או של הציבור.

(על-פי "ין מלכות", ספר קרבנות, סימן יג מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) "שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו: הרי זו (=החולין) תחת זו (=הקרבן)". (3) סופג מלקות ארבעים. (4) לוקה בנפרד, ואפילו המיר (שתי בהמות או יותר) בבת אחת, לוקה כמה פעמים. (5) שהרי התמורה נעשתה על ידי דיבורו, ועקימת שפתיים אינה מעשה, ואף על פי שלעניין חסימת שור בדישו פסק רבינו (פרק י"ג מהלכות שכירות הלכה ב) שאם חסם בקול לוקה, וכרבי יוחנן (בבא מציעא ז:)- שאמר שעקימת פיו היא מעשה, וכן אמר רבי יוחנן שם ובתמורה ג: שממיר בדיבורו עושה מעשה - סמך רבינו על הלשון השנייה שבסוגיית הגמרא בתמורה ד: שהלאו ישנו גם בשותפין ואילו העשה אינו אלא ביחיד, הרי שלוקה אף על פי שאין בו מעשה. וכן אמרו בכמה מקומות בשם רבי יוסי הגלילי, שממיר אין בו מעשה ודלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. המתכפר הוא שעושה תמורה, אבל לא המקדיש³⁶. כיצד? הקדיש בהמה שיתכפר בה חברו, כגון שהקדיש קרבנות נזיר שיתכפר בהם פלוני הנזיר³⁷ - אותו הנזיר הוא שעושה בהן תמורה, אבל לא זה שהקדיש³⁸, לפי שאינן שלו³⁹.

(36) תמורה ב: "שכיוון שהופרש [הקרבן] לצרכו [של המתכפר] קרינא ביה "קרבנו" דבתר המתכפר אזלינן". (37) אותו הנזיר הוא שעושה בהם תמורה. (38) דבתר מתכפר אזלינן ולא בתר מקדיש. (39) שהקרבן הוא של המתכפר ואינו של המקדיש, ואין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו.

ה. היורש⁴⁰ ממיר⁴¹. הניח בהמה לשני בָּנָיו וְמָת - הרי זו קְרֵבָה⁴², וְאִין מְמִירִין בָּהּ; שְׁהָרִי הֵם בָּהּ שְׁתַּפְּיִין⁴³, וְהַשְׁתַּפְּיִין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמֹו שְׁבָאֲרָנוּ.

(40) שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת. (41) ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר" הלשון הכפולה באה לרבות את היורש שתמורתו תמורה. (42) מקריבים היורשים הקרבן לאחר מותו, והמדובר בעולה או בשלמים, אבל חטאת ואשם שמתו בעליהם, אינם קריבים. (43) אף כי אינם מתכפרים בה כפרה קבועה - מתכפרים בה בקופיא (כפרה שטחית) והרי הם כשותפים, ומכיוון שאין אף אחד מתכפר בקרבן זה מקיבועא (כפרה קבועה) הרי הם, המתכפרים בקופיא - בעלי הקרבן.

ו. אֵין קָדְשֵׁי נְכָרִים⁴⁴ עוֹשִׂין תְּמוּרָה⁴⁵ מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, שְׁהַנְּכָרִי שְׁהַמִּיר - הָרִי זֶה תְּמוּרָה⁴⁶. הַקְּדִישׁ הַנְּכָרִי בְּהֵמָה שְׁתִּתְּכַפֵּר בָּהּ יִשְׂרָאֵל וְהַמִּיר בָּהּ הַנְּכָרִי - הָרִי זֶה סִפְקַ תְּמוּרָה⁴⁷.

(44) ראה בפרק ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב, שמקבלים מן הגויים קרבן עולה ומקריבים אותו. (45) כרבי שמעון בברייתא (תמורה ב:): "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין וכו' אין עושים תמורה דברי רבי שמעון". (46) אין זה מפורש, אבל כן נראה ממה שאמר רבי שמעון באותה ברייתא "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין" הרי שמדרבנן אסור ליהנות בהן. והמדובר כשהמיר בקדשיו, אבל אם המיר בקדשי ישראל ראה להלן. (47) כן הוא בתמורה שם לפי מסקנת הגמרא בביאור בעייתו של רמי בר חמא, שאם הקדיש גוי להתכפר גוי - בוודאי אינה עושה תמורה מן התורה, כדברי רבי שמעון, וכמבואר למעלה, וכל בעייתו אינה אלא כשהקדיש גוי להתכפר בה ישראל: אם צריך שיהיה הקרבן מתחילה ועד סוף ביד זה שקרבנו עושה תמורה מן התורה, או שמספיק אם הוא עושה עכשיו, ביד זה שקרבנו עושה תמורה, אף שבתחילה היה ביד העכו"ם, ולא נפשטה הבעייה ולכן פסק רבינו שהיא ספק תמורה.

ז. אָחַד אֲנָשִׁים וְאָחַד נְשִׁים אִם הִמִּירוּ - עוֹשִׂין תְּמוּרָה⁴⁸.

(48) שאף על פי שהלאו של "לא יחליפנו ולא ימיר" נאמר

קרבן יחיד (שאינו נוהג בשותפות - פרק ו מהלכות בכורות הלכה י) יצאו קרבנות צבור והשותפין".

ב. אָחַד הַמְּמִיר בְּדוּדוֹן²⁵ או שְׁהַמִּיר בְּשִׁגְגָה - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה²⁶ וְלוֹקָה. בִּיצֵד²⁷? הַמְּתַפְּוֹן לוֹמַר: הָרִי זֶה תְּמוּרַת עוֹלָה שְׁיֵשׁ לִי, וְאָמַר: הָרִי זֶה תְּמוּרַת שְׁלָמִים שְׁיֵשׁ לִי²⁸ - הָרִי זֶה תְּמוּרָה וְלוֹקָה²⁹. אֲבָל אִם דְּמָה שְׁמַתָּר לְהַמִּיר וְהַמִּירוּ³⁰, או שְׁאָמַר: אֶפְנֶס לְבֵית זֶה וְאֶמְמִיר מְדַעְתִּי, וְנִכְנַס וְשִׁכַח וְהַמִּיר שְׁלֵא מְדַעְתוֹ³¹ - הָרִי זֶה תְּמוּרָה וְאִינוּ לוֹקָה עָלֶיהָ³².

(25) ידע שאסרה התורה להמיר וגם התכוון לומר הרי זו תמורת עולה, ואמר כן. (26) משנה בתמורה יז. 'ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשים". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שההלכה היא כר' יוסי שאין עליו שום חולק. (27) כלומר, איזהו שוגג שהוא כמזיד. (28) מזיד הוא על האיסור, כי יודע הוא שאסור להמיר, רק שוגג הוא על התמורה שרצה להמיר בזה וטעה והמיר באחר. (29) ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (שם, י) "יהיה קודש" - "לרבות שוגג כמזיד". (30) אינו לוקה, כר' יוחנן וריש לקיש שם ולא כחזקיה שאמר, שאם דימה שמתר להמיר והמיר לוקה, וסברו רבי יוחנן וריש לקיש שלא נתרבה שוגג כמזיד אלא אם היתה השגגה רק בתמורה, כגון שידע שאסור להמיר, אלא שנתכוון להמיר שלמים והמיר עולה, אבל אם היתה השגגה גם באיסור, שחשב שאין איסור להמיר - לא נתרבה לחיוב מלקות. (31) כלומר: התרו בו שלא ימיר והוא אומר שייכנס לבית זה וימיר מדעתו (וכדרך כל מקבלי התראה, שאומרים: על מנת כן אנו עושים), ושוב נכנס לבית ושכח שהתרו בו והמיר. (32) משום שצריך שתהיה ההתראה בתוך כדי דיבור של המעשה, כדי שיהיה זוכרה, אבל אם שכח את ההתראה אינו חייב מלקות, ודלא כרב ששת שם המחייב מלקות. וסובר רבינו שכל המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש, וחזקיה ורב ששת אינה אלא לעניין מלקות, אבל בחלות התמורה אין חולקים, וכולם סוברים שתמורתו תמורה (כסף משנה).

ג. אֵין אָדָם מְמִיר בְּהֵמָתוֹ בְּקָרְבָן שְׁאִינוּ שְׁלוֹ³³. וְאִם אָמַר בְּעַל הַקָּרְבָן: כָּל הָרוּצָה לְהַמִּיר בְּבֵהְמָתִי יָבֹוא וְיִמִיר - הָרִי זֶה מְמִיר בָּהּ³⁴. הַמִּיר קָרְבָנוֹ בְּבֵהְמָה שְׁאִינָה שְׁלוֹ³⁵ - אִינָה תְּמוּרָה, שְׁאֵין אָדָם מְקַדֵּישׁ דְּבַר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ.

(33) כי "התמורה היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת החולין שיש לו: הרי זו תחת זו", אבל אם אמר על בהמת חולין שיש לו שתהיה תמורת קרבן של אחרים, אין זו תמורה, שאין אדם מתפיש בדבר שאינו שלו (תמורה ט). ולמדו כן (שם ב.) ממה שנאמר בעניין סמיכה (ויקרא ג, ב) "וסמך ידו על ראש קרבנו" = "קרבנו, ולא קרבן חבירו". (34) כלומר: חלה התמורה. (35) אמר על בהמת חולין שאינה שייכת לו הרי זו תמורת קרבן השייך לו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

— אולי אין אהיו הכהנים מתכפרים בו, אלא מקופיא (ומכיוון שהכהן הגדול מתכפר בו מקיבצא, הוא בעל הקרבן ולא הם), אבל אליבא דרבנן אין כאן ספק כלל. (65) שכתוב (שם טז, ז) "את פר החטאת אשר לו". (66) שהפר מכפר על הכהן הגדול ועל שאר הכהנים, כמו שנאמר (שם, יג) "וכפר בעדו ובעד ביתו", והכהנים הם ביתו כמו שנאמר (תהילים קלה, יט) "בית אהרן ברכו את ה'". ונראה בגמרא (יומא נא:): שמתכפרים מקיבצא. (67) בפר החטאת של הכהן הגדול (שם בגמרא) וראה למעלה הלכה א, שאין השותפין עושין תמורה.

יא. העופות והמנחות אינן עושין תמורה, שלא נאמר אלא בהמה⁶⁸.

(68) "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש וגו' ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש".

יב. קרבנות בדיק הבית⁶⁹ אין עושין תמורה. שנאמר במעשר: לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו⁷⁰. והלוא המעשר בכלל כל הקדשים היה⁷¹, ולמה יצא⁷²? ללמד על הכלל⁷³: מה מעשר קרבן יחיד⁷⁴, יצאו קרבנות צבור וכן השתפין⁷⁵. מה מעשר קרבן מזבח⁷⁶, יצאו קדשי בדיק הבית. מה מעשר בהמה הקש למעשר דגן⁷⁷, שאין תיבין בו אלא ישראל ולא נכרים⁷⁸, יצאו קרבנות נכרים שאין עושין תמורה, כמו שבארנו⁷⁹.

(69) בהמות שהוקדשו על מנת שיפדום ודמיהם יהיו לתיקון בית המקדש. (70) לא יעשה בו תמורה, וגומר: "ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (שם). (71) ויודעים אנו שאסור להמיר, שנאמר בהם (שם) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (72) למה ייחדה התורה פסוק מיוחד למעשר בהמה. (73) על יתר הקדשים. וזו היא אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". (74) ואינו בא בשותפות. (75) שאין עושין תמורה. (76) שמקריבו על המזבח. (77) שכתוב (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגו'", ואמרו על זה בבכורות נג: כי בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן והושוו זה לזה לדיניהן. (78) שכתוב אצל מעשר דגן (במדבר יח, כד) "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה" ומשמע בני ישראל ולא גויים, אף מעשר בהמה, בני ישראל ולא נכרים (תמורה ג.). (79) למעלה הלכה ו, ושם מבואר שמדברי סופרים הגוי שהמיר תמורתו תמורה.

יג. המקדיש בעלת מום קבוע⁸⁰ - אינה עושה תמורה, מפני שלא נתקדש גופה קדוש גמור, ואינה אלא קדשת דמים⁸¹. אבל המקדיש בעלת מום עובר⁸², או שהקדיש תמימה ואחר כך נולד לה מום קבוע - הרי זו עושה תמורה⁸³.

בלשון זכר - למדו (שם בגמרא) ממה שנאמר (ויקרא שם) "ואם המר ימירנו": יתרה של "ואם" באה לרבות את האשה, שאף היא תמורתה תמורה.

ח. קטן שהגיע לעונת נדרים⁴⁹ שהמיר, אף על פי שאינו לוקה⁵⁰ - יש בו ספק אם עושה תמורה או אינו עושה תמורה⁵¹.

(49) בן י"ב שנה, שאם נדר להקדיש, נדרו קיים, ולמדו כן (נזיר סב.) ממה שכתוב (ויקרא כז, ב) "כי יפליא נדר" - לרבות מופלא הסמוך לאיש - שהוא בן י"ב שנה, שהקדשו הקדש. (50) שקטן אינו בר עונשין. (51) בעיא של רמי בר חמא (תמורה שם) אם מדמים דין תמורה לדין הקדש, שכשם שהקטן יכול להקדיש, כמו כן יכול הוא גם להמיר, או מכיוון שקטן אינו בכלל דיני עונשין, ואינו לוקה - אינו יכול להמיר.

ט. אין הפהנים ממירין בפתאום ובאשם⁵²; שאף על פי שהם שלקהם⁵³ - אינן זוכין בהן מחיים⁵⁴, שאין להם בפשר עד שיזרק הדם⁵⁵. ואין הפהנים ממירין בפכורה; שאף על פי שהוא זוכה בו מחיים⁵⁶ - אינו זוכה בו מתחלה, שהרי תחלתו בבית ישראל⁵⁷ הוא. אבל הבעלים⁵⁸ שהמירו בפכור כל זמן שהוא בביתם - עושים תמורה. וכן כהן שהמיר בפכור שנולד לו⁵⁹, לא בפכור שלקח מישראל - הרי זו תמורה⁶⁰.

(52) של ישראל שנתנו להם כדי להקריבם. (53) ראה בפרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, שאין חטאת ואשם נאכלים אלא לזכרי כהונה. (54) במשנה תמורה ז: וראה למעלה הלכה ג, שאין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו. (55) שהרי האוכל לפני הזריקה - לוקה. (56) שמצוה להפריש בכור וליתנו לכהן. (57) שאין נותנין את הבכור לכהן כשיוולד - אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט ויתננו לכהן, ודרש רבי עקיבא במשנה (תמורה שם) "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (ויקרא כז, י): "היכן קדושה חלה עליו - בבית הבעלים, אף תמורה בבית הבעלים. (58) ישראל. (59) ראה פרק א מהלכות בכורות הלכה ז, שגם הכהנים חייבים בבכור בהמה טהורה. (60) פשוט הוא "שלא גרע הכהן מישראל והרי זה בבית בעלים".

י. אילו של כהן גדול⁶¹ עושה תמורה⁶², אבל פרו⁶³ אינו עושה תמורה⁶⁴; אף על פי שהוא משלוי⁶⁵, הואיל ואהיו הפהנים מתפדין בו⁶⁶ - הרי הם בו כשתפדין⁶⁷.

(61) שהוא מקריב ביום הכיפורים העולה ביחד עם הפר לחטאת. (62) אם המיר הכהן הגדול בהמת חולין באיל זה, חלה התמורה, שבאיל זה מתכפר הכהן הגדול לבדו. (63) פר החטאת של כהן גדול. (64) שלא הסתפקו בזה ביומא נ: אלא לדעת רבי מאיר שקרא לפר זה "קרבן יחיד"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּהּ וְחִזְרָה וְהִמִּיר, אֶפְלוּ אֶלְף - פְּלֵן תְּמוּרָה, וְלוֹקָה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

95) בהמת חולין שהמירה בבהמת הקדש וחלה עליה קדושה - אינה עושה תמורה, אם המיר בה בהמת חולין אחרת, משנה בתמורה יב. (96) שהקדיש בהמה ונתעברה אחר שהוקדשה וילדה (שאם היתה מעוברת כשהקדישה אין זה וולד קרבן, אלא הוא עצמו קרבן, ראה להלן הלכה ט), אין הוולד עושה תמורה אם המיר בה בהמת חולין. 97) כלומר, בבהמת הקדש.

טז. אִין מְמִירִין אֵיבְרִים אוּ עֶבְרִים בְּשִׁלְמִים וְלֹא שְׁלָמִים בְּהֵן. כִּיצַד? הָאוֹמֵר: רְגֵלָה שֶׁל בְּהֵמָה זוֹ אוּ יָדָה תַּחַת עוֹלָה זֹאת, אוּ שְׁאֹמֵר עֶבֶר בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת עוֹלָה זוֹ - אֵינָה תְּמוּרָה. וְכֵן הָאוֹמֵר: בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת יָדָה אוּ רְגֵלָה שֶׁל עוֹלָה זוֹ, אוּ שְׁאֹמֵר: בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת עֶבְרָה שֶׁל חֲטָאֵת זֹאת - אֵינָה תְּמוּרָה.¹⁰⁰

98) ייתכן כי בכוונה כתב רבינו יד או רגל שהם אברים שאין הנשמה תלויה בהם, אבל אם אמר: לבה או ראשה של בהמה זו תחת עולה זו - תמורתו תמורה. 99) המדובר, שהקדישה כשהיתה מעוברת שאין לה דין של "וולד קרבן", אלא היא עצמה קרבן, כמפורש בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו, ולכן לא מיעטו כאן אלא כל זמן שהוא עובר, אבל אם הקדישה ואחרי כן נתעברה הרי כתב רבינו למעלה (הלכה טו) שוולד אינו עושה תמורה (לחם משנה). 100) אפשר שלמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "בהמה בבהמה" - משמע שלימה בשלימה, להוציא אברים ועוברים.

יז. הַמְמִיר בְּכִלְאִים¹⁰¹ אוּ בְטִרְפָּה¹⁰² וְיִצַּע דִּפְּן¹⁰³ אוּ בְטָמְטוּם¹⁰⁴ וְאֶנְדְּרוּגִינוּס¹⁰⁵ - אִין הַקְּדִשָּׁה חָלָה עֲלֵיהֶן, וְהָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִמִּיר בְּגִמְלָה אוּ בְחִמּוּר¹⁰⁶, לְפִי שְׁאִין בְּמִינֵן קָרְבָּן¹⁰⁷, וְלִפְיֵקָה אֵינּוּ לֹקָה. מֵה בֵּין אֵלוֹ לְבַעַל מוֹם¹⁰⁸? בְּעַל מוֹם יֵשׁ בְּמִינוֹ קָרְבָּן¹⁰⁹, אֵלוֹ אִין בְּמִינֵם קָרְבָּן¹¹⁰.

101) בהמת חולין שנולדה מתיש (=גדי זכר) ורחל (=כבשה). 102) כלומר, בהמת החולין היתה טריפה. 103) בבהמת חולין, וכגון שנתקשתה אמו בלידתו וחתכו דפנה של האם והוציאו הוולד דרך החתך. 104) "שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום (=סתום)". 105) "שיש לו אבר זכרות וגם אבר נקבות והוא ספק אם זכר אם נקבה". 106) שאין במין הגמל או החמור שיהיו קרבים, ואין ממירים אותם. 107) ראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכות א-ג שכלאיס, טריפה, טומטום ואנדרוגינוס ויוצא דופן פסולים למזבח. 108) שאם היתה בהמת חולין בעלת מום קבוע מעיקרה ואמר, הרי היא תמורה תחת בהמת הקדש, תמורתו תמורה. 109) במין הבהמה שייך קרבן כגון בהמה תמימה, ובעל מום בעצמו אף שאסור להקריבו על המזבח - הרי הוא מותר באכילת בני אדם. 110) שבהמות תמימות אינם מין

80) כגון שהיה מחוסר אבר. 81) שקדושת דמים אינה עושה תמורה. 82) שקדושה קדושת הגוף. 83) משנה שם, שמכיוון שבשעה שהקדיש לא היה בה מום קבוע, הרי הוא טוב מעיקרו ועליו אמרה התורה "ולא יחליפנו וגו' טוב ברע או רע בטוב" - "טוב מעיקרו עושה תמורה" (שם יד:). וכל זה דווקא אם אמר "הרי זו תמורת זו", או "הרי זו חליפי זו". אבל אם אמר "הרי זו תחת זו", משמעותה של "תחת" היא גם חילול, ובבעלת מום שעומדת לפדיון, אנו מפרשים דבריו, שלחילול נתכוון ולא לתמורה ואינו לוקה.

יח. אֶחָד הַמְמִיר תְּמִים בְּבַעַל מוֹם⁸⁴ אוּ בְעַל מוֹם בְּתָמִים⁸⁵, אוּ שֶׁהִמִּיר בְּקָר בְּצֵאֵן⁸⁶ אוּ צֵאֵן בְּבָקָר⁸⁷, אוּ כְּבָשִׁים בְּעִזִּים⁸⁸ אוּ עִזִּים כְּכַבְשִׁים⁸⁹, אוּ נִקְבוֹת בְּזָכְרִים אוּ זָכְרִים בְּנִקְבוֹת⁹⁰, אוּ שֶׁהִמִּיר אֶחָד בְּמֵאָה⁹¹ אוּ מֵאָה בְּאַחַד⁹², בֵּין בְּכַת אַחַת בֵּין בְּזוֹ אַחַר זֹאת⁹³ - הָרִי זֹאת תְּמוּרָה, וְלוֹקִין בְּמִנְיֵן הַבְּהֵמוֹת שֶׁהִמִּיר⁹⁴.

84) כלומר, בהמת החולין תמימה ובהמת ההקדש בעלת מום, וכגון שהיתה תמימה בעת ההקדש ואחרי כן הוממה. 85) בהמת החולין בעלת מום, אפילו בעל מום קבוע, ובהמת ההקדש תמימה. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב" (רע, זה בעלת מום) וכתוב שם "ואם המיר ימיר והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". 86) המיר בקר של חולין בעז או כבש של הקדש (משנה שם). 87) צאן של חולין בבקר של הקדש. 88) כבשים של חולין בעזים של הקדש. 89) עזים של חולין בכבשים של הקדש. 90) וכל אלו הדברים למדו בברייתא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה", וכל אלו נקראים בשם בהמה. 91) המיר בהמה אחת של חולין במאה בהמות של הקדש. 92) המיר מאה בהמות של חולין בבהמה אחת של הקדש, כתנא קמא במשנה שם ודלא כרבי שמעון, ולמדו גם ממה שכתוב (שם) "בהמה בבהמה", ואף בהמות רבות נקראות בהמה בלשון יחיד, כמו שנאמר (יונה ד, יא) "ובהמה רבה". 93) שהמיר את המאה של חולין באחד של הקדש בזו אחר זו, כן נשמע בגמרא שם מדברי ריש לקיש שאף ר' שמעון שאמר: "אין ממירים אלא אחד באחד" מודה שאם המיר בזה אחר זה שתמורתו תמורה, ואם כן דעת חכמים שממירין בבת אחת - בוודאי שממירים בזה אחר זה. 94) כן מפורש בתמורה כזו. שהמיר בבת אחת לוקה על כל בהמה ובהמה ואף על פי שהמיר רק פעם אחת - הגופין מחלקים ונחשב כאילו המיר על כל אחד ואחד בנפרד. וכל זה אינו אלא בהמיר מאה של חולין באחד של הקדש, אבל אם המיר אחד של חולין במאה של הקדש, אינו לוקה אלא אחד.

טו. אִין הַתְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה⁹⁵, וְלֹא וְלֹד בְּהֵמוֹת הַהֶקְדָּשׁ⁹⁶ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה. שְׁנֹאמֵר: וְהָיָה הוּא וְתְּמוּרָתוֹ; 'הוּא' - וְלֹא וְלֹדוֹ, 'וְתְּמוּרָתוֹ' - וְלֹא תְּמוּרַת תְּמוּרָתוֹ. אֲבָל הַמְמִיר בְּבְהֵמָה⁹⁷ וְחִזְרָה וְהִמִּיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁפַל הַמְּשֹׁנָה בַחֲטָאוֹת - לֹא נִתְקַדְּשָׁה כָּלֵל וְאִפְלוּ קִדְּשַׁת דְּמַיִם¹²⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

(122) אם התפיס בהם בהמת חולין, כרבנן בברייתא שהובאה בתמורה יט: (123) שכולם אינם קרבים אלא זכר, ראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א לעניין קרבן פסח. ובפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ח"י לעניין עולה ואשם. (124) אבל בעל מום מום אינו עושה תמורה. (125) זכר מן העזים. וראה בפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, כי קרבן חטאת ליחיד באה רק נקבה מן הצאן. (126) שחטא. (127) נקבה מן העזים. וחטאתו של נשיא הוא שעיר עזים זכר. (128) ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, כי הכהן הגדול מביא ביום הכיפורים פר לחטאת. (129) וממילא אינו יכול להתפיס בהמת חולין.

פָּרֶק שְׁנַיִם

1) יבאר איך היא התמורה.

א. התמורה² הוא שִׁיאֲמַר בְּעַל הַקָּרְבָּן עַל בְּהֵמַת חֲלִין שְׁיִשׁ לוֹ: הָרִי זֹו³ תַּחַת זֹו⁴, או הָרִי זֹו חֲלִיפַת זֹו⁵. וְאִין צָרִיף לֹמַר, אִם אָמַר: הָרִי זֹו תַּחַת חֲטָאת זֹו או תַּחַת עוֹלָה זֹו - שֶׁהִיא תְּמוּרָה⁶. וְכֵן אִם אָמַר: הָרִי זֹו תַּחַת חֲטָאת שְׁיִשׁ לִי בְּתוֹף הַבֵּית או תַּחַת עוֹלָה שְׁיִשׁ לִי בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי - הָרִי זֹו תְּמוּרָה. וְהוּא שְׁיִשׁ לוֹ⁷. אֲבָל אִם אָמַר עַל בְּהֵמַת חֲלִין: הָרִי זֹו תַּחַת עוֹלָה⁸ או הָרִי זֹו תַּחַת חֲטָאת⁹ - לֹא אָמַר כְּלוּמַם¹⁰. וְכֵן אִם אָמַר: הָרִי זֹו מְחַלְלֵת עַל זֹו¹¹ - אֵינָה תְּמוּרָה¹².

2) שאמרנו למעלה בפרק א שאסור להמיר, וכל העובר לוקה ותמורתו תמורה. (3) בהמת החולין. (4) בהמת ההקדש. כלומר, שהוא מתפיס את החולין בהקדש, והוא במשנה תמורה כו: ומפרש אביי בגמרא שם, שהמובן של "תחת" אינו חילול אלא התפסה, ולמדו כן ממה שכתוב (ויקרא יג, כג) "ואם תחתיה תעמוד הבהרת". ואף-על-פי שלא אמר מפורש "זו תחת בהמת הקדש זו" - כיון שאמר תחת זו והיא הקדש - תמורתו תמורה, וראה להלן. וכל זה דוקא כשהקדש תמימה, אבל אם ההקדש בעלת מום, ואמר "זו תחת זו" - בוודאי נתכוון לחילול ולא לתמורה ואינו לוקה. ראה להלן הלכה ג, ולמעלה פ"א הלכה יג. (5) במשנה שם. וגם זה לשון תמורה, שהרי כתוב (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (6) שהזכיר מפורש שם הקרבן, שבוודאי תמורתו תמורה (משנה שם כז:). (7) גם זה במשנה שם. (8) סתם ולא הזכיר עולה מסויימת. (9) סתם ולא הזכיר חטאת מסויימת. (10) במשנה שם, "והטעם בזה, מה שאמר רחמנא "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" (ויקרא שם), עד שיהיה הקדש ידוע ומיוחד, ואז עושה תמורתו" (רבינו בפירוש המשנה שם). (11) חילול הוא לשון פדיון. (12) משנה שם כו: שכיון שאמר בלשון

אחד עמם. וטריפה אף שאינה מין בפני עצמה - כיוון שאסורה באכילת בני אדם דומה היא לבהמה טמאה.

יח. הָרוּבַע¹¹¹ וְהַנְּרַבֵּעַ¹¹² - הָרִי הֵם כְּבַעַל מוּם וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה¹¹³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן¹¹⁴.

(111) שור שבא על אשה. (112) בהמה שנבעלה על ידי אדם, ושניהם, הרובע והנרבע, אסורים בהקרבה ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" ודרשו בספרא שם: "מן הבהמה" ולא כל בהמה, להוציא את הרובע והנרבע, וכן הוא בתמורה כח. וכגון שנודע לנו על זה שרבע או שנרבעה על פי עד אחד בלבד או על פי הבעלים, אבל אם העידו על זה שני עדים - הבהמה נסקלת ואסורה באכילה ואינה עושה תמורה. (113) שהרי הם מותרים באכילה. (114) כגון מוקצה לעבודה זרה, נעבד, אתנן זונה ומחיר כלב, שאסורים בהקרבה ואסורים באכילת אדם.

יט. בְּהֵמָה שֶׁחֲצִיָּה קִדְּשׁ וְחֲצִיָּה חֵלָל¹¹⁵ - לֹא עוֹשָׂה תְּמוּרָה¹¹⁶ וְלֹא נַעֲשִׂית תְּמוּרָה¹¹⁷.

(115) כגון שהיתה של שני שותפין, והלך אחד מן השותפין והקדיש את החלק שלו. (116) אם התפיס בה בהמת חולין. (117) אם אמר שתהיה מחצית הבהמה מחלק החולין תחת בהמת הקדש. וטעם הדבר הוא משום שכתוב (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר בהמה בבהמה", וצריך שתהיה הבהמה של חולין שלימה, שכולה חולין. וכמו כן הבהמה של הקדש, שהיא קדושה כולה ולא מחציתה.

כ. כָּל הַחֲטָאוֹת שְׁדִינָן שְׁיִמּוּתוֹ¹¹⁸ - אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה¹¹⁹, וְכָל חֲטָאת שְׁדִינָה שֶׁתַּרְעָה עַד שֶׁיִּפְּלַ בָּהּ מוּם וְתִמְכָּר¹²⁰ - עוֹשָׂה תְּמוּרָה¹²¹.

(118) חטאות המתות הן: וולד חטאת, תמורת חטאת, חטאת שמתו בעליה, וחטאת שאבדה ונמצאה אחר שהבעלים נתכפרו בחטאת אחרת. (119) ומשום שהם עומדים למות פרחת הקדושה מהם ואינם עושים תמורה (שיטה מקובצת תמורה שם), ובוולד חטאת ותמורת חטאת יש טעם נוסף כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה טו) "שאינן התמורה עושה תמורה ולא וולד בהמות הקדש עושה תמורה". (120) ראה בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין שכמה חטאות אינן מתות אלא רועות עד שיפול בהן מום, ונמכרות ומביא בדמיהן אחרות. (121) משנה שם כב. שהרי היא קדושה קדושת הגוף (תמורה כ). ודמיה עתידיים להיקרב על המזבח.

כא. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ או לְעוֹלָתוֹ או לְאִשְׁמוֹ - עוֹשָׂה תְּמוּרָה¹²²; אִף עַל פִּי שְׂאִינָן רְאוּיִין לְקָרְבַּן¹²³, הוֹאִיל וְיָרְדוּ לְקִדְּשַׁת דְּמַיִם וְהָרִי הֵם תְּמִימִים¹²⁴ - יָרְדוּ לְקִדְּשַׁת הַגּוּף. אֲבָל הַמִּפְרִישׁ שְׁעִיר¹²⁵ לְחֲטָאתוֹ, וְנִשְׂאִי¹²⁶ שֶׁהִפְרִישׁ שְׁעִירָה¹²⁷ לְחֲטָאתוֹ, וְכֵהֵן גְּדוּל שֶׁהִפְרִישׁ פָּרָה לְחֲטָאתוֹ¹²⁸ - אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שיש תמורה קריבה, ותמורה שאינה קריבה.

עם הקרבן, וראה פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, כמה הוא שיעור הנסכים. (16) ראה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ו, וז, סדר התנופה והלכותיה. (17) שהאימורים קרבים על המזבח, והבשר נאכל ליום ולילה (משנה, תמורה יח: וראה רש"י שם). ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" - "אם על תודה" לרבות תמורות וחליפות וולדות תודה. (18) במשנה, שם. ואף-על-פי שהמביא תודה מביא לחם, שנאמר "והקריב על זבח התודה חלות וגו'" - תמורת תודה אינה חייבת בלחם, ולמדו כן מהפסוק הנ"ל: "התודה - תודה טעונה לחם, ולא ולד תודה ולא תמורת וחליפת תודה טעונות לחם" (תמורה שם, וראה להלן פ"ד ה"א). (19) פ"ב ה"ח. ושם מבואר, שאין הדברים אמורים אלא בתודת חובה, ולאחר שכיפר בתודה העיקרית, אבל לפני הכפרה או בתודת נדבה, אפילו לאחר כפרה - צריך לחם. (20) משום שהפסח קודם חצות לא נקבע עדיין בשם פסח, ואם רצו הבעלים יכולים להפריש פסח אחר, ופסח ראשון יהיה מותר הפסח, שדינו שקרב שלמים - דינו כפסח שאבד, ונמצא אחר חצות קודם שחיטת השני, שכיון שאפשר להקריבו פסח ואפשר להקריבו שלמים, ואין בו קדושה אחת קבועה, אין בו כח להתפיס לתמורתו ליקרב, אלא רועה עד שיסתאב, כמפורש פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ו ('מרכבת המשנה' שם), וראה להלן. (21) שחצות היום קבע את הכבש שהפריש לפסח, להיקרב לקרבן פסח, ואם הוא מתפיס בו בהמה אחרת נחשבת תמורה זו למותר הפסח, שהדין הוא שקרב שלמים ('מרכבת המשנה' שם). וכל זה אינו אלא אם הפריש כבש אחד לפסח, אבל אם נאבד הפסח והפריש אחר תחתיו ואחר-כך נמצא הראשון והמיר בו, הדין הוא שאם נמצא אחר שחיטה" והמיר בו, התמורה קרבה שלמים, אבל אם נמצא לפני שחיטה והמיר בו אפילו לאחר חצות - כיון שיש כאן שני כבשים ואיזה שירצה יכול להקריב, נחשב זה כאילו פסח ושלמים מעורבים בכל כבש וכבש, ואין תמורתו קריבה. וכרבה בפסחים צו, ב - ודלא כרבי זירא שם, ראה בהל' קרבן פסח פ"ד ה"ו ('מרכבת המשנה' חלק ב, פ"ד מהל' קרבן פסח שם, וחלק א כאן). 'מעשה רוקח' כאן. וכן נראה בדברי ה'מאירי' בפסחים, שם. וראה כספ-משנה ולחם-משנה כאן. (22) (כן הוא לפי כת"י תימן, וראה להלן). (23) מעשר בהמה. (24) שאפילו לאחר שיפול בהם מום, אינו מביא בדמיהם קרבן, ראה להלן בהמשך הלכה זו ובה"ב. (25) אביי ורבא, בתמורה ה, ב. (וראה שם כא. וזבחים לו: ו'תוספות' שם דיבור-המתחיל קודש הם, ובלחם-משנה כאן). (26) שהרי בבכור נאמר (שמות יג, יב) "והעברת כל פטר רחם", ובמעשר נאמר (ויקרא כז, לב) "כל אשר יעבור תחת השבט", ולמדו מעשר מבכור בגזירה-שוה "עברה עברה" (חולין לו:). (27) של בכור ושל מעשר. (28) משנה, תמורה כא, א: "תמורת הבכור והמעשר וכו', הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים".

ב. תְּמוֹרַת הַבְּכוֹר - לִפְתָּנִים, וְתְּמוֹרַת הַמַּעֲשֵׂר - לְבַעֲלִים.²⁹ וְכֵשֶׁם שָׂאִין פּוֹדֵינָם בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר שְׁנָפֵל

א. פִּיצוּד דִּין הַתְּמוֹרוֹת לְקָרֵב? תְּמוֹרַת הָעוֹלָה? - תְּקָרֵב עוֹלָה.³ וְאִם הֵיְתָה תְּמוֹרַתָּה נִקְבָּה⁴ אוּ בַעֲלַת מוֹם⁵ - תִּרְעָה הַנִּקְבָּה עַד שְׁיִפֵּל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכַר וַיָּבִיא בְּדַמְיָהּ עוֹלָה.⁶ תְּמוֹרַת הַחֲטָאֵת⁷ - תְּמוֹת⁸, פָּמוּ שְׁבָאֲרָנוּ בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.⁹ תְּמוֹרַת הָאֲשָׁם¹⁰ - תִּרְעָה עַד שְׁיִפֵּל בָּהּ מוֹם¹¹, וְיִפְלוּ דַמְיָהּ לְנִדְבָה¹². תְּמוֹרַת הַשְּׁלָמִים - בְּשִׁלְמִים לְכָל דְּבָר¹³, טְעוּנָה סְמִיכָה¹⁴ וְנִסְכִּים¹⁵ וְהַנּוֹפֵת חֲזָה וְשׁוֹק¹⁶. תְּמוֹרַת הַתּוֹדָה - בַּתּוֹדָה¹⁷, אֶלָּא שְׂאִינָה טְעוּנָה לָחֶם¹⁸, פָּמוּ שְׁבָאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת פִּסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין¹⁹. תְּמוֹרַת הַפֶּסַח: אִם הִמִּיר בָּהּ קָדֶם חֲצוֹת יוֹם אֲרַבְּעָה עָשָׂר - אֵין תְּמוֹרָתוֹ קָרְבָה²⁰, אֶלָּא תִרְעָה עַד שְׁיִפֵּל בָּהּ מוֹם, וַיָּבִיא בְּדַמְיָהּ שְׁלָמִים; וְאִם הִמִּיר בָּהּ אַחַר חֲצוֹת - הִרִי הַתְּמוֹרָה עֲצָמָה תְּקָרֵב שְׁלָמִים²¹. תְּמוֹרַת הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר²³ - אֵינֶם קָרְבִין לְעוֹלָם²⁴. שְׁנָאֲמַר בְּבָכוֹר: לָהּ הוּא, מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ²⁵: הוּא קָרֵב, וְאֵין תְּמוֹרָתוֹ קָרְבָה; וְדִין הַמַּעֲשֵׂר בְּבָכוֹר²⁶. תְּמוֹרַתוֹ²⁷ תִּרְעָה עַד שְׁיִפֵּל בָּהּ מוֹם וְתִאָּכַל²⁸.

(2) שהמיר זכר בעולה. (3) משנה, תמורה יח, ב. ולמדו כן (שם יז): ממה שנאמר (דברים יב, כ"ז) "רק קדשין אשר יהיו לך ונדרין, תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה', ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' וגו'" - "רק קדשין, אלו תמורות וכו', תשא ובאת, יכול יכניסנו לבית הבחירה וימנע מהם מים ומוזון כדי שימותו, ת"ל ועשית עולותיך הבשר והדם, כדרך שאתה נוהג בעולה, אתה נוהג בתמורה וכו', כדרך שאתה נוהג בשלמים, אתה נוהג בוולדי שלמים ובתמורה", וראה להלן. (4) ואין נקבה קריבה עולה, ראה למעלה פ"א הכ"א, וראה שם הי"ד, שממירים נקבות בזכרים, וזכרים בנקבות. (5) ואסור ליקרב על המזבח. (6) שהרי המקדיש נקבה לעולה, דינה שתירעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה עולה (במשנה, שם יח:). ותמורת עולה כעולה, והוא-הדין שבעלת מום, שהזכיר רבינו לפני כן - "תימכר ויביא בדמיה עולה". (7) בין זכר בין נקבה. (8) משנה, שם כא, ב. (9) פ"ד ה"א, ודבר זה הלכה למשה מסיני. ומיתה זו היא: שמכניסה לבית ונועל עליה הדלת עד שמתה (רבינו, שם). (10) בין זכר בין נקבה. (11) משנה, שם כ, ב - כתנא-קמא, ולא כרבי אליעזר. "שכל שבחטאת מתה - באשם רועה" - "עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה" (שם יח. ופ"ד מהל' פסולי המוקדשין הי"ד, וראה להלן פ"ד ה"ד). (12) במשנה, שם. "והוא שיתן המעות בשופרות שהיו במקדש (ראה פ"ב מהל' שקלים ה"ב), ובית-דין מקריבים באותן מעות עולות נדבה" (להלן פ"ד ה"ה). (13) ראה למעלה הערה ב. (14) שיסמוך שתי ידיו על ראש הקרבן סמוך לשחיטתו. (15) יין וסולת בלולה בשמן, שמביאים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן). וכעין זה כתב הכסף משנה: "ורבינו נראה שהיה גורס הכל מודים, היכא דאמר חצייה תמורה וחצייה עולה, דברי הכל קריבה. חצייה עולה וחצייה מעשר, תקרב עולה". והראב"ד הטעים בזה "כיון דאיכא איסורא (= שאסור להמיר) לא איכוין מעיקרא לאיסורא, ולבסוף הוא דטעה ואימליך (= ונמלך) והמיר". אבל זה אינו אלא לפי גירסתו "חצייה עולה וחצייה תמורה", אבל לפי דברי רבינו "חצי בהמה זו תמורה, וחצייה עולה" שהקדים "תמורה" ל"עולה", אין לומר כדברי הראב"ד. וצריך לומר כמו שכתבנו למעלה (פ"א הט"ז, הערה קטז), שאע"פ שאין ממירים באיברים, אם אמר "לבה או ראשה של בהמה זו תמורה" פשטה קדושה בכלה, ואם כן כאן באומר "חצי בהמה זו תמורה וחצייה עולה, שוודאי נתכוון לשתייה, אין מקום להתפשטות הקדושה בכלה ע"י החצי של התמורה, שהרי החצי השני - עולה, ומכיון שכך לא חלה התמורה כלל, שהרי אין ממירים באיברים, ולעומת זאת, חצי העולה - נשאר, שהרי אפשר להקדיש חצי עולה ושוב פשטה קדושה בכלה, וראה להלן]. (40) [אף כאן, כמו למעלה בתמורה, אין מעשר בהמה לחצאין (הראב"ד, וכן הוא בעירובין נ). והואיל והחצי השני הוא עולה, לא שייך לומר פשטה קדושה בכלה, ונשאר רק חצי עולה, ושוב פשטה קדושה בכלה כנ"ל]. (41) [הואיל ואף אחד מהם אינו נתפס לחצאין, והואיל ולא שייך באף אחד מהם "פשטה קדושה בכלה", כיון שכל אחד השני עומד כנגדו - על כרחו שכוונתו היתה לומר או חצייה תמורה או חצייה מעשר, ועי' באור שמח]. (42) אם כוונתו לתמורה הנהוגת בכל הקרבנות, או כוונתו למעשר בהמה שיש לו חומרות אחרות (תמורה שם).

ד. המקדיש בעלת מום עובר⁴³, ואין צריך לומר תמימה⁴⁴, ואחר כך נולד בה⁴⁵ מום קבוע ונפדית, והמיר בה אחר שנפדית - הרי זו תמורה⁴⁶, ואינה קרבה ואינה נפדית⁴⁷, אלא מניחה עד שתמות⁴⁸. אינה קרבה - מפני שבפאה מכח קדשה דחוייה⁴⁹, ואינה נפדית - שאין בכח קדשתה לתפש פדיונה⁵⁰.

(43) שאילו בעלת מום קבוע, אינה עושה תמורה (למעלה פ"א הי"ג). (44) כלומר, הקדיש בהמה תמימה. (45) כלומר, לתמימה או לבעלת המום העובר. (46) בבכורות טז, א: "בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו, עושה תמורה", שהרי "אינם יוצאים לחולין לכל דבר כדי שיהיו מותרים בגיזה ועבודה אחר פדיונם" (להלן ה"ה, ועי' 'תוספות' שם ד"ה 'ותמורה'). (47) כלומר, אין אפשרות לפדות תמורה זאת. (48) דברי רב נחמן בשם רבה בר אבוה, בבכורות שם. (49) שהתפיס אותה בבהמה שנפדתה כבר. (50) בבכורות, שם.

ה. כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחלתן⁵¹ - הרי אלו יפדו, ואינן יוצאין לחלין לכל דבר פדי שיהיו מתירין בגיזה ועבודה אחר פדיונן⁵², שהקדשה חלה בתמורה על בעלת מום קבוע⁵³,

בהן מום³¹, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח³², כך אין פודים תמורתן³³.

(29) (בכת"י תימן, אין כאן הפסק, ו"תמורת הבכור וכו'" מחובר למה שלפניו: "עד שיפול בם מום ותאכל תמורת הבכור וכהנים וכו'", וכן נכון). (30) כלומר, מה שאמרו במשנה שם "תמורת הבכור והמעשר הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים", היינו כשם שהמעשר שייך לבעלים, והבכור שייך לכהנים והם בעליו, כמו כן תמורתם: המעשר לבעלים והבכור לכהנים, שהם הבעלים שלו ולא הישראל שהמיר. וכן נראה בזבחים ט, א - משאלת הגמרא בעניין מותר הפסח שהוא שלמים - "אימא, אם שחטו לשם בכור שיהיה בכור וכו' ליתביה לכהן", והוא הדין לתמורה שכתוב בה "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", שהיא שייכת לכהן, אבל דעת התוספות (זבחים עה: דיבור-המתחיל "בכור") שתמורת הבכור לבעלים, היינו לישראל ולא לכהן, וראה להלן פ"ד ה"ו ('אור שמח'). (31) ראה מה שכתב רבינו בפ"א מהל' בכורות ה"ז לעניין בכור, ובפ"ו שם ה"ה לעניין מעשר בהמה. (32) פ"א הי"ב. (33) בזבחים עה, ב - פשט רבא בעייתו של רמי בר חמא, לעניין תמורת בכור, מהברייתא "בכור ומעשר שהוממו, עושין תמורה ותמורתן כיוצא בהן" (וראה ב'תוספות' הנ"ל שם). ובתמורה יג, ב - מפורש כן לעניין תמורת מעשר בהמה, שאינה נגאלת ('יד איתן').

ג. בהמה שהקדישה חצייה עולה וחצייה שלמים³⁴ - תמורתה³⁵ כמוה³⁶. וכן כל בהמת הקדש שאינה קרבה מפני תחלת הקדשה³⁷ - הרי תמורתה כמוה³⁸. אמר: חצי בהמה זו תמורה וחצייה עולה - הרי זו תקרב עולה³⁹. חצייה עולה וחצייה מעשר - תקרב עולה⁴⁰. חצייה תמורה וחצייה מעשר⁴¹ - הרי זו ספק⁴², ואינה קרבה.

(34) שהיא "קדושה ואינה קריבה אלא רועה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים (פט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ג, וראה למעלה פ"ב ה"ד). (35) אם המיר בה. (36) שאינה קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים. והוא בברייתא תמורה כו, א. (37) נראה, שהכוונה לבעלת מום עובר, או הקדיש תמימה ואחר-כך נולד לה מום קבוע, שעושות תמורה (למעלה פ"א הי"ג) ורובע ונרבע וכיוצא בהן (למעלה שם הי"ח), והמפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו (שם הכ"א), שכולן אינן קריבות אלא נפדות אחר שנופל בהן מום קבוע (פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י. פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הט"ד-ז, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"ד). (38) נלמד מדין בהמה, שהקדישה חצייה עולה וחצייה שלמים, שלמעלה (כסף-משנה). (39) [בתמורה כו, ב: "אמר אביי, אמר חצייה עולה וחצייה מעשר, דברי הכל עולה קריבה". ואפשר שבנוסחאות שלו (= של רבינו) מצא חצייה עולה וחצייה תמורה, דברי הכל עולה קריבה וכו'" (הראב"ד, וראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(60) כלומר, מקדישה נדבה. (61) נדבה כנ"ל. (62) שדינם נתבאר למעלה, ומפורש בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין שם, שירעו עד שיסתאבו וכו'. (63) תוספתא, שם. (64) שאם ידע שהמיר בזו התמורה (הראשונה) - הרי זו חולין "שאינן התמורה עושה תמורה" (למעלה פ"א ה"טו) אבל עכשיו שאינו יודע באיזו המיר, הרי היא מוטלת בשני ספקות שהם שלשה: א' שמא היא תמורת התמורה והרי היא חולין, ב' שמא היא תמורת השניה, שהיא ספק עולה ספק שלמים, והרי היא כמותה, וגם בזה אי אפשר שתרעה עד שתסתאב ותיפדה מספק כיון שהביא אחת, שמא ישכחוה ויפדוה על אחת (כנ"ל בשם לחם-משנה). (65) תוספתא, שם. כלומר, בהמת חולין (כסף-משנה). (66) שהמירה על אחד מהתערובת השניה (= תמורת ספק וקרבן פסח). (67) כלומר, תמורת תמורה ראשונה. (68) זו התמורה השניה. (69) כלומר, החולין שהביא מתוך ביתו נשאר חולין כמו שהיה, שהרי גם התמורה, השניה שעמה היא חולין, כמבואר למעלה (ובפ"א ה"טו). (70) כלומר, התמורה השניה היא תמורת הבחמה האחרת, שהביא אותה בצירוף התמורה הראשונה (היא ספק הקרבן). (71) כלומר, החולין שהביא מביתו. (72) כלומר, אם התמורה השניה היא עולה - הרי הוא מקדיש זו החולין לשלמים, ואם התמורה השניה היא שלמים - הרי זו לעולה. (73) תוספתא, שם. כלומר, ספק זבח וספק תמורה (שהרי יש גם ספק חולין). (74) פ"ו.

ז. שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּכֹכּוֹר אוּ בְּמַעֲשֵׂר⁷⁵ וְהַמִּיר בְּאֶחָד מֵהֶן⁷⁶ - הָרִי זֶה לֹא יִקְרַב⁷⁷, אֲלֵא יִרְעֶה עַד שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם וְיִפְדֶּה⁷⁸, וְיֵאָכַל בְּכֹכּוֹר אוּ כְּמַעֲשֵׂר כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁷⁹.

(75) תוספתא, תמורה פ"ג: "שלמים שנתערבו בככור, שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו בככור" (וראה בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ד). (וברור שצריך לפדות את זה שהוא שלמים, אע"פ שאינו יודע מי הוא, כדלהלן). (76) ואם כן, התמורה היא ספק שלמים ספק בכור (או מעשר). (77) תוספתא שם, שהרי תמורת הבכור (או המעשר) אינם קריבים, אלא נאכלים במומם (ראה למעלה ה"ב). (78) אף שתמורת הבכור והמעשר שנפל בהן מום, אינם צריכים פדיון (למעלה ה"ב) - צריך כאן פדיון משום תמורת שלמים, שדין תמורת שלמים כשלמים (למעלה ה"א). ובדפוס רומי וויניציאה ובכת"י תימן, חסרה המילה "ויפדה", וראה בלחם משנה 'מעשה רוקח' ואור שמח. (79) למעלה ה"ב.

שֶׁנֶאֱמַר: אוּ רַע בְּטוֹב, וְרַע הָאֱמֹר פֶּאֶן הוּא בְּעַל מוֹם⁵⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שְׁאִינוֹ רְאוּי לְקַרְבָּן, וְאִף עַל פִּי כֵן כְּתוּב בּוֹ יְהִי קִדְשׁ⁵⁵.

(51) כלומר, אף-על-פי שהיו בעלי מומין קבועים מתחילתן, וכל-שכן אם היו תמימים מתחילתן ואח"כ נפל בהם מום. (52) משנה, תמורה טז, ב. יז, א. (53) כלומר, אע"פ שבהקדש אם הקדיש בעל מום בתחילה, מותר בגיזה ועבודה אחר פדייה (ראה פ"א מהל' מעילה ה"ט), לפי שלא חלה עליו קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד - בתמורה חלה קדושת הגוף אף על בעל מום. (54) ראה במשנה, תמורה ט, א. (55) ראה רש"י שם יז, א.

ו. עוֹלָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּזִבְחִים⁵⁶ וְהַמִּיר⁵⁷ בְּאַחַת מִן הַתְּעֻרּוֹבוֹת⁵⁸ - הָרִי זֶה מְבִיא⁵⁹ בְּהֵמָה אַחֲרַת וְאוֹמֵר: אִם תְּמוֹרַת עוֹלָה הִיא זֶה - הָרִי בְּהֵמָה זֶה שְׁלָמִים⁶⁰, וְאִם תְּמוֹרַת שְׁלָמִים הִיא זֶה - הָרִי בְּהֵמָה זֶה עוֹלָה⁶¹. וְנִמְצָא הִבְהֵמָה שֶׁהִבִּיא עִם הַתְּמוֹרָה פְּעוֹלָה וְשְׁלָמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה⁶². חֹזֵר וְהַמִּיר⁶³ בְּאַחַת מִשְׁתֵּיהֶן וְאִין יָדוּעַ בְּאִי זֶה מֵהֶן הַמִּיר⁶⁴ - מְבִיא זִבְחֹת⁶⁵ אַחֲרַי מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְאוֹמֵר עַל הַתְּמוֹרָה הַשְּׂנִיָּה⁶⁶: אִם תְּמוֹרַת תְּמוֹרָה⁶⁷ הִיא זֶה⁶⁸ - הָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא חֲלוּין⁶⁹, וְאִם תְּמוֹרַת עוֹלָה אוּ שְׁלָמִים הִיא⁷⁰ - הָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא⁷¹ עוֹלָה אוּ שְׁלָמִים⁷². וְהָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא עִם הַתְּמוֹרָה הַשְּׂנִיָּה כְּזִבְחַת וְהַתְּמוֹרָה⁷³ שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה. וְיִכְבֵּר בְּאֲרָנוֹ דִּין הַתְּעֻרּוֹבוֹת בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁷⁴.

(56) כלומר, בשלמים - בתוספתא תמורה פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 555, 13): "עולה שנתערבה בזבחים, ירעה (צ"ל: ירעו) עד שיסתאבו וימכרו, ויביא בדמי יפה שבהן זבח, ובדמי יפה שבהן עולה". והביאה רבינו בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ה-ו. (57) בתוספתא, שם. (58) ואינו יודע באיזה מהן (תוספתא, שם). והרי תמורה זו הראשונה ספק עולה ספק שלמים, ואי אפשר להקריבה על המזבח, אלא תרעה עד שתסתאב ויפול בה מום ויפדה אותה ויביא בדמיה עולה או שלמים, אחד משני הקרבנות האלה, ויביא מביתו לקרבן השני. אלא שחששו שמא עד שיפול בה מום - ישכחו ספק הוא ולא יפדו אלא על קרבן אחד, ולכן הצריכוהו לקחת בהמה אחרת, כדלקמן, כדי שיהיו לפניו שני קרבנות, ולכשיסתאבו ויפלו בהם מומים, יפדו שניהם (לחם-משנה, ועי' ראב"ד). (59) תוספתא, שם.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ו אלול ~

הלכות עבודת יום הכפורים

פרק רביעי

(1) יבאר סדר כל המעשים שביום הכיפורים איך היו.

א. סדר כל המעשים שביום זה כך הוא: פחצות הלילה מפסינן לתרומת הדשן². ומסדרינן את המערכה, ומדשנינן את המזבח, פדרן שעושינן בכל יום על הסדר שבארנו, עד שגיענו לשחיטת התמיד. כשיגיענו לשחט את התמיד, פורסין סדין של בוץ³ בין כהן גדול ובין העם. ולמה של בוץ? כדי שפיר שעבודת היום בבגדי בוץ. ופושט בגדי הל, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט בתמיד רב שנים, ומניח אחר לגמר השחיטה, ומקבל הדם וזורקו על המזבח כמצותו. ואחר כך נכנס להיכל ומקטיר קטרת של שחר ומטיב את הגרות. ומקטיר איברי התמיד והחבתין והנסכים, ככל סדר התמיד של כל יום שבארנו. ואחר התמיד מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ובא לו אצל פרו. ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב, והכהן עומד במזרח ופניו למערב. וסומך שתי ידיו על ראש הפר ומתודה. וכך היה אומר: אָנָּה הַשֵּׁם, חֲטָאתִי עֲוִיתִי פִּשְׁעֵתִי לִפְנֵיךָ אֲנִי וּבֵיתִי. אָנָּה הַשֵּׁם, כִּפֹּר נָא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעֵים שְׁחָטָאתִי וְשַׁעֲוִיתִי וּשְׁפִשְׁעֵתִי לִפְנֵיךָ אֲנִי וּבֵיתִי. כִּפְתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ לֵאמֹר: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרוּ. ואחר כך מגריל על שני השעירים, וקושר לשון של זהורית בראש המשתלח ומעמידו כנגד בית שלוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו. ובא לו אצל פרו שניה, וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה ודוי שני. וכך הוא אומר: אָנָּה הַשֵּׁם, חֲטָאתִי עֲוִיתִי פִּשְׁעֵתִי לִפְנֵיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֹהֲרָן עִם קְדוֹשֶׁיךָ. אָנָּה הַשֵּׁם, כִּפֹּר נָא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעֵים שְׁחָטָאתִי וְשַׁעֲוִיתִי וּשְׁפִשְׁעֵתִי לִפְנֵיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֹהֲרָן עִם קְדוֹשֶׁיךָ. כִּפְתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִגְוֹמַר. ואחר כך שוחט את הפר ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא מנדנדו שלא יקנש⁴, [ומניחה] על הרבד⁵ הרביעי

של היכל מבחוץ⁷. ונוטל את המחפה וחותה בה אש מעל המזבח מן הסמוך למערב, שנאמר: מעל המזבח מלפני ה', ויורד ומניחה על הרבד שפעררה. ומוציאין לו את הפך וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה⁸, וחופן ממנה מלא חפניו, לא מחוקות ולא גדושות¹⁰, אלא טפופות¹¹, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ונותן לתוף הפך. כבר בארנו, שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות, ולפיכך היה מן הדין שיוליך המחפה בשמאלו וכך הקטרת בימינו; אבל מפני כבוד המחפה, ועוד שהיא חמה, אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון, לפיכך נוטל המחפה בימינו וכך הקטרת בשמאלו¹², ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים. מצא הפרכת פרופה¹³. נכנס לקדש הקדשים עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נותן המחפה בין שני הכדים. ובבית שני, שלא היה ארון, היה מניחה על אבן השתיה¹⁴. ואחזו שפת הפך בראשי אצבעותיו או בשניו, ומערה הקטרת בגודלו לתוף חפניו עד שמחזירה למלוא חפניו פשהיתה. וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וצובר¹⁵ את הקטרת על גבי הגחלים בידו לפניו במחפה, כדי שתהיה הקטרת קרובה לארון ורחוקה מחפניו, שלא יפוג. וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן ויוצא. והוא מהלך אחרנית מעט מעט, פניו לקדש ואחוריו להיכל, עד שיצא מן הפרכת. ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפלה קצרה, שלא להבעית את העם, שמה יאמרו מת בהיכל. וכך היה מתפלל: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שאם תהיה שנה זו שחונה תהיה גשומה. ולא יסור שבט מבית יהודה. ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין לפרנסה. ואל תפגס לפניך תפלת עובדי דרכים.

(2) מטילים גורל. (3) אחר חצות הלילה מוריד כהן קצת מן הדשן שעל המזבח ומניחו לא רחוק מן המזבח וזה נקרא תרומת הדשן. מדברי רבינו יוצא, שתרומת הדשן ביום הכיפורים כשרה בכהן הדיוט (=לא כהן גדול) ומה שכתב למעלה בפרק א הלכה ב "הכל עשוי בכהן גדול" זה בעבודת היום בלבד, אבל לא בתרומת הדשן הנעשית בלילה (רמב"ן במלחמות בתחילת מסכת יומא ראה בעל המאור שם). (4) של פשתן, משנה שם. "ולמה של בוץ? כדי שיכיר, שעבודת היום בבגדי בוץ" (גמרא שם לא:). (5) בזמן שהוא מקטיר את הקטורת בקודש הקדשים, שהרי הקטרה זו מקומה בין שחיטת הפר ובין הזיית דמו. (6) שורת מרצפות (בלטות). (7) בזמן שכהן גדול מקטיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְמִטָּן, כְּדֵי שְׁלֹא יִתְלַכְּכוּ בְּלִיּוֹ²¹. וְחֻזְתָּה הַגָּחִלִים
וְהָאֶפֶר שֶׁבְּמִזְבַּח הַזֶּהב הֵילֶךְ וְהֵילֶךְ עַד שֶׁמִּגְלָה
זָהָב, וּמִזֶּה מִדָּם הַתַּעֲרֵבָת עַל טְהוֹרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שֶׁבַע
פְּעָמִים בְּצַד הַדְּרוֹם, בְּמָקוֹם שֶׁשָּׁלְמוֹ מִתְּנֹת
קִרְנֹתָיו. וְיוֹצֵא וְשׁוֹפֵף שְׁיָרֵי הַדָּם עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי
שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. וְאַחַר כֵּן בָּא אֶצֶל שְׁעֵיר
הַמִּשְׁתַּלֵּחַ וְסוּמָךְ שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ וּמִתְנַדֶּה. וְכֵן
הוּא אוֹמֵר: אֲנִי הַשֵּׁם, חֲטָאוּ עוֹו וּפָשְׁעוּ לְפָנָי
עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אֲנִי הַשֵּׁם, כִּפַּר נָא לְחַטָּאִים
וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפָשְׁעִים שֶׁחֲטָאוּ וְשָׁעוּ וְשָׁפְשְׁעוּ לְפָנָי
עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כִּפְתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ: כִּי
בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם וְגוֹמֵר. וְאַחַר כֵּן מִשְׁלַח אֶת
הַשְּׁעִיר לְמִדְבָּר. וּמוֹצֵיא אֱמוּרֵי פֶר וְשְׁעִיר שֶׁהַכְּנִיס
דָּמָן לְפָנָי וְנֹתְנָן בְּכָלִי, וּמִשְׁלַח הַשְּׂאֵר לְבֵית הַדָּשָׁן
לְשֶׂרְפָה. וְיוֹצֵא לְעֹזֶרֶת הַנְּשִׂיִם וְקוֹרָא שֵׁם אַחַר
שְׁנֵי־עֵשֶׂר הַשְּׁעִיר לְמִדְבָּר. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ, וּפּוֹשֵׁט
בְּגָדֵי לְבָן, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו
וְרִגְלָיו. וְעוֹשֶׂה הַשְּׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ, שֶׁהוּא מְכַלֵּל
קִרְבָּנוֹת מוֹסֵף הַיּוֹם, וּמְקַרֵּב אֵילֹו וְאֵיל הָעֵם;
שְׁנֵי־מֵר: וְיוֹצֵא וְעוֹשֶׂה אֶת עֲלֹתוֹ וְאֶת עֲלֹת הָעֵם.
וּמְקַטֵּר הָאֱמוּרִין שֶׁל פֶּר וְשְׁעִיר הַנְּשִׂרְפִין. וּמְקַרֵּב
תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו,
וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לְבָן, וּמְקַדֵּשׁ.
וְנִכְנֵס לְקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים וּמוֹצֵיא אֶת הַפֶּה וְאֶת
הַמַּחְתֶּה. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי לְבָן, וְטוֹבֵל,
וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ. וּמְקַטֵּר קִטְרֵת שֶׁל בֵּין
הָעֶרְפִּים, וּמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים, כִּשְׂאֵר
הַיָּמִים. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי
זָהָב וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי עֲצָמוֹ, וְיוֹצֵא לְבֵיתוֹ. וְכָל הָעֵם
מְלוֹיֵן אוֹתוֹ עַד בֵּיתוֹ. וְיוֹם טוֹב הִנֵּה עוֹשֶׂה עַל שְׁנֵי־עֵשֶׂר
בְּשָׁלוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"יוֹם טוֹב הִנֵּה עוֹשֶׂה עַל שְׁנֵי־עֵשֶׂר בְּשָׁלוֹם.."

ומקורו במשנה יומא (פ"ז מ"ד), וכתבו המפרשים
שסיבת הגירסא "על שיצא" ולא כגירסא אחרת במשנה
"בשעה שיצא", היא – שאין יכול לעשות יו"ט בשעה
שיוצא שהיא עדיין יוהכ"פ, אלא רק למחרת. אבל כבר
הקשו על כך, שאפשר שהיה נמשך עד הערב אחר
הטבת הנרות כו' באופן שכשהגיע לביתו היה לילה,
וא"כ אפשר לגרוס "בשעה שיצא".

ונראה לומר, ששתי הגירסאות תלויות בשני הטעמים
בסיבת היו"ט שהיה עושה הכהן הגדול. האם הוא בתור
הודאה על שיצא ממקום סכנה, על-דרך "ארבעה
שצריכים להודות כו'", שהרי אם לא היה ראוי לא היה

הקטורת אסור לכל אדם להכנס להיכל. (8) בערב יום
הכיפורים כותשים שנית את הקטורת הדקה העומדת
להקטרה למחרת (כריתות ו:). (9) ראשי אצבעות היד
נוגעות בכף היד. (10) בין האצבעות וכף היד מפסיקה
כמות ניכרת של קטרת. (11) האצבעות מרוחקות קצת מכף
היד, כאילו צפות, (רש"י שם מ.ח.), בערוך פירש: מידה
נכונה ומדוייקת. וכדבריו משמע במנחות ז. שאמרו "בביסה
טפופה" ושם קשה לפרש כרש"י. (12) ואף על פי שהולכת
דם בשמאל פוסלת מן התורה (שהרי רק בהולכת איברים
לכבש אמר אביי בובחים כד: ששמאל אינה פוסלת מן
התורה), הולכת הקטורת בשמאל פסולה רק מדרבנן וביום
הכיפורים לא גזרו, מפני חולשתו של כהן גדול (כסף
משנה). (13) מקופלת קצת מן הצד והקיפולים מחוברים
בקרסים, משנה שם נב: ותנא קמא אמר שהיו שתי פרוכות,
וכן כתב רבינו בפרק ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב.
אולם שם המדובר בבית שני, אבל בבית ראשון הבדילה בין
היכל לקודש הקדשים חומה שעובייה אמה, ונגד הפתח
הייתה פרוכת אחת (שם נד.). ורבינו בבית ראשון מדבר,
שהרי מסיים "עד שהוא מגיע לארון" ובבית שני לא היה
ארון. (14) שנינו (שם נג:): "אבן הייתה שם (בקדש
הקדשים) מימות נביאים ראשונים ושתיה הייתה נקראת".
(15) פירוש, אינו מפזר את הקטורת, אלא צובר שכבה עבה
(כרייתא שם יט:): היינו קרובה יותר לארון.

ב. בְּשַׁעַת הַקְּטֵרֶת הַקְּטֹרֶת¹⁶ בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים כָּל הָעֵם
פוֹרְשִׁים מִן הַהֵיכָל בְּלֶבֶד, וְאֵינָן פּוֹרְשִׁים מִבֵּין
הָאוֹלָם וְלִמִּזְבֵּחַ¹⁷; שְׂאִין פּוֹרְשִׁים מִבֵּין הָאוֹלָם
וְלִמִּזְבֵּחַ אֲלֵא בְּשַׁעַת הַקְּטֹרֶת בְּהֵיכָל כָּל יוֹם וּבְשַׁעַת
מִתַּן דָּמִים בְּהֵיכָל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת תְּמִידִין.
וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל דָּם הַפֶּר מִזֶּה שֶׁהוּא מְנַדְּנֵד, וְנִכְנָס
בוֹ לְקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים, וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ שֵׁם שְׁמוֹנֶה הַזֵּיוֹת
בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן, וְיוֹצֵא וּמְנִיחוֹ בְּהֵיכָל עַל כַּן¹⁸ הַזָּהָב
שֶׁהָיָה שָׁם. וְאַחַר כֵּן יוֹצֵא מִן הַהֵיכָל, וְשׁוֹחֵט אֶת
הַשְּׁעִיר וּמְקַבֵּל אֶת דָּמוֹ, וְנִכְנָס בוֹ לְקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים,
וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ שֵׁם שְׁמוֹנֶה הַזֵּיוֹת בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן, וְיוֹצֵא
וּמְנִיחוֹ עַל כַּן הַזָּהָב שְׁנֵי שְׁבֵהֵיכָל. וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל
דָּם הַפֶּר מֵעַל הַכֶּן וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ עַל הַפְּרֻכַת כְּנָגֵד
הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה הַזֵּיוֹת. וּמְנִיחַ דָּם הַפֶּר, וְנוֹטֵל דָּם
הַשְּׁעִיר וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ עַל הַפְּרֻכַת כְּנָגֵד הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה
הַזֵּיוֹת. וְאַחַר כֵּן מְעַרְהָ דָּם הַפֶּר לְתוֹךְ דָּם הַשְּׁעִיר,
וּמְחִזֵּר הַכֹּל לְמִזְרֵק שֶׁהָיָה בוֹ דָּם הַפֶּר, כְּדֵי
שְׁתַּעֲרְבוּ יָפֶה יָפֶה. וְעוֹמֵד לְפָנָי מִמִּזְבֵּחַ הַזָּהָב בֵּין
הַמִּזְבֵּחַ וְהַמְּנוֹרָה, וּמִתְחִיל לְהֹזֵת¹⁹ מִדָּם הַתַּעֲרֵבָת
עַל קִרְנֹת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב, וְהוּא מְסַבֵּב וְהוֹלֵךְ וּמִזֶּה עַל
הַקְּרָנוֹת מִבַּחוּץ. וּמִתְחִיל מְקַרֵּן מְזֻרְחֵת צְפוֹנִית,
לְצְפוֹנִית מַעֲרֵבִית, לְמַעֲרֵבִית דְּרוֹמִית, לְדְרוֹמִית
מְזֻרְחֵת. וְעַל כֵּן הוּא נוֹתֵן מִלְּמִטָּן לְמַעַלְזָן²⁰, חוּץ
מִן הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁהִיָּתָה לְפָנָיו שֶׁהוּא נוֹתֵן מִלְּמַעַלְזָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או לקודש הקדשים, כגון הגרלה, וידוי ושפיכת שירי הדם, אע"פ שהם נעשים בבגדי לבן (בארבעה בגדים) אין הסדר מעכב.

ב. קִטְרֵת שֶׁחֲפָנָה⁵ קִדְּם שְׁחִיטַת הַפָּר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. אֵף עַל פִּי שֶׁהִחְפִּינָה בְּעֶזְרָה, צִרְף פְּנִים בְּעִבּוּדֵת פְּנִים⁶ הִיא. וְכֵן שָׁעִיר שֶׁשָּׁחֲטוּ קִדְּם מִתֵּן דָּמּוֹ שָׁל פָּר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם⁸. אֵף עַל פִּי שֶׁהִשְׁחִיטָה בְּעֶזְרָה, הֲרֵי דָּמּוֹ נִכְנָס לְפָנָיִם⁹.

5) מימרא של רב חנינא שם. 6) נימוק זה אמרו שם לפי דעת ר' יהודה, שרבינו פוסק כמותו. מכאן שדעת רבינו שהתורה הקפידה לא רק שלא יאחר עבודות פנים אלא גם שלא יקדימן, שאם לא כן היה עליו לנמק שהשחיטה היא צורך פנים. אבל בתוספות ישנים שם ס. ד"ה אבל, כתבו, שאם הקדימן – כשר. ולפי שיטתם, הפסול כאן הוא מפני שהשחיטה היא צורך פנים. 7) מימרא של עולא, שם סא. 8) כלומר, יזה דם הפר וישחוט שעיר אחר. 9) כלומר, ולפיכך השחיטה היא צורך פנים. בגמרא שם לא נמצא נימוק זה ואין אנו צריכים לו כאן, שהרי אפילו אם השחיטה דינה כעבודת חוץ לא עשה כלום, מפני שאיחר מתן דם הפר בקודש הקדשים, כמו שאמרו ביומא, שאם הקדים מתנות דם הפר שבהיכל למתנות דם השעיר בקודש הקדשים – פסול, ואע"פ שמתנות הפר הם דברים הנעשים מחוץ (ראה למעלה הערה ב גירסת הלחם-משנה, וראה תוספות ישנים שם מ. ד"ה נהי).

ג. אֵיל וְשָׁעִיר הַמוֹסְפִין שֶׁעָשָׂה אוֹתָן קִדְּם עִבּוּדֵת הַיּוֹם¹⁰ - אֵינָן כְּלוּם¹¹.

10) פירוש, לפני הזאת דם הפר והשעיר, וזמנם אחר ההזאה ולפני הקטרת אימוריהם (ראה למעלה סוף פ"ד). 11) יעשה עבודות היום, וישחוט איל ושעיר מוסף אחרים. ואע"פ שהם דברים הנעשים בחוץ, נפסלו מפני שהזאת דם הפר והשעיר דברים הנעשים בפנים הם (ראה ההערה הקודמת). לפלא, שרבינו השמיט כאן את אילו של כהן גדול, והרי בסוף פ"ד פסק שזמנו אחר עבודות היום. וצ"ע.

ד. הַקִּדִּים דֵּם הַשָּׁעִיר¹² לְדָם הַפָּר בְּקִדְּשׁ הַקִּדְּשִׁים קִדְּם שִׁיגְמוּ¹³ עִבּוּדָתוֹ - וְגַּה מִדָּם הַפָּר כְּמִצְוֹת¹⁴, וְאַחַר כֵּן? בִּיא שָׁעִיר אַחַר וַיִּשְׁחַט אוֹתוֹ וַיִּזֶה מִדָּמוֹ בְּקִדְּשׁ הַקִּדְּשִׁים כְּמִצְוֹתוֹ, וַיִּפְסֵל הָרֵאשׁוֹן. הַקִּדִּים דֵּם הַשָּׁעִיר לְדָם הַפָּר בְּמִתְנֹת שְׁבִיהִיכָל עַל הַפְּרָכַת - יִחְזֹר וַיִּזֶה מִדָּם הַשָּׁעִיר פְּעַם שְׁנִיָּה לְאַחַר דֵּם הַפָּר¹⁵.

12) משנה יומא שם ס. 13) כלומר, אע"פ שהתחיל להזות דם הפר אלא שלא גמר את כל ההזאות, והפסיק והזוה דם השעיר – פסול. 14) תיבה זו הוסיף רבינו מדעתו, ואינה במשנה. והתכוון לומר שאינו מתחיל ממקום שפסק אלא נותן כל ההזאות כאילו לא נתן כלום. פסק כסתם משנה, ולא כר' אלעזר ור' שמעון בברייתא שם סא. וסובר שדין הקדים כדין נשפך (ראה לקמן בהלכה הסמוכה). 15) ואע"פ ששינוי הסדר אינו פוסל בהיכל (ראה למעלה

יוצא בחיים, ולכן לא האריך בתפילתו כדי שלא להבעית את ישראל, או שהוא מצד שנתרצו מעשיו לפני ה' ברוך-הוא ויצא בשלום. ובהתאם לזה, הן שתי הגירסאות "על שיצא" או "בשעה שיצא". הגורסים "בשעה שיצא" הוא כטעם על שנתרצתה עבודתו, והיו"ט הוא בהמשך ליוהכ"פ שמכפר עוונותיהם של ישראל. אבל הגורסים "על שיצא", סוברים שטעם היו"ט הוא על שלא אירע מוות לכה"ג.

(י"ן מלכות' ספר עבודה, סימן סד, מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

16) כתוב בתורה (ויקרא טז, יז): "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", פירוש, שלא יהיה שם אדם בשעה שהכהן הגדול נמצא בקדשי הקדשים, והיכל בבית המקדש הוא כאוהל מועד שבמשכן. 17) בין האולם למזבח עשרים ושתיים אמות. והאולם עצמו, שהוא כעין פרוזדור להיכל, רחבו מן המזבח למערב אחת עשרה אמה. ומשמיענו רבינו שמה ששינוי במסכת כלים פרק א משנה ט "פורשים מבין האולם למזבח בשעת הקטרה" הכוונה בשעת הקטרת הקטורת בכל יום בהיכל, אבל בהקטרה בקודש הקדשים פורשים רק מן ההיכל בלבד, ולא מבין האולם למזבח. 18) בסיס. 19) רצונו לומר לתת הדם באצבע ולא הזאה ממש מרחוק. וכן יש לפרש "יומזה לקמן. 20) מתחיל להזות למטה וממשיך ועולה למעלה. 21) מכיוון שהקרן היא לפניו ממש אינו יכול לצדד אצבעותיו כלפי מטה כמו בהזיות המרוחקות ואוחזן כלפי מעלה ואם ימשוך את ההזאה מלמעלה למטה במצב זה, יזוב הדם לשרוול כותנתו.

~ יום שני כ"ז אלול ~

פְּרָק חֲמִישִׁי

1) יבאר אם הקדים מעשה לחבירו בבגד לבן בפנים, ודין הקדים דם השעיר לדם הפר.

א. כָּל עִבּוּדוֹת² שֶׁעוֹבֵד בְּבִגְדֵי לְבָן בְּפָנָיִם בְּהִיכָל³ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָן עַל הַסֵּדֶר שֶׁבְּאַרְנֹ, וְאִם הַקִּדִּים בְּהֵן⁴ מַעֲשֶׂה לְחַבְרוֹ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם.

2) משנה יומא ס. וכפירושו של ר' יהודה בברייתא שם. 3) בברייתא שם נאמר: "בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים". ופירש רש"י, שהכוונה לקודש הקדשים, אבל בדברים הנעשים בהיכל אין שינוי סדר פוסל. אולם מדברי רבינו כאן יוצא שהוא מפרש "מבפנים" היינו היכל. ובלחם-משנה הקשה, הרי בזבחים מ. אמרו שלר' יהודה סדר הזאות אינו מעכב, והרי אין הזאות בעזרה? (וביומא מ. אמרו, שלר' יהודה אם הקדים דם הפר במזבח לדם השעיר בהיכל – כשר). ולא מצא יישוב לקושיא זו, ואומר שטעות סופר בדברי רבינו, וצ"ל "לפנים מן ההיכל", כלומר, בקודש הקדשים. 4) אבל עבודות שמחוץ להיכל,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁעִיר. וְנִתְעַרְבוּ בְּמִתְנֵהוּ אֶחָדָה³¹ - נוֹתֵן אֶחַת לְמִטָּה³² לְשֵׁם פֶּה, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן אֶחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמִטָּה לְשֵׁם שְׁעִיר.

(29) מימרא של ר' ירמיה, שם נו. (30) המדובר כשנתערבו אחר שנתן דם הפר בקודש הקדשים. ומה שאמר אחת למעלה ושבע למטה, הכוונה להזאות שעל הפרוכת. אבל כשנתערבו לפני כן, הרי שחט את השעיר לפני מתן דם הפר בקודש הקדשים ופסול (ראה למעלה הלכה ב), ולפיכך דייק רבינו, וכתב: "קודם שיגמור ההזאות" (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). ורש"י שם פירש: קודם שנתן בפנים כלום. ובתוספות שם תמהו על פירושו זה. (31) פירוש, שנתן על הפרוכת מדם הפר, אחת למעלה ושש למטה (רש"י גורס "במתנות האחרונות", ופירש שנתן מדם הפר אחת למעלה ונתערבו הדמים). (32) כך היא גירסתו בגמרא שם נו: (ורש"י גורס: שבע למטה).

יא. וְנִתְחַלְפוּ³³ הַפּוֹסוֹת וְלֹא יָדַע אִי זֶה הוּא פּוֹס דָּם הַפֶּה וְאִי זֶה הוּא פּוֹס דָּם הַשְּׁעִיר - נוֹתֵן מֵאֶחָד מֵהֶן אֶחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמִטָּה, וְנוֹתֵן מִן הַשְּׁנַי אֶחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמִטָּה, (וְחֹזֵר וְנוֹתֵן מִן הָרִאשׁוֹן³⁴ אֶחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמִטָּה). נִמְצָא מִפֶּל מְקוֹם שֶׁנִּתֵּן מִדָּם הַפֶּה וְאֶחָד מִדָּם הַשְּׁעִיר.

(33) שם. (34) שמא הכוס הראשונה היא מדם השעיר, והזה אותו לפני דם הפר, ולכן חוזר ומוזה ממנו עוד פעם אחר הזאת דם הפר, ראה למעלה ה"ד (למחוק את הסוגריים הסובבים ב"א זו בטעות. לעיני בעל כסף-משנה היתה גירסא עם תוספת מוטעית: "וחוזר ונותן מן השני, אחת למעלה ושבע למטה". ועל תוספת זו אמר: וצריך למוחק, אבל הבבא "וחוזר ונותן מן הראשון" נשאת. ומי שרשם את הסוגריים, טעה בדברי הכסף-משנה).

יב. קָבַל דָּם הַפֶּה בְּשֵׁתֵי פּוֹסוֹת, וְקָבַל דָּם הַשְּׁעִיר בְּשֵׁתֵי פּוֹסוֹת, וְנִתְעַרְבוּ³⁵ מִקְצַת הַפּוֹסוֹת³⁶ וְלֹא נֹדַע פּוֹס דָּם הַפֶּה מִפּוֹס דָּם הַשְּׁעִיר - הֲרִי זֶה מִזֶּה כָּל הַהֲזִיאוֹת כִּמְצוֹתֵן מִן הַפּוֹסוֹת שְׁלֹא נִתְעַרְבוּ, וְשׁוֹפֵף שְׁעִיר אֵלּוּ שֶׁהִזָּה מִהֶן עַל הַיְסוֹד כִּמְצוֹה, וְאוֹתֵן הַפּוֹסוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְשִׁפְכוּ לְאֶמָּה³⁷.

(35) שם. (36) כלומר, שתי כוסות הוא מכיר איזו דם הפר ואיזו דם השעיר, ושתיים האחרות נתחלפו לו, ואינו יודע איזוהי דם הפר ואיזוהי דם השעיר (ורש"י פירש שהדמים מעצמם נתערבו, ולשון הגמרא מוכיחה כפירושו, שאמרו: "מקצת דמים" נתערבו, ולא אמרו "מקצת כוסות". וכנראה גירסא אחרת היתה לפני רבינו). (37) כעין מרוב היה באמצע רצפת העזרה, שלתוכה שופכים את הדמים שנפסלו, והם יוצאים לחוץ דרך חור שבכותל העזרה. כרב פפא, שהכוסות שנתערבו אין עליהם דין שיריים הנשפכים על היסוד, מפני שאינן ראויות למזבח.

יג. פֶּרֶשׁ³⁸ יוֹם הַכַּפְּרִיִּים, אֵף עַל פִּי שִׁכְהֵן גְּדוֹל קוֹנָה

הערה ב), צריך להזות לכתחילה, ורק בדיעבד אם לא חזר והזה - כשר (לחם-משנה בהלכה א). ולמה אינו כך בדיון הקודם? מפני ששם הקדים שחיתת השעיר לפני מתן דם הפר בקודש הקדשים, וזה אי אפשר לתקן, ולפיכך נפסל השעיר הראשון ומביאים אחר במקומו.

ה. וְשֹׁפֵף הַדָּם¹⁶ עַד שְׁלֹא גָמַר מִתְנֵהוּ שְׁבִקְדָשׁ הַקְּדָשִׁים - יָבִיא דָם אֶחָד¹⁷ וְיִחְזַר וְיִזְהַ בְּתַחֲלָה בְּקִדְשׁ הַקְּדָשִׁים.

(16) משנה שם ס. (17) פירוש, ישחוט בהמה אחרת.

ו. גָּמַר¹⁸ מִתְנֵהוּ שְׁבִקְדָשׁ הַקְּדָשִׁים וְהִתְחִיל בְּמִתְנֵהוּ שְׁבִהִיכָל וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שְׁלֹא גָמַר - יָבִיא דָם אֶחָד וְיִתְחִיל מִתְחִלַת הַזֵּיוֹת שְׁבִהִיכָל¹⁹.

(18) שם. (19) אבל אינו צריך לחזור ולהזות בקודש הקדשים, מפני שהן כפרה בפני עצמה ונעשתה כמצוותה (ראה בהלכה הסמוכה).

ז. גָּמַר²⁰ מִתְנֵהוּ שְׁבִהִיכָל וְהִתְחִיל לִתֵּן עַל מִזְבַּח הַזֶּהָב וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שְׁלֹא גָמַר - יָבִיא דָם אֶחָד וְיִתְחִיל מִתְחִלַת מִתְנֵהוּ הַמִּזְבֵּחַ. שְׁפָלָן כְּפָרָה בְּפָנָי עֲצָמֵן הַיָּד²¹.

(20) שם. (21) ולפיכך אין אחד מעכב את השני.

ח. גָּמַר מִתְנֵהוּ הַמִּזְבֵּחַ וְאֶחָד כֶּף נִשְׁפָּף הַדָּם - אִינוֹ צָרִיף לְהָבִיא דָם אֶחָד; שֶׁשְּׁפִיכַת הַשְּׁעִירִים עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֵינָה מְעַכֶּבֶת²². וְאִם דָּם הַפֶּה הוּא שֶׁנִּשְׁפָּף קִדְשׁ שִׁיגְמֹר כָּל הַמִּתְנֵהוּ²³ - הֲרִי זֶה מְבִיא פֶּה אֶחָד, וְיִחְפֵּן קִטְרֵת פְּעַם שְׁנֵי קִדְשֵׁי²⁴ שְׁחִיטַת הַפֶּה, וְיִקְטִיר הַקִּטְרֵת, וְאֶחָד כֶּף יָבִיא דָמוֹ וְיִזְהַ מִמֶּנּוּ²⁵.

(22) שם סא. ברייתא ומשנה זבחים מז. (23) אפילו אם נתן כבר המתנות בקודש הקדשים ועל הפרוכת, ולא נתן כל המתנות על מזבח הזהב. (24) הכסף-משנה מגיה "אחר", שהרי למעלה בהלכה ב כתב: קטורת שחפנה קודם שחיתת הפר לא עשה כלום. (25) לפי הסדר של הפר הראשון, שהקטורת קודמת להזאות. ובהלכות א, ו, ז המדובר בדם השעיר.

ט. וְאִינוֹ²⁶ מְטַמֵּא בְּגָדִים²⁷ וְאִינוֹ נִשְׂרָף בְּבֵית הַדִּשָּׁן²⁸ אֶלָּא הַפֶּה הַזֶּה הָאֶחָד וְשֹׁבַע נִגְמְרָה הַכַּפְּרָה.

(26) שם סא: מחלוקת ר' שמעון ורבנן, ופסק כרבנן. (27) כתוב בתורה: "והשורף אותם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים" (ויקרא טז, כח). (28) ראה למעלה פ, ג ה"ז הערה מח. והפר שדמו נשפך נשרף בעזרה (ראה פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד).

י. וְנִתְעַרְבוּ לֹא²⁹ דָם הַפֶּה בְּדָם הַשְּׁעִיר קִדְשׁ שִׁיגְמֹר הַהֲזִיאוֹת - נוֹתֵן אֶחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמִטָּה לְשֵׁם פֶּה³⁰, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן אֶחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמִטָּה לְשֵׁם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ז אלול - ספר עבודה - הלכות עבודת יוה"כ פג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יהודה האומר: ימותו. (51) כרב, ראה הלכה טו, והערה מז.

יז. המום פוסל⁵² בשעיר המשלח, אפלו מום עובר⁵³. וכן אם נעשה מחסר זמן⁵⁴ - נפסל⁵⁵. פגון שנשחטה אמו לחולה ביום הפפורים. שדחיתו לעזאזל היא שחיתו⁵⁶.

(52) שם סג: (53) שיתרפא אחר זמן. (54) עכשיו אינו ראוי, וכשיעבור זמן מסויים יהיה ראוי. (55) שם. (56) והתורה אמרה (ויקרא כא, כח): "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ולפיכך הוא מחוסר זמן, דברי רבא שם סד. [והמדובר כשנשחטה אמו אחרי ההגלה, כי אם נשחטה לפני כן אין אנו צריכים לריבוי מיוחד לשעיר המשתלח מהכתוב קרבן לה', שהרי הוא פסול מפני ששני השעירים צריכים להיות ראויים לה', היינו לקרבן חטאת, ראה שם בגמרא ג:].

יח. היה טרפה - פסול; שנאמר: יעמד חי⁵⁷.

(57) וטריפה אינה חיה. דין זה מקורו בחולין יא: ושם נימקו: מפני שאין הגורל קובע לעזאזל אלא את הראוי לה', וטריפה פסולה לקרבן. ורבינו הוסיף נימוקו, מפני שהטעם שאמרו בגמרא, כוחו יפה בנטרף לפני ההגלה בלבד, ומן הכתוב אנו לומדים שאפילו אם נטרף אחרי ההגלה - נפסל. (משנה-למלך). מפרשי הרמב"ם לא מצאו מקור לדרשה זו, ונראה שמדעת עצמו למד זאת מהכתוב המובא.

יט. חלה⁵⁸ השעיר ואין יכול להלף - מרביבו על כתפו, ואפלו בשפת.

(58) שם סו:

כ. חלה המשלח⁵⁹ - הרי זה משלחו ביד אחר⁶⁰.

(59) שם. (60) ואע"פ שלא הוזמן לכך מאתמול. ראה פ"ג הלכה ז.

כא. נטמא⁶¹ המשלח - הרי זה נכנס למקדש⁶² ונוטלו ויוצא; שנאמר: ביד איש עתי המדברה - ביד זה שהוכן, אפלו נטמא.

(61) שם. (62) ואע"פ שטמא הנכנס למקדש חייב כרת, אין שולחים את השעיר בידי אחר טהור. שם דרשו דין זה מהכתוב.

כב. דחפו ונפל השעיר ולא מת - ירד אחריו וימיתנו⁶³ בכל דבר שממיתו. ואיברי שעיר זה מתרין בהניה⁶⁴.

(63) שם. (64) שם סז. מחלוקת בין רב ושמואל, ורבא מכריע (שם סז): שמותרים "שלא אמרה תורה שלח לתקלה", פירוש שאם תאמר שהם אסורים בהנאה, אפשר שייכשלו בהם בני אדם שימצאום ולא ידעו שאיברי שעיר המשתלח הם וייהנו מהם.

משלו, שנאמר: פר החטאת אשר לו - המקום הפקיר ממונו בו לכל אחיו הפהנים; שאלו לא היה להן בו שתפות - לא היו מתפפרין בו. לפיכך, אם מת פהן גדול קדם שישחט הפר - הפהן שעומד תחתיו אינו מביא פר אחר, אלא שוחט את של ראשון. ואינו חטאת שמתו בעליה שתמות³⁹, שאין חטאת הרבים מתה. שחט את הפר ומת קדם שיקפפר בדמו - הפהן האחר נכנס בדם זה ומקפפר בו⁴⁰.

(38) שם נא: (39) ראה פרק ד מהלכות פסולי המוקדשים הלכה א. (40) שם מט: נחלקו ר' חנינא וריש לקיש בדין זה, ופסק רבינו כריש לקיש, מפני שרב אשי (שם נ) סובר כמותו.

יד. שני שעירי יום הפפורים⁴¹ מצותן שיהיו שוין במראה⁴² ובקומה⁴³ ובדמים⁴⁴, ולקחתן כאחת. אף על פי שאינן שוין - פשרין⁴⁵. לקח אחד מהן היום ואחד למחר - פשרים.

(41) משנה שם סב. (42) שלא יהיה אחד שחור והשני לבן. (43) שלא יהיה אחד גבוה מהשני. (44) שיהיה מחירים שוה. בגמרא שם: דרשו דין זה מהכתוב. (45) שם.

טו. מת אחד מהן⁴⁶: אם עד שלא הגריל מת - יקח זוג לשני; ואם משהגריל מת - יביא שנים ויגריל עליהן פתחלה⁴⁷. ורואה אי זהו שמת: אם היה של שם - אומר: זה שעלה עליו הגורל לשם תקים תחתיו; ואם היה המת של עזאזל - יאמר: זה שעלה עליו הגורל לעזאזל - תקים תחתיו. והשני מן השנים שהגריל עליהן פסוף⁴⁸ - ירעה עד שיפול בו מום, וממכר ויפלו דמיו לנדבה⁴⁹; שאין חטאת הצבור מתה.

(46) משנה שם. (47) כמו בהגלה ראשונה. (48) במשנה כתוב: "והשני ירעה", ורבינו הוסיף: "מן השנים שהגריל עליהם בסוף". בגמרא שם, נחלקו רב ור' יוחנן בדבר איזה מהם קרב ואיזה רועה. רב אומר: השני שבזוג ראשון יקרב, והשני שבזוג שני ירעה. ר' יוחנן אומר להיפך, ופסק רבינו כרב בניגוד למקובל, רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (ביצה ד.). וכן פסק בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כג, ראה הערה שם (ראה לחס-משנה). (49) ראה שם פרק ד הלכה א, והערה שם.

טז. פר ושעיר⁵⁰ של יום הפפורים שאבדו, והפריש אחרים תחתיהן וקרבו, ונמצאו הראשונים - ירעו עד שייסתאבו, ויקמרו ויפלו דמיהן לנדבה. וכן אם נמצאו הראשונים קדם שיקרבו אלו - יקרבו הראשונים⁵¹, וירעו השניים עד שיפול בהן מום, ויפלו דמיהן לנדבה. שאין חטאת הצבור מתה.

(50) ברייתא שם נ: כר' אליעזר ור' שמעון, נגד דעת ר'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִמַּטָּה לְמַעְלָה⁷⁹, או שֶׁחָפַן בְּיָדוֹ זֶה וּבְיָדוֹ זֶה וְקָרַב
זֶה לְזֶה⁸⁰, או שֶׁנִּתְפָּזְרָה קְטֹרֶת מִיָּדוֹ עַל הָאֲרֶזֶן
וְאֶסְפָּה⁸¹, או שֶׁחָפַן חֲבָרוֹ וְנִתְּן לְחַפְּנוֹ⁸², או שֶׁחָפַן
וְנִתְּן וְנִכְנַס שָׁנֵי בָמָה שֶׁחָפַן רֵאשׁוֹן⁸³ - כָּל אֵלוֹ סִפְקֵי,
וְלֹא יִקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הִרְצָה.

79) החפינה הנכונה היא כשגב יד הכהן על הקטורת,
ומוליכה בלחיצה כשאצבעותיו פשוקות, והקטורת נכנסת
לכף ידו. ואם תחב אצבעותיו לתוך הקטורת והעלה לכף
ידו - פסולה. (80) שלשה דינים אלה הן בעיות שלא
נפשטו (שם מז:). (81) בעיא שלא נפשטה - שם מח.
(82) שם מט. (83) שם. בגמרא אמרו שהבעיא היא רק
לדעת הסוברים שהכהן הגדול אינו חופן שנית את הקטורת
בקודש הקדשים, ומכיון שרבינו פסק (למעלה פ"ד ה"א)
שחזור וחופן אין שם בעיא כלל, אלא מחלוקת רב פפא ורב
הונא בריה דרב יהושע. ורבינו לא הכריע כאן הלכה כמי,
ולכן אמר שהוא ספק. ראה לחם-משנה.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכַּפֻּרִים בְּסִיעָתָא
דְּשִׁמְיָא

~ יום שלישי כ"ח אלול ~

הַלְבוֹת מְעִילָה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת: אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשֵׁלֵם הַמוֹעֵל
אֲשֶׁר חָטָא בְּתוֹסַפַּת הַמִּשָּׁן וְקָרְבָן. וְזֶהוּ דִין הַמוֹעֵל.
(ב) שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּקָדָשִׁים. (ג) שְׁלֹא לְגַזֵּז קְדָשִׁים.
וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1) יבאר שאסור ליהנות מקדשי השם והנהנה מהם מעל,
ואם מעל במזיד או בשוגג.

א. אָסוּר לְהִדְיוּט² לְהִנּוֹת מִקְדָּשֵׁי הַשֵּׁם³, בֵּין
מִדְּבָרִים הַקְּרִבִּין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקְדָּשֵׁי בְּדֵק
הַבַּיִת⁴. וְכָל הַנְּהַנֶּה בְּשׂוּה פְּרוּטָה⁵ מִקְדָּשֵׁי הַשֵּׁם -
מִעַל⁶.

2) המונח "הדיוט" כולל כאן כל אדם מישראל. כי לגבי ה'
כולם הדיוטות. (3) זה מבואר בתורה (ויקרא ה, יד-טז).
(4) משנה, מעילה טו, א. דברים שהם רכוש הקדש ועומדים
להשתמש בהם לצרכי תיקונים או שיפורים בבנין המקדש
וכדומה, נקראים קדשי בדק הבית. (5) משנה, שם יח, א.
הפרוטה היא המטבע הקטנה ביותר בזמן חכמי התלמוד,
ופחות משווה פרוטה נידון כחסר ערך. לקמן פ"ז ה"ח
וה"ט, כתב רבינו, שפטור רק מקרבן ומהוספת חומש, אבל
עבר על איסור תורה ומחויב להחזיר את הקרבן. (6) מלשון
הכתוב (שם, יד): "ומעלה בו מעל".

ב. דְּבָרִים שֶׁהִתְרוּ בְּאִכְלָה⁷ מִן הַקְּרָבָנוֹת, כְּגוֹן בָּשָׂר
חֲסֵאת וְאֶשֶׁם אַחֵר וְזִיקַת דָּמָן או שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַחֵר

כַּג. נִפְחָתָה תִּקְרָה שֶׁל הַיֵּכָל - לֹא הָיָה מִזָּה;
שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֵהֶל מוֹעֵד⁶⁵.

(65) ואין אוהל בלי הכיסוי שלמעלה. זבחים מ.

כד. מִזְבֵּחַ⁶⁶ שֶׁלֹּא נִתְחַנַּף בְּקִטְרֵת - לֹא יִזָּה עָלָיו;
שֶׁנֶּאֱמַר: מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים.

(66) משנה מנחות מט. שאין מחנכים את המזבח אלא
בקטורת הסמים. ובגמרא נ. משמע שגרסו במשנה "של בין
הרבים", ובברייתא שם נאמר: בקטורת של שחר. ורבינו
כאן סתם והסתמך על מה שכתב למעלה בפ"ג מה' תמידין
ומוספין ה"א "בקטורת של בין הערבים", כהכרעתו של
אביי.

כה. חֲסֵר⁶⁷ מִן הַקְּטֹרֶת אֶחָד מִסְּמִינֵיהָ⁶⁸ או מִעֵלָה
עֲשׂוֹן⁶⁹ - חֵיב מִיתָה עָלָיָהּ; שֶׁנֶּאֱמַר⁷⁰: וְלֹא יָמוּת פִּי
בְּעֵנָן אֲרָאָה עַל הַפְּפֹרֶת. וְכֵן חֵיב מִיתָה עַל בִּיאָתוֹ
בְּלֹא מִצְוָה⁷¹. לְפִיכָה, אִם שָׁגַג בְּבִיאָה⁷² וְהִזְיִד
בְּקִטְרֵת⁷³, או שֶׁנֶּכְנַס בְּקִטְרֵת שֶׁלְמָה עִם הַחֲסֵרָה⁷⁴ -
חֵיב מִיתָה.

(67) בברייתא שם נג. (68) אחד עשר מיני סמנים היו
בקטורת (פ"ב מהלכות כלי המקדש ה"ב). בגמרא כריתות
ו: אמר רב הונא שדבר זה הלכה למשה מסיני, והסמיכו את
ההלכה על הכתוב (שמות ל): קח לך סמים. (69) מין צמח
שמעלה עשן רב כשמבעירים אותו, ואינו במנין אחד עשר
הסמנים. שם למדו מן הכתובים שמוסיפים גם מעלה עשן,
שאינו ממיני צמחי בושם. (70) נימוק למעלה עשן. בגמרא
שם מובא גם הפסוק וכסה ענן הקטורת, ואמר רב אשי: חד
למצוה וחד לעכב. ויש לתמוה למה הביא רבינו רק את
הכתוב הראשון בלבד. (71) שהרי לא קיים מצוות הקטרה.
(72) שלא ידע שאסור להכנס לקודש הקדשים בלי מצוה.
(73) ידע שאסור להקטיר קטורת חסרה. (74) וא"כ ביאתו
היתה עם מצוה, אבל עבר והקטיר קטורת חסירה.

כו. הִקְטִיר מִן הַקְּטֹרֶת שֶׁל קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים פְּזִית
בְּהֵיכָל - חֵיב מִיתָה⁷⁵.

(75) בזבחים קט: משמע שלדעת חכמים החולקים על ר'
אליעזר במשנה שם, חייב על הקטרת כזית, ואע"פ ששיעור
הקטרה בקודש הקדשים הוא מלא חפניו. והטעם מפני
שבהיכל כזית הקטרה היא.

כז. חֲפִינַת הַקְּטֹרֶת⁷⁶ - עֲבוֹדָה, וְהַמְחֻשְׁבָּה⁷⁷ פּוֹסְלֵת
בָּהּ. וְכֵן חֲתִיט הַגְּחָלִים⁷⁸ לַקְּטֹרֶת נִפְסְלֵת בְּמַחֲשָׁבָה,
שֶׁמִּכְשִׁירֵי קָרְבָן קָרְבָן.

(76) בעיא שנפשטה ביומא מח. (77) בהלכות פסולי
המוקדשים פ"ג ה"א מבואר מה הן המחשבות הפוסלות.
(78) בעיא שנשארה בתיקו. שם מח: ופסק לחומרא. ופלא
הדבר, למה לא כתב שזה ספק, כמו שכתב בדינים שבהלכה
כח (כסף-משנה).

כח. חָפַן בְּרֵאשֵׁי אֲצָבָעוֹתָיו, או מִן הַצְּדִדִין, או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפורש במקרא (שם ה, יד-טז). (19) ראה לקמן ה"ה. (20) בתורה (שם) כתוב: "והביא את אשמו לה' איל וגו' בערך כסף שקלים". וב'תורת כהנים' פרשת ויקרא פ"כ, דרשו: יכול (כלומר, יכול מי שהוא לפרש) דינרים? תלמוד-לומר "שקלים": יכול שקלי נחושת? תלמוד-לומר כסף" (גירסת הגר"א). וכן במשנה כריתות כב, א - יביא אשם בשני סלעים. סתם סלע האמור בתלמוד הוא שקל הכתוב בתורה, וערכו ארבעה דינרי כסף רומאיים.

ד. תשלום הקרן²¹ והקאת האשם²² מעפכין הפפרה, ואין החמש מעפכ; שנאמר: באיל האשם - איל ואשם²³ מעפכין, ואין החמש מעפכ.

(21) ברייתא, בבא-קמא קיא, א. (22) הקרבן. (23) בגמרא שם למדו מהמקרא, שאשם הנאמר כאן פירושו - הקרן.

ה. הביא מעילתו²⁴ עד שלא הביא אשמו²⁵ - לא יצא²⁶. נסתפק ל²⁷ אם מעל או לא מעל - פטור מן התשלומין ומן הקרבן²⁸. והחמש הרי הוא פתחלת ההקדש, ואם נהנה בו - מוסיף חמש על החמש²⁹. וכבר בארנו³⁰ כמה פעמים, שהחמש אֶחָד מארבעה³¹ מן הקרן, עד שיהיה הוא וחמשו חמשה.

(24) פירוש, קרבן מעילה. (25) קרן (ראה הלכה הקודמת). (26) הגירסה שלפנינו בברייתא שם, היא להיפך: "מנין שאם הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא?" והעיר על זאת הראב"ד בהשגותיו, אולם אינו חולק על רבינו בדין עצמו, כי אשם בברייתא פירושו קרבן האשם, ומעילתו היינו קרן (ראה פירוש רש"י שם), ורבינו הודיע לנו כבר בהלכה הקודמת שאשם האמור בתורה במקום זה הכוונה לקרן, ולכן נקט הסגנון המתאים (ראה כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). וגם הברייתא עצמה מפרשת בסופה, שהאשם היינו קרן. (27) במשנה כריתות כב, א - מחייב רבי עקיבא אשם תלוי על ספק מעילה, כמו בספק חייבי כריתות. וחכמים חולקים עליו. ופסק כחכמים. (28) לפי הענין, מסתיימת כאן ה"ה. (29) בבא-מציעא נד, ב. אמרו דין זה בור האוכל תרומה ובגואל שדהו שהקדש, ומשם למדנו לחומש של מעילה. (30) ה' תרומות פ"י ה"כ, ומעשר שני פ"ה ה"א. (31) גמרא, שם נד, א. ובלשון התלמוד: חומשא מלבר.

ו. יש דברים שאין חייבין עליהן מעילה מדברי תורה³², אֶבֶל אָסוּר לְהִנּוּת בְּהֵן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. והנהנה מהן - משלם קרן פְּלִבְד, ואינו מוסיף חמש³³ ואינו מביא אשם.

(32) במעילה פ"ג שנינו שיש דברים שאסור ליהנות מהם ואין בהם דין מעילה, "לא נהנין ולא מועלין", ומפרש רבינו לא נהנין היינו מדרבנן, וכן פירשו בגמרא תמורה ג, א - את הברייתא "קדשי גויים לא נהנין ולא מועלין". (33) מעילה ב, ב. דאורייתא משלמים חומש, דרבנן לא.

זריקת דם שְׁנֵי הַכֹּבְשִׁים - אין בהן מעילה⁸. אֶפְלוּ אֶבֶל הָזֶר מֵאֵלוּ וְכִיּוּצָא בְּהֵן, הוֹאִיל וְהֵן מִתְּרִין לְמִקְצַת בְּגֵי אָדָם לְהִנּוּת בְּהֵן - כָּל הַנְּהַנֶּה מִהֵן לֹא מָעַל. וְאֶפְלוּ נִפְסְלוּ וְנִאָסְרוּ בְּאִכְלָה⁹, הוֹאִיל וְהִיתָה לָהֶן שְׁעַת הַתֵּר - אין חייבין עליהן מעילה.

(7) משנה, מעילה ב, א. (8) כולם נאכלים לכהנים, ולפיכך אינם נקראים קדשי ה'. והתורה אמרה (שם): וחטאה בשגגה מקדשי ה'. (9) במשנה, שם: "כלל אמר רבי יהושע, כל שהיה לה שעת היתר לכהנים - אין מועלים בה, וכל שלא היה לה שעת היתר לכהנים - מועלים בה. איזו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים? שלנה ושנטמאה ושיצאה". מובן, שמדובר כשנפסלו אחר זריקת הדם והותרו באכילה.

ג. כל המועל בְּזֶדוֹן - לוקה¹⁰, ומשלם¹¹ מה שפגם¹² מן הקדש בראשו¹³. ואזהרה¹⁴ של מעילה מזה שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך וגומר ונדריך. מפני השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה¹⁵, הוֹאִיל וְכִלּוֹ לְאִשִּׁים¹⁶. והוא הדין לשאר כל קדש¹⁷ שהוא להשם לבדו, בין מקדשי המזבח בין מקדשי בֵּדֵק הַבַּיִת, אם נהנה בהן שוה פְּרוּטָה - לוקה. מעל בשגגה¹⁸ - משלם מה שנהנה ותוספת חמש¹⁹, ומביא איל בשני סלעים²⁰ ומקריבו אשם ומתפפר לו. וזהו הנקרא אשם מעילות. שנאמר: והטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו וגומר. ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישתו וגומר. ושלום הקרן פתוספת חמש עם הקאת הקרבן - מצות עשה.

(10) ואינו חייב מיתה בידי שמים. פסק כחכמים בברייתא, פסחים לג, א. (11) לכאורה משמע שנוסף על המלקות, על המועל גם לשלם. אבל אי אפשר לפרש כך, שהרי רבינו פסק בפ"א מהל' נערה בתולה ה"א, וכן בפ"ד מהל' חובל ומזיק ה"ט שאין אדם לוקה ומשלם. ובספר 'הר המוריה' מפרש: לוקה או משלם. פירוש, במזיד והתרו בו למלקות - לוקה אבל אינו משלם, כרבי יוחנן בכתובות לב, ב - נגד דעת עולא, הסובר לוקה ומשלם. וכשלא התרו בו משלם ואינו לוקה, כרבי יוחנן שם לד, ב - בניגוד לדעת ריש לקיש. (12) מה שהפסיד להקדש, אבל אם נהנה והקדש לא הפסיד - פטור מלשלם. (13) פירוש, הקרן בלבד בלי כל תוספת. לשון המקרא שם (ה, כד): ושלם אותו בראשו, אבל בשוגג מוסיף חומש. (14) כלל בידינו, שאין עונשים אלא על דבר שהתורה הזהירה שלא לעשותו, ובפרשתנו המובאת למעלה אין כל אזהרה. (15) מכות ז, א. ואפילו לאחר זריקת הדם. (16) מקטירים אותה על המזבח. (17) לומדים מעולה (כסף-משנה). אמנם במסכת תמורה לב, ב - לומד רבי דין מעילה בחטאת ואשם, מהכתוב (ויקרא ג, טז): "כל חלב לה'", אבל שם המדובר בשוגג לחייבו קרן וחומש ואשם, אבל לא מלקות במזיד. (18) דינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כל שנה את הבקר והצאן שנולדו באותה שנה (פ"ו מהל' בכורות ה"א), ואמרה תורה (ויקרא כז, לב): "לא יגאל", שאינו יוצא לחולין על-ידי פדיון אלא נאכל במומו בככור בעל מום. (51 כלומר, עד שיישחטו. ראה למעלה הערה מג. 52) מקור הלכה זו בברייתא מועד קטן יב, א: "תנו רבנן, אין מרביעים בהמה בחולו של מועד, כיוצא בו (בדומה לכך) אין מרביעים בככור ולא בפסולי המוקדשין". ופירש רש"י שם, שהטעם משום איסור עבודה בקדשים. ומשמע מדברי רבינו כאן שרק איסור יש בזה, אבל אינו לוקה. והטעם, מפני שהאדם אינו עושה עבודה רק הוא גורם שהבהמה תעבוד (מסנה-למלך, ראה השגותיו החמורות על הכסף-משנה שהביא מקור אחר). (53 קדשים שנפל בהם מום ואסורים בגיזה ועבודה, כנאמר למעלה ה"ט. רבינו עוסק כאן בידי מעילה ואיסורי עבודה בקדשים ועל איסור זה אינו לוקה, כמו שכתוב בהערה הקודמת, אבל לוקה הוא משום מרביע כלאים כמו שכתב בפ"ט מהל' כלאים ה"א. ראה שם טעמו של דבר.

י. מתר לתלש⁵⁴ את השער לכתחלה מן הקדשים פדי להראות המום לממחה. ואותו השער שתלש או שפשו מן הבהמה⁵⁵ או מן הבכור והמעשר - הרי זה אסור בהנהיג, אפלו לאחר שישחטו מפני מומן; גזרה שפא לשהה אותן⁵⁶, הואיל ואינן באין לכפרה⁵⁷. אבל צמר הנושר מן החטאת והאשם - מתר בהנהיגה⁵⁸ לאחר שחיתתן מפני מומן; הואיל ולכפרה הן באין, אינו משהה אותן⁵⁹. ואם נתלש מן העולה - הרי זה ספק⁶⁰. וכל שיתלש מפל הקדשים⁶¹ אחר שנפל בהן מום - הרי הוא מתר בהנהיגה, שהרי לא תלש פידו; חוץ מן הבכור והמעשר⁶², שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום אסור בהנהיגה.

(54 משנה, בכורות כד, ב. 55) שהקדישה לשלמים או לתורה, ומדובר כשנשר לפני שנפל בה מום, אבל כשנשר לאחר שנפל בה מום, כותב רבינו בסוף ההלכה שבכל הקדשים מותר חוץ מבכור ומעשר. ראה בהערה שם. (56 כדי להשתמש בצמר שינשור מהם. פסק כחכמים במשנה, שם כה, ב. 57) ולא איכפת לו אם יישארו בחיים זמן רב. (58) ואפילו נשר לפני שנפל בה מום, דין זה למד רבינו מהאיבעיא של רבי ינאי שם בעולה תמימה שנתלש ממנה צמר, ואמרו שם שבחטאת ואשם אין כל ספק שהצמר מותר, ומזה יוצא שאפילו נתלש לפני שהוממו מותר (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). ודוקא הנושר, אבל אם תלש בידים אסור. זה מבואר בגמרא שם: "תולש מי איכא מאן דשרי?" (הלא אין מי שיתיר תולש?). (59) כי מעוניין הוא למהר ולהתכפר. (60) איבעיא, שם. עולה עיקרה לא לכפרה, אבל היא מכפרת עבירות על מצוות-עשה, ולפיכך יש פנים לכאן ולכאן. והאיבעיא לא נפשטה. (61) אפילו עולה ותודה ושלמים, רבי ינאי שם שאל מהו דין הצמר שנתלש מעולה תמימה. ומשמע שאם נתלש מבעלת מום,

ז. פל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, אסורין בגזה ועבודה. שפאמר: לא תעבד בככר שורף ולא תגז בכור צאנך. והוא הדין לשאר קדשים³⁴. והגוזז את השור או העובד בצאן - לוקה³⁵ מן התורה. ותולש אינו פגוזז³⁶. ויראה לי, שאינו לוקה עד שיגזז פדי רחב הסיט³⁷ פפול. לא יהיה זה חמור משבת³⁸.

(34) קדשי מזבח, אבל קדשי בדק הבית אסורים בגיזה ועבודה מדרבנן (לקמן ה"ב). (35) ברייתא, בכורות כה, א: "מנין ליתן את האמור של זה בזה, ושל זה בזה? תלמוד-לומר לא תעבוד ולא תגוז". ופירש רש"י: וא"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמדו שניהם זה מזה. (36) שם. וראה משנה, שם כד, ב. (37) שתות הזרת. כך פירש רבינו בהל' ערלה פ"ג, ובהל' שבת פ"ג, אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז, כתב שהסיט כשני שלישי זרת. ראה הערה בהל' פסולי המוקדשין פ"ט ה"ב. (38) שאינו חייב עד שיגזוז כשיעור זה. ראה בהערה הקודמת.

ח. ספק קדשים³⁹, פגוז בהמה שהיא ספק בכור וכיוצא בה - הרי הן אסורין בגזה ועבודה, והגוזז או העובד בהן - אינו לוקה⁴⁰.

(39) ברייתא, נדרים יט, א. ובבא-מציעא ו, ב. (בכסף-משנה ציין מקור הדין בכורות יח, ולפלא שהסתמך על דיוק מגמרא, ודילג על ברייתא מפורשת). (40) אין לוקים על ספק עבירה.

ט. בהמת הקדש⁴¹ שנפל בה מום ונפדת כמו שבארנו⁴² - אינה מתרת בגזה ועבודה, והרי היא באסורה⁴³ עד שתשחט. נשחטה אחר פדיונה - התרה באכילה⁴⁴. במה דברים אמורים? בשקדם הקדשין את מומן⁴⁵ או קדם מום עובר⁴⁶ להקדשין; אבל המקדיש בעלת מום קבוע למזבח - אינה אסורה בגזה ועבודה אלא מדבריהם⁴⁷; נפדת - הרי זו פחלין לכל דבר, ותצא לחלין להגזז ולהעבד⁴⁸. חוץ מן הבכור⁴⁹ והמעשר⁵⁰, שהקדשה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחלתן, ואינן יוצאין לחלין להגזז ולהעבד לעולם⁵¹. ואסור להרביע בככור⁵² או בפסולי המוקדשין⁵³.

(41) משנה, בכורות יד, א. (42) פ"א מהל' איסורי מזבח ה"י. (43) בגמרא שם טו, א - למדו דין זה מהמקרא. (44) והוא-הדין בגיזה. כך משתמע ממה שכתב למעלה "עד שתשחט", וכך כתבו ה'תוספות' בפירוש בכורות כה, א - ד"ה שער. (45) וירדה עליהם קדושת הגוף חמורה. (46) מום שיתרפא אחר זמן מסוים. (47) מגזירת חכמים. שם יד, א. (48) מפני שלא חלה עליה מעולם קדושה חמורה אלא קדושת דמים בלבד, שהרי לא היתה ראויה למזבח. (49) עם לידתו חלה על גופו קדושה שאין לה פדיון, ואינו יוצא לחולין לעולם. (50) מצוות-עשה לעשר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

73) בגמרא שלפנינו הבעיא היא בגיזה בלבד, ומשמע שבעבודה לא היה השואל מסופק כלל, שהרי גם אותו האבר יכחיש ע"י העבודה, וכן פירש רש"י שם. ואולי טעות-סופר כאן, ויש למחוק את המילה "ועבודה".

ידוע היה לו שמותר. ראה למעלה הערה נז. (62) משנה, שם כה, א. אסרו חכמים בפירוש את הצמר שנתלש מבכור בעל מום, והוא-הדין למעשר, שהרי קדושת הגוף חלה עליו אפילו כשהבהמה היא בעלת מום כמו בבכור, ראה בהלכה הקודמת. ובסיכום הדינים שנאמרו בהלכה זו, יש לקבוע, שבנוגע לצמר של בהמות קדשים מחלק רבינו את הקרבנות לשלשה סוגים: א. בכור ומעשר; ב. שלמים ותודה. ג. חטאת ואשם. עולה אינה סוג בפני עצמו אלא ספק סוג ב' ספק סוג ג'. ופרטי דיניהם הם: צמר שנתלש בידיים אסור בכל שלושת הסוגים. נשר מאליו כשהבהמה תמימה - סוג א' וב' אסור, וסוג ג' מותר. נשר מאליו אחרי שנפל בה מום - ב' וג' מותר, א' אסור. עולה היא כאמור ספק ב' או ג', והולכים לחומרא. פירושנו זה מסלק את תמיהתם של האחרונים שכאלו דברי רבינו כאן סותרים למה שאמר למעלה בהלכה זו עצמה: "או שנשר מן הבהמה", והציעו למחוק את התיבות "מן הבהמה", ולפי פירושנו אין כל סתירה.

~ יום רביעי כ"ט אלול ~

פָּרָק שְׁנַיִם

1) יבאר קדשים קלים אם מועל בהם קודם זריקה או אחריה, ודין כל הקדשים מאימתי מועלים בהם .

א. קְדָשִׁים קְלִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שְׂזִירָק הַדָּם.² נִזְרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בְּאֻמּוּרֵיהֶן עַד שְׂזִיצָאוּ לְבֵית הַדְּשָׁן, שְׁהָרִי הֵן לְאֲשִׁים,³ וְאֵין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. אֶפְלוּ הַעֲלָה הָאֻמּוּרִין שְׁלֶהֶן לְמִזְבֵּחַ קִדְּם זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שְׂזִירָק הַדָּם. הוֹצִיא אֻמּוּרֵיהֶן לְחוּץ קִדְּם זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שְׂזִירָק הַדָּם; נִזְרַק הַדָּם, אָף עַל פִּי שְׂעִדִין הֵן בְּחוּץ וְלֹא הִחְזִירָן - מוֹעֲלִין בָּהֶן.⁴ שְׂהִזְרִיקָה מוֹעֲלֵת לְיוֹצֵא בֵּין לְהַקְלָה⁵ בֵּין לְהַחְמִיר.⁶

יא. הַשּׁוֹחֵט⁶³ בְּכוֹר אוֹ שְׂאֵר מִקְדָּשִׁין - תּוֹלֵשׁ אֶת הַשְּׂעִיר מִבָּאֵן וּמִבָּאֵן לַעֲשׂוֹת מְקוֹם לְסַפֵּין, וּבִלְבָד שְׂלֹא יִזְיֶנּוּ⁶⁴ מִמְקוֹמוֹ.

63) משנה, שם כד, ב. (64) פירוש, שלא יזיז ממקומו את הצמר שתלש אלא יניחו כך שהוא מסובך בצמר הקבוע בעור.

יב. קְדָשֵׁי בְּדֵק הַבֵּית⁶⁵ אֲסוּרִין בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁶⁶, אֲבָל מִן הַתּוֹרָה אֵינָן אֲסוּרִין. לְפִיכָךְ, הַגּוֹזֵז אוֹתָן אוֹ הַעוֹבֵד בָּהֶן - אֵינּוּ לוֹקֵה, אֲבָל מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.⁶⁷

65) מימרא של רבי אלעזר, שם כה, א. (66) כך פירשו שם את דברי רבי אלעזר. (67) מלקות מדרבנן כפי שיקול דעת בית הדין.

יג. הַמְקִדִישׁ⁶⁸ עֶבֶר לְמִזְבֵּחַ⁶⁹ - אִמּוֹ אֲסוּרָה בְּעִבּוּדָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. מִפְּנֵי שְׂעִבּוּדָתָהּ מִכְחֹשֶׁת אֶת הַעֶבֶר, גָּזְרוּ בָּהּ. וְהָרִי הִיא מִתְרַת בְּגִזָּה, שְׂאִין בְּזָה הַפֶּסֶד לְזֵלֶד. הַקְדִישׁ אֲבָר אַחֲרָי⁷⁰ מִן הַבְּהֵמָה, בֵּין לְבֵדֵק הַבֵּית⁷¹ בֵּין לְמִזְבֵּחַ - הָרִי הַדָּבָר סֶפֶק אִם אֲסוּרָה כְּלָה בְּגִזָּה⁷² וְעִבּוּדָה⁷³ אוֹ אֵינָה אֲסוּרָה, לְפִיכָךְ אֵין לוֹקִין עָלֶיהָ.

68) תמורה יא, ב. (69) משמע שאם הקדיש העובר לבדק הבית, אמו מותרת בעבודה, ואע"פ שאמר בהלכה הקודמת, שקדשי בדק הבית אסורים בעבודה. והטעם, מפני שבנידון דלפנינו איסור העבודה הוא מדרבנן, לא גזרו על קדשי בדק הבית, שכל איסור העבודה בהם הוא רק מדרבנן. (70) בעיא (שם) שלא נפשטה. (71) הבעיא שם היא אם היא אסורה מן התורה, ואם נאמר שהתורה אסרה גם בהקדיש אבר אחר, גם בקדשי בדק הבית שאסור מדרבנן הדין כך, שכל שתיקנו חכמים - כעין דאורייתא תיקנו (ה' המוריה'). (72) אבל האבר שהקדיש, פשוט שאסור בגיזה. וב'שיטה מקובצת' שם פירש שהאיבעיא היא על אותו אבר.

2) אבל אסור מן התורה (משנה למלך). (3) עומדים להקטרה על המזבח. (4) כר' עקיבא. בגמרא שם פירשו דעת ר' עקיבא, שהזריקה אפילו שלא כתיקונה מביאה לידי מעילה. (5) כגון בבשר קדשי קדשים, שמועלים בו עד שיזרוק הדם, אבל לאחר זריקה אין בו מעילה ואומר ר' עקיבא (במשנה שם) שאפילו אם הבשר בחוץ בשעת זריקה מוציאה אותו הזריקה מידי מעילה, וכן פוסק רבינו. (6) באימורי קדשים קלים כאמור למעלה (כסף משנה).

ב. כָּל קְדָשֵׁי קְדָשִׁים מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׂהַקְדָּשׁוֹ עַד שְׂזִירָק הַדָּם. נִזְרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בָּהֶן בְּדָבָר שְׂכָלוֹ לְאֲשִׁים עַד שְׂיִשְׂרָף וְיֹצֵא לְבֵית הַדְּשָׁן,⁷ וְאֵין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

7) אבל כל זמן שהאפר על המזבח מועלים בו, כר' יוחנן שם ט.

ג. בִּיצֵד? הַעוֹלָה, אֶחָד עוֹלַת הָעוֹף וְאֶחָד עוֹלַת בְּהֵמָה, וְהַקְמִין⁸ וְהַלְבֹנָה,⁹ וּמִנְחַת פְּהִינִים¹⁰ וְהַחֲבֵתִין¹¹ וּמִנְחַת נְסֻכִים¹² - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׂעֵת הַקְדָּשָׁן עַד שְׂזִיצָאוּ אַחַר שְׂרַפְתָּן עַל הַמִּזְבֵּחַ לְבֵית הַדְּשָׁן.

8) המביא סולת למנחה לוקח ממנה הכהן מלא קומצו ומקטיר על המזבח והשיריים נאכלים לכהנים. (9) מין בושם. כל מנחה, חוץ למנחה שחוטא עני מביא במקום בהמה, טעונה לבונה וכולה למזבח. (10) כהן המביא מנחה מקטירים כולה על המזבח שנאמר (ויקרא ו, טז) "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". (11) כהן גדול מקטיר כל יום עשרון סולת למנחה, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה נקטרת ונקראת מנחת חביתין. (12) רוב הקרבנות - בין קרבנות יחיד ובין קרבנות ציבור מביאים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16) כלומר, אינה קדשי בדק הבית ממש, אלא כעין קדשי בדק הבית, ולפיכך הוצרכו לדרשה מיוחדת. (17) משנה שקלים פרק ז, ז. ופירש רב אשי בגמרא שם, ששתי תקנות היו, מדאורייתא מועלים בבשרה אבל לא באפרה ומכיוון שראו חכמים שמשתמשים באפרה לצרכי חול התקינו שמועלים גם באפר. וכשנוכחו שספק טמאים מסריבים לקבל הזאות אפר פרה מפני חשש מעילה, ביטלו התקנה והעמידוהו על דין תורה.

ו. חטאת בהמה ואשם וזבחי שלמי צבור¹⁸ - מועלים בכלן משהקדשו עד שיזרק הדם; נזרק הדם - מועלין באמורייהן עד שיצאו לבית הדשן, ואין מועלין בפשור. וכן חטאת העוף - מועלין בה משהקדשה עד שיזה דמה; הזה דמה - אין בה מעילה. אבל אסור להנות במראתה¹⁹ ונוצתה²⁰, והנהנה בהן אחר הזיה - לא מעל.

18) בחג השבועות מביא הציבור שני כבשים לשלמים והם קדשי קדשים לכל דבר. (19) הזפק. (20) כתוב בתורה גבי עולת העוף (ויקרא א, טז): "והסיר את מוראתה בנוצתה והשליך אותה וגו'" ושנינו בתוספתא שיצאה מידי מעילה אחרי שהשליכוהו על בית הדשן ועל זה אמרו בתמורה לד. שמעילה אין בה אבל אסורה בהנאה. דין זה נמשך אחרי מה שכתב בהלכה ג בעולת העוף, אבל בחטאת העוף אין מסירים כלל את המוראה ונוצה, שהרי אין מקטירים ממנה כלום על המזבח וכולה ניתנת לכהנים ודין המוראה כדין בשרה, או כשאר חלקי הגוף שאינם ראויים לאכילה.

ז. המנחות - מועלין בהן משהקדשו, אף על פי שעדין לא נתקדשו בכלי שרת, עד שיקטיר הקמץ. קרב הקמץ - התרו השירים באכילה. ואם נפסלו השירים או חסרו ואחר כך הקטיר הקמץ, הואיל והקטרה זו אינה מתרת השירים באכילה - הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה או לא יצאו.

ח. לחם הפנים²¹ - מועלין בו משהקדש, אף על פי שעדין לא נאפה, עד שיקטיר הבזיכין. הקטיר הבזיכין - התרו באכילה. וכן שתי הלחם²² - מועלין בהן משהקדשו, קדם שיאפו, עד שיזרק דם הכבשים. נזרק דם הכבשים - התרו באכילה.

21) שתיים עשרה חלות שמסדרים בכל שבת על שולחן הזהב שבהיכל ועל ידן מעמידים שני בויכים (כלי מיוחד לכך) ממולאים לבונה, ולשבת הבאה מקטירים את הלבונה והכהנים אוכלים את הלחם. (22) בחג השבועות מביאים עם שני הכבשים גם שתי חלות והן נאכלות לכהנים אחר וזיקת דם הכבשים.

ט. הנסקים - מועלין בהן משהקדשו. ירדו לשיתין²³ - אין מועלין בהן. מים שמוסקים פתג הספות, כל זמן שהן בפד²⁴ של זרב - אין נהנין²⁵

עימהם סולת למנחה ונקראת מנחת נסכים מפני שהביאו עימה יין לנסך על המזבח.

ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין¹³ - מועלין בהן משעת הקדשן עד שישרפו ותגמר שרפתן בבית הדשן¹⁴ ויתפד¹⁵ הפשור; אבל קדם שיתפד - מועלין בו והוא בבית הדשן.

13) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר שמביאים בית דין שטעו בהוראה והתירו איסור שיש בו כרת ועשו ישראל על פיהם, ואם שגו והתירו עבודה זרה מביאים פר ושעיר, וכל אלה מקטירים אימוריהם על המזבח ובשרם שורפים בבית הדשן. (14) כאימורי קדשי קדשים. (15) ימס, יתפרק.

ה. וכן פרה אדמה - מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר. אף על פי שהיא פקדשי בדק הבית¹⁶, הרי נאמר בה: חטאת היא. ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר הפרה¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פרה אדמה - מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר. אף על פי שהיא פקדשי בדק הבית, הרי נאמר בה: חטאת היא. ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר הפרה".

והקשו מפרשי הרמב"ם: א. מהו הלשון "אע"פ שהיא כקדשי בדק הבית", וכי אין מעילה בקדשי בדק הבית?

ב. מהמילים "תנאי בית-דין הוא, שלא ימעול אדם באפר הפרה", משמע שמדין תורה כן מועלים בה אחר שנעשתה אפר. ולא היא, שהרי לומדים ממה שנאמר "חטאת היא" מלמד שיש מעילה גם באפרה.

ותירצו שמה שכתב "שהיא כקדשי בדק הבית", הכוונה שאינה ממש כמותם, וכיון שאינה קדשים ממש לא היה מן הדין שימעלו בה "אלא דקריי" רחמנא חטאת". ובנוגע למה שכתב "תנאי בית-דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה", איתא בגמ' ש"שתי תקנות הוו, דאורייתא בה מועלין, באפרה אין מועלין", וכיון שראו חכמים שמזלזלים בה גזרו בה מעילה, וכיון שראו שנמנעים מספק הזאות מפני חשש מעילה העמידוהו על דאורייתא.

אמנם גם תירוצים אלו קשים:

א: שאם זו כוונת הרמב"ם, היה לו לכתוב בפירוש ובלשון ברורה "אע"פ שאינה קדשי בדק הבית", ולא לכתוב בלשון המשתמעת להיפך "אע"פ שהיא כקדשי בדק הבית".

ב: פשטות הלשון "תנאי בית-דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה" הוא שמדרבנן אין מועלין באפרה, אבל מהתורה מועלין גם באפרה.

(על-פי יין מלכות' ספר עבודה, סימן סה,

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו, המקראות שלמדו מהם שאין בדם דין מעילה מדברים בדם הראוי לזריקה.

יב. העצמות והגידים והקרניים והטלפים שפָּרְשׂוּ מְקַדְּשֵׁי קֳדָשִׁים לְפָנַי זְרִיקַת דָּמִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁷; פָּרְשׂוּ לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁸. עֲצָמוֹת הָעוֹלָה שֶׁפָּרְשׂוּ לְפָנַי זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחַר זְרִיקָה³⁹, שֶׁהֲזִיקָה מִתַּרְתּ אֹתָם⁴⁰; וְאִם פָּרְשׂוּ אַחַר זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם⁴¹. עֲצָמוֹת הָעוֹלָה שֶׁשִּׁקְּעוּ⁴² מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ קֳדָם חֲצוֹת הַלַּיְלָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן⁴³; לְאַחַר חֲצוֹת - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. אִף עַל פִּי שֶׁשִּׁקְּעוּ קֳדָם חֲצוֹת, בֵּין שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת הַלַּיְלָה נֶעֱשׂוּ כָּל הָאֵיבָרִים כְּמִי שֶׁנִּתְאַכְּלוּ וְנֶעֱשׂוּ אֶפֶר.

37) עד שיזרוק הדם, אבל אחר שזרוק הדם הותרו כל החלקים שאינם עומדים להקטרה על המזבח (כסף משנה). 38) אף על פי שאינם ראויים לאכילה. 39) אבל לפני הזריקה מועלים בהן כמו בקדשי קדשים אחרים. 40) מפני שהעצמות שפירשו לפני זריקה אינן ראויות להקטרה. 41) כי הזריקה מכשירה להקטרה את כל העולה על עצמותיה שלא פירשו, ואחרי שפירשו אין מה שיוציא אותן מידי מעילה, מה שאין כן בפירשו לפני זריקה שהתירה אותן הזריקה כמו שאמרנו למעלה. 42) קפצו ונפלו על הרצפה. 43) דין זה נאמר במשנה שם גבי אברים שפקעו, וכתב הכסף משנה שרבינו משווה עצמות לאיברים.

יג. גִּחְלַת שֶׁשִּׁקְּעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין לְפָנַי חֲצוֹת בֵּין לְאַחַר חֲצוֹת - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. אֲבָל גִּחְלַת שֶׁל קֳדָשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת - מוֹעֲלִין בָּהּ. וְהַשְּׁלֵהֶבֶת - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

יד. דֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן⁴⁴, בֵּין קֳדָם הַרְמַת הַדֶּשֶׁן בֵּין אַחַר הַרְמָה⁴⁵ - מוֹעֲלִין בוּ.

44) כשעודנו על המזבח. 45) ואף על פי שאין מועלים בדבר שנעשה מצוותו, מפני שלא נגמרה מצוותו עם תרומת הדשן אלא אחרי הוצאת כל הדשן מחוץ למחנה, ככתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה".

טו. דֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְדֶשֶׁן הַמְּנוֹרָה - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין⁴⁶.

46) רש"י מפרש במשנה, שהמדובר אחרי שהניח את הדשן אצל מזבח החיצון במקום שמניחים תרומת הדשן של מזבח החיצון, אבל כל זמן שהוא על המזבח - מועלים בו.

טז. כָּל בְּהֵמַת קֳדָשֵׁי קֳדָשִׁים שֶׁהִיא בְּעֵלַת מוֹם, בֵּין שֶׁקָּדַם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְדִּישָׁהּ בֵּין שֶׁקָּדַם הַקְדִּישָׁה לְמוֹם קְבוּעַ, וְאֶפְלוּ הִיתָה מְחֻסָּר זְמַן⁴⁷ - מוֹעֲלִין בָּהֶם מִשְׁהֶקְדָּשׁוֹ עַד שִׁיפְדוּ. אֲבָל תּוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּם⁴⁸ וְכִגְּי יוֹנָה שֶׁעֵבֶר זְמַן וְהֵן קֳדָשֵׁי מִזְבֵּחַ, אִף

בָּהֶן, וְהִנְהִיגָה - לֹא מוֹעֲלִין²⁶; נִתְּנוּ אוֹתָן בְּצִלוּחִית - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן²⁷, שֶׁהָרִי הֵן מְכַלֵּל הַנְּסֻכִּים.

23) חלל תחת המזבח שלתוכו נופלים היין והמים שמנסכים על המזבח (רש"י סוכה מט.). 24) המים לניסוך היו שואבים מן נהר השילוח בצלוחית של זהב וממנה מנסכים, ובשבת אסור להביא מן השילוח ואם ישאבו בצלוחית שהיא כלי שרת יוקדשו המים ויפסלו בלינה ככל דבר שנתקדש בכלי שרת, ולפיכך שאבו בערב שבת בכד או בחבית קטנה שאינה כלי שרת ואינה מקדשת את המים להיפסל בלינה ובשבת שופכים את המים לצלוחית וממנה מנסכים. 25) מפני שנלקחו לצורך הקדש. 26) מפני שלא נתקדשו בכלי שרת. 27) מצוה לנסך שלושה לוגין ואם היו בצלוחית יותר משלושה לוגין נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אם מועלים בכל המים או רק בשלושה לוגין, ופסק כר' יוחנן שמועלים בכלם.

י. לֹג שֶׁמֶן²⁸ שֶׁל מִצְרַע - מוֹעֲלִין בוּ מִשְׁהֶקְדָּשׁ בְּכָלִי עַד שִׁיזְרֹק דָּם הָאֲשָׁם²⁹. נִזְרַק דָּם הָאֲשָׁם - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין עַד שִׁיִּתְּנוּ מִמֶּנּוּ מִתְּנוּתָיו. נִתְּנוּ מִמֶּנּוּ הַמִּתְּנוּת - הִתְּרוּ הַשָּׂרִירִים³⁰ בְּאֲכִילָה³¹ כִּבְשָׂר חֲטָאת וְאֲשָׁם.

28) ברייתא זבחים מד. מצורע שנתרפא מביא חטאת ועולה ואשם ועימיהם גם לוג שמן ואחרי זריקת דם האשם ומתנותיו, מזה הכהן מן השמן שיצק על כפו שבע הזאות ואחר כך נותן שמן על תנוך על אזנו הימנית של המצורע ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית והנשאר על כף הכהן נותן על ראשו (ויקרא יד). 29) כחכמים נגד דעת רבי האומר, שמועלים עד אחרי המתנות שאמרנו. 30) השמן שנשאר בלוג. 31) לכהנים.

יא. כָּל דָּמֵי שְׁחִיטַת הַקֳּדָשִׁים³² - אֵין מוֹעֲלִין בוּ, בֵּין לְפָנַי פִּפְרָה בֵּין לְאַחַר פִּפְרָה, עַד שִׁיִּצֵּא לְנַחַל קִדְרוֹן³³. יִצֵּא לְנַחַל קִדְרוֹן - מוֹעֲלִין בוֹ³⁴, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִמְכָּר לְגִנוֹת וְדָמֵי הַקֳּדָשׁ. אֲבָל הַמְּקִיז דָּם לְבִהְמַת קֳדָשִׁים - הָרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנְיָהּ וּמוֹעֲלִין בָּהֶן³⁵; הוֹאִיל וְאִינָה יְכוּלָה לְחִיּוֹת בְּלֹא דָם, הָרִי הוּא כְּגֹפֶה³⁶.

32) שיצאו מן הבהמה אחר שנשחטה. 33) נחל קטן לא רחוק מבית המקדש וכל הדמים שנשפכו בעזרה או נזרקו על המזבח יורדים לאמה ויוציאים לנחל זה דרך חור שבכותל. 34) הראב"ד בהשגותיו כותב: "אותה מעילה אינה אלא מדרבנן". ברור שגם דעת רבינו כן, שהרי כך אמרו בפירוש ביזמא נט: הכל מודים שמן התורה אין מועלים. ובפירושו על המשנה שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי שמעון שאמר מועלים בדמים אחר שיצאו לנחל קדרון. ונראה שחזר בו כאן. 35) מן התורה (כסף משנה) והמדובר בקדשי קדשים, ובקדשים קלים אין מועלים אבל אסור מן התורה. 36) מפני שאינו ראוי לזריקה מועלים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"קדשים שמתו", ורבינו הוסיף "מזבח" ומכאן ראה שלדעתו, קדשי בדק הבית שמתו יש בהם מעילה, וכן אמרו (שם טו): "במאי? (על איזה קדשים אמר ר' יוחנן שאם מתו יצאו מידי מעילה), אילימא (שמא תאמר) בקדשי בדק הבית וכו' לא יהא אלא דאקדיש אשפה (יהיה זה כמו שהקדיש אשפה לבדק הבית)?" ונימוקו של ר' יוחנן נאמר בתמורה לב: מפני שאינם ראויים לכלום, לפדותם אי אפשר, כי בהמת הקדש אינה נפדית בלי העמדה לפני הכהן והערכה, כמו שנאמר (ויקרא כז, יב-ג): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה", ואת המתה אי אפשר להעמיד. ובפסחים כט. אמרו ניומוק שני, מפני שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ונבילה אינה ראויה לאדם מישראל אלא לכלבים. ויש לתמוה על רבינו כאן שפסק שקדשי בדק הבית שמתו מועלים בהם, ובפרק ה מהלכות ערכין הלכה יב כתב בפירוש שגם קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה, ומסיים שם: ולפיכך אם מתה הבהמה קודם שתיערך ותפדה, אין פודים אותה אלא תקבר. ראה כסף-משנה ורדב"ז שם. ונראה שרבינו התכוון כאן למעט כשהקדיש בהמה בעלת מום - "קדשי מזבח" משמע קדשים הראויים למזבח - וסובר כר' יוחנן בתמורה לג. שאינה צריכה העמדה והערכה, שנאמר (שם) "אותה", ולא שקדם מומה להקדשה, והכל מודים שנפדית. וכן משמע מלשונו בהלכות ערכין שם, שכתב: אם נפל בהם מום. אמנם יש להקשות, הלא אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, אבל זה קשה גם על הגמרא עצמה. וראה תוספות פסחים שם ד"ה אין פודים, שפירשו, שקדשי בדק הבית פודים מן התורה, ובמעילה שם ד"ה ואפילו, כתבו, שקדשי בדק הבית מותר לפדות להנאות אחרות חוץ לאכילת כלבים]. (4) במשנה מעילה ב. כתוב סתם: "כל שהיה לה שעת היתר לכהנים אין מועלים בה", ובגמרא שם ה. נחלקו חזקיה ור' יוחנן בפירוש המשנה. חזקיה אמר היתר זריקה שנינו, כלומר, אם השחיטה וקבלת הדם נעשו כמצוותן, ומותר היה לזרוק את הדם - אין מועלים בבשר. ור' יוחנן אמר היתר אכילה שנינו, כלומר, כשנזרק הדם והותר הבשר באכילה אין מועלים בו, אבל כל זמן שלא נזרק הדם - מועלים. ופסק רבינו כר' יוחנן, ואע"פ שהוא תלמידו של חזקיה, מפני שבגמרא שם הביאו כמה ראיות לשיטתו, וגם במנחות קב. כל הסוגיא נאמרה לפי שיטתו (כסף-משנה). (5) בדרומו של מזבח, וטעונים שחיטה וקבלת דם בצפון (משנה זכחים מז). רבינו מפרט כאן שורה ארוכה של פסולים, ועל כולם הוא אומר שאין בהם מעילה מן התורה אלא מדברי סופרים. מקור הדין במעילה ב: [אמנם שם פירשו כך את המשנה רק לפי דעת רבה, שאם העלה אימורי הפסולים על המזבח צריך להורידם, אבל דעת רבינו שגם הסוכרים אם עלו לא ירדו, מודים לפירוש זה, ולפיכך פסק כאן שאין בהם מעילה מן התורה, ואין בזה ניגוד לדעתו (פסולי המוקדשים פ"ג ה"ז) שלא ירדו (לחם-משנה, ראה כסף-משנה). (6) לעבודת הקרבנות, כגון מי שאינו מזרע אהרן או בעל מום. (7) כלומר, או הבשר. במשנה שם ו: אמר ר' עקיבא שזריקה מועלת ליוצא להוציא מידי מעילה, ובגמרא שם מפרש ר' יוחנן שר' עקיבא לא אמר אלא ביצא

על פי שאסור להנות בהן - הנהגה לא מעל⁴⁹.
הואיל ואינן ראויין לפדיון - הרי הם פחטאות
המתות, לפיכך אין מועלין בהן.

(47) עכשיו אינה ראוייה להקרבה אבל לאחר זמן מסויים תוכשר להקרבה בלי שום מעשה המכשיר, כגון עגל בתוך שמונה ימים ללידתו אינו ראוי למזבח שנאמר (שם כב, כז): "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה יירצה וגו'". וכן בהמה שאמה נשחטה אסור לשוחטה בו ביום בין לצרכי אדם בין לצרכי מזבח ולמחרת היום תהיה מותרת. (48) תורים כשרים גדולים אבל לא קטנים, ובני יונה רק קטנים כשרים. (49) פסק כחכמים נגד רבי שמעון. ובגמרא שם יב. מנמקים את הבדל דין הבהמה מדין העוף, מפני שבבהמה יש מעילה בבעלת מום אף על פי שאינה ראוייה להקרבה אלא עומדת להיפדות, גם מחוסרת זמן כך, אבל לא מצאנו מעילה בעוף שאינו ראוי להקרבה, שהרי אין פדיון לעוף.

~ יום חמישי א' תשרי ~

פרק שלישי

(1) יבאר קדשי מזבח שמתו אם יצאו מידי מעילה ואם הותרו שעה אחת.

א. קדשי² מזבח³ שמתו - יצאו מידי מעילה דבר תורה, אבל מועלין בהן מדברי סופרים. וכן אם נפסלו בדברים שפסלו בהן הקרבנות, שפכר בארנום - מועלין בהן מדברי סופרים. במה דברים אמורים? בשלא היה להן שעת היתר לאכילת כהנים; אבל אם היה לקדשי קדשים הנאכלים שעת היתר ואחר כך נפסלו ונאסרו באכילה, הואיל והתרו שעה אחת - אין מועלין באתו דבר שהיה ראוי לאכילה⁴, כמו שבארנו. כיצד? קדשי קדשים שנפסלו קדם שיגיע הדם למזבח פהלקתו, כגון ששחטן בדרום⁵ אף על פי שקבל בצפון, או ששחטן בצפון וקבל בדרום, או ששחט ביום וזרק בלילה, או ששחט בלילה וזרק ביום, או ששחטן במחשבת הזמן או במחשבת המקום, או שקבלו הפסולין⁶ את דמן אף על פי שזרקוהו פשרים, או שזרקוהו פסולין אף על פי שקבלוהו פשרים, או שיצא הדם והבשר פלו⁷ קדם זריקת הדם, או שלן הדם - בכל אלו מועלין⁸ בכלן לעולם⁹, שהרי לא היה להן שעת היתר. אבל אם הגיע הדם למזבח כמצותו ואחר כך לן הבשר או האמורין, או שנטמא הבשר או האמורין, או שיצא הבשר או האמורין¹⁰ לחוץ, או שיצא מקצת הבשר קדם זריקת דמים - בכל אלו וכיצא בהן אין מועלין בשאר פשרין¹¹, שהרי היה לו שעת היתר לאכילה, כמו שבארנו¹².

(2) מימרא של ר' יוחנן, מעילה יב. (3) ר' יוחנן אמר סתם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. פֶּלַח חֲטָאוֹת הַמֵּתוֹת²⁶, כְּגוֹן וְלֹד חֲטָאת וּתְמוּרָתָהּ²⁷ וְכַפֵּיצָא בְּהֶן²⁸ - אָסוּר לְהֵנוֹת בְּהֶן, וְאִם נִהְיָה - לֹא מַעֲלָה²⁹.

(26) שאסור להקריבן ואין להן פדיון. ראה דינן בהלכות פסולי המוקדשים פרק ד הלכה א. (27) היו לפניו בהמת חולין ובהמה שהוקדשה לחטאת, ואמר על בהמת החולין הרי זו תמורת זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש. (28) חטאת שמתו בעליה, ושכיפרו בעליה באחרת. (29) משנה שם י':

ה. וְכָל חֲטָאתָהּ³⁰ שֶׁתִּרְעָה³¹ עַד שֶׁיִּפְלֵךְ בָּהּ מוֹם - מוֹעֲלִין בָּהּ עַד שֶׁתִּפְדֶּה.

(30) שם יא: (31) כגון שעברה שנתה לפני שכיפרו הבעלים באחרת.

ו. הַמִּפְרִישׁ³² חֲטָאתוֹ וְאֶבְדָּהּ וְהַפְרִישׁ אַחֲרַת תְּחִיבָהּ, וְאַחֲרַיָּךְ נִמְצְאתָ הָרֵאשׁוֹנָה וְהָרֵי שְׁתִּיבָהּ עוֹמְדוֹת, וְשִׁחַט שְׁתִּיבָהּ כְּאַחֲתָהּ³³ וְזָרַק דָּם אַחַת מֵהֶן - אֵין מוֹעֲלִין לֹא בְּכֶשֶׁר זֶה שֶׁנִּזְרַק דָּמָה וְלֹא בְּכֶשֶׁר חִבְרָתָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינִי³⁴ רְאוּי לְאֶכְלָהּ, הוֹאִיל וְאִם רָצָה מִזֶּה זֹרֵק וְאִם רָצָה מִזֶּה זֹרֵק. אֲבָל אִם שִׁחַט זֶה אַחֲרֵי זֶה - אֵין דָּמָה³⁵ מוֹעִיל לְכֶשֶׁר חִבְרָתָהּ³⁶, וְאַפְלוּ לְאַחֲרֵי זִרְיקָהּ, שֶׁהָרֵי לֹא הֵיטָהּ לָהּ שֶׁעָה הָרֵאוּיָה לְהֵתִיר בְּשָׂרָהּ³⁷.

(32) שם ז. ז: (33) כגון ששחטון שני כהנים (רש"י שם). (34) השני. (35) של אותה ששחט קודם. (36) להוציא מידי מעילה. (37) מפני שאסור לזרוק דם החטאת שנשחטה באחרונה.

ז. פֶּלַח חֲטָאת עוֹף³⁸ או עוֹלֵת עוֹף שֶׁנִּפְסְלָה בְּשֹׁנֵי עֲשׂוּתָהּ³⁹ או בְּשֹׁנֵי מְקוֹם עֲשׂוּתָהּ⁴⁰ - מוֹעֲלִין בָּהּ; חוּץ מֵעוֹלֵת הָעוֹף שֶׁנִּמְלַק לְמִטָּה כְּמִלְיקַת חֲטָאת לְשֵׁם חֲטָאת, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלְתָה לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה⁴¹ - אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ⁴², הוֹאִיל וְשִׁנָּה שְׁמָהּ וּמְקוֹם עֲשׂוּתָהּ וְשִׁנָּה מַעֲשֵׂיָהּ לְשֵׁם דְּבָר שֶׁאֵין בוֹ מַעֲלָה⁴³.

(38) משנה זבחים טו. טו: (39) הבדיל הראש מן הגוף בחטאת, וכן אם לא הבדיל בעולה (ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ו הלכה כ, ופרק ז הלכה ו). (40) עולת העוף מזים דמה במחיצתו העליונה של המזבח, ושל חטאת העוף במחיצתו התחתונה, ואם שינה - פסול. וכן אם מלק עולת העוף למטה - פסולה, אבל חטאת העוף מליקתה כשרה בכל מקום (רבינו שם הלכה ט). (41) על הבעלים להביא עולה אחרת (פרק טו מהלכות פסולי המוקדשים ה"א). (42) כר' יהושע שם טו: (43) חטאת העוף שעשאה למטה לשם חטאת אין בה מעילה, ולפיכך גם עולת העוף שנעשתה כך אין מועלים בה.

מקצתו, אבל ביצא כולו מועלים בו, ורב פפא (שם ז). אומר: לא אמר ר' עקיבא אלא שיצא בשר, אבל דם אין זריקה מועלת ליוצא. פירוש, אם זרק אותו הדם שיצא אין הזריקה מתרת את הבשר, ולפיכך מועלים בו (רש"י שם). (8) פירוש, בבשר, אבל בדם עצמו אין מעילה כלל (למעלה פרק ב הלכה יא). (9) אפילו לאחר שזרק הדם. (10) לא נתפרש מה ענין אימורים לכאן? הלא באימורים מועלים משעה שהוקדשו עד שיצאו לבית הדשן (כלמעלה פ"ב ה"ב), ומהו ההבדל בין נפסלו לפני זריקת הדם או לאחריה. ראה הגהות חזון-איש. (11) טעות סופר, ויש למחוק את המלה "שאר", ולגרוס אין מועלים בבשרם (חזון-איש), שהרי גם מקצת הבשר שיצא אין בו מעילה (ראה רש"י שם ד"ה איתמר). (12) למעלה בהלכה זו.

ב. קִבְלוּ¹³ הַפְּסוּלִין אֶת הַדָּם¹⁴ וְזָרְקוּהוּ, וְחִזְרוּ הַכְּשָׁרִים לְעִבּוּדָהּ וְקִבְלוּ שְׁאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ¹⁵ וְזָרְקוּהוּ - אֵין מוֹעֲלִין בְּכֶשֶׁר; שֶׁאֵין הַפְּסוּלִין עוֹשִׂין שְׁאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ שִׁירִים¹⁶. חוּץ מִן הַטָּמֵא, הוֹאִיל וְרֵאוּי לְעִבּוּדַת צְבוּר¹⁷, עוֹשֶׂה שְׁאָר דָּם שִׁירִים¹⁸.

(13) שם ה: (14) פירוש, מקצת הדם. (15) ולא דם העור או הבשר. (16) הדם הנשאר בכלי או בצואר הבהמה אחר זריקת הדם שנתקבל בכלי, נקרא שיריים ומצוותו לשפכו על יסוד המזבח ופסול לזריקה. ומשמיענו רבינו שאם זרקו פסולים לעבודה מקצת הדם, לא נעשה שאר הדם שיריים (ראה פרק א מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כח ובהערות שם), ולפיכך הזריקה השניה כשירה ומוציאה מידי מעילה. (17) שבקרבנות ציבור דוחים את הטומאה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה ט). (18) אפילו בקרבנות יחיד, שאינם דוחים את הטומאה.

ג. כִּיצַד? קִבַּל הַטָּמֵא וְזָרַק, אָף עַל פִּי שֶׁחִזְרוּ הַכְּשָׁרִים¹⁹ וְקִבְלוּ שְׁאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ וְזָרְקוּ - הָרֵי אֵלוּ לֹא הֵיטָהּ²⁰ לְהֵן שְׁעַת הֵתֵר וּמוֹעֲלִין בְּכֶלֶן; שִׁנָּה הַדָּם שִׁירִים הוּא, וְאֵין זִרְיקַת הַשִּׁירִים מוֹעֲלָת. כְּבָר בְּאַרְנוֹ²¹, שֶׁאֵין בְּקִדְשֵׁים קָלִים מַעֲלָה לְעוֹלָם חוּץ מֵאַמּוּרִיָּהּ אַחֲרֵי זִרְיקַת הַדָּם. וְהוּא²² שֶׁתִּהְיֶה זִרְיקָה מוֹעֲלָת; אֲבָל קִדְשֵׁים קָלִים שֶׁנִּתְפַּגְּלוּ²³, אָף עַל פִּי שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - אֵין מוֹעֲלִין²⁴ בְּאַמּוּרִיָּהּ. וְכֵן אִם יִצָּא הַדָּם, אָף עַל פִּי שֶׁהִחִזְרוּ וְזָרְקוּ²⁵ - אֵין מוֹעֲלִין בְּאַמּוּרִיָּהּ.

(19) כלומר, כהן טהור. (20) הבשר לא הותר באכילה, מפני ששתי הזריקות פסולות. (21) למעלה פרק ב הלכה א. (22) בתנאי. (23) שחישב באחת מארבע העבודות לזרוק את הדם או להקטיר את האימורים למחר, והוא-הדין במחשבת שלא במקומם (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק יג הלכה א). (24) שם ג: אמר רב גידל אמר רב, זריקת פיגול וכו' ואינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. ודין זה לא הופרך שם (הר"י קורקוס, מביאו כסף-משנה). (25) ברייתא שם ז.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לנדבה והמנויים למעלה ללשכה, כנראה גירסא אחרת היתה לעיני רבינו.

יא. נהנה⁵⁸ קדם זריקה⁵⁹ מבשר קדשי קדשים שנטמא, או שנהנה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלן לראש המזבח⁶⁰ - הרי זה פטור⁶¹.

58) מימרא של רבא מעילה י. (59) וכל-שכן אחר זריקה (רש"י שם). (60) לפני זריקת הדם, ואע"פ שאמרנו (בהלכות פסולי המוקדשים פרק ג הלכה יב) שנעשו לחמו של מזבח ולא ירדו, אין אנו אומרים שההעלאה מבררת החלק שהוא "אשי ה'" ומביאה לידי מעילה (ראה אור-שמח). [דין זה נאמר כבר למעלה בפ"ב ה"א. ואולי כאן המדובר באימורים שנטמאו ולאחר זריקה?]. (61) הטעם אמרו בגמרא שם, מפני שאינו מביא כל הפסד לגבוה, שהרי אינם ראויים לכלום, וגם נעשית כל מצוותם. [מלשונו של רבינו משמע שפטור לגמרי, ואין בהם מעילה אפילו מדברי סופרים, וזה מנוגד למה שכתב למעלה בהלכה א שאם נטמא בשר קדשי קדשים אחר זריקה אין מועלים בו, ומכאן שנטמא לפני זריקה מועלים. וראה תוספות שם ד"ה הכל, שהוכיחו, שבנפסל לפני זריקה הכל מודים שמועלים בו, ולפיכך פירשו שהמדובר כשנהנה אחרי זריקה מהבשר שנטמא לפני זריקה. והוכחה לדבריהם אנו מוצאים בגירסא שלפנינו בגמרא שם: "נהנה מבשר קדשי קדשים שנטמא לפני זריקה". ונראה שיש להזיז כאן ממקומם את המלים "קודם זריקה", ולהעמידן אחרי המלה "שנטמא", ובהתאם לגירסא שבגמרא, והמדובר כשנהנה לאחר זריקה, וכשם שזריקה מועלת ליוצא כך מועלת לטמא].

יב. קדשי המזבח⁶² - חלכן וביציהן אסור להנות מהן, ונהנה - לא מעל⁶³. לפיכך, ולד הקדשים⁶⁴ וכן ולד המעשר לא יניק מאמו, אלא מבהמה אחרת חלין. ויש לאדם להתנדב ולומר: חלב בהמה זו החלין יהיה הקדש⁶⁵ וללדות הקדשים שיינקוהו כדי שלא ימותו.

62) משנה מעילה יב. (63) מפני שאינם ראויים למזבח (ראה הלכה יג). (64) משנה שם יג. בתוספות פירשו, שהמדובר בוולד שנולד לפני שהבעלים הקדישו את הבהמה, וכן "ולד המעושרת" פירושו שנולד לפני שעושרה. ורבינו סתם, ויש מקום לפרש שהכוונה גם לוולד שנולד לאחר ההקדש, ואסור לו לינק מאמו מפני שזה כעבודה בקדשים. רבינו בפירושו על המשנה אומר נימוק זה. (65) פירוש, יהיה מזומן (ראה רב"ד וכסף-משנה).

יג. הקדשים⁶⁶ בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון שאמר: דמי בהמה זו לנסכים⁶⁷, ודמי בן יונה זה לשלמים⁶⁸ - הרי הן פקדשי בדיק הבית ומועלין בחלכן וביציהן, כמו שיתבאר.

66) שם יב: (67) אבל אם אמר דמי בהמה זו לעולה או לשלמים, חלה עליה קדושת הגוף והיא עצמה תוקרב (רבא, כריתות ה). וכן פסק רבינו בהלכות מעשה הקרבנות פרק טו

ח. מנחה⁴⁴ שנתפגלה⁴⁵ או שנעשית במחשבת המקום⁴⁶, וכן שתי הלחם ולחם הפנים שנתפגלו או שנפסלו במחשבת המקום - מועלין בהן, שהרי לא היתה להן שעת התר⁴⁷.

44) קרבן קמת. (45) ראה הלכה ג. (46) לזרוק את הדם או להקטיר אימורים שלא במקומם. ההבדל בדין שתי מחשבות פסולות אלו הוא: מחשבת הזמן, האוכל בשר הקרבן חייב כרת. ומחשבת המקום, אין כרת באכילתו. בדרך כלל קוראים לקרבן שנפסל במחשבת הזמן "פיגול", ולנפסל במחשבת המקום - "פסול", ולפעמים כשאין הבדל בדינם, נכללים שניהם במונח "פיגול" או "פסול". (47) כלמעלה בהלכה א.

ט. וכן⁴⁸ קמץ שניצא לחוץ או לן וחוץ והקטירו - מועלין בשירים, שהרי לא היה שם שעת התר. אבל אם נטמא הקמץ⁴⁹ והקטירו - אין מועלין בשירים; שהצייץ⁵⁰ מרצה⁵¹ על הטמא, ואינו מרצה לא על הלן⁵² ולא על היוצא. יצאו השירים⁵³ או נטמאו ואחר כך הקטיר הקמץ, אף על פי שהן אסורין באכילה - אין מועלין בהן⁵⁴, שהרי קרב הקמץ כמצותו.

48) משנה מנחות כה. (49) דינו כדם בקרבנות בעלי חיים. ראה למעלה הלכה א דין הדם. (50) ציץ הזהב שהכה הגדול נושא על מצחו. (51) בדיעבד, אם הקריבו קרבן יחיד שנטמא, שנאמר (ויקרא כח, לח): ונשא אהרן את עוון הקדשים. (52) במשנה שנינו "על היוצא", אבל בתוספתא מנחות פרק ד הלכה ח, נאמר: שאין הציץ מרצה על הלן ועל היוצא. (53) פירוש, מקצת השיריים, אבל אם יצאו כולם - מועלים בהם, כמו בבשר שיצא כולו (למעלה בהלכה א). שהרי בכל מקום דין שיריים במנחה כדין בשר בקרבנות בעלי חיים (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק א הלכה ל, ופרק יא הלכה כ). כסף-משנה בשם הר"י קורקוס. (54) כר' עקיבא שם בתוספתא, שהקטרת הקומץ מועלת ליוצא להוציא את השיריים מידי מעילה. בהלכות פסולי המוקדשים פרק ב הלכה ז, כתב רבינו: "ואם נפסלו השיריים או חסרו השיריים וכו' הרי הדבר ספק אם יצאו מידי מעילה". והר"י קורקוס (מובא כאן בכסף-משנה) רואה כאן סתירה גלויה לדבריו שם. ונראה שרבינו התכוון שם לפסול אחר, כגון התליעו (הר המוריה).

י. נהנה מקדשי קדשים כלם לפני זריקת דמים או מאמורי קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהנה מן העולה פלה או מן הקמץ והלבונה ומנחת פהנים והתבתין - יפל מה שנהנה⁵⁵ לנדבה⁵⁶. מעל בקרבנות הצבור - יפל מה שנהנה ללשפה⁵⁷.

55) הקרן והחומש. ראה פרק א הלכה ג. (56) לקרבנות נדבת ציבור. (57) לבדק הבית (כסף-משנה בשם הרא"ש). בתוספתא סוף מעילה, אנו שונים להיפך: קרבנות ציבור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ה. (68) אין עוף קרב שלמים, ולפיכך דינה כקדשי ברך הבית. ראה בהערה הקודמת.

~ יום שישי ב' תשרי ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר המפריש מעות לחטאת או לעולה או לשלמים אם מועלים בהן.

א. המפריש² מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו ולתורין ויגני יונה - מועלין בהן משעשה שהפריש. הפריש לשלמים - אין מועלין בהם³.

8) משנה, מעילה יא, א. 9) אחר שמלאו ימי נזרו, מביא הנזיר שלושה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים. (10) מפני שאמר סתם "לנזירותי" יכול לקנות בכולם שלמים ('תוספות' שם ד"ה הפריש). (11) כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"א. (12) הנזיר לפני שקנה בהמות בדמים אלה, וגם לא קבע איזה כסף הוא לחטאת ואיזה לעולה ולשלמים. (13) לעולות נדבת ציבור, ואע"פ שמעורבים בהם דמי חטאת שדינם השלכה לים המלח, הלכה היא למשה מסיני בניזר (רבי יוחנן, בניזר כה.). (14) לפני שמת, פירש אלו דמי חטאת, אלו דמי עולה ואלו דמי שלמים. (15) כדין דמי חטאת שמתו בעליה (פ"ה מהל' פסולי המוקדשין ה"א), ומה שאמר רבי יוחנן: "הלכה היא בניזיר", היינו במעות סתומות. (16) ומובן שבדמי שלמים אין מועלים (למעלה ה"א). (17) נזיר כו, ב. (18) בכל הדמים שנשארו. (19) מפני שנהנה בדמי העולה. (20) אולי נהנה בדמי שלמים בלבד (בגמרא שם הגירסא: והשאר "לשאר" נזירות, וכן גם בתוספתא מעילה פ"א. כלומר, לכל שאר הקרבנות שעליו להביא, היינו עולה ושלמים, ומכאן שאם אמר והשאר לנזירות, אין מעילה אפילו בנהנה בכל המעות, כמו שאמרנו בתחילת הלכה זו בהפריש מעות לנזירות. ויש לתמוה על רבינו, למה השמיט את המילה "לשאר". ונראה שהושמטה בטעות על-ידי המעתיקים). (21) מפני שנהנה בדמי עולה, בין מת בין לא מת, ובדמי חטאת - אם לא מת, כמו שנתבאר למעלה בהלכה זו. (22) ושמא נהנה בדמי שלמים בלבד. (23) פירוש, אם נהנה בדמים העולים על דמי השלמים (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס), אבל אם נהנה בסכום פחות מדמי השלמים לא מעל, שמא נהנה מדמי השלמים בלבד. (24) תוספתא, מעילה פ"א ה"ה.

2) תוספתא, מעילה פ"א ה"ד: מועלים בדמי חטאת ובדמי עולה, ואין מועלים בדמי שלמים. (3) אינם עדיפים משלמים עצמם שקדושת הגוף עליהם.

ב. הקדיש⁴ אבר אחד לדמיו⁵ למזבח - הרי זה ספק אם פשטה קדשה בכלן או לא פשטה, לפיכך תקרב ולא יפדה⁶. ואם נפדה - אין מועלין בפדיונו.

4) בעיא שלא נפשטה (תמורה יא:). 5) אם הקדישו למזבח, אין כל ספק שקדושת הגוף פשטה בכולה אם היה זה אבר שהנשמה תלויה בו, כגון לב או ראש וכדומה (ראה הל' מעשה הקרבנות פט"ו ה"ב), אבל בהקדיש את האבר לדמיו לצורך קרבן שבהמה זו ראויה לו, שאל רבא שם מהו הדין, וצדדי הבעיה הם: ברור, שאם הקדיש כל הבהמה לדמיה - חלה עליה קדושת הגוף, וברור היה לו לרבא גם-כן שאם הקדיש את האבר קדושת הגוף פשטה הקדושה בכולה. ומסופק היה באבר אחד לדמיו, אם אנו אומרים מתוך שחלה על האבר קדושת דמים חלה עליו קדושת הגוף, ומתוך שקדש אבר אחד קדשה כולה, או אין אומרים שני "מתוך". בלשון התלמוד: "חד מיגו - אמר, תרי מיגו - לא אמר". ויוצא מזה, שמדובר כאן באבר שהנשמה תלויה בו, שאילו אבר שאין הנשמה תלויה בו פסק רבינו פט"ו מהל' מעשה הקרבנות, שאפילו בהקדישו קדושת הגוף לא פשטה הקדושה בכל הבהמה. אולם בפ"ה מהל' ערכין ה"ב כתב רבינו דין זה באומר "דמי רגלה של פרה זו הקדש למזבח". ראה כסף-משנה ולחם-משנה שם. 6) שאין פדיון לקדשים תמימים. (7) משום שאינו ראוי לפדיון, שמא פשטה קדושה בכולה, לפיכך אין הקדושה עוברת על הדמים (ראה ראב"ד וכסף-משנה בשם הר"י קורקוס).

ג. המפריש⁸ מעות לנזירותו⁹ - אסור להנות בהן, ואם נהנה - לא מעל; מפני שהן ראויין לבוא פלם שלמים¹⁰, ואין בשלמים מעילה אלא פאמורייהן אחר זריקת דמים¹¹. מת¹² - יפלו לנדבה¹³. היו מפרשים¹⁴: דמי חטאת - ילכו לים המלח¹⁵, ולא נהנין ולא מועלין; דמי עולה - יביאו עולה, ומועלין בהן¹⁶. אמר: אלו לחטאתי והשאר¹⁷ לנזירותי, אם נהנה בכל השאר¹⁸ - מעל; נהנה

ד. אחד ממחייבי קנין²⁵ שהפריש מעות ואמר: אלו לחובתי - מועלין בכלן ומועלין במקצתן²⁶. ואם מתו - יפלו לנדבה²⁷, כמו שבארנו בניזירות²⁸, ומועלין בהן.

25) כגון זב וזבה ויולדת, שמחויבים להביא שני עופות, אחד לחטאת ואחד לעולה. (26) מפני ששני הקרבנות יש בהם מעילה. (27) בניזר כו, א - אמרו שההלכה למשה מסיני שהובאה למעלה בהלכה הקודמת, נאמרה גם במחויבי קנינים. (28) כדין נזירות, למעלה ה"ג.

ה. המפריש²⁹ חטאת על אכילת חלב והביאה על אכילת דם - הרי זה לא פפר³⁰, לפיכך לא מעל³¹.

29) חטאת על אכילת חלב והביאה על אכילת דם - הרי זה לא פפר³⁰, לפיכך לא מעל³¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַמְּזַבְּחַת⁴⁸ - מְעִילְתָן לְקַרְבָּנוֹת הַמְּזַבְּחַת, וְקִדְשֵׁי בְדֶק הַבַּיִת - מְעִילְתָן לְבֶדֶק הַבַּיִת. נוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל⁴⁹ וְאַחַר כֵּן קָרְבָה חֲטָאתוֹ⁵⁰ וְעִדְדוֹן לֹא הִפְרִישׁ מְעִילְתוֹ⁵¹, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁהּ וְלֹא פָלְגָה בְדַמֵּי חֲטָאתוֹ⁵² - יוֹלִידֵהּ הַמְּעִילָה וְחֻמְשָׁהּ לָהּ הַמְּלַח⁵³. נוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל אַחַר שֶׁקָרְבָה חֲטָאתוֹ - יָפְלוּ מַעוֹת הַמְּעִילָה וְחֻמְשָׁהּ לְנִדְבָה; שְׂאִין מִפְרִישֵׁין בְּתַחֲלָה לְאַבּוֹד⁵⁴. וּבֵין כֵּן וּבֵין כֵּן יָבִיא אֲשֶׁם מְעִילְתוֹ. וּבְאֲשֶׁם, בֵּין שְׁנוּדַע לוֹ שֶׁמְעַל קִדְם שֶׁקָרַב אֲשָׁמוֹ אוֹ אַחַר שֶׁקָרַב - תִּפְּל מְעִילְתוֹ וְחֻמְשָׁהּ לְנִדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹתֵר אֲשֶׁם⁵⁵. וְיָבִיא אֲשֶׁם מְעִילְתוֹ.

(45) ברייתא, מעילה ט, ב. (46) דמי הקרן עם החומש. (47) בהמה יותר יפה. (48) הקרן והחומש הם למזבח. כלומר, לקנות בהם קרבן כזה שמעל בו. (49) בחלק מן הדמים. (50) שנקנתה בדמים שנשארו. (51) מה שנהנה וחומשו. (52) אלא קנה בדמים שנשארו בלבד. (53) כדין מותר חטאת (שם יא. אמר אביי, שדין זה הוא לפי דעת רבי שמעון שכל חטאת שכיפרו בעליה תמות, אבל לרבנן הסוברים שאינה מתה אלא אם אבדה וכיפרו בעליה באחרת ואח"כ נמצאה, המעות יפלו לנדבה. ומכיון שרבינו פסק בהל' פסולי המוקדשין פ"ד ה"א כרבנן, למה כתב כאן: ילכו לים המלח? והר"י קורקוס (מובא כאן ה"ז בכסף משנה) מתרץ שמכיון שידע שמעל יהיה עליו להפריש מה שנהנה וחומשו ולהוסיף על דמי החטאת, ולא עשה כך אלא הקריב חטאתו מהדמים שנשארו, הרי זה כדחייה בידים כמו שהפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת ונמצאת הראשונה ולא בא להמלך בבית-דין ושחט אחת מהן, שאמרנו שם פ"ד ה"ג שהשניה תמות, מפני שדחה אותה בידים). (54) כשנודע לו שמעל לפני שקרבה חטאתו, היה עליו להפריש מעילתו ולהוסיפה על דמי החטאת ולא היו הולכים לאיבוד, ולפיכך כשלא עשה כך הרי זה כדמי חטאת שכיפרו בעליה, אבל אם נודע לו אחרי כפרה, הרי הקרן והחומש שיפריש עכשיו נקבע גורלם מראש לאיבוד. (55) ראה למעלה ה"ו ובהערות.

ח. הַמּוֹכְרֵה עוֹלָתוֹ וּשְׁלָמֵיו - לֹא עָשָׂה פְלוֹם⁵⁷. וְדִין תּוֹרָה, שְׂיַחְזְרוּ הַמַּעוֹת הַלֵּין כְּמוֹ שֶׁהָיוּ⁵⁸; וְקָנְסוּ אוֹתוֹ⁵⁹ חֲכָמִים, שִׁיפְלוּ הַמַּעוֹת לְנִדְבָה. אֶפְלוּ הַיְתָה הַבְּהֵמָה שְׁוֶה אַרְבָּעָה וּמְקַרְבָה בְּחֻמְשָׁהּ - הַחֲמֻשָּׁה פְּלוֹ⁶⁰ יָפְלוּ לְנִדְבָה⁶¹. וְאִין פֶּאֶן מְעִילָה לֹא מַדְבְּרֵי תּוֹרָה וְלֹא מַדְבְּרֵי סוֹפְרִים.

(56) תוספתא, פסחים פ"ז ה"ז (לפי גירסת הגר"א) וברייתא שם פט, ב. (57) ומקריבים הקרבן לשם בעליו הראשונים (רש"י שם). ראה משנה-למלך. (58) והמוכר יחזיר לקונה. (59) את הקונה, מפני שקנה קרבן של אחרים, כעין החרמת הכסף שנעשה בו משא ומתן בלתי הוגן, אבל את הקרבן אי-אפשר להחריס, שהרי קדושת הגוף עליו. ורש"י פירש, שקנסו את הקונה בהתאם לפתגם העממי: "לא עכברא גנב,

הַפְּרִישׁ מַעוֹת³² לְחֲטָאת חֶלֶב וְקֶהֱן חֲטָאת דָם: בְּשׁוֹגֵג - פֶּפֶר³³, לְפִיכָף מְעַל; בְּמַזִּיד - לֹא כֶּפֶר, לְפִיכָף לֹא מְעַל³⁴.

(29) כריתות כז, ב. (30) כתוב בתורה (ויקרא ד, כח): "קרבנו... על חטאתו", ודרשו במשנה שם, שהקרבן צריך להיות לשם אותו החטא, ולא יעבירונו מחטא זה לחטא אחר. (31) במעשה השינוי, שהרי לא נהנה כלום. (32) שם. ההבדל בין מעות לבהמה הוא, שבהמה היא קדושת הגוף ואינה יוצאה לחולין לעולם, ולפיכך אין הבעלים יכולים לשנות בה כלום, מה-שאינ-כן דמים שיוצאים לחולין אם מועל בהם או כשקונה בהם בהמה לקרבן. (33) בגמרא שלנו, נאמר סתם "מעל וכיפר". אבל בתוספתא כריתות פ"ד ה"ו, אנו שונים כדברי רבינו. (34) בגמרא שם תולים את הכפרה במעילה, מפני שמעל - כיפר. ורבינו אומר להיפך (כסף-משנה).

ו. הַמְּפְרִישׁ³⁵ שְׁתֵּי סְלָעִים לְאֲשֶׁם וְלִקְחַת בְּהֵן שְׁנֵי אֵילִים לְחֵלִין, הוֹאִיל וְקֶהֱן חֵלִין בְּדַמֵּי אֲשֶׁם - מְעַל. וְחֵיב לְשַׁלֵּם עֲשָׂרָה דִּינָרִים³⁶, שֶׁהֵן שְׁתֵּי סְלָעִים וְחֻמְשָׁה³⁷, וְיָבִיא בְּהֵן אֲשֶׁם, וְיָבִיא קָרְבַן אֲשֶׁם עַל מְעִילְתוֹ. לְפִיכָף, אִם הָיָה אַחַד מִשְׁנֵי הָאֵילִים שֶׁקֶנָה יָפָה שְׁתֵּי סְלָעִים וְהָשְׁנֵי יָפָה עֲשָׂרָה דִּינָרִין - יָבִיא הַשְׁוֶה עֲשָׂרָה אֲשֶׁם תַּחַת הַמְּעִילָה עִם הַחֻמְשָׁה³⁸, וְיָבִיא הַשְׁוֶה שְׁתֵּי סְלָעִים אֲשֶׁם עַל מְעִילְתוֹ. לְקַח אַחַד לְאֲשֶׁם וְאַחַד לְחֵלִין³⁹, אִם הָיָה שֶׁל אֲשֶׁם יָפָה שְׁתֵּי סְלָעִים⁴⁰ - יָבִיא אוֹתוֹ לְאֲשָׁמוֹ הַרְאִשׁוֹן⁴¹, וְכֵן אִם הָיָה זֶה הַחֵלִין יָפָה שְׁתֵּים - יָבִיא אוֹתוֹ אֲשֶׁם מְעִילְתוֹ⁴², שֶׁהָרִי מְעַל בְּסַלַע אַחַת מִדַּמֵּי הָאֲשֶׁם; וְיִשְׁלַם חֻמְשָׁה דִּינָרִים⁴³ וְיָפְלוּ לְנִדְבָה⁴⁴.

(35) משנה, שם כו, ב. כפי שנתפרשה בגמרא שם. (36) סלע הוא ארבעה דינרים. (37) ראה למעלה פ"א ה"ג. (38) ובזה השיב להקדש את מה שגזול ותוספת חומש, ואע"פ שהאיל עלה לו רק בסלע אחד, והטעם מפני שהרווח הוא שלו, שהרי האילים הם חולין. (39) ומעל רק באחד. (40) באשם נאמר "כסף שקלים", ולמדו מזה שאין להביא אשם בפחות משני שקלים. שקל שבתורה הוא סלע שבמשנה. ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ד הכ"ב. (41) כאן הרווח להקדש, שהרי לא מעל בדמי אשם זה. (42) ואע"פ שלא הוציא עליו אלא סלע אחד ונתייקר, כלמעלה בהערה לו. (43) הסלע שמעל, וחומשו. וכסף זה יביא מביתו. (44) שהרי הם מותר אשם שנופלים לנדבה. ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ד ה"ד.

ז. הַנְּהַנֶּה⁴⁵ מִדַּמֵּי חֲטָאת עַד שְׁלֹא קָרְבָה חֲטָאתוֹ - יוֹסִיף הַמֵּשׁ עַל מַה שֶׁנְּהַנֶּה וְיָבִיא בְּדַמֵּיו⁴⁶ חֲטָאתוֹ⁴⁷, וְיָבִיא קָרְבַן אֲשֶׁם עַל מְעִילְתוֹ. וְכֵן אִם נְהַנֶּה מִדַּמֵּי אֲשֶׁם עַד שְׁלֹא קָרַב אֲשָׁמוֹ - יוֹסִיף הַמֵּשׁ וְיָבִיא בְּדַמֵּיו אֲשָׁמוֹ, וְיָבִיא אֲשֶׁם אַחַר לְמַעֲלָתוֹ. שֶׁקָרְבָנוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִחְזְרוּ הַקֹּדֶשׁ⁷⁹ עַד שִׁיקְצֻצוּ, וְכִינּוֹן שִׁיקְצֻצוּ אֵינָן צְרִיכִין פְּדִיּוֹן⁸⁰, אֲלֵא נִהְיִין בְּהֵן מִיד. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְדָּן הַמְקַדֵּשׁ; אָבֵל אִם פְּדָאן אַחַר - הָרִי אֵלּוּ יוֹצְאִין לְחֵלּוּן⁸¹ אִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִקְצֻצוּ, וְיִהְיִי מִתְרִין אִף לְמַקְדֵּישׁ.

(78) משנה וגמרא, שם כח, א. וכה, ב. (79) כרב פדא שם. רבינו סובר שבזה מודה עולה לבר פדא (ראה הערה הבאה). (80) שהרי לא הקדיש אותן אלא עד שיקצצו, ולפיכך יצאו לחולין אחרי הקציצה, כעולא שם נגד דעת בר פדא. (81) שהרי הנטיעות הן רכושן של הפודה, והוא לא הקדיש אותן. מימרא של רבי יוחנן, שם ל, א.

~ שבת קודש ג' תשרי ~

פְּרָק חֲמִישִׁי

1) יבאר המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח או איפכא, ודין קדשי בדק הבית וקדשי מזבח אם מצטרפים למעילה.

א. אֶחָד הַמְקַדֵּישׁ לְבִדֵּק הַבַּיִת דְּבַר הָרְאוּי לְחִזּוּק הַבֵּדֵק, כְּגוֹן אֶבֶן אוֹ קוֹרֵה, אוֹ הַמְקַדֵּישׁ לְבִדֵּק הַבַּיִת דְּבַר הָרְאוּי לְמִזְבֵּחַ, כְּגוֹן כְּבָשִׂים וְתוֹרִים, אוֹ הַמְקַדֵּישׁ לְמִזְבֵּחַ דְּבַר הָרְאוּי לְבִדֵּק הַבַּיִת, כְּגוֹן אֶבֶן וְקוֹרֵה, אוֹ הַמְקַדֵּישׁ לְזֶה וְלָזֶה דְּבָרִים שְׂאִינָן רְאוּיִין לֹא לְזֶה וְלֹא לָזֶה,² כְּגוֹן הַמְקַדֵּישׁ פְּרָגוּלִין וְחֲמִין וְצִיר אוֹ קַרְקַע, אֲפֹלוּ הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁפָּה מְלֵאָה זָבֵל אוֹ עֶפֶר אוֹ אֶפֶר - מוֹעֲלִין בְּכֶלֶן מִשְׁעָה שֶׁהִקְדָּשׁוּ עַד שִׁיפְדוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִים לְהַפְדוּת.³

2) אלא למוכרם ולקנות בדמיהם דברים הראויים. 3) להוציא בעלי חיים תמימים הראויים למזבח, שאין להם פדיון.

ב. כָּל קֹדֶשׁי בִּדֵּק הַבַּיִת עִם דְּבָרִים שְׂמוֹעֲלִין בְּהֵן מִקְדָּשֵׁי מִזְבֵּחַ - מִצְטְרְפִין זֶה עִם זֶה לְמַעֲלָה, וְאִם נִהְיֶה בְּשׂוּה פְּרוּטָה מְפֹלֵם - מַעַל.

ג. אָבֵל וְהֶאֱכִיל אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ נִהְיֶה וְיִמְהַנֶּה חֲבֵרוֹ, אֲכִילתוֹ וְהִנִּית חֲבֵרוֹ אוֹ אֲכִילת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיתוֹ - כָּלֵן מִצְטְרְפִין לְמַעֲלָה, וְאִם נַעֲשֶׂה מִן הַפֶּל הִנְיָה בְּפְרוּטָה - מַעַל.

ד. הַמַּעֲלָה מִצְטְרַפֶּת לְזִמְן מְרַבָּה.⁴ פִּיצֵד? נִהְיֶה הַיּוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ וְנִהְיֶה לְאַחַר כְּמַה שְׁנַיִם בְּהַעֲלֵם אֶחָד⁵ - הָרִי אֵלּוּ מִצְטְרְפִין לְפְרוּטָה וְמַעַל.

4) באיסורים אין שתי אכילות מצטרפות אלא אם אכל כזית שלם בכדי אכילת פרס (שלוש ביצים), אבל במעילה למדו שם (יח:) מהכתוב שמצטרפות אפילו לזמן מרובה. 5) שלא נודעה לו הנאה ראשונה לפני שנהנה שנית, אבל נודע לו בינתיים אין ההנאות מצטרפות.

אלא חורא גנב" (לא העכבר הגנב, אלא החור שהוא נמלט שם). (60) ואין אנו אומרים שהדינר החמישי מתנה היא למוכר (רש"י שם). (61) לנדבת ציבור.

ט. יֵשׁ מַעֲלָה בְּנִדְרִים⁶². פִּיצֵד? הָאוּמֵר: כְּפָר זוֹ עָלִי קֶרְבָּן אוֹ הַקֹּדֶשׁ⁶³, וְאֲכָלָה - מַעַל⁶⁴, אִף עַל פִּי שְׁהִיא מִתְרַת לְאַחֲרִים. לְפִיכָף⁶⁵ אֵינן לָהּ פְּדִיּוֹן, שְׁהִיא אֵינָה קֹדֶשׁ אֲלֵא לְזֶה בְּלִבָּד. אָמַר: כְּפָר זוֹ קֹדֶשׁ⁶⁶ אוֹ קֶרְבָּן, וְאֲכָלָה, בֵּין הוּא בֵּין אַחַר - מַעַל. לְפִיכָף⁶⁷ יֵשׁ לָהּ פְּדִיּוֹן⁶⁸. הֵיתָה לְפָנָיו⁶⁹ כְּפָר שֶׁל הַפְּקָר⁷⁰ וְאָמַר: כְּפָר זוֹ הַקֹּדֶשׁ, נִטְלָה עַל מִנְתָּ לְאַכְלָה - מַעַל לְפִי כָלָה; עַל מִנְתָּ לְהוֹרִישָׁה - מַעַל לְפִי טוֹבַת הַנִּיּוּה⁷¹ שְׁפָה.

(62) נדרים לה, א. מחלוקת רבי מאיר ורבנן, ופסק כרבי מאיר מפני שרב נחמן שם סובר כן. ועוד, שבשבועות כב, ב - אמרו שיש להפוך את השיטות, היינו חכמים אומרים מעל, ורבי מאיר אומר לא מעל (ר"ן נדרים, שם). (63) פירוש, שאמר "עלי" הקדש. (64) ומשלם להקדש קון וחומש (נדרים, שם). (65) מפני שהיא מותרת לאחרים, ואינה ממון של הקדש. (66) והוא הדין אם אמר: ככר זו הקדש. (67) מפני שהיא אסורה לכל אדם ונעשית רכושו של הקדש. (68) ככל קדשי בדק הבית. (69) מימרא של רבא, שם לד, ב. (70) מדובר כשהכיכר מונחת בתוך ארבע אמותיו של המקדיש, וארבע אמות של אדם קונות לו (בבא-מציעא י:), ולפיכך יכול לזכות בה להקדש, כדין המגביה מציאה לחבירו (בשביל חבירו) - קנה חבירו. (71) שמין ערך ההנאה שבנו מוכן לתת לו, כדי שיריש לו את הכיכר, ואת הסכום הזה וחומש, ישלם להקדש.

י. הָאוּמֵר לְחֲבֵרוֹ⁷²: כְּפָרֵי עָלֶיךָ הַקֹּדֶשׁ, וְחִזְר וְנִתְנָה לוֹ - הַמְקַבֵּל מִתְנָה זוֹ מַעַל⁷³ לְכִשְׁיֹצִיא⁷⁴, שְׁהִרִי הַנוֹתֵן אֵינָה אֲסוּרָה עָלָיו⁷⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מִשְׁאָר הַקּוֹנְמוֹת⁷⁶ יֵשׁ בְּהֵן מַעֲלָה לְנֶאֱסָר בְּהֵן. וְכָל דְּבָרִים הַנֶּאֱסָרִין עָלָיו מִנְדָּר בְּזֶה מִצְטְרְפִין, וְאִם נִהְיֶה מְפֹלֵם⁷⁷ בְּשׂוּה פְּרוּטָה - מַעַל.

(72) שם, בעיא שנפשטה. (73) ואין אנו אומרים, שמכיון שהכיכר יצאה מרשות הנותן פקע איסורה, מפני שאינה כיכרו. (74) כשהינה בה. (75) לו היתה אסורה גם עליו, היה הוא מועל בה. (76) פירוש, אם לא אמר "הקדש" או "קרבן" אלא "קונם" ושאר הכינויים שנמנו במשנה שם י, א. (77) בכל אחד לא היה שוה פרוטה, אבל בכל הדברים יחד היה שוה פרוטה.

יא. הָאוּמֵר⁷⁸: הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוּ קֶרְבָּן אִם אֵינָן נִקְצֻצוֹת הַיּוֹם, וְטְלִית זֶה קֶרְבָּן אִם לֹא תִשְׂרַף הַיּוֹם, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא נִקְצֻצוּ וְלֹא נִשְׂרַפָּה הַטְּלִית - הָרִי הֵם הַקֹּדֶשׁ, וְיִפְדוּ כְּשִׁאָר הַקֹּדֶשׁוֹת וְאַחַר כֵּף יִהְיֶה בְּהֵן. אָבֵל אִם אָמַר: הָרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוּ קֶרְבָּן עַד שִׁיקְצֻצוּ - אֵינּוּ יְכוּל לְפַדוֹתָן; שִׁבְכָל עַת שִׁיפְדוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונתמלא יונים וכדומה) את דברי רבי מאיר (שאינן מועלים) חוץ מן השדה והאילן שדרכם להתמלאות. ובתוספות מעילה שם דיבור המתחיל אבל, הסבירו את ההבדל, שהמים והיונים באו מן ההפקר ולא זכה בהם הקדש, שאין קניין חצר להקדש, אבל שדה ואילן המתמלאים מגוף ההקדש הם ממון הקדש. (14) כלומר, זבל ופרש מבהמות הקדש. (15) בזבל ופרש זה. (16) לשיירי לשכה (כסף משנה). השקלים שנגבו כל שנה (מחצית השקל לגולגולת) הוכנסו לאחת מלשכות המקדש וממלאים שלוש קופות גדולות ומכסף שבקופות קונים קרבנות שהם חובת ציבור, כגון שני תמידים בכל יום ומוספים בשבת ומועדים, ומה שנשאר בלשכה אחר מילוי הקופות נקרא "שיירי לשכה". (17) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במעיין הנובע בשדה הקדש עצמו, אבל רש"י מפרש שהמעיין נובע בשדה חולין והמים באו לשדה של הקדש. (18) מפני שאינה ראוייה לשום דבר. (19) במשנה שם שנינו: שרשי אילן של הדיוט הבאים בשל הקדש ושל הקדש שבאים בשל הדיוט לא נהנים ולא מועלים ובגמרא בבא בתרא כו: הסבירו, שהשרשים שאינם מרוחקים שש עשרה אמה מן האילן, דינם כאילן מפני שהוא יונק דרך אותם השרשים אבל המרוחקים יותר פסק הקשר שבינם ובין האילן ולפיכך הם שייכים לקרקע. עיין שם. ומכאן המקור להלכה זו. (20) של הקדש. (21) של הדיוט.

ז. קן שבראש האילן של הקדש, שפנה אותו העוף מעצמו²² ועשבים וכיוצא בהן - כל הקן עם הביצים²³ שבו עם האפרוחים הצריכים לאמן אין נהנין בהן, והנהנה - לא מעל²⁴.

22) שהביאם ממקום אחר. (23) מפני שהביצים צריכים לאילן דינו כאילן וכן גם אפרוחים הצריכים לאמן. אבל האפרוחים שאינם צריכים לה, שיועדים לפרוח ולמצוא מזונותיהם - מותרים. (24) מפני שגם בקן עצמו אין מעילה, והרי כל האיסור ליהנות בהם הוא מפני שהם זקוקים לקן.

ח. המקדש²⁵ את היער - מועלין בכלו, בין באילנות בין בכל קן שבראש האילנות או שביניהן.

25) משנה שם: "המקדש את החורש מועלים בכולו". ומפרש רבינו שגם הקינים בכלל והטעם, מפני שבעל היער זכה בהם בקניין חצר וכשהקדיש את היער כל מה שבתוכו הקדיש.

ט. גזברים ששפוי²⁶ עצי הקדש²⁷ וקצצו אותן - מועלין באותן העצים הקטנים שחתכו מעת שקצצו²⁸; אבל אין מועלין לא בשפוי²⁹ ולא בנסרת³⁰ ולא בנבכה של עצים, והוא הגוף הקשה העגל שבתוף העץ³¹ הדומה ליפלת, שלא יצלח למלאכה.

26) החליקו במעצר. (27) שקנאו אותם ביער של חולין. (28) אחרי שקצצום והעבירוהם לרשות הקדש חתכו מהם

ה. אין מעילה אלא בתלוש⁶ מן הקרקע, אבל הנהנה בקרקע עצמה או במחבר לה - לא מעל, אפלו פגם. כיצד? החורש שדה הקדש או הזרע בה - פטור. נטל מאבקה⁷ ונהנה בה ופגמה⁸ - מעל. הדש בשדה הקדש - מעל; שהאבק שלה מועיל לשדה, והרי נהנה באבק ופגם השדה. וכן אם חרש שדה הקדש כדי להעלות אבק לעשב שגמזן בה, ונטל העשב - מעל⁹. הדר במקצת הקדש או בצל אילן או שובך של הקדש, אף על פי שנהנה - לא מעל¹⁰. וכן המקדיש בית פנוי, הדר בו - לא מעל¹¹. אבל המקדיש עצים ואבנים ובהן בית, הדר שם - מעל, כמו שיתבאר.

6) למדו בגזירה שווה מתרומה, מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש. (7) האבק שנטל נתלש מן השדה. (8) ואם נהנה ולא פגם - לא מעל. (9) שהאבק תלוש הוא. מובן שהמדובר בפגם, כלמעלה בדישה. (10) מפני שנהנה מן המחובר. (11) ואף על פי שרבינו פסק (בהלכות עכו"ם פרק ח הלכה ד) שהמשתחוה לבית בנוי לשם עבודה זרה אסור, חומרא יתירה היא בעבודה זרה (כסף משנה).

ו. גדולי הקדש - מועלין בהן¹². כיצד? הקדיש שדה והוציאה עשבים, אילן ועשה פרות - מועלין בהן. אבל המקדיש את הבור ריקן ואחר כך נתמלא מים, הקדיש אשפה ואחר כך נתמלאת זבל, שובך ונתמלא יונים, הואיל ואינן גדולי הקדש - אין מועלין בהן¹³. וכן הזבל והפרש שפחצר הקדש¹⁴ - לא נהנין ולא מועלין. ומה יעשו בהן¹⁵? ימכרו ויפלו דמיהן ללשכה¹⁶. מעין שהוא יוצא מתוף שדה הקדש¹⁷ - אסור להנות במים שיוצאין ממנו בתוף השדה, והנהנה - לא מעל. יצאו המים חוץ לשדה - מותר להנות בהן. ערבה הגדלה בשדה הקדש - לא נהנין ולא מועלין¹⁸. אילן של הדיוט¹⁹ הסמוך לשדה הקדש ושרשיו יוצאים בתוף השדה²⁰: אם בינו לבין השדה של הקדש עד שש עשרה אמה - הרי אותן השרשין שבתוף השדה אסורין, והנהנה מהן לא מעל; הנה האילן רחוק יתר על שש עשרה - הנהנה בהן מעל. אילן של הקדש הסמוך לשדה הדיוט ושרשיו יוצאין בתוף השדה²¹: אם הנה בתוף שש עשרה אמה - מועלין בהן; הנה רחוק יתר על שש עשרה אמה - אותן השרשין שבתוף שדה הדיוט לא נהנין ולא מועלין.

12) כרבי יוסי במשנה שם יג. נגד דעתו של תנא קמא והטעם, מפני שבתוספתא מעילה פרק א הלכה ט נאמר שהתנא קמא הוא רבי מאיר, וכלל בידינו שהלכה כרבי יוסי נגד רבי מאיר. (13) בתוספתא שם: "אמר רבי יוסי רואה אני ככולן (פירוש, בהקדיש בור ונתמלא מים, ושובך ריק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במגירה חתיכות קטנות, כדי להתאימם לבניין. (29) השבבים הדקים הנופלים כשמחליקים ומיישרים את העצים. (30) פירווי עץ שהמגירה מפילה. (31) במקום שיוצא ענף חדש (רש"י וראב"ד פירושו: עלים הנובלים ונופלים מאליהם).

יג. המקדיש תרנגולת למזבח - מועלין בה ובביצתה. הקדיש חמור למזבח - מועלין בה ובחלבה⁴⁰. הקדיש תורים לבדק הבית⁴¹ - מועלין בהן ובביצתן, כמו שבארנו.

י. המקדיש עבדו - אין מועלין בו³² ולא בשערו, אף על פי שהוא עומד להגזז, מפני שהוא מחבר לו, וכל זמן שהוא מחבר הולך ומשבית.

(32) עבדים דינם כקרקעות.

(40) והטעם, מפני שתרנגולת וחמורה אינן ראויות למזבח וקדשו קדושת דמים, כלומר, למכרן ולקנות בדמיהן דברים הראויים למזבח וגם הביצים והחלב ראויים לכך. (41) אבל אם הקדישם למזבח אין ביצתם ראוייה לכלום ואין מועלים בה.

יא. הזרע פרות הקדש - פודה אותן בשעת זרען³³. ואף על פי שלא פדה - הרי הגדולין חלין³⁴, ואין מועלין בהן, ואין משלמין מהן קרן וחמש³⁵, וחביבין בחלה.

יד. פתנות פהנה שבלו⁴² - מועלין בהן כשאר קדשים. והחדשים, הואיל ונתנו להנות בהן⁴³ - אין מועלין בהן.

(33) פירוש, בשעה שהוא זורע את הפירות צריך לפדות אותם, אבל אחרי שזרעם וצמחו אי אפשר לפדותם מפני שהם חולין. (34) ואין זה דומה לפירות שגדלו באילן של הקדש, שאמרנו למעלה בהלכה ו שמועלים בהם, כי האילן קיים כמו שהיה והפירות הם תוספת על האילן, אבל פירות שזרעו בקרקע נשתנו ומה שצמח הוא דבר חדש לגמרי. ולא נתבררה דעתו של רבינו בפירות שאין זרעם כלה, אם דינם כפירות האילן או כזרעים. (35) פירוש, אם מעל בהקדש אחר אינו רשאי לשלם את הקרן והחומש מגידולים אלה. בתוספתא תרומות פרק ח הלכה א שנינו שמותר לשלם לפי חשבון כלומר, אם זרע סאה הקדש וגדלו סאתיים ורוצה לשלם מזה את מעילתו, חייב הוא לתת שתי קרנות ושני חומשים, כדי שיהיו בתשלומים אלה קרן וחומש נוסף על דמי ההקדש. ורבינו סתם ואמר: "ואין משלמים" ולא בירר את דבריו.

(42) ואינן ראויות ללבשן בשעת העבודה. (43) שאי אפשר להם לכהנים לפשוט את בגדי הכהונה כהרף עין עם גמר עבודתם ונהנים מהם ולפיכך מתנים עליהם, בשעה שמקדישים אותם, שלא ימעלו כשיהנו בהם.

טו. קדשי עובדי פוככים⁴⁴: אם לבדק הבית הקדישו - מועלין בהן; ואם קדשי מזבח הן - אין בהן מעילה מן התורה, שנאמר בקרבנות: דבר אל בני ישראל, אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים.

יב. שמרים³⁶ של הקדש שנתן עליהם מים: ראשון ושני ושלישי³⁷ - אסור להנות בו, והנהנה לא מעל³⁸; רביעי - מותר. במה דברים אמורים? בקדשי בדק הבית; אבל קדשי מזבח, אף מרביעי ואילף - לעולם אסור³⁹.

(44) שהגוי הקדישם לגבוה.

טז. קול⁴⁵ ומראה⁴⁶ וריח⁴⁷ של הקדש - לא נהנין ולא מועלין. במה דברים אמורים? כשהריח בקטרת אחר שעלתה התימרת⁴⁸; אבל אם הריח בקטרת כשתעלה התימרתה - מעל⁴⁹.

(45) אם נהנה מקול כלי הנגינה שבמקדש. (46) אם נהנה מיופי בניין המקדש או כלי השרת. (47) ריח הקטורת. (48) עשן הקטורת, מפני שעמוד הקטורת עולה בקו ישר כעץ התמר נקרא "תימורת", ולאחר שעלה העשן כבר נגמרה מצוותו וכלל בידינו: אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלים בו. (49) שהרי טרם נגמרה מצוות ההקטרה. ובקול ומראה אין מועלים לעולם מפני שאין בהם ממש.

(36) שמרי יין ונותנים עליהם מים ואחרי כמה ימים המים תוססים ומקבלים טעם יין קלוש. ומשקה זה נקרא "תמד" בלשון התלמוד. (37) אחרי שהסירו את התמד נותנים על



שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ו אלול ~

מצות עשה ע.

המצוה המְשַׁלְמָה שְׁבַעִים — הוא הצווי שְׁנַצְטוּיְנוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן מְסִים אִם יֵאָרַע לָנוּ סֶפֶק בְּאַחַת מֵאוֹתָן הַעֲבֵרוֹת הַגְּדוּלוֹת שְׁחִיבִים עַל זְדוּנָן כֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה — וְקֶרֶבֶן זֶה נִקְרָא 'אֲשֶׁם תְּלוּי' וְאִפֵּן הִסְפַּק הִזָּה אֲשֶׁר אִם יֵאָרַע חֲבִיבִים עָלָיו אֲשֶׁם תְּלוּי, הוּא: כְּגוֹן שֵׁשׁ לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת חֶלֶב, אַחַת מִהֶן חֶלֶב הַכְּלִיֹּת (שֶׁהוּא אֶסוֹר) וְהַאֲחֵרָת חֶלֶב הַלֵּב (שֶׁהוּא מוֹתֵר), וְאֵכֶל אַחַת מִהֶן וְאֵכֶל אַחַר אֶת־הַשְּׁנֵיָה אוֹ שְׁאֲבָדָה, וְנִסְתַּפַּק וְנִתְעוֹרֵר אֲצִלוֹ חֶשֶׁשׁ אִם הִחֲתִיכָה שְׁאֵכֶל הַיְזָה הַמְּתֵרָת אוֹ הָאֶסוּרָה — זֶהוּ שְׁמַקְרִיב קֶרֶבֶן עַל הִסְפַּק הַמְּתַעוֹרֵר הַזֶּה כְּדִי לְהַתְּכַפֵּר בּוֹ, וְזֶה נִקְרָא 'אֲשֶׁם תְּלוּי' (שְׁדִינּוּ עֲדִין תְּלוּי וְעוֹמֵד עַד שֶׁהִסְפַּק יִתְבַּרֵּר). אִם נִתְבַּרֵּר אַחֲרֵי־כֵן, שְׁמַה־שְׁאֵכֶל הוּא חֶלֶב הַכְּלִיֹּת — הֵרִי נִתְאַמַּת שׁוֹ שְׁגָגָה וְיִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְהַכְּתוּב הָאָמּוֹר בְּקֶרֶבֶן זֶה הוּא אָמְרוּ בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא: "וְאִם־נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא־יָדַע וְאֲשֶׁם וְנִשָּׂא עוֹנוֹ וְהִבִּיא אֵיל תְּמִים מִן־הַצֹּאֵן בְּעֶרְפֹךָ לְאֲשֶׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכֹפֵר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע" (ויקרא ה, יז-יח) — כְּלוֹמֵר: עַל מַה שֶּׁלֹּא יָדַע אִם שָׁגָג אוֹ לֹא שָׁגָג. וְעַנְיָן זֶה קוֹרְאִים לוֹ חֲכָמִים 'לֹא הוֹדַע', וְכִבֵּר נִתְבַּאֲרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת כֶּרֶתוֹת (יז).

~ יום שלישי כ"ח אלול ~

מצות עשה עא.

המצוה הַע"א — הצווי שְׁנַצְטוּיְנוּ שְׁמִי שֶׁעֶבֶר עֲבֵרוֹת מְסִימוֹת יִקְרִיב קֶרֶבֶן אֲשֶׁם וְיִתְכַפֵּר לוֹ — וְזֶהוּ אֲשֶׁם וְדָאִי. הַעֲבֵרוֹת שְׁחִיבִים עָלֵיהֶן קֶרֶבֶן זֶה הֵן: מַעֲלֵלָה וְגִזְלָה וְכִיָּאֵת שְׁפָחָה חֲרוּפָה (חֲצִיָּה שְׂפַחָה וְחֲצִיָּה בֵּת חוֹרֵין. כְּגוֹן שֶׁאֶחָד הַשׁוֹתֵפִים בַּה שְׁחַרְרָה) וְשִׁקָּר בְּשִׁבוּעַת פְּקֻדוֹן (הַשׁוֹמֵר עַל פְּקֻדוֹן חֲבִירוֹ וְנִשְׁבַּע לְשִׁקֵּר עַל אַחַת הַטַּעֲנוֹת הַפּוֹטְרוֹת אוֹתוֹ לְהַחֲזִיר הַפְּקֻדוֹן): כָּל־הַמוֹעֵל בְּשָׁגָגָה, וְהוּא שְׁיִהְיֶה בְּשׁוּה פְּרוּטָה מִן־הַהֶקְדָּשׁ — בֵּין הַקֹּדֶשׁ בְּדֶק הַבַּיִת וּבֵין הַקֹּדֶשׁ מִזְבֵּחַ — אוֹ הַגִּזְלוֹ חֲבֵרוֹ שׁוּה פְּרוּטָה וְלִמְעֵלָה וְנִשְׁבַּע; אוֹ הִבָּא עַל שְׁפָחָה חֲרוּפָה אוֹ הַכּוֹפֵר בְּפְקֻדוֹן וְנִשְׁבַּע — (וְכֹל אֵלוֹ) בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד — הֵרִי זֶה חֲבִיב לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן עַל חֲטָאתוֹ, וְאִינוּ קֶרֶבֶן חֲטָאת אֵלָּא קֶרֶבֶן אֲשֶׁם; וְקֶרֶבֶן זֶה נִקְרָא 'אֲשֶׁם וְדָאִי' (כִּי וְדָאִי שֶׁגָּ). אָמֵר יִתְעַלֵּה בְּמַעֲלֵלָה: "וְחִטָּאָה בְּשָׁגָגָה מִקְדָּשֵׁי ה' וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תְּמִים" (ויקרא ה, טו); וְאָמֵר: "וְכַחֵשׁ בְּעַמִּיתוֹ בְּפְקֻדוֹן וְגו' וְנִשְׁבַּע עַל־שִׁקָּר וְגו' וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַה' אֵיל תְּמִים" (שם, כֹּא־כֹה). וְאָמֵר: "וְאִישׁ כִּי־יִשָּׁבֵב אֶת־אִשָּׁה שְׁכֵבֶת־זָרָע וְהִיא שְׁפָחָה נִחְרַפֶּת לְאִישׁ וְגו' וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַה' וְגו'" (שם יט, כֹּא־כֹה). וְכִבֵּר נִתְבַּאֲרוּ דִינֵי מִצְוֹת אֵלוֹ בְּמִסְכַּת כֶּרֶתוֹת (ט).

~ יום רביעי כ"ט אלול ~

מצות עשה עב.

המצוה הַע"ב — הצווי שְׁנַצְטוּיְנוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיוֹרֵד עַל עֲבֵרוֹת מְסִימוֹת. הַעֲבֵרוֹת שְׁחִיבִים עָלֵיהֶן קֶרֶבֶן זֶה הֵן: טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְטְמֵאָת קֹדְשֵׁי וְשִׁבוּעַת בְּטוּי וְשִׁבוּעַת הַעֲדוּת. מִי שֶׁנִּשְׁטָמָא בְּאָב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאָוֹת, כְּמוֹ שְׁקִבְעֵנוּ בְּהַקְדַּמַּת סֵדֵר טְהוֹרוֹת, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּשָׁגָגָה — זֹהִי טְמֵאָת מִקְדָּשׁ; אוֹ שְׁאֵכֶל בְּשִׁר קֹדֶשׁ בְּשָׁגָגָה — זֹהִי טְמֵאָת קֹדְשֵׁי; אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת בְּטוּי (נִשְׁבַּע לַעֲשׂוֹת אוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת דָּבָר מַה, וְלֹא קִיָּים) וְלֹא קִיָּמָה

~ יום שני כ"ז אלול ~

מצות עשה ע.

המצוה המְשַׁלְמָה שְׁבַעִים — הוא הצווי שְׁנַצְטוּיְנוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן מְסִים אִם יֵאָרַע לָנוּ סֶפֶק בְּאַחַת מֵאוֹתָן הַעֲבֵרוֹת הַגְּדוּלוֹת שְׁחִיבִים עַל זְדוּנָן כֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה — וְקֶרֶבֶן זֶה נִקְרָא 'אֲשֶׁם תְּלוּי' וְאִפֵּן הִסְפַּק הִזָּה אֲשֶׁר אִם יֵאָרַע חֲבִיבִים עָלָיו אֲשֶׁם תְּלוּי, הוּא: כְּגוֹן שֵׁשׁ לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת חֶלֶב, אַחַת מִהֶן חֶלֶב הַכְּלִיֹּת (שֶׁהוּא אֶסוֹר) וְהַאֲחֵרָת חֶלֶב הַלֵּב (שֶׁהוּא מוֹתֵר), וְאֵכֶל אַחַת מִהֶן וְאֵכֶל אַחַר אֶת־הַשְּׁנֵיָה אוֹ שְׁאֲבָדָה, וְנִסְתַּפַּק וְנִתְעוֹרֵר אֲצִלוֹ חֶשֶׁשׁ אִם הִחֲתִיכָה שְׁאֵכֶל הַיְזָה הַמְּתֵרָת אוֹ הָאֶסוּרָה — זֶהוּ שְׁמַקְרִיב קֶרֶבֶן עַל הִסְפַּק הַמְּתַעוֹרֵר הַזֶּה כְּדִי לְהַתְּכַפֵּר בּוֹ, וְזֶה נִקְרָא 'אֲשֶׁם תְּלוּי' (שְׁדִינּוּ עֲדִין תְּלוּי וְעוֹמֵד עַד שֶׁהִסְפַּק יִתְבַּרֵּר). אִם נִתְבַּרֵּר אַחֲרֵי־כֵן, שְׁמַה־שְׁאֵכֶל הוּא חֶלֶב הַכְּלִיֹּת — הֵרִי נִתְאַמַּת שׁוֹ שְׁגָגָה וְיִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְהַכְּתוּב הָאָמּוֹר בְּקֶרֶבֶן

מתוך מהדורת חזק

וְהִרְאָה הַבְּרוּרָה לְזֶה אִמְרָם בְּכִרְתוֹת (ח): "אֲרַבְּעָה מַחֲסְרֵי פִפְרָה (שִׁקְרָבָן "חטאת" שלהם) וכל הביטויים של "חטאת" ו"כפרה" המופיעים בהקשר לזב וזבה אינם במובנם המצוי אלא במובנם המעשי של "חסרון" ו"השלמה" מעכבן מלאכול בקדשים), וְאֵלוֹ הֵם: הַזָּב וְהַזָּכָה וְהַיּוֹלֶדֶת וְהַמְצָרְעַת. הַנֶּדֶף רוֹאָה, אִיךָ מוֹנִים זָב וְזָכָה כְּשֵׁנִים וּמוֹנִים מְצָרְעַת כְּאֶחָד — בֵּין שֶׁהוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה — לְפִי שְׂוִיבוֹת הָאִישׁ אֵינָה פְּזִיבוֹת הָאִשָּׁה. וְהַפְּסוּק הַנֶּאֱמָר עַל קְרִבָּה: "וְאִם-טָהְרָה מְזוֹכָה וְגו'" וְכִיּוֹם הַשְּׂמִינִי תִקַּח-לָהּ שְׂתֵי תְרִים וְגו'" (שם טו, כח-כט).

הַמְצָרָה הַע"ו — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ שְׁכַל-יּוֹלֶדֶת תִּקְרִיב קְרִבָּן, וְהוּא: כִּבְשֵׁ בֶן-שָׁנָתוֹ לְעוֹלָה וּבֶן-יּוֹנָה אוֹ תֹרֶה לְחֻטָּאת. וְאִם הִיא עֲגִיבָה, מִקְרִיבָה שְׂתֵי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד עֲלֶיהָ וְאֶחָד חֻטָּאת. וְגַם הִיא מִמַּחֲסְרֵי פִפְרָה עַד שְׂתִּיקָרִיב, כְּמוֹ שֶׁאֵמַר יְתַעֲלֶה: "וּבְמִלְאֵת יְמֵי טָהֳרָה לְבֹן אוֹ לְבַת תִּבְיָא כִּבְשֵׁ בֶן-שָׁנָתוֹ וְגו'" (שם יב, ו).

בְּשִׁנְיָהּ; אוֹ נִשְׁבַּע שְׂבוּעַת הַעֲדוֹת (נשבע כאילו אינו יודע עדות לחברו) לְשִׁקְרָה — בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמִזִּיד — הִרְיָה זֶה מִקְרִיב עַל אֶחָד הַמְּצָרִים הָאֵלֶּה שֶׁיִּצְטָרֵף קְרִבָּן הַנֶּקְרָא: "קְרִבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד". וְהוּא אֶמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְנִפְשָׁה כִּי-תִחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְגו'" אוֹ נִפְשָׁה אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכַל-דְּבַר טָמֵא וְגו'" וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְגו'" וְהוּא יִדַע וְאָשֵׁם אוֹ נִפְשָׁה כִּי-יִשָּׂא שֵׁם וְגו'" וְהִיא אֶת-אֲשָׁמוֹ וְגו'" וְאִם-לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ וְגו'" וְאִם-לֹא תִשָּׂיג יָדוֹ וְגו'" (ויקרא ה, א-יא). וְלִכְּנֵן נִקְרָא 'עוֹלָה וְיֹרֵד' — לְפִי שֶׁאֵינּוּ קְבוּעַ בְּמִין, אֲלֵא פַעַם יוֹבֵא מִמִּין זֶה וְפַעַם מִמִּין אַחֵר, כִּפִּי אֲשֶׁר תִּשָּׂיג יָד הַחֻטָּא הַחֲזִיב בְּקְרִבָּן. וְכִבְרַתְּנָארוֹ גַם דִּינֵי מְצָרָה זוֹ בְּמַסְכַּת פְּרִתוֹת (י) וּבְמַסְכַּת שְׂבוּעוֹת (ז).

~ יום חמישי א' תשרי ~

מצות עשה סה. עה. עו.

הַמְצָרָה הַס"ח — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ שֶׁמִּקְרִיב בֵּית דִּין קְרִבָּן, אִם שָׁגַג וְהוֹרוּ שְׁלֵא פְהֻלְכָה, וְזֵהוּ אֶמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְאִם כָּל-עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגוּ וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיָנִי הַקֶּהֱל" (ויקרא ד, יג). וְכִבְרַתְּנָארוֹ דִּינֵי מְצָרָה זוֹ וְהַתְנָאִים שֶׁבָּהּ בְּשִׁלְמוֹת בְּמַסְכַּת הוֹרְיוֹת וּבְכַמְהָ מְקוֹמוֹת מִמַּסְכַּת זְבָחִים.

הַמְצָרָה הַע"ה — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ שְׁכַל-אִשָּׁה זָכָה, אִם נִתְרַפְּאָה מִן-הַזִּיבוֹת, מִקְרִיב קְרִבָּן, וְקְרִבָּן זֶה הוּא: "שְׂתֵי תְרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה" — וְזֵהוּ קְרִבָּן זָכָה, וְהִיא מִמַּחֲסְרֵי פִפְרָה עַד שְׂתִּיקָרִיב. וְאִשָּׁה עֲלֵי מַקְשָׁה וְיֵאמַר: בֵּינוֹן שֶׁקְרִבָּן הַזָּב קְרִבָּן הַזָּכָה, וְהִרְיָ אִתָּהּ מוֹנָה (במנין המצוות) אֶת-מִין הַקְּרִבָּן — יְהִיָה הַחֲזִיב בּוֹ מִי שֶׁיְהִיָה — כְּמוֹ שֶׁשְׂעִיטָה בְּקְרִבָּן חֻטָּאת וְקְרִבָּן אֲשֶׁם וְדֵאִי וְקְרִבָּן אֲשֶׁם תְּלוֹי וְקְרִבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד, שְׂמַנִּית כָּל-אֶחָד מְצָרָה בְּפִנֵי עֲצָמָה, וְלֹא חֲשִׁשְׁתָּ רַבּוּי הַחֻטָּאִים (למנות כל חטא בפני עצמו, מפני) שְׁעַל כָּל-אֶחָד מֵהֶם חֲזִיבִים אוֹתוֹ, הַקְּרִבָּן — כִּדְּ גַם בָּאֵן אֵל תְּחֹשׁ לְמַסְפַּר הָאֲנָשִׁים, שְׁכַל-אֶחָד מֵהֶם נִתְחַיֵּב קְרִבָּן הַעוֹף? ! יִדַע (המקשה) שֶׁקְרִבָּן זָב וְזָכָה אֵינּוּ בָּא עַל חֻטָּאִים, אֲלֵא הוּא קְרִבָּן חוֹבָה בְּמַצֵּב מַסְכָּם. אֵלוֹ הִיָה מַצֵּב הַזּוֹב בְּאִישׁ וּבְאִשָּׁה דְּבַר אֶחָד — כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּשֵׁם, שֶׁהֵשֵׁם שָׁל זֶה "זָב" וְשָׁל זֶה "זָכָה" — כִּי אִזְּ הִיָה צְרִיף לְמִנּוֹתָם אֶחָד; אֲכַל אִין הַדְּבַר כֵּן, כִּי הִגְרַת שְׂכִכַת זָרַע מִן-הָאִישׁ הִיא שְׂחִיב עֲלֶיהָ קְרִבָּן, אִף אִם נִגְרַ כְּעִין שְׂכִכַת זָרַע מִן-הָאִשָּׁה אֵינָה זָכָה, אֲלֵא זוֹב הַדָּם מִן-הָאִשָּׁה הוּא שְׂחִיב עֲלֵיו קְרִבָּן; וְאִם זָב הַדָּם מִן-הָאִישׁ אֵינּוּ חֲזִיב עֲלֵיו קְרִבָּן. וּמִלַּת 'זִיבוֹת' אִין עֲגִיבָה אֲלֵא הַנּוֹזֵלָה, וְאִין כָּל-הַנּוֹזֵלִים אוֹתוֹ הַדְּבַר עֲצָמוֹ. וּבְפִרוּשׁ אֶמְרוּ (נדה לב): "הָאִישׁ מִטָּמֵא בְּלִבָּן וְהָאִשָּׁה בְּאֵדָם", וְאִין דִּין זָב וְזָכָה פְּדִין מְצָרְעַת וּמְצָרְעַת.

~ יום שישי ב' תשרי ~

מצות עשה עד. עז.

הַמְצָרָה הַע"ד — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ שְׁכַל-אִישׁ זָב אִם נִרְפָּא מִזִּיבוֹתוֹ יִקְרִיב קְרִבָּן, וְקְרִבָּן זֶה הוּא: "שְׂתֵי תְרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד חֻטָּאת וְאֶחָד עֲלֶיהָ" — וְזֵהוּ קְרִבָּן הַזָּב, וְהוּא מִמַּחֲסְרֵי פִפְרָה עַד שֶׁיִּקְרִיבָנוּ (אף שטבל והעריב היום). וְהוּא אֶמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְכִי-יִטְהַר הַזָּב מְזוֹבוֹ וְגו'" וְכִיּוֹם הַשְּׂמִינִי יִקַּח-לּוֹ שְׂתֵי תְרִים וְגו'" (ויקרא טו, יג-טו).

הַמְצָרָה הַע"ז — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ שְׁכַל-מְצָרַע (שנראתה לבנונית בעורו) יִקְרִיב קְרִבָּן אִם נִרְפָּא מִנְגִיעוֹ, וְהֵן שְׁלֵשׁ בְּהֵמוֹת: עוֹלָה וְחֻטָּאת וְאֲשֶׁם וְלוֹג שְׂמֹן. וְאִם הוּא עֲגִיב — מִקְרִיב כִּבְשֵׁ לְאֲשֶׁם וְשְׂתֵי תְרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחֻטָּאת, וְזֵהוּ הַרְבִּיעִי מִמַּחֲסְרֵי פִפְרָה. וְהוּא אֶמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְכִיּוֹם הַשְּׂמִינִי יִקַּח שְׂנֵי-כִבְשִׁים תְּמִימִים וּכְבִּשָׁה אַחַת" (שם יד, י). וְאִם יֵאמַר אָדָם: מִדּוּעַ אֵינְךָ מוֹנָה קְרִבָּן מִמַּחֲסְרֵי פִפְרָה כִּלְמִסְכָּה אַחַת כִּיּוֹן שֵׁשׁ לְהֵם עֲגִיב אֶחָד הַכּוֹלֵלִם, וְהוּא חֲסוֹר הַפִּפְרָה, וְאִזְּ זֵה הִיָה מִין מִמִּינֵי הַטְּהָרָה מִן-הַטְּמֵאָה וְהִיָה אֹמְרָה: הַמְצָרָה הַפְּלוּגִית — הוּא הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ שְׁלֵא תִשְׁלַם טְהָרַת מְקַצַּת הַטְּמֵאִים, וְהֵם זָב וְזָכָה וְיּוֹלֶדֶת וּמְצָרַע, עַד שֶׁיִּקְרִיבוּ קְרִבָּן, שֶׁהִרְיָ כֵּן אִתָּהּ מוֹנָה טְהָרָה בְּמִקְוֵה (מצות עשה קט) מְצָרָה אַחַת — תִּתְחַיֵּב בָּהּ אֵיזָה טָמֵא שֶׁיְהִיָה, וְאֵינְךָ חוֹשֵׁשׁ לְמִין הַטְּמֵאָה שֶׁנִּשְׂטָמָא בָּהּ — כִּדְּ הִיָה כּוֹל לְמִנּוֹת קְרִבָּן מִמַּחֲסְרֵי פִפְרָה כְּמַצָּרָה אַחַת, וְלֹא תִחֹשׁ לְמִין טְמֵאָתוֹ? ! הַשֵּׁם יוֹדַע וְעַד שֶׁכִּדְּ הִיָה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּהַחֲלֵט, אֵלוֹ הִיָה קְרִבָּן כָּל-אֶחָד מֵאֲרַבְּעַת מַחֲסְרֵי פִפְרָה אֵלוֹ קְרִבָּן אֶחָד שְׂאִין בּוֹ שְׁנוּי, כְּמוֹ טְהָרָה בְּמִים (במקודה) שֶׁהִיא מִין טְהָרָה וְחוֹבָה עַל כָּל-

מתוך מהדורת חזק

כָּשֶׁם שֶׁהַמַּעֲשֵׂה קָדְשִׁי מִזְבַּח וְאֶסוּר לְהַמִּירוֹ — כִּף
כָּל־הַקְּדוּשִׁים שֶׁהִזְהִיר עַל תְּמוּנָתָם בְּאָמְרוֹ: "לֹא יִחְלִיפְנוּ"
אֵינָם אֲלָא קְדוּשֵׁי מִזְבַּח בְּלִבָּד; וְיִמִּי שֶׁהַמִּיר — לֹא־קָה.
וְכִכָּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת תְּמוּרָה.

הַמִּצְוָה הַפ"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוְנוּ שֶׁתְּהֵא הַתְּמוּרָה
(בַּהֲמַת הַחֹלֶיץ שֶׁהַקְּדִישָׁה בַּתְּמוּרָה בַּהֲמַת הַקְּדוּשִׁים. הִרִי אִף
שֶׁלְמַעֲשֵׂה אֵינָה עוֹמֶדֶת בַּמִּקְוֶה זֶה שֶׁל קוֹדֶשׁ, גַּם הִיא —) קְדוֹשׁ,
וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "וְהִזְהִי־הוּא וְתִמְוֶרְתּוּ יִהְיֶה־קְדוֹשׁ"
(שם, ג). וּבְפֶרֶשׁ אָמְרוּ בְּרִישׁ מַסְכַּת תְּמוּרָה (ד),
שֶׁאָמְרוּ תַעֲלֶה: "לֹא יִמְיָנוּ" הוּא מִצְוָה לֹא־תַעֲשֶׂה
שֶׁנִּתְּקַל לַעֲשֶׂה (שְׂקִיּוֹם הַעֲשֶׂה — שֶׁהַתְּמוּרָה קוֹדֶשׁ — מִנְתַּקָּה
וּמִבְּטֻלָּה אֵת הַלֵּאוֹ). אָמְרוּ: הֲלֹא מְמִיר דְּלֵאוֹ שֶׁנִּתְּקַל לַעֲשֶׂה
הוּא? וְשֶׁם נֶאֱמַר גַּם טַעַם לְכַף שֶׁהַמִּיר לֹא־קָה,
אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא לֵאוֹ שֶׁנִּתְּקַל לַעֲשֶׂה: "לֹא אֶתִּי עֲשֶׂה
וְעָקַר תְּרִי לְאוֹיִן". כְּלוּמַר: הֲלֹא עַל הַתְּמוּרָה נִכְפַּל
פְּעַמִּים: "לֹא יִחְלִיפְנוּ" וְ"לֹא יִמִּיר אוֹתוֹ" (שם, י), וְכֹא
עֲשֶׂה אֶחָד — "וְהִזְהִי־הוּא וְתִמְוֶרְתּוּ יִהְיֶה־קְדוֹשׁ". הִנֵּה
נִתְבָּאָר מֵה־שְּׂרָצֵינוּ. וְכִכָּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת
תְּמוּרָה, כְּלוּמַר: אִיךָ תִּתְקַיֵּם וְאִיךָ לֹא תִתְקַיֵּם וּמֵה־דִּינָהּ
וְאִיךָ קָרְבָּה.

טָמֵא; אֲבָל מִכֵּיִן שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ קְרִבְנוּתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁאֲתָה רוּאָה,
צָרִיךְ לְמַנּוּת כָּל־קְרִבָּן לְבִדּוֹ בְּהַכְרַח, כִּי הַדָּבָר שֶׁבּוֹ נִשְׁלַמַּת
שֶׁהָרְתוֹ שֶׁל זֶה אֵינוֹ הַדָּבָר שֶׁבּוֹ נִשְׁלַמַּת שֶׁהָרְתוֹ שֶׁל זֶה.
וְהִרִי זֶה כְּמוֹ מִי נִדָּה (מִי הַזֹּאת שֶׁבָּהֶם הָיוּ מַעֲרִבִים אֶת אִפְרַיִם
הַפְּרָזָה) וְיִמִּי מִקְוָה וְאֶרְבָּעָה מִיָּנִין שֶׁבְּמִצְוָה (בָּהֶם מִשְׁתַּמְשֵׁים
לְטַהֲרָתוֹ: צַפְרִים, עַץ אֵרֶז וְכו') שֶׁהֵן שֶׁלֹּשׁ מִצְוֹת, אֶף־עַל־פִּי
שֶׁכֵּלֶן לְטַהֲרָת טָמְאִים כְּמוֹ שֶׁאָבָאָר (מִצְוֹת עֲשֶׂה קי).
וְאֶרְבַּעַת מִתְּסָרֵי כְּפָרָה אֵלוֹ כִּכָּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵיהֶם וְדִינֵי
קְרִבְנוּתֵיהֶם בְּכָל־לוֹת וּפְרָטוֹת בְּפָרֶק ח' מִנְזִירוֹת וְסוֹף
נִגְעִים וּמַסְכַּת קָנִים וּבְמִקְוֹמוֹת רַבִּים הַמְּפָרְזִים בְּתַלְמוּד,
אֲלָא שָׂרְבָם כְּכֹלָם בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁהַעִירוּנוּ עֲלֵיהֶם.

~ שבת קודש ג' תשרי ~

מצות לא תעשה קו. מצות עשה פז.

הַמִּצְוָה הַק"ו — הַאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְּהַחֲלִיף אֶת
(בַּהֲמַת) הַקְּדוּשִׁים (וּלְתַת בַּהֲמָה אַחֲרַת כַּחֲלִיף) וְזוֹ הִיא
הַתְּמוּרָה, וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "לֹא יִחְלִיפְנוּ וְלֹא־יִמִּיר
אוֹתוֹ" (ויקרא כו, י). וְכִכָּר בָּא לֵאוֹ מִיָּחַד בְּמַעֲשֵׂה בְּלִבָּד.
וְהַטַּעַם לְכַף מַה שֶׁאָמְרוּ בְּסַפְרָא (פֶּרֶשׁת בַּחֻקוֹת), וְהוּא
אָמְרוּ: "מַעֲשֵׂה בְּכָל־לֵה הִזְהִי וְלִמָּה יִצָּא? לְהַקִּישׁ אֵלָיו:

אגרות קודש

ב"ה, ו' תשרי, תשי"ח

ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד סניף ניו הייווען

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מדי' תשרי עם המוסגר בו, בו כותבים ראשי פרקים מפעולותיהם
בשבועות האחרונים, ובודאי אשר מכינים תכנית מפורטת בהנוגע לימי השמחה הבאים עלינו ועל
כל ישראל לטובה, ברכת ד' מינים, התועדות דשמחת בית השואבה שמע"צ ושמח"ת וכו'.

וכיון אשר בשנה זו הם שלשה ימי שמחה תכופות, שני ימים חג ויום הש"ק שלאחריו
אשר בשבת אומרים ישמחו במלכותך שומ"ש (אף שמוכן ענין השבת הוא ענין התענוג כמבואר
בדא"ח בארוכה), יהי רצון אשר תתרבה מספר הפעולות ויתרבה מספר המושפעים שלהם, ומתוך
בריאות הנכונה ושמחה יעלו מעלה מעלה בענין הפצת המעינות חוצה עד שיהפכו את החוצה
לפנים וכבקשת ימים אלו מתחיל מער"ח אלול, בקשו פני את פניך ה' אבקש.

בברכה לבשו"ט ולחתימה וגמח"ט.

נביאים

הושע פרקה ח"ב

ח תקעו שופר בגבועה חצצרה ברמה הריעו בית און אחריו בנימין: ט אפרים לשמה תהיה ביום תוכחה בשבטי ישראל הודעתי נאמנה: י היו שרי יהודה כמסיגי גבול עליהם אשפוך כמים עברתי: יא עשוק אפרים רצון משפט פי הואיל הלך אחריו: יב ואני כעש לאפרים וכרקב לבית יהודה:

רש"י

כשגלו עשרת השבטים לא גלו יהודה ובנימין והיו עשרת השבטים אומרים מפני שהם בני פלטיץ שלו לא הגלה אותן משוא פנים יש בדבר חס ושלום אין משוא פנים אלא עדיין לא נתמלאה סאתם כיון שחטאו גלו אז שמעו עשרת השבטים מאין מענה בפיה ואמרו הא אלהא הא תקיף הא קשוט דאפילו לבני ביתיה לא נסיב אפיין לקיים מה שנא' בשבטי ישראל הודעתי נאמנה: (י) כמסיגי גבול. כאד' המדביק גבול חבירו כך הם מהרו לאחוז בדרכי ישראל חבריה המלכים לפיכך עליהם אשפוך וגומר וכמשמעו היו גוזלים שדות אך קשה בעיני כי היה לו לכתוב מסיגי גבול ולא כמסיגי: (יא) עשוק אפרים. ביד העכו"ם: רצון משפט. מיוסר ביסורים ולמה לו כל זאת כי הואיל ורצה והלך אחרי צוואות חדשות של נביאי הבעל: (יב) וכרקב. תולעת האוכל העץ ושוחקו:

(ח) תקעו שופר. שיזהרו להשמר מן חרב הגייסות שיבאו עליה: הריעו בית און. אחריו הגייס הולך אתה בנימין זאת הריעו בבית און וי"ת תקעו שופר בשורת חרב באה בעון שהמליכו עליהם את שאול שהיה בגבעה ולא שמעו לקול שמואל שהיה מן הרמה ומלכיהם גרמו להם לסור מאחרי כגון ירבעם וחביריו הריעו עליהם און ושבר גדול: אחריו בנימין. על שאחרתם וחזרתם אחור מלעלו לרגל לב"ה שהוא בחלקו של בנימין: אחריו בנימין. על איחורך את בנימין: (ט) לשמה תהיה ביום תוכחה. וכשאבא להתווכח עמהם ישומו ויהיו תוהים ואין מענה בפיהם למה כי בשבטי ישראל הודעתי תורה נאמנה והם עברו עליה: אפרים לשמה וגו'. בשבטי ישראל הודעתי נאמנה ר' אבוהו בשם ר' אחא ב"ר חנינא אמר ביום שיתווכח עמהם הקב"ה בדין לא יהיה להם פתחון פה שהרי בשבטים הודעתי שהדין דין אמת אתה מוצא

מצודת ציון

(ח) חצוצרה. שם כלי נגון: הריעו. מל' תרועה והרמת קול: (ט) לשמה. מלשון שממון: תוכחה. מל' ויכוח: (י) כמסיגי גבול. אמר בל' שאלה כמי שמחזיר הסימן לתוך שדה חבירו להרחיב גבולו כמ"ש לא תסיג גבול רעך (דברים יט): עברתי. מל' עברה וזעם: (יא) עשוק. ענין שדידה וגזל: רצון. ענין שבירה וכתיתה כמו עשוק ורצון (שם כח): הואיל. ענין רצון כמו ויואל משה (שמות ב): צו. מל' צואה: (יב) כעש. היא הרמה האוכלת הבגדים כמו כבגד יאכלם עש (ישעיה נא): וכרקב. תולעת הגדלה בעץ נרקב:

מצודת דוד

(ח) תקעו שופר. להזהירם מחרב הגייסות הבאים: חצוצרה. מוסב על תקעו לומר תקעו בחצוצרות ברמה להיות נשמרים מהחרב: אחריו בנימין. ר"ל כי האויב הולך אחריו להלחם בך: (ט) ביום תוכחה. ביום שאתוכח עמהם על רוע מעשיהם: בשבטי ישראל. בהפורעניות שאביא על שבטי ישראל בזה הודעתי האמנת דברי שכן היה כמו שאמרתי עליהם: (י) היו שרי יהודה. ועכ"ז לא לקחו שרי יהודה מוסר ואחוז בדרכי עשרת השבטים כמו מסיג גבול רעהו לאחוז משלו ולכן גם עליהם אשפוך כמים עברתי: (יא) עשוק. הלא ראו שאפרים עשוק ביד האויב וכתות במשפט פורעניות על כי רצה ללכת אחר אותה צוואה של ירבעם דבר עגלי הזהב ולא שעשה מחמת אונס כ"א גם הוא חפץ בזה ועם כי יהודה ראה העון והגמול ולא לקח מוסר: (יב) ואני כעש. לכן כמו שאהיה כעש לאפרים לכלותו ולאברו כן אהיה כרקב לבית יהודה:

כתובים

דברי הימים ב פרק כג י"א

יז וַיָּבֹאוּ כָּל־הָעָם בֵּית־הַפֶּעַל וַיִּתְצְהוּ וְאֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְאֶת־צִלְמוֹתֵיהֶם וְאֶת־חֲלָקֵי דָוִד עַל־בֵּית יְהוָה לְהַעֲלוֹת עֲלוֹת יְהוָה כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה בְּשִׁמְחָה וּבְשִׂיר עַל יְדֵי דָוִד: יט וַיַּעֲמֵד הַשּׁוֹעֲרִים עַל־שַׁעֲרֵי בֵּית יְהוָה וְלֹא־יָבֹא טָמֵא לְכָל־דָּבָר: כ וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמַּאֲוֹת וְאֶת־הָאֲדִירִים וְאֶת־הַמּוֹשְׁלִים בָּעָם וְאֶת־כָּל־עַם הָאָרֶץ וַיֹּרֶד אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבֹאוּ בְּתוֹךְ־שַׁעַר הָעֲלִיזוֹן בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיּוֹשִׁיבוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ עַל כִּסֵּא הַמְּמֻלְכָה: כא וַיִּשְׁמְחוּ כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שָׁקְטָה וְאֶת־עַתְלֵיהֶם הִמְיָתוּ בְּחָרֵב:

דברי הימים ב פרק כד א"ה

א בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יָאֵשׁ בְּמִלְכוֹ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ צְבִיָּה מִבְּאֵר שֶׁבַע: ב וַיַּעַשׂ וַיֹּאֵשׁ הַיִּשְׂרָאֵלִים בְּעֵינֵי יְהוָה כְּלִימֵי יְהוֹדָע הַכְּהֵן: (ג) ג וַיִּשְׁאֲלוּ הַיְהוּדָע נְשִׁים שְׂתִימִים וַיֹּלְדוּ בָנִים וּבָנוֹת: ד וַיְהִי אַחֲרֵיכֵן הָיָה עִם־לֵב וַיֹּאֵשׁ לְחַדֵּשׁ אֶת־בֵּית יְהוָה: ה וַיִּקְבְּצוּ אֶת־הַכְּהֵנִים וְהַלְוִיִּם וַיֹּאמְרוּ לָהֶם צְאוּ לְעָרֵי יְהוּדָה וּקְבְּצוּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל כֶּסֶף לְחֹזֶק אֶת־בֵּית אֱלֹהֵיכֶם מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְאַתֶּם תִּמְהָרוּ לְדַבֵּר וְלֹא מָהָרוּ הַלְוִיִּם:

רש"י

(יח) פקדות. ממונים על זה להעלו' עולות וכל האמור בפרשה דוגמ' (ירמיה כ') וישמע פשחור וגו' והוא פקיד נגיד בית ה': (יט) ולא יבא טמא לכל דבר. אף היו פקידים שלא יניחו ליכנס בעזרה שום טמא משום צורך כל דבר:
(ב) כל ימי יהודע. ובמלכים (ב' י"ב) כתיב כל ימיו אשר הורהו הכהן אבל לאחר שמת אז באו שרי המלך להשתחוות לו לעשותו קדש ובמדרש מפורש לפי שנשמן בבית קדש הקדשים ולא הוזק אמרו כדי אתה להיות אלוה: (ג) ויולד בנים ובנות. לפי שנאמר למטה (כ"ד) שהרג יואש את בני יהודע הוצרך לומר שהיו לו בני': (ה) וקבצו מכל ישראל. כלומר קבצו אותו כסף שהיו ישראל נותנים מדי שנה בשנה כדכתיב

(שמות ל') כל העובר על הפקודים ובמלכים (ב' י"ב) כל כסף הקדשים אשר יובא בית ה' כסף עובר וגו' ששלש כספ' היו כסף עובר שקלים בכל שנה שנאמר (שמות ל') כל העובר על הפקודים עובר על שם העובר, כסף נפשות ערכו, על איש שהתנדב ערך נפשו כמו האומר ערכי עלי, וכל כסף אשר יעלה על לב איש נדבה לבדק הבית: ואתם תמהרו לדבר ולא מהרו הלוים. מפורש בטוב (במלכים ב' יב) שאמר המלך יקחו להם הכהנים איש מאת מכרו ויתעצלו בדבר להטריח מכריהם וכשראה המלך כן אמר להם (שם) ועתה אל תקחו כסף מאת מכריכם כי לבדק הבית תתנוהו, זהו שאמר כאן ואתם תמהרו לדבר ולא מהרו הלוים:

מצודת ציון

(יז) ויתצוהו. מל' נתיצה ושכירה: צלמיו. מל' צורה ודמות: מתן. כן שמו: (יח) פקדות. ממונים: (כ) האדיריים. ר"ל השרים: (כא) שקטה. נחה:
(ה) מדי. מתי ר"ל בכל עת שנה ושנה כמו מדי עלותה (ש"א א):

מצודת דוד

(יח) וישם וכו'. עשה ממונים בבית ה' כי בהיותם עובדים לבעל בטלו הממונים: ביד הכהנים. המינוי הזה מסר ביד הכהנים בני לוי כפי אשר חלק דוד לממונים על בית ה' להעלות עולות בזמנם: על ידי דויד. בשיר הנעשה על ידי דוד מה שתקן הוא: (יט) השוערים. הממונים לשמור שערי המקדש: ולא יבוא. לשמור שלא יבא בהם הטמא לכל דבר ממניי הטומאות: (כא) והעיר שקטה. לא נתעורר עוד מלחמה בעבור זה כי את עתליהו המיתו ולא היה עוד מי לעורר מלחמה:
(ד) לחדש. לתקנו ולבנות מה מחדש: (ה) מדי שנה בשנה. להוצאות התקון הצריך בכל שנה ושנה: תמהרו לדבר. לכו מהרה וקבצו הכסף:

משניות מסכת בבא מציעא

ז המפקיד פרות אצל חברו – הרי זה יוציא לו הסרונות: לחטין ולארזו – תשעת חצאי קבין לכור; לשעורין ולדחן – תשעת קבין לכור; לבסמין ולזרע פשתן – שלש סאין לכור; הכל לפי המדה, הכל לפי הזמן. אומר רבי יוחנן בן נורי: וכי מה אכפת להן לעכברין, והלא אוכלין בין מהרבה ובין מקמעה! אלא, אינו מוציא לו הסרונות אלא לכור אחד בלבד. רבי יהודה אומר: אם היתה מדה מרבה – אינו מוציא לו הסרונות, מפני שמוותירות.

ח יוציא לו שתות ליין. רבי יהודה אומר: תמש. יוציא לו שלשת לגין שמן למאה: לג ומחצה שמרים, לג

פירוש ברטנורא

ז המפקיד פירות אצל חברו. ועירב הנפקד עם פירותיו והיה מסתפק מהן ואינו יודע שיעור מה שאלכ. כשבא להחזירן יוציא לו הסרונות, יפחות כמה הם רגילים לחסור: תשעה חצאי קבין לכור. הכור שלשים סאין, והסאה ששה קבין: הכל לפי המדה. כן לכל כור וכור: הכל לפי הזמן. שהניחם בידו. לכל שנה ושנה ינכה לו כך: מה איכפת להו לעכברים. כך אוכלים ממדה מועטת כמו ממדה מרובה. הלכך תשעה חצאי קבין לשנה בין לכור בין לעשרה כורין: אם היתה מדה מרובה. שהפקיד אצלו הרבה, מעשרה כורים ולמעלה, לא יוציא לו הסרונות: מפני שהן מותירות. שבימות הגרון כשמפקדים החטים, יבשים, ובימות הגשמים כשמחזירן נופחות. ובאכילת עכברים אינן נחסרין כל כך לכל כור וכור, דכולי האי לא אכלי עכברים מעשרה כורין, הלכך נפחתו משלמת למה שעכברים אוכלים. ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוחנן בן נורי. וכל השיעורים הללו בארץ ישראל ובימי התנאים. אבל בשאר ארצות ובזמנים הללו, הכל כפי מה שרגילים הורעים לחסר באותה מדינה ובאותו זמן:

ח יוציא לו שתות ליין, אם הפקיד אצלו יין ועירבו עם יינו, הקנקנים בולעים שתות: רבי יהודה אומר חומש. שהקרקע שהיו עושים ממנו הקנקנים

משניות מבוארות – קהתי

לו הסרונות – אינו מנכה לו מה שחסרו על ידי אכילת העכברים, מפני שמוותירות – שכן בימות הגרון, בזמן שמפקדים, התבואה יבשה, ובימות הגשמים, כשמחזירים, התבואה תפוחה, והרי בעשרה כורים משלימה התפוחות את החסרונות שעל ידי אכילת העכברים (דס"י, ברטנורא). ויש מפרשים: מפני שמוותירות – שהמפקיד עשרה כורים ויותר, הריהו נותן במידה גדושה, ואילו הנפקד מחזירם בצמצום, וסובר רבי יהודה שהיתרות עולות כנגד החסרונות (הראב"ד; המאירי). והלכה כותא קמא. וכל השיעורים הללו לא נאמרו אלא בארץ ישראל ובימי התנאים, אבל בשאר ארצות ובזמנים הללו, הכל כפי מה שרגילים הורעים לחסר באותה מדינה ובאותו זמן (ברטנורא; פירוש המשנה להרמב"ם).

ב א ו ר מ ש נ ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד במי שהפקיד אצל חברו יין או שמן, ועירבו חברו עם יינו או עם שמנו, כמה יוציא לו הסרונות? יוציא לו שתות ליין – המפקיד יין אצל חברו, ועירבו חברו עם יינו, ונסתפק ממנו, ואינו יודע כמה נטל, כשיחזיר למפקיד את יינו, ינכה לו אחד מששה מפיקדונו, כנגד מה שחסר היין על ידי הקנקנים שספגו מעט, וכנגד מעט השמרים ששקעו לשולי הקנקנים. רבי יהודה אומר: חמש – ינכה לו אחד מחמישה. בגמרא מבואר, שטעמו של רבי יהודה, לפי שבמקומו היו עושים את הקנקנים מחרס כזה שהיה בולע יותר; והכל לפי המקום. יוציא לו שלשת לגין שמן למאה – המפקיד שמן אצל חברו ועירבו חברו עם שמנו כדרך שבארנו לעיל ביין, כשיחזיר למפקיד את שמנו, הואיל והשמן אינו נבלע כל כך כמו היין, לא ינכה לו אלא שלושת לוגין למאה (3 אחוים), היינו: כנגד לג ומחצה פלע – מה שנבלע ונספג בקנקנים; לוג הוא רביעית הקב (כחצי ליטר). אם היתה שמן מזוקק – אם השמן שהפקיד אצלו היה שמן מזוקק, בלי שמרים, אינו מוציא לו שמרים – אינו מנכה לו כנגד שמרים אלא כנגד בלע בלבד. אם היתה קנקנים ישנים – שספגו שמן הרבה ושוב אינם בולעים, אינו

~ יום ראשון ~

ב א ו ר מ ש נ ה ז

המפקיד פירות אצל חברו, הרי זה לא יערבם עם פירותיו, ואם עבר ועירבם, ואינו יודע כמה יש בהם משלו, כיצד הוא מחשב את הסרונם כשהוא בא להחזירם? על כך דנה משנתנו.

המפקיד פרות אצל חברו – ועירבם חברו עם פירותיו, והיה אוכל מהם, ואינו יודע כמה (גמרא). הרי זה יוציא לו הסרונות – כשבא להחזיר את הפירות למפקיד, ינכה לו מה שרגילים לחסור על ידי אכילת העכברים: לחטין ולארזו – בגמרא מבואר: לאורז קלוף, תשעת חצאי קבין לכור – הכור הוא שלושים סאה, והסאה ששה קבים (הקב 2 ליטרים בערך). נמצא הכור מאה ושמונים קב; ובאה המשנה ללמד שמוציא לו ארבעה קבים וחצי הקב לכור, היינו אחד מארבעים (2½ אחוים); לשעורין ולדחן, תשעת קבין לכור – היינו אחד מעשרים (5 אחוים); לבסמין ולזרע פשתן, שלש סאין לכור – היינו אחד מעשרה (10 אחוים), הכל לפי המדה – אותו שיעור הוא מנכה לו לכל כור וכור: הכל לפי הזמן – שלפי שיעור זה מנכה לו לכל שנה ושנה. אומר רבי יוחנן בן נורי: וכי מה אכפת להן לעכברין – כמה הפקיד אצלו? והלא אוכלין – העכברים אותו שיעור, בין מהרבה ובין מקמעה – ממעט! אלא, אינו מוציא לו הסרונות אלא לכור אחד בלבד – אפילו הפקיד אצלו כורים הרבה. בגמרא מובאת ברייתא: אמרו לו לרבי יוחנן: הרבה אובדות מהן. הרבה מתפוררות מהן – כלומר שלדיעת תנא קמא לא משום העכברים בלבד מנכים השיעור האמור, אלא אף מסיבות אחרות, שכן הרבה אובדות, הרבה מתפוררות, וברבות הטובה רבו הסיבות המפסידות אותה (המאירי); ובירושלמי מבואר הטעם, שהעכברים מתקבצים לרוב כשוראים תבואה הרבה, שכן אמרו שם: העכברים הללו רשעים הם, שכשוראים הרבה פירות לא די להם שאוכלים בעצמם אלא מזמינים גם את חבריהם לאכול עמהם. רבי יהודה אומר: אם היתה מדה מרבה – אם הפקיד אצלו מידה מרובה, ומבואר בברייתא בגמרא שהיא עשרה כורים, אינו מוציא

וּמַחֲצָה בְּלַע. אִם הָיָה שְׁמֵן מְזֻקָּק – אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ שְׁמָרִים; אִם הָיוּ קִנְקָנִים יְשָׁנִים – אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ בְּלַע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִף הַמּוֹכֵר שְׁמֵן מְזֻקָּק לְחֵבְרוֹ כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה – הָרִי זֶה מְקַבֵּל עָלָיו לֹא וּמַחֲצָה שְׁמָרִים לְמֵאָה.

ט הַמִּפְקִיד חֵבִית אֶצֶל חֵבְרוֹ, וְלֹא יָחַדוּ לָהּ הַבְּעָלִים מְקוֹם, וְטַלְטְלָה וְנִשְׁבְּרָה; אִם מִתּוֹךְ יָדוֹ נִשְׁבְּרָה, לְצַרְפוֹ – חֵיב, לְצַרְפָּה – פְּטוּר; אִם מִשְׁהַנִּיחָה נִשְׁבְּרָה, בֵּין לְצַרְפוֹ בֵּין לְצַרְפָּה – פְּטוּר. יָחַדוּ לָהּ הַבְּעָלִים מְקוֹם, וְטַלְטְלָה וְנִשְׁבְּרָה; בֵּין מִתּוֹךְ יָדוֹ וּבֵין מִשְׁהַנִּיחָה, לְצַרְפוֹ – חֵיב, לְצַרְפָּה – פְּטוּר.

פירוש ברטנורא

באתריה דרבי יהודה בלע חומש. והכל לפי המקום: אף המוכר וכו'. כשם שאמרו שמרים במפקיד, כך אמרו במוכר. שהמוכר שמן לחבירו ונתן לו מתוך הכותיו שמן מזוקק תמיד שהוא מסתפק ממנו, הרי הלוקח מקבל עליו לפחות לו לוג ומחצה מחמת שמרים לכל מאה לוג. ואין הלכה כר' יהודה: **ט לא יחדו לה הבעלים מקום.** בבית שומר, לומר לו זוית זו השאלתי: **לצרכו.** להשתמש בה: **לצרכה.** שהיתה במקום שקרובה להשתכר: **אם משהניחה.** שכלה תשמישו הניחה במקום משתמר. בין שטלטלה מתחלה לצרכו, בין שטלטלה לצרכה, פטור. דאמרינן משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים ככתחלה, ואינו עליה אלא כשומר חנם ופטור על אונסיה, ואע"פ שלא הודיע לבעלים לומר נטלתיה והחזרתיה. ורישא דמתניתין רבי ישמעאל היא, דאמר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו שהוא פטור דלא בעינן דעת בעלים. והאי דקתני לא יחדו לה הבעלים מקום, לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא יחדו לה הבעלים מקום והחזירה למקומה לאחר שנשתמש בה לצרכו שהוא פטור, ואע"פ שלא הודיע לבעלים, שהרי החזירה למקום המיוחד לה, אלא אפילו לא יחדו לה הבעלים מקום, דלאו למקום מיוחד לה החזירה, פטור, הואיל והחזירה למקום משתמר, דלא בעינן דעת בעלים: **ובין משהניחה לצרכו חייב.** סיפא זו אתאן לרבי עקיבא דאמר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו ונאנס, לעולם הוא חייב, עד שיוודע לבעלים שגנב והחזיר. והכא נמי לאחר שנשתמש בה לצרכו ונעשה גולן עליה אע"פ שהניחה במקום המשתמר, חייב. והאי דקתני כסיפא יחדו לה הבעלים מקום, לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא לא יחדו שהוא חייב משהניחה לאחר שנשתמש לצרכו, דהא לא הניחה במקום המיוחד לה, אלא אפילו יחדו לה מקום שחזר והניחה במקומה, חייב, דבעינן דעת בעלים. ורישא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע. והכי מוקינן לה בגמרא:

משניות מבוארות – קהתי

אם מוציא לו בלע – אינו מנכה לו כנגד בליעת הקנקנים. **רבי יהודה אומר: אף המוכר שמן מזוקק לחברו כל ימות השנה** – רבי יהודה סובר: כשם שאמרו לנכות שמרים במפקיד כך אמרו במוכר, שהמוכר לחברו שמן סתם, ונתן לו שמן מזוקק, וכגון שחברו קנה אצלו בשעת כתישת היחיתים שמן לכל השנה, מאה לוגים או מאתיים, ועומד השמן בחביותיו של המוכר, ומוסרו לו מעט מעט (המאירי), **הרי זה – הלוקח, מקבל עליו – שינכה לו המוכר, לוג ומחציה שְׁמָרִים לְמֵאָה** – כלומר לוג ומחצה לכל מאה לוג כנגד השמרים. ברם חכמים חולקים על רבי יהודה וסוברים, שהמוכר בבת אחת דרכו למחול על ניכוי זה, ואינו מנכה לו כלום; והלכה כחכמים. ויש מפרשים, שלדעת רבי יהודה אפילו מכר לו שמן מזוקק, כלומר שאמר כך במפורש ללוקח, מקבל עליו לוקח לוג ומחצה למאה; וחכמים סוברים: הואיל ואמר המוכר במפורש שנתן לו שמן מזוקק, אינו מקבל שמרים כלל. ברם, אם מכר לו שמן סתם, ונתן לו שמן מזוקק, אף לדעת חכמים מקבל לוג ומחצה למאה (מגיד משנה על הרמב"ם ה"ל מכירה יח, ט).

אם מתוך ידו נשברה – שבשעה שטלטלה נפלה מתוך ידו ונשברה, **לצרכו** – אם טלטלה לצורך עצמו, כגון שרצה להשתמש בה בשביל לעלות עליה ליטול איזה דבר ממקום גבוה שבבית, **חייב** – בתשלומי החבית, לפי שנעשה שואל שלא מדעת הבעלים, וכל השואל שלא מדעת נעשה גולן להתחייב ככל אונסין (המאירי), **לצרכה** – אם טלטלה לצורך החבית, כגון שעמדה במקום שעלולה היתה להישרב ובא להעבירה למקום המשתמר, **פטור** – כדין שומר שפטור על אונסיה. **אם משהניחה נשברה** – שלאחר שהניח את החבית במקום המשתמר, נשברה שם, **בין לצרכו בין לצרכה** – בין שטלטלה לצורך עצמו בין שטלטלה לצורך החבית, **פטור** – שאנו אומרים: משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים ככתחילה, ואינו עליה אלא שומר שפטור על אונסיה. בגמרא מבואר, שדין זה של משנתנו הוא לדעת רבי ישמעאל הסובר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו, שעדיין דינו כשומר ואינו חייב באונסיו, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו. ונקטה המשנה "ולא יחדו לה הבעלים מקום" לרבותא; שאין צורך לומר כשייחדו לה הבעלים מקום, והחזירה למקומה לאחר שנשתמש לצרכו, שהוא פטור, ואף על פי שלא הודיע על כך לבעלים, שהרי החזירה למקום המיוחד לה, אלא אפילו לא יחדו לה הבעלים מקום, ונמצא שלא למקום המיוחד לה החזירה, מכל מקום הואיל והחזירה למקום המשתמר, הריהו פטור, שהחזרה מועילה אף שלא מדעת בעלים. **יחדו לה הבעלים מקום** – שקבע המפקיד מקום מיוחד בבית השומר להעמיד בו את החבית, **וטלטלה** – השומר, **ונשברה** – באונס, **בין מתוך ידו** – שנשברה בשעה שטלטלה, **ובין משהניחה** – שנשברה לאחר שהניחה במקומה, **לצרכו** – אם טלטלה לצורך עצמו, שרצה להשתמש בה, **חייב** – בתשלומי החבית, **לצרכה** – אבל אם טלטל את החבית לצורך שמירתה, **פטור** – בגמרא מבואר, שהסיפא היא לדעת רבי עקיבא, הסובר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו, שהוא חייב באונסיו עד שיוודע לבעלים שגנב והחזיר; ואף כאן כיון שטלטלה לצרכו נעשה גולן עליה, ואף על פי שהחזירה למקומה, הואיל ולא הודיע לבעלים על כך, הריהו חייב. ומה שנקטה הסיפא "יחדו לה הבעלים מקום", הרי זו לרבותא לדעת רבי עקיבא; שאין צורך לומר כשלא יחדו לה הבעלים מקום, שאם טלטלה לצרכו, שהוא חייב, אפילו נשברה משהניחה, שהרי לא

~ יום שני ~

באור משנה ט

להבנת משנתנו יש להקדים, שמי שהופקד אצלו דבר ונטלו להשתמש בו, הריהו נעשה גולן עליו ונתחייב באחריותו. ואם החזירו אחר כך למקומו, נחלקו בזה רבי ישמעאל ורבי עקיבא, שלדעת רבי ישמעאל, כיון שהחזירו חזר השומר לדינו שלא להתחייב באונסיו, ולדעת רבי עקיבא, כל זמן שלא הודיע לבעלים על כך הריהו חייב באחריותו, שמשעה ששלח בו יד כלתה שמירתו ממנו, ודינו כגולן, שדין הנוטל על דעת להשתמש כדין הנוטל על דעת לגנוב או לגזול. ושנו כברייתא (בגמרא): הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס (כלומר מי שנמסר לו עדר לשמירה וגנב ממנו טלה, או שנמסר לו בפיקדון ארנק מלא סלעים, וגנב ממנו סלע אחד – נמרא בבא קמא קיח, ב), למקום שגנב יחזיר: דברי רבי ישמעאל (כלומר שלדעת רבי ישמעאל אם יחזיר למקומו הריהו חזר לדינו בתורת שומר). רבי עקיבא אומר: צריך דעת בעלים (כלומר שאין החזורה מועילה לו עד שיוודע על כך לבעלים, וכל זמן שאין ידעת הבעלים, הריהו חייב באחריותו). **המפקיד חבית אצל חברו, ולא יחדו לה הבעלים מקום** – שלא קבע המפקיד מקום מיוחד בבית השומר להעמיד בו את החבית, **וטלטלה** – השומר, שהעבירה ממקום למקום, **ונשברה** – באונס:

י המפקיד מעות אצל חברו, צָרָן וְהַפְשִׁילִין לְאַחֲרָיו, או שְׁמַסְרִין לְבָנוּ וּלְבִתּוֹ הַקְטָנִים, וְנֶעַל בְּפָנֵיהֶם שְׁלֵא פְרָאוּי – חֵיב, שְׁלֵא שְׁמַר פְּדָרָךְ הַשּׁוֹמְרִים; וְאִם שְׁמַר פְּדָרָךְ הַשּׁוֹמְרִים – פְּטוּר.

יא המפקיד מעות אצל שְׁלֵחְנִי, אִם צְרוּרִין – לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ – אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן; מִתְרִין – יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ – חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן. אֲצֵל בְּעַל הַבַּיִת, בֵּין צְרוּרִין וּבֵין מִתְרִים – לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ – אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן. הַחֲנוּנִי כְּבַעַל הַבַּיִת; דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: הַחֲנוּנִי כְּשֹׁלְחָנִי.

יב הַשּׁוֹלֵחַ יָד בְּפִקְדוֹן – בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים: יִלְקָה בְּחֶסֶד וּבְיִתְר; וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים: כִּשְׁעַת הוֹצֵאָה; רַבִּי פִירוּשׁ בְּרִטְנוּרָא

י צָרָן. בסודרו: וְהַפְשִׁילִין לְאַחֲרָיו. א"ע"פ ששמירה מעולה היא, חייב, שהמוליד מעות של פקדון ממקום למקום אין להם שמירה אלא בידו, דכתיב (דברים י"ד) וצרת הכסף בידך, א"ע"פ שצוררים הם, יהיו בידך. ואם בבית הוא, אין להם שמירה אלא בקרקע, ובכותל, במפח הסמוך לתקרה או במפח הסמוך לארץ. שאין דרך הנגבים לחפש שם. ואם שמר בענין אחר, פושע הוא וחייב. אלא אם כן התנה מתחלה עם המפקיד שעל מנת כן הוא מקבל הפקדון שלא יתחייב בכל השמירות הללו: לְבָנוּ וּלְבִתּוֹ הַקְטָנִים. אבל לגדולים, נשבעים הם ששמרו כדרך השומרים ופטור. ולא אמרין בהא שומר שמסר לשומר חייב, שדרך האדם להפקיד מה שהופקד בידו, ביד אשתו ובניו. וכל המפקיד, על דעת שיתנם הנפקד ביד אשתו ובניו הוא מפקיד: **י"א אִם צְרוּרִין.** והתומין, או קשורים קשר משונה: **לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן.** אבל אם אינם חתומים או קשורים קשר משונה א"ע"פ שצוררין, הרי הן כמותרין וכאלו אינם קשורים כלל, ומותר להשתמש בהן; **חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן.** ואפילו לא נשתמש בהן הוי עליהם שומר שכו, מפני שיכול להשתמש בהם, וחייב בגניבה ואבדה. ואם נשתמש, הווי מלוה גביה וחייב אף באונסים; **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כְּשׁוֹלְחָנִי.** והלכה כרבי יהודה: **י"ב יִלְקָה בְּחֶסֶד וּבְיִתְר.** כמה שהסר הפקדון, וכמה שהותיר. כגון שהפקיד אצלו רחל טעונה צמר, או מעוברת, ונגווה או ילדה לאחר ששלח בה יד, משלם

משניות מבוארות – קהתי

שקיבל ביד אשתו ובניו, וכל המפקיד, על דעת כן הוא מפקיד שיתנם השומר ביד אשתו ובניו. **וְאִם שְׁמַר פְּדָרָךְ הַשּׁוֹמְרִים** – ונגנבו או שאבדו, **פְּטוּר** – מלשלם, ששומר חינוס פטור על הגניבה ועל האבידה.

~ יום שלישי ~

באור משנה יא

משנתנו באה ללמד במי שקיבל מעות לפיקדון, יש ודינו כשומר שכו, שחייב על הגניבה ועל האבידה.

הַמְּפַקֵּד מְעוֹת אֲצֵל שְׁלֵחְנִי – המחליף ופורט מטבעות, וזקוק למעות תדיר, **אִם צְרוּרִין** – הן המעות, **לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן** – השולחני; בגמרא מבואר, דווקא כשהן צרורות וחתומות, או הן קשורות קשר משונה, שכזה גילה המפקיד את דעתו שאינו רוצה שהשולחני ישתמש בהן; **לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ** – המעות אצל השולחני, **אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן** – שהרי אינו אלא שומר חינוס. **מִתְרִין** – אבל אם המעות מותרות, כלומר שאינן צרורות; והוא הדין כשהן צרורות אלא שאינן חתומות או שאינן קשורות קשר משונה כי אם קשר רגיל (גמרא). **יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן** – רשאי השולחני להשתמש בהן, שיודע המפקיד שהשולחני זקוק למעות, ועל מנת כן הפקידן אצלו; **לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ** – ואפילו לא השתמש בהן, **חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן** – שהואיל והמעות מזומנות לו להשתמש בהן, הרי דינו כשומר שכו, והלכך חייב בגניבה ובאבידה. ברם, אם השתמש בהן, הרי זה מילווה אצלו, וחייב אף באונסים. **אֲצֵל בְּעַל הַבַּיִת** – המפקיד מעות אצל בעל הבית, שאינו שולחני, **בֵּין צְרוּרִין וּבֵין מִתְרִים** – אפילו אין המעות קשורות, **לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן** – אינו רשאי להשתמש בהן, **לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ, אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן** – כדן שומר חינוס. **הַחֲנוּנִי** – המפקיד מעות אצל חנווני, **כְּבַעַל הַבַּיִת** – דינו של החנווני כדן בעל הבית, שאפילו מותרין לא ישתמש בהן; **דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: הַחֲנוּנִי כְּשֹׁלְחָנִי** – שאף החנווני צריך למעות תדיר, ואם הן מותרין, רשאי הוא להשתמש בהן. והלכה כרבי יהודה.

באור משנה יב

משנתנו דנה בשומר ששלח יד בפיקדון או שחשב לשלוח בו יד, מהו חיובו. **הַשּׁוֹלֵחַ יָד בְּפִקְדוֹן** – שנעשה עליו גזלן, ונתחייב אפילו באונסיו, **בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים: יִלְקָה בְּחֶסֶד וּבְיִתְר** – השומר ייענש בין

למקום המיוחד לה החזירה, אלא אפילו יחדו לה הבעלים מקום, והחזירה למקומה, מכל מקום הואיל והשתמש בה לצרכו, ולא הודיע לבעלים, הריהו חייב, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו.

בארנו משנתנו, כרוב המפרשים (לפי הגמרא), שהרישא היא כדעת רבי ישמעאל והסיפא היא כדעת רבי עקיבא. ברם, יש מפרשים (בגמרא), שמשנתנו כולה היא כרבי ישמעאל, אלא שבסיפא מדובר שהניח את החבית, לאחר שטלטלה, שלא במקומה המיוחד לה, הלכך אינה נקראת חזרה, שאף לדעת רבי ישמעאל חייב הוא להחזיר למקום שגנב. אבל אם החזירה למקומה המיוחד לה, אף על פי שטלטלה לצרכו, פטור, שהואיל והחזירה חזר לדינו כשומר, להיות פטור מאונסים (וכן מפורש גם המאירי).

באור משנה י

כבר בארנו ששומר חינוס אינו חייב על גניבה ועל אבידה ועל אונסים אחרים, אלא אם כן פשע בשמירתו, היינו שלא שמר את הפיקדון כראוי. משנתנו באה ללמד איוו שמירה דרושה לפיקדון של מעות.

הַמְּפַקֵּד מְעוֹת אֲצֵל חֵבְרוֹ, צָרָן – קשר חברו את המעות בסודרו, **וְהַפְשִׁילִין לְאַחֲרָיו** – והניח את המעות הצרורות על כתפו, וכגון שקיבל את הפיקדון בדרך והיה צריך להביאו לביתו, או **שְׁמַסְרִין** – שמסר חברו את המעות, **לְבָנוּ וּלְבִתּוֹ הַקְטָנִים** – שאינם בני שמירה, **וְנֶעַל בְּפָנֵיהֶם** – בפני הקטנים, **שְׁלֵא פְרָאוּי** – ויש גורסים: או נעל בפניהם שלא כראוי. כלומר: או שהניח את המעות בביתו ובתיבתו ונעל בפני המעות שלא כראוי; בכל המקרים הללו, אם נגנבו או אבדו, **חֵיב** – השומר לשלם למפקיד, **שְׁלֵא שְׁמַר פְּדָרָךְ הַשּׁוֹמְרִים** – שהמוליד מעות של פיקדון ממקום למקום, אין להן שמירה אלא בידו, וחכמים מצאו לכך רמז בתורה, שנאמר (דברים יד, כח): "וצרת הכסף בידך" – אף על פי שצוררין, יהיו בידך; ברם, בבית אין למעות שמירה אלא בקרקע, או ככותל בתוך טפח הסמוך לתקרה או בתוך טפח הסמוך לקרקע. ואם שמר את המעות באופן אחר, אין זו שמירה כדרך השומרים, ואם נגנסו חייב, אלא אם כן התנה מתחילה עם המפקיד, שעל מנת כן הוא מקבל את פיקדונו שלא יתחייב בכל השמירות הללו. ואם מסר את המעות לבנו ולבתו הקטנים, חייב, מהטעם שבארנו לעיל, שאינם בני שמירה. אבל אם מסרן לבנו ולבתו הגדולים, הרי הם נשבעים ששמרו כדרך השומרים – לאחזר שנשבע השומר שמסר את המעות לידם (רמב"ם) – ופטור, ואין אומרים בוה: שומר שמסר לשומר חייב, שדרך האדם להפקיד פיקדון

עקיבא אומר: פשעת התביעה. החושב לשלוח יד בפקדון – בית שמאי אומרים: חיב; ובית הלל אומרים: אינו חיב, עד שישלח בו יד, שנאמר (שמות כב, ז): "אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו". כיצד? הטה את החבית ונטל הימנה רביעית, ונשברה – אינו משלם אלא רביעית; הגביהה ונטל הימנה רביעית ונשברה – משלם דמי כלה.

פ ר ק ר ב י ע י

א הִזְהֵב קוֹנֵה אֶת הַכֶּסֶף, וְהִכְסֵף אֵינוֹ קוֹנֵה אֶת הַהֶבֶב. הַנְּחָשֶׁת קוֹנֵה אֶת הַכֶּסֶף, וְהִכְסֵף אֵינוֹ קוֹנֵה אֶת

פירוש ברטנורא

אותה ואת גזוטיה ואת ולדוטיה, ונמצא שהוא לוקה כמה שחסרה אצלו, וביתר, שאם נתעברה או מענה צמר כשהיא אצלו, משלם אותה מעונה ומעוברת כמות שהיא עכשיו, והרי לוקה ביתר: ובית הלל אומרים בשעת הוצאה. מבית הבעלים, אם מעונה מעונה, ואם רקנית רקנית: רבי עקיבא אומר בשעת התביעה. כמו שהוא הפקדון בשעת העמדה בדין. דכתיב (ויקרא ד) לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו, יתן כמו שהוא ביום אשמתו, ביום שמתחייב בו בדין. והלכה כבית הלל: החושב לשלוח יד בפקדון. אמר בפני עדים אמול פקדונו של פלוני לעצמי: בית שמאי מחייבים. דכתיב (שמות כב) על כל דבר פשע, משעה שדיבר לשלוח יד הוי פושע: עד שישלח בו יד. דכתיב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. והאי על כל דבר פשע, דרשי ביה בית הלל, אמר לעבדו ולשלוחו לשלוח יד בפקדון מנין שהוא חיב, תלמוד לומר על כל דבר פשע: כיצד הטה את החבית. השתא מפרש למלתיהו דבית הלל. ואית ספרים דלא גרסי כיצד. ומלתא באנפה נפשה היא: ונשברה. לאחר זמן: אינו משלם אלא רביעית. דשליחות יד אינו מתחייב באונסים עד שימשוך או יגביה דהוי קניה: הגביהה ונטל. לאו דוקא נטל, דמכיון אנבהה על מנת ליטול חיב באונסיה אפילו לא נטל ממנה כלום. ואם נטל רביעית מן החבית והחמיץ היין הנשאר בחבית אחר כן, א"פ שלא הגביה החבית משלם כל היין, שהוא גרם ליין שהחמיץ, וגירי דידיה הוא דאהני ליה: **ד א הוזהב קונה את הכסף. כל דבר שהוא חשוב להיות מטבע והירף לינתן בהוצאה, דין מעות יש לו, ואינו קונה את שכנגדו שאינו חשוב מטבע ואינו**

משניות מבוארות – קהתי

חיב לשלם אלא בעד אותה רביעית שנטל. ברם, אם היין החמיץ לאחר מכן, משלם בעד כל היין, לפי שלא החמיץ אלא מחמת מעשיו (חיצים שלו גרמו לכך). שכן דרך היין להחמיץ בכלי חסר, ומזיק בידים הוא. הגביהה ונטל הימנה רביעית – בגמרא מבואר: לאו דווקא נטל, אלא הגביהה על מנת ליטול הימנה רביעית, אף על פי שלא נטל, ונשברה – לאחר מכן באונס, משלם דמי כלה – דמי כל החבית, שהואיל והגביהה על דעת לשלוח בה יד קנאה להתחייב באונסיה.

במה שחסר הפיקדון ובין כמה שהותר, ומבואר בגמרא, כגון שהופקדה אצלו רחל טעונה צמר, ולאחר ששלח בה יד גזוה, היינו שחסרה אצלו, הריהו משלם אותה ואת גזוטיה, וזהו שאמרו: "ילקח בחסר". או כגון שהופקדה אצלו רחל גזוה ולאחר ששלח בה יד נטענה צמר, הרי הוא משלם כפי שווייה לאחר שנטענה, וזהו שאמרו: ילקח ביתר. **ובית הלל אומרים: פשעת הוצאה** – מבית הבעלים, אם טעונה טעונה ואם גזוה גזוה (גמרא: ברטנורא); ויש מפרשים דברי בית הלל: כשעת הגזילה, כלומר כשעה ששלח בה יד, שאז הוציאה מרשות בעלים (רש"י, תפארת ישראל). **רבי עקיבא אומר: קשעת התביעה** – כמו שהיתה בשעה שתבע המפקיד את השומר בדין. ויש מפרשים, שרבי עקיבא אינו מדבר בשבח גזילה, כמו שבארנו בדברי בית שמאי ובית הלל, אלא בענין יוקר וזול, שכן בין לדעת בית שמאי ובין לדעת בית הלל, אם נתייקר הפיקדון, משלם כשעה שהוציאו מן העולם, כגון השולח יד בחבית של יין שהופקדה אצלו, ואחר כך שבר את החבית כולה, אם נתייקרה משלם כשווייה בשעה ששיבר אותה; ואם הוולה, משלם כשעת הגזילה, היינו כשעה ששלח בה יד, ובה רבי עקיבא וחולק עליהם בנין זה, וסובר שמשלם תמיד כשווייה בשעת התביעה חבין, בין הוולה בין הוקרה (תוספות). בגמרא מבואר טעמו של רבי עקיבא, שנאמר (ויקרא כ, כד): "לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו" – כמו שהוא ביום אשמתו, היינו ביום שמתחייב בו בדין. והלכה כבית הלל. **החושב לשלוח יד בפקדון** – שאמר בפני עדים שישלח יד בפיקדון, **בית שמאי אומרים: חיב** – עליו באונסים כאילו שלח בו יד, שנאמר (שמות כב, ח): "על כל דבר פשע", משעה שדיבר לשלוח יד הריהו פושע (גמרא: ברטנורא). **ובית הלל אומרים: אינו חיב** – עליו באונסים, עד שישלח בו יד – ממש, שנאמר: "אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו" – ומה שכתוב "על כל דבר פשע" דרשו בית הלל: "שיכונן אין לי אלא הוא (שהשומר עצמו שלח יד בפיקדון), אמר לעבדו ולשגוחו (לשלוח יד בפיקדון) מניין (שהוא חיב)? תלמוד לומר: זומר: "על כל דבר פשע". **כיצד** – חיב בשליחות יד? ויש שאין גורסים תיבת "כיצד" ולפי זה באה המשנה ללמד עכשיו דין בפני עצמו. **הטה את החבית** – של יין, שהופקדה אצלו, ולא הגביהה כולה, ונטל הימנה רביעית – הלוג יין, ונשברה – החבית לאחר זמן, באונס, אינו משלם – למפקיד, אלא רביעית – שלא קנה את החבית להתחייב באונסיה, הלכך אינו

~ יום רביעי ~

באור משנה א

שתי המשניות הראשונות של פרקנו עוסקות בדניין הקנין של מיטלטלים. וכבר שנינו (קידושין א, ה), שמיטלטלים אינם נקנים אלא במשיכה (וכן בהגהה או במסירה – עיין הקדמתנו לבאור משנה קידושין א, ד). כלומר שהלוקח חפץ או בעל חיים מחברו, כל זמן שלא משך אותו, אף על פי שכבר נתן את דמיו לחברו על קנאו, וכל אחד מהם רשאי לחזור בו. אבל משימשוך הלוקח את מקחו, אף על פי שערטין לא נתן דמיו, קנה אותו, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. ונחלקו אמוראים בגמרא (בבא מציעא מז, ב): לדעת ריש לקיש משיכה מפורשת מן התורה, שנאמר (ויקרא כה, יד): "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" – דבר הנקנה מיד ליד. ודעת רבי יוחנן מן התורה מעות קונות (שמשנתן הלוקח את דמי מוקחו. קנה אותו. ואין אחד מהם יכול לחזור בו). ומבואר ברש"י, שנאמר: "נתן הכסף וקם לו" (הכוונה לכתוב האמור בהקדש: "ויטע חמישית כסף ערוך קטל – ויקרא כו, יט). אלא שחכמים תקנו שתהא משיכה קונה ולא יהו מעות קונות, גזירה שמא יאמר המוכר ללוקח: נשרפו חטיף בעלייה, כלומר שמא יתן הלוקח דמי הסחורה שלקח ויניחה בבית המוכר ותיפול דליקה בשכונת המוכר, ולא יטרח המוכר להציל את סחורתו של חברו המונחת אצלו, מאחר שבאחריות הלוקח היא, הלכך תיקנו חכמים, שכל זמן שלא משך הלוקח את מקחו, עדיין הוא ברשותו ובאחריותו של המוכר, כדי שיתדלף להצילו. והלכה כרבי יוחנן. ויש גם קנין חליפין, שהמחליף מיטלטלים במיטלטלים, כיון שמשך האחד את של חברו קנה חברו בחליפין בכל מקום שהם. ברם, מטבע אינו נקנה בחליפין, לפי שדעתו של אדם על הצורה, שחשיבות המטבע מצד צורתו היא, והצורה עלולה להיבטל (גמרא). מכאן דנה משנתנו במחליף מין אחד של מטבעות במין אחר, והיא באה ללמדנו שאותו המטבע העובר לסוחר ונח ביותר להוצאה נחשב למעות, והמטבע שכנגדו דינו כסחורה, ובמשיכתו נעשה הקנין.

ההזהב – המטבע של זהב, **קונה את הכסף** – את המטבע של כסף, שאם נתן אדם לחברו דינר זהב בעשרים וחמישה דינרי כסף, כיון שמשך חברו את דינר הזהב, קנה את דינרי הכסף בכל מקום

הנחשת. מעות הרעות קונות את היפות, והיפות אינן קונות את הרעות. אסימון קונה את המטבע, והמטבע אינו קונה את אסימון. המטלטלין קונים את המטבע, והמטבע אינו קונה את המטלטלין. זה הכלל: כל המטלטלין קונין זה את זה.

ב ביצד? משך הימנו פרות ולא נתן לו מעות – אינו יכול לחזור בו. נתן לו מעות ולא משך הימנו פרות – יכול לחזור בו. אבל אמרו: מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה, הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו. רבי שמעון אומר: כל שהכסף בידו – ידו על העליונה.

פירוש ברטנורא

הרף בהוצאה כמותו. ומי שאין טבעו חשוב וחרף, דין פירות יש לו, ומשיכתו הוא קיום דבר. לפיכך מבי משך האחד דינרי זהב, קנה השני דינרי כסף בכל מקום שהם, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. דינרי זהב הוו פירות לגבי דינרי כסף; והכסף אינו קונה את זהב. דינרי כסף שהם חריפים בהוצאה, דין מעות יש להם לגבי דינרי זהב. ואם מוכר האחד דינר כסף, לא קנה האחר דינר זהב עד שימשוך, דמעות אינן קונות. והיינו מעמא נמי שנהושת קונה את הכסף, דפרוטות של נחושת שאין טבעו חשוב כל כך, הוו פירי לגבי דינרי כסף, והכסף אינו קונה את הנחושת: מעות הרעות. שנפסלו: אסימון. שנעשה כמדת המטבע היוצא אלא שעדיין לא טבעו עליו צורה: כל המטלטלין קונין זה את זה. אם החליף אלו באלו, כיון שמשך האחד קנה הברו. והאי כל, לאתויי אפילו כים מלא מעות בכים מלא מעות:

ב נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו. זהו זה. ותקנת חכמים היא. דדבר תורה מעות קונות, כדאשכחן גבי הקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו, ומה טעם אמרו משיכה קונה ולא מעות, גזירה שמא יניח לוקח מקחו בבית מוכר ומן מרובה ותפול דליקה כשכונת המוכר ולא יחוש למטרה ולהציל, לפיכך העמידום ברשותו לחזור בו אם ירצה, דכיון דאם יתיקרו ברשותו יתיקר ויחזור בו מן המוכר ויהא השכר שלו, כדרייה חשיב להו וטרה ומציל: אבל אמרו מי שפרע וכו'. אע"פ שיכול לחזור בו, אוררין אותו בבית דין ואומרים עליו מי שפרע מדור המבול ומדור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה ומן המצריים ששטפו בים, הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדבורו, ואחר כך מחזיר לו את מעותיו: רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה. רבי שמעון אמלתיה דתנא קמא קאי דאמר נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו בין מוכר בין לוקח ואתא רבי שמעון למימר דומנין דמי שהכסף בידו דהיינו המוכר שקבל את הכסף ידו על העליונה, ובידו לקיים את המכר אם ירצה ואין הלוקח יכול לחזור בו, כגון שהיתה עלייתה של לוקח שכורה אצל המוכר, דהשתא אם המוכר רוצה שיהיה המכר קיים אין הלוקח יכול לחזור בו אף על פי שלא משך, דמעמא מאי אמור רבנן משיכה קונה ולא מעות, גזירה שמא יאמר לו מוכר ללוקח נשרפו חמירי בעליה, הכא דעליה דלוקח היא אי נפלה דליקה איהו טרה ומייתי לה. ואין הלכה כרבי שמעון. אלא אף על פי שעלייתו של לוקח שכורה אצל המוכר, כל זמן שלא משך יכול לחזור בו בין לוקח בין מוכר:

משניות מבוארות – קהתי

על פי שעדיין לא משכס, כגון אם בעל הפרה משך את החמור או בעל היין את השמן, הרי קנה בעל החמור את הפרה או בעל השמן את היין, ונעשה ברשותו ובאחריותו. יש נוסחאות שאין גורסים את התיבות "זה הכלל" (הרי"ף והרא"ש ועיין "תוספות יום טוב").

שהם (היינו שחייב חברו ליתן לו עשרים וחמישה דינרי כסף כמו שפסק ענו. אם חדשים חדשים, אם ישינים ישינים – גמרא; רמב"ם), ואין אחד מהם יכול לחזור בו, שהמטבע של זהב נחשב כסחורה לגבי המטבע של כסף, לפי שאינו עובר לסוחר ואינו נוח להוצאה כמו הכסף, הלכך משיכת זהב קונה כדיון משיכת מיטלטלים; והכסף אינו קונה את הזהב – אבל אם נתן לחברו עשרים וחמישה דינרי כסף בדינרי זהב, לא קנה את דינר הזהב עד שימשוך אותו, לפי שדינרי הכסף מעות הם, ומעות אינן קונות, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. הנחשת קונה את הכסף – הבא להחליף מטבעות נחושת במטבע של כסף, נעשים המטבעות של נחושת כסחורה לגבי הכסף, לפי שאין פרוטות הנחושת יוצאות בכל מקום כדינרי הכסף, הלכך משיכת הנחושת קונה את הכסף, והכסף אינו קונה את הנחשת – שהכסף נחשב כמעות לגבי הנחושת, ומעות אינן קונות. ומעות הרעות – מטבעות שנפסלו (רש"י); ויש מפרשים: מטבעות שנמחקה צורתם ואינן יוצאות אלא כדוחק (תוספות; הרשב"א) קונות את היפות – המטבעות העוברים לסוחר, שדין המעות הרעות כסחורה, וניקנות במשיכה, והיפות אינן קונות את הרעות – שדינן כמעות לגבי הרעות, וכל זמן שלא משך את הרעות לא קנה אותן. אסימון – מטבע שאין עליו צורה, קונה את המטבע – שדין האסימון כדיון סחורה לגבי המטבע, והמטבע אינו קונה את אסימון – שהמטבע הוא מעות לגבי האסימון, ומעות אינן קונות. המטלטלין קונים את המטבע – שעל ידי משיכת המטלטלים ניקנה המטבע, ואפילו מטבע שאינו יוצא, כמו מעות רעות ואסימון (תוספות). והמטבע אינו קונה את המטלטלין – היינו שכל מטבע שהוא הריהו מעות לגבי מיטלטלים, ומעות אינן קונות. זה הכלל: כל המטלטלין קונין זה את זה – בקנין חליפין, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. שאם החליף אדם מיטלטלים במיטלטלים, כגון פרה בחמור או יין בשמן, אף על פי ששיערו תחילה כמה שווה זה וכמה שווה זה, ואחר כך החליפו, כיון שמשך האחד בשל חברו, קנה חברו בחליפיו בכל מקום שהם, אף

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד (מה שכבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת), שכיון שמשך הלוקח את מקחו, אף על פי שעדיין לא נתן מעות למוכר, נגמר הקנין. ואין אחד מהם יכול לחזור בו. אבל כל זמן שלא משך הלוקח את מקחו, אף על פי שכבר נתן מעות, יכול כל אחד מהם לחזור בו. ומכל מקום כל החזור בו, לאחר שנתן הלוקח מעות, לא עשה מעשה ישראל, ויחייב קללת "מי שפרע" כמבואר במשנה.

ביצד – משיכת הסחורה עושה קנין ונתינת המעות אינה עושה קנין? **משך הימנו** – הלוקח מן המוכר, פרות – שלקח אצלו, ולא נתן לו מעות – אף על פי שעדיין לא נתן לו דמי הפירות (משנתנו נקטה "פירות" במובן סחורה בלל). **אינו יכול לחזור בו** – לא הלוקח ולא המוכר. **נתן לו מעות** – הלוקח למוכר, ולא משך הימנו פרות – אף על פי שכבר שלם לו בעד הסחורה שלקח אצלו, והואיל ועדיין לא משך את סחורתו, יכול לחזור בו – כל אחד משניהם. **אבל אמרו** – חכמים: **מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה** – ובכרייתא הוסיפו: ומאנשי סדום ועמורה וממצריים בים, הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו – בגמרא מבארים, שבית הדין אומרים כך למי שחזר בו, ואחר כך מחזיר המוכר ללוקח את המעות. **רבי שמעון אומר: כל שהכסף בידו, ידו על העליונה** – רבי שמעון חולק על תנא קמא וסובר, שאם הלוקח נתן מעות ולא משך מהמוכר את הפירות, המוכר, שהכסף בידו, יכול לחזור בו, אבל הלוקח אינו יכול לחזור בו (תוספות יום טוב; תפארת ישראל) ואין הלכה כרבי שמעון.

בארנו את דברי רבי שמעון לפי "תוספות יום טוב". אבל הרב מברטנורא מפרש (בעקבות הגמרא והרמב"ם). שרבי שמעון בא להשמיע, שיש ואפילו לא

ג האונאה ארבע כסף, מעשרים וארבע כסף לסלע, שתות למקח. עד מתי מתר להחזיר? עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. הורה רבי טרפון בלוד: האונאה שמונה כסף לסלע, שליש למקח; ושמוחו תגרי לוד. אמר להם: כל היום מתר להחזיר. אמרו לו: יניח לנו רבי טרפון במקומנו; וחזרו לדברי חכמים.

ד אחד הלוקח ואחד המוכר – יש להן אונאה. בשם שאונאה להדיוט, כך אונאה לתגר; רבי יהודה אומר: אין אונאה לתגר. מי שהטל עליו – ידו על העליונה; רצה, אומר לו: תן לי מעותי, או: תן לי מה שאוניתי.

פירוש ברטנורא

ג האונאה ארבעה כסף. ארבעה מעות כסף שהם שש מעות בדני, והסלע ארבע דינרין: **מעשרים וארבע כסף לסלע.** אם היה המקח בדמי הסלע שהוא עשרים וארבע מעות דהשתא הוא אונאה שתות למקח, חייב להשיב לו כל אונאתו ארבעה כסף: **עד מתי מותר להחזיר.** מי שנתאנה. והא דנקט לשון מותר, לאשמעינן דליכא אפילו מי שפרע להחזיר המקח או שיתן לו אונאתו: **עד כדי שיראה.** המקח לתגר או לאחד מקרוביו. ואם שהה יותר, מחל על אונאתו. והמוכר לעולם חוזר, שהרי אין המקח בידו שיוכל להראות לתגר או לקרובו אם נתאנה. ואם נודע שבא לידו דבר כיוצא בממכרו וידע שטעה ושק ולא תבע, אינו יכול לחזור ולתבוע, שהרי מחל: **ושמוחו תגרי לוד.** שהיו בקיאין בסחורה ומוכרין ביוקר. ואין הלכה כר' טרפון:

ד אין לתגר אונאה. מפני שהוא בקי ומסתמא אחולי אחיל גביה, והאי הובנא הכי, משום דאתרמי ליה זבינא אחריתי. והשתא הוא דקביי למהדר ביה. ואין הלכה כר' יהודה: **מי שהטל עליו ידו על העליונה.** מי שנתאנה: **תן לי מעותי.** אם נתאנה לוקח. ומתניתין רבי יהודה הנשיא היא. ולית הלכתא כוותיה, אלא אם האונאה שתות, קנה ומחזיר אונאה. יותר משתות, בטל מקח:

משניות מבוארות – קהתי

שנתאנה, לפי שהמקח בידו, אבל אם המוכר נתאנה, לעולם חוזר באונאה, וכל שכן בביטול מקח, לפי שאין המקח בידו שיוכל להראות לתגר או לקרובו, ואינו יודע את השווי של הדבר שמכר עד שיראה כמותו הנמכר בשוק. לפיכך אם היה המקח דבר שאין שינוי במינו, אינו חוזר אלא עד כדי שישאל על שער שבשוק. וכן אם נודע שבא לידו של המוכר שוב מכירה כזו וידע שטעה ולא תבע, אינו יכול לחזור ולתבוע, שמן הסתם מחל (ומב"ם ה"ל מכירה יב, ו-ז). **הורה רבי טרפון בלוד: האונאה –** שיעור האונאה שחייבים להחזיר, **שמונה כסף לסלע –** שמונה מעות כסף לכל סלע, היינו: **שליש למקח –** שסלע היא עשרים וארבע מעות, והרי שמונה מעשרים וארבע הן שליש, **ושמוחו תגרי לוד –** שהיו בקיאים במקח וממכר ומוכרים ביוקר, ושמוחו על הוראתו של רבי טרפון, שיוכלו להשתכר הרבה, והלקוחות לא יוכלו להחזיר, **אמר להם –** רבי טרפון לתגרים: **כל היום מתר להחזיר –** היינו לחזור ולתבוע את האונאה או לבטל את המקח. **אמרו לו –** התגרים לרבי טרפון: **יניח לנו רבי טרפון במקומנו –** כדין שנהגנו בו קודם הוראתו, שכן מוטב שתאה האונאה שתות למקח, ושלא יהא שיעור הזמן אלא עד כדי שיראה לתגר או לקרובו, **וחזרו לדברי חכמים –** שהאונאה שתות למקח.

באור משנה ד

אחד הלוקח ואחד המוכר – בין שנתאנה הלוקח ובין שנתאנה המוכר בשתות למקח, **יש להן אונאה –** דין אונאה ששינוי במשנה הקודמת, שנאמר: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, אל תנו איש את אחיו", הרי שהוזכרו כאן שניהם, גם המוכר וגם הלוקח. **בשם שאונאה להדיוט –** שיש דין אונאה לאדם שאינו בקי בסחורה, כך **אונאה לתגר –** לסוחר שהוא בקי במסחר, ואין אומרים, שהואיל והוא תגר ודאי הרגיש באונאתו ומחל עליה מתוך חישובים מסחריים שלו, אלא בין הדיוט בין תגר יש להם דין אונאה. **רבי יהודה אומר: אין אונאה לתגר –** שסובר רבי יהודה, הואיל והוא תגר ובקי במחיר הסחורה, מן הסתם ידע על אונאתו ומחל עליה. ואין הלכה כרבי יהודה: **מי שהטל עליו –** כלומר מי שנתאנה, **ידו על העליונה –** לבוא בתביעה כרצונו: **רצה, אומר לו –** הלוקח למוכר, אם נתאנה הלוקח: **תן לי מעותי –** ויהא המקח בטל, **או: תן לי מה שאוניתי –** דמי האונאה, והמקח קיים. והוא הדין כשנתאנה המוכר, רצה אומר ללוקח: **תן לי מקחי,** או תן לי מה שאוניתי. משנתנו היא כרבי יהודה הנשיא, ואין הלכה כמותו, אלא כרבי נתן (בברייתא). הסובר שאם שיעור ההונאה הוא שתות

משך הלוקח את הפירות, כיון שנתן למוכר את המעות, ידו של המוכר על העליונה, שאם הוא רוצה הריהו מקיים את המכר, ואין הלוקח יכול לחזור בו, והיינו שאם הפירות היו מונתים בעלייתו של לוקח שהיתה שכורה למוכר, יד המוכר על העליונה, ואין הלוקח יכול לחזור בו, שהרי מה טעם אמרו חכמים: משיכה קונה ולא מעות? גזירה שמא יאמר המוכר ללוקח: נשרפו חיטיך בעלייה, אבל כאן שהעלייה של לוקח היא, הרי בטל אותו החשש, שאם תיפול דליקה, הלוקח בעצמו יציל, הלכך משנתן הלוקח את המעות, שוב אינו יכול לחזור בו (עיין "תוספות יום טוב" שמשקש על פירוש זה).

~ יום המישי ~

באור משנה ג

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בדני אונאה. – כתוב בתורה (ויקרא כה, יד): "וכי תמכרו חנוכה לעמיתך או קנה מיד עמיתך, אל תנו איש את אחיו". מכאן שאסור למוכר או לקונה להונות את חברו, ושלושה שיעורים אמרו חכמים בהונאה: **א.** שיעור שחייבים להחזיר; **ב.** שיעור שאין חייבים להחזיר, משום שדרך בני אדם למחול עליו; **ג.** שהמקח בטל. משנתנו באה ללמד ששיעור ההונאה שחייבים להחזיר הוא שתות (אחד מששה), והרי נמצאנו למדים, שכל אונאה שהיא פחות משתות אין חייבים להחזירה, וכל שהיא יתירה על השתות המקח בטל. **האונאה –** שיעור האונאה שחייבים להחזיר, **ארבע כסף –** ארבע מעות כסף, **מעשרים וארבע כסף לסלע –** כלומר מעות כסף שיש מהן עשרים וארבע בסלע, ושיעור האונאה ארבע מעות לכל סלע, היינו: **שתות למקח –** אחד משהה במחיר החפץ שקנה, כגון חפץ השווה סלע שנמכר בעשרים מעות, ושמונה מעות, ונתאנה הלוקח בארבע מעות, או שנמכר בעשרים מעות ונתאנה המוכר בארבע מעות, וזהו אונאת שתות שחייבים להחזירה. ואם היתה האונאה יתירה על שיעור זה, יכול המתאנה לבטל את המקח ולהחזיר את החפץ שקנה. לפי החשבון של שתות למקח שבארנו לעיל יוצא, שנתאנה הלוקח בשביעית המעות ששילם, היינו ארבע מעות כסף מעשרים ושמונה. אבל בגמרא מפרשים, שהאונאה היא גם בשתות למעות, כגון אם קנה חפץ שווה עשרים מעות בארבעה מעות, שהתאנה הלוקח בשתות מעותיו, או אם קנה חפץ השווה עשרים ושמונה מעות בעשרים וארבעה מעות, שהתאנה המוכר בשתות מעות. **עד מתי מתר להחזיר –** כלומר עד מתי יכול המתאנה לחזור ולתבוע את האונאה, או לבטל את המקח? ונקטה המשנה לשון "מותר", כדי להשמיענו, שבכגון זה שתובע אונאתו או מחזיר את המקח אין אפילו "מי שפרע"; **עד כדי שיראה או לקרובו –** הבקי, כדי להיוודע אם נתאנה. ואם שהה יותר מזה, שוב אינו יכול לחזור ולתבוע את האונאה או לבטל את המקח, לפי שאנו אומרים שכבר מחל על אונאתו. במה דברים אמורים? בלוקח

ה בָּמָה תְּהֵא הַסֵּלַע חֲסֵרָה, וְלֹא יֵהָא בָּהּ אֹנְאָה? רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אַרְבַּעָה אֶפְרִין, אֶפְרָ לְדִינְרָה. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר: אַרְבַּעָה פְּנִדְיוֹנוֹת, פְּנִדְיוֹן לְדִינְרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: שְׁמוֹנֶה פְּנִדְיוֹנוֹת, שְׁנֵי פְּנִדְיוֹנוֹת לְדִינְרָה. וְעַד מַתִּי מֵתוּר לְהַחְזִיר? בְּכַרְפִּים – עַד כְּדֵי שְׂרִיאָה לְשַׁלְּחָנִי; וּבְכַפְרִים – עַד עַרְבֵי שַׁבְּתוֹת. אִם הָיָה מִכִּירָה – אֶפְלוּ לְאַחַר שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִקְבֵּלָה הֵימָנוּ; וְאִין לֹא עָלְיוּ אֵלָא תַרְעֻמָּת. וְנוֹתְנָה לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְאִינוּ חוֹשְׁשִׁים שְׁאִינוּ אֵלָא נֶפֶשׁ רַעָה.

ז הַאֹנְאָה אַרְבַּע כֶּסֶף. וְהַטְעָנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף. וְהַהוֹדָאָה שְׁוֹה פְּרוּטָה. חֲמִשׁ פְּרוּטוֹת תָּן: הַהוֹדָאָה שְׁוֹה פְּרוּטָה;

פירוש ברטנורא

ה כמה תהא סלע חסרה. מטבע היוצא ותמיד הוא שוהק וחסר, כמה תחסר ואם היוצאה לא תהא אונאה: ארבע אפרין. לסלע: איסר לדינר. והוא אחד מן עשרים וארבע בו. דש מעה כסף הוא דינר, מעה שני פונדיונים, פונדיון שני איסרין: ארבעה פונדיונים. אחד משנים עשר: שמונה פונדיונים. שרות. כשאר אונאה. וכן הלכה:

ב בכרבים. שיש שם שלחני. עד כדי שיראה לשולחני: בכפרים. שאין שם שלחני: עד ערבי שבתות. שבא להוציאה בערב שבת לסעודת שבת, או ידע אם יוכל להוציאה ויקבלה ממנו: ואם היה מכירה. הכי קאמר, ואם חסיד הוא ורוצה לעשות לפנים משורת הדין, אם מכיר שהיא הסלע שנתן לו, יקבלה ממנו אפילו לאחר שנים עשר חודש: ואין לו עליו אלא תרעומת. הכי קאמר, ואחר שאינו חסיד ולא רצה לקבלה ממנו, אין לזה עליו אלא תרעומת. דאיתו הוא דאספיד אנפשיה שלא החזירו בכמונו: ונותנה למעשר שני. אחרת כדי אונאה קאי. ונותנה למעשר שני בשוויה ואינו חושש משום איסמון שאין מעשר שני מתחלל אלא במטבע שיש בו צורה, דשם מטבע יש עליו, דמי שאינו לוקחה בשוויה בתורת מטבע אלא כמו נסכא של כסף, אינו אלא נפש רעה:

ז האונאה ארבעה כסף. למקח סלע שהוא עשרים וארבע מעות כסף. נמצא האונאה שותת כדאמרן. וחזר ושנאה משום דבעי למתני הטענה שתי כסף: והטענה שתי כסף. שאין שבועת הדיינים על מענה שהיא פחותה משתי כסף, שטענו שוה שתי מעות כסף יש לי בידך, וזה יודה לו מהם שוה פרוטה

משניות מבאורות – קהתי

שהוא בא לעיר להוציאה בשוק לצורכי שבת, וידע אם יקבלה ממנו בשווייה. אם הָיָה מִכִּירָה – אם זה שנתן את הסלע החסרה לחבירו היה מכירה, שהיא אותה סלע שנתן לו, אֶפְלוּ לְאַחַר שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִקְבֵּלָה הֵימָנוּ – כלומר ראינו לו ממידת חסידות, שיהא מקבלה ממנו. וְאִין לֹא עָלְיוּ אֵלָא תַרְעֻמָּת – כלומר שאם אינו רוצה לקבלה לאחר הזמן הקצוב ברישא, אין לו עליו אלא תרעומת, שהואיל ולא החזירו בכמונו, הוא שגרם לעצמו את ההפסד, וְנוֹתְנָה לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי – מותר לפדות באותה סלע, החסרה כדי שיעור אונאה, פירות של מעשר שני, בשיעור סלע יפה (רמב"ם הלי מעשר שני ז, יט), וְאִינוּ חוֹשְׁשִׁים – שמה דינה כמטבע שנפחתה צורתו, מאחר שהיא יוצאת על ידי הדחק, שְׁאִינוּ אֵלָא נֶפֶשׁ רַעָה – שמי שאינו מקבלה בשווייה בתורת מטבע אינו אלא נפש רעה, היינו קמצן וצר עין.

למקח, המקח קיים, אלא שחייב המאנה להחזיר את ההונאה. ברם, אם האונאה יתירה על שותת, בטל המקח, כמו שכבר הזכרנו במשנה הקודמת. וכן פוסק רבא בגמרא: "פחות משותת – נקנה מקח, ויתר על שותת – בטל מקח, שותת – קנה ומחזיר אונאה."

~ יום שישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה

כשם שיש דין אונאה במחיר הסחורה, כך יש דין אונאה אף במטבעות, שכן מטבע היוצא משתחק מחמת שימושו תדיר, והוא חסר ממשקלו. משנתנו באה ללמד, מהו שיעור האונאה במטבעות, ונחלקו בזה תנאים.

בָּמָה תְּהֵא הַסֵּלַע חֲסֵרָה – ממשקלה, וְלֹא יֵהָא בָּהּ אֹנְאָה – כשאדם נותן אותה לחברו כסלע שלמה, אף על פי שהשתחקה קצת? רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אַרְבַּעָה אֶפְרִין – לסלע, כלומר אם חסרים ארבעה איסרים, אֶפְרָ לְדִינְרָה – והוא אחד מעשרים וארבעה, שהסלע ארבעה דינרים, והדינר עשרים וארבעה איסרים (הדינר = 6 מעות כסף; מעה כסף = 2 פונדיונות; הפונדיון = 2 איסרים). רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר: אַרְבַּעָה פְּנִדְיוֹנוֹת – לסלע, פְּנִדְיוֹן לְדִינְרָה – והוא אחד משנים עשר, שהדינר שנים עשר פונדיונות, כמו שהבאנו לעיל. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: שְׁמוֹנֶה פְּנִדְיוֹנוֹת – לסלע, שְׁנֵי פְּנִדְיוֹנוֹת לְדִינְרָה – והיא שותת, כשאר כל אונאה, ששינוי במשנה הקודמת.

יש דעה בגמרא, שמחלוקת התנאים שבמשנתנו היא אף בשאר כל אונאה במקח וממכר. ויש דעה, שבמטבעות בלבד נחלקו התנאים כאן, לפי שמעות להוצאה ניתנו, וכיון שאין לוקחים ממנו מטבע חסר, אינו מוחל אף בפחות משותת. ברם, ההלכה היא, שבין באונאת המקח ובין באונאת מטבע שיעור האונאה שחייבים להחזיר הוא שותת (רמב"ם הלי מכירה יב, ט).

ב א ו ר מ ש נ ה

עַד מַתִּי מֵתוּר לְהַחְזִיר – את הסלע החסרה כדי שיעור אונאה? ואמנם באונאת מקח שנינו (לעיל משנה ג), שזמן תביעת האונאה עד שיראה לתגר או לקרובו, אבל שונה הוא מטבע, שלא כל אדם בקי בו, הלכך שואלת המשנה, מהו זמן תביעת האונאה במטבע? בְּכַרְפִּים – שיש שם שולחנים, עַד כְּדֵי שְׂרִיאָה לְשַׁלְּחָנִי – שאין מכיר במטבע חסרונו ודמיו אלא השולחני; וּבְכַפְרִים – שאין השולחני מצוי שם, עַד עַרְבֵי שַׁבְּתוֹת – צריך הוא להחזיר עד ערבי שבתות,

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה

משנה זו והמשנה שלאחריה אינם מענין פרקנו, והובאו כאן אגב שיעור האונאה; מכאן חוזרת משנתנו ופוחתת כשיעור האונאה, שכבר נישנה לעיל (משנה ג).

הַאֹנְאָה אַרְבַּע כֶּסֶף – ארבע מעות כסף לסלע, כמו שנתפרש לעיל (משנה ג). וְהַטְעָנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף – אין בית דין מחייבים שבועה את הנתבע שהוא מודה במקצת הטענה, אלא אם כן הטענה היא לכל הפחות שתי מעות כסף, היינו שליש דינר. וְהַהוֹדָאָה – היא לכל הפחות על שְׁוֹה פְּרוּטָה – שהיא אחת משלושים ושניים במעה. בגמרא (שבועות לט, ב) נחלקו אמוראים בפירוש הפיסקה "הטענה שתי כסף": לדעת רב "כפירת הטענה שתי כסף", כלומר שהנתבע המודה במקצת הטענה כופר לכל הפחות בשתי מעות כסף, והמקצת שמורה בה אינה פחות מפרוטה; נמצא שלדעתו של רב התביעה היא לפחות שתי מעות כסף ופרוטה. וכן אמנם מפרש הרמב"ם. ושמואל אמר: "טענה עצמונה שתי כסף", כלומר שהתביעה היא לפחות שתי מעות כסף, וממנה מודה הנתבע לא פחות מפרוטה. חֲמִשׁ פְּרוּטוֹת תָּן – בחמישה דברים קבעו חכמים את השיעור של פרוטה: א. הַהוֹדָאָה שְׁוֹה פְּרוּטָה – כמו שבארנו לעיל. ב. וְהָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת בְּשֹׁה פְּרוּטָה – לבעלה. ג. וְהַנְּהִיגָה בְּשֹׁה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדָּשׁ, מְעַל – חייב להביא קרבן מעילה. ד. וְהַמוֹצֵא שְׁוֹה פְּרוּטָה, חֵיב

והאשה מתקדשת בשוה פרוטה; והנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש – מעל; והמוצא שוה פרוטה – חיב להכריז; והגוזל את חברו שוה פרוטה ונשבע לו – יוליכנו אחריו אפלו למדי.

ח חמישה חמשין הן: האוכל תרומה, ותרומת מעשר, ותרומת מעשר של דמאי, והחלה, והכפורים – מוסיף חמש. והפודה נטע רבעי ומעשר שני שלו – מוסיף חמש. הפודה את הקדשו – מוסיף חמש. הנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש – מוסיף חמש. והגוזל את חברו שוה פרוטה, ונשבע לו – מוסיף חמש.

פירוש ברטנורא

ויכפור השאר, או יודה לו הכל וכפור פרוטה: והודאה שוה פרוטה. להיות הודאה במקצת ויתחייב שבועה: המוצא שוה פרוטה. אבל בציר מהכי אינו חיב להכריז, דכתיב (דברים כ"ב) אשר תאבד ממנו, פרט לאבדה שאין בה שוה פרוטה: ויוליכנו אחריו. אם הודה שנשבע לשקר, דאין לו כפרה עד שחזרונו לדו ממש ולא ליד שלוחו, דכתיב (במדר ה) ונתן לאשר אשם לו:

ח האוכל תרומה. גדולה. זה שאכל תרומה גדולה בשוגג: ותרומת מעשר. מעשר מן המעשר: ותרומת מעשר של דמאי. הלוקח תבואה מעם הארץ, צריך להפריש תרומת מעשר, אבל לא תרומה גדולה, שהיו הכל זהירים בה: וחלה ובכורים. כל הני חמשה חד ניהו, דכולהו אוקרו תרומה, ומשם אחד הם באין: נטע רבעי. גמר קודש קודש ממעשר שני דמוסיף חומש. ותרוייהו נמי חד חשיב להו, דמחד קרא נפקי כיון דממעשר יליף: ומעשר שני שלו. דוקא. מוסיף חומש, דאיש ממעשרו כתיב: הקדשו. ולא של אחרים, המקדש כתיב: הנהנה. בשוגג, חיב קרבן מעילה וחומש:

משניות מבוארות – קהתי

תרומה, כמו שבארנו: ב. והפודה נטע רבעי – פירות האילן בשנה הרביעית לנטיעתו (לאחר שנגמרו שלוש שנות הערלה), שדינם להעלותם או להעלות את דמי פדינם לירושלים ולאכלם שם כדין מעשר שני, ומעשר שני שלו – או הפודה פירות מעשר שני שלו, ומעלה את המעות לירושלים, מוסיף חמש – שנאמר (ויקרא כו, לא): "ואם גאל יגאל איש ממעשרו, חמישיתו יוסף עליו", ולמדים נטע רבעי ממעשר שני בגזירה שווה "קודש, קודש", שכן בנטע רבעי כתוב (ויקרא יט, כד): "ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש הלולים לה", ובמעשר שני כתוב (ויקרא כו, ל): "וכל מעשר הארץ... קודש לה", מה מעשר שני יש לו חומש, אף נטע רבעי יש לו חומש; ג. הפודה את הקדשו – שהקדש הוא בעצמו, מוסיף חמש – כמו שנאמר (ויקרא כו, יט): "ואם גאל יגאל את השדה המקדש אותו, ויסף חמישית כסף ערכך עליו"; ד. הנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש – בשוגג, מוסיף חמש – כמו שנאמר (ויקרא ה, טו): "ואת אשר חטא מן הקודש ישלם, ואת חמישיתו יוסף עליו ונתן אותו לכהן"; ה. והגוזל את חברו שוה פרוטה, ונשבע לו – לשקר שלא גזל, ואחר כך הודה, מוסיף חמש – כמו שנאמר (ויקרא ה, כד): "או מכל אשר ישבע עליו לשקר, ושלם אותו בראשו, וחמישיתו יוסף עליו". וכבר בארנו במקומות אחדים, שחומש האומר בתורה היינו רבע מהקרן, והוא הנקרא "חומש מלבר" (מבחוץ – עיין באורנו למשנה בבא קמא ט, ז).

להכריז – אבל פחות משווה פרוטה אינו חייב להכריז, שנאמר (דברים כב, ג): "וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה", ודרשו חכמים: אשר תאבד ממנו – פרט לאבדה שאין בה שווה פרוטה שאינה קרויה אבדה. ה. והגוזל את חברו שוה פרוטה ונשבע לו – לשקר שלא גזל, ואחר כך הודה, יוליכנו אחריו אפלו למדי – שאין לו כפרה עד שישב את הגזילה לידי הנגזל, ואפילו הוא במדינה רחוקה (עיין בבא קמא ט, ה).

באור משנה ח

חמישה חמשין הן – בחמישה דברים מוסיפים חומש: א. האוכל תרומה – בשוגג, ותרומת מעשר – או האוכל תרומת מעשר, שמפריש הלוי ממעשרו לכהן, ותרומת מעשר של דמאי – של תבואה הלקוחה מעם הארץ, שהלוקח מפריש ממנה תרומת מעשר מספק, שמה לא הופרשו מעשרותיה, אבל לא תרומה גדולה, לפי שהיו הכל זהירים בה, והחלה – או האוכל חלה, שמפרישים מן העיסה, והיא קרויה תרומה, שנאמר (במדבר טו, ט): "חלה תרימו תרומה", והכפורים – או האוכל בכורים, שאף הם קרויים תרומה, שנאמר (דברים יב, יז): "ותרומת ירך", ופירשו: אלו הביכורים, שנאמר בהם (דברים כו, ז): "ולקח הכהן הטנא מידך"; האוכל אחד מאלה בשוגג, מוסיף חמש – משלם את הקרן, ומוסיף עליה חומש, שנאמר בתרומה (ויקרא כב, יז): "ואיש כי יאכל קודש בשגגה, ויסף חמישיתו עליו". וכל אלה אינם נימנים אלא לאחד. לפי שכולם קרויים

בזמן זה של חשבון הנפש, וודאי שאחינו בני ישראל בכל מקום שהם, ה' עליהם יחיו. . יתבוננו ברצינות ויערכו לעצמם חשבון צדק, תוך הכרה מלאה במציאות ובאמת לאמיתתה

ממכתב ימי הסליחות, ה'תשי"ז

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

חלצתו. שלפתו ונטולה מגופו: חמה. החולה הקודחו: לא חסרתם. שעה: כעבר. נכנס ויוצא בלא רשות: כשר. שאינו רגיל לבוא לפניו:

דף לד עמוד א. הגמרא חוזרת לתפילת רבי חנינא בן דוסא, ומביאה שני מעשים בענין זה: תָּנּוּ רַבֵּן בְּרֵייתָא, מַעֲשֵׂה שְׁחֵלָה בְּנֹו שֶׁל רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁגָּר [שֶׁלח] רבן גמליאל שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים אֶצֶל רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא, כְּדֵי לומר לו לְבַקֵּשׁ עֲלָיו רַחֲמִים שִׁיתְרַפָּא מחוליו. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה

אוֹתָם רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא שֶׁהֵם בָּאִים, עָלָה לְעֵלְיָהּ, וּבִקֵּשׁ עֲלָיו רַחֲמִים שִׁיתְרַפָּא. בִּירִידָתוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא מֵהַעֲלִיָּה, אָמַר לָהֶם רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא, לָבוֹ חוּרָה לְבֵית רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, מִשּׁוּם שֶׁכָּבַר חֲלָצָתוֹ חֲמָה – יֵצֵא חוּם הַחוּלִי מִגּוֹפּוֹ שֶׁל הַחוּלָה. אָמְרוּ לוֹ הַשְּׁלִיחִים, וְכִי נָבִיא אֶתָּה שִׂוְדַע אֶתָּה שֶׁחֲלַצְתָּ חֲמָה. אָמַר לָהֶן, לֹא נָבִיא אֲנִי וְלֹא בֶן נָבִיא אֲנִי, אֲלָא כֶּף מְקוּבְּלִי – כִּךְ קִיבַלְתִּי מִרְבוּתִי, אִם שְׁנוּרָה [סְדוּרָה] תִּפְלְתִי בְּפִי וְאִנִּי טוּעָה בָּהּ, יוֹדַע אֲנִי שְׁחוּא [הַחוּלָה] מְקוּבְּלִי לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִתְרַפָּא, וְאִם לֹא – וְאִם אֵין תִּפְלִיתִי סְדוּרָה בְּפִי אֵלֹא אֲנִי נִתְקַל וְטוּעָה בָּהּ, יוֹדַע אֲנִי שְׁחוּא [הַחוּלָה] מְמוּרָרָה וּמְבֻלְבֵל וְעוֹמֵד לְמוֹת, לִפִּי שֶׁלֹּא הִתְקַבְּלָה תִּפְלִיתִי. יֵשְׁבוּ הַשְּׁלוּחִים וְכָתְבוּ מַעֲשֵׂה זֶה, וּבְיוֹנוֹ אֶת אוֹתָהּ הַשְּׁעָה בֵּה סִיִּים רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא אֶת תִּפְלִיתוֹ וְכַתְבוּהָ, וּבִשְׂפָאֵו אֶצֶל רַבֵּן גַּמְלִיאֵל וְסִפְרוּ לוֹ אֶת דְּבָרֵי רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא וְאֶת הַשְּׁעָה שִׁסִּים תִּפְלִיתוֹ, אָמַר לָהֶן רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, הֶעֱבֹדָה – נִשְׁבַּע אֲנִי, לֹא תִפְרָתֶם וְלֹא הוֹתָרְתֶם שְׁעָה בּוֹמֵן שְׁכַתְבַתֶּם, אֲלָא אִכֵּן כֶּף הִיָּה מַעֲשֵׂהָ, שֶׁבְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁאִמְרַתֶּם שִׁסִּים רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא אֶת תִּפְלִיתוֹ, חֲלָצָתוֹ חֲמָה – יֵצֵא חוּם הַחוּלִי מִגּוֹפּוֹ שֶׁל בְּנֵי, וְשֶׁאֵל לָנוּ [וּבִיקֵשׁ מֵאִיתָנוּ] מִים לְשִׁתוֹת.

מעשה נוסף: וְשׁוּב מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא שְׁחֵלָה לְלִמּוּד תּוֹרָה אֶצֶל רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, וְחֵלָה בְּנֹו שֶׁל רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי לְרַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא, חֲנִינְא בְּנִי, בִּקֵּשׁ עֲלָיו רַחֲמִים וְיִחְיֶה. הִנִּיחַ רַבִּי חֲנִינְא אֶת רֵאשׁוֹ בֵּין בְּרַבִּיו וּבִקֵּשׁ עֲלָיו רַחֲמִים, וְיִחְיֶה הֵבֵן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, אֲלֵמְלִי הַמִּיחַ – אִף אִם הִיָּה זוּרֵק בֶּן זְכַאִי אֶת רֵאשׁוֹ בֵּין בְּרַבִּיו כֹּל הַיּוֹם בּוֹלוֹ וְהִיָּה מִתְפַּלֵּל עַל בְּנֹו, לֹא הִיָּו מְשֻׁנְיָחִים [נְּוֹתָנִים לֵב] עֲלָיו מִן הַשָּׁמַיִם לְקַבֵּל אֶת תִּפְלִיתוֹ, כִּמוֹ שֶׁהַשְּׁגִיחוֹ וְקִיבְלוֹ אֶת תִּפְלִית רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא. אָמְרָה לוֹ אֲשֶׁתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, וְכִי חֲנִינְא תִלְמִידךָ גְּדוֹל מְמָךְ, שֶׁהוּא נַעֲנָה בְּתִפְלִיתוֹ וְאֶתָּה לֹא הִיִּית נַעֲנָה. אָמַר לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, לֹא – אֵיִן הוּא גְּדוֹל מִמֶּנִּי, אֲלָא הוּא דוּמָה בְּעֵבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא בֶן בֵּית וְנִכְנַס וְיוֹצֵא בְּלֹא רְשׁוּת, וְלִכְךָ הוּא נַעֲנָה בְּכָל שְׁעָה שֶׁמִּתְפַּלֵּל, וְאֲנִי דוּמָה בְּשׂוֹר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁאִינוֹ רְגִיל לְבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְצָרִיךְ רְשׁוּת לְהִכְנַס אֵלָיו, וְלִכְךָ לֹא תִמִּיד מִתְקַבֵּל תִּפְלִיתִי.

התוקף בקבלת הציווי "אנכי ה' אלוקיך" ו"זכור את יום השבת לקדשו" – מעמידה בתוקף גם את השמירה של "לא תרצח" ו"לא תגנוב"
ממכתב ימי הסליחות, ה'תשי"ז

53 אופן נוסף בביאור הברייתא: דְּרֹמְיָא – החכמים בני הדרום, תַּנְוִי
 54 מְשֻׁמִּיָּה – היו שונים משמו דְּרֹבֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי באופן אחר, כל
 55 שלשה ימים ראשונים שמשעת הבדיקה הראשונה, וְדָאֵי הֵיּוּ יוֹן,
 56 וגם בשלשה ימים אַחֲרֵינֵיהֶם שקדמו לבדיקה האחרונה, וְדָאֵי כִּבֵּר
 57 הֵיּהּ חוּמְיָא, וימים אֲמֻצְעָיִים – שבין הראשונים לאחרונים, סָפֵק מתי
 58 באחד מהימים הללו השתנה המצב וכאמור לעיל.
 59 מקשה הגמרא על שיטת חכמי הדרום: הָא גִּיפְסָא קְשִׁיָּא – הרי
 60 לשיטתם לא יהושע בן לוי מוקשה סוחר דברי עצמו, תחילה
 61 אֲמִירָתָא בשמו שימים ראשונים וְדָאֵי יוֹן, ואף שיש לחשוש שמיד
 62 לאחר הבדיקה החלה ההחמצה, אֲלֵמָא – והרי נראה מכך שסובר
 63 רִיחִיָּה חֵלְא וּמְעִמִּיָּה חֲמָרָא – שבמצב שריחו חומץ וטעמו יין, לא
 64 השתנו הלכותיו ויש לו דִּין חֲמָרָא, שאם יש לו דִּין חומץ, כיצד
 65 בשלשה ראשונים ודאי יין, הלא ימים אלו נמצאים בחשש
 66 שהשתנה הריח. וְהָדֵר אֲמִירָתָא, ושוב חזרת ואמרת בשמו
 67 שבשלשה אַחֲרֵינֵיהֶם – שקדמו לבדיקה אחרונה וְדָאֵי חוּמְיָא, ואף
 68 שיתכן שרק סמוך לבדיקה זו נשתנה טעמו לחומץ, אֲלֵמָא – והרי
 69 נראה מכך שדעתו ההיפך, רִיחִיָּה חֵלְא וּמְעִמִּיָּה חֲמָרָא – שכל
 70 שקיבל ריח חומץ אף שטעמו עדיין יין השתנו הלכותיו ודין חֵלְא
 71 – חומץ יש לו, שאם לא כן מדוע הימים האחרונים עומדים בחזקת
 72 ודאי חומץ, הלא יתכן שרק הריח השתנה ולא הטעם.
 73 מתרצת הגמרא: שחכמי הדרום סוברים לדעת רבי יהושע בן לוי
 74 שהמדובר בברייתא זו בְּגוֹן דְּאֲשֶׁתְּכָה – שהחומץ שנמצא בבדיקה
 75 האחרונה היה חֵלְא סִיפְתָקָא – חומץ חזק בחריפותו, דָּאֵי לֵאָו דְּעֵקֶר
 76 תְּלָתָא יוֹמֵי לֹא הָוֵה מְשֻׁמִּיָּה חֵלְא סִיפְתָקָא – שאם לא שכבר
 77 החמיץ שלשה ימים קודם לבדיקה זו לא היה יכול להמצא בו
 78 חריפות חזקה. כלומר שגם לדעת רבי יהושע בן לוי ריחו חומץ
 79 וטעמו יין דינו כיון, ולפיכך בשלשה ימים הראשונים ודאי יין אף
 80 אם החל להחמיץ וריחו חומץ, אך בברייתא זו שהחומץ שנמצא
 81 הוא בעל חריפות חזקה, ודאי שהחמיץ שלשה ימים קודם לבדיקה
 82 שניה.
 83 לעיל (גה) שאל אביי את רב יוסף איזה ברכה יש לברך על טעמו
 84 יין וריחו חומץ דהיינו יין הנמכר בחנות, 'הגפן' או 'שהכל'. והשיב
 85 לו רב יוסף שמברייתא זו שלפנינו ניתן להוכיח דבר זה. ומאחר
 86 שניתן לפרש כרבי יוחנן שמצב כזה דינו כיון, ואם כן ברכתו
 87 'הגפן', וכמו כן ניתן לפרש כרבי יהושע בן לוי שדינו כחומץ
 88 וברכתו 'שהכל'. מבררת הגמרא בְּמָאן פְּשִׁט לֵיה – כמי משניהם
 89 פשט רב יוסף לאביי. משיבה הגמרא: פְּלִיגֵי בָּהּ – נחלקו בדבר זה
 90 רב מְרִי ורב זְבִיד, חֵד אֲמִירָא שכוונת רב יוסף היתה לפשוט בְּרֹבֵי יוֹחֲנָן
 91 שברכתו 'הגפן', וְחֵד אֲמִירָא שכוונתו היתה לפשוט בְּרֹבֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 92 לִוִּי שברכתו 'שהכל'.
 93 דִּין מִקַּח טַעוֹת בִּמְכָר לְחִבְרֵי חֲבִית יִין וְהַחְמִיצָה: אִיתְמַר, הַמּוֹכֵר
 94 חֲבִית יִין לְחִבְרֵי, ונטל הקונה את היין בחבית של המוכר וכך
 95 העבירו לביתו, וְהַחְמִיצָה בבית הקונה. אֲמִירָא רַב, כָּל שֶׁנַּעֲשֶׂתָה
 96 הַחְמָצָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים מִשַּׁעַת הַמְכִירָה, בְּרִשׁוֹת
 97 מוֹכֵר – החבית נמצאת באחריות המוכר וההפסד שלו, שידוע
 98 שאין יין מחמיץ בפחות משלשה ימים, וזו שהחמיצה תוך שלשה
 99 סימן הוא שכבר אצל המוכר התחילה להחמיץ, וכיון שסופה
 100 להיעשות חומץ הרי זה כלוקח יין ונמצא חומץ, שהוא מקח טעות
 101 כדלעיל (גה), ועל המוכר להחזיר ללוקח את מעותיו. ואם נעשתה
 102 ההחמצה בְּמָאן אֲוִילָךְ – לאחר שלשה ימים משעת המכירה,
 103 בְּרִשׁוֹת לֹקֵחַ – החבית תחת אחריות הלוקח וההפסד הוא שלו,
 104 ואפילו עדיין לא שילם עבור היין חייב לשלם.

1 דְּתַנְיָא בתוספתא (תרומות פ"ד ה"ח), בענין מי שהיו לו חבית של יין
 2 טבל ורצה ליחד אחת להפריש ממנה תרומותיו לפטור השאר.
 3 הַפּוֹדֵק אֶת הַחֲבִית – הטועם מינה כדי לדעת שלא החמיץ היין,
 4 לְהִיּוֹת מְפָרִישׁ עֲלֵיהָ תְּרוּמָה, וְהוֹלֵךְ – ומבדיקה זו ואילך בכל פעם
 5 יוכל לסמוך על חבית זו בהפרשת תרומותיו. כגון בא למכור מאה
 6 לוגין אומר הרי שני לוגין שבאותה חבית יהיו תרומה על מאה
 7 לוגין הללו. וְאַחֵר בָּהּ – לאחר חודש ויותר מהבדיקה, נְמַצְאָת
 8 חוּמְיָא – חזר ובדק ומצא שהחמיץ היין שבחבית, ואין ידוע האם
 9 מיד לאחר הבדיקה הראשונה החמיץ, או אך זה עתה כשמצאה
 10 חומץ החמיץ. אִזִּי כָּל שְׁלֹשָׁה יוֹמִים [יָמִים] מִשַּׁעַת הַבְּדִיקָה וְדָאֵי,
 11 מְבָאָן – משלשה ימים ואילך, סָפֵק – מתי החמיצה, וממילא ספק
 12 אם היתה ההפרשה כהלכתה.
 13 שואלת הגמרא: מָאן קְאָמֵר – כיצד מתפרשת הברייתא, איזה ימים
 14 הם ודאי ואיזה הם ספק, שכן ניתן לפרש הברייתא בכמה אופנים,
 15 כדלהלן.
 16 אופן ראשון בביאור הברייתא: אֲמִירָא רַבִּי יוֹחֲנָן, הֵבֵי קְאָמֵר – כך
 17 כוונתו, מה שהיה בחבית כָּל שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים – הסמוכים
 18 לבדיקה ראשונה, וְדָאֵי הֵיּוּ יוֹן, מְבָאָן וְאִילָךְ – משעברו שלשה
 19 ימים עד שעה שנמצאת חומץ, סָפֵק האם עתה שמצאה החמיצה,
 20 או שמא מיד לאחר הבדיקה התחיל להחמיץ ואם כך כעבור
 21 שלשה ימים נגמר ונעשה חומץ.
 22 הגמרא מבארת דבריו רבי יוחנן: מָאן מְעַמָּא בשלשה ראשונים
 23 ודאי יין ובשלשה אחרונים ספק חומץ. שסובר חֲמָרָא מְעִילָא עֵקֶר
 24 – יין כאשר מתחיל להחמיץ, תחילה נעקר טעם היין שבשפת
 25 החבית למעלה, וְהָא מְעִמִּיָּה וְלֹא עֵקֶר – וזה הרי טעם משפת
 26 החבית, ולא נעקר ממנו טעם יין שהיה לו, אִם תְּמַצָּא לִזְמִירָא בְּתֵר
 27 דְּמְעִמִּיָּה עֵקֶר – מיד לאחר שטעם הימנו החל בהחמצה, גם במצב
 28 כזה עדיין לא השתנו הלכותיו, שעד שעברו שלשה ימים הוּהוּ
 29 רִיחָא חֵלְא – רק ריחו נהיה כשל חומץ וּמְעִמִּיָּה חֲמָרָא – ועדיין
 30 טעמו יין, וְכָל רִיחִיָּה חֵלְא וּמְעִמִּיָּה חֲמָרָא – וכל שריחו חומץ וטעמו
 31 יין, דִּין חֲמָרָא ו-יין יש לו, ולפיכך בשלשה ימים הסמוכים לבדיקה
 32 ודאי יין, והספק הוא מכאן ואילך.
 33 אופן שני בביאור הברייתא: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אֲמִירָא – חולק על רבי
 34 יוחנן ומפרש שכך כוונת הברייתא, כָּל שְׁלֹשָׁה יָמִים אַחֲרֵינֵיהֶם –
 35 שקדמו לזמן שנמצאת חומץ, וְדָאֵי שמאז כבר היה חוּמְיָא, מְבָאָן
 36 וְלֵהֲלֵן – ומה שקדם לשלשה ימים אלו דהיינו משעת בדיקה
 37 ראשונה עד שלשה הללו, סָפֵק – יש לך להסתפק האם כבר
 38 החמיץ באותו זמן.
 39 הגמרא מבארת דברי רבי יהושע בן לוי: מָאן מְעַמָּא מיד משעת
 40 בדיקה ואילך מתחיל הספק ובשלשה ימים האחרונים ודאי חומץ.
 41 שסובר, חֲמָרָא מְתַתָּאי עֵקֶר – כאשר יין מחמיץ, ראשית נעקר טעם
 42 היין הנמצא בתחתית החבית, וְאִמְרוּ עֵקֶר וְלֹא אֲדַעְתִּיהּ – ואם כן
 43 יש מקום לומר שעוד קודם שברך כבר נעקר טעם היין שבתחתית,
 44 והוא שטעם משפת החבית לא הרגיש בזה, וְאִם תְּמַצָּא לִזְמִירָא –
 45 ואפילו אם תרצה לומר מְעִילָא עֵקֶר – שהיין הנמצא בשפת
 46 החבית נעקר תחילה, וְהָא מְעִמִּיָּה וְלֹא עֵקֶר – וזה הרי טעמו וידוע
 47 בודאות שלא נעקר ממנו טעם היין, מכל מקום דְּלֵמָא בְּתֵר
 48 דְּמְעִמִּיָּה עֵקֶר – שמא תיכף ומיד לאחר שטעמו החל ליעקר ממנו
 49 טעם היין, ובמצב כזה הרי הוּהוּ רִיחִיָּה חֵלְא וּמְעִמִּיָּה חֲמָרָא – כבר
 50 נעשה ריחו חומץ ורק טעמו יין, וְרִיחִיָּה חֵלְא וּמְעִמִּיָּה חֲמָרָא – וכל
 51 שריחו חומץ וטעמו יין, יש לו דִּין חֵלְא ו-חומץ, לפיכך הספק
 52 מתחיל מיד בגמר הבדיקה הראשונה.

1 הבורק את החבית — נגל הימנה מעט ומעשר, ושתה הימנו, 1
 2 לידע אם היין הותר בחבית טוב וישתה או ימכור משאר חביותיו מדי יום ויום ויפריש 2
 3 מוז החבית לתרומה ולמעשרות תחתיה, היום מפריש מעט לפי מה שימכור משאר 3
 4 חביותיו ולמחר מעט, ואומר: הרי תרומה ומעשר של זה שאני מוכר ושותה באותה 4
 5 חבית. ולפיכך בודק, דאין מפרישין מן החומץ 5
 6 על היין, דשני מינין הן אליבא דרבי בפרק 6
 7 "המוכר את הספינה". אבל לרבנן, לכתחלה — 7
 8 אין מפרישין, ואם עשה — עשו. להיות מפריש 8
 9 — משאר חביותיו על בטחונה של זו החבית. 9
 10 כלומר, שמפריש ממנה לצורך שאר חביות. 10
 11 ואחר כך — לטוף חודש או שני חודשים. כל 11
 12 שלשה ימים בו' — לקמיה מפריש. מאי קאמר? 12
 13 — לפי שיש לפרשה בשני ענינין בדלקמן, קבוע 13
 14 לה. כל שלשה ימים הראשונים — סמוך 14
 15 לבדיקה — ודאי יין היה, דבפחות משלשה 15
 16 ימים אין היין נעשה חומץ, ויפה תרם מה 16
 17 שתרם באותן שלשה ימים, ואין צריך הילוקח 17
 18 מזה באותן שלשה ימים לחזור ולמפריש. 18
 19 דאפילו אם התחיל להחמיץ עם סילוק ידיו — 19
 20 אין שמו חומץ עד שלשה ימים, ואף על פי 20
 21 שכבר יש לו ריח חומץ, כדמפרש ואזיל. דרך 21
 22 היין המחמיץ להריח מתחלה ריח חומץ, והולך 22
 23 ומריח יותר ויותר, עד שנהפך אפילו טעמו 23
 24 לחומץ. וקם לזה לרבנן, דמשהתחיל להחמיץ 24
 25 הרי ריחו כל שלשה ימים חומץ וטעמו יין, אבל 25
 26 משלשה ואילך — יכול להיות חומץ גמור. 26
 27 מכאן ואילך ספק — דשמא לא התחיל 27
 28 להחמיץ עד שלשה ימים קודם שנמצא חומץ, 28
 29 והשתא בשעת מציאה הוא דנעשה חומץ. 29
 30 הלכך הרי תרומה מספק, ויחזור ויתרם. מאי 30
 31 טעמא — הרי כל שלשה ימים ראשונים ודאי 31
 32 יין, ושלשה ימים האחרונים ספק חומץ. חמרא 32
 33 מעילאי עקר — כמו עקר, נעקר טעם יין ממנו, 33
 34 ומתחיל להחמיץ מלמעלה בפי החבית, ומעט 34
 35 מעט מתחמץ ויורד כל שלשה, עד דבסוף 35
 36 שלשה נעשה כולו חומץ. וכל זמן שלא החמיץ 36

1 **דְתַנִּיא: הַבּוֹרֵק אֶת הַחֲבִית לְהוֹת מְפָרִישׁ עֲלֶיהָ תְרוּמָה** 1
 2 **וְהוֹלֵךְ, וְאַחַר כֵּן נִמְצְאת הוֹמֵץ - כֹּל שְׁלֹשָׁה יוֹם -** 2
 3 **וְדַאי, מִכָּאן וְאֵילָךְ - סָפֵק, מֵאֵי קְאָמְרִי? אָמַר רַבִּי** 3
 4 **יִחְזֶקֶן, הֲכִי קְאָמְרִי: כֹּל שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרֵאשׁוֹנִים וְדַאי** 4
 5 **יִין, מִכָּאן וְאֵילָךְ סָפֵק; מֵאֵי טַעְמָא? חֲמֵרָא מְעִילָא** 5
 6 **עָקֵר, וְהָאֵי טַעְמִיָּה וְלֹא עָקֵר. אִם הִמְצָא לִזְמַר בְּתֵר** 6
 7 **דְּטַעְמִיָּה עָקֵר, הָוּה רִיחָא חֲלָא וְטַעְמִיָּה חֲמֵרָא, וְכֹל** 7
 8 **רִיחִיהָ חֲלָא וְטַעְמִיָּה חֲמֵרָא - חֲמֵרָא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן** 8
 9 **לְוִי אָמַר: כֹּל שְׁלֹשָׁה יָמִים הָאֲחֵרוֹנִים וְדַאי הוֹמֵץ,** 9
 10 **מִכָּאן וְלִהְלֹן סָפֵק; מֵאֵי טַעְמָא? חֲמֵרָא מִתְתַּאי עָקֵר,** 10
 11 **וְאִימָר עָקֵר וְלֹא אֲדַעְתִּיהּ. וְאִם הִמְצָא לִזְמַר מְעִילָא** 11
 12 **עָקֵר וְהָאֵי טַעְמִיָּה וְלֹא עָקֵר - דְּלִמָּא בְּתֵר דְּטַעְמִיָּה** 12
 13 **עָקֵר, הָוּה רִיחִיהָ חֲלָא וְטַעְמִיָּה חֲמֵרָא, וְרִיחִיהָ חֲלָא** 13
 14 **וְטַעְמִיָּה חֲמֵרָא - חֲלָא. דְּרוּמָאֵי מִתְנוּ מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי** 14
 15 **יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לְוִי: רֵאשׁוֹנִים - וְדַאי יִין, אֲחֵרוֹנִים - וְדַאי** 15
 16 **הוֹמֵץ, אֲמַצְעִים סָפֵק. - הָא גּוֹפָא קְשִׁיָּא, אֲמַרְתּ: 16**
 17 **רֵאשׁוֹנִים וְדַאי יִין, אֲלָמָא רִיחִיהָ חֲלָא וְטַעְמִיָּה חֲמֵרָא** 17
 18 **- חֲמֵרָא, וְהֵדֵר אֲמַרְתּ: אֲחֵרוֹנִים וְדַאי הוֹמֵץ, אֲלָמָא** 18
 19 **רִיחִיהָ חֲלָא וְטַעְמִיָּה חֲמֵרָא - חֲלָא - כְּגוֹן דְּאֲשַׁתְּכַח** 19
 20 **חֲלָא סִיפְתַּקָּא, דְּאֵי לֹא דַעְקֵר תִּלְתָּא יוֹמֵי - לֹא הָוּה** 20
 21 **מִשְׁתַּכַּח חֲלָא סִיפְתַּקָּא. כְּמָאן פְּשִׁט לִיָּה? פְּלִיגִי בְּהַ** 21
 22 **רַב מְרִי וְרַב זְבִי, חֵד אָמַר: פְּרִבִּי יִחְזֶקֶן, וְחֵד אָמַר:** 22
 23 **פְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לְוִי. אִיתְמַר: הַמוֹכֵר חֲבִית יִין לְחֵבְרוֹ** 23
 24 **וְהַחֲמִיץ, אָמַר רַב: כֹּל שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרֵאשׁוֹנִים - בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר, מִכָּאן וְאֵילָךְ בְּרִשׁוֹת לֹקֵחַ;** 24

1 כולו — הרי ריחיה חלא וטעמא חמרא. והאי חמרא — הא טעימיה וברקיה האי גברא בפי החבית, ומצאו טוב, ועדיין לא התחיל להחמיץ. והלכך, אפילו אם תמצא לומר דמיך 37
 2 בטר דטעימיה התחיל להחמיץ — הרי ריחיה חלא וטעימיה חמרא עד סוף שלשה ימים משהתחיל להחמיץ, והלכך ידן הוא דברר טעמא אזלינן ולא בטר ריחא. וחמרא הוא. 38
 3 היינו יין הנמכר בחנות, דלרבי יוחנן הוה יין. ומתאי טעמא גופיה הוה ספק אפילו כל שלשה ימים האחרונים ולא ודאי חומץ, דאיכא למימר: זה שלשה ימים האחרונים שהתחיל 39
 4 להחמיץ, והדי טעימיה חמרא עד שלשיו שנבגמו חמוצו. שלשה ימים האחרונים ודאי חומץ — והוה טבל גמור. דרבי יהושע אזיל בטר ריח, כדמפרש ואזיל. וכיון דעתה נמצא חומץ 40
 5 ודאי התחיל להריח ריח חומץ והוה עשוי מים, דבפחות משלשה ימים לא נעשה חומץ גמור. ואפילו שלשה ימים הראשונים ספק, דאמרין: שמו עם סילוק ידי הבורק התחיל 41
 6 להריח, ובטר ריחא אזלינן. והלכך, יין הנמכר בחנות — לאו חמרא הוא. מאי טעמא חמרא מתתאי עקר — רבותא נקט, לאשמעינן דאיכא למימר דאפילו בשעת בדיקה כבר 42
 7 היה חומץ, ומיהו, אינו צריך לכל זה. דאפילו סבירא ליה נמי דרבי יוחנן דמעילאי עקר — איכא לאוקומי שפיר, כדמפרש ואזיל. דרומאי משמיה דרבי יהושע — אמרין: הדאי 43
 8 דקתינן בברייתא שלשה ימים ודאי — בין אשלשה ימים ראשונים בין אשלשה ימים אחרונים קאי. והכי קאמר: שלשה ימים הראשונים — ודאי יין, דאפילו עם סילוק ידי התחיל 44
 9 להחמיץ — הרי ריחיה חלא וטעימיה חמרא עד שלשה ימים, והלכך הוה חמרא. דקם ליה רבי יהושע בן לוי בשיטתיה דרבי יוחנן, דריחיה חלא וטעימיה חמרא — חמרא הוא. אחרונים 45
 10 ודאי חומץ — כדמפרש טעמא לקמן, כגון שנמצא חומץ חוק מאד, ודאי כבר עברו שלשה ימים שנעשה חומץ גמור, והואיל דרבי יוחנן, דריחיה חלא וטעימיה חמרא — חמרא הוא. אחרונים 46
 11 נעשה ספתקא. ומיהו, רבי יוחנן לא מוקי לה בספתקא. אי נמי, לית ליה חך סברא. דלא שניא ספתקא ולא שניא חומץ — כל שלשה ימים אחרונים נמי ספק. הא גופא קשיא ראשונים 47
 12 ודאי יין אלמא בו' — דאי סלקא דעתך ריחיה חלא וטעימיה חמרא — חלא הוא. אם כן אמאי ודאי יין? האיכא למימר דעם סילוק ידיו התחיל להריח ריח חומץ מעט, ומתהא שעתא 48
 13 הוה ליה חומץ כגון דאשתכח בו' — לעולם ריחיה חלא וטעמא חמרא — חמרא הוא, כדמובח ברישא. וסיפא דקתני: אחרונים ודאי חומץ — היינו טעמא, דמייירי כגון דמשתכח חומץ 49
 14 חוק יותר מודאי, שהדבר ידוע שזה ששה ימים שהתחיל להחמיץ, ולסוף שלשה נעשה חומץ, ובשלשה האחרונים נתחוק ונתחוק מאד, ונעשה ספתקא חוקה. כמאן פשט ליה — רב 50
 15 יוסף לאבוי כמי משנידן היה מפרש הברייתא, דקתני: שלשה ימים ודאי, דנשמע מינה אי אזלינן בטר ריחא או בטר טעמא? חד אמר כרבי יוחנן בו' — ונראה ליה להלכתא כרבי 51
 16 יוחנן, דהא דרומאי משמיה דרבי יהושע בן לוי קיימי כוותיה. הבורק חבית יין לחבירו והחמיצה — בתוך אותה חבית של מוכר בבית לוקח. אמר רב כל שלשה ימים הראשונים הרי 52
 17 הוא ברשות מוכר — שהדבר ידוע שאין היין מחמיץ בפחות משלשה ימים משהתחיל להריח ריח חומץ. ונהי נמי דריחיה חלא וטעימיה חמרא חמרא הוא, אפילו הכי באחריות מוכר 53
 18 הוא, שהרי נתקלקל כבר ברשותו, וכמי שמכר לו חומץ זמי, ודאי משהתחיל להריח חומץ — סופו להעשות חומץ, ודמי למוכר יין ונמצא חומץ, דתנן ב"המוכר את הספינה" (בבא 54
 19 בתרא פג, ב) הדואו מקה טעות. ואף על פי ששתה הימנו לוקח ולא טעם בו ריח חומץ בשלקחו, אפילו הכי, כיון דהחמיץ תוך שלשה — הדבר ידוע דבשעת מכירה הוה ריחיה חלא. 55
 20 והא דתנן לקמן בפירקין (עו, ב): המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו — רב מוקי לה לאחר שלשה, אבל תוך שלשה — לא קרינן המוכר יין לחבירו והחמיץ, אלא המוכר 56
 21 יין לחבירו ונמצא חומץ. אי נמי, מוקי לה בקנקנים דלוקח, כרבי יוסי בר רבי חנינא, דאיכא למימר קנקן גרם להחמיץ חמרה. והא דנקט חבית של יין — רבותא היא, דסלקא דעתך 57
 22 אגמאי: לשתיה לאלתר קובץ ליה ולא היה לה לשתייה, ולפטר מוכר — קא משמע לן. 58

ושמאל

1 לא טעמיה שפיר, כיון דאחמיץ בתוך שלש. מבאן ואילך ברשות לוקח ואפילו לא נתן מעות
2 חייב ליתן. ומיהו, נראה דהיכא דלא טעמיה בשעת לקיחה דה"א — המוציא מחבירו עליו
3 הראיה, דספיקא הוא. הוא דנתן (בבא בתרא צו, ב): המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב
4 באחריותו — מיירי לאחר שלשה, אי נמי בבקנים דלוקח כרבי יוסי בר חנינא דלקמן, כן
5 פירש הקונטרס. עריך לומר דמיירי הכא ידיעין
6 שהקנים דהמוכר הוא טוב, דאי לאו — אמאי חייב
7 באחריותו? לימא ליה המוכר: היין היה טוב,
8 הדקקן גרם לו תוך שלשה להתקלקל, ולא איבעי
9 שהייה אלא לשתותו או להזיקו בבלי אחר, כמו
10 שהוא אמור לו כשהוא בבקנים דלוקח, אבל
11 דוחק לומר דמיירי כגון שמוכר שמונה בזה הדקקן
12 זמן גדול, ואם הקנין גרם — כבר היה מחמיץ
13 מקודם. ויותר מתיישב לומר דהכא תוך שלשה,
14 ואפילו בקנין דלוקח, דאין קנין גורם להחמיץ
15 תוך שלשה, אלא ודאי לא טעמיה שפיר. והתם
16 — לאחר שלשה, ואמר ליה למקפה.
17 **ושמואל** אמר מרוא אכתבה דגברא שוואר
18 — פירש רבינו שמואל: דחמרא —
19 מוליה דגברא גרים, דסביחא ליה כרבי חייה בר
20 יוסף דלקמן, ולכן אינו ברשות מוכר. ואין נראה,
21 חדא: דהוה ליה למינעט האי לישנא דלקמן,
22 דחמרא מוליה דגברא גרים. ועוד, כי אמר לקמן:
23 ופליגא דרבי חייה בר יוסף — הוה ליה למינה:
24 ופליגא דשמואל. ועוד: דאין סברא שיגרום מוליה
25 דגברא שימחר להחמיץ תוך שלשה, דלעולם אין
26 היין מחמיץ אלא לאחר שלשה. ועוד הקשה רבינו
27 יצחק: דרבי יוחנן קאמר לעיל שלשה ימים
28 הראשונים ודאי יין, והלמא מוליה דגברא גרים
29 והחמיץ מרוא ונראה לפרש לרבינו תם: חמרא
30 אכתפיה דגברא שוואר — כלומר, היין כיון שנשארו בכתפיה נתקלקל על ידי שנענע, ומיחר
31 להחמיץ. ואם תאמר: ורבי יוסי בר חנינא דאמר לקמן בבקנים דמוכר מצוי אמר ליה "הא
32 חמירך הוא קנקר", ודכתיב "היין בוגד וגו' **אחד** שבר תמרים עיקר שיהכל" — מאי טעמא —
33 המוכר: ויש לומר: דלקמן מוקי לה בדאמר ליה למקפה, דכיון דאמר ליה הכי — יש לו
34 להתקיים אפילו כשנענע, ואפילו אחר שלשה. אי נמי, יש לומר: דלקמן, כיון שחודא לאחר
35 שלשה — יותר יש לו לתלות שנחמץ כדרכו, ממה שהנענע גרם. אבל תוך שלשה — יש
36 לנו לומר שהנענע גרם, ומנימא ליה לא טעמיה שפיר. אבל קצת קשה: אמאי לא הוי
37 ברשות מוכר? דהא אדעתא דהכי וכו' לוקח מניה. והוציא משם ולטלטלו ולפירוש רבינו
38 שמואל קשה, דבשיכרא עבד עובדא כוותיה דרב, והא לא קאמר שמואל אלא כיון דמזליה
39 דגברא גרם, ולא שייך אלא ביה, כדכתיב "היין בוגד וגו' **אחד** שבר תמרים עיקר שיהכל" — מאי טעמא —
40 דאמר ב"כיצד מוכרין (ברכות לח, א), אמר מר בר רב אשי: דאמר ר' יוחנן ב"ר חנינא: דאמר ר' יוחנן ב"ר
41 גדולה דהיינו דוקא התם דתרו לה במיא, אבל דייב מן תמרי — מוכר עליו "בורא פרי העץ". דהא קאמר מר בר רב אשי דזיעה בעלמא הוא. והוציא מן הפירות קרי זיעה, ואפילו דהוציא מן
42 היתים וענבים היין זיעה בעלמא, אי לא דמפיק ב"העור הרוטב" (חולין קכ, ב) שסופג את הארבעים על הוציא מהן. ועוד, דמייתי עלה ברייתא דתרומה. דקאמר: כמאן — כי האי תנא, דתניא:
43 דבש תמרים, ויין תפוחים — כי חייב קין וחומש, ורבי רבי אליעזר, ורבי יהושע פטור. וטעמא ש' לומר — דלא אישתי לעילויא כשנענע דבש. **ואחד** שבר שיעורים — דלא אישתי
44 לעילויא, דאית ליה עילויא אחרינא בפת. ועוד: דמי יימר דשערי עיקר, דלמא מיא עיקר **אין** הלכה כאחרים — אומר רבינו תם: דאורו יין שעושין מן החרצנים, אפילו אית ביה טעם יין,
45 כיון דלא רמא תלתא ואתא ארבעה — מבכרין עליו "שהכל". וליכא למימר דפורצי עיקר משל שומרים, דהא אמר ריש"א אלו עוברין" (פסחים מב, ב). ותמד לוא בר עשור הוא: והתנן:
46 המתנדן נתן מן גמדה ומצא עליו כדי מדה — פטור, ורבי יהודה מחייב משנה: דהא בררובין, דהא בפרצני. פירוש: הייה דפרצני גרוע מררוק, דהיינו של שומרים הוא חשוב בו עשורי
47 הוא. דאין לפרש איפכא, דפרצני חשוב, והייה דהמתנדן איירי בפרצני — דאם כן מאי פריך לקמן: וביורת מכדי מדתו מי פליגי? והתנן: המתנדן ומאי קושיא? שאני תמד דפרצני דחשיב
48 אלא דהא של שומרים חשיב יותר, ואפילו הכי מברכים עליו "שהכל" כיון דלא רמא תלתא ואייתו ארבע, כל שכן דפרצני. **כל** תמרא דלא דארי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא — והכי
49 אמר ריש"א "המוציא יין" (שבת עו, ב). כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית, כדי שיומגו ויעמוד על רביעית. וקשה: דאמר בפרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לו:): "אל יחסר המוג'
50 שאם יש שם עשרים ושלשה כנגד סנהדרין קטנה — יוצא, ואם לאו — אינו יוצא אחד מהן שהוצרך לצאת, משמע דמי'מאן, דריש, דהוי שני חלקים מים ואחד יין, והכא אמר דהוי שלשה
51 חלקים מים ואינר רבינו יצחק. דהתם מומה סנהדרין למגו דין ושרוני, דסג ליח בשני חלקים מים, כדאמר ב"המוציא יין" (שבת עו, א) שאני יין השרוני דרפי. דבשלא ייתן לא מצוי לממרה,
52 דרביע דסנהדרין לא חזו לדיני (נפשות), דנפקא לן (סנהדרין ב, א) מןקרא דבעי עשרים ושלשה. ורבינו מנחם פירש דרדיש "אל יחסר המוג" — מ"ג בגימטריא תמישים, וקאמר: אל יחסר המוג
53 משבעים ואחד דסנהדרין תמישים, אבל ארבעים ותשעה יחסרו, וישארו עשרים ושנים, ואין בית דין שקול — מוסיפין עליהן עוד אחד, דהיי עשרים ושלשה. ומיהו, בירושלמי ובפסיקתא דריש
54 לה בתיארי ממוז דין, ויש מפרשים: "אל יחסר המוג" — דהיינו מוג יין הראוי לשלשה חלקים מים, דהיינו מוג (מלבר) דהוי (כ"א) ג'כ"ב על חד תלת. **וביתר** מכדי מדתו מי פליגי — פירש
55 רבינו שמואל: דלא מצוי לאקשו: בכדי מדתו מי לא פליגי? והא רבי יהודה מחייב דמצי לשנויי דרבי יהודה אינו אלא חמרא לענן טבל. וקשה מהא דתנן בסוף פרק קמא דחולין (כה, ב):
56 התמו, עד שלא החמיץ — אינו ניקח בכסף מעשה, ופוסל את המוקה. משדחמיץ — ניקח בכסף מעשה, ואינו פוסל את המוקה. ואמרו בגמרא: מצי לרבי יהודה לרבי רבנן. דתנן: התמו, עד ש
57 ומאי קושיא? נימא לעולם כיון יתודה דמעשה, ואפילו לא החמיץ — חמרא בעלמא הוא ויש לומר: דפשיטא ליה אפילו בלא החמיץ אינו אלא כי אם ממזיר עליו רבי יהודה לעשר, אם כן
58 ספיקא הוא אם נחשבו יין, ואל היה לו לפסול את המוקה. התמו — חמרא בעלמא הוא ויש לומר: דפשיטא ליה אפילו בלא החמיץ אינו אלא כי אם ממזיר עליו רבי יהודה לעשר, אם כן
59 כרבנן דרבי יהודה. אבל אי ביתר מכדי מדתו פטרי — מאן ניהוה לא רבי יהודה ולא רבנן.

1 **ושמואל אמר** — אינו חייב באחריותו, אף על פי שהחמיץ בתוך חבית של מוכר, משום
2 דחמרא אנבא דגברא שוור — על כתף האדם מדלג. כלומר, מולו גורם, חטא של בעל
3 היין, כדנפקא לן לקמן (צו, א), מדכתיב "אף כי היין בוגד". והלכך פטור מוכר, דאמר ליה
4 מוכר ללוקח: לתא דידך קגרים. (כך שמעתי מרבינו זקני בבבא מציעא (ק, ב) וכך מצאתי
5 בתשובות הגאונים, וכן עיקר). **עובדא** — וכן
6 דינא: דתויה דשמואל, דמוכח סתם מתניתין
7 לקמן בפרקין כותיה דשמואל. **שפיר** יין — הוא
8 תמד, שנותנין מים על גבי שומרים ומתמוזין
9 אותן, ושותנין אותן. **שהכל נהיה בבדירו** — אבל
10 לא "בורא פרי העץ" בשכר תמרים, ולא "בורא
11 פרי האדמה" ו"בורא מיני ממונות" על שכן
12 שערין, דלא חשיבי, ולא "בורא פרי הגפן"
13 בשמרי יין. **אחרים אומרים** — אשמרי יין קאי.
14 רמא תלתא — כוסות מים, ואייתו נמי תלתא
15 ולא יותר, אף על פי שיש בו טעם יין — דכולי
16 לעמא לא פליגי ולא כלום. כלומר, אפילו
17 אחרים מודו דאנו יין חשוב לורך עליו "בורא
18 פרי הגפן". דאף על גב דאשכחון פלוגתא
19 בשיליה "הכל שוחטין" (חולין כה, ב) בין רבי
20 יהודה ורבנן בדמתמד ונתן מים במדה ומצא
21 כדי מדתו, דרבי יהודה מחייב, ולקמן נמי מייתי
22 לה — הני מילי גבי מעשה, ומשום חומרא
23 דמעשה, דאפילו רבי יהודה מודו דאין מפרישין
24 ממנו על יין גמור. אבל לגבי ברכת היין שהיא
25 חשובה — לא יברך אלא "שהכל", שהרי על
26 כולן אמר "שהכל נהיה בבדירו" יצא, והלכך
27 לכתחלה שפיר דמי. **תלתא עול** — במים, ואותן
28 תלתא נפקי. **ופלגא** — חמרא. **בשיחא פלגי** —
29 דמיא. לאו כלום הוא. **ואחרים סבירי תלתא** —
30 מים עול, ותרי ופלגא מים נפיק, דאין דרך לצאת כל הנכנס. אלא מן המים נשאר,
31 והוציא היין, דפירא קפי למעיל. **פש** לחו — חד כוס שלם של יין בתרי ופלגא של מים,
32 וכל שכן דחמרא ופירא מעליא הוי, מוליכא על חד תלתא מיא. אבל לעיל, דרמא
33 תלתא ואפיק תלתא — אין לומר שמן המים נשאר, והיין יצא. דאין רגלים לרבר, והאיל
34 ולא מצא יותר מכדי מדתו מי הכא. ואי נמי, נפיק מן היין — פלגא הוא דנפק, חד פלגא
35 בחמשה פלגי מיא — לאו כלום הוא. **וביתר מכדי מדתו מי פליגי בו** — אבל לא פריך:
36 ובכדי מדתו לא פליגי? בתמיה. כדפרישית טעמא, דנדי דגבי מעשה פליגי משום חומרא
37 דמעשה — גבי ברכת היין מודו לזו רבי יהודה לרבנן דמברך "שהכל".
המתמד

1 **ושמואל אמר**: **המרא אפתפא דמאריה שוואר. עבד**
2 **רב יוסף עובדא פנותיה דרב בשיכרא, וכוותיה**
3 **דשמואל בתמרא. והלתא פנותיה דשמואל. תנו**
4 **רבנן: אחד שכר תמרים, ואחד שכר שעורים, ואחד**
5 **שמרי יין - מברכין עליהם "שהכל נהיה בדרבו".**
6 **אחרים אומרים: שמרים שיש בהם טעם יין -**
7 **מברך עליהן "בורא פרי הגפן". רבה ורב יוסף**
8 **דאמרי תרוייהו: אין הלכה פאחרים. אמר רבא:**
9 **דכולי עלמא, רמא תלתא ואתא ארבעה - המרא**
10 **הוא. רבא למטעמיה, דאמר רבא: כל המרא דלא**
11 **דרי על חד תלת מיא - לאו תמרא הוא;**
12 **רבא תלתא ואתא תלתא - ולא כלום הוא;**
13 **פי פלוגי - דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא,**
14 **דרבנן סבירי: תלתא עיל תלתא נפיק - פש ליה**
15 **פלגא, ופלגא בשיחא פלגי מיא ולא כלום הוא.**
16 **ואחרים סבירי: תלתא עיל תרין ופלגא נפיק -**
17 **פש ליה פוזא, וכוזא בתרי ופלגא המרא מעליא**
18 **הוא. - וביותר מכדי מדתו מי פליגי? והא תנן:**
המתמד

34 שלפנינו חָמְרָא - יין מעולה הוא, וברכתו 'הגפן'. מבארת הגמרא: 35
 36 רְבָא הסובר שבאופן הנזכר לדברי הכל יין לפניו, לְמַעְמִיָּה - אמר
 37 דבר זה לשיטתו בהלכות יין מזוג במים, דְּאִמְרַי רְבָא, כָּל חָמְרָא
 38 דְּלֵא דְרֵי - כל יין חי, שלא נמזג עַל הַד - כנגד כוס אחת יין תֵּלֵת
 39 מִיָּא - שלש כוסות מים, כדי להחליש חוזקו ויהא ראוי לשתיה,
 40 לְאוּ חָמְרָא הוּא - ואינו ראוי להנתן בכוס של ברכה. על כן גם
 41 בשמרים באופן שכנגד השלש של מים הנוספת מהבלוע אחת
 42 של היין, זהו שיעור המזיגה בין שגם לדעת חכמים ברכתו 'בורא
 43 פרי הגפן'.
 44 ממשיך רבא ומבאר: שכמו כן באופן שהנותן רְמָא - הטיל לתוך
 45 השמרים תֵּלְתָא - שלש כוסות מים, וְאִתָּא תֵּלְתָא - וכשהוציא
 46 השמרים מתוכם מצא שלש כוסות כבתחילה, אף על פי שקבלו
 47 המים מטעם היין, כיון שלא נתוסף בכמות, וְלֵא בְּלוּם הוּא - אין
 48 זה יין אלא מים ולדברי הכל הברכה עליהם היא 'שהכל'.
 49 כִּי פְּלִיג - במה נחלקו התנאים, במקרה דְּרְבָא - שהטיל לתוך
 50 השמרים תֵּלְתָא - שלש כוסות של מים, וְאִתָּא תֵּלְתָא וּפְלִגָא -
 51 וכעבור זמן נמצאו שם שלש כוסות ומחצה, דְּרְבָנֵי כְּבָרִי, תֵּלְתָא
 52 עֵייל - שלש של מים הכניס תֵּלְתָא נְפִיק - ושלש אלו חזרו ויצאו,
 53 פֶּשֶׁ לִיה פְּלִגָא - נשאר לו יתר על מה שהטיל, חצי כוס, שהגיע
 54 מהיין שהיה בלוע בשמרים ויצא, וּפְלִגָא בְּשִׂיתָא פְּלִגֵי מִיָּא -
 55 ומזיגה בשיעור חצי כוס יין כנגד ששה חצאי כוסות מים, וְלֵא
 56 בְּלוּם הוּא - אין זה יין אלא מים, ולכן ברכתו שהכל. וְאִתְּרִים
 57 שהולקים על חכמים כְּבָרִי, תֵּלְתָא עוּל - שלש כוסות של מים
 58 נכנסו, תְּרִין וּפְלִגָא נְפִיק - מהם יצאו חזרה רק שנים ומחצה,
 59 ומחצית כוס מים השלישית נשארה ספוגה בשמרים, פֶּשֶׁ לִיה -
 60 נשאר לו תוספת של כוּזָא - כוס, שהיא מהיין שהיה עד כה בלוע
 61 בשמרים, וְכוּזָא בְּתֵרֵי וּפְלִגָא - וכוס של יין המזוגה בשנים ומחצה
 62 של מים חָמְרָא מְעֵלֵיא - יין מעולה הוא, וברכתו 'הגפן'.
 63 הגמרא דנה באופן השלישי, שלרבא בו נחלקו ולרבנן גם בנתקבל
 64 שלש ומחצה הרי הם מים. מקשה הגמרא: וְכִיּוּתֵר מְכַרֵי מְדִתוּ מִי
 65 פְּלִיגֵי - האם קיימת מחלוקת תנאים במקרה שנמצא יותר מהמדה
 66 שניתנה ולדעת רבנן הם מים, וְהָא תֵּנֵן - והרי שנינו במשנה

(מעשרות פ"ה מ"ו)

1 וְשִׁמּוּאֵל אָמַר - חולק על דברי רב וסובר שגם בהחמיצה בתוך
 2 שלשה ימים ראשונים למכירה אין היין תחת אחריות המוכר אלא
 3 באחריות הלוקח. והטעם חָמְרָא אֲכַתְּפָא דְּמִאֲרִיָּה שְׁנוּאֵר - יין על
 4 כתף בעליו מדלג. כלומר חטא הבעלים גורם ליין להיעשות חומץ,
 5 וכן בענינו הלוקח קנאו מהמוכר כשהוא טוב ומזלו שלו גרם יין
 6 שמיחר להחמיץ, ולכן אפילו כשהחמיץ בתוך שלשה ימים
 7 ההפסד שלו, והמוכר פטור מלהחזיר לו מעותיו.
 8 הכרעת הדין במחלוקת זו: עָבַד רַב יוֹסֵף עוֹבְדָא - דן רב יוסף ופסק
 9 הלכה למעשה בְּנוֹתִיָּה דְּרַב - כשיטת רב גְּשִׁיחָא - באחד שמכר
 10 שיכר לחבירו ונתקלקל בבית הקונה, ופסק רב יוסף כרב שעל
 11 המוכר להחזיר לקונה מעותיו. וְכוּתִיָּה דְּשִׁמּוּאֵל - וכשיטת
 12 שמואל פסק הלכה למעשה בְּחָמְרָא - ביין שהחמיץ בבית הקונה
 13 בתוך שלשה ימים מהמכירה, דהיינו שההפסד של הלוקח והמוכר
 14 פטור מלהחזיר לו מעותיו. ומסיימת הגמרא: וְהִלְכְתָא בְּנוֹתִיָּה
 15 דְּשִׁמּוּאֵל - הלכה כדברי שמואל שההפסד הוא של הלוקח.
 16 הֵנּוּ רְבָנֵי בְּרִייתָא, אָחֵד שְׂכָר תְּמָרִים - שהשרה תמרים במים
 17 ונעשו המים שיכר, וְאָחֵד שְׂכָר שְׁעוּרִים - שהשרה שעורים במים
 18 ונעשו המים שיכר, וְאָחֵד שְׂמָרֵי יוֹן - שהשרה שמרים במים וקבלו
 19 המים טעם של יין, כל אלו מְכַרְבֵּין עֲלֵיהֶם שֶׁהַבֵּל נִתְּהָ בְּדָבָר, ולא
 20 'בורא פרי העץ' על שיכר התמרים. ולא 'בורא פרי האדמה' או
 21 'מיני מזונות' על שיכר השעורים. ולא 'בורא פרי הגפן' על היין
 22 שנעשה מן השמרים, וזאת משום שאין בכל אלו חשיבות הפרי
 23 לכך אין ברכתם כברכת הפרי. אֲחֵרִים אֲמָרִים - חולקים על דברי
 24 תנא קמא וסוברים, שְׂמָרִים שהושרו במים שֵׁישׁ כְּהֶם - שמורגש
 25 במים טַעַם יוֹן, מְכַרְבֵּי עֲלֵיהֶן בְּרַכַּת פֹּרְאָא פְּרִי הַגֶּפֶן, שייך גמור הוא.
 26 רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאִמְרֵי תְּרוּיָהוּ, אֵין הִלְכָה בְּאֲחֵרִים הַאֲמָרִים לְבָרַךְ
 27 על יין שמרים בורא פרי הגפן.
 28 הגמרא מבארת את מחלוקת התנאים: אָמַר רְבָא, דְּכוּלֵי עֲלֵמָא -
 29 לא נחלקו התנאים באופן שהנותן רְמָא תֵּלְתָא - הטיל לתוך
 30 השמרים שלש כוסות מים, וְאִתָּא אֲרַבְעָה - וכעבור זמן כשטינו
 31 והוציא את השמרים מצא ארבע כוסות, שהכוס הנוספת היא
 32 מהיין שהיה בלוע בשמרים ועכשיו יצא לחוץ ונתערב במים,
 33 במקרה כזה בין חכמים ובין אחרים מודים שכל הארבע כוסות

אגרות קודש

[שלחי תשי"ט]

... במה שהעיר כת"ר באגה"ת לאדה"ז פ"ג "כג' שעות לפני נ"ה" - כבר עמדו ע"ז קמאי מחסידים הראשונים ולא שמעתי ביאור בזה. ובשו"ת מהרש"ג ח"ב (לר"ש גרינפעלד. ברדיאב תרצ"ט) (סי' לד, עה) פי' בזה דבמדינת ליטא זהו זמן עה"ש או חצי שעה לפני זה. ובמחכ"ת אין דבריו מחורין כ"כ.

ואואפ"ל: הא דהתנה מהני - כמש"כ באגה"ת - הוא מהירושלמי. ולפי גירסת הירוש' באותה ברייתא (תענית פ"א ה"ד) רשב"ג (במקום ראב"ש בבבלי) והכלל לכמה פוסקים (הובאו ביד מלאכי) דהלכה כרשב"ג לגבי רבי מותר רק עד קריאת הגבר (ודלא כפסק השו"ע סתקס"ד). ולמפרש בתמיד (כו, א) שזמנו שלש הלילה לאחר חצות ולמסקנת אדה"ז בסידורו שהיום הוא מנץ החמה - ה"ז לערך (וכהלי' באגה"ת כ' ג') ג"ש לפני נה"ח.

- ומש"כ בזח"ב (קצה, ב) והובא להלכה בשו"ע או"ח סמ"ז שקרה"ג הוא בחצות לילה - ע"פ המשנה דיומא (כ, א) עכ"צ לחלק בין קרא פ"א לשנה ושילש (ראה שם כא, א). - וצע"ק מרשב"ם ד"ה ולינה (זבחים כ, א) האי פורתא כו'. וראה ג"כ תוד"ה קורין (סוכה כא:). ואין הזמ"ג להאריך בכ"ז.

56 המזבח, שמתוך קדושתם אסרום לעולם, ואילו **בָּאָן** - בברייתא
57 המתירה מהרביעית מדובר בְּקְדוּשַׁת הַמִּים - שהקדיש היין
58 למוכרו ולקנות בו צרכי המקדש, וכיון שאינו קדוש קדושת הגוף,
59 לא החמירו חכמים בשמריו לאוסרם לעולם.
60 **מַעֲשֵׂר אֲמַעֲשֵׂר נָמִי לֹא קָשְׁיָא** - גם בשמרי מעשר שני אין סתירה,
61 **בָּאָן** - בברייתא האוסרת את הראשונים מדובר בְּמַעֲשֵׂר וְדָאִי -
62 כשידוע שלא עישרו מעשר שני מן היין, ואילו **בָּאָן** - בברייתא
63 המתירה מיד, מדובר בְּמַעֲשֵׂר דְּמָאִי - בין של עמי הארץ
64 שמחשש שלא עישרו חייבו חכמים את הלוקח מהם לחזור
65 ויעשר, וכיון שהחיוב מצד חומרא בלבד, שרוב עמי הארץ
66 מעשירים, לא חשו חכמים לתת גם לְמֵי השמרים דין מעשר שני.
67 אוכל אינו מוכשר לקבל טומאה וכגון ממגע שרץ או מתו, קודם
68 שניתן עליו לרצון בעליו אחד משבעה משקים, שהם יין, דבש,
69 שמן, חלב, טל, דם, מים. ומשניתן עליו לרצון בעליו, נעשה
70 מוכשר לקבל טומאה. אך הכשר שעל ידי מים הוא רק כשיש
71 להם חשיבות מצד עצמם ומהות חשיבות זו יבואר בגוף הסוגיא,
72 ויין תמיד מכשיר. סוגייתנו דנה בדין התמד לענין הכשר טומאה:
73 **אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹצְדָק, פְּרִדְךָ שְׂאֲמָרוּ** -
74 שהחמירו במים שניתנו בשמרים לְעֵנֵן אִסְרוֹן, כגון מים שניתנו
75 בשמרי תרומה, אזי הראשונים והשניים דינם כיון ומוזוהרים
76 מדרבנן על קדושתם כבתרומה, והשלישיים דינם כמים, כָּךְ אָמְרוּ
77 לְעֵנֵן כּוּחַ הַקְּשִׁיין לְקַבֵּל טוּמְאָה, כגון מים שניתנו בשמרי
78 'תרומה' אזי הראשונים והשניים דינם כיון לענין הכשר טומאה,
79 והשלישיים דינם כמים.
80 מקשה הגמרא: **הַקְּשִׁיין דְּמָאִי** - איזה הבדל שייך בהכשר קבלת
81 טומאה שהרי בין **אִי דְּמָאִי** - אם דין מים להם, **אֲבָשְׁרוּי מְכַשְׁרִי**
82 - בכוחם להכשיר לטומאה, שנאמר (ויקרא יא לד) **מִקְּלָ הַאֲבֹל וּגְוִי**
83 **אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מֵיִם יִטְמָא, וּבֵין אִי דְּמָאִי -** אם דין יין להם
84 **אֲבָשְׁרוּי מְכַשְׁרִי** - בכוחם להכשיר, שנאמר (סם) **יִכְלֵ מִשְׁקָה אֲשֶׁר**
85 **יִשְׁתַּח, וַיִּין בְּכֹלל מִשְׁקָה, כְּתוּב (זכריה לב יז) 'תִּשְׁתַּח חֹמֶר,**
86 מתרצת הגמרא: אכן **לֹא צְרִיכָא** לרבי יוחנן להשמיע דינו אלא
87 באופן שְׂתַמְדוּ **בְּמֵי נְשָׁמִים** שנתקבצו מעצמם, והלך ונתנם לתוך
88 שמרי תרומה. ואם לאחר שנתמדו דינם כמים, אזי כיון שנתקבצו
89 מעצמם ולא נתן דעתו עליהם אין להם חשיבות ואינם יכולים
90 להכשיר לטומאה, ואם דינם כיון בכוחם להכשיר.
91 דוחה הגמרא: **יְבִיין דְּמָאִי שְׂקִיל** - ומאחר שנטל את מי הגשמים
92 וְרַמֵי לְהוּ לְמָנָא - והטילים לתוך הכלי של השמרים, **אֲחֻשְׁבִּינְהוּ** -
93 הרי שבכך החשיב את המים, וראויים הם להכשיר גם מדין מים,
94 וחזרה הקושיא מה משמיענו רבי יוחנן. מתרצת הגמרא: **לֹא**
95 **צְרִיכָא** - אכן רבי יוחנן מדבר באופן שְׂתַמְדוּ **מֵאֲלִי** - שמי
96 הגשמים נפלו מעצמם וזישר לתוך הכלי עם השמרים ונעשו
97 תמד ולא נתן עליהם דעתו, ומשמיענו רבי יוחנן שאם יש לתמד
98 זה דין יין הוא מכשיר לקבל טומאה ואם דינו כמים אינו מכשיר.
99 הגמרא דוחה גם תירוצו זה: **יְבִיין דְּמָאִי נְגִיד (מושרן) לְמָנָא קָמָא** -
100 ומאחר שבכל פעם שהתמלא הכלי במי הגשמים טרח למשוך
101 ולהוציאם לכלי אחר, הרי שגילה בכך שדעתו נוחה שיתמלא
102 הכלי במי הגשמים אולי יקלטו טעם יין, ובוה עצמו **אֲחֻשְׁבִּינְהוּ**
103 למים, וראויים להכשיר גם מדין מים, ושוב קשה מה השמיענו
104 רבי יוחנן. מסקנת הגמרא: **אֲמַר רַב פֶּסָא, חִידוּשׁוּ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן**
105 **הוּא בְּפִרְהָ שְׂשׁוּתָהּ רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן** - שכל פעם שנתמלא הכלי מים
106 היתה הפרה שותה אותם, וכיון שהכלי התמלא מעצמו, ולא
107 הבעלים הוציאו, אין לנו מהם גילוי דעת שנוח להם בתמד זה.
108 וכאן ההבדל שאם דין יין להם, גם במצב זה בכוחם להכשיר, אך
109 אם דין מים להם אינם מכשירים.
110 הגמרא דנה איזהו יין הראוי לקידוש: **אֲמַר רַב יוֹזְבָדָא בַר מַזְבֵּינָה**

1 **הַקְּתַמְד -** שנותן מים לתוך שמרי יין, וְיָתֵן מֵיִם בְּמִדָּה מְסוּיִימַת,
2 וכשהוציא השמרים **מִצָּא פְּרִי מִדָּתוּ** - שכמות המים בדיוק
3 כאותה מידה שנתן. אזי גם אם קבלו המים טעם ומראה יין,
4 והשמרים של יין טבל פְּטוּר מלעשר, כיון שלא נתווסף בכמות,
5 הרי הם מים הפטורים ממעשר. וְרַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב במעשר, שסובר
6 שהטעם והמראה קובע, וכיון שטעם ומראה יין להם, הרי הם יין
7 החייב במעשר.
8 מדיקדקת הגמרא בדברי התנא: **עַד בָּאָן לֹא פְּלִיגִי** - לא שמענו
9 מדבריו שנחלקו רבנן על רבי יהודה **אֲלָא** במצא בְּפְרִי מִדָּתוּ
10 שהכניס ולא יותר, **אֲבָל** במצא יוֹתֵר מִפְּרִי מִדָּתוּ שהכניס, אפילו
11 מעט יותר, **לֹא פְּלִיגִי** - לא שמענו שנחלקו רבנן, ומן הסתם
12 סוברים שחייב לעשרם כדון יין, וכמו כן ברכתם 'הגפן' כדון יין,
13 וקשה לרבא שאמר שאפילו כשהתווסף ששית יין ברכתם
14 'שהכל' כדון מים. מתרצת הגמרא: **הוּא הַרְיִין דְּאֲפִילוּ בְּמִצָּא יוֹתֵר**
15 **מִפְּרִי מִדָּתוּ פְּלִיגִי רַבְנָן וְסוּבְרִים שְׂדִינָם כְּמִים, וְהָאִי דְּקָא מִיפְּלִגִי** -
16 וזה שהתנא העמיד את מחלקותם במצא בְּפְרִי מִדָּתוּ, טעם הדבר
17 **לְהוֹצִיֵּד בְּחַו דְּרַבִּי יְהוּדָה** שמשום שינוי הטעם בלבד מחייב
18 בתרומות ומעשרות אפילו שלא נתווסף בכמות.
19 **בְּעָא מִינְהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מְרַב חֵיבָא בַר אֲבִין, שְׂמִרִים שְׂשִׁי**
20 **לְמִים שְׁנַתן פְּתוֹן מַעֲם יוֹן** - שלא התווסף לכמות מהדין הבלוע
21 בשמרים אלא פחות משיעור של 'חלק אחד יין כנגד שלש של
22 מים, מהו - מה שמברך עליהם. **אֲמַר רַב יְהוּדָה** מִי קָבַרְתָּ - וכי
23 סבור אתה שמשום טעם יין דינם כתרומה, ויין מעולה להדין,
24 אינו כן, **קִינְהָא בְּעִלְמָא הוּא** - טעם יין קלוש הוא שנכנס במים
25 בלא ממשות מהפרי, וברכתו 'שהכל'.
26 הגמרא מיישבת סתירה בדין מים שניתנו בשמרים: **תְּנִי רַבְנָן,**
27 **שְׂמִרִים שְׁל 'תְּרוּמָה' שְׁנַתן לְתוּכָם מִים, וכשסינן הוציא השמרים**
28 **מִצָּא שכמות המים היא כאותה מידה שנתן, וחזר בשנית נתן מים**
29 **בשמרים הללו והוציאם, ושוב שילש מעשיו, אזי ראשון ושני -**
30 **המים הראשונים והשניים דינם כתרומה, וזו אֲסוּר לשתותם,**
31 **וחומרא היא מדרבנן, וְשְׁלִישִׁי** - והמים שניתנו בשלישית, אף
32 שטעמם כיון, מוֹתֵר לזרים לשתותם. **רַבִּי מֵאִיר אֹמְרֵי, אֵף הַפַּעַם**
33 **הַשְּׁלִישִׁי בְּנִתְּן מַעֲם** - אם יש למים שבשלישית טעם יין אסורים
34 לזר. **וְאִם הוּא השמרים מִשְׁלֵל 'מַעֲשֵׂר שְׁנִי' הַנֶּאֱבָל בְּקוּדוּשׁוֹ**
35 **בירושלים, אזי המים שניתנו בפעם ראשון, אֲסוּר לשתותם אלא**
36 **בירושלים, אבל אלו מהפעם השני, אף שטעמם כיון לא החמירו**
37 **במים, ומוֹתֵר לשתותם גם חוץ לירושלים. רַבִּי מֵאִיר אֹמְרֵי, אֵף**
38 **שְׁנֵי בְּנִתְּן מַעֲם** - כשטעמם כיון אסורים חוץ לירושלים. **וְאִם הוּא**
39 **השמרים מִשְׁלֵל 'הַקְּדֵשׁ', החמירו חכמים ואף בפעם שְׁלִישִׁי אֲסוּר**
40 **ליהנות מהם כדון הקדש, וְרַבִּיעִי** - והמים שניתנו ברביעית אף
41 שיש להם טעם יין, מוֹתֵר ליהנות מהם. **רַבִּי מֵאִיר אֹמְרֵי, אֵף רַבִּיעִי**
42 **בְּנִתְּן מַעֲם** - כשיש להם טעם יין אסורים בהנאה.
43 מקשה הגמרא: **וְרַבִּינְהוּ, שְׁנִינּוּ בברייתא אחרת, שמרים שְׁל הַקְּדֵשׁ,**
44 **המים שניתנו לתוכם לְעוֹלָם אֲסוּר ליהנות מהם גם מחמישית**
45 **והלאה. וְשְׂמִרִים שְׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי, לְעוֹלָם** - אפילו המים הראשונים
46 ויש בהם טעם יין מוֹתֵר להשתמש בהם כחולין. **קָשְׁיָא הַקְּדֵשׁ**
47 **אֲהַקְּדֵשׁ** - הרי שקיימת סתירה בדין 'שמרי הקדש', שלברייתא
48 הראשונה לרבנן רק עד המים שניתנו בשלישית אסור, ואילו
49 לברייתא השנייה אסור לעולם. וכמו כן **קָשְׁיָא מַעֲשֵׂר אֲמַעֲשֵׂר** -
50 קיימת סתירה בדין 'שמרי מעשר שני', שלברייתא הראשונה
51 לרבנן רק המים שניתנו בראשונה יש להם דין מעשר שני, ואילו
52 לברייתא השנייה, אין כלל דין מעשר שני גם לא בראשונים.
53 מתרצת הגמרא: **הַקְּדֵשׁ אֲהַקְּדֵשׁ לֹא קָשְׁיָא** - אין סתירה בדין שמרי
54 הקדש, **בָּאָן** - בברייתא האוסרת לעולם, מדובר בשמרים
55 הקדושים בְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף, כגון שמרי יין שהוקדש לנסך על גבי

1 הוּא הדין אפילו ביתר מכדי מדתו נמי פליגי — והא דתני בסיפא דמסכת מעשרות (פרק
2 חמישי משנה ו'): היתר מכדי מדתו מפרשי עליו ממקום אחר, ולא פליגי עליה רבנן
3 — היינו ברמא תלתא ואתא ארבעה. מקשה רבינו יצחק: הכי פטורי רבנן ברמא תלתא ואתא
4 תלתא ופלגא, כיון דאית ביה בנותן טעם? וקימא לן בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה (עג,
5 ב) דמין בשיאו מינו בנותן טעם בני טבל וש
6 לומר: דאיתו אלא קיווא בעלמא, ואין כאן בנות
7 טעם, וכעפרא בעלמא דמי. וכן נראה מתוך
8 פירוש רבינו שמואל. מ"י סברת חמרא הוא
9 קיווא בעלמא הוא — מכאן הורה רבינו תם:
10 בדיעבד, אם רחץ גוי הבית של שמרי יין — דשרי,
11 דלא חמרא הוא, אלא קיווא בעלמא הוא.
12 של שמרים — תימה: בנאי מיירי
13 חך ברייתא? אי בכדי מדתו, או אפילו
14 רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא — לרבנן אפילו
15 ראשון היא מותר, ואי ברמא תלתא ואתא
16 ארבעה — אפילו רביעי של מעשר היא אסור וש
17 קיווא דמיירי שאן בוק טעם יין כלל, אלא קיווא
18 בעלמא. ומכל מקום בהקדש החמירו לאסור עד
19 שלישי. ומיירי שלא הקדש שמרים, דאי הקדש
20 — לטעם היא אסור.
21 לא צריכא שתמדו בני גשמים — תימה: דהכא
22 משמע שיש חילוק בין גשמים לשאר
23 משקין, ואיזה חילוק יוכל להיות ביניהן? ומה
24 שפירש רבינו שמואל דבמים בעינן דניחא ליה,
25 ולא בשאר משקין. כגון יין, אפילו לא ניחא ליה
26 מכשר, דבמים כתיב "וכי יותן מים על זרעי". ואין
27 נראה לרבינו שמשוך בן אברהם, דלא אשכח
28 בשום דוכתא שיהא חשיבות ביין מבמים לענין
29 הכשר, ומי אשר יבא עליו מים" מפקין הכשר
30 לכל משקין. ובפרק קמא דפסחים (יה, א) איכא
31 דלא מוקי "וכל משקה אשר שותה בכל כלי"
32 לענין הכשר, ואם בן מנא ליה דלא בעינן דניחא
33 ליה ונראה לרבינו יצחק. בדגשמים בעינן חרות,
34 שישגיב אנתו מתחלה שיהו משקין, ואין כרך
35 בעינן דניחא ליה. אבל שאר משקין, כגון מים ויין
36 ושמן, כיון דניחא — ממילא הן מכשירין, אפילו
37 לא יחשיב אנתו להיות משקה. אבל קשה מהא
38 דתני במסכת מכשירין (פרק ששי משנה א),
39 ומיית לה בקרא פסקא דחולין (ג, א). המעלה
40 פירוותיה לגבי פנא הבניה. וירד עליהם חטל —
41 אינן ביבי יותן, ואם לכך נתבין — הרי הן ביבי
42 יותן, אף על פי שלא החשיב אותן מתחלה להיות
43 משקה ושמואל טל חשוב טפי להיות משקה ממי
44 גשמים.
45 ונתמד מאליו — נראה דהשתא איירי שפיר
46 אפילו במים יפון, שאינן מי גשמים. דכיון שנתערבו בשמרים — אין ראויים להכשיר. והא
47 דלא קאמר "אלא" — לפי שלא נזכר אמורא למעלה.
48 אילימא למעוטי יין מגתו ב" — אין להוכיח מכאן דין מבושל כשר לקידוש ומברכין
49 עליו "בורא פרי הגפן", מרלא קאמר למעוטי יין מבושל. דלאו ראיא היא,
50 דאפילו אין מקדשין עליו לא מצי למימר למעוטי יין מבושל — דאם כן הוה ליה למימר אין
51 מברכין עליו בורא פרי הגפן. אבל יש להביא ראיא מירושלמי דשקלים וד"ע"רבי פסחים דין
52 גמור הוא. דאמר תתם: ארבע כוסות שאמרו — יוצאים ביין מבושל. אלמא, מקדשין אין
53 מבושל, ודלא כפרדוס רשי' ודרב רבינו שמואל שכתבו דין מבושל מברכין עליו "שחבל",
54 דאישתני לגייעתא. ואין להאריך באן.

מודים

1 המתמר — מים בשמרים, פטור ממעשר. אבל יותר מכדי מדתו — פורתא. לא פליגי רבנן
2 עליה דרבי יהודה, אלא מחייבין במעשר. והוא הדין לברכת היין, דהא רבנן חומרא לית
3 להו גבי מעשר, דהא בכדי מדתו לא מחייב, אלא משום דחשיבו ליה יין הוא דמחייבי
4 ביותר מכדי מדתו. והלכך לגבי "בורא פרי הגפן" נמי חשיב. להודיעך כחו דרבי יהודה
5 — דמחייב. ולהודיעך כחן דרבנן לא איצטרך
6 למיתני יותר מכדי מדתו, דמיחייב דפשיטא הוא
7 דפטור, דפורתא חמרא במיא טובא בטיל, וליכא
8 חידוש כלל לאשמעינן דפטרי רבנן ביותר.
9 ומילתיה דרבי יהודה חשיב חידוש גדול
10 לחומרא, ואף על גב דליכא טעם יין — מחייב.
11 שפירש שיש בהם טעם יין מוח — לברכת היין.
12 וברייתא לא הוה שמיע ליה, דאי הוה שמיע
13 ליה — הכי הוה ליה למימר: הלכה כאחרים, או
14 אין הלכה כאחרים. שפירש של תרומה — שנתן
15 לתוכן מים, ושנה ושליש ראשון — מים
16 ראשונים (שהכניסו והוציאו) משם. אסור לזרים
17 — וכל הני חמרות בעלמא נינהו מדרבנן,
18 ובנמצא כדי מדתו מיירי. שלישי מותר — ואפילו
19 יש בו טעם יין. אף שלישי — אסור, אם יש בו
20 נתון טעם. הכי גרסינן: של מעשר ראשון אסור
21 — כלומר, של מעשר שני — תמד ראשון אסור
22 לאבול חוץ לירושלים, אבל מעשר ראשון
23 דלזים מותר לזרים. ודלא כרבי מאיר. הכי
24 גרסינן: של הקדש לעולם אסור ושל מעשר
25 לעולם מותר. מעשר דמאי — שהותרש מפרות
26 הלקוחין מעם הארץ, ואקילו ביה רבנן, משום
27 דרוב עמי הארץ מעשרין הן. בקדושת דמים —
28 שהקדש חבית יין לבדק הבית, וימכר ויחזק
29 ברמיז צרכי בודק הבית. בקדושת הגוף —
30 ודחמירא. יין שהוקדש לנסכים, ושמרים שלו
31 אסורים בשביל מעט יין המעורב בו. כשם
32 שאמרו לענין איסורן — דברומה ראשון ושני
33 הדין יין, ושלישי הוי מים. ושל מעשר — הראשון
34 יין, והשני גרבי כלולין. כך אמרו לענין הכשר
35 — דראשון ושני של תרומה חשוב נמי יין לענין
36 הכשר, והראשון של מעשר חשיב יין לענין
37 הכשר, וכדמפרש ואזיל. וכל זה חומרא מדרבנן
38 הוא, דמדאורייתא כולוהו חשיבי מים בעלמא,
39 כדאמרו לגבי מעשר דמאי, וכרבנן דאחרים.
40 וקבעי גמרא חשיב דמאי על איזה הכשר
41 הוצרך לומר "כך אמרו לענין הכשר?" של מים
42 או של יין? הא תרווייהו מכשרי פירות לקבל
43 טומאה, ומאי נפקא לן מיניה אי הוי חמרא אי
44 מיא אי חמרא אמרו מכשר — דכתיב (דברים)
45 לב) "ותחתה חמרא" וכתיב "וכל משקה אשר
46 ישתה" וגו' (ויקרא יא). לא צריכא — כלומר, לא נפקא לן מינה אלא שתמדו להחיה
47 דתרומה ומעשר במי גשמים, דצריכי מחשבה. אבל אי חשיבין ליה יין — מכשיר בלא
48 מחשבה. דבמים הוא דכתיב (שם) "וכי יותן מים", מה "יותן" דניחא ליה — אף "יותן"
49 דניחא ליה. ופריכין: וכיון דשפכינהו האי גברא להני מי גשמים ממנא שניטפו בו למנא
50 דשמרים — אחשיבניהו, ומכשרי, ומאי נפקא לן מינה? לא שנת מעשר ולא שנת תרומה.
51 לעולם מכשרי שנתמד מאליו — שנוכל הגשמים לתוך השמרים. והלכך, בתרומה,
52 דראשון ושני חשיב יין — לענין הכשר נמי מכשרי. אבל שלישי דחשוב מים לגבי תרומה
53 — לענין הכשר נמי מי גשמים נינהו, ולא מכשרי, דלא הוה בהו מחשבה. ופריכין: ואתי
54 מאי נפקא מינה ומה כיון דגיי — מושך. קמא קמא — ראשון ושני גלי דעתיה דניחא
55 ליה שירדו גשמים לכאן לעולם, אולי קלטו טעם יין. ושלישי לתרומה נמי מכשר. ולא
56 שנת יין ולא שנת מים — אכשרי מכשרי, ומה חילוק יש עדין בהכשר? כפרה ששותה ראשון —
57 ולא מצי לתרמי בששכפר ראשון ראשון, דכיון דלא נשתתה שם כלל אלא נופל ונשפך — אין ידוע לעולם מהו תמד שני או תמד שלישי. אין אמר קידוש היום ב' — משום "הקריבו
58 נא לפחתך" (מלאכי א) כדלקמן. ובין הראוי לברך עליו "בורא פרי הגפן" קאמר, דאף על גב דמברכין עליו "בורא פרי הגפן" — לקידוש היום מיהא לא חשיב. ולקמיה בא לפרש איזה
59 יין בא למעט. יין מגתו — תירוש. לא יבא — משום דכתיב "הסך נסך שכר" (במדבר כז) מדיד דמשכר. ואם הביא כשר — דליכא עיכובא. אי נמי "הסך נסך" — מכל מקום. וכיון
60 דלנסיכים כשר בדיעבד — לגבי קידוש חשיב לכתחלה, דלא חמיר קידוש בניסוך.

הבי

מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה וכו' — קאי אהא דתנן בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות ב, ב) אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי רבי אליעזר, ועלה קאמר רבי יוסי רבי חנינא בנגרא דבכוס של ברכה מודים. וטעמא מפרש ההם — משום מציה מן המובחר. **עד** שיתן לתוכו מים — קשה, דאמר בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות נא, א) עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה, טיפיה חי מלא בו, אלמא משמע דכוס של ברכה צריך שיהא חי ולא מווג ומפרשים גדולי נרובא ד"חי" קאי אכוס, שיהא שלם ולא שבור. דשיך מיתה בכלל, כדאמר (בבא קמא נד, א): שבריתן זו מיתתן, וכן שפירש קצת. דכל עשרה דברים הן בכוס ולא היין. ורש"י פירש שיהא חי ד"חי" שיהא חי. ובינו שריתו יין חי בכוס שמברכים עליו, ואחר כך מוזנין בו מים. לאפוקי שלא ימוגנו בכוס זה ויברך בכוס אחר. ורבינו תם מפרש ד"חי" דהתם — היינו מווג ולא מווג, דהכי נמי מוקי בפרק "בן סורר" (סנהדרין ע, ב) הא דקאמר רב: אינו חיב עד שיאכל בשר וישתה יין

חי — במוג ולא מווג. והא דמשמע ב"המזנין יין" (שבת ע, ב) שמוזנין אותו עד רביעית, דקאמר: כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית, כדי שימוגנו ויעמוד על רביעית. אומר רבינו תם: דברכת הארץ מוסיף בו מים, כדאמר בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות נא, א): ומוסיפין בברכת הארץ. ולא נמו שפירש שם רש"י דמוסיפין יין. **חמר** חזיריין מהו — פירש רבינו שמואל: דחיריין היינו בורק, ולא שמיע ליה ברייתא לדעיל, דקתני: בורק לא יביא, ואם הביא כשר. ולרבינו יצחק נראה דשפיר שמיע ליה. וחיריין גרע מבורק, דחיריין לבן יותר מדאי, אבל בורק אינו אלא מבחיק ומתלבן קצת, דזומה קצת לאדמומיות, ולכך אם הביא — כשר. **ואם** ידוע שינו מתמיץ חייב באחריותו — וקשה לרבינו יצחק: דאמר אביי ב"איוזו נשך" (בבא מציעא סד, א): שרי ליה לאניש למיזן וזוי לחבריה אחתיב יין, ולמיזר הכי: אי יקרא אי וולא — ברשותי, ואי תקפה — ברשותך. והשתא מאי קא משמע לן אביי מתניתן היא הכא: אם ידוע שינו מתמיץ — חייב באחריותו, אף על גב דאי יוקרא אי וולא ברשותיה דלוקח הוא וכן בקנקנים דמוכר, אף על פי שאין ידוע שינו מתמיץ. ועוד, דפריך ליה התם: האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא, תקשי ליה אבותניתן הדבא וליכא למיזר דיש חילוק בין 'תקפה' ל'החמיץ' הדבא. דהא אמר בברכות (ה, ב) רב הונא תקפו ליה ארבע מאה דני חמרא, אייך חלא ואיזבן בדמי חמרא — אלמא דהכל אחד. ועוד קשה לרבינו יצחק: דמה רבית שייך שם? הא אי תקפה — הוי מקח טעות, דאיגלאי מילתא שלא היה סופו להתקיים ויש לומר: דאביי אשמעינן דאפילו בחמרא ידיענין ביה שראוי להתקיים — אפילו הכי מקבל עליה מוכר אי תקפה מתמת שום דבר, מתמת חום או מתמת טלטול או מתמת דשני בברוא, ולחכי דמי לרבי. אבל הכא לא מיידי רבית להתקיים, ולכך מתחלה בשעת מכירה לא היה מקחו מקח. דכשתחמיץ לבסוף איגלאי מילתא הוכיח סופו על תחלתו שלא היה ראוי להתקיים, ולא מיחיו כרביה כלל.

דאמר: ארס נחש צף ועומד במקומו, ויש לו תקנה בסינון, במסכת סוכה בשיליהו פרק רביעי. הקריביו נא — גבי חולה כתיב, אלמא כל דבר מגונה אסור לקרין. חמר חיריין מהו — לנסכים, ויש מפרשים: לקידוש, ולא נדראי. חמר חיריין — נראה בעיני דהיינו יין בורק, דתניא לעיל: לא יביא, ואם הביא — כשר. ובריתא נא שמיע ליה, אל תיא יין — בל שותות. **כי יתאים** — שמשכר יותר מדאי, אלמא, יין אדום קודם לנסכים, דשכר כתיב בהו. **תנא פיספות** — דאמרן, דמקבלין עשר למאה — אינן שבורות ורעויות ממש, דאם כן אפילו אחת לא מקבל. אלא נאות כשאר קדירות שבשרון, ומגופרות בגפרית, והגפרית סותם את השכר ומחברת קצת, ויכולין להשתמש בהן קצת, אלא שאין מתקיימין זמן מרובה כשלמין, והואיל ולא הוו שבורין לגמרי מקבל עליו עשר למאה. ופירוש כתוב בספרים: כשכא בשלן מביא גפרית ונותן בהן האור, ומלחכותן האור עם אותו גפרית, ונראות מבושלות, והן נאות. הכי גרסינן בפירוש רבינו הנטל: **תנא יתר על כן** בכולן מחזיר את השאר ונופל את הדמים ממנו — ובריתא מצאתיה בתוספתא (פרק ששי), ויש ללמוד דבספרים שלהם כתובה. וילפינן מינה לזון כן, דהמותר על עשר קוסטות ופוטסות — חזיר, אבל העשר הגיעוהו. דליכא למימרי: ערובי עריב כלגבי שנתפא. וליכא למימר נמי, אפריי שפירי ידוב, דטעמא טרידיא לא שייך הכא. **משנה** אינו חייב — המוכר באחריותו. בדשעת מכירה ליה חזיה. **ואם ידוע שינו מתמיץ** — בכל שנה — היי זה מקח טעות. דמוקי ליה בנמיא כדאמרי ליה למקפת. דאי לא אמר ליה למקפה — למח יתיחייב באחריותו הרי היה יכול לשתות, ולא איבעי ליה לשהוי. דהא אפילו אי רובא לשהוי ובני — אין חולבין במזון אחר הרוב. וכל שכן

מבושם
דאמר: ארס נחש צף ועומד במקומו, ויש לו תקנה בסינון, במסכת סוכה בשיליהו פרק רביעי. הקריביו נא — גבי חולה כתיב, אלמא כל דבר מגונה אסור לקרין. חמר חיריין מהו — לנסכים, ויש מפרשים: לקידוש, ולא נדראי. חמר חיריין — נראה בעיני דהיינו יין בורק, דתניא לעיל: לא יביא, ואם הביא — כשר. ובריתא נא שמיע ליה, אל תיא יין — בל שותות. **כי יתאים** — שמשכר יותר מדאי, אלמא, יין אדום קודם לנסכים, דשכר כתיב בהו. **תנא פיספות** — דאמרן, דמקבלין עשר למאה — אינן שבורות ורעויות ממש, דאם כן אפילו אחת לא מקבל. אלא נאות כשאר קדירות שבשרון, ומגופרות בגפרית, והגפרית סותם את השכר ומחברת קצת, ויכולין להשתמש בהן קצת, אלא שאין מתקיימין זמן מרובה כשלמין, והואיל ולא הוו שבורין לגמרי מקבל עליו עשר למאה. ופירוש כתוב בספרים: כשכא בשלן מביא גפרית ונותן בהן האור, ומלחכותן האור עם אותו גפרית, ונראות מבושלות, והן נאות. הכי גרסינן בפירוש רבינו הנטל: **תנא יתר על כן** בכולן מחזיר את השאר ונופל את הדמים ממנו — ובריתא מצאתיה בתוספתא (פרק ששי), ויש ללמוד דבספרים שלהם כתובה. וילפינן מינה לזון כן, דהמותר על עשר קוסטות ופוטסות — חזיר, אבל העשר הגיעוהו. דליכא למימרי: ערובי עריב כלגבי שנתפא. וליכא למימר נמי, אפריי שפירי ידוב, דטעמא טרידיא לא שייך הכא. **משנה** אינו חייב — המוכר באחריותו. בדשעת מכירה ליה חזיה. **ואם ידוע שינו מתמיץ** — בכל שנה — היי זה מקח טעות. דמוקי ליה בנמיא כדאמרי ליה למקפת. דאי לא אמר ליה למקפה — למח יתיחייב באחריותו הרי היה יכול לשתות, ולא איבעי ליה לשהוי. דהא אפילו אי רובא לשהוי ובני — אין חולבין במזון אחר הרוב. וכל שכן

הכי גרסינן: **ואמר רבא סוחט אדם בו'** — כלומר, ואם תעלה על דעתך לדמוי קידוש לניסוך ולמימר דלכתחלה אין מקדשין עליו — האמר רבא: סוחט אדם בו, אלמא דמקדשין עליו לכתחלה. **פפיה** — של חבית. ופשוטיה — סמוך לשמרים, כדתנן במנחות בפרק "כל הקרבנות": אינו מביא מפיה מנפי הקמחין, ולא משוליה מנפי השמרים. **כוש** — שחור. **בורק** — לבן ורע הוא. כמו: בורק

ברקאי (וימא כח, א). הלפסון — יין מתוק וחלש מאד. של מרתף — כלומר, סתם יין של מרתף, שלא נבדק, ומשום דאיכא חביות קוסטות, כדתנן במתניתין — קאמרין דלא יביא, ומיהו, אם הביא — כשר. ואף על גב דאמרין בסמוך דין קוסט פסול לנסכים — הני ממלי בוראי, אבל הכא — מי יזמר דהוא קוסט? **צמוקים** — פרכלי ענבים יבשים, ועשה מזון יין. **יין קוסם** — הוא יין הנמכר בתנות. ופסול הוא, דלא היה שכו ולא ראוי להיות שכו, כיון מגתו דסופו מיהא להיות שכו. **מווג** — אינו בכלל שכו. ובספרי דרש הכי: "ונסכו רביעית הדיק" — חי אתה מנסך, ולא המווג. **יין מנוגל** — ואיכא למיחש שמא שחה דימנו נחש, או של שמרים — תמד, ושריחו רע — מוסרה, אבל יש בו טעם יין, למעוטי פאי — מהני פסולים דרך ברייתא אתא רב למעוטי? אילמא למעוטי יין קוסט אתא למימר דאין אומר עליו קידוש היום, הא "בורא פרי הגפן" מברכין — ואמאי הא פלוגתא דרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי היא לעיל (צו, א) דלרבי יוחנן חמרא הוא, ואפילו לענין קידוש שפיר דמי, דכיון דלגבי תרומה חשיב ליה יין — הוא הדין לגבי קידוש, דלא שנוא קידוש מירורא פרי הגפן" אלא לענין מיאוס, כדלקמן, משום "הקריבוהו נא לפחתך". ולרבי יהושע בן לוי חלא הוא, ואפילו "בורא פרי הגפן" אין מברכין, כדאמרון לעיל. ואי סבירא ליה כרבי יוחנן — הכי הוה ליה למימר: מברכין עליו "בורא פרי הגפן", ואנא אמיתא דהוא הדין לקידוש. ואי כרבי יהושע בן לוי סבירא ליה — הכי הוה ליה למימר: אין מברכין עליו אלא "שהכל", עליוי עלייה — לקידוש. **מודים**

הכמים לרבי אליעזר — דפליגי בניסוך, ומכשרי במווג. כן נראה בעיני, ולא ידענא פלוגתייהו היכא. **עד שיתן מים לתוכו** — כלל חשיב לשתיה חי אלא מווג. וביניתי דשלתן ליה אבותניתן הדבא וליכא למיזר דיש חילוק בין 'תקפה' ל'החמיץ' הדבא. דהא אמר בברכות (ה, ב) רב הונא תקפו ליה ארבע מאה דני חמרא, אייך חלא ואיזבן בדמי חמרא — אלמא דהכל אחד. ועוד קשה לרבינו יצחק: דמה רבית שייך שם? הא אי תקפה — הוי מקח טעות, דאיגלאי מילתא שלא היה סופו להתקיים ויש לומר: דאביי אשמעינן דאפילו בחמרא ידיענין ביה שראוי להתקיים — אפילו הכי מקבל עליה מוכר אי תקפה מתמת שום דבר, מתמת חום או מתמת טלטול או מתמת דשני בברוא, ולחכי דמי לרבי. אבל הכא לא מיידי רבית להתקיים, ולכך מתחלה בשעת מכירה לא היה מקחו מקח. דכשתחמיץ לבסוף איגלאי מילתא הוכיח סופו על תחלתו שלא היה ראוי להתקיים, ולא מיחיו כרביה כלל.

דאמר: ארס נחש צף ועומד במקומו, ויש לו תקנה בסינון, במסכת סוכה בשיליהו פרק רביעי. הקריביו נא — גבי חולה כתיב, אלמא כל דבר מגונה אסור לקרין. חמר חיריין מהו — לנסכים, ויש מפרשים: לקידוש, ולא נדראי. חמר חיריין — נראה בעיני דהיינו יין בורק, דתניא לעיל: לא יביא, ואם הביא — כשר. ובריתא נא שמיע ליה, אל תיא יין — בל שותות. **כי יתאים** — שמשכר יותר מדאי, אלמא, יין אדום קודם לנסכים, דשכר כתיב בהו. **תנא פיספות** — דאמרן, דמקבלין עשר למאה — אינן שבורות ורעויות ממש, דאם כן אפילו אחת לא מקבל. אלא נאות כשאר קדירות שבשרון, ומגופרות בגפרית, והגפרית סותם את השכר ומחברת קצת, ויכולין להשתמש בהן קצת, אלא שאין מתקיימין זמן מרובה כשלמין, והואיל ולא הוו שבורין לגמרי מקבל עליו עשר למאה. ופירוש כתוב בספרים: כשכא בשלן מביא גפרית ונותן בהן האור, ומלחכותן האור עם אותו גפרית, ונראות מבושלות, והן נאות. הכי גרסינן בפירוש רבינו הנטל: **תנא יתר על כן** בכולן מחזיר את השאר ונופל את הדמים ממנו — ובריתא מצאתיה בתוספתא (פרק ששי), ויש ללמוד דבספרים שלהם כתובה. וילפינן מינה לזון כן, דהמותר על עשר קוסטות ופוטסות — חזיר, אבל העשר הגיעוהו. דליכא למימרי: ערובי עריב כלגבי שנתפא. וליכא למימר נמי, אפריי שפירי ידוב, דטעמא טרידיא לא שייך הכא. **משנה** אינו חייב — המוכר באחריותו. בדשעת מכירה ליה חזיה. **ואם ידוע שינו מתמיץ** — בכל שנה — היי זה מקח טעות. דמוקי ליה בנמיא כדאמרי ליה למקפת. דאי לא אמר ליה למקפה — למח יתיחייב באחריותו הרי היה יכול לשתות, ולא איבעי ליה לשהוי. דהא אפילו אי רובא לשהוי ובני — אין חולבין במזון אחר הרוב. וכל שכן

50 שאין מקדשין עליו, שהרי לשנתו פָּגְנָה היא מחשש שנחש הטיל
 51 בו ארס, ולמה צריך רב זוטרא להשמיענו זאת. ואי לְמַעוּטֵי שֶׁל
 52 שְׁמָרִים שניתן עליהם מים ונעשה יין, גם כן יקשה, הֲיֵי דָמִי -
 53 כיצד מדובר, אִי דְרָמָא תְּלָתָא - אם הטיל לתוך השמרים שלש
 54 כוסות מים, וְאֵתָא אֲרָבְעָה - וכעבור זמן כשהוציא את השמרים
 55 נמצאו ארבע כוסות, חֲמֵרָא מְעֵלִיא הוּא - יין מעולה הוא לדברי
 56 הכל, כמבואר לעיל (צט), ובודאי שכשר לקידוש. ואי במקרה
 57 דְרָמָא תְּלָתָא - שהטיל לתוכם שלש כוסות מים, וְאֵתָא תְּלָתָא
 58 וּפְלָגָא - וכעבור זמן נמצא שם שלש ומחצה, במקרה כזה אין היין
 59 פסול לדברי הכל, אלא פְּלוּגְתָא דְרָבְנִין וְאֶחָרִים היא האם דינם כיון
 60 או כמים כמבואר לעיל (סג), וכבר פסקו בגמרא (סג) שהלכה
 61 כרבנן שמברך עליו שהכל, ובודאי שאינו ראוי לקידוש, ושוב
 62 חזרה קושיא למקומה מה בא רב זוטרא למעט.
 63 מסקנת הגמרא: אֵלָא - אכן לא בא רב זוטרא לְמַעוּטֵי מכל היינות
 64 שנזכרו לעיל אלא יין שְׂרִיחוּ רַע - שקלט את ריח הכלי המאוס,
 65 שאף שברכתו 'הגפן' נתמעט, שכשם שאינו ראוי לנסכים כפי
 66 שלמדו להלן מהפסוק (מלאכי א ה) 'הֲקִרְיָהוּ נָא לְפִתְחֵי הַיְרֻצֵף או
 67 הַיֵּשָׁא פְּנִיךָ, כִּךְ אִינוּ רְאוּי לְקִידוּשׁ הַיּוֹם. אוֹפֵן נוֹסֵף, וְאִיבְעִית אִמָּא,
 68 לְעוֹלָם בֵּא רַב זוּטְרָא עַם לְמַעוּטֵי יַיִן מְגוּלָה, וְאֵף עַל גַּב דְּעֵבְרִיה
 69 בְּמִסְבָּנָת - שאף לאחר שהעבירו במסנת, כְּדַבְרֵי רַבֵּי נְחֵמְיָה הַסּוּבֵר
 70 שארס נחש עומד במקומו צף על גבי המים ולאחר שסיגנו אין
 71 סכנה בשתיית היין, אֶפְיֵלוּ חֲבִי הַיֵּשָׁא פְּנִיךָ' - פִּתְחֵךְ הוּא מַלְשׁוֹן שֵׁר וּשְׁלִיט,
 72 נָא לְפִתְחֵךְ הַיְרֻצֵף אוֹ הַיֵּשָׁא פְּנִיךָ' - פִּתְחֵךְ הוּא מַלְשׁוֹן שֵׁר וּשְׁלִיט,
 73 ואומר הנביא שאין להביא למבוח דבר שאינו הגון להגישו כדורון
 74 לשליט, ומשמיעו רב זוטרא שמאותו טעם שיין שריחו רע או
 75 שהיה מגולה פסול למזבח, מטעם זה פסול הוא אף לקידוש.
 76 כְּעָא מֵינִיה - שאל רב כְּעָא מֵינִיה - שהיה חמיו דְרַב מִשְׁרָשֵׁיא
 77 מְרַבָּא, חֲמַר תְּנוּרָיִין - יין לבן מהו שיהא כשר לנסכים. אֲמַר לִיה
 78 רבא, נאמר (משלי כג לא) 'אֵל תֵּרָא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם' - אל תתן עינך
 79 לשנתו יין אדום שהאדום משכר יותר מדאי. ולכן לענין נסכים
 80 שנאמר בהם (במדבר כח ט) 'הִסֵּף נֶסֶךְ שִׁכְרֵךְ', קודם הוא ללבן.
 81 שנינו במשנה: המוכר לחבירו קַנְקָנִים גְּשָׁרוֹן וְכוּ', והיו ביניהם
 82 כדים שבורים הלוקח מקבל עליו עשר פיטסות וכדים מן
 83 השבורים, לכל מאה שקנה. תָּאמַר - שנינו בברייתא שאף שמקבל
 84 פיטסות מהשבור, צריך שיהיו פִּיטְסוֹת אלו נְאוֹת כשאר הכדים
 85 וּמְגַפְרִיּוֹת - משוחות בגפרית שסותמת הסדקים באופן שיכולים
 86 להשתמש בהם, אלא שאינם מתקיימים לאורך זמן כמו השלמים,
 87 אבל מהשבור שאינו ראוי לשימוש אפילו אחד אינו מקבל.

משנה

88 המשנה דנה באדם המוכר יין לחבירו והחמיץ, האם חייב המוכר
 89 באחריות היין או לא:
 90 הַמוֹכֵר יַיִן לְחֲבִירוֹ וְהִחְמִיץ הֵינָן לְאַחַר הַמְכִירָה, אֵינִי חַיִּיב הַמוֹכֵר
 91 בְּאַחֲרֵיּוֹתָי שֶׁל הַיַּיִן, מֵאַחַר שֶׁבִשְׁעַת הַמְכִירָה הִיָּה יַיִן וְלֹא חוּמֵץ.
 92 וְאֵם דְּיוֹעַ שְׂיֵנִי שֶׁל מוֹכֵר זֶה מְחַמֵּץ בְּכֹל שָׁנָה, חֲרִי זֶה מִקַּח מְעוֹת,
 93 וחייב המוכר להשיב לקונה את הדמים ששילם עבור היין, שהרי
 94 לא נתכוין לקנות יין שדרכו להחמיץ. וְאֵם אֲמַר לוֹ הַמוֹכֵר, יַיִן

1 ואין לומר שרב זוטרא משמיענו שקידוש חמור כניסוך, וכל
 2 שבדיעבד לנסכים אינו לכתחילה לקידוש, זה אינו, דְּאֲמַר רַבָּא
 3 סוֹחֵט אָדָם - ראשי מלכתחילה מבעוד יום לסחוט אֶשְׁבּוֹל שֶׁל
 4 עֲנָבִים, וכשמגיע הלילה אוֹמְרֵי עֲלִיו -על היין שנסחטו, קידוש
 5 הַיּוֹם, ומכאן שקידוש אינו חמור כניסוך, והכשר בדיעבד לנסכים
 6 כשר לקידוש מלכתחילה. הגמרא ממשכה בשאלתה: וְאֵלָא
 7 תֵּאמַר שֶׁרַב זוּטְרָא בֵּא לְמַעוּטֵי מִקִּידוּשׁ, מְפִיָּה - יין הנמצא בפי
 8 החבית שיש בו כמין קמחין, וּמְשׁוּלְיָהּ - או מהנמצא בקרקעית
 9 החבית סמוך לשמרים, שאין מביאים מהם לנסכים, כמו ששנינו
 10 במשנה (מנחות פג). דוחה הגמרא שאי אפשר לומר כן: וְהָא תַּנִּי רַבֵּי
 11 הֵיָּהּ בְּבִרְיֵיתָא הַמְבֵּאֵרַת מִשְׁנֵה זו, יַיִן מְפִיָּה וּמְשׁוּלְיָהּ שֶׁל הַחֲבִית
 12 לֹא יֵבֵא לְנִסְכִּים, אלא מאמצעה, וְאֵם הֵבִיא מִפִּיה וּמְשׁוּלְיָהּ כְּשֶׁר,
 13 וכיון שבדיעבד כשרים לנסכים לקידוש כשרים מלכתחילה, ולא
 14 התכוין רב זוטרא למעטן.
 15 ממשכה הגמרא בשאלתה: וְאֵלָא תֵּאמַר שֶׁבֵּא לְמַעוּטֵי יַיִן בּוּשִׁי -
 16 יין שחור, או למעט פוֹרֵךְ - מלשון ברקאי ואורו, יין לבן רוע, או
 17 הַיֵּלִיבּוֹן - שמתוק וחלש מאד, או מִשְׁלַ מְרַתָּף - סתם מרתף
 18 בחשש שיש בו גם יין קוסס, ונטל ממנו יין ולא בדקו לראות שאינו
 19 קוסס, או מִשְׁלַ צְמוּקִים שניתן עליהם מים ונעשה יין. אין לומר
 20 שאלו נתמעטו, שכן וְהָא תַּנִּיאַת בְּהִלְכוֹת נִסְכִּים, כְּבוּלָן - בכל יינות
 21 הללו, לכתחילה לֹא יֵבֵא מֵהֶם לְנִסְכִּים וְאֵם הֵבִיא כְּשֶׁר, וכיון
 22 שהמביא לנסכים יצא, לקידוש ראויים מלכתחילה, וכאמור
 23 לעיל.
 24 ממשכה הגמרא: וְאֵלָא תֵּאמַר לְמַעוּטֵי יַיִן קוֹסֵם - שטעמו יין וריחו
 25 חומץ, הפסול לנסכים שאינו בכלל שיכר, או למעט יין מוּזוּג במים,
 26 שגם אינו בכלל שיכר. או יין שעמד מְגוּלָה - בלי מכסה, ויש חשש
 27 שנחש הטיל בו ארס, וְשֶׁל שְׁמָרִים - שניתן עליהם מים ונעשה יין.
 28 וְשְׂרִיחוּ רַע - שטעמו וריחו יין, אלא שהיה בכלי מאוס וקלט ריח
 29 הכלי, דְּתַנִּיאַת כְּבוּלָן - כל יינות הללו לֹא יֵבֵא מֵהֶם לְנִסְכֵיךָ, וְאֵם
 30 הֵבִיא מְסוּל וְעֵלְיוֹ לְנֶסֶךְ שֵׁנִית. שואלת הגמרא: לְמַעוּטֵי מֵאִי אִיהָ
 31 מְדִינוֹת הַנּוֹכְרִים רַב זוּטְרָא מִמַּעַט מִקִּידוּשׁ, אִי - אם תאמר שבא
 32 לְמַעוּטֵי קוֹסֵם - שריחו חומץ. אין לומר כן, שהרי פְּלוּגְתָא דְרַבֵּי
 33 יוֹחָנָן וְרַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹי הֵיָּהּ לְעִיל (צז), ולרבי יוחנן קוסס הוא יין
 34 גמור וברכתו הגפן ויכול לעשותו תרומה על יין אחר, ובודאי
 35 שכשר לדבריו בין לנסכים ובין לקידוש. ואם סובר כרבי יהושע בן
 36 לוי שקוסס אינו יין אלא חומץ וברכתו 'שהכל', היה לו לומר קוסס
 37 ברכתו 'שהכל' ואנו נדע שאין מקדשים עליו, ומדוע תלה קידוש
 38 בדין נסכים.
 39 ממשכה הגמרא ושואלת: אִי - ואם תאמר שבא לְמַעוּטֵי יַיִן מוּזוּג
 40 במים. אין לומר כן, שהרי לענין שתייה, המזיגה עֲלוּיֵי עֲלוּיָהּ -
 41 מעלה ומשביחה את היין, כפי שמוכח ממה דְּאֲמַר רַבֵּי יוֹסִי בְּרַבֵּי
 42 חֲנִינְיָא בענין המחלוקת מהי ברכת יין שאינו מוּזוּג, שלדעת חכמים
 43 בברכות (ג) מברך 'הגפן', ורבי אליעזר סובר כיון שבלא מזיגה אינו
 44 ראוי לשתייה מחמת חוזקו, דינו כענבים שמהם בא וברכתו 'העץ',
 45 ואמר רבי יוסי בן חנינא, שמכל מקום מוּזִים חֲכָמִים לְרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר
 46 כְּבוֹם שֶׁל כְּרָכָה הֵנִיתָן לִפְנֵי הַמְּבָרֵךְ בַּעַת בְּרַכַּת הַמּוּזוֹן, שְׂאִין מְבָרְכִין
 47 עֲלָיו את ברכת המזון עַד שְׂתֵּינָן לְחוּכּוֹ מִיָּם וּיְמוּזוּגוּ כְּדִינוֹ, והרי
 48 שמזיגה משביחה את היין ולא מסתבר שפסול לקידוש.
 49 עוד שואלת הגמרא: אִי לְמַעוּטֵי יַיִן שְׁהִיָּה מְגוּלָה, דבר פשוט הוא

ידועה דעת תורתנו תורת חיים בהנוגע להצלחת ענייני קדושה,
 להתחיל באופן דראשיתך מצער [וכדיוק הבעל-שם-טוב, שאז]
 אחריתך ישגא מאוד
 מכתב י"ח תשרי, תשי"ט

52 באופן זה פטור המוכר מאחריות היין, מאחר שיש תלות את
 53 ההפסד בקנינו של הלוקח. ומכל מקום ביין שרגיל להחמיץ בכל
 54 שנה אין המוכר יכול לטעון שהקנקנים של הלוקח החמיצו ליין,
 55 מאחר שיותר מסתבר לומר שהיין החמיץ מחמת גריעותו, כדרכו
 56 בכל שנה.
 57 הגמרא מביאה דעה החולקת על דברי רבי יוסי רבי חנינא:
 58 ופליגי - רבי יוסי רבי חנינא המעמיד את המשנה באופן
 59 שהעביר הלוקח את היין לקנקניו, נחלק אדרב חייא בר יוסף. דאמר
 60 רב חייא בר יוסף, תמרא - יין שהחמיץ, מילא דמריה גרים - חטאיו
 61 של בעליו גרמו לו זאת, שנאמר (חבקוק ב ה) 'ואף כי היין בוגד נבר
 62 יהיר' וגו'. דהיינו, טעם הדבר שהיין בוגד באדם ומחמיץ, מאחר
 63 שבעליו הוא גבר יהיר, שמתגאה בדבר שאין בו, ועל כן עונשו בא
 64 במדה כנגד מדה שסבור שיש בידו יין ונמצא חומץ. ומאחר שזמולו
 65 של בעל היין גורם שיחמיץ יינו, אין המוכר חייב באחריות היין
 66 כלל, ואפילו אם הניחו הלוקח בקנקני המוכר, או אם אמר שקונה
 67 לצורך תבשילו, לעולם יכול המוכר לומר יין משובח מכרתי לך,
 68 אלא שגרם מזלך והחמיץ. ורק באופן שידוע שינוי של המוכר
 69 מחמיץ בכל שנה, יש תלות שהחמיץ מחמת גריעותו ולא משום
 70 מזלו של הלוקח, ויחייב המוכר באחריותו.
 71 הגמרא מביאה דרשות נוספות על מקרא זה: אמר רב מר, האי מאן
 72 דיהיר - אדם שהוא בעל גאווה, אפילו אינו יודע ביה לא מיפקל -
 73 אפילו על אשתו אין הוא מתכבד, שמבוזה היא אותו, שנאמר 'ובר
 74 יהיר ולא יגוה', מאי יגוה, שאפילו בנותו (בבית) שלו אין הוא
 75 מתכבד.
 76 אמר רב יהודה אמר רב, כל המתגאה בפטלות של תלמידי חכמים
 77 כלומר, שהוא לובש בגד עליון ארוך ביותר שאין החלוק נראה
 78 מתחתיו כפי מנהג תלמידי חכמים, והוא אינו תלמיד חכם, אין
 79 מניסין אותו לעתיד לבוא במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, ומנין,
 80 מדפתיב הפא לגבי המתגאה במה שאין בו 'ולא יגוה', ופתיב הפא
 81 (שמות טו א) 'אל גוה קרשך', ויש ללמוד, שהמתגאה אינו כונס לנודה
 82 קדשו של הקב"ה.
 83 הגמרא שבה לעסוק בדין המוכר יין והחמיץ: אמר רבא, האי מאן
 84 דבין ליה חביתא דתמרא לתנואה דענתא לסבוייה - אדם שמסר
 85 לחנוני חבית יין שלו, על מנת שימכרנה בחנותו מעט מעט, ותקוף
 86 אפליא או אתילתא - והחמיץ היין לאחר שמכר החנוני חצי או
 87 שליש מן החבית, דינא הוא דמקבל לה מיניה - הדין הוא שבעל
 88 החבית מקבל על עצמו את ההפסד, מאחר שהיין ברשותו עומד,
 89 והחנוני רק שליחו.
 90 ולא אמרין - ואין הדברים אמורים, אלא באופן דלא שני בכרוא -
 91 שלא שינה החנוני את ברו החבית, אבל שני בכרוא לא - אבל אם
 92 שינה לעשות נקב אחר בחבית לצורך עשיית ברו, חייב הוא
 93 באחריות היין, מאחר שיש תלות שבעבור נקב זה החמיץ היין,
 94 ולא אמרין - וכמו כן אין הדברים אמורים, אלא דלא מנא יומא
 95 דשוקא - שלא הגיעו ימי השוק, ועל כן לא יכול היה החנוני
 96 למכור את כל היין שבחבית, אלא מנא יומא דשוקא לא - אבל אם
 97 הגיעו ימי השוק ויכול היה למכור את כל היין, אלא שנתעצל, אין
 98 האחריות על בעל החבית, אלא ישלם החנוני את הנוק.
 99 דין נוסף: ואמר רבא, האי מאן דקביל תמרא - אדם המקבל יין
 100 מחבירו בעיסקא, דהיינו, שנותן לו חבירו יין למכור, ושם לו את
 101 הדמים כפי שוויו של היין עתה במקום זה, על מנת שילך למקום
 102 אחר שבו נמכר היין ביוקר וימכרנו שם, ויחלקו שניהם ברווחים,
 103 דענתא דממטי ליה לפרותא דוול שפט - והנתנה עמו בעל היין
 104 שאינו רשאי למכורו אלא במקום ששמו 'פרותא דוול שפט',
 105 ששם נמכר היין ביוקר, ואדמטי תתם ול - ועד שהגיע המקבל

1 מכושים - יין מובחר וטוב שדרכו להתקיים, אני מוכר לך, תיב
 2 להעמיד לו יין שאינו מחמיץ עד העצרת - עד חג השבועות, אבל
 3 מכאן ואילך חום הקיץ עשוי לקלקל אפילו יין משובח.
 4 ואם אמר לו המוכר יין יין אני מוכר לך, חייב ליתן לו משל
 5 אשתקד - מן היין של שנה שעברה, ואם אמר לו יין מיושן אני
 6 מוכר לך, חייב ליתן לו יין משל שלש שנים, כלומר, שנעשה לפני
 7 שנתיים, ושנה זו היא שנתו השלישית.

גמרא

8 אמר רבי יוסי רבי חנינא, לא שני חכמים במשנה שאין המוכר
 9 חייב באחריותו של היין, אלא בקנקנים דלוקח - כשנטל הלוקח את
 10 היין מכליו של המוכר והעבירו לקנקנים שלו, שבאופן כזה יכול
 11 המוכר לומר שהקנקנים של הלוקח הם שגרמו ליין להחמיץ, אבל
 12 אם נשאר היין בקנקנים דמוכר חייב הוא באחריות היין, דאמר ליה
 13 הלוקח הא תמרה וקא קנקנה - זה יינך וזה קנקנה, כלומר, מאחר
 14 שהיין נותר בכליך ואף על פי כן החמיץ, ודאי מתחילתו מקולקל
 15 היה, אלא שלא ניכר הדבר עד עתה, ונמצא שהוא מקח טעות.
 16 שואלת הגמרא: וכי קנקנין דמוכר מאי תו - מה בכך שהחמיץ היין
 17 בקנקניו של המוכר, לימא ליה - הרי יכול המוכר לומר לקונה, לא
 18 איבעי לך לשהויי - לא היה לך להשהות את היין זמן מרובה, אלא
 19 היה לך לשתותו לאלתר, ומאחר שלא עשית כן החמיץ היין, ואין
 20 עלי לטול אחריות בעבור זאת, שהרי לא נתחייבתי למכור לך יין
 21 שאינו מחמיץ לזמן מרובה. משיבה הגמרא: לא צריכא - לא נאמר
 22 דין זה אלא באופן דאמר ליה למקפה - שאמר הלוקח למוכר
 23 שחפץ הוא לקנות את היין לצורך תבשילו, דהיינו, ליתן בכל פעם
 24 מעט מן היין בתבשילים, ונמצא, שצריך הוא להשהות את היין
 25 ברשותו זמן מרובה, ולפיכך היה למוכר ליתן לו יין משובח
 26 שיעמוד ימים רבים בלא להחמיץ.
 27 שואלת הגמרא: ומאי דוחקיה דרבי יוסי רבי חנינא לאוקמא
 28 למתניתין בקנקניו דלוקח, דאמר ליה למקפה - מדוע נדחק רבי
 29 יוסי רבי חנינא, להעמיד את משנתנו באופן שהעביר הלוקח את
 30 היין לקנקניו, והוצרך לדחוק כן משום שסובר שהמשנה עוסקת
 31 בלוקח הקונה יין על מנת להשתותו לצורך תבשילו, ועל כן
 32 מוטלת האחריות על המוכר אם נותר היין בכליו, לוקמא בקנקניו
 33 דמוכר ודלא אמר ליה למקפה - היה לו להעמיד את המשנה באופן
 34 שלא אמר הלוקח שקונה את היין לצורך תבשילו, ובאופן כזה אין
 35 המוכר חייב באחריות היין אף אם נותר בכליו, שהרי לא היה
 36 ללוקח להשהותו אצלו.
 37 משיבה הגמרא: אמר רבא, מתניתין קשיתיה - רבי יוסי רבי חנינא
 38 התקשה בביאור דברי המשנה, דקתני בסופא שאם ידוע שינוי של
 39 המוכר ממדין בכל שנה, הרי זה מקח טעות, ויחייב המוכר להשיב
 40 לקונה את כספו. ולכאורה יש לתמוה על כך, אמאי - מדוע בטל
 41 המקח, לימא ליה - הרי יכול המוכר לומר לקונה, לא איבעי לך
 42 לשהויי - לא היה לך להשהות את היין אצלך לזמן מרובה אלא
 43 לשתותו במהרה ולא היה מחמיץ, ונמצא שהלוקח גרם להפסיד
 44 את היין, ומדוע יש לחייב את המוכר. אלא לאו שמע מינה
 45 שהמשנה עוסקת באופן דאמר ליה הלוקח למוכר, שקונה את היין
 46 למקפה - להשתותו לצורך תבשילו, ולפיכך חייב המוכר להעמיד
 47 לו יין משובח שראוי לשהיה מרובה, ועל כן אם ידוע שינוי של
 48 מוכר זה מחמיץ תמיד הרי זה מקח טעות, שאין יין זה ראוי לשהיה
 49 מרובה. שמע מינה - אכן יש ללמוד מהסיפא שהמשנה עוסקת
 50 בקונה יין לצורך תבשילו, ולפיכך הוצרך רבי יוסי רבי חנינא
 51 להעמיד את הרישא באופן שהעביר הלוקח את היין לקנקניו, שרק

מכושם — שיתקיים כדרך המתקיימין. עד העצרת — אבל לא מן העצרת ואילך, שחום תקופת תמונה מקלקל אפילו יין מבושם. וישן — ואם מוכר לו יין ישן — יתן לו משל אשתקד, שנה המוקדמת לזו שאנו עומדים בה. משל שלש שנים — משנה דקודם אשתקד, דהוה לזו שלש שנים עם שנה שאנו עומדין בה. גמרא לא שנו — דאינו

מכושם אני מוכר לך" - חייב להעמיד לו עד העצרת, ו"ישן" - משל אשתקד, ו"מירשן" - משל שלש שנים. גמרא אמר רבי יוסי ברבי חנינא: לא שנו אלא בקנקנים דלוקח, אבל בקנקנים דמוכר - אמר ליה: הא חמורך והא קנקנך. - וכי קנקנין דמוכר מאי הוי? לימא ליה: לא איבעי לך לשהויי - לא צריךא, דאמר ליה למקפה. - ומאי דוחקיה דרבי יוסי ברבי חנינא לאוקמא למתניתין בקנקנין דלוקח ודאמר ליה למקפה? לוקמא בקנקנין דמוכר ודלא אמר ליה למקפה אמר רבא: מתניתין קשיתיה, דקתני: אם ידוע שיינו מחמיץ - הרי זה מקה טעות, אפוא? לימא ליה: לא איבעי לך לשהויי אלא לאו שמע מינה דאמר ליה למקפה, שמע מינה. ופליגא דרב חייא בר יוסף, דאמר רב חייא בר יוסף: חמרא - מולא דמריה גרים, שגאמר "ואף פי תיין בנד גבר יהיר" וגו'. אמר רב מרי: האי מאן דיהיר - אפילו איניש ביתיה לא מקבל, שגאמר "גבר יהיר ולא יגוה"; מאי ולא יגוה? - בניהו שלו. אמר רב יהודה אמר רב: כל המתנאה בטלית של תלמיד חכם ואינו תלמיד חכם - אין מנגיסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא; פתיב הקא "ולא יגוה", וכתוב הקם "אל גוה קדשך". אמר רבא: האי מאן דבין ליה חביא דחמרא לתנואה אדעתא לטבויה, ותקף אפליגא או אתילתא - דינא הוא דמקבל לה מיניה. ולא אמרן אלא דלא שני בברוא, אבל שני בברוא - לא. ולא אמרן אלא דלא מטיא וקא דשוקא - לא. ואמר רבא: האי מאן דקביל חמרא אדעתא דממטי ליה לפרוהא דוול שפמ, ואדמטי התם ול - דינא הוא דמקבל ליה. איבעיא להו: הוה חלא, מאי? אמר ליה רב הלל לרב אשי, פי הוואן פי רב פתנא אמר לן: חלא לא, ודלא פרבי יוסי ברבי חנינא. ואיפא דאמר: אפילו חלא נמו מקבל, כמאן? פרבי יוסי ברבי חנינא. "ישן - משל אשתקד" כו'. חמרא:

מכושם עד עצרת — קשה לרבינו שמשון בן אברהם: דהא בקנקנים דלוקח איירי מתניתין, ולימא ליה: קנקנך גרים, ולרב חייא בר יוסף — לימא ליה: מולך גרם ויש לומר: דודאי, אם נמצא חומץ — מצי אמר ליה הכי, אבל הכא לא איירי הכי, אלא אשמעינן דצריך ליתן לו יין הראוי להתקיים עד העצרת.

האי מאי דבין חביא דחמרא אדעתא לטבויה? פירש (רשב"ם) וצריך להיות: רשב"ם דאין החנוניי אלא שליח בעלמא. ואין נראה לרבינו יצחק, דאם כן לא הוה ליה למימר זבין. ועוד: דאם כן — מנפח מילתא דרבא לא שמעינן שום חידוש, דהוה דקאמר "לא אמרך" — אין נראה שיהא זה מדברי רבא, אלא גמרא דקאמר ליה. ונראה לו לפרש: דמירי דבין מוכר גמור, ואדעתא דהכי זבנה — שימכרו בחנות, ודמי לאמר ליה למקפה — דבעי שתקיים כדי מקפה, דהכי נמי — בעינא שיתקיים כדי סביביה. מיהו, קשה ללישנא דאמר בסמוך מעובדא ודקבל חמרא מחבריה אדעתא דנמטא אפרותא דוול שפט, חלא לא, כרב חייא בר יוסף; השתא, דהם דלא זבניה לגמרי — מצי אמר ליה מולך גרם, כל שכן דהוה דאי מוכר גמור ויש לומר: דהדיא לישנא וקפיה חך מילתיה דרבא בידוע שיינו מחמיץ. ואפילו הכי — דוקא אדעתא דסביביה, הא לא הוי — מצי אמר ליה: לא איבעי ליה לשהויי.

רב
"ולא יגוה"
בניהו שלו. אמר רב יהודה אמר רב: כל המתנאה בטלית של תלמיד חכם ואינו תלמיד חכם - אין מנגיסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא; פתיב הקא "ולא יגוה", וכתוב הקם "אל גוה קדשך". אמר רבא: האי מאן דבין ליה חביא דחמרא לתנואה אדעתא לטבויה, ותקף אפליגא או אתילתא - דינא הוא דמקבל לה מיניה. ולא אמרן אלא דלא שני בברוא, אבל שני בברוא - לא. ולא אמרן אלא דלא מטיא וקא דשוקא - לא. ואמר רבא: האי מאן דקביל חמרא אדעתא דממטי ליה לפרוהא דוול שפמ, ואדמטי התם ול - דינא הוא דמקבל ליה. איבעיא להו: הוה חלא, מאי? אמר ליה רב הלל לרב אשי, פי הוואן פי רב פתנא אמר לן: חלא לא, ודלא פרבי יוסי ברבי חנינא. ואיפא דאמר: אפילו חלא נמו מקבל, כמאן? פרבי יוסי ברבי חנינא. "ישן - משל אשתקד" כו'. חמרא:

ידוע שנינו רגיל להחמיץ כל שנה. ופליגא — הא דרבי יוסי ברבי חנינא, דמוקי לה בקנקנים דלוקח ולא דמוכר, משום דמצי אמר ליה: הא חמורך והא קנקנך. רב חייא בר יוסף — דאינו מוקי לה נמי בקנקנים דמוכר. ואף על גב דאמר ליה למקפה, כדמוכח סיפא — אפילו הכי מוכר פטור. דלא מצי אמר ליה: הא חמורך והא קנקנך, דלאו קנקנים דמוכר גמור, אלא מולא דלוקח, שהוא בעליו של יין, גרים. שגאמר ואף פי תיין בוגד — באדם, למה — משום ד"גבר יהיר" וגו'. אגותו של אדם, שמיני דעתו דברב שאין בו — גורם שהיין בוגד בו, דסבורין שהוא יין ונמצא חומץ, מדה כנגד מדה. ומיהו סיפא, כיון דאמר ליה למקפה, ולא מצי אמר ליה לא איבעי לך לשהויי, ולא מצי למימר ליה מולך גרם, מאחר שהובר ידוע שיינו מחמיץ — הלכך חייב מוכר. איניש ביתיה — אשתו. לא מקבל — שמכח אותו. כל המתנאה בטלית של תלמידי חכמים — דעבדי כדאמרן ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא א, ב); טלית של תלמידי חכמים כיצד — כל שאין חלוק נראה מתחתיו טפה. וצניעותא ותיירתא הוא, וגוסי הוא למי שאינו תלמיד חכם. האי מאן דמביין ליה חביא דחמרא לחנוניי זבין — מוסר חבית שלו לחנוניי כדי למכור את היין בחנותו, וישתכר החנוניי קצת, ובעל הבית לא יקבל מעותיו אלא לאחר שיקבל החנוניי מן הלוקחין. וחמרא ברשותא דמריה קאי, ואין החנוניי אלא שליח בעלמא לטול שבר טרוהו. הלכך, אם החמיץ אפלא או אתילתא דדנא קודם שמכר כולו. דינא הוא דמקבל — בעל הבית, כל ההפסד. ובגון שלא שפע שליח, דהיינו חנוני, מידי בשליותו, כדמפרש ואזיל. ו"אף פי תיין בוגד" ליכא למימר גבי חנוני — דהא אין לו חלק בו, וגם לא הקפן שלו הוא, ואבתי ברשות מריה קמא אייתיה. ולא אמרן — דהפסיד בעל הבית. אלא דלא שני — לוקח בברוא, לעשות נקב אחר בחבית. אבל שני — איכא למימר דהוא גרים. דלא מטיא וקא דשוקא — ולא לתעלל חנוני במכירתו. האי מאן דקביל חמרא מחבריה — למחצית שבר, והקנקנים דמוכר, הוא קיבלו בדמים בשער של בעשו בעיר הואת, דהיינו חלוקה. וכל מקבל ממנו למחצית שבר, קרובים לשבר וקרובים להפסד, מאי? מן מקבל בעל היין כל ההפסד? דהא אפילו בני מבייה גמורה מקבל, משום דהוה חמרא דלוקח את כל פקדון, ואם הוקיע או החול או נגנב או נאבד — לשיניהם נאבד החול. אבל אמר לו בעל היין למקבל: אפילו אם הוקיע לא יתן לך רשות למכור בכאן, אלא זיל ואמטיה למלכות אתרת, אפרותא דוול שפט, שבאותו מקום היו מוכרים יין ביוקר. וקודם שהגיע לטול ול היין בכל המקומות, ופחתא מכדי דמים שקיבלו. דינא הוא דמקבל — בעל היין את כל החול. דכיון דאפילו אם הוקיע מיד לא היה לו רשות למכור עד שגמיע לפרוהא דוול שפט — לענין וולא נמי ברשותא דבעל היין קאי. ומיהו, לגבי גניבה ואבידה — ברשותיה דמקבל נמי קאי. וכן אם נעשה חומץ, כדלקמן, שהרי באחריותו הוא, וקרינא ביה "אף פי תיין בוגד". דמולא דתרייהו גרים, שבאחריות שניהן הוא עומד, ושניהן בעליו של יין. ופשי דלא אמטייה לא נטיבין, הוה חלא — כמקשה דאמטייה להם. מאי? מן מקבל בעל היין כל ההפסד? דהא אפילו בני מבייה גמורה מקבל, משום דהוה חמרא דלוקח את כל היין והא קנקנך, דיכא דאמר ליה למקפה, דלא מצי אמר ליה מוכר: לא איבעי לך לשהויי. וכל שכן הכא, דלא מוכר לגמרי, וגם אמר ליה: זיל אמטייה אפרותא דוול שפט, שציה להשהותו — דמצי אמר ליה מקבל: הא חמורך והא קנקנך, כרבי יוסי ברבי חנינא. או דלמא לא מקבל כל ההפסד אלא פלאג, דמצי אמר ליה: מולך נמי גרם, שבאחריות שנינו עומד. ודיין בוגד? קרינא ביה, כרב חייא בר יוסף. חלא לא — כלומר, לא מקבל בעל היין כל ההפסד. ואף על גב דבמאן דאמר ליה למקפה דמי, ואיבעי לשהויי — משום דמול שני הבעלים גורם. וולא כרבי יוסי ברבי חנינא — דמוקי למתניתין בקנקנים דלוקח, אבל בקנקנים דמוכר — סבירא ליה דאמר ליה לוקח: הא חמורך והא קנקנך, דיכא דאמר ליה למקפה. והכא נמי, כיון דאמר ליה: זיל אמטייה כו' — הרי צוה לו להשהותו. ונראה בעיני דלית הלכתא כרבי יוסי ברבי חנינא אלא כרב חייא בר יוסף, דמולא דגברא גרים, אלא אין כן ידוע שיינו מחמיץ. דאמר ליה למקפה. דהא שמואל קאי בחויה, ואמרן לעיל: עבר רבי יוסף עובדא בחמרא בוותיה דשמואל.

רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא כו' - נראה דכי היכי דהכא גבי תנאי בנין אין חשוב בית אלא אם כן יש לו שש על שמונה - הכי נמי לענין חלוקת אחים או שותפין. דהא דאמרת: אי איכא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה חולקין - מוקמינן בפרק קמא דסוכה (ג. ב.) בחצר המתחלקת לפי פתחיה.

בי קחשיב משפת כרובים ולמעלה - בפרוש מקרא. פירש רש"י דתקרה דעליית היכל היתה גבוהה מעל קדשי הקדשים עשר אמות, ולא עיין כאן. מתקין

תאנא: ומיישין והולף עד תהג. משנה המוכר מקום לחבירו, וכן המקבל מקום מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו - בונה ארבע אמות על שש, דברי רבי עקיבא; רבי ישמעאל

אומר: רפת בקר היא זו. הרוצה לעשות רפת בקר - בונה ארבע אמות על שש, בית קטן - שש על שמונה, גדול - שמונה על עשר, מרקלין - עשר על עשר. רומן פחצי ארבו וכחצי רחבו; ראיה לדבר, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כבנין ההיכל. נמרא למה לי למיתנא בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו? ליתני: בית חתנות לבנו ולבתו, ובית אלמנות לבנו ולבתו - מלתא אנב אורחיה קא משמע לן, דלא דרבי דחתנא למידר בי חמיה; בדרכתיב בספר בן סירא: הכל שקלתי בכף מאזנים, ולא מצאתי קל מסויבין, וקל מסובין - התיך הדיך בבית חמיו, וקל מחתי - אורח מכנים אורח, וקל מאורח - משיב דבר בטרם ישמע, שצאמרי: משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה". רבי ישמעאל אומר: רפת בקר היא זו. הרוצה לעשות" כו'. רפת בקר מאן קתני לה? איכא דאמר: רבי ישמעאל קתני לה. ואיכא דאמר: רבי עקיבא קתני לה. איכא דאמר רבי עקיבא קתני לה, והכי קאמר: אף על פי שרפת בקר היא, פעמים שאדם עושה דירתו פרפת בקר. ואיכא דאמר רבי ישמעאל קתני לה, והכי קאמר: שהרוצה לעשות רפת בקר, עושה ארבע אמות על שש. "מרקלין עשר על עשר". מאי מרקלין? קובתא בי וורדי. תאני: וקנתיר - שתיים עשרה על שתיים עשרה. מאי קנתיר? תרביץ אפרני. "רומן פחצי ארבו וכחצי רחבו; ראיה לדבר, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כבנין ההיכל". "ראיה לדבר" מאן קתני לה? איכא דאמר: רבן שמעון בן גמליאל קתני לה, והכי קאמר: ראיה לדבר מנין? אמר רבן שמעון בן גמליאל: הכל כבנין היכל. ואיכא דאמר: תנא קמא קתני לה, ורבן שמעון בן גמליאל אתמזחי קא מתמה, והכי קאמר ליה [לתנא קמא]: ראיה מנין - מבנין היכל, אטו כולי עלמא כבנין היכל עבדי? תניא, אחרים אומרים: רומן פקורחיו. ולימא: רומן פרחבו - איבעית איכא: ביתא מעיליא רווחא, ואיבעית איכא: משום דאיכא בי כווי. רבי חנינא נפק לקרייתא, רמו ליה קראי אהדרי, פתיב: "ותבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארבו ועשרים רחבו ועלשים אמה קומתו", ובתיב: "לפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו" אמר להו: פי קא חשיב - משפת פרוכים ולמעלה. - מאי קא משמע לן?

תנא - היכא דאמר ליה מיושן - צריך שיהא של שלש שנים שלמות, ושיתקיים ויתישן עד גמר שנה שלישית זו, דהיינו עד החג עד הבציר. שזו היא תורת מיושן להתקיים שלש שנים שלמות, ואם יחמיץ קודם החג - הרי הוא באחריותו של מוכר. **משנה** לעשות לו בית חתנות לבנו - כדמפרש לקמיה: בית חתנות לבנו שלקח אשה, ודרך האב לעשות לבנו יציע קטן סמוך לביתו, שאין דרך החתן לדור אצל חמיו משום חשד חמיתו, כדמפרש בגמרא. והלכך נקט בית חתנות לבנו. אבל אין רגיל לעשות בית ארמלות לבנו, שהרי עד עתה לא היה דר אצל חמיו אלא אצל אביו, משום חמיתו. בית ארמלות לבתו - שמת בעלה, וחרות אל בית אביה כבבגדוהי. שעד עכשיו כשהיתה נשואה לא היתה דרה אצל האב משום בעלה, חתנה שהחתן אינו דר אצל חמיו. והלכך נקט בית ארמלות לבתו, ולא בית חתנות לבתו, והכי מפרשין בגמרא. רפת בקר היא זו - וצריך לעשות בית גדול יותר, ומיהו, לא חשש לפרש שיעורו. והרוצה לעשות כו' - בגמרא מפרש מי קאמר לה, או רבי ישמעאל או רבי עקיבא. בית קטן שש על שמונה - הרוצה לבנות בית קטן לחבירו לכל הפחות, ובגן דאמר ליה "עשה לי בית" סתמא, ויד הבונה לה העליונה לעשות לו פחות שבבתיים, הואיל ולא פירש כמה - ועשה קטן לכל הפחות, שש על שמונה. דכיון דלא אמר ליה "בית חתנות" אלא "בית" סתמא - לעצמו קבע לה, וצריך להיות גדול מבית חתנות. והוא הדין למוכר מקום לחבירו לעשות לו בית, דצריך ליתן לו קרקע שש על שמונה. גדול שמונה על עשר - ובגן שפירש לה עשה לי בית גדול. טרקלין - למושב שרים עשוי, ולא לתשמיש, הלכך מרובע בעינו. רומן פחצי ארבו כו' - אבולתו קאי, והיינו: בית חתנות שהוא ארבו ארבע על שש - רומן חמש דהיינו חצי ארבו וחצי רחבו, בבית קטן - שבע, ותשע בבית גדול, ועשר בטרקלין. כבנין ההיכל - ההיכל על פני הדביר היה ארבו ארבעים ורחבו עשרים ורומן שלשים, דהיינו חצי ארבו וחצי רחבו. **נמרא** הכי נסיבין: ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית ארמלות לבנו ולבתו מילתא אנב אורחיה קא משמע לן

— מדלא תנא בית ארמלות לבנו, ולא תנא נמי בית חתנות לבתו — משנייהו י ש למד דלאו דרבא דחתנא כו'. וכבר פרישית לה במתניתין. כי חמה — כדאמרין בפסחים (ק"ג, א): הוי זחיר בשתקן מחתנה הראשון, ואמרי לה משום ממוק, ואיתא להא ואיתא להא. ומיהו, הוא הדין לכל החתנים, אלא שמן הראשון צריך לזוהר חמיו יותר. קל מסובין — לאו דוקא, אלא דבר גרוע. ולהכי נקט סובין ולא נוצח, דפסולת הוא. אורח מכנים אורח — דיו אם מהנה לו בעל הבית. הרוצה לעשות רפת בקר כו' — מאן קתני לה. שהרוצה לעשות כו' — פירוש לדבריו הוא אומר, דקאמר רפת בקר היא זו, שהרי הרוצה לעשות כו'. אבל להכי עקיבא רפת בקר אינו גדול כל כך. ובתרתו פליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא, פליגי בבית חתנות ופליגי ברפת בקר. ושיעוריה דרבי עקיבא מפורש בבית חתנות ולא ברפת בקר, ודרבי ישמעאל מפורש ברפת בקר ולא בבית חתנות. איכא דאמר רבי עקיבא קתני לה — להכי ישמעאל: דקאמר רפת בקר היא זו — והכי נמי, ודאי בית חתנות ורפת בקר שיעורן שוה. דאף על פי שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ארבע על שש, פעמים שאדם עושה דירתו בבית חתנות ארבע אמות על שש, כרפת בקר. קובתא — כעין קובה של זונות. ונראה לי שעשוי חלונות, כעין קובה. כי וורדי — נותנין שם וורדין לניו להסתכל בהן. קנתר — אם התנה לעשות לחבירו קנתר. תרביץ אפרני — חצר גדול שעושין שרים בצד אפרני שלהם. ועל שם שמרביצין אותו תמיד במים, להשכיב האבק, קרי ליה תרביץ. ראיה לדבר מאן קתני לה — דאילו הוה תני במתניתין: רבן שמעון בן גמליאל אומר ראיה לדבר כבנין היכל — הוה פשיטא דרבן שמעון בן גמליאל קתני לה. אבל השתא, דמיתני מקמי מילתיה דרבן שמעון בן גמליאל, הלכך מספקא לן אי רבן שמעון בן גמליאל קאמר לה הואיל ומסיים אותו הדבור, או תנא קמא קאמר לה להווא חצי דבור, ואתא רבן שמעון בן גמליאל לאפילונו, מדקאמר "כבנין היכל", ולא קאמר "מבנין ההיכל". איכא דאמר רבן שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין — פירש רבן שמעון בן גמליאל: הכל כבנין ההיכל. תנא קתני לה — והכי קאמר תנא קמא: וראיה — רבן שמעון בן גמליאל, והפסיק את דבריו, ואתמודי קמתמה: כבנין ההיכל אתה רוצה לעשות שאר בניניך בתמייה, אין לך להשוותן יחד. דכיון דבהיכל רומן פחצי ארבו וכחצי רחבו, בשאר בניניך דלא חשיב — אין צריך להגביה כל כך. כמלא קיוריתו — באורך קירותיו שחן נותנין ברחבו של בית. הכי נסיבין: ולימא רומן פרחבו — דהיינו דך. מעיליא רווח — שבתיים של חומות אבנים היו, והחומה מלמטה היא רחבה, והולכת ומתקצרת החומה למעלה, כדי שיתקיים הרבה. בי כווי — החלונות, מקום בניסת הקורות בתוך החומה. רמו ליה — בני העיריות קראי אהדדי. כתיב ששים אמה ארבו — מן המזרח למערב, מפתח ההיכל עד כותל מערבי של בית קדש הקדשים, דהיינו: ארבעים אמה דאורך היכל, ועשרים אמה דבית קדש הקדשים. ושלשים אמה קומתו. נמצא שגם בית קדש הקדשים רומן עשרים אמה. ובתיב — בפסוק אחר: "ועשרים אמה קומתו", דכתיב "ולפני הדביר עשרים" כלומר לפני מחצית בית קדש הקדשים, והיא אמה טרקסין שקריה דביר, עשרים אמה אורך מן המזרח למערב, ועשרים אמה רחב מצפון לדרום, ועשרים אמה קומתו. כי קחשיב — עשרים דקומת בית קדש הקדשים — משפת כרובים ולמעלה קחשיב. שהכרובים של שלמה שנים היו עומדין על הקרקע, אחד מימין הארץ אצל כותל מערבי ואחד משמאלו, ורומן עשר, כדכתיב בדידיא במלכים. וכנפיהן פרשות מקיר לקיר, כנף אחת נוגע בקיר צפונה וכנף חבירו נוגע בקיר דרומי, נמצא מראש הכרובים ולמעלה עשרים אמה עד הגג, ואתון של משה על גבי הכפרות היו. ומאי קא משמע לן — למה לי דקחשיב קרא כי האי גזונא משפת כרובים ולמעלה? לימא: שלשים אמה קומתו

ומשני:

בבית אביו לאחר נישואיו, נקט התנא שבונה אדם בית חתנות
 לבנו בסמוך לביתו, ולפיכך אם נתאלמן הבן אין אביו זקוק לבנות
 לו בית אלמנות, אלא דר באותו בית שבנה לו מתחילה. אמנם
 בתו אינה דרה לאחר נישואיה בביתו, שהרי אסור לבעלה לדור
 בסמוך להוריה, אלא דרה היא עם בעלה בבית חמיה, ועל כן
 מתחילה אין הוא זקוק לבנות לה בית חתנות סמוך לביתו, אבל
 אם נתאלמנה חוזרת היא לביתו, ומוטל עליו לבנות לה בית
 אלמנות.

ומנין שאין דרך חתן לדור בבית חמיו, כדכתיב **בְּסֵפֶר בֵּן סִירָא, הַבֵּל**
שְׁקָלְתִי בְּכֶפֶז מְאֻנְיָם, וְלֹא מְצָאתִי דְבַר קָל (גרועו) יותר מְסוּבִין -
 פסולת החיטה, וְקָל מְסוּבִין - אמנם ישנו דבר הגרוע יותר, והוא
 הַתֵּן הַדֵּר בְּבֵית חַמְיָו, וְיִשְׁנֵנו דְבַר שְׁהוּא קָל (גרועו) יותר מְהֵתֵן הַדֵּר
 בבית חמיו, והוא אֲרִיחָ שְׂמֻנָּה אֲרִיחָ אַחַר לְבֵית מֵאַרְחֵיו, וְיִשְׁנֵנו
 דְבַר שְׁהוּא קָל יוֹתֵר מְאֲרִיחָ הַמְכַנֵּס אֲוֵרָה, והוא אדם הַמְשִׁיב דָּבָר
 לְשׁוֹאֲלוֹ בְּמִטָּה שְׂמֻנָּה - קודם שיבין את השאלה, שְׂמֻנָּה (משלי יח א)
 'מְשִׁיב דָּבָר בְּמִטָּה שְׂמֻנָּה, אֲוִלָּתָהּ הִיא לֹא וּבִלְמַח'.
 שנינו במשנה: רַבִּי יִשְׁמַעְיָל אָמַר רִפְתָּ בְּקָר הָיָא זֵה. הַרְוֵצָה לְעֵשׂוֹת
 כּו' רִפְתָּ בְּקָר, בּוֹנֵה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: רִפְתָּ
 בְּקָר מֵאֵן קִתְּנֵי לָהּ - מי הוא ששנה במשנה שרפת בקר שיעורה
 הוא ארבע אמות על שש, האם רבי ישמעאל או רבי עקיבא.
 מבארת הגמרא שיש מחלוקת בענין זה: אִיבָא דְאָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְיָל
 קִתְּנֵי לָהּ - יש הסובר שרבי ישמעאל שנה זאת, וְאִיבָא דְאָמַר רַבִּי
 עֲקִיבָא קִתְּנֵי לָהּ - ויש הסובר שרבי עקיבא הוא ששנה דין זה.
 ועתה מבארת הגמרא את סברות שני הצדדים: אִיבָא דְאָמַר רַבִּי
 עֲקִיבָא קִתְּנֵי לָהּ - יש הסובר שרבי עקיבא שנה דין זה, וְהִכֵּי קָאָמַר
 - וכך כוונתו לומר לרבי ישמעאל, מה שטוען אתה שלא יתכן
 ששיעורו של בית חתנות הוא ארבע על שש, מאחר שזהו שיעורה
 של רפת בקר, אין אני מסכים עמך בזה, אלא אף על פי שכישיעורה
 של רפת בקר היא, מכל מקום אין בכך סתירה לומר שכך הוא
 שיעורו של בית חתנות. מפני שישנם פְּעֻמִּים שְׂאֵדִים עוֹשִׂה אֵת
 דִּירְתוֹ כְּשִׁיעוֹר שֶׁל רִפְתָּ בְּקָר.

ונמצא לשיטה זו, שרבי ישמעאל ורבי עקיבא סוברים שניהם
 ששיעורה של רפת בקר הוא ארבע אמות על שש, אלא שנחלקו
 בשיעורו של בית חתנות ואלמנות. רבי ישמעאל סובר שלא יתכן
 לומר שיהא שיעורו כרפת בקר, ולפיכך ודאי גדול הוא יותר, אלא
 שלא פירש מה הוא השיעור בזה, ואילו רבי עקיבא סובר
 ששיעורו הוא כשיעור רפת בקר, והיינו, ארבע אמות על שש.
 וְאִיבָא דְאָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְיָל קִתְּנֵי לָהּ - ויש הסובר שרבי ישמעאל
 שנה דין זה, וְהִכֵּי קָאָמַר - וכך אמר, לא יתכן לומר ששיעורו של
 בית חתנות הוא ארבע אמות על שש, מאחר שזהו שיעורה של
 רפת בקר, שהרי אדם הַרְוֵצָה לְעֵשׂוֹת רִפְתָּ בְּקָר עוֹשִׂה אֲרִבַּע אַמּוֹת
 עַל שֵׁשׁ, ואם כן, בהכרח צריך לומר שבית חתנות גדול הוא יותר.
 אמנם דעת רבי עקיבא היא, ששיעורה של רפת בקר אינו ארבע
 על שש, אלא פחות מזה, ולפיכך אין מן הנמנע ששיעורו של בית
 חתנות ואלמנות הוא ארבע אמות על שש.

ונמצא לשיטה זו, שבין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא שיעורו
 של בית חתנות גדול משיעורה של רפת בקר, אלא שנחלקו
 בשיעור גדולו של בית חתנות, ובשיעור גדולה של רפת בקר.
 לדברי רבי ישמעאל שיעורה של רפת בקר הוא ארבע אמות על
 שש, ושיעורו של בית חתנות גדול יותר, אלא שלא פירש את
 גדולו. ולדברי רבי עקיבא, שיעורו של בית חתנות הוא ארבע
 אמות על שש, ושיעורה של רפת בקר הוא פחות מזה, אלא שלא
 פירש כמה.
 שנינו במשנה: בְּרַקְלִין עֲשָׂר עַל עֲשָׂר. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מֵאֵי בְּרַקְלִין.

הָאָמַר - שנינו על כך בכרייתא, וְיִיָּשֵׁן וְהוֹלֵךְ עַד הַקָּה, דהיינו, אדם
 האומר לחבירו יין מיושן אני מוכר לך, אין די בזה שיתן לו יין
 מלפני שנתיים, אלא עליו ליתן לו יין שיוכל להתקיים עד חג
 הסוכות של שנה זו, שהוא זמן הבציר, שמאחר והתנה עמו ליתן
 לו יין של שלש שנים, עליו ליתן לו יין שמתקיים שלש שנים
 שלימות, ולכן אם יחמיץ היין קודם החג הרי הוא באחריותו של
 מוכר.

משנה

משנה זו עוסקת באדם המוכר לחבירו מקום לבניית בית, או
 שהחייב לבנות בעבורו בית, ומבררת את שיעור גודלם של כמה
 סוגי בתים.

הַמּוֹכֵר מְקוֹם (רקקע) לְחִבְרֵיו עַל מֵנֵת לְבֵנוֹת בּוֹ בֵּית חַתְנוֹת לְבֵנוֹ,
 והוא חדר שבונה האב בסמוך לביתו לצורך מגורי בנו לאחר
 נישואיו, או שמכר מקום לחבירו כדי לבנות בו בית אלמנות לבתו,
 והוא חדר שבונה האב למגורי בתו אם נתאלמנה, וְכֵן אִדָּם הַמְּקַבֵּל
 מְקוֹם מְחִבְרֵיו לְעֵשׂוֹת לוֹ - לבנות עבורו באותו מקום, בֵּית חַתְנוֹת
 לְבֵנוֹ וּבֵית אֲלֻמְנוֹת לְבֵתוֹ, בּוֹנֵה הוּא לְבָתִּים אֵלּוּ בְּאוֹפֵן שִׁיחַ רֹחוּב
 אֲרִבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ אַמּוֹת אֲוֹרָךְ, שְׁזֵהוּ הַשִּׁיעוֹר הַנֶּצְרָךְ לְבֵית
 חַתְנוֹת אוּ בֵּית אֲלֻמְנוֹת. אֵלּוּ דְבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.
 רַבִּי יִשְׁמַעְיָל אָמַר, אֵין דִּי בְבֵית בְּשִׁיעוֹר כּוּהַ, שְׁהָרִי רִפְתָּ בְּקָר הִיא
 זו - זה הוא השיעור שבונים רפת למגורי בקר ולא בית למגורי
 אדם, אלא יש לו לבנות בית גדול יותר. ולא פירש רבי ישמעאל
 מה הוא השיעור בזה.

עתה מפרשת המשנה את שיעור גודלם של כמה סוגי בתים:
 הַרְוֵצָה לְעֵשׂוֹת רִפְתָּ שֶׁל בְּקָר, בּוֹנֵה חֵדֶר שְׁגוּדְלוֹ אֲרִבַּע אַמּוֹת עַל
 שֵׁשׁ אַמּוֹת, והרוצה לבנות בית קָמָן, בונה חדר שיש בו שש אמות
 על שמונה אמות, והרוצה לבנות בית דוֹלָל, בונה שְׂמוֹנֵה אמות על
 עֲשָׂר אמות, והרוצה לבנות בְּרַקְלִין - חדר גדול העשוי למושב
 השרים, בונה עֲשָׂר אמות על עֲשָׂר אמות.
 המשנה מפרשת מהו שיעור הגובה שיש לבנות בבתים אלו: רִזְמוּ
 בְּחֵצֵי אֲרִיבּוֹ וּבְחֵצֵי רְחֵבּוֹ - גובהו של כל אחד מבתים אלו, הוא כפי
 שיעור מחצית ארכו עם מחצית רוחבו. ובגון, בית חתנות שאורכו
 שש אמות ורוחבו ארבע, יש לחשב את גובהו כפי שיעור מחצית
 אורכו דהיינו שלש אמות, בתוספת מחצית רוחבו דהיינו שתי
 אמות, ובסך הכל חמש אמות גובה. וכפי שיעור זה, היא גובהו של
 בית קָמָן שבע אמות, בית גדול תשע, וטרקלין עשר.
 רְאִינָה לְדָבָר זֶה שֶׁהַגּוֹבֵה הוּא כְּפִי מַחְצִית הָאוֹרָךְ עִם מַחְצִית הָרוּחָב,
 רַבֵּן שְׂמַעוֹן בֵּן נְמִלְיָאֵל אָמַר בְּבִנְיַן הַחֵיבָל - שהיה אורכו ארבעים
 אמה ורוחבו עשרים, וגובהו שלושים, כפי שיעור מחצית אורכו
 עם מחצית רוחבו.

גמרא

הגמרא דנה בלשון המשנה שבונה בית חתנות 'לבנו' ובית אלמנות
 'לבתו'. מבררת הגמרא: לְמָה לִּי לְמִיתָנָא בֵּית חַתְנוֹת לְבֵנוֹ וּבֵית
 אֲלֻמְנוֹת לְבֵתוֹ - מדוע נקטה המשנה דווקא באופן כזה שבונה אדם
 בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו, לִיתְנֵי - יהיה לה לשנות 'אדם'
 הבונה בית חתנות לְבֵנוֹ וּלְבֵתוֹ, וּבֵית אֲלֻמְנוֹת לְבֵנוֹ וּלְבֵתוֹ'.
 מבארת הגמרא: מִלְתָּא אֲנֵב אֲוִרְחִיהּ קָא מְשַׁמַּע לֵן - התנא הפך
 להשמיענו דבר נוסף בדרך אגב, בֵּלָא דְרִבָּא דְחַתְנָא לְמִידְרֵי
 חַמְיָה - שאין דרך חתן לדור בבית חמיו, כדי שלא יחשדותו
 שאינו מתנהג בצניעות עם חמותו. ומאחר שדרך החתן לדור

55 מערביט לקרן צפונית מזרחית, ומאחר שאורך האלכסון של בית
56 קדשי הקדשים היה עשרים ושמונה אמה, נמצא שהיה מקום אף
57 למקום עמידת גוף הכרובים, ולא הוצרכו בזה לנס.
58 מתקופה לה רב הונא בריה דרב יהושע, ודלמא ביתא מעילאי ריוח -
59 הרי יתכן לומר שבית קדשי הקדשים היה ברוחב עשרים אמה
60 רק סמוך לגגה, אך בגובה של כנפי הכרובים היה רוחבו יותר
61 מעשרים אמה, כפי הדרך בבניית בתים שעושים את הקירות
62 רחבים מלמטה וצרים מלמעלה, ועל ידי כך מתרחב פנים הבית
63 בגובהו, ולפיכך לא הוצרכו בזה לנס.

64 מתקופה לה רב פסא, ודלמא מריבא הווי פייפי ידיהו - שמא לא היו
65 כנפי הכרובים ישרות לגמרי, אלא כפופות מעט, ולפיכך לא היו
66 תופסות עשרים אמה ברוחבו, ועדיין נשאר מקום פנוי עבור גוף
67 הכרובים.

68 מתקופה לה רב אשי, ודלמא שלחופי הווי משלחפי - הרי יתכן לומר
69 שמקצת מן הכנפים היו עומדות זו על גבי זו, או אז לצד זו, ולפיכך
70 נותר מקום פנוי אף לגופם של הכרובים.

71 הגמרא מבררת את סדר עמידת הכרובים בקודש הקדשים: כיצד
72 הן (הכרובים) היו עומדין. נחלקו בזה רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד
73 אמר, שפניהם של הכרובים היו איש אל אחיו, כמאמר הכתוב
74 (שמות כה כ) 'ופניהם איש אל אחיו, וחד אמר שפניהם של הכרובים
75 לצד הפניה היו, דהיינו, לצד ההיכל שעמד ממזרח לקודש
76 הקדשים, כמאמר הכתוב (דברי הימים ב' ג יג) 'ופניהם לפניה'.

77 שואלת הגמרא: ולמאן דאמר שפניהם של הכרובים היה איש אל
78 אחיו, הא פתיב 'ופניהם לפניה'. משיבה הגמרא: לא קשיא, כאן -
79 הכתוב האומר שהיו פניהם איש אל אחיו, עוסק בזמן שישאל
80 עושיין רצונו של מקום, שאז הכרובים פונים זה לזה כדי לרמוז על
81 אהבת הקדוש ברוך הוא לישראל, כאן - הכתוב האומר שהיו
82 פניהם לבית, עוסק בזמן שאין ישראל עושיין רצונו של מקום, שאז
83 היו הכרובים הופכים את פניהם לעבר הבית.

84 שבה הגמרא ושואלת: ולמאן דאמר ופניהם לפניה, הא פתיב
85 'ופניהם איש אל אחיו'. משיבה הגמרא: דמצדדי אצדדי - לשיטה
86 זו היו הכרובים עומדים תמיד באופן שהיו פניהם נוטים קצת לצד
87 הבית, וקצת זה לצד זה, ולפיכך אין סתירה בין המקראות. דתניא
88 - וכן שנינו בברייתא. אונקלוס הגר אמר, הכרובים 'מעשה צעצעים'
89 הן - עשויים כדמות תינוקות, ומצדדיהם פניהם - והיו פניהם נוטים
90 קצת לצד, בתלמיד הנפטר מרב - כמו תלמיד היוצא מבית רבו,
91 שאינו מפנה לו את גבו, אלא יוצא כשפניו נוטות קצת לצד רבו,
92 וקצת לעבר הפתח.

משנה

93 משנתינו עוסקת במי שיש בבעלותו בור מים אלא שהבור נמצא
94 בחצר חבירו, וקובעת את זכויותיו וחובותיו של בעל הבור בענין
95 דליית המים.

96 מי שיש לו בור מים לפנים מביתו של חבירו, כלומר הבור נמצא
97 בחצר אחורית באופן שאין אפשרות להגיע אליו רק דרך הבית,
98 בעל הבור נכנס דרך בית חבירו לדלות מים בשעה שדרך בני אדם
99 נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין, כלומר רק בשעות
100 היום, לפי שבכך מותנה השימוש בבור, ואין הוא רשאי להסריח
101 את בעל הבית בלילות לקום ולפתוח לו את הדלת. ואינו מכניס
102 בהמתו דרך ביתו של חבירו ומשקה אותה מבורו, אלא ממלא מים
103 מהבור ומשקה את בהמתו כשהיא עומדת מפתחו, והטעם משום
104 שאין זה צורך הבור שתיכנס עד אליו ולא התירו לו אלא דברים
105 שהם לצרכי בורו. וזה - בעל הבור עושה לו פותחת - מנעול

1 משיבה הגמרא: הא קא משמע לך, שעשר האמות שהיו למטה
2 מראשי הכרובים, דהיינו עשר אמות התחתונות של בית קדשי
3 הקדשים, היו פְּעֻשִׁים האמות הנותרות שלמטה מראשי
4 הכרובים, מה עשרים האמות שלמטה מראשי הכרובים אין
5 משמש לפיכך, שהרי לא היה מונח דבר בחלל עשרים אמה
6 העליונות של קודש הקדשים, אף עשר האמות שלמטה מראשי
7 הכרובים אין משמש לפיכך, שאף שהיו עומדים בהם הארון
8 והכרובים, מכל מקום לא היו תופסים שם מקום, אלא בנס היו
9 עומדים.

10 ומקרא זה מסייע ליה לרבי לוי, דאמר רבי לוי ואיתמא - ויש
11 אומרים שמימרא זו אמרהו רבי יוחנן, דכר זה מסורת בדיני
12 מאבותינו, שמקום הארון וצדדים אינו מן הפך - אינם ממעטים
13 ממדת חלל בית קודש הקדשים, אלא בנס היו עומדים.

14 תניא נמי הכי - ואכן שנינו כך בברייתא, הארון שששה משה,
15 כשהעמידהו בבית המקדש שבנה שלמה, בקודש הקדשים שהיה
16 עשרים על עשרים אמה, יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח רוח -
17 נותר ריוח של עשר אמות לימינו ולשמאלו, דהיינו שהיה חלל
18 עשרים אמה חוץ מן הארון, ומאחר שכל רוחבו של קודש
19 הקדשים לא היה אלא עשרים אמה, נמצא שהארון לא תפס
20 מאומה מחלל בית קודש הקדשים, אלא בנס היה עומד.

21 הגמרא מביאה ראיה שגופם של הכרובים לא תפס מקום אלא בנס
22 היה עומד: אמר רבנאי אמר שמואל, גופם של הכרובים שעשה
23 שלמה בנס הן עומדין, שנאמר (מלכים א' ו כד) במקרא המתאר את
24 הכרובים שעשה שלמה, 'והמש אמות בנה הכרוב האחת, והמש
25 אמות בנה הכרוב השנית, עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות
26 כנפיו'. דהיינו, שאורך כל כנף של הכרוב היתה חמש אמות,
27 ונמצא שאורך שני הכנפים יחדיו הוא עשר אמות. ולאחר מכן
28 מתואר בפסוקים, שהיו כנפי הכרובים ממלאות את כל חלל בית

29 קדשי הקדשים, והיו נוגעות מצד אחד בקיר הבית, ומצד שני היו
30 נוגעות זו בכנף זו. ומעתה יש להקשות, ופיייהו היכא הווי קיימי -
31 היכן עמד גופן של הכרובים, הרי מאחר ואורך כל כנף הוא חמש
32 אמות, ואורך שני הכנפים של כרוב אחד הוא עשר אמות, נמצא
33 שאורך כנפי שני הכרובים הוא עשרים אמות, שזהו שיעור רוחבו
34 של בית קדשי הקדשים, ואם כן, לא נותר מקום עבור גופם של
35 הכרובים שעמד בין כנפיהם. אלא שמע מינה שגופי הכרובים בנס
36 הן עומדין, שלא היו תופסים מקום בחלל בית קדשי הקדשים.

37 הגמרא מביאה כמה קושיות של אמוראים על דברי שמואל:
38 מתקופה לה אבאי - אבאי מקשה על דברי שמואל. מה ראה יש משם
39 שגופם של הכרובים בנס היה עומד, ודלמא בולטין בתרנגולין הווי
40 קיימי - הרי יתכן לומר שגופם של הכרובים היה בולט ויוצא לחוץ
41 מתחת כנפיהם, כגופם של תרנגולים העומד תחת כנפיהם ולא
42 ביניהם, ונמצא שאין הגוף תופס מקום בין הכנפים, אלא שני
43 הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב, ונמצא, שאף שכנפי
44 הכרובים ממלאות את כל רוחב בית קדשי הקדשים, אין צריך לנס

45 עבור מקום עמידתם של גוף הכרובים.

46 מתקופה לה רבא, ודלמא זה שלא כנגד זה הווי קיימי - הרי יתכן לומר
47 ששני הכרובים לא היו עומדים בשורה אחת ממש, אלא האחד
48 היה עומד ליד הארון בסמוך לכותל, והשני היה עומד קצת אחרי
49 הכותל, והיתה כנף האחד נוגעת אחרי הכנף של חבירו, ולפיכך
50 לא הוצרכו לנס עבור מקום עמידת גוף הכרובים, אפילו אם גופם
51 היה עומד בין כנפיהם.

52 מתקופה לה רב אחא בר יעקב, ודלמא פאלכסונא הווי קיימי - הרי
53 יתכן לומר שהכרובים לא היו עומדים בקו ישר בין הקיר הצפוני
54 לקיר הדרומי, אלא היו עומדים באלכסון, בין קרן דרומית

1 ופשוט: הא קא משמע לן למטה בלמעלה — הדני עשר אמות שהכרוכים והארון עומדים בהן — כמו העשרים שלמעלה: מה העשרים כולן חלל ואין דבר בהן, כך גם העשר. וגוף
2 הכרוכים בנס היו עומדין, כדלקמן, ומקום הארון אינו מן המדה אלא בנס היה עומד. וכנפי הכרוכים שהן באויר, לא הייצ, דהא למטה דידהו ולמעלה דידהו יוכלין למדוד עשרים
3 ריקנות, מכותל צפוני לכותל דרומי. והכי משמע קרא "ועשרים אמה קומתו", כלומר, כל השלשים אמות קומה אינן חשובים אלא כעשרים דמשפת כרוכים ולמעלה, שהם פרוין
4 מכולם. העשר נמו העשרים. ארון שעשה משה — כשניתן בבית קדשי הקדשים עשה שלמה, שהוא עשרים על עשרים — יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח, לימיו ולשמאלו,
5 הרי עשרים בלא ארון. ולפניו עשרים עד

6 הדברי: כרוכים — דשלמה. בנס היו עומדין —
7 גופן. כנף הכרוכ האחד — כנף האחד של כרוכ,
8 וחמש אמות כנף השני של אותו כרוכ. ולא
9 בכרוכ שני קמיירי, דהא כתיב בתריה "ועשר
10 אמה הכרוכ השני" וגו'. ועשר אמות מקצות
11 כנפיו עד קצות כנפיו — דמחא לא מפקיין
12 דבנס היה עומד בין שני הכנפים, שמקצה
13 האחד עד קצה השני לא היו כי אם עשר
14 אמות, ואם כן הגוף שבנתים היכן — לא יתכן
15 לומר דמחא נפקא ליה, דאם כן מאי האי
16 דקפריך לקמן: ודלמא ביתא מעילאי רווח,
17 וקושיית אחרות דלא שכיב האב כלל. אלא
18 קרא הכי שמוע ליה: אם באת לחבר שני כנפי
19 הכרוכ זה בצד זה — תמצא מקצות כנפיו עד
20 קצות כנפיו עשר אמות. ומיהו, טפי מעשר
21 אמות הוה, שהרי רוחב הגוף בין שתי הכנפים.
22 אלא דמחא פרכינן, שרוחב בית קדשי הקדשים
23 מצופן לדרום לא היה אלא עשרים אמה, ושני
24 הכרוכים היו כנפיהם עשרים לבד הגופים,
25 כדכתיב ששני הכנפים היו עשר אמות, וכתב
26 "ויפרשו את כנפי הכרוכים ותגע כנף האחד
27 בקיר וכנף הכרוכ השני נוגעת בקיר השני
28 וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף",
29 ואם כן אינהו גופיהו דכרוכים היכא הוה קיימי?
30 קא סלקא דעתין שהכנפים בכרוכ כידי האדם,
31 אחד מצד ימין ואחד מצד שמאל, והגוף
32 ביניהם. מתקוף לה אבי — מי יימר דבנס היו
33 עומדים: דלמא גופן של כרוכים בולטין ויוצאין
34 מתחת כתרנגולים. שהגוף כולו תחת כנפיו ולא
35 ביניהם, שאין הדרקה והפרש בין הכנפים, אלא

36 מקורבים, והגוף יוצא מתחת הכנפים, ששני הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב וכן כל הך קושיית דמקשו הך אמוראי ואולי — אגוף הכרוכים קיימי, בר מהך בתראי
37 דגרס בהו "דיידהו" בהיא, ברב פא רב אשי: כיפי דיידהו, ומשלחפי דיידהו, ודלמא זה שלא כנגד זה הוה קיימי — הכרוכים, שהאחד עומד מצד הארון מזה סמוך לכותל,
38 והשני עומד מצד הארון מזה משוך רחוק מן הכותל קצת, וממצאת כנף האחד נוגעת אחריו כנף הבירוי בין הכנף ולכותל, ומצאו קצת כנף הכרוכ המשוך מן הכותל לפני קצת
39 כנף הכרוכ הסמוך לכותל כשיער עובי רוחב הגופין, ואף על גב דלא הוה בולטין כתרנגולין נעוהו — אפילו הכי לא תקשי מידי. מתקוף לה רב אחא בר יעקב — נהי נמי דלאו
40 בולטין כתרנגולין נינהו, וגם לא כנפיהו עובי רוחב הגופין, ואף על גב דלא הוה בולטין כתרנגולין נעוהו — אפילו הכי לא תקשי מידי, ודלמא באלבסונא היו עומדים הכרוכים — באלבסון הבית היו עומדים זה כנגד זה, דאיכא טפי
41 מעשרים אמה כשיעור הגופים מקצות כנפי של זה לקצות כנפי של זה. כגון שהכרוכ שמימין הארון לא היה פניו ממש כנגד היחבל וגבו לכותל מערבי, אלא מצדו אצודי
42 כנפיו, היחיצון כנגד דרומית מערבית נוגע לכותל בזוית, וכנף שלו שמצד הארון פרוש בחצי הארון או חוצה לו, והדיינו רחוק מן הכותל. וכנף הכרוכ השני מתחלת שם, וכנפו
43 השנית נוגעת סמוך לדבירי בקרן צפונית מרוחית, כוה: * מתקוף לה רב הונא בריה דרב יהושע — נהי נמי דזה כנגד זה קיימי ולא באלבסונא קיימי
44 — ואפילו הכי אין גופן עומד בנס, דלמא ביתא מעילאי רווח, שהבנין הולך ומתקצר למעלה, והרי רחב יתר מעשרים במקום שבולטין הכנפים
45 מן הגופין, והוי מקיף אל קיר כנגד כנפי הכרוכים מקום כבתלים יתר מעשרים אמה, ברוחב הגופין. מיכף הוה כיפי דיידהו — הכנפים עצמן
46 כפופין הן, כאדם כסופף ידו מעט, והלכך ליכא אלא עשרים אמות מקצה כנף האחד לקצה כנף השני. ודלמא שלחופי הוה משלחפי דיידהו — כנף על
47 כנף, כאדם שחובק את ידיו, כדכתיב (בראשית מה): "שכל את ידיו", ומתרגומין בתרגום ארץ ישראל: "שלחפתון לידהו", כך פירש רבינו חננאל. ואי
48 משום דכתיב "וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף" — היינו נמי כעין נוגעות, דהוה זו כנגד זו. ופניהם איש אל אחיו — בשל משה כתיב. ופניהם
49 לבית — בכרוכים של שלמה כתיב דבברי הימים, דכתיב "והם עומדים על גלגלים ופניהם לבית" להיכל. ואינן באותן של משה, שהן על הכפורת
50 ואלו על הקרקע, ושל עץ שמן היו, ומצופין זהב, כדכתיב במלכים. הכתיב ופניהם לבית — ולא שנה כרוכים שעל הכפורת ולא שנה שעל הקרקע,
51 ואינן היו ליעשות ניבנהו, אלא כנף בנס שישא אחר. כאן בזמן שישא אחר. ובעל הבית נושעין רצונו של מקום — הם הופכים פניהם זה לזה, דוגמת חבת זכר ונקבה האהובים זה לזה, סימן שהקודש ברוך הוא אוהב את
52 ישראל. ומתחלת כך נעשו, פנים אל פנים, כדי שתשרה שכניה בישראל, וישראל יעשו רצונו של מקום. וכשאין עושין — הופכין פניהם לבית על ידי נס. דמצדדי אצודוי — קצת לבית
53 וקצת זה לזה, כאדם שמדבר אל חבריו והופך ראשו קצת לצד אחר. והכא ליכא לתרוצי כדלעיל: כאן בזמן שישא אחר, כו'. דכיון דעיקר עשיית כרוכים פניהם לבית — לא היה
54 להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. מעשה צעצועים — פסוק הוא בכרוכים דבברי הימים, והוא לשון (צעצועים) וצאצאים — כלומר תינוקות, דבארמין (סוכה ה,
55 ב): מאי "כרוכ" — כרביא — ילד. כלומר, כתינוקות הנפטרין מרבותיהם. והיינו דמצדדי אצודוי, דאמרן לעיל. משנה — מי שיש לו בור בו' — על ידי חלוקה, או שלקחו מבעל הבית
56 ולקח גם הדרך. בשעה שבני ארם יוצאין — כיום, שנל מנתן בן חלקו, ולא שיתירחוהו בלילות לעמוד ממטותו ולפתוח לו. ואינו מננים — דרך ביתו של זה, דאין זה צורך הבור. והוה עושה
57 לו פותחת — שלא יגובו בעל הבית ממי הבור. ובעל הבית נושעין רצונו של מקום — בלא הבית נושעין רצונו של מקום. וכי שלא יוכל זה לשאוב מבורו בלא בעל הבית, ולא יבא לעולם
58 בביתו של בעל הבית אלא אם כן ישנו לבעל הבית בביתו. ומשום חשד אשתו תקון בו, כדמרש בגמרא. גמרא — פותחת — שעושה בעל הבית, להיכא?

משוב



1 **נותן** לו שתי אמות לתוכה — לפי ספרים דגריס 'ואמה', יש לפרש שתי אמות לתוכה —
2 היינו להרחיב אמת המים שתהא רחבה שתי אמות, ומה שהיא קרויה אמה — משום
3 דעמוקה אמה.

4 **ואמה** מכאן ואמה מכאן כו' — אמה לאו היינו יגרא. דבניגרא משמע ב'המקבל' (בבא
5 מציעא ק, ב) דבעינן ארבע אמות.

6 ועוד, הדבא קאמר דלמאן דאמר נותמן דאין וזרעין 1
7 דאמר וזרען, והתם פירש הקונטרס דאין וזרעין 2
8 אותן. אלא ניגרא היינו יאור, כדפירש הקונטרס 3
9 לעיל בפרק קמא (ג, א). וגדול יותר, שכל בני 4
10 השקעה משקין ממנו שדות, וצריך ארבע אמות. 5
11 **שמע** מיהו דלא עביד איניש דינא לנפשיה — 6
12 לפי זה הבתם נקט במתניתין שהיה 7
13 עוברת דרך הרבים תוך שדהו ונתן להם כו'. 8
14 דאפילו נטלו לו בתם נמי, כיון דלא עביד איניש 9
15 דינא לנפשיה.

1 **משום חשד אשתו** — אבל השתא, דאינו יכול לשאוב בלא בעל הבית — לא יכנס 1
2 לשם עד שיבא בעל הבית. אבל משום גניבה, שלא יגנוב חפציו של בעל הבית — לא 2
3 חישינן, שהאשה משמרת את הבית. **משנה** מי שיש לו גינה כו' — כגון יורשים או 3
4 שותפין שחלקו, ונתרצה חיצון לפנימי לתת לו דרך באמצע שדהו. **ונכנס בשעה** כו' 4

5 — דכיון שהוא עושה לו דיוק גדול, שעובר 5
6 באמצע שדהו — הדבר ידוע שלא נתרצה לו 6
7 בריחו, אלא במה שצריך לו הרבה. תניין — 7
8 לקנות מירקות גינתו. ולא יכנס מתוכה לשדה 8
9 אחרת — כלומר, לא יכנס בתוכה לכתולה, 9
10 כשאין צריך לזו הגינה כלום אלא ליכנס דרך 10
11 עליה לשדה אחרת שלו כדי לקצר את דרכו. 11
12 דלמי דהכנסת תניין, שזה החיצון לא שיעבד 12
13 לו דרך אלא לתקן גינתו ללקוט פירותיה. אבל 13
14 למידי דאינו צורך הגינה — לא שיעבד לו. 14
15 והחיצון וזרע את הדרך — דכיון דבאמצע 15
16 שדהו הוא, אגן סהדי דלא מחל לו הדרך מכל 16
17 וכל, שלא יוכל לזרוע לשם. מן הגז — אינו 17
18 נפסד כל כך. דכיון דמדעת שניתן הוא — אגן 18
19 סהדי דמסתמא מחל לו את כל הדרך לגמרי, 19
20 להיות מיוחד להליכה ולא לזרועה. וזה וזה 20
21 אין רשאים לזרועה — דכיון דמן הגז היא — 21
22 לגמרי יחדיהו להלוך גרידא. **גמרא** אמת 22
23 המים — גדולה כדי להשקות בית השלחין אני 23
24 מוכר לך — צריך ליתן לו שתי אמות ברוחב, 24
25 שאם קצרה היא — יחפור בקרקע וירחיבה 25
26 עד שתי אמות. כדי שיבאו לבאן מים הרבה, 26
27 שזה שיעור להשקות בית השלחין. וגם נתון 27
28 לו אמה מן השדה מכאן ואמה מכאן משני 28
29 גדותיה, כדי לתקן מאותה קרקע אגפיה של 29
30 אמת המים אם יפול. ליטא אחרניא: "אמה בית 30
31 השלחין אני מוכר לך" — נתון לו שתי אמות 31
32 לתוכה של שדה לתקן אגפיה, אמה מכאן ואמה 32
33 מכאן. בשם רבינו יעקב בר יקר, ועיקר. **אמה** 33
34 בית השלחין — ואיכא דאמרי: קילון. ולהשקות 34
35 בהמות ורחיצת בגדים וכלים הוא. ואין גדול כל 35

6 **השלחין אני מוכר לך** — נתון לו שתי אמות לתוכה, ואמה מכאן ואמה מכאן 10
7 **לאגפיה**; "אמה בית הקילון אני מוכר לך" — נתון לו אמה אחת לתוכה, והצי 11
8 **אמה מכאן והצי אמה מכאן לאגפיה**. ואותן אגפיים מי זורעם? רב יהודה אמר 12
9 **שמואל**: בעל השדה זורעם; רב נחמן אמר שמואל: בעל השדה נזמעם. מאן דאמר 13
10 **זורעם** — פל שפן נזמעם; ומאן דאמר נזמעם, אבל זורעם — לא, הלחולי מחלחולי. 14
11 **ואמר רב יהודה אמר שמואל**: אמת המים שפלו אגפיה — מתקנה מאותה שדה, 15
12 **בדויע שלא פלו אגפיה אלא באותה שדה**. מתקנה לה רב פפא, וליקיא ליה: מיין אשפלוה 16
13 **לארעין אלא אמר רב פפא**: שעל מנת מן קבל עליו בעל השדה. **משנה** מי שהיה 17
14 **דרך הרבים עוברת לתוך שדהו**, במלה ונתן להם מן הצד — מה שנתן נתן, ושלו לא 18
15 הגיעו. **דרך היחיד** — ארבע אמות, **דרך הרבים** — שש עשרה אמה, **דרך המלך** — אין 19
20 **לה שיעור**, **דרך הקבר** — אין לה שיעור. **המעמד** — דיני צפורי אמרו: בית ארבעה 20
21 **קבין**. **גמרא** אמאי שלו לא הגיעו? לניקוט פורא וליתבי שמעת מינה: לא עביד 21
22 איניש דינא לנפשיה אפילו במקום פסידא? — אמר רב זביד משמיה דרבא: גזירה שמוא 22
23 **יתן להן דרך עקלתון**. רב משרשיא משמיה דרבא אמר: בגנותן להם דרך עקלתון. 23

36 כן, ונתון לו אמה אחת לתוכה להרחיב עד אמה. ליטא אחרניא: נתון לו אמה אחת לשפתו, לתוכה של קרקע מוכר, כגון חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן. ועיקר. **בעל שדה** 36
37 **זורעם** — דמי דמתניתין, דאם שיעבד לו ליקח רפר מכאן אם יעטרך — לא הפסידו לגמרי בכך מלזרען. כל שבין נזמעם — דאינו מקלקל האגפים, שהששים ממניקים הרבה, ואין 37
38 מוסיק את שפתו. אבל הזרעים מתפשטים מיד בתוך השלשה, ומחלחלין הקרקע מלמעלה בשפתו. שכלו אגפיה — שפלו. מאותה שדה — הסוכה לה. **אלא באותה שדה** — חזקה 38
39 שנתפסה העפר של אגפיה לתוך אותה שדה אילך ואילך. **וליטא ליה** — בעל השדה: מיין אשפלוה לארען, שגבור המים ושטפו אגפיהו. **אלא אמר רב פפא** — תריך ואיכא חבי 39
40 שעל מנת מן כו'. ודעת מוכר אמת המים גמר ומקנה ליה עפר שדהו לתקן אגפיה כשיכלו, מדמכין ביא לו עפר אם לא מאותה שדהו ואף על פי שנתן לו כבר אמה מכאן ואמה 40
41 מכאן לאגפיה, כדאמרן לעיל, כיון דכלו להו — מתקן עדין מעפר השדה. מיהו, להכי אחיזי לו מה שנתן לו מתחלה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה — דאין לו לבעל השדה 41
42 לעשות שם שום תשמיש שיקלקל האגפים אלא נטיעה או זריעה, אבל בנין או כל דבר שמכביד — אין לו רשות לעשות שם. אבל מן האמה ולפנים — יעשה בתוך שלו מה שירצה. 42
43 **משנה** מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו — שהחזקו לעבור שם מעולם, או על ידי בעל השדה שנתן להם מתחלה את הדרך. מה שנתן נתן ושלו — שנטל עכשיו, 43
44 לא הגיעו, והרי יש להם שני דרכים. וטעם מפרש בגמרא. **דרך היחיד** — המוכר לחברו דרך בתוך שדהו — צריך ליתן לו ארבע אמות ברוחב עגולה. **שש עשרה אמה** — במסכת 44
45 שבת (צט, א) נפקא לן מעגלות דמשכן. **דרך המלך** אין לה שיעור — כדמפרש בגמרא. שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך, ולא יטה ימין ושמאלו. **וכדמפרש** בפרשת 45
46 המלך נפקא לן מקראי. וטעם בעיני דמרבית "לבלתי רוח ללבו מאחיו" קרישי: גדלוה משל אחיו, כדדרשינן נמי (תרוי"ט, א) "החבין הגדול מאחיו". **דרך הקבר** — כשגרשקן 46
47 המת לקברו. **אין לו שיעור** — תקנת חכמים היא. משום יקרא דשכבי, כדאמרין בגמרא. ואמרין בכתובות (י, א) דצריכים לזוותר הרבה בני אדם, שיחזקו מילא כל הדרך מאבולא 47
48 עד סיכרא. ונראה בעיני דהא "אין לו שיעור" דמת, לא תמר בדרך המלך, לפרוץ בניין להפסיד ממון אחרים. אלא להלך על גבי תבואה, ולא יטו ימין ושמאלו. אי נמי, במוכר 48
49 דרך הקבר לחברו ללכת דרך שדהו מיירי. דמסתמא אין לו שיעור, אלא כל מלוי המת יעברו שם. ועיקר. **המעמד** — בגמרא מפרש. **דיני צפורי** — לא אתפרש. **בית ארבעה קבין** 49
50 — ברבוע. על אלמד מסאתים בחצר המשכן, דהיי מאה על חמשים, נמצא בית סאה חמשים על חמשים. והסאה ששה קבין, נמצא בית ארבעת קבין — שלש ושלושים אמות ושני 50
51 טפחים רוחב. **צא למשים אורך**. ארבעים אמות וארבעה טפחים ושלוש אצבעות ומעט יותר. **גמרא** אמאי שלו לא הגיעו? — כלומר, אמאי לא תקינו לא אמת שיהא 51
52 לו רשות לתת להן דרך מן הצד בעל כרחן? שהרי אין מפסידין כלום, דבגן זה כופין על מדת סדום, והלכך היא הדרך שלחן קגיו לו לגמרי, שאם ירצו לעבור בהאי דרך שלחן 52
53 לעצמו, והוא אינו יכול להעמיד רבים בדין. **לינקוט פורא** — מקל, או רחת שקורין *פרקיא, וליתבי בההוא דרך להכות את כל מי שירצה לעבור, וליעביד דינא לנפשיה, 53
54 מאחר דאית ליה פסידא במה שעוברין בתוך שדהו והמקשה סבר, דכיון דקנינן מה שנתן נתן — בדין עשה מה שעשה, ודרכם קגיו לו. והאי דקנינן: לא הגיעו — היינו משום 54
55 דרגילין בני רשות הרבים לעבור בכאן והוא לא יוכל לנמנע, דלא עביד איניש דינא לנפשיה. **שמע מינה דלא עביד כו'** — בתמיה. ואנן קיימא לן בבבא קמא ב'המתניח' דכולי 55
56 עלמא סברי: עביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא נזירה שמוא יתן כו'. כלומר, לעולם עביד איניש דינא לנפשיה. אבל הבא — מן הדין אגן ואמרם ישלו 56
57 לא הגיעו. סבר תקנו חכמים ללא להיו דידיה, אפילו איכא דנתן להם דרך שר בשלחן. דזיימנן דאתי למייתב להו דרך עקלתון, והם לא יתנו לא לבס, דקרידא דשותפי 57
58 לא חיימא ולא קרידא (בבא בתרא כד, ב) וחשו חכמים לתקנתא דרבים טובא. ולקמיה פריך: אם כן אמאי מה שנתן נתן? דכיון דלא עשה ולא כלום — מקח טעות הוא, 58
59 ויחזירו דרך שלו. רב משרשיא משמיה דרבא אמר — היכא דנתן להם דרך שר — אמרין: שלו הגיעו, ולניקוט פורא וליתבי, דלא גזרינן שמא יתן להם דרך עקלתון. אבל 59
60 הבא במאי עסקינן — שהדבר ידוע שנתן להם דרך עקלתון, ולכך לא הגיעו, וגם שלו הפסידו, כדמפרש לקמן.

49 נְהָמֵן אָמַר בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל אִמְנָם זֹו זְכוּתוֹ שֶׁל הַמוֹכֵר בְּעַל הַשְּׂדֵה,
 50 אֲבָל הוּא נֹמָעָם - נוטע שם אילנות. הגמרא מבארת שרב יהודה
 51 אינו חולק על רב נחמן, אולם רב נחמן חולק על רב יהודה: מֵאֵן
 52 דְאָמַר שֶׁהַמוֹכֵר זֹוּרְעָם, ואפילו שהורעים מתפשטים מיד לרוחב
 53 ועלולים לקלקל את שפת התעלה. כֹּל שֶׁכֵּן שֶׁרֶשָׁאֵי לְנוֹמָעָם, מפני
 54 ששורשי האילנות יורדים תחילה לעומק ואחר כך מתפשטים
 55 לצדדים, ואין חשש לקלקול שפת התעלה. וְכַאֲמַר דְאָמַר נֹמָעָם,
 56 אִם כֵּן דוּקָא נְטִיעוֹת שָׂאִינן מִקְלָקְלוֹת אֵת הַתְּעֵלָה, אֲכַל זֹוּרְעָם -
 57 לזרוע שם לא - אינו רשאי, מפני שהלחולי מְחַלְחָלֵי - הזרעים
 58 מתפשטים מיד לצדדים ונוצרים נקבים בקרקע והיא מתפוררת
 59 ודפני התעלה מתקלקלים.
 60 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין זכויותיו של הלוקח אמת
 61 המים בשדה חבירו: וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מִי שִׁישׁ לוֹ
 62 אֵמֶת הַמַּיִם שְׁעוֹבֵרֵת בְּשֵׂדֵה חֲבֵירוֹ, שֶׁכֵּלּוֹ אֲנִיפִיהָ - נפל דפני
 63 התעלה ואין מספיק עפר בשטח אותם שני האמות כדי לתקן את
 64 שפת התעלה, מִתְקַנְנָה מְאוֹתָהּ שְׂדֵה - לוקח עפר ממקום אחר
 65 בשדה בעל הבית לתקן את דופני התעלה. מִשּׁוּם שְׁבִדוּעָה שְׁלֵאָא
 66 כְּלוּ אֲנִיפִיהָ - שלא התפזר עפרו אמותם האמות אלא מְאוֹתָהּ שְׂדֵה
 67 מכאן ומכאן, ועל כן הוא רשאי לקחת משם עפר אחר.
 68 מִתְקַנְנָה לָהּ רַב פֶּסָא, וְלִמָּא לִיהָ בְּעַל הַשְּׂדֵה לְבַעַל הַתְּעֵלָה מִיָּד
 69 אֲשֶׁפְלוּתָהּ לְאַרְעֵיהָ - המים שלך שבתעלה הם אלה ששטפו את
 70 העפר שלך שהיה באותם האמות, ומדוע תיקח מהשדה שלי עפר
 71 אחר. רב פפא מפרש טעם אחר לדין שמואל: אֵלָא אָמַר רַב
 72 פֶּסָא לְפִי שְׁעָל מִנֵּת בֵּן קָבֵל עָלָיו בְּעַל הַשְּׂדֵה, כלומר המוכר
 73 לחבירו אמת מים, מן הסתם הקנה לו את עפר שדהו כדי שיוכל
 74 לתקן על ידו את דפנות האמה במקרה שיתקלקלו.

משנה

75 משנתינו עוסקת בדיני מעבר רבים בשדה, ובדיני רוחבם של סוגי
 76 דרכים. מִי שְׁחִיטָה דֶרֶךְ הַרְבִּיּוֹת עוֹבֵרֵת לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ, נִמְלָה - נטל את
 77 הדרך לעצמו כגון שסתם את המעבר ונתן להם במקומה דרך
 78 אחרת מן הצד. מִה שְׁנִתְּנָה נֵתָן - הדרך שנתן לרבים בצד השדה
 79 נשארת לשימוש הרבים, וְשָׁלוּ - והדרך הראשונה שסבר שתהיה
 80 מעתה שלו, לֹא הִיעִיזוּ - אינה שייכת לו, ואינו רשאי לעכב את
 81 הרבים מלשוב ולהשתמש גם בה. דֶרֶךְ הַיְיָדִי רֹוּחְבָה אֲרִיבַע אַמּוֹת
 82 ברוחב עגלה שאמורה לעבור שם. על כן המוכר לחבירו דרך
 83 בשדהו, כדי שהלוקח יעבור דרכה לשדה שלו, עליו לתת לו דרך
 84 ברוחב זה. דֶרֶךְ הַרְבִּיּוֹת רֹוּחְבָה שֶׁשׁ עָשָׂרָה אַמָּה, והמוכר לחבירו
 85 דרך בשדהו שיעברו בה רבים, נותן לו דרך ברוחב זה. דֶרֶךְ הַמְלָךְ
 86 אֵינָן לָהּ שְׁעִיזוּ בְּרוּחְבָה, ועל כן מלך פורץ לו דרך בבנינים ובשדה
 87 לפי הצורך, כדי לעבור דרכה. דֶרֶךְ הַקְּבֵר - המוכר לחבירו דרך
 88 בשדהו כדי שיעברו בה נושאי המט ומלווי לקבורו, אֵינָן לָהּ
 89 שְׁעִיזוּ בְּרוּחְבָה, ונושאי המיטה המלוים אינם צריכים להצטמצם
 90 בדרך של ארבע אמות בלבד, ודבר זה הוא מתקנת חכמים שתקנו
 91 לכבודו של המת כמבואר בגמרא (ק).
 92 המוכר לחבירו שטח כדי לערוך בו את הַפְּעָמָד - מנהג הקשור
 93 להלווית המת ומבואר להלן בגמרא (ק), דִּינֵי צְפוּרֵי אָמְרוּ שֶׁעִלּוּ
 94 לתת לו שטח מרובע של בית אֲרִבְעָה קַבִּין - שאפשר לזרוע בו
 95 תבואה בכמות של ארבעה קבים.

גמרא

96 בדין הראשון במשנה מבואר שבעל שדה שהחליף את דרך

1 מִשּׁוּם הַשָּׂדֵה אֲשֶׁתּוֹ - שכשיראו שנכנס לבדו לבית בעל הבית,
 2 יוציאו לעז עליו ועל אשתו של בעל הבית שעוברים עבירה, ועל
 3 כן תיקנו שגם בעל הבית ינעל את הבור וממילא לא יכנס בעל
 4 הבור כשאינו נמצא.

משנה

5 משנתינו עוסקת במי שיש לו גינה מאחורי גינת חבירו, והדרך
 6 לגינתו עוברת בגינת חבירו, וקובעת את הדינים בענין המעבר
 7 בגינת חבירו. מִי שִׁישׁ לוֹ יְגִינָה לְפָנָיִם מִגִּינָתוֹ - מאחורי גינתו של
 8 חבירו והדרך לגינתו היא באמצע גינת חבירו, מכיון שיש נזק
 9 במעבר אדם בגינה, מן הסתם כוונת בעל הגינה החיצונה שלא
 10 יכנס בכל עת, אלא רק לצורך גדול. ועל כן נִכְנְסֵם בְּשַׁעֲרֵה שְׂדֵהָ בְּנֵי
 11 אָדָם נִכְנְסִים, ויוצא בשעה שדורך בני אדם יוצאין - רק בשעות
 12 שבעלי הגינות נכנסים ויוצאים לגינותיהם.
 13 וְאֵינּוּ מְכַנְּסִים לְחֻזְקָה תְּנָרִין - כמו כן אסור לבעל הגינה הפנימית
 14 להכניס לגינתו דרך גינת חבירו, וסוחרים שרוצים לקנות מירקות
 15 גינתו, משום שמן הסתם קיבל רשות לעבור דרך גינת חבירו רק
 16 לצורכי גינתו ואין בזה כל כך צורך גינתו. וכן מטעם זה לֹא יִכְנְסֵם
 17 לְחֻזְקָה לְתוֹךְ שְׂדֵה אַחֵרָת, כלומר שלא יכנס לגינתו כדי לקצר לו
 18 את הדרך לשדה אחרת.
 19 וְהִחִיצוּן - בעל הגינה החיצונית זורע את הדרך - רשאי לזרוע
 20 ירקות בדרך שבה עובר חבירו לגינתו, אף שהדבר יפריע קצת
 21 לחבירו, שאף שנתן רשות לחבירו לעבור דרך אמצע שדהו, מכל
 22 מקום לא היתה כוונתו לוותר על הזריעה שם. אבל אם בית דין
 23 נתנו לו לפנימי דרך מן הצד, מִדַּעַת שְׁנִינָהוּן - והדבר היה מוסכם
 24 על שניהם, כיון שבאופן זה כמעט ולא נגרם לבעל הבית נזק
 25 כשחבירו עובר לגינתו, מסתבר שבעל הבית ויתר לגמרי על
 26 זריעת מקום הדרך ויחד אותה להליכה, ועל כן חבירו נִכְנְסֵם
 27 לגינתו בְּשַׁעֲרֵה שְׂדֵהוּ רֹוּחְבָה ויוצא בשעה שדורכה, ואף מכניס לְתוֹכָהּ
 28 תְּנָרִין. וְאֵלּוּם אִף כִּשְׁהַדְרֵךְ מִן הַצֵּד לֹא יִכְנְסֵם מִתּוֹכָהּ לְתוֹךְ שְׂדֵה
 29 אַחֵרָת. זֶה וְזֶה - בעל הגינה החיצונית ובעל הגינה הפנימית, אֵינָן
 30 רִשְׁאִים לְזוּרְעָה, כיון שהדרך מיועדת אך ורק להליכה.

גמרא

31 הגמרא דנה בזכויותיו והובותיו של לוקח שקונה מקום בשדה
 32 חבירו לחפור שם תעלת מים: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מִי
 33 שאמר לחבירו אַמָּה בֵּית הַשְּׁלָחִין ו-שדה שזוקקה להשקיה ולא
 34 די לה במי הגשמים אֵינִי מוֹכֵר לָהּ, כלומר בדעתי למכור לך מקום
 35 בשדה שלי כדי לחפור שם תעלה שיעברו בה מים מהנהר אל
 36 שדה השלחין שלך ותשקה אותה, נותן לו המוכר מקום לחפור בו
 37 שְׁתֵּי אַמּוֹת לְתוֹכָהּ - תעלה שרוחבה שתי אמות, מפני שזה שיעור
 38 רוחב אמת מים שנועדה להשקיית בית השלחין. וְאָמַר מְכָאֵן
 39 וְאָמַר מְכָאֵן לְאַנְפִּיָּהּ - ומלבד זה מקצה לו המוכר עוד אמה אחת
 40 מכל צד כדי שאם דפנות התעלה יתקלקלו, יתקן אותם על ידי
 41 עפר שיטול מאותן האמות. אמר לחבירו אַמָּה בֵּית הַקְּלִיזֵן - מקום
 42 לחפירת תעלה קטנה להשקיית בהמות ולרחיצת בגדים וכלים
 43 אֵינִי מוֹכֵר לָהּ, נותן לו בעל השדה אַמָּה אַחַת לְתוֹכָהּ, כלומר רוחב
 44 התעלה צריך שיהיה אמה אחת, וְהִצִּי אַמָּה מְכָאֵן וְהִצִּי אַמָּה מְכָאֵן
 45 לְאַנְפִּיָּהּ.

46 מבררת הגמרא: וְאוֹתָן אֲנִיפִים מִי זֹוּרְעָם - זכותו של מי מהשנים
 47 והמוכר או הקונה לזרוע לרוחב אמות שבידי התעלה. רַב
 48 יְהוּדָה אָמַר בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל זֹו זְכוּתוֹ שֶׁל בְּעַל הַשְּׂדֵה הוּא זֹוּרְעָם. רַב

56 הסובר שרבים שבחרו להם דרך בשדה תפיסתם קיימת, גם אם לא
57 אבדה להם דרך, רבים פמאי קנו ליה - באיזה קנין קנו הרבים את
58 הדרך. משיבה הגמרא: פהילוקא - על ידי הילוכם בדרך, קנו
59 הרבים אותה.
60 הגמרא מביאה ברייתא ובה מבואר שלדעת רבי אליעזר אפשר
61 לקנות קרקע בהליכה: דתניא בברייתא, מכר אדם לחבירו קרקע
62 והלוקח הלך בה לארצה ולרחקה, קנה בקרקע את מקום הילוכו,
63 דברי רבי אליעזר. והכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום כיון
64 שהליכה בקרקע אינה נחשבת לקנין, ולא קנה הלוקח עד שיהיוק
65 - עד שיעשה קנין חזקה בקרקע כגון שיכין את הקרקע לחרישה
66 או יגדור פרצה כל שהיא, או שינעל את השער שלא יכנסו זרים
67 או שיפרוץ בה פתח כל שהוא.
68 אמר רבי אלעזר, מאי טעמא דרבי אליעזר שאפשר לקנות קרקע
69 בהליכה, דכתיב - נאמר בפסוק (בראשית יג יז) שהקדוש ברוך הוא
70 אמר לאברהם 'קום התהלך בארץ לארצה ולרחקה כי לך אתננה',
71 אם כן למדנו קנין קרקע בהליכה.
72 שואלת הגמרא: ורבנן שאמרו שאין הילוך מועיל כלום, מה יענו
73 לראיית רבי אליעזר מאברהם שקנה את ארץ ישראל בהליכה.
74 משיבה הגמרא: התיב משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה
75 ה' - בגלל חביבותו של אברהם אצל הקדוש ברוך הוא, לכן
76 הודיעו שיתן לו את הארץ במתנה, כדי שיהא נוח לכבוש לפניו כיו
77 כדי שיהיה נוח לבני ישראל לכבוש את ארץ ישראל כיושרים
78 של אברהם, ושלא שיטרג עליהם השטן שהם כגולנים, אבל אין
79 הכוונה שאברהם קנה את הארץ בהליכה.
80 הגמרא להלן מבארת שיש מקרה שבו מודים חכמים לרבי אליעזר
81 שאפשר לקנות קרקע בהליכה: אמר רבי יוסי ברי חנינא, מודים
82 חכמים לרבי אליעזר בשביל של כרמים - בדרך העוברת בין
83 הכרמים הואיל ונעשה להילוך - כיון שהשימוש היחיד של הדרך
84 הזאת אינו אלא בהליכה, לכן נקנה פהילוקא, לפי שהדרך שבה
85 נהגים מהקרקע היא גם הדרך לקנותה.
86 הגמרא מבארת מהו שיעור הרחוב של שביל של כרמים: כי אתו
87 לקמיה דרב יצחק בר אמי לשאלו מהו רחוב הדרך שעל המוכר
88 לתת לחבירו שקונה ממנו שביל של כרמים, אמר להו למוכרים
89 הכו ליה - עליכם לתת ללוקח שביל ברוחב כזה כי היכי דדרי מונא
90 דשבישתא - כדי שיוכל לישא על כתיפו משא של זמורות מהכרם
91 והדר - ולהסתובב לכאן ולכאן, ועדיין לא יגעו הזמורות במחיצות
92 השביל.
93 הגמרא מבארת שלא בכל מקרה צריך שביל של כרמים להיות
94 רחב כל כך: ולא אמרן - ומה שאמרנו בשיעור הרחוב של שביל
95 של כרמים אינו אלא דמסיימין מחיצתא - כאשר יש לכרם מחיצות
96 גבוהות, שאם לא יהיה השביל מספיק רחב, עלולים הזמורות
97 להיתקל במחיצות והמשא יפול מעליו, אבל לא מסיימין מחיצתא
98 - אבל כאשר אין שם מחיצות, די ברוחב כזה כי היכי דשקיל פריעא
99 ופניח פריעא - שירים רגלו האחת ויניח את חברתה, כלומר רחב
100 מספיק להילוך אדם, שהרי גם אם ישא משא של זמורות, אמנם
101 הם יכנסו לתוך הכרם אך אין הוא ניזוק בזה שהרי לא יתקלו בדבר
102 מה.
103 שנינו במשנה שדרך היחיד רוחבה ארבע אמות.
104 תנא בברייתא, אחרים אומרים שרוחב דרך היחיד כדי שיעבור
105 המור פמשא ושיעורו יבואר להלן. אמר רב הונא הלכה פאחרים.
106 (ותניא אידך) [ותנן] דייני גולה (אומרים) - ושמואל וקרנא שנקראו
107 דייני הגולה שנו בברייתא אחרת, ששיעור רוחב דרך היחיד היא
108 שני גמדים ומחצת - שתים וחצי אמות קטנות. ואמר רב הונא הלכה
109 כדייני גולה.
110 שואלת הגמרא: והאמר רב הונא הלכה פאחרים ואין חזר ואמר

1 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רב אשי אמר כל מן הצד - בכל פעם
2 שמחליפים את הדרך הקיימת בדרך אחרת, הך עקלתון היא, לפי
3 שהיא קרובה לזה ורחוקה לזה. כלומר הדרך החדשה, אמנם
4 קרובה לאלו הגרים בצדה, אבל היא רחוקה לאלו הגרים בצד
5 הדרך הישנה ולהם זו דרך עקלתון, ואין לבעל השדה רשות לגזול
6 את הרבים.
7 שואלת הגמרא: מתוך כך שבעל השדה אינו מקבל את הדרך
8 הראשונה מתקנת חכמים או מצד הדין, מוכח שההחלפה לא
9 הועילה, ואם כן נתינת הדרך השניה לרבים נעשתה בטעות, ואם
10 כן לימא להו בעל השדה לרבים שקלו דירבו - קחו לכם את הדרך
11 הראשונה שהיתה שלכם, וקבו לי דירי - ותנו לי את הדרך השניה
12 שהיתה שלי, ומדוע אמרה המשנה 'מה שנתן נתן'.
13 משיבה הגמרא: הא מני רבי אליעזר היא, דתניא בברייתא רבי
14 יהודה אומר משום רבי אליעזר רבים שפרו - שבחרו הך לעצמם
15 בשדה פרטית והם משתמשים בה מבלי לקבל רשות מבעל השדה,
16 מה שפרו פרו - בחירתם קיימת ואין אפשרות לסלקם. וכל שכן
17 במקרה של המשנה שבעל השדה נתן את הדרך השניה מדעתו
18 אף שהיתה זו נתינה בטעות, שנתינתו קיימת ואין אפשרות לסלק
19 את הרבים מדרך זו.
20 מאחר והובאה שיטת רבי אליעזר בענין רבים שבררו להם דרך,
21 הגמרא מבררת את שיטתו. תמחה הגמרא: לרבי אליעזר רבים
22 גזלים ינחו - וכי לפי רבי אליעזר מותר לרבים לגזול, והרי
23 השימוש בדרך זו גילה היא. ומדוע אמר רבי אליעזר שבחירתם
24 קיימת. עונה הגמרא: אמר רב גידל אמר רב, רבי אליעזר דיבר בגזון
25 שאברהם לון הך פאותה שדה - שהיתה לרבים דרך בשדה של
26 בעל הבית אבל הדרך אבדה ואינה ניכרת ולא ידוע היכן היא,
27 ועתה בחרו להם הרבים דרך מעצמם, ועל זה אמר רבי אליעזר
28 שבחירתם קיימת, וכל שכן במשנתנו שבעל השדה נתן להם את
29 הדרך השניה מדעתו, שהם זכו בה.
30 מקשה הגמרא: אי הכי שרבי אליעזר דיבר באופן שאבדה לרבים
31 דרך בשדה, אמאי אמר רב רב הונא אמר רב אין הלכה פרי
32 אליעזר, והלא הדין עמו, ואם כן סותרים דברי רב שאמר רב גידל
33 משמו שרבי אליעזר דיבר באופן שאבדה לרבים דרך, לדבריו
34 שאמר רבה בר רב הונא משמו, שאין הלכה כמותו. מותרת
35 הגמרא: מאן דתניי הא לא מתניי הא, כלומר רב גידל שנה בשם
36 רב שרבי אליעזר דיבר באבדה לרבים דרך בשדה, לא שנה בשם
37 רב שאין הלכה כרבי אליעזר.
38 מקשה הגמרא: לפי רבה בר רב הונא שסובר שאין הלכה כרבי
39 אליעזר, אם כן ברור שאין להעמיד את המשנה כשיטתו, ושוב
40 חוזרת שאלת הגמרא לעיל וטעמא מאי - שאם מצד הדין הדרך
41 הראשונה שייכת עדיין לרבים, מדוע גם הדרך השניה קנויה להם.
42 הגמרא מבארת הסבר אחר מדוע זכו הרבים בדרך השניה.
43 מבארת הגמרא: מה שבמשנתנו זכו הרבים בדרך השניה הוא
44 משום דינו דרב יהודה, האמר רב יהודה מצד - חריץ בקרקע או תל
45 עפר ששימש גבול בין שתי שדות ולא היה ראוי להליכה, שהחיוקו
46 בו רבים - שהרבים יישרו את הקרקע שתהא ראויה להליכה
47 עליה, ובעל הבית ידע ושתק ולא מיחה בידם, אסור לקללן,
48 שכיון שהוא שתק מן הסתם מחל להם וכך הם זכו בדרך. וגם
49 משנתנו מדברת שהרבים התחילו להשתמש בדרך השניה,
50 ומעתה, אם במקרה של רב יהודה שהרבים תיקנו את הדרך בלי
51 רשות ואחר כך בעל השדה מחל להם, זכו הרבים בה, כל שכן כאן
52 שהוא נתן להם אותה מדעתו, אף שהיה זה בטעות, שזכו בדרך
53 השניה, אלא שחכמים קנסו אותו שלא יקבל את הדרך הראשונה
54 לפי שנתן להם דרך עקלתון.
55 שואלת הגמרא: ורבי אליעזר, לפי הסברו של רבה בר רב הונא,

1 רב אשי אמר - מתניתין בכל דרכים שבעולם מיירי, הן ישרים הן עקלתון. ולא משום
2 גזירה, אלא משום דכולוהו הוו עקלתון, דכל דרך שנתנין מצד אחד שלא היה שם דרך
3 תחלה - יש בני אדם שנעשית להם דרוקא מן הראשונה, ויש שנעשית להם קרובה יותר.
4 דלאותן העומדים בעיר מצד דרך הראשון - או נעשית להן עכשיו דרך עקלתון, ואין

5 הרשות בידו לגזול את הרכיבם. ובין רב אשי לרב
6 זביד ליבא מיד, אלא חילוק טעמים, כיון
7 "משמעות הורשין איבא בינייהו", ומקשי
8 לכולהו: כיון דתקנת חכמים הוא, או דין הוא,
9 דשלו לא גניעו, אם כן למה מה שנתן נתן?
10 לימא להו כו' דמקח טעות הוא שבידו דרך
11 לעצמן - דרך שדה אחר. מה שבידו בידו -
12 אף על פי שא לא נטלו רשות מבעל שדה,
13 וכדמוקי לה לקמן. וזמתינו: אפו רביס גולנין
14 נניחו - שיגולו קרקע של אחרים. כשאברה לון
15 דרך באותה שדה - דמכל מקום אורחא אית
16 להו גביה. ויפה כח רביס מבח יחיד, שהחיד
17 שאברה לו דרך שדה חבירו - לא יכיר
18 מעצמו, אלא או בבית דין, או ברשותו של בעל
19 השדה. אבל רביס - בבית דין דמו, דמאן
20 מנייהו מומין להאי לבי דינא? וכל שכן
21 מתניתין, דהוא עצמו נתן להם. שלו לא
22 הגיעו - דקנסין ליה, לפי שנתן להם דרך
23 עקלתון. אי תבי - דכשאברה להם דרך מיירי
24 רבי אליעזר. אמאי אמר רבה בר רב הונא אמר
25 רב אין הלכה כרבי אליעזר - והלא הדין עמו,
26 שאפילו החכמים החולקין על ארמון ואומרים:
27 יקה לו דרך או יפרח באיר, הא אוקימנא -
28 בתר דאתי מבח ארבעה. אבל באותה שדה -
29 דברי הכל חייב בעל השדה ליתן לו דרך ליכנס
30 בה לשרוה. וגבי רביס, דין הוא שאם ביררו
31 לעצמן - יפה עשו. ושקיא לרב דאמר: אין
32 הלכה, אדרב דאוקמה כשאברה. מאן דמתני
33 הא לא מתני הא - רב גידל דמתני משמיה
34 דרב: כגון שאברה, לא מתני בה דאמר רבה
35 בר רב הונא אמר רב: אין הלכה. הכי גרסינן:
36 וליבה בר רב הונא פתנין מעמא מאי - כיון
37 דאמר אין הלכה - לא סבירא ליה לאוקומי
38 סתם מתניתין כרבי אליעזר. שהחוקי בו רביס
39 - שהשווהו ותקנהו להילוך, והבעלים ידעו
40 ושתקו - אסור לקלקלו, ודראי לרביס מחל.
41 וכל שכן מתניתין, שנתן להם ההוא דרך בידים,
42 הלכך מה שנתן - נתן, וכגון שהחוקי. ולבי
43 אליעזר - אליבא דרבה בר רב הונא, דאמר: אין
44 הלכה, ומוקי לה כשלא אבדה להם דרך,
45 ואפילו הכי קאמר רבי אליעזר מה שבידו

46 ביררו, בבירור בעלמא בלא חזקה. במאי קנו לה - וכי דביבור קנו לה? ומשנה: בחילובא,
47 דהאי שביירו הוא הילוך, ובענין זה ביררו אותם שהלכו לשם. עד שיחויק - להשוות
48 קרקע לחרישה, או נעל וגדר ופרץ כל שהוא. והא דאמרין בפרק קמא דבבא קמא טו,
49 א: אימת הויא חזקה - מכי דייש אמצי - לאו בהילוך מיירי, אלא בהגבחת המצר,
50 ודש הקרקע לתקן את המצר ולחוקו, דהיינו נעל וגדר. כדי שיהא נוח כו' - דהוה להו ביושרין ולא בגולנין, ולא יהיה רשות לשטן לקטרג, ולא פתחו פה (ולבעל) מדר הדין.
51 נקבה בחילוך - דרך הנאת המעשה קנין אותו, כדאמרין ב"חזקה הבתים" (בבא בתרא גג, א) הציע מצעות נכסי הגר - קנה. כי אתו לקמיה רבי יצחק - לזון על עסק אדם
52 שמתנה לחבירו למכור שביל של כרמיים. ורבינו גנאל פירש: דבמי שאבדה לו דרך שדה מיירי. הבו ליה - שביל רחב, כי היכי דדרי טונא דומורות על כתפו והדר אילך ואילך,
53 ולא יגעו הדומרות במחיצות השביל. ולא אמרן אלא דמסיימי מחיצתא - שיש שם לשביל גדר מזה וגדר מזה - או צריך להרחיב את הדרך ולמשוך בתלים לאתרויהם, כדי
54 שלא יזיקוהו התלים להפיל המשו משל כתפו. אבל לא מסיימי מחיצתא - לא יתן לו אלא מדרך כף רגליו, וירע המוכר או יטע כרם מיכן ומיכן, דאין כאן דבר המזיק לו
55 כשיטעון משו על כתפו. ואית גרסא: ולא אמרן אלא דלא מסיימי מחיצות - הלכך יש לומר שמכר לו כל צרכו. אבל היבא דמסיימי מחיצתא - הדבר יהיה שלא מכר לו אלא
56 שבילו זה כמות שהוא. ולא נהרא, דאם שביל סתם זבין ליה - למה לא יתן לו כל צרכו? כיעא = רגל. כדי שיעבור חמור כו' - שני גומיין ומחצה הוה, כדלקמן. התי גרסינן:
57 דייני גולה אמרי - והיינו שמואל וקורנא, בפרק קמא דסנהדרין (ז, ב) והלכך לא גרסינן "תניא", דאמוראי נניחו. אי נמי, הכי גרסינן: "תנו דייני גולה" - שונים רביי. ובפרק
58 "בית כור" (בבא בתרא קו, ב) גרסינן נמי הכי. גמדין - אמות קטנות, מפרקו עד אצבעותיו. ויש אומרים: אמות שלימות, דקרא כתיב "גמד ארכו" (שופטים א). חד שיעורא הוא
59 - ובשניהם אמר רב הונא הלכה, לאשמועינן דחד שיעורא הוא. דרך היחיד - לילך אדם אחד לשהה שלו. דרך מעיר לעיר - שהדרך מיוחדת לשתי עירות הללו, ואין אנשי
60 עירות אחרות נכנסין לשם. שמונה אמות - שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו, שלא יתעכבו זו בזו.

1 כגון שאבדה לון דרך באותה שדה - פירש רבינו שמואל: וכל שכן מתניתין, שמדעתו
2 נתן להם. ובתר הכי דקאמר: לרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה טעמא מאי, פירש
3 דפשיטא דלא מוקי מתניתין אליבא דרבי אליעזר ודלא כהלכתא, וכמאן מוקי לה? וקשה
4 לרבינו יצחק: דבריש "המניח" (בבא קמא ב, א) לא מייחי מילתיה דרב גידל, ולא מילתיה

5 דרבה בר רב הונא, ומפרש טעמא דמתניתין
6 דהכא משום רב יהודה. משמע דכולבי טעמא הו
7 טעמא דמתניתין הכי ועוד קשה לרבינו שמשוך כן
8 אבדה: דאי ניתא ליה אליבא דרב גידל טעמא
9 דמתניתין משום דמאי מתניתין לאבדה - לרבה
10 בר רב הונא נמי לא יבעי, דמודה הוא באבדה
11 דמה שביירו ביררו ומה שפירש דמתניתין הויא
12 כל שכן - אין נראה, דבמתניתין יש לון ממה
13 נפשך דרך שלא כדן, אבל באבדה - ממה נפשך
14 אית להו דרכא גביה. תועה. דפריך: אי הכי אמאי
15 אמר רבה אין הלכה כרבי אליעזר? אלמא
16 דבאבדה פשיטא ליה דיש לון דרך. ולעיל פריך
17 אמריתין: ולימא להו "שקולו דידכו והבו דידו".
18 ונראה לרבינו יצחק: דמעיקרא מסיק דמתניתין
19 כרבי אליעזר, ולבסוף, כי משני כשאברה - לא
20 אתיא מתניתין כרבי אליעזר. וכן שו"ב בהדיקוף
21 (גיטין נא, א) בשמעתא דרשני כסין קשורין
22 מצאת ליה. ולא גרס לקמן: "ולרבה בר רב הונא
23 דאמר אין הלכה" כו', ולכובלי עלמא צריך
24 לפרושי טעמא דמתניתין כדרב יהודה. ועוד יש
25 לומר: הא מני רבי אליעזר - כדמסיק: רבי
26 אליעזר איירי כשאברה. ומתניתין דמאי לאבדה,
27 כדמפרש טעמא בתר הכי. ורבנן פלגיני אדרבי
28 אליעזר באבדה, ואמרי דאין מועיל בירורם כלום
29 - הכי נמי פליגי אמתיניתין, דלא אמרינן מה
30 שנתן נתן. ולרבה בר רב הונא דאבדה לא פליגי
31 רבנן - אתיא מתניתין לרביי הכל. ולבסוף בעי:
32 טעמא מאי כו' מאי טעמא דמאי מתניתין לאבדה?
33 ומשום דאמר רבי אליעזר באבדה דמה שביירו
34 ביררו - נימא הכי נמי במתניתין ומסיק: משום
35 דרב יהודה.

36 ורבי אליעזר רביס במאי קנו ליה - ד"ביררו
37 לון דרך" משמע בלא שום תיקון,
38 בביררה בעלמא.
39 בשביל של כרמיים - נראה דדוקא בשביל של
40 כרמיים. שאינו עשוי שביל כלל אלא
41 להילוך. אבל שאר דרך - עשוי קצת להשתמש
42 בו צורך אחר. ולא אמרן אלא אי לא מסיימי
43 מחיצתא אבל מסיימי כו' - ולא שיהו מחיצות
44 גבוהות, דאם כן היכי דרי טונא? אלא מחיצות
45 נמוכות, טפח או טפחיים, להיכר השביל. הלכך,
46 כשמכר לו השביל בשרוה - לא יתן לו אלא כמו שהוא עשוי, אפילו לא יתן לו אלא
47 כדשקיל כרעא ומנח כרעא. וזה דחקו לרבינו שמואל, שאינה נראית לו גרסא זו, לפי שהיה
48 סבור דהנך מחיצות גבוהות הריבה.

הוכוכין

1 ודש הקרקע לתקן את המצר ולחוקו, דהיינו נעל וגדר. כדי שיהא נוח כו' - דהוה להו ביושרין ולא בגולנין, ולא יהיה רשות לשטן לקטרג, ולא פתחו פה (ולבעל) מדר הדין.
2 נקבה בחילוך - דרך הנאת המעשה קנין אותו, כדאמרין ב"חזקה הבתים" (בבא בתרא גג, א) הציע מצעות נכסי הגר - קנה. כי אתו לקמיה רבי יצחק - לזון על עסק אדם
3 שמתנה לחבירו למכור שביל של כרמיים. ורבינו גנאל פירש: דבמי שאבדה לו דרך שדה מיירי. הבו ליה - שביל רחב, כי היכי דדרי טונא דומורות על כתפו והדר אילך ואילך,
4 ולא יגעו הדומרות במחיצות השביל. ולא אמרן אלא דמסיימי מחיצתא - שיש שם לשביל גדר מזה וגדר מזה - או צריך להרחיב את הדרך ולמשוך בתלים לאתרויהם, כדי
5 שלא יזיקוהו התלים להפיל המשו משל כתפו. אבל לא מסיימי מחיצתא - לא יתן לו אלא מדרך כף רגליו, וירע המוכר או יטע כרם מיכן ומיכן, דאין כאן דבר המזיק לו
6 כשיטעון משו על כתפו. ואית גרסא: ולא אמרן אלא דלא מסיימי מחיצות - הלכך יש לומר שמכר לו כל צרכו. אבל היבא דמסיימי מחיצתא - הדבר יהיה שלא מכר לו אלא
7 שבילו זה כמות שהוא. ולא נהרא, דאם שביל סתם זבין ליה - למה לא יתן לו כל צרכו? כיעא = רגל. כדי שיעבור חמור כו' - שני גומיין ומחצה הוה, כדלקמן. התי גרסינן:
8 דייני גולה אמרי - והיינו שמואל וקורנא, בפרק קמא דסנהדרין (ז, ב) והלכך לא גרסינן "תניא", דאמוראי נניחו. אי נמי, הכי גרסינן: "תנו דייני גולה" - שונים רביי. ובפרק
9 "בית כור" (בבא בתרא קו, ב) גרסינן נמי הכי. גמדין - אמות קטנות, מפרקו עד אצבעותיו. ויש אומרים: אמות שלימות, דקרא כתיב "גמד ארכו" (שופטים א). חד שיעורא הוא
10 - ובשניהם אמר רב הונא הלכה, לאשמועינן דחד שיעורא הוא. דרך היחיד - לילך אדם אחד לשהה שלו. דרך מעיר לעיר - שהדרך מיוחדת לשתי עירות הללו, ואין אנשי

1 **והבובין** ארכן ארבע — פירש רבינו שמואל: שהמת שלש אמות, ובשבל הארץ צריך
 2 אמה רביעית. ואין נראה, דברק "המצניע" (שבת צב, א) משמע בהדיא דעד
 3 תפשו של אדם שלש אמות, דאמרין החם: ארון תשעה וכפרת טפח — הרי כאן עשרה,
 4 וגמריה: כל טונא הווייה במוטות — תילתא מלעיל, ותרי מלתחת. ואישתבח
 5 דלמעלה מעל הדולא קאי, דמכפוי עד למטה
 6 שמונה עשר טפחים, ותרי תילתי — ששה טפחים
 7 ושני שלישים, אישתבח דלמעלה מאחד עשר
 8 ושליש קאי. ואי מראשו לא הוי אלא שמונה
 9 עשר — לא הוה קאי למעלה מעשרה, דמראשו
 10 ועד כתפו מחזיק הרבה יותר מטיפח ושליש.
 11 ובתרגום אשורשורי: אספאת איצטליב על שלש
 12 אמות בו, וחתוכי ריהו. והבובין דארכן ארבע
 13 — משום צוארה, וראשו, ודפי הארון.
 14 **ורומן** שבעה — פירש רבינו שמואל: כדי
 15 שיזא פוחח טפח בארון, שלא תהא הטומאה
 16 בוקעת ועולה ומטמא העובר על גביו, שאמר
 17 בפרק "מי שמתו" (ברכות יט, ט): מבלגין היינו על
 18 גבי ארונות בו. ומפרש החם טעמא: משום דרוב
 19 ארונות יש בהן פוחח טפח, ומידו, לא היה מועיל
 20 אלא לענין טומאה דארייחא, אבל מדרבנן מיהא
 21 טמא העובר עליהן, כדאמר החם בגזרו עליהן,
 22 ולא התירו אלא לכת למקום מצוה לקראת
 23 מלכים. ומפרש רבינו יצחק בן מרדכי: שהוכיח
 24 שלהם היו פתוחים מן הצד שהיו מניחין את
 25 המותם לתוכן, דאילו היו תומנין — היתה בוקעת
 26 טומאה ועולה. וארברו, יותר יש טומאה בוקעת
 27 פוחח טפח. כיון שהוא סתום. דאילו לא היה
 28 פוחח טפח — לא היתה טומאה בוקעת ועולה
 29 אלא כנגדה. והשתא כשהוא פוחח טפח — הוי
 30 כאלו כל ארכו ורחבו מלא טומאה, ובוקעת
 31 ועולה אפילו כנגד הטומאה. והביא ראיא
 32 מדאמר בפרק קמא (בבא בתרא יב, ב): פריך
 33 פצימיו — מטמא כל סביביו, ומטמא במגע מן
 34 התורה הנוגע כל סביביו, אף על פי שאין המת
 35 ממלא כל הבית כולו. ומסתמא כמו כן שימא על
 36 גביו אף על פי שפוחח טפח. ואין להאריך באין
 37 ואם תאמר: כיון שגזרו בקבר אפילו יש שפוחח
 38 טפח — אם כן גם בבית, אפילו לא פריך פצימיו
 39 שימא סביביו; הו דיכי בבית סתום יש לו דין קבר
 40 תום — הכי נמי פוחח יש לו דין קבר פוחח ויש
 41 לומר: דאבד גזרו יש בארון פוחח טפח אטו אין
 42 בו בר, אבל בר, אין בית שלא ידא בו פוחח
 43 טפח, ובית אטו קבר לא רצו לגזור. ורבינו יצחק
 44 הביא ראיא דבסתום, אפילו פוחח טפח בוקע
 45 ועולה, דתינא גבי אהל דדויר (מיר נג, ב): "או
 46 בקבר" — להכות קבר סתום, ומדקאמר סתום ולא
 47 פוחח — אם כן הוי כפוחח טפח, ואפילו הכי
 48 מרבה סתום. ומידו, מה שפירש דאם אין בו פוחח טפח אין בוקע ועולה אלא כנגד הטומאה
 49 — לא ידע רבינו יצחק מנא ליה, דבכל ענין מרבה קרא קבר סתום שיטמא כל סביביו
 50 למעלה, אפילו אין בו פוחח טפח. ועוד יש ראיא (מדתניא) וצריך לדחות: מדתנן באהלות
 51 (פרק שלישי משנה ז): בייב שהוא קמור תחת הבית, ויש בו פוחח טפח וביציאתו פוחח טפח,
 52 טומאה תחתו — הבית טהור, טומאה תחתו. יש בו פוחח טפח ואין
 53 ביציאתו פוחח טפח — הבית טמא בו, דכיון דאין ביציאתו פוחח טפח — חשיב כסתום, אף
 54 על פי שיש בו פוחח טפח בוקעת ועולה. ומידו, קשה לרבינו יצחק מתניתין באהלות (פרק
 55 רביעי משנה ב), ומייתי לה בהעור הדרטוב" (תולין קב, ב): (ותיבת) המגדל וישש בה פוחח
 56 טפח ואין ביציאתו פוחח טפח (ויש בה כרך), טומאה בתוכו — מה שבבית טמא, טומאה
 57 בבית — מה שבחוץ טהור, לפי שדרך טומאה לצאת אחר דרך טומאה ליכנס. פירשו:
 58 שדרך להוציא מן השדות המגדל דרך הבית. והשתא קשה: למה לי טעמא שדרך טומאה
 59 לצאת: תיפוק ליה דבוקעת ועולה, כיון דאין ביציאתו פוחח טפח ורבי יוסי נמי, מאי פליג
 60 דהם ומסדר לפי שיכול להוציא חצאין וצאין. פירשו, כחצי ית שפוחח טמא באהל, או
 61 מפני שיכול להשרפה במקומה. וכן תני סיפא: העמידה על פתחו, פתח לחוץ טומאה בתוכה
 62 הבית טהור. ואמאי היא טומאה בוקעת ועולה ויש לומר: דבכלים אין דין קבר להיות
 63 בוקע, ועולה, דאין מבטלו.

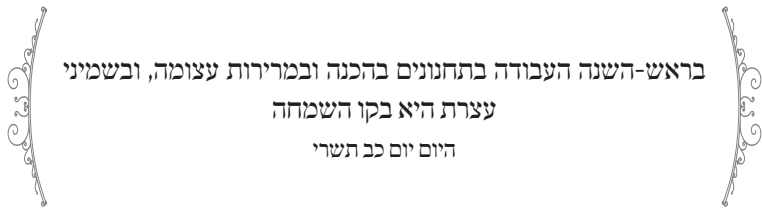
1 דרך הרבים — כגון עיר שיש בה מעבר, שבאין דרך שם מארץ רחוקה. דרך — מצוי
 2 למכתב, ובתיב "הדרך" — לאוסופי דרך אחרת. וסתם דרך שבתורה שש עשרה אמה,
 3 כדלפינן מעגלות דמשכן, ועוד, דאפילו לא הוה כתיב אלא "דרך", הוה אמינא שש עשרה
 4 אמה, דסתם דרכי ערי מקלט רשות הרבים הם, כדי שיוכלו מכל עיירות לנוס שמה.
 5 שהמים פוחין — משנה היא בסנהדרין (שכ, ב).
 6 ואגב גירא נקטה במתניא: **משום קריא ירכיב**,
 7 — שאין זה כבוד המת להחריב את המלוים אותו
 8 מכאן, המוכר קברו — מערות היו עושין להן
 9 בחייתין לקבור שם מתי משפחה, כדתנן
 10 במתניין, פקום מעמיו — ששעמדין ויושבין שם
 11 סמוך לבית הקברות בשבוע מן הקבר, כדלוקמן.
 12 על כרחו — של לוקח. ותקנת חכמים היא. **משום**
 13 **פגם משפחה** — נגאי הוא להם שאין לקרובים
 14 מקום קבורה. הלכך אמור רבנן לישקול דמי
 15 ולהירד. והכי אמרנן בהדיא בכברות, בשלהי
 16 פרק "יש כבוד לנחלה" **משבעה מעמרות**
 17 **ומושבות** — בחזירתן מן הקבר הולכין מעט
 18 ויושבין, לתם האבל, או להרבות צער על המת
 19 שבתורה בבכי, ולתת איש אל לבו לשוב
 20 בתשובה כי חיי האדם הכל, ועומדין הולכין
 21 מעט, וחוץ ויושבין מעט, כך עושין שבע
 22 פעמים, כדי לתת אל לבם שחיי האדם הכל.
 23 והיינו דמפרש לקמיה: כנגד שבעה הכל הבלים
 24 שכחובין בראש ספר קהלת. כן נראה הטעם
 25 בעיני. וראיתי כתוב: מפני שהשדים מתולים עם
 26 החושים מיבת הקברות, לכך תקנו מעמדות
 27 ומושבות כדי שבתוך כך יסתלקו השדים
 28 מעליהן, ולא נהרא, דאם כן יהיו עושין כן בכל
 29 מקום, ולקמן אמרנן דבמנהגא תילא מילתא.
 30 ועוד, מאי "כנגד הבל הבלים"? **היאך עבד** —
 31 **היאך** יהו גילין לעשות במקום שנתנו. עמדי
 32 קריים — לאחר שישבו מעט, היה הממונה אומר
 33 להן: עמדו, ולכו אל מקום אחר. כך נראה בעיני.
 34 אמרו לו — חכמים: אם כן, אף בשבת, היכא
 35 דקברו את המת סמוך לחשיכה כדלוקמן, ידא
 36 מותר לעשות כן, מאחר שלא היו עושין כי אם
 37 עמידות ועשיבות. ומדריבי יהודה מייתי ראיא,
 38 ולא מרבנן, שהם לא פירשו כלום. אלא בקרובים
 39 — קרובי המת שאינם מתבאלים, באים
 40 למעמדות ומושבות לכבוד המת. **ביום ראשון** —
 41 שנקבר המת. ומשני: פוחח טפח וביציאתו לבית
 42 הקברות והוא דאמצייתו בו" — ולאחר שהחשיך
 43 היה להם לעשות מעמד ומושב בחזירתן, דאבתי
 44 יום ראשון קרינא בית. דהא לענין אנינות נמי
 45 אמרנן אנינות לילה דרבנן, שהלילה הולך אחר
 46 היום. **משנה** לעשות לו קבר — והם לא היו
 47 רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו, אלא כל בני
 48 משפחה נקברין במערה אחת, לא אחד בכרך בפני עצמו. הלכך, המוכר לחבירו מקום קבר
 49 — מבר לו מקום לשתי מערות ודצו בנייהן, ומקום הבובין מן הן המערות — ארבע אמות
 50 תחת הקרקע לכל כותלי המערות, כדלוקמן. ולרבי שמעון — ארבע מערות. **עושה תוכה**
 51 **של מערה** — כלומר, עושה חללה של מערה ארבע אמות רוב באורך שש, ונוגה הפתח
 52 מפרש בתוספתא ארבע אמות. **ופתח לתוכה** — חופר בכותל המערה, ונמצאו מערות
 53 לחללה. **שלש מכאן** — בכותל הארוך שש אמות שמימין הפתח, וכן בכותל השני
 54 שמשמאל הפתח. **ושנים כנגדו** — של פתח, בכותל אמצעי שרחבו ארבע. וכן סדר: מרחוק
 55 חצי אמה מזוית הכותל הארוך של צד הפתח וחופר כוך רחב ששה טפחים דהיינו אמה,
 56 וחצי כותל אמה וחופר כוך שני אמה, ומניח כותל אמה וחופר כוך שלישי אמה, ומניח
 57 חצי אמה בורית — פרנסת כותל של שש אמות. **חופר בכותל המוכר שלש אמות**, לשני אצירים
 58 שביניהם שתי אמות. לשתי הוויית חצי חצי אמה, דהיינו ואמה — והיינו שש אמות. וכן
 59 יעשה לכותל הארוך שכנגדו. וכענין זה יעשה שני הבוכין בכותל הקצר שכנגד הפתח דהוי
 60 ארבע אמות: מניח חצי אמה בורית מכאן וחצי אמה בוויית השני, וחופר שני כוכין של שתי
 61 אמות, ורווח ביניהן אמה — דרך ארבע אמות. **והבובין ארבע אמות ארכן** — שהמת ארכים
 62 אמות. ובשבל אמה שווא אמה מונח בו — צריך אמה רביעית. **ורומן שבעה** — להכניס
 63 הארון בריוח, וגם לדחות אפס חוץ בהן הקרקע לארון, שלא לטמא העוברים דרך המערה.

1 לאחר שהלכו מעט אמר להם הממונה 'שבו יקרים שבו' ולא היו
 2 מנחמים ומרבים בכבי בשעת ישיבתם. אמרו לו חכמים לרבי
 3 יהודה אם כן - שמנהג המעמד אינו אלא הליכה מעט וישיבה
 4 כמה פעמים, אף בשבת מותר לעשות כן, שהרי לדבריו לא הרבו
 5 בכבי ובניחומים שאסורים בשבת.
 6 אהתיה דרמי בר פפא - אחותו של רמי בר פפא הוה נסיבא ליה -
 7 היתה נשואה לרבי אמי. שביבא - מתה אשתו זו ועבד לה רב אויא
 8 מעמד ומישוב. אמר רב יוסף, באותו מעמד שעשה רב אויא לאשתו
 9 מעה בתרתי - בשתי טעויות. טעות אחת מעה שאין עושין אלא
 10 בקרובים של המת שאינם מתאבלים, והוא עבד - והוא עשה
 11 מעמד אפילו בקרובים. ומעה טעות נוספת שאין עושין את
 12 המעמדות אלא ביום ראשון, כלומר ביום הקבורה והוא עבד ביום
 13 שני לקבורת אשתו.
 14 אפי אמר בהא נמי מעה - עוד טעות טעה רב אויא, שאין עושין
 15 מעמדות אלא בבית הקברות, והוא מעה את המעמדות על אשתו
 16 בעיר. רבא אמר בהא נמי מעה, שאין עושין מעמדות אלא במקום
 17 שנתנו, והתם לא נהוג - ובמקומו של רב אויא לא היה נהוג לעשות
 18 מעמדות.
 19 הגמרא מקשה מהברייתא לעיל על אביי שאמר שעושים מעמדות
 20 רק בבית הקברות: מיתיבי - הקשו בני הישיבה על דברי אביי,
 21 שנינו מברייתא לעיל אמרו לו חכמים לרבי יהודה אם כן
 22 שהמעמדות אינם אלא עמידה והליכה וישיבה, אף בשבת מותר
 23 לעשות כן. ואי אמרת שעושים מעמדות רק בבית הקברות ובימים
 24 ראשון לקבורה, בית הקברות בשבת מאי קצי - מה מעשיהם בבית
 25 הקברות בשבת, הלא מן הסתם היו בתי הקברות מחוץ לתחום
 26 שבת, ואיך יתכן שבכניסת השבת היו עדיין בבית הקברות.
 27 מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת בעיר הסמוכה לבית הקברות
 28 בתוך תחום שבת דאמטייהו - הביאו את המת לקבורה בין
 29 השמשות, ועד שגמרו לקבור את המת החשיך היום ונכנסה
 30 השבת, ואמרו חכמים לרבי יהודה לשיטתך יכולים לעשות את
 31 המעמדות גם לאחר שנכנסה השבת.

משנה

81 משנתינו מפרשת מה כלול בהסכמה על 'עשיית קבר', לגבי קונה
 82 קרקע לצורך 'עשיית קבר', מהו גודל הקרקע שחייב המוכר לתת
 83 לו, והן לגבי קבלן שקיבל עליו 'לעשות קבר', מה מוטל עליו
 84 לעשות:
 85 המוכר מקום לקברו בכדי שיוכל הלוקח לעשות לו בו קבר, ולא
 86 דבר ביניהם על המקום, אלא רק שמקום זה נקנה לצורך עשיית
 87 קבר, וכן המקבל מחברו בקבלנות לעשות לו קבר, הרי בכלל
 88 הסכמה זו שיעשה מערת קבורה ובה שמונה כוכים, ועושה את
 89 תוכה - חללה של המערה ארבע אמות רוחב על שש אמות אורך,
 90 ופתחה של המערה הוא ברוחבה. ופתח לתוכה - וחופר בכתליה
 91 פתחים לשמונה כוכין - שקעים עמוקים, שלש כוכים מכאן - בקיר
 92 האורך של המערה מימין הנכנס, ושלש מכאן - בקיר שכנגדו
 93 משמאל הנכנס, ושנים מכנגדו - ושני כוכים בקיר השלישי שכנגד
 94 הפתח. ובצד הפתח אינו עושה כוכים כלל. וכוכין אלה יהיה ארבע
 95 ארבע אמות, וריבן - גובהם שבע טפחים.

1 דרך הרבים - מכר לחבירו דרך בשדהו כדי שתשמש למעבר של
 2 רבים גם מערים אחרות, צריך להקצות לו דרך ברוחב שש עשרה
 3 אמות.
 4 דרך שהרוצח בשוגג נמלט בה לערי מקלט, רוחבה שלשים ושתים
 5 אמות. אמר רב הונא מאי קראה - מהיכן לומדים זאת. דקתיב -
 6 שנאמר בפרשת ערי מקלט (דברים א) 'תבין לה תדרך', והיה צריך
 7 להיות כתוב 'תבין לה דרך' וכתב 'תדרך', ולמדו חכמים מייחור
 8 האות ה"א, שהדרך לעיר מקלט צריכה להיות כפולה מדרך
 9 רגילה. ומאחר וסתם דרך שבתורה רוחבה שש עשרה אמות,
 10 נמצא שרוחב הדרך לערי מקלט הוא שלושים ושתים אמות.
 11 שנינו במשנה: דרך המלך אין לה שיעור לרוחבה. מבארת הגמרא:
 12 הטעם הוא מפני שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין משהין גדרו.
 13 שנינו במשנה: דרך התקבר אין לה שיעור, כלומר המוכר לחבירו
 14 דרך בשדהו כדי שיעברו בה נושאי מיתת המת ומלווי לקוברו, אין
 15 שיעור לרוחב הדרך, וכל מלוי המת יכולים ללכת בדרך זו.
 16 מבארת הגמרא: הטעם הוא משום יקרא דשקבא - כבודו של המת,
 17 והיינו שאם יהיה שיעור לרוחב הדרך ויהיו למת מלוים הרבה,
 18 יהיו צריכים חלקם להימנע מללוותו, ואין זה מכבוד המת:
 19 שנינו במשנה שהמוכר לחבירו שטח כדי לערוך בו את הפעמך,
 20 ייני צפודי אמרו שעליו להקצות לו קרקע מרובעת בת ארבעה
 21 קבין כו' - שאפשר לזרוע בה תבואה בכמות של ארבעה קבים.
 22 בזמנים קדומים הייתה לכל משפחה מערת קבורה, שבה היו
 23 קוברים את בני המשפחה, הברייתא להלן עוסקת במכירת מערה
 24 כזו. תנו רבנן בברייתא, המוכר קברו, כלומר את מערת הקבורה
 25 של משפחתו, או שמכר את הדרך המובילה לקברו, או את מקום
 26 מעמדו - את המקום הסמוך למערת הקבורה, שבו היו מקיימים
 27 את המעמד כפי שיבואר להלן, ובית הפסדו - הבית שבו היו
 28 נושאים הספדים לכבודו של המת, כאן בני משפחה יקברין אותו
 29 - את המוכר או את אחד מבני המשפחה על פרחו של הלוקח,
 30 והטעם משום שיש בזה פגם - גנאי למשפחה שאין לה מקום
 31 קבורה. ועל כן קבעו חכמים שמכירת המערה בטלה ודמי המקח
 32 יחזרו לקונה.
 33 הברייתא להלן עוסקת בפרטי מנהג מעמדות שהיו נוהגים בזמנים
 34 קדומים. המנהג היה שאחרי שקברו את המת היו קרובי המת
 35 שאינם אבליים הולכים מעט ויושבים כדי לנחם את האבליים או
 36 כדי להרבות בצער ובכבי על המת ולשוב בתשובה, ושוב היו
 37 נעמדים והולכים מעט ויושבים, וחוזרים על כך כמה פעמים.
 38 תנו רבנן בברייתא, אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למה,
 39 כלומר מספר הפעמים שעומדים והולכים מעט ויושבים, אינו
 40 פחות משבע, וזאת בגג מספר הפעמים שזכר 'הבל' בקהלת (א) 'הבל
 41 הבלים אמר קהלת הבל הבלים הבל הבל', בפסוק זה נזכר
 42 'הבל' בלשון יחיד שלש פעמים, ומילת 'הבלים' שכלולים בה שני
 43 הבלים, נזכרה פעמיים והם ארבעה הבלים, וביחוד הם שבעה.
 44 אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי היכי עבדי - כיצד היה
 45 מנהג המעמדות במקום שנהגו לעשותן. אמר ליה ברתנא
 46 בברייתא בדברי רבי יהודה, וכך אמר רבי יהודה, ביהודה - מדינה
 47 בארץ ישראל שנקראת יהודה, בראשונה - בזמנים קדומים לא היו
 48 פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למה, כגון שלאחר שישבו קרובי
 49 המת אמר להם הממונה 'עמדו יקרים עמדו ולכו למקום אחר'.



25 להרבות בכוכים, ואם רכה היא, יש למעט בכוכים, כדי שיהיו
26 כותלי הכוכים רחבים דים ולא יתמוטטו.

גמרא

27 הגמרא מבררת את פירוש דברי רבי שמעון שחופר כוך אחד
28 מימין הפתח ואחד מן השמאל. מבררת הגמרא: הני תרי - שני
29 כוכים נוספים אלו להיקרא שדי להו - היכן הוא חופר אותם ולהיכן
30 נמשך אורכם, אי לקראי - אם תאמר שחופר בכותל שבצד פתח
31 המערה כלפי חוץ, והכוכים נמשכים אל מתחת לחצר, דוחה
32 הגמרא: הא קמיתדשי להו - הרי קודם הקבורה הקוברים משתחים
33 הרבה בחצר, ודורסים את הקרקע ברגליהם כל אותו זמן, וזהו
34 בזיון למתים. ותו - ועוד קשה, הא תנן - הרי שנינו במשנה (אהלות
35 פט"ו מ"ח) תצר תקבר, העומד בתוכו מהור. כלומר, מי שהגיע אל
36 חצר המערות בלא להטמא, כגון שהובא לשם בתוך תיבה,
37 ומשהגיע לחצר יצא ועמד בה, הריהו טהור, שאין בה שום טומאת
38 מת, ואם אתה אומר שיש כוכים החפורים מתחת לחצר, הרי
39 נטמא בעומדו מעליהם.
40 מתרצת הגמרא: אמר רבי יוסי תרי הניא, דעביד להו כמין נגר -
41 שעושה את הכוכים זקופים בעין מנעול, דהיינו שחופר אותם
42 בקרקע המערה משני צידי הפתח, כמין שני בורות צרים ועמוקים,
43 שעל שטח קטן כזה, אשר נמצא מצד הפתח, אין דורכים כל כך.
44 מקשה הגמרא: והא - והרי אמר רבי יוחנן

1 ור'הן ששה טפחים.
2 רבי שמעון חולק על תנא קמא בענין גודל המערה ומנין הכוכים
3 שבה: רבי שמעון אומר, עושה את תוכה של המערה שש אמות
4 רחב על שמונה אמות אורך, ופותח לתוכה שלשה עשר כוץ,
5 כיצד, ארבעה מלאן וארבעה מלאן ושלשה מנגדו, ועוד כוך אחד
6 מימין הפתח וכוך אחד מן השמאל, דהיינו עוד שני כוכים בשתי
7 זווית הכותל אשר מול הפתח, אחד מימין ואחד משמאל. שאר
8 הכוכים נעשים בחפירה ישרה בכתלי המערה, ושנים אלה נחפרים
9 באלכסון, בשתי הפינות.
10 המשנה חוזרת לדברי תנא קמא וממשיכה לפרש מה כלול
11 ב'עשיית קבר': ועושה תצר - משאיר מקום פנוי על פי - לפני פתח
12 המערה, שש אמות על שש אמות, כדי שיהיה בו מקום כמלא המפה
13 וקופריה - נושאי המטה, אשר מניחים שם את המיטה בזמן שבאים
14 לקבור במערות. ופותח לתוכה - וחופר בחצר שתי מערות
15 כדוגמת המערה שהזכירה לעיל, אחת מלאן ואחת מלאן - זו כנגד
16 זו, כי כשאומרים 'קבר' מתכוונים לחצר עם שתי מערות קבורה
17 הפתוחות אליה.
18 רבי שמעון חולק גם בענין מספר המערות: רבי שמעון אומר,
19 עושים בחצר ארבע מערות, כדוגמת המערה שפירט לעיל, לארבע
20 רוחותיה - אחת בכל אחד מארבעת צדדיה של החצר.
21 דעה שלישית במנין הכוכים: רבן שמעון בן גמליאל אומר, מספר
22 הכוכים שהמקבל עליו לעשות קבר צריך לחפור אינו קבוע, אלא
23 הכל לפי חזקו של הפלע שבאותו מקום. שאם זו קרקע קשה,
24 אפשר לעשות את הרווחים שבין הכוכים קטנים, ולכן עליו

אגרות קודש

ב"ה, ג' תשרי, תשי"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

מאשרים קבלת הפ"נ שלו.

לפני איזה זמן נתקבלה לכאן שמועה מבהילה אשר הרים יד באברך חבד"י העוסק בצ"צ
חינוך על טהרת הקדש, כפי המפורש באחרונים צריך לבטל הני"ל למטה - בשביל למנוע ענין דומה
מלמעלה ח"ו. ואף שהתקוה שזה מכבר בקש מחילה ממנו - כמצווה בתורה"ק, בכל זה מעוררים
אותו על זה בפירוש - שבקשת מחילה צריך להוודע הענין לכל אלו שידעו מהענין עליו מבקשים
מחילה.

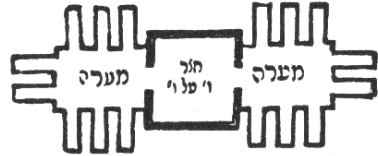
ונשלח המכתב מהיר דחוף, בכדי שועד קודם יום הקדוש הבע"ל יסודר הענין, וכפסק
המשנה סוף יומא וק"ל.

בודאי יאשר קבלת המכתב תיכף לקבלתו.

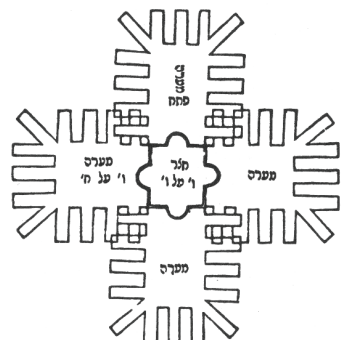
בברכת חתימה וגמח"ט ולבשו"ט בהנ"ל.

המזכיר

1 ארבעה טבאן — בכותל שארכו שמונה; ארבע אמות לרוחב הארבעה כוכין, ושלש
2 אמות לשלשה אורות שביניהן, ושני חצאי אמה לשני היות של אותו הכותל — הרי
3 שמונה אמות. אחד מימין הפתח בו' — בגמרא מפרש היכי קיימי. ועישה חצר בו' —
4 בין המוכר מקום לחבירו לעשות קבר, בין המקבל לעשות לחבירו קבר — צריך לעשות
5 חצר למעלה על פי המערה, מקום פנוי שש על
6 שש. כבולא הפטה וקובריה — כלומר, נושאי
7 המטה. ופותח לתוכה שתי מערות — הך מערה
8 דלעיל, ועוד מערה אחרת כנגדה, דהו לוח
9 שתי מערות בין הכל לחצר. ובכל אות יש בה
10 שמונה כוכין, ועכשיו יוכלו נושאי המטה לבא
11 מבוא ומבוא מן הצדדין שאין שם מערה לחצר,
12 ולא יהו דרוסין על גבי המערות. וליכא לפרושי
13 ופותח לתוכה שתי מערות בר מוך דלעיל,
14 דהו לוח שלש. דהא פרכינן בגמרא: דאי לא
15 תימא הכי — ארבע מערות לרבי שמעון היכי
16 עבדי לוח בו', ואי איתא — הכי נמי הוה מצו
17 לאקשווי הדיא קשויא עצמה בשלש מערות
18 לרבנן. דהא דתנא לעיל מערה, ואחר כך חצר,
19 ואחר כך מערה שניה שנגדה — דהיכי ליתנא
20 "עושה חצר ופותח לתוכה שתי מערות" —
21 והלא אין קרוי חצר עד שיעשה תחלה המערה
22 שהחצר לפניה. דאין קרוי חצר אלא דבר שהוא בניית בית או בניית מערה. ופותח
23 לתוכה — שהמוכר או המקבל צריך לתת מקום ולעשות שתי מערות, שכל זה תורת
24 קבר הוא. מערה דרבנן כזה:



25 רבי שמעון אומר ארבע — מערות צריך לעשות מארבע רוחות החצר, ובכל מערה
26 שלשה עשר כוכין, כזה:



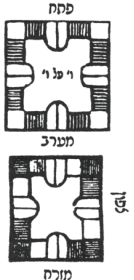
27 הכל לפי הסלע — אכוכין קאי. שאם הקרקע חזק — אין צריך הפרש אמה בין כוך לכוך
28 לכותל, ועושה יותר משלשה עשר כוכין. ואם סלע הבא בידיים — ירחיק יותר מאמה זה
29 מזה. ולא יעשה יותר מארבעה או חמשה כוכין במערה. ומי שמקבל לעשות קבר לחבירו
30 — אין חושבין לכוכין, אלא לפי חזק הקרקע ירבה או ימעט כוכין. ונראה בניני
31 דאמרתו נמי קאי, דהכל לפי הסלע יעשה מערות הרבה מכל צד. ולשון התוספתא (פרק שישׁי) מוכיח, דקא תני ופותח לתוכה שתי מערות. רבי שמעון אומר: ארבע אמות רוחותיה.
32 רבי יהודה אומר: בסלע הבא בידו — פותח את שתינו מרוח אחת, אמרו לו: אי אפשר. לרבי שמעון נושאי המטה עוברין על גבי המערה. **גמרא** הכי נסיבין בפרושי רבינו הגאון:
33 הני תרי לחיבא שרי לוחו אי לבראי הא קמיתדשי. ותו התנן חצר הקבר העומד בתוכו פתוח — והכי פירושה: הני תרי כוכי דרבי שמעון, דקתני אחד משמאל הפתח ואחד מימין,
34 לאיהא צד מנשיך ארכו והיאך חופרין ארבע אמות של ארכו? אם בכותל המערה שתחת החצר חופרין אותו אחד מימין הפתח ואחד משמאל, ותופסין הכוכין תחת קרקע החצר
35 ארבע אמות. הא קמיתדשי — ברגלי נושאי המטה וקובריה, שמושיבים שם המטה ומשתהין שם הרבה. ולא דמי לדריסת נושאי המטה שרוסין על גבי המערות המוקפת מכל צד
36 כשמבניין את המטה לחצר, דהתם בשביל הילוך לפי שעה לא קפיד רבי שמעון. ותו — דאם תמצו לומר דלדוואש לא הייש, התנן בהדיא דהנכנס לחצר הקבר בשידה תיבה ומגדל,
37 ולא נתנא בנה שעבר על גבי המערה לרבי שמעון, ועכשיו עומד בחצר הקבר — סתור, דאין כאן כוך. ואם איתא — הני נתנא באתל שמאדיל על גבי הכוכין שתחת החצר ובספירם
38 שלנו כתוב: אי לגואי — בתוך המערה, שחופר קבר ארבע אמות בקרקע המערה — הא קא מיתדשי, כשרוצה לקבור בכוכי הכותל הסמוך לו. ולא נהירא, דאין זה דומה לשאר הכוכין,
39 ולא אסיק אדעתיה לאקשווי שיחא כוך זה משונה מן שאר הכוכין להיות תחת שולי המערה, אלא בכותל הוא כשאר כוכין. והלכך פריך: אי לבראי — הא קא מיתדשי. ועידי לה
40 במין נגר — מגעול של פתח וקוף, שיווד מלמעלה למטה. כן עשה שני כוכין מיני צידי הפתח וקופין במין בור, נמוקין ארבע אמות ורחבין ששה על ששה, נתן המתים וקופים.
41 ובסמוך לכותל החצר עשאן, דמשום הווא פורתא לא מיתדשי, שאין מתקרבין כל כך אחורי הפתח.

1 ורחבין ששה — ואפילו לזמן דאמר בסוכה (א, ח) שהאדם תופס אמה — היינו כשהוא
2 לבוש, אבל מת שאינו לבוש כל כך — אף עם הארון לא הוי כי אם אמה. ותדע
3 דבלא מלבוש אין מחזיק אמה, דהא מקוה אינו אלא אמה על אמה ברום שלש אמות, ואי
4 אדם ערום מחזיק אמה — אמה באמתה היכי יתיב?

5 **ועושה חצר על פתח המערה** — כאן משמע
6 שהחצר גבוה מן המערה. דהא בעי
7 למימר בגמרא שאחד מימין הפתח ואחד משמאל
8 נכנסין לתוך החצר. דקאמר בגמרא: אי לבראי —
9 הא קא מיתדשי. וקשה: דברק "משוח מלחמה"
10 (טוסט, מר, א) משמע שאין החצר שוה עם קרקע
11 ועלם, אלא עמוק, וצריך לעלות כשיוצא מנגו,
12 דמפליג בין פתחה למעלה לפתחה מן הצד, וכן
13 פירש הקונטרס שיש לומר: דאף על פי שהחצר
14 עמוקה — המערה נמוקה הימנה.

15 **אי לבראי** הא קא מיתדשי — הוא הדין הדוח
16 מצו למיפריך. הא קא ננעי אהרדי אלא
17 אומר רבינו תם: משום דדוח מצו לשנוי במניניק,
18 כדמשני בסמוך, ועדיפא מיניה פריך. ו**ותו** התנן
19 חצר הקבר העומד בתוכה סתור — ואם תאמר:
20 לרבי שמעון, היכי אזיל, כיון שיש ארבע מערות
21 לארבע רוחות? וכי תימא באמה שבין כוך לכוך —
22 האמר בפרק "משוח מלחמה" (שם) דמת תופס ארבע אמות היבא אלא דלא מסיימי מחיצות,
23 דזוקא בחצר הוא דמסיימי מחיצות אינו תופס. ופירש הקונטרס: דאזיל שם בשידה תיבה
24 ומגדל.

25 **דעביד** לוח במין נגר — תימה: אכתי, העומד בתוכו אמאי סתור? הא מת תפיס ארבע
26 אמות, דהא לא מסיימי מחיצתא, שהוא קבור בתוך החצר עצמו. ואם היינו
27 אומרים דכותל המערה הוא אמה — אתי שפיר. אבל לא משמע להכי דחשיבי עשרים
28 ושתיים לרבי שמעון ושמונה עשרה לרבנן — משמע שאין בין הכל המערה לחצר כלום. וכי
29 תימא דמהדר ליה מחיצה סביב המת — אם כן לא הוי חצר שש על שש, וחסר ממנה הרבה,
30 שיש שמונה מתים לארבעה פתחי החצר הפתוחין לארבע מערות (ועוד) קשה לרבינו יצחק:
31 דאיך יתכן שאין פתח המערה רחב אלא שתי אמות? ואיך יכנסו עם המת, דעל כרחיך אין בו
32 יותר, דכך העשו בנין נגר רחב אמה על אמה, ואם כן צריך
33 לזרחיק כל כוך מקרן וזית אמה, דאי לאו הכי — אי אפשר
34 דלא נגעי אהרדי שמונה כוכין שבחצר. הרי לשני הכוכין
35 שתי אמות לפתח (א) ואומר רבינו שמשון בן אברהם: דיכול
36 להיות הפתח רחב שלש אמות, וכגון שירדוק לעולם הכוך
37 שמימין הפתח אמה, ושמשמאל יעשה בקרן זזית — הרי
38 שלש אמות לשני כוכין עם הרווח, נשארו שלש אמות לפתח
39 (ב). ואף על פי שהכוך שבשמאל שדוא מנמז בקרן זזית אינו
40 רחוק מאותו שמונה לאורך המערה בשכיבה אלא חצי
41 האמה — אין להקפיד, והאיל חזק עשוי בנין נגר, ואין רחבו
42 אלא אמה על אמה. ואף על פי שאנו מקפידין באותו
43 שמושכב לרוחב המערה להרחיקה מקרן זזית חצי אמה, אף על פי שאותו שמושכב באורך
44 המערה רחוק כמו כן מקרן זזית חצי אמה, ומתרחק והולך בשוה לצד דרום, והמונה ברוחב
45 המערה הולך בשוה לצד מזרח, ואינן מקורבין יחד אלא בראשית — מכל מקום לא יחלק
46 חכמים בשוכבין. ועוד יש ליתן טעם: דאפילו לא היו מרחיקין אותו שמושכב לרוחב המערה
47 חצי אמה מן הקרן — לא היו מרחיקין כלום, שלא היו יכולים לפתח אמה ברוחב המערה
48 בשביל כך ולקצר. דאם כן רחבה חמש — חזא אינו יכול להיות לרבי שמעון, מפני אותו
49 הכוכין שבצד הפתח מימין ומשמאל. ולרבנן נמי, דליכא כוכין לצד הפתח — לא הוו יכולים
50 לקצר רחבה מארבע, דאם כן אין הווי מכניסין



הארון

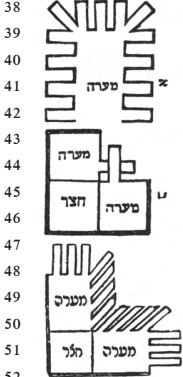


הארץ שהוא ארבע אמות, בכך שהוא באורך המערה ואפילו השתא שהמערה שהיא רחבה ארבע — קשיא, אמתא באמתא היכי תיבי? אלא שלא היה רחבה ארבע בצמצום, אלא יותר מעט מארבע אמות. ועוד יש לפרש: דלכל הפחות הפתח רחב שתי אמות ומחצה, ואותו

קבורת המורים — שמשליכין בבור. יש מפרשים שיטה זו: דעביד להו בקרן זוית — בחצי אמה הפניה בוית מזה, ובחצי אמה שבוית הכותל שבנגדו אצל הפתח בתחלת המערה, לשם חוקק הכוכין בכלתים סמוך לכוכין האחרים. והא נגעי כו' — שכרך זה שהוא רחב אמה נכנס חצי אמה בכרך שבכותל, המרוחק חצי אמה מן הזוית. ומשנה: במעמיק — לא יחפור בשהו לאחרים, אלא

זוית, וששבמאל חצי אמה. וכן נראה לרבינו יצחק. וצריך לדקדק: היאך יורדין מחצר למערה? שאם היה חצר משפיל הולך במקום שנכנס לארבע מערות של ארבע רוחותיה — אם כן לא היה ראוי להשתמש מטה וקבוריה אלא ודיא החצר היה שש על שש ששה, ודרך הסולם היו יורדין מן החצר למערה. או מדרגות היו מן החצר למערה. **דעביד** להו כמין נגר — והא דתנן בסוף נזיר (סד, ב.) המוצא מת מושכב כדרכו, ואמר בגמרא: מושכב — פרט ליושב. לרבי יוסי ברבי תינא דהבא. דוקא יושב ממועט, ולא עומד. **דעביד** להו בקרן זוית — ואם תאמר: כיון שהוא מעמיק, אמאי צריך שיעשה בקרן זוית? יעשה ברוחב המערה, או באורך המערה בין כרך לכרך באמה שבניתים, ויעמיק ויש לומר: לפי שהיה מקלקל כותל המערה, והיה קרקע נפול והכוכין היו מקלקלין, הואיל זה הכרך שמעמיק הולך באותו צד ששאר כוכין הולכין. אבל בקרן זוית אינו כן. **המוצא** מת מושכב כדרכו —

בפרק שני דנזיר (סד, א.) אמר: המוצא — פרט למצוי. ופירש הקונטרס: פרט לידוע, אם אחד מהן ידוע והשנים אינן ידועים. וקשה לפירושו: מדממעט מצוי, משמע דגרע טפי אחד ידוע ושנים תחלה משנים ידועים ואחד תחלה, מרממעט ליה. זה אינו, דכך שיה זה כמו זה דבן, שנים ידועים ואחד תחלה בין אחד ידוע ושנים תחלה — אין לזן שכונת קברות עד שיהו שלשתן ידועים או שלשתן תחלה, כדאמר בגמרא לרבינו יצחק. **דאי לא תימא הכי** — אלא כל הכוכין שבמערות בשהו הן, ואין זה גבוה מזה כלל. **אם כן איבע מערות לרבי שמעון** היכי עביד להו — לכוכין של מערה מורחית ושל מערה דרומית. והוא הדין לכל שתי המערות הסמוכות זו לזו. **והא קנעי כוכין אהדי** — כוך של מערה מורחית שבקן דרומית מערבית רחוק חצי אמה מן הזוית, נכנס הוא לתוך כוך של מערה דרומית באותו שבכותל מזרחי, שהוא בקרן מורחית צפונית. **כזה** זכין דאין זה רחוק מן הזוית אלא חצי אמה, וזה שבא נכנס רחבו אינו רחוק מן הזוית אלא חצי אמה — נמצא כל אחד נכנס בשל חבירו שלש אמות ומחצה. רב הונא בריה דרב יהושע אמר — מהבא לא תפשוט, דלעולם שוין הן ואינו מעמיק. ואפילו הכי לא נגעי כוכין דארבע מערות בהדי, משום דעבידי כחרותא — עשוין הכוכין של שתי המערות באלכסון, כחריות של דקל כזה: **כמה חזיא** להו — הקרקע של כותלי שתי המערות, שבהן יוצאין שמונה כוכין כחרותא — שמונה אמות על שמונה אמות מרובעות היו אותו קרקע באורך שני הכתלים, אחד שתי ואחד ערב, דהיי לזו



אלכסונה שמונה אמות וששה עשר חומשים, דהיינו חד סרי אמה וחומשא. היאך יתכן לצאת דרך אותו אלכסון? שמונה כוכין של שמונה אמות ושבעה אוריים ביניהם של שבע אמות — הרי חמש עשרה אמה, ואיהו לא היה אלא אחת עשרה אמה. ובעל כרחי, כיון דאורך הכוכין ארבע אמות, כולן יוצאין ונוגעין באלכסון ויוצאין דרך שם **ברוחא היא** — ולא מתקומא דרבי שמעון אלא במעמיק, והכא נמי במעמיק, כדאמון. **ואיבעית אימא** — לא תיקו להנך שני כוכין ולא לארבע מערות דרבי שמעון במעמיק, אלא כדאמר רב שישא כו' לקמן בשמעתין. **הכי נמי בנפלי** — אותן שני כוכין עושה אותן בתוך חצי אמה הריקנית, וללשון אחרון — בתוך האמה הריקנית שבקן זוית, בשהו לכרך, ויעשו קצר לצורך לתת שם נפלים. וכיון דקצר הוא אינו מויק כל כך לכרך גדול שבצידו, אלא שיהא משוה כותל ביניהם. ואתא רבי שמעון לאורוי דמנהג בונה קבר לעשות שם שני כוכין לצורך נפלים. ולרבי שמעון נמי, הכוכין שדן בתוך הארבע אמות של מערה השנית קברי נפל הן, שאין ארכן אלא חצי אמה. והלכך אין כוכין הללו נכנסין לתוך ארכן. **תנן התם** — בסוף מסכת נזיר. **המוצא** מת — תחלה, לא קנה נודע עד כעשוי שהיה כאן מת. אי נמי, נודע שיש כאן מת ואחר כך מצא שנים אחרים תחלה, שלא היו ידועין — לא היו שכונת קברות לקנות מוקמו, אלא נוטלן ונתפוסתן. עד שיהיו שלשה ידועין, או שלשה תחלה, כדנתיב בשילוחי מסכת נזיר. והכי גמרי לה. **מת מושכב כדרכו** נוטלו ואת תפוסתו — אם רוצה לעשות שם סהרות — מפנהו למת, משום דלא קנה מקומו כל זמן דלא הוו שלשה. דאיכא למימר לא היה המקום הזה מקום קבורה, אלא עד ידי הדחק שלא היה להם פנאי להוליכו לבית הקברות, קבורתו לשם. ומיהו, כיון דמת הוא ולא הדרו, ומושכב כדרכו — נוטל גם את תפוסתו. כדמפרש במסכת נזיר (סד, א.) כמה שיעור תפוסתו? פירש רבי אלעזר (ברבי צדוק) נוטל עפר תיחוח והופר שלשה טפחים בקרקע בתולה, ונטול הכל, דחשיבי כרקב של מת. ונפקא לן מדכתיב "ונשאתני ממצרים" — ממצרים טול עמי, כלומר מקרקע מצרים. אבל אם היה הרוג, שנמצאו מניו — לא קנה מקומו כלל, אפילו לתפוסתו. דאיכא למימר שם נזירג ונפל. וכן אם לא מושכב כדרכו — איכא לספוקי בגוי, ואין לו תפוסת. וגם אם יהיו שלשה — אין להם דין שכונת קברות, אלא נוטלן כולן משם, כדדייקינן התם להך משנה: "המוצא" — פרט למצוי, כלומר פרט לידוע, שאם אחד מהן ידוע ושנים תחלה — לא מינתי בסיפא גבי מצא שלשה הרי זו שכונת קברות. **מת** — פרט להרוג, שאם נמצאו מניו ידועין אפילו הן שלשה — אין לזן שכונת קברות, דאיכא למימר כאן נזירג ולא ויתנו לקבורה. "מושכב" — פרט ליושב. "כדרכו" — פרט לשראשו מנהג לו בין רכותיו, דאיכא למימר גוי הוא, הואיל ואין מושכב כדרך ישראל מת. אי נמי, אם ישראל הוא — באקראי בעלמא השליכוהו לשם עד שיהא להם פנאי ויטלוהו מכאן לקברו בבית הקברות. הלכך אין להם לא תפוסה ולא שכונת קברות.

מצא

35 קירות אלו ופונים לעבר אותו קו אלכסון **כְּמָה הוּא, תְּמַנְיָא** -
 36 שמונה, ארבעה ממערה זו וארבעה מזו, ו**תְּמַנְיָא** - ושמונה כוכים
 37 אשר רוחבם אמה, ובין כוך לחבירו יש רווח אמה, **כְּחַד סְרִי**
 38 **וְחוּמְשָׁא הִיכִי מְשַׁכְּחַת לָהּ** - איך יתכן שהם נכנסים באחת עשרה
 39 אמות. **אִמָּא ודאי שְׁהָא דְרִב הוּנָא דְרִב יְהוֹשֻׁעַ בְּרוּתָא הִיא, ואי**
 40 אפשר לפרש את דברי רבי שמעון אלא במעמיק.
 41 תירוץ נוסף על הקושיא ששני הכוכים שברין זוית נוגעים
 42 לכאורה בכוכים הסמוכים: **יְאִי בְּעֵית אִמָּא** - ואם תרצה אפשר
 43 לתרץ **כְּדָאמֵר** - כפי שתיירץ רב **שֵׁישָׁא בְּרִיה דְרִב אִידִי** במקום אחר,
 44 שמדובר **בְּנִיפְלִי** - בקברי נפלים, **הֵכָא נָמִי** - גם כאן יש לתרץ
 45 שבאמת אין עושים את הכוכים אלא בגובה שוה, ומדובר **בְּנִיפְלִי**
 46 - שני הכוכים שעושה בפינות המערה הם כוכים קטנים המיועדים
 47 לקבורת נפלים, ומחמת קוטנם יש די מקום עבורם בפינות. ורבי
 48 שמעון אומר שדרך הבונה קבר לעשות בפינות שני קברים
 49 לנפלים, וכך צריך לעשות גם המקבל עליו לעשות קבר. וכן יש
 50 לתרץ בענין כוכי המערות שיפגעו אלה באלה אם יחפרו בשוה,
 51 שחלק מכוכים אלה הם כוכים קצרים המיועדים לנפלים, ולכן
 52 אינם מגיעים לכוכי המערה הסמוכה.
 53 הדין הוא שמת 'קונה את מקומו' ואסור לפנותו. אולם אם נקבר
 54 שלא ברשות בעלי המקום, וכן אם נקבר במקום שלא יועד
 55 לקבורה מחמת שעת הדחק או באופן עראי, מותר לפנותו. הגמרא
 56 מביאה משנה העוסקת בדיני מי שמצא בשרה קבר ישן, אשר לא
 57 היה ידוע עד כה. והנידון הוא האם מקום זה הוא בית קברות, או
 58 שמה מת זה נקבר כאן באקראי, וכן יתכן שכלל לא הובא
 59 לקבורה, אלא כאן מת, או הונח על דעת לחזור ולקחתו. ובמשנה
 60 זו ישנה שיטה חדשה בענין צורת המערה שנידון במשנתנו:
 61 **הֵנֵן הָתָם** - שנינו במשנה (אהלות פט"ו מ"א), **הַמְּוִצֵא מֵת טַמּוֹן** באדמה
 62 במקום שלא היה ידוע שיש שם מת, והוא **מוֹשְׁבֵי כְּדָרְבּוֹ**, כלומר
 63 שנראה קבור כדרך שישראל קוברים, **נוֹמְלֵו וְאֵת תְּפִיסָתוֹ** - מותר
 64 לפנותו למקום אחר, אך יש ליטול עמו את העפר שתחתיו. כי
 65 מאחר שאין ידוע לבני אדם שבית קברות הוא זה, יש לומר שלא
 66 היה מקום זה מיוחד לקבורה, וקברו בו באקראי בלבד, משום
 67 צורך של שעת הדחק. וכן אם מצא **שְׁנַיִם מוֹשְׁבֵי כְּדָרְבּוֹ**, **נוֹמְלֵו**
 68 **וְאֵת תְּפִיסָתוֹ**.

1 שקבורה במעומד **קְבוּרַת הַמְּוִרִים הִיא זו**, והרי זה ביזוי המת.
 2 מתרצת הגמרא: **לְפִי רַבִּי יוֹהָנָן יש לפרש במשנה הַעֲבִיד לָהּ כְּכֶרֶן**
 3 **זוּיַת** - שעושה כוכים אלו בשתי הפינות אשר בקצות הכותל
 4 שמול הפתח, היכן שנפגשים שני כתלים.
 5 מקשה הגמרא: **וְהָא נְעִי בּוּבִין לְהֶדְדִי** - והרי אם יחפור כוך בזוית,
 6 בשני חצאי האמה הפנויים שנתרו בכותל מכאן ומכאן, נמצא
 7 מחבר את שני הכוכים הקרובים לפינה עם הכוך החדש שחופר.
 8 מתרצת הגמרא: **אִמָּר רַב אֲשֵׁי בְּמַעְמִיק** - שאת הכוך שפינה חופר
 9 בתחתית כותל המערה, למטה משני הכוכים האחרים.
 10 הגמרא מוכיחה את תירוץ של רב אשי: **דְּאִי לֹא תִּמְנָא הִכִּי** - שאם
 11 לא תאמר שעושים כוכים בגובה שונה, זה תחת זה, **אֲרַבְעַת הַמְּעִרֹת**
 12 **שְׁעוּשִׁים** בחצר לדעת רבי שמעון, **הִיכִי עֲבִיד לָהּ** - איך עושים
 13 אותן, **הָא קָא נְעִי בּוּבִין לְהֶדְדִי** - הרי הכוכים של מערה אחת
 14 נוגעים ומתחברים עם הכוכים של המערה האחרת. **אֶלָּא ודאי**
 15 **מוֹתְרָחִים** לתרץ שמדובר **בְּמַעְמִיק** - שכוכיה של מערה אחת
 16 חפורים בעומק, תחת כוכיה של המערה שלצידה, **וְהֵכָא נָמִי** - גם
 17 כאן, בענין הכוכים שבזויות, התירוץ הוא שמדובר **בְּמַעְמִיק**.
 18 הגמרא דוחה את ההוכחה: **רַב הוּנָא בְּרִיה דְרִב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר**, אפשר
 19 שדרך עשיית **אֲרַבְעַת הַמְּעִרֹת לְרַבִּי שְׁמַעוֹן** אינה בהעמקת כוך אחד
 20 מחבירו, אלא **הַעֲבִיד לָהּ** - שעושה אותן **כִּי הָרוּתָא** - כמו ענפי
 21 הדקל היוצאים ממנו באלכסון, כך הכוכים שבאורך המערה
 22 יוצאים ממנה באלכסון, כולם מקבילים זה לזה ופונים לכיוון אחד,
 23 וכך אין אחד מהם פוגע בחבירו שבמערה הסמוכה. ואם כן אין
 24 להוכיח מדברי רבי שמעון שאפשר לחצוב כוך אחד מתחת לכוך
 25 אחר.
 26 הגמרא פורכת את דברי רב הונא בריה דרב יהושע: **וְאֹלַם הָא**
 27 **דְרִב הוּנָא בְּרִיה דְרִב יְהוֹשֻׁעַ בְּרוּתָא הִיא** - דבריו אינם נכונים, **כְּכָדִי**
 28 **שְׁהָרִי**, כלל הוא **שְׁפָל אִמְתָּא דְרִבְיֻעָא** - על כל אמה באורך צלע
 29 הריבוע, **יש אִמְתָּא וְהָרִי הוּמְשִׁי** - אמה ושתי חמישיות האמה
 30 **בְּאֶלְכֶסוֹנָא** - בקו האלכסון שבין שתי זויות הריבוע, כלומר
 31 שהאלכסון ארוך מצלע הריבוע בשתי חמישיות. לפיכך, **כְּמָה הוּי**
 32 **לָהּ** - כמה אמות יש בקו האלכסון הנמתח מסוף קיר האורך של
 33 מערה אחת אל סוף קיר האורך של המערה הסמוכה לה, **כְּד סְרִי**
 34 **וְחוּמְשָׁא** - אחת עשרה אמות וחמישית, **וּבּוּבִין הוּצִיאִים** משני

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הבהיר ח"י אלול עם הפ"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון
הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע,

לא נראית לי הסברא שילמוד בביה"ס בכתות מעורבות וכיו"ב, שהרי זה נתינת הכשר, ולא
עוד אלא שגם מעין פרצות גדר דהנהגת החוג בו נמצא, והרי הזן ומפרנס לכל המציא לו פרנסתו
עד עתה, ובודאי שגם בשנה זו החדשה ימציא לו פרנסתו בחן ובחסד וברחמים, ואף שבתקופתנו
זו עבודה בחינוך עטה"ק ענין הכי נעלה וחיוני הוא, הרי עוד חזון למועד כשאפשר יהי' לסדר הדבר
באופן שלא תהינה כל סרכות בהאמור.

בברכת חתימה וגמח"ט.

35 השיעור הנזכר, מארבע אמות ועד שמונה. כלומר, כל עוד יתכן
 36 שיש כאן שלושה מתים שנקברו בדרך הקבורה הרגילה, אנו
 37 אומרים ששאר המתים נקברו ביניהם בזמן מאוחר יותר, ורק לפי
 38 שעה, אך זו היא באמת שכונת קברות.
 39 הרי שהתנאים בבירייתא חולקים בדעת רבי שמעון האם יש
 40 להתעלם מן המתים האמצעיים, אך שניהם מסכימים ששיעור
 41 המערה הוא ארבע אמות על שמונה, ועל כן יש לומר שתנא קמא
 42 שבבירייתא שאמר את דבריו בדעת רבי שמעון, הוא התנא ששנה
 43 את המשנה שהובאה לעיל.
 44 מקשה הגמרא: פמאי אוקימתא - כיצד העמדת את המשנה, פריכי
 45 שמעון, אימא סיפא - והרי נאמר בסיפא של המשנה 'בדרך הימנו
 46 ולהלן עשרים אמה, מני - כשיטת מי נאמרו הדברים, אי - אם
 47 כשיטת רבי שמעון, עשרים ותרתין תוין - הרי המרחק שעד אליו
 48 צריך לבדוק לשיטתו הוא עשרים ושתים אמה, ואי - אם שיעור
 49 הבדיקה נאמר כשיטת רבנן ורק הרישא היא דברי רבי שמעון,
 50 תמני פרי תוין - הרי די בבדיקה למרחק שמונה עשרה אמה.
 51 מתרצת הגמרא: לעולם - באמת הסיפא של המשנה רבנן היא,
 52 וכן דרך פאלקסונא - והבדיקה של אורך המערה הראשונה
 53 צריכה להיעשות באלכסון. שהשטח אשר בו יתכן שקבורים מתים
 54 נוספים אורכו שש אמות ואורך הקיר לפי רבנן ורוחבו ארבע
 55 אמות ואורך הכוכים, וכיון שיתכן שלא כל המתים קבורים בשהו,
 56 נקל יותר למצוא את כולם בבדיקה בקו אלכסוני, מקצה שטח זה
 57 אל קצהו. ואורך הבדיקה האלכסונית הוא שמונה אמות, שתי
 58 אמות יותר מאורך מערה, ואלו הן שתי האמות היתרות שבגללן
 59 אורך הבדיקה הוא עשרים אמה.
 60 מקשה הגמרא: ומדקא פאלקסונא - כיון שאמרת שבדיקת אורך
 61 המערה הראשונה צריכה להיעשות באלכסון, הא נמי פאלקסונא
 62 - הרי גם בדיקת המערה השנייה צריכה להיעשות באלכסון, וגם
 63 בה נוספות שתי אמות, ואם כן עשרים ותרתין תוין - החשבון עולה
 64 לעשרים ושתים.
 65 מתרצת הגמרא: תדא פאלקסונא אקרינן - את בדיקת המערה
 66 הראשונה אנו מחייבים לעשות באלכסון, אך מאחר שלא מצא בה
 67 כלום הרי פאלקסון לא אקרינן - במערה השנייה אין מחייבים
 68 לעשות את הבדיקה באלכסון.

1 אך אם מצא שלשה מתים, אם יש ביניהן - אם המרחק בין המת
 2 הראשון לשלישי והמתים עצמם בכלל הוא מארבע אמות ועד
 3 שמונה אמות, שאלו הם שיעורים המתאימים לאורך כתלי מערת
 4 קבורה, הרי זו שכונת קברות - אנו מעמידים את המקום בחזקת
 5 מערת קבורה, ואסור לפנותם. ויש לחשוש עוד להמצאתם של
 6 קברים נוספים, ולפיכך בודק - צריך לבדוק מנינו - ממקום המתים
 7 ולהלן, עד למרחק עשרים אמה, אם אין עוד קברים. ואם מצא
 8 בבדיקתו אפילו מת אחד, ואפילו רק בכוף עשרים אמה, בודק -
 9 צריך לבדוק מנינו ולהלן עוד עשרים אמה כדין המוצא שלושה
 10 קברים, והטעם, שרנגלים לדרך - מאחר שבאותה שדה כבר נמצאה
 11 שכונת קברות, יש יסוד חזק לומר שבשדה זו קבורים עוד מתים
 12 רבים בשכונות קברות נוספות, ויש לחשוש שמא מת זה שייך
 13 לשכונת קברות אחרת. שאילו מתחלה מצאו - אם היה מוצא קבר
 14 זה תחילה, קודם שנמצאו הקברים האחרים, היה נופלו ואת
 15 תפוקתו - היה רשאי אז לפנותו עם עפרו, כדין המוצא מת יחיד,
 16 אך מאחר שנמצאו שלושה מתים ונקבע מקומם כשכונת קברות,
 17 אנו אומרים שגם מקום קבר זה הוא שכונת קברות.
 18 הגמרא מבררת כשיטת מי נשנתה משנה זו: אמר ר - הובא לעיל
 19 במשנה ששיעור המרחק בין המתים אשר בו יחשב מקומם
 20 לשכונת קברות, הוא מארבע ועד שמונה אמות. וקשה, מני - מיהו
 21 התנא ששנה משנה זו, אי רבנן - אם החכמים ששנו את משנתנו,
 22 הא אמרי - הרי לדעתם גודל מערה הוא ארבע אמות על שש, ואי
 23 רבי שמעון, הא אמר - הרי לדעתו הגודל הוא שש על שמונה.
 24 מתרצת הגמרא: לעולם - באמת המשנה כשיטת רבי שמעון היא,
 25 אלא שנחלקו תנאים בדעתו מהו רוחב מערה, התנא שבמשנתנו
 26 אומר שלפי רבי שמעון רוחב המערה הוא שש אמות, ואילו התנא
 27 שבמשנה זו סובר שגם לרבי שמעון רוחב המערה ארבע אמות,
 28 והוא תנא הוא - והוא התנא שדבריו מובאים בבירייתא שלפנינו,
 29 דתניא, מצאן רצופין - אם המתים שמצא סמוכים זה אצל זה, ואין
 30 ביניהן - בין הראשון לאחרון, מרחק בשיעור מארבע אמות ועד
 31 שמונה, דינם שיש להן תפוקה ואין להן שכונת קברות - אין
 32 מחשיבים את קבריהם לשכונת קברות, ומותר לפנותם, אך צריך
 33 לפנות את עפרם עמדם. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי
 34 שמעון, רואין את האמצעיים פאילו אינו, והשאר מצטרפין למדידת

אגרות קודש

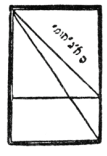
[שלחי תשי"כ]

... לכתבו במכתבו הסיבה שהפסיק לימוד התניא מובן שתמוה ביותר וביותר, שהרי
 בהנוגע לכל חלקי תורתנו נאמר לא יגעת ומצאת אל תאמין, ומה פלא אם לימוד הנ"ל בכלל
 זה, ולכתבו שלא הבין אף דבר, גוזמא גדולה בזה, אלא שכרגיל אצל רבים, בטח התחיל ללמוד
 בסדר הפוך (כי בסוג שלו לימוד האמור צריך להתחילו בחלק של אגרת התשובה ואחר כך חלק ב
 דתניא ואחר כך חלק ראשון), ועכ"פ יעשה זה כנ"ל עתה, או מתאים יותר שלאחרי שילמוד אגרת
 התשובה ילמוד קונטרס ומעין, ובהשתדלות יבינהו גם כשילמוד בעצמו, וישיגו אם בלוד או אצל
 צעירי אגודת חב"ד, אלא שמובן וגם פשוט שבפעם הראשונה שלומדים אין מדייקים על כל תיבה
 כ"א תופסים כללות הענין ואח"כ לדייק יותר ועל דרך לימוד הגמרא, ויהי רצון שיעשה כהאמור,
 והשי"ת יצליחו.

1 פרט לידוע — דרוקא נמצא הוא דבעינן מושבכ כדרכו, פרט ליושב ושראשו מונח בין
 2 יריבותיו, דאית לן למימר דגוי הוא, דישראל לא מותבינן לה. אבל ידוע ישראל הוא, אבל
 3 ענין שיהיה — של לו תפוסה. ותימה לפירושה: דמאי אשמעינן? אטא סלקא דעתך דמושבכ
 4 כדרכו יגרומ שיהיה לו תפוסה, כיון שידוע שהוא ישראל? ועוד קשה: דלא הוי דומיא דמת
 5 פרט להרוג, ולא דומיא דמושבכ (פרט ליושב);
 6 כדרכו (פרט לראשו בין בארכופתיו) ונראה לרשב"ם;
 7 פרט למצוי — פירושו: פרט לידוע. ולא בידוע
 8 דקאמר התם, אחד ידוע ושנים תחלה. וההוא
 9 ידוע שהוא נקבר שם, ולא שידוע שלשם קבורה
 10 נקבר. אבל האי פרט למצוי — היינו שידוע שלשם
 11 קבורה נקבר שם, פרט לו שכותב קברות, אסור
 12 לפנותו משם, ואף על פי שהוא קבר יחיד.
 13 כדתיבא בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מ, ב): קבר
 14 הידוע — אסור לפנותו, פתוח — מקומו אסור
 15 בהנאה. רבינו שמעון בן אברהם, וכן פירש רבינו
 16 יצחק בנזיר. הוא דאמר בנזיר דבעינן שלשתן
 17 ידועין ואו תחלה, פירש הקונטרס והלכתא גמרי
 18 לה. ואין נראה לרבינו יצחק, דלא שייך כאן
 19 הלבנת גמרי, דהוי רבר שיש בו טעם: דכשיש
 20 שנים שלא היו ידועים ואחד ידוע — לית לן
 21 למימר שלשם קבורה נתון שם כיון שהיו שם
 22 ידועין שנים, שהרי הקשקבר זה לא הוי אותן שנים
 23 ידועין, וכן שנים ידועין ואחד תחלה. אבל שלשתן
 24 ידועים או שאנין ידועין — סתמא דמילתא דלשם
 25 קבורה הנחתום שם. **מארבע** אמות ועד
 26 שמונה — פירש הקונטרס: דסבירא ליה להאי תנא
 27 דתנא בה של מערה ארבע אמות על שמונה.
 28 וסבירא ליה נמי דשלשה מתים נקברין בכותל
 29 מערה דלא הוי אלא ארבע אמות. וקשה לרבינו
 30 יצחק, דלקמן דייק: מני, אי רבי שמעון אי רבנן —

1 **מצא** שלשה — מתים מושבכים כדרכן, זה בצד זה, אם יש בין הראשון לשלישי קרוב
 2 לארבע אמות, או קרוב לשמונה — הרי זו שכונת קברות, ולא יטלם מכאן, דקנו מקומן.
 3 דסבירא ליה להאי תנא תוכה של מערה ארבע אמות על שמונה, וסבירא ליה נמי
 4 שלשה מתים נקברים בכותל רחבה דלא הוי אלא ארבע אמות. כיצד? שלש אמות
 5 שלשה כוכין, ושני טפחים בין כוך לכך,
 6 וטפח לזית — הרי ששה טפחים, כך הכל
 7 ארבע אמות. ובכותל הארוך שמונה אמות —
 8 יקבור לפי חשבון זה: ששה מתים בשש אמות,
 9 ושני אמות הנותרות חן שנים עשר טפחים,
 10 צא מקן עשרה טפחים לחמשה אורות שבתן
 11 ששת הכוכין, טפחים לכל אור ואור, נשארו
 12 טפחים לזויות, והלכך, כשמצאן שלשה בתוך
 13 ארבע אמות — איכא למימהו זהו כותל קצר של
 14 מערה שכנגד הפתח. והכי נמי איכא לספקי
 15 בכותל הארוך, אלא שעדיין לא נתמלאו כל
 16 הכוכין, וכן אם מצא שלשה מפוזרין בתוך
 17 שמונה — אמרינן: באורך המערה נקברו, אלא
 18 שעדיין יש כאן שלשה כוכין שנתמלאו עפר
 19 כשנפלה המערה, ועדיין לא נקבר בהן מת.
 20 אבל מצאן רצופין יותר משיעור הזה — אין זה
 21 שכתב קברות, אלא על ידי הדחק נקברו לשם,
 22 על גנת לפנות היום ולמחר, ולא קנו מקומן,
 23 וגם אין צריך לבדוק יותר. הכא לא גריסין
 24 "כמלא המטה וקבוריה". ובידק פמנו ולהלן
 25 עשרים אמה — היכא דמצא שלשה בארבע,
 26 אמרינן: רוחב המערה הוא, וכנגדו פתח החצר,
 27 ויש עדיין פתח אחרת כנגדה חוץ לחצר,
 28 והחצר בין שניהן. הלכך בודק ממקום שכלים
 29 גוף המתים לצד המערה עשרים אמה. כיצד?
 30 שמונה אמות אורך המערה, ובודק בכתלים
 31 משני צדדין, ואחר כך בודק שש אמות דחצר מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן,
 32 לרבי שמעון נמי, דהיינו בדיקה עשרים אמות כנגד החצר בשביל שתי המערות מכאן
 33 ומכאן, וחוץ לחצר עדיין שמונה אמות מפני מערה חיצונה שכנגד זו — הרי עשרים
 34 ושתיים אמה. ולקמיה פריך, אמאי לא קאמר: בודק עשרים ושתיים אמה? והוא הדין
 35 דאיכא לספקי בתוך שלשה מתים שבארבע אמות, שזמא זהו אורך המערה שקברין
 36 בה, ועדיין לא נתמלאה, וצריך נמי לבדוק כנגדן עד ארבע אמות שיש מכאן עד כותל
 37 הארוך שכנגדו, דשמא כנגד מתים הללו יש מתים אחרים הקבורים בכותל שהוא
 38 ארוך שמונה, ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה מערה אחרת כנגדה בארבע אמה,
 39 דשמא וזהי מערה שבמזרח החצר, ויש עדיין מערה אחרת כנגדה במערב החצר.
 40 אי נמי וזהי שבמערב החצר, ויש עדיין מערה אחרת במזרח החצר. ותנא לשון קצר
 41 נקט בדיקת עשרים אמה, לאשמעינן דאורך שתי מערות חוצר לא הוו אלא עשרים
 42 אמה, כדלקמן, ומדעתך לא ובודק בדיקות עשרים טובא בכל צד דאיכא בשיקוניה,
 43 דברשיתיה, היכא דהוה לה הרשעה מתים בשמונה אמות — דאי הדבר ידוע
 44 שבאורך המערה נקברין ולא רחבה, ואין צריך לבדוק אלא כנגד ארבע אמות —
 45 מפני כותל המערה שני שכנגדו, ומלמעלה ומלמטה עשרים אמה — דלמא מערה זו
 46 במזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת במערב, או דלמא במערב החצר היא ויש עדיין
 47 אחרת במזרח. וכללא דמילתא, הכי איכא דמספקא ליה חצר — צריך לבדוק מארבע
 48 רוחותיו. לרבי שמעון בודק ממנו ולהלן עשרים, דמי יימר דמיתב הקברות זה הוא
 49 ההיא מערה, שמא קבר אתר הוא חוצר אחרת של אדם אחר, וצריך לעשות גם לטעם
 50 בדיקות דלעיל, דכמו שיש כאן קבר יש לומר עדיין יש כאן בוך שדה קברים אחרים
 51 טובא. שיתלים ליבר — אחריו שכבר נמצא שבהו זה שכונת קברות. שאילו מתחלה
 52 **מצא** — קודם שמצא שלשה מתים הללו, דליכא השתא רגלים לדבר — היה נוטל
 53 ואת תפוסתו, כדאמרן: הוציא מת כו' נוטלו ואת תפוסתו. אבל עכשיו, שנמצא לבסוף
 54 חושבינן לההוא יחיד שכונת קברות, אלא שעדיין לא נקבר בההוא מערה יותר.
 55 **לעולם רבי שמעון היא** — דאמה: אורך מערה שמונה. והאי דאמר רחבה ארבע — תרי
 56 תנאי אליבא דרבי שמעון, והאי תנא דרך ברייתא אליבא דרבי שמעון, יש לחן תפוסה
 57 — מאחר שמצאן מתים ולא החושים, וגם מושבכין כדרכן, והיינו ההוא תנא דלעיל,
 58 ואליבא דרבי שמעון אתיא. משום **רבי שמעון ב'** — רבי שמעון סתם היינו רבי שמעון
 59 בן יוחי. **כאילו אינן** — ותעמא דפירש לקמן בשמעתין, עשרים ושתיים חוין — שתי
 60 מערות של שמונה שמונה ושש ושש, הרי עשרים ושתיים. ואי רבנן — מוקי לוך
 61 סיפא, אף על גב דרישא ודאי לא אתיא כרבנן, האמרי במתניתין: אורך מערה שש, ותמני סרי חוין, שתיים עשרה דשני מערות ושש דחצר. **לעולם** — הך סיפא רבנן היא, ורישא רבי
 62 שמעון וסיפא רבנן, הכי גריסין; וכן דביק **באלכסון** — וכן כתוב בפירוש רבינו תנאלי: כלומר, שבדק מערה ראשונה באלכסון, כי המערה היא לרובן של על ארבע, ובשמא
 63 שלשה מתים ורוצה לבדוק לפניו כותלי המערה שיש בהן כוכין מכאן ומכאן באורך ארבע אמות, חן מסודרין בכותל שארכו שש — נמצא מקום הכוכין בתוך כותל המערה ארבע
 אמות

זהו ליה למדיק נמי דלא אתיא לא כמר ולא כמר, דהא אין בין כוך לכוך כשיעור שיש
 במשנתו, שהוא אמה בתימים לבולי עלמא ומיהו, איך למימר דמתניתין ברבן שמעון בן
 גמליאל, דאמר: הכלל כפי הסלע. ועוד הקשה רבינו יצחק, דכך קשמה דהמצא מת איתא נמי
 באהלות (פרק טו משנה א), וקתני נמי התם כסיפא: הבודק בודק אמה ומניח אמה. ואי סבר
 האי תנא דליכא אלא שני טפחים בין כוך לכוך — אמאי מניח אמה? ומיהו, בלא הכי צריך
 ליתן טעם אמאי דקתני בתוספתא אהלות (פרק טו) דאיכא התם דמן דאמר ולזבית הלל
 בודק אמה ומניח שתיים, אמאי מניח שתיים, כיון דאין בין אמה בין כוך לכוך? אבל ודאי
 קשה לפירוש הקונטרס, שהאריך: ויצחק, דאין את האמצעיים כאילו אמר, והוא
 מצטרפון מארבע אמות ועד שמונה, והאיך יצטרפו לשיעור ארבע אמות? אי רואין
 לאמצעיים כאילו אינן — אם כן הוי אמה בין כוך לכוך, ואין להיות אלא שני טפחים, כיון
 דשלשתן בארבע אמות ומפרש רבינו תם: דהך שלשה דקתני הכא — שנים מהן מרחב
 המערה ואחד מאורך, ויש בין כוך לכוך אמה, כשיעור דמתניתין. וארבע אמות — היינו
 לטעם לפירוש המערה שתי אמות, ואמה בתימים — הרי שלשה דהמשלי ימצא כסוף אמה רביעית
 חצי אמה מרחב המערה חצי אמה מארכה. בוית, והשתא חצי אפי' דכשמצאן רצופין
 ממש — רואין אמצעיים כאילו אינן, וליכא אלא אמה בין כוך לכוך.
בודק הימנו ולהלן עשרים אמה — ריגולין היו לצד חצר מרגלותיו כלפי המערה, ומיירי
 כשממצא ראשו לצד מערה ומרגלותיו הפוכין לצד אחרת, דאית לן למימר
 ממערה אחרת הוא, לפיכך בודק להלן עשרים אמה. **כמאי** אוקימתא כרבי שמעון —
 הלשון דחוק מאד, דמשמע דמשום דאוקמה כרבי שמעון פריך, הדר פריך: מני, אי רבי
 שמעון אי רבנן, דלא אתיא כשום תנא. ועוד: דגמגמה מצי למיפריך, דכיון דקתני דהמערה
 ארכה שמונה — אם כן עשרים ותרתין היא. **ובגגן** שבדק באלכסון — פירש הקונטרס:
 דאלכסון ארבע על שש חתי ואמותו באלכסון של חמש על חמש.
 ולא יתכן, שהרי בארבע על שש חתי החוט באלכסון של ארבע על
 ארבע היה יחיד לו ארבע אמות ושמונה חומשין, ועוד נשאיר צד למטה
 שתי אמות, ובין הכל לא היא וחוטו ארוך אלא שבע אמות ושלשה
 חומשים. וכל שכן אם ילך החוט ביותר, באלכסון מארבע על שש,
 שהיא פחות. ועוד: על כרך אלכסון של חמש על חמש גדול יותר,
 דהא בתמש על חמש יש עשרים וחמש אמות, ובארבע על שש יש
 עשרים וארבע.



הכא

הוא רבי שמעון וסיפא רבנן, הכי גריסין; וכן דביק **באלכסון** — וכן כתוב בפירוש רבינו תנאלי: כלומר, שבדק מערה ראשונה באלכסון, כי המערה היא לרובן של על ארבע, ובשמא שלשה מתים ורוצה לבדוק לפניו כותלי המערה שיש בהן כוכין מכאן ומכאן באורך ארבע אמות, חן מסודרין בכותל שארכו שש — נמצא מקום הכוכין בתוך כותל המערה ארבע אמות

הבא במאי עסקינו בניפלי — אין לפרש דלא חששו לבדוק במערה שניה אלא עד עשרים, דלא החמירו כולי האי לבדוק רק למערת הנפלים. מדרפין בתר הכי: מדרין בניפלי — הרך נמי בניפלי, משמע דאותו שמנא מוקמי בניפלי. וקשה: דהא קתני מארבע אמות ועד שמונה, ומערת נפלים אינה אלא שש גזירין לומר: דאף על גב דרישא איירי בגדולים, מכל מקום הא דקתני: ובדק ממנו וזלחן עשרים — איירי בניפלי, ולא קאי ארישא.

אמות על שש, ואתן ברק באלכסון כדי שימצא יפה את המתים, שאם זה נמשך לפנים מזה, או שהאחד מן המתים קצר והאחד ארוך — הרי נקל למצוא כולן באלכסון. ואלכסון של ארבע אמות על שש הרי שמונה אמה. כיצד? שש על שש הוי שמונה אמות ושני חומשין. חמש על חמש הוי אלכסון אמתים, והוא הדין לארבע אמות על שש הוי אלכסון אמתים, דמאי שנא חמש על חמש מארבע אמות על שש? אידי ואידי חד שיעורא הוא. הלכך, אלכסון שניהן שוה. ואידך מערה לא תבדק באלכסון, כדלקמן — הרי (חמשים) וצריך להיות: עשרים) אמה. בחלל המערה אין צריך לבדוק, שאין קוברין אלא בכותלים, ובספרים כתוב: כדאמר רב הונא באלכסונא, דאמר לעיל כי חרותא, הכא נמי כו'. וקשיא לי בה טובא: חדא — דהתם דרב הונא בריה דרב יהושע הוא, ולא היה קרי ליה גמרא רב הונא סתם. ועוד: לא הוכיז למעלה לשון אלכסון אלא חרותא, והגמרא אין דרך לשנות את הלשון. ועוד: מה ראה צריך להביא משפט הלא אין דומה מדידת אלכסון לבדיקת דעבידא כי חרותא, כרוחק מורח ממערב. ועוד: הא אוקימנא דברותא הוא, ואמאי מיהי ראה מברותא? ואומר אני ששיבוש הוא, אלא משום דאמרן לעיל גבי מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע "כדאמר רב ישיא בריה דרב אידי בניפלי הכא נמי" — לכך טעו וכתבו גם בכאן אצל דברי רב ישיא בריה דרב אידי "כדאמר רב הונא" כו', ושיבוש הוא. ומקשינן:

הדרן עלך המוכר פירות

בית כור עפר — נראה דנקט "עפר" לרבותא, דאפילו הכי, פחות מעשרה טפחים נמדדין עמה. ולא כמו שפירש הקונטרס, דאי לא אמר ליה "עפר" אלא בית כור סתם, אפילו כולן סלעים — הגיעו.

המקדיש שדהו — פירושו בקונטרס: דלא גרסינן "בשנת היובל", דבשנת היובל עצמה פליגי רב ושמואל בפרק "אין מקדישין" (ערכין כו, א), ומיהו, ברוב ספרים גרסינן התם בסדר המשנה "בשנת היובל". ויש לומר: ד"בשנת היובל" משמע שפיר שנה שאחר היובל, ולא שנת תמישים ממש, מדלא קתני "בשנת היובל עצמה", כדקאמר בפלוגתא דרב ושמואל. ואף על גב דכתיב "בשנת היובל ישב השדה" וגו', והתם על כרוך בשנת היובל עצמה — יש לחלק, ולשון תורה לחור, דקרא לאו ארוחיה לכתוב "עצמה". והתם נמי יליף רב מדרבתיב "זאם משנת היובל" ושנת היובל ככלל, ופריך ליה שמואל: מי כתיב "משנת היובל". אין

רב ישיא בריה דרב אידי אמר: לעולם רבי שמעון היא, והכא במאי עסקינן - בניפלי. - ומדריה בניפלי הא נמי בניפלי, חמני כרי הויין - חדא בניפלי אמרינן, תרתי בניפלי לא אמרינן. ורמי דרנן אדרנן, ורמי דרבי שמעון אדרבי שמעון, דתניא: ברם הנטוע על פחות מארבע אמות - רבי שמעון אומר: אינו פרים. וכתמים אומרים: הרי זה פרים, ורואין את האמצעים כאילו אינו, קשיא אדרנן אדרנן, וקשיא דרבי שמעון אדרבי שמעון - דרבי שמעון אדרבי שמעון לא קשיא: התם לא נטעי אינשי אדעתא לעמר, הכא וימנין דמיתרמא ליה בין השמשות ומיקרי ומנחי ליה. דרנן אדרנן נמי לא קשיא: הכא פיון דמיניל לא מקרי קבר, התם מימר אמר: הי מיניהו דשפור - שפור, ודלא שפור - ליהוי לציבי.

הדרן עלך המוכר פירות

האומר לחבירו "בית פור עפר אני מוכר לך", הוי שם נקעים עמוקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהין עשרה טפחים - אינו נמדדין עמה, פחות מפאן - נמדדין עמה. ואם אמר לו "בבית פור עפר", אפילו הוי שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים, או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים - הרי אלו נמדדין עמה. **גמרא** תנן התם: המקדיש שדהו בשעת היובל - נותן לו לבית זרע חומר שעורים חמישים שקל כסף; הוי שם נקעים עמוקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהין עשרה טפחים אין

כו' — וזהו למה שמונה עשרה תרי בניפלי לא אמרינן — דריו באחת הנפלים. ורמי דרנן כו' — דלעיל לית להו רואים, ולרבי שמעון אית ליה רואין, וגיב כרם איפכא שמעינן להו. מיקרי ומנח ליה — בין שאר המתים הנקברין כסדרן, ואחר איפניה. ושמו נאנס או שבה. לא נטעי אינשי אדעתא למיעקרא — מבינתים. הלכך, לשם כרם נטע הבל, ובין דלא נטע בהלכתו — לא חשיב כרם. אדעתא לפלו — לחזור ולפנותו משם. הלכך לגמרי נקברו לשם כולן על ידי הדחק, באקראי בעלמא, ובין דהו זרע מקומן — לא חשיבין ליה שכונת קברות. ברם עביד אינשי דנטע יותר מכשעור דקבר דשפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי — כלומר, דנטעיה שתקלו ותצלח — תשאר, ואותה שלא תצלחי — אעקרו, והיה לעצים, לשריפה.

הדרן עלך המוכר פירות

משנה האומר לחבירו: — כשעור בית כור עפר אני מוכר לך, דהיינו לפי חשבון סאתים בחצר המשכן, דהיינו מאה על חמשים, ומכאן צא וחשוב לבית כור חמש עשרה פעמים מאה על חמשים. שביט כור הוא חומר, והוא עשרה אפוח, שנאמר (יחזקאל בזה) "כי עשרת הבתים חומר" וכתוב "האיפה והבת תוכן אחד לחן", והאיפה שלש סאין — נמצא בית כור שלשים סאין. ולא מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר, אלא לפי חשבון ששעור חכמים, כדפרישנא כבא. (והוא בריבוע ארבע אמות חסר משדו פחות משלש רוחב אצבע ויתר על רובע, כך נראה לו). בית כור עפר — כלומר, הראוי לזריעה. אבל אם לא אמר "עפר", אפילו כולה סלעים — הגיעו, דשמא לבנות בית, או למישטח בה פירי זבין ליה, ודי לוקח על התחנתה. ונראה בעיני ד"בית כור עפר" אפילו כולה סלעים הגיעו. נקעים — בקעים חריצים ונעיצים. אין נמדדין עמה — אלא נותן לו בית כור שלם מקרקע חלק, דכיון דעמוקים או גבוהין עשרה ובגון שרחבין ארבע על ארבע, דהוו מקום חשוב בפני עצמן אפילו לענין רשות היחיד דשבת — אין דעתו של אדם לקנות שדה אחד ויהיה לו טורח כשתי שדות, לחרוש ולזרוע בשני מקומות, למעלה ולמטה, כדמפרש בגמרא. פחות מיכן — בגובה או בעומק. נמדדין עמה — דאין שדה בלא טרשים ונקעים פורתא, ובטלי להו. ובגמרא מפרש דער ארבע קבין — בטלי בבית כור, אבל טפי לא. בבית כור — משמע: כמות שדווא. בין סלעים בין עפר. דהכי משמע: בבית כור עפר, ולא בית כור עפר ממש. אפילו הוי שם נקעים עמוקים כו' נמדדין עמה — דלהכי אתני "בבית כור" לטפויי הני. ומיהו, אי הוי יותר מארבעה קבין — אין הלוקח מקבל, דלהכי אתני מאי דאמר ליה "עפר" — דראוי לחרישה וזריעה בעינן, כן נראה בעיני. **גמרא** המקדיש שדהו בשעת היובל — בזמן שהיובל נוהג. דיאלו בזמן שאין היובל נוהג — תנן בערבין דנפדה בשויה, כדתנן: המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג, אומר לו: את פתח ראשון כו', ובמקדיש שדה אחותו בתחלת היובל מיירי. ולא גרסינן "בשנת היובל", דפלוגתא דאמוראי היא בערבין; המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה, רב אמר כו'. נותן לבית זרע — קרקע הראוי לזריעה. חמישים שקל כסף — כדכתיב (ויקרא כו) "זאם משדה אחותו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו וזרע חומר שעורים" וגו', והיינו בית כור.

פרק שביעי - בית בור

52 בפרק שלפנינו נשנו כמה אופנים שאדם מכר קרקע לחבירו ואחר
53 כך נמצאו בה חלקים שאינם ראויים לזריעה, או שנמצאת קטנה
54 ממה שסיכמו ביניהם, באיזה אופן הפסיד הלוקח ובאיזה הפסיד
55 המוכר. נידון נוסף בפרק זה הוא כגון שמכר חצי שדה פלונית, בלי
56 לפרש לאיזה חצי כוונתו, כיצד חולקים.

משנה

58 משנתינו עוסקת במוכר לחבירו שדה בשיעור מסוים ונמצאו בה
59 סלעים או בורות, באיזה אופן הם נחשבים כחלק מן השיעור:
60 **האומר לחבירו בשעת המכר, 'בית בור עפר' - קרקע בגודל**
61 **שלושים סאה, הראויה לזריעה אני מוכר לך, והיו שם נקעים -**
62 **גומות או חריצים עמוקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהין עשרה**
63 **טפחים, והיו ברוחב ארבעה טפחים. הדין הוא שמכין שיש בהם**
64 **שיעור חשוב, על כן אין נמדדין עמה - אינו מחשב לו את הנקעים**
65 **בתוך שיעור בית בור, אלא נותן לו את השדה במקום חלק שאין**
66 **שם נקעים, או שיתבטל המקום. והטעם, כי על ידי הנקעים יש**
67 **הפסק באמצע השדה וירבה טרחו בחרישת השדה, ואין אדם**
68 **רוצה לשלם עבור שדה אחת ויצטרך לטרוח בה כמו בשתיים**
69 **ושלוש שדות. אבל אם היו בשדה נקעים או סלעים פחות מכתב -**
70 **מגובה או עומק של עשרה טפחים, הרי הם נמדדין עמה, ומקבל**
71 **את הבורות כחלק משיעור הבית בור, כי אין שדה בלי סלעים**
72 **ונקעים מעט, ובטלים הם לשדה.**
73 **וכל זה הוא שאמר לו 'בית בור עפר', שמשמעותו קרקע בלי**
74 **סלעים, ואם אומר לו שהקרקע שמוכר לו היא 'בית בור עפר',**
75 **מתפרשים דבריו שאין כוונתו לבית בור עפר ממש, אלא בית בור**
76 **כמות שהוא בין עפר ובין סלעים, ולכן דינו שאפילו היו שם נקעים**
77 **עמוקים יותר מעשרה טפחים, או סלעים גבוהין יותר מעשרה**
78 **טפחים, הרי אלו נמדדין עמה.**

גמרא

79 הגמרא מביאה משנה הדנה בפדיית שדה מהקדש, אשר גם בה
80 הזכרו נקעים עמוקים עשרה טפחים, ומעמידה אותה בנקעים
81 מלאים מים. והגמרא מסתפקת האם גם בדין שבמשנתינו מדובר
82 דווקא במלאים מים.
83 כתוב בתורה (ויקרא כו טו) 'ואם משדה אַחֲזוּתוּ יִקְדִישׁ אִישׁ לַה' וְהָיָה
84 עֲרֻכָּךְ לְפִי זָרְעוֹ וְזָרַע חֹמֶר שְׁעוּרִים בְּחֻמְשֵׁים שְׁקָל כֶּסֶף, וּפִירוּשׁוֹ
85 שְׁהָבָא לַפְדוּת שְׁדֵהוּ שְׁהַקְדִישָׁהּ, אִם זוֹ 'שְׁדֵה מִקְנֵה' (שדה שקנה),
86 מְשֻׁלֵּם כְּפִי שְׁוִיָּה לְהַקְדֵשׁ וּבְכָךְ פּוּדָה אוֹתָהּ (ויקרא כו יד-טו), וְאִם
87 הִיא 'שְׁדֵה אַחֲזוּה' (שדה שבאה לו בירושה מאבותיו), דִּינוֹ לַפְדוּת
88 כֹּל 'חֹמֶר' (בית בור) בְּחֻמְשֵׁים שְׁקָל כֶּסֶף. ומדובר שבא לפדות את
89 השדה בתחילת שנות היובל, שמשלם חמשים שקל לכור, אבל
90 אם בא אחר כך משלם לפי חשבון סלע ופונדיון עבור כל שנה
91 שבא לפדות.
92 הגמרא מביאה משנה שנשנית לענין פדיית שדה מהקדש: תָּנַן
93 הָתָם בְּמִשְׁנֵה (ערכין כה), הַמְּקַדֵּשׁ שְׁדָהּ - שְׁדֵה אַחֲזוּה, בְּשַׁעֲת הַיּוֹבֵל
94 - בּוֹמֵן שְׁנֵהֲגִים דִּינֵי יוֹבֵל, אִם בֹּא הַמְּקַדֵּשׁ לַפְדוּתָהּ מֵהַקְדֵּשׁ,
95 הַדִּין הוּא שְׁנוֹתָן לֹ - לְגוּבֵר הַקְדֵּשׁ, לְשְׁדֵה שְׁהִיא בֵּית זָרַע חֹמֶר
96 שְׁעוּרִים - גּוּדֵל שֶׁל בֵּית בּוֹר, הַרְאוּ לִזְרִיעַת שְׁעוּרִים, הַמְשִׁים שְׁקָל
97 כֶּסֶף, וְכִמוּ שְׁכֹתוֹב (ויקרא כו טו) 'ואם משדה אַחֲזוּתוּ יִקְדִישׁ אִישׁ לַה'
98 וְהָיָה עֲרֻכָּךְ לְפִי זָרְעוֹ וְזָרַע חֹמֶר שְׁעוּרִים בְּחֻמְשֵׁים שְׁקָל כֶּסֶף. אבל
99 אִם הָיוּ שָׁם - בְּשֵׁדֵה שְׁהַקְדִישָׁהּ, נְקִיעִים עֲמוּקִים עֲשָׂרֵה טַפְחִים, או
100 סְלָעִים גְּבוּהִין עֲשָׂרֵה טַפְחִים,

1 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף בדברי מי להעמיד את המשנה: רב
2 **שישא פריה דרב אידי אמר, לעולם - באמת כל המשנה דברי רבי**
3 **שמעון היא, והא פמאי עסקינן - ובסיפא מדובר בגניפלי -**
4 **ששלושת המתים שנמצאו הם נפלים. ומערת קבורת נפלים**
5 **אורכה שש אמות ולא שמונה, ואלו הן שתי האמות החסרות**
6 **שבגללן הבדיקה היא רק למרחק עשרים אמה.**

7 מקשה הגמרא: **ויפדהא בגניפלי - כיון שמערת הקבורה שנמצאה**
8 **היא של קברי נפלים, הא נמי בגניפלי - גם המערה השניה היא מן**
9 **הסתם מערת נפלים ואורכה שש, וממילא תגני פרי תניין - אין**
10 **צורך לבדוק יותר משמונה עשרה אמה.**

11 מתרצת הגמרא: **תרא בגניפלי אמרינן - מאחר שנמצאו נפלים אנו**
12 **אומרים שכל המערה מערת נפלים היא. אך תרתי בגניפלי לא**
13 **אמרינן - אין לומר שאדם יעשה את שתי המערות לנפלים, משום**
14 **שדי לו לכך באחת.**

15 התורה אסרה לזרוע מיני זרעים של תבואה בצד כרם (דברים כב ט),
16 איסור זה נקרא 'כלאי הכרם', ושונה הוא דין 'כרם' מדין גפן
17 יחידית באיסור זה. הגמרא מביאה משנה העוסקת בהגדרת 'כרם',
18 אשר גם בה חולקים רבי שמעון וחכמים בענין 'רואין את
19 האמצעיים כאילו אין', אך במשנה זו השיתות הפוכות.

20 **ורבי דרבנן אדרבנן - דברי חכמים שהזכרו בברייתא נסתרים**
21 **לכאורה מדבריהם במשנה, ורבי דרבי שמעון אדרבי שמעון - וכן**
22 **דברי רבי שמעון שם סותרים לכאורה את דבריו כאן, (דהנאי)**
23 **[דתנן] (כלאים פ"ה מ"א), כרם הנטוע על פחות מארבע אמות -**
24 **שהמרחק בו בין שורת גפנים לחברתה הוא פחות מארבע אמות,**
25 **רבי שמעון אומר, אינו נחשב כרם. והכמים אומרים הרי זה כרם,**
26 **והטעם, שרואין את האמצעיים - השורות האמצעיות כאילו אין,**
27 **וממילא המרחק בין השורות הנותרות הוא יותר מארבע אמות,**
28 **הן מצטרפות להחשב כרם. קשיא דרבנן אדרבנן וקשיא דרבי**
29 **שמעון אדרבי שמעון - נמצא שבדברי רבי שמעון וחכמים יש**
30 **סתירה לדבריהם בברייתא.**

31 מתרצת הגמרא: **דרבי שמעון אדרבי שמעון לא קשיא - אין סתירה**
32 **בדברי רבי שמעון, כי הָתָם - לענין כרם, אין להחשיב שורות**
33 **גפנים כאילו אין, משום שלא נטעו אינשי אדעתא ליעקר - אנשים**
34 **אינם נוטעים כרם על דעת לעקור ממנו גפנים לאחר מכן, וכל מה**
35 **שניטע בכוונה ניטע. אולם הָתָם - לענין קבורה, ויגנין דמיתרבא**
36 **ליה בין השמשות ומיקרי ומנחי ליה - פעמים שמוזמן צורך לקבור**
37 **את המת בשעה דחוקה, כגון ערב שבת בין השמשות, ואין מקום**
38 **להניחו אלא בין המתים שבשכונת קבורה, ועושים כן בכוונה**
39 **לשוב לאחר זמן לפנותו ולקברו, ואפשר שנאנסו או שכחו**
40 **והשאירוהו שם. ולכן יש מקום לתלות ולומר שהאמצעיים כלל**
41 **לא היו כאן מתחילה, אך הראשונים בשכונת קבורה נקברו. דרבנן**
42 **אדרבנן נמי לא קשיא - גם בדברי רבנן אין סתירה, משום שרק**
43 **הָתָם - לענין קבורה, בינן דמיגניל - כיון שניווול הוא למת להוציאו**
44 **מקברו, אנשים אינם קוברים את המת על דעת ליטלו משם לאחר**
45 **מכן, ולפיכך אין לחלק בין האמצעיים לאחרים, ולא מקרי קבר -**
46 **ודאי שאין זו שכונת קבורה, ולא מחייבים בדיקה. אבל הָתָם -**
47 **בכרם, יש מי שנוטע מלכתחילה גפנים על דעת לעקור, מימר אמר**
48 **- שאומר הוא, הו מינייהו דשפיר שפיר - איזו מהן שתצליח**
49 **ותעלה יפה, ויפח, ויולא שפיר - ואיזו שלא תעלה יפה ליהו לציבי**
50 **- תעקר ותשמש כעצים להסקה.**

הדרן עלך המוכר פירות

אגרות קודש

ב"ה, ה' תשרי, תשי"ח
ברוקלין.

מר ידידי אלתר שי

שלום וברכה!

בנועם מאשר הנני קבלת מכתבו מייז באלול, בו כותב ע"ד עבודתו בצבא במסגרת הרבנות הצבאית, ובודאי אף שאינו מזכיר עדי"ז, מנצל תפקידו לא רק למיזן החיילים הדתיים אלא גם לעודד וחזק רוחם, אשר גם באשכנזים חיוני הוא ועאכו"כ באחינו הספרדים, שלפעמים תכופות בזה תלוי כל עמדתם בחייהם לפרטיו ופרטי פרטיו.

התעניינתי באותן הנקודות עבודה שמוכן להנהיגן בהנוגע לחיילים דתיים, ומה טוב הי' באם ידבר בכל זה עם מר ליב שי' זלמנוב (כעת שו"ב בבני ברק) אשר שמש לפניו בצה"ל ברבנות הצבאית, והוא מהפעילים בצעירי אגודת חב"ד, והרי נאמר ותשועה ברוב יועץ, ותקותי חזקה ששניהם יחד יוכלו לעבד תכנית מפורטת בהאמור מתאימה גם להאפשרית שישנה בהווה בידי צעירי אגו"ח, ואשר במשך הזמן יש לקוות להרחבתה, וכשיודעו דברים מפורטים בזה, אולי תהי' אפשרית ליצור עוד מקורי הכנסה בזה בכדי לממן את העבודה האמורה בעוד סניפים, וחבל שנתארך מכתבו דרך הילוכו, כיון שבודאי בשילהי אלול וחדש תשרי כמה הזדמנויות מיוחדות להתחלה וביסוס פעולות האמורות, ואין צועקין על העבר.

כיון שכבר נגע בזה, הנה מהנכון הי' להדפיס קיצור דינים מיוחדים לחיי החיל ובתנאי אה"ק ת"ו במיוחד, ומה טוב בפורמט כיס בשביל שיהי' נוח לשימוש, ואף שכמה דינים ראיתי נדפסים במחנים, אבל מובן שבהיותם פזורים בכמה חוברות, אין זה ממלא כלל את הדרישה, וכן בקיצור כהאמור אין נוגע השקו"ט, ולכל היותר די ומספיק ציון המקורות. פשוט שבד"א אם אין חשש שקיצור שו"ע של הנ"ל יהי' קבוץ של קולות על ימין ועל שמאל, אבל הרי ברשיעי ח"ו לא עסקינן ובפרט כשתהי' ההדפסה ע"י התדברות כמה רבנים יחד.

בעיא מיוחדת תהי' בקשר עם שינוי המנהגים, אבל הרי אפשר להסתפק באוסף דינים שנתקבלו מבלי הפרש עדה, שגם זה ימלא דרישה חיונית. ובטח גם יהי' המשך לענין כזה.

זה לא כבר נזדמן בשיחה כאן להדגיש, אשר למרות שאמרו רז"ל בהנוגע ליוצא בצבא, שכנגד יצה"ר דברה תורה, שלכאורה תוכן הענין שכשנמצא בצבא יש להקל באיזה פרטים, הנה האמת הוא להיפך, ז.א. שהנמצא בצבא עליו להוסיף בעניני זהירות וקדושה וכמ"ש והי' מחניך קדוש, ועוררתי בהנוגע למקור הקדושה הוא תוה"ק, כוונתי לקב"ע בלימודה, ואם בהנוגע לכל החילים הדברים אמורים, עאכו"כ לחברי הרבנות שהם צריכים להיות טופח ע"מ להטפח, ותקותי שאף שמסיים במכתבו שכשישתחרר ממשרתו יוכל שוב ללמוד יותר, ההדגשה היא בהמלה "יותר", כיון שזמנו יהי' יותר ברשותו, אבל גם עתה יש לו קביעות עתים בכל יום בלימוד התורה, ובטח כיון שנודע לו ע"ד תורת החסידות, גם שיעור בתורת החסידות ומשפיע גם על חבריו בכגון דא...

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל ובברכת חתימה וגמח"ט.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יז אַבְל דַּלַת שֶׁל בַּיִת וְשֶׁל בּוֹר וְדוּת, או שֶׁל פְּלִים הַמְּחַבְּרִים בְּקֶרֶקַע ע, כְּגוֹן לֹא שֶׁל תְּרַנְּגוּלִים שֶׁהוּא פְּלִי וּמְחַבְּר בְּקֶרֶקַע - אֶסוּר בֵּין לְטוֹל עא[א] בֵּין לְהַחְזִיר עב, שֶׁכָּל דָּבָר הַמְּחַבְּר בְּקֶרֶקַע עג[ג] יֵשׁ בּוֹ בְּנִין וּסְתִירָה עד[ד].

ביאורי הלכה

מחובר לקרקע אסור לחבר אליו מאומה ואסור לסתור או לפרק ממנו חלקים⁸⁰.
עד[ד] בנין וסתירה – כל חיבור או הסרת חיבור של דבר המחובר לקרקע – אסור בשבת⁸¹, ואפילו חיבור קל הניטל בקלות⁸². אמנם, הנחה בלבד אינה נחשבת כבניין או סתירה אלא אם כן זו דרך הבנייה⁸³, אבל

ע[ה] המחברים בקרקע – דלת הוזהר שיצאה ממסילתה וכן רשת חלון או תריס שיצא ממסילתו⁷⁵ – אסור להחזירם (או ליטלם ממסילתם) בשבת⁷⁶.
עא[א] בין ליטול – להסיר את הצירים מן החור⁷⁷.
עב[ב] בין להחזיר – את צירי הדלת לתוך החור⁷⁸.
עג[ג] המחובר בקרקע – אף שהוא כלי⁷⁹, כיון שהוא

צינונים והוספות

חיבור, אלא שללא חיבור אם אין כוונתו להוסיף [ולא נראה כמוסיף] על הבנין כגון הסרתם חלון (או דבר שאינו לקיום כדלהלן) – מותר.
81) אף אם הוא לזמן מועט (כגון התוקע מסמר בקיר לכמה ימים) הרי הוא בניין עראי ואסור מדרבנן.
82) שהרי חיבור חזק אסור אפילו בכלים; דוגמאות לחיבורים האסורים במחובר לקרקע: חיזוק ידיות וברגים ורפפים, פתיחת וסגירת צינור מוברג, הסרת מסנת מוברגת (אבל מסנת המונחת ללא הברגה מותר להוציאה גם אם אין דרך להסירה לעתים קרובות), החזרת כיסוי אסלה שנשמט ממקומו והברגתו (אפילו לא מהדקם בחוזק, וללא הברגה מותר להניחו במקומו, ויש לדון אם מותר להשחיל את הברגים בחורים המיועדים להם ללא הברגה כלל וכלעיל הערה עו לענין החזרת ידית ללא הידוק הבורג), פתיחת הברגה המחברת וילון אל המוט המחובר לקיר (או הברגת המוט אל הקיר), כל דבר המחובר לקיר באמצעות נעצים או דבק (אפילו החיבור מוסר בקלות ללא מאמץ), הידוק חזק (לדוגמה, צינור גומי שמלבישים על הברז), הצמדה לקיר על ידי מגנט עוצמתי או לחץ־אוויר (וואקום) חזק (כפי שמצוי במתלים המחברים באמצעות לחץ־אוויר) נחשבים כחיבור כל עוד נדרש מאמץ כלשהו כדי ליטלם, ואם ניטלים ממקומם במשיכה קלה (כפי שמצוי במגנטים שתולים על המקרר) – דינם כדבר המונח (שיתבאר להלן הערה פה) ולא כדבר המחובר; השחלת והכנסת מחיצה למקומה, דלת למסילתה או ציריה, ידית למקומה – ראה לעיל הערה עו.
83) כגון הנחת אבנים זו על גבי זו (ועד"ו הנחת לוחות

75) וכן השחלת או הסרת חלקי מחיצה של עזרת נשים למקומם המחובר לקרקע וכל כיוצא בזה.
76) הנחתם במסילה מחזיקה אותם שלא יישמטו יותר והוא כהחזרת ציר הדלת למקומו (אך אם גם לאחר הנחתם במסילה אינם 'תפוסים' כלל וצריך 'לנעול' אותם בתוכה אין כאן חיבור ואין בזה משום בונה, אך יש לדון (ועד"ו יש לדון בהחזרת ידית למקומה ללא חיזוקה בבורג) לאסור משום נראה כבונה, וראה להלן סכ"ג לענין החזרה 'קצת'), והחזרת דלת בית לציר של ימינו אסורה (כדין הנחה בדרך בנייה דלהלן (הערה פג)), ובכל אלו, אם מסירים ומחזירים אותם בקלות, ודרך שימושם להכניסם ולהוציאם למסילה או לציר בתדירות, מותר לעשות גם בשבת עצמה.
77) אף שניטלת בקלות ובמהירות. ואם אינה ניטלת בקלות אסור אפילו בדלת של כלים, ואם אין לה צירים מותר ליטלה אפילו תקועה בחוזק (וכדלעיל הערה עד), אלא אם כן אינה דלת אלא לוח המונח (כדלעיל סעיף יב).
78) להניח הדלת ללא שום חיבור והידוק מותר רק על פי התנאים המבוארים לעיל שלא יהיה בונה (לזמן ארוך (ס"ח)) ולא נראה כבונה (ס"ב). ולהעיר, שלעיל סי' שיב סט"ו התיר בנין עראי במקום כבוד הבריות, ואולי יש לסמוך על זה כשצריך להחזיר דלת של בית הכסא לציריה.
79) שניתן לטלטלו ללא שיתפרק, רק שמחברים או קושרים אותו לקרקע.
80) בעוד שבניין בכלי נחשב רק כשמעשהו היה מעשה של בנייה (גבורה, אומנות, חזק ומתקיים), בניין בקרקע תלוי בכך כמוסיף דבר כלשהו על הבית (ואפילו ללא

לְפִיכָךְ, מֵה שְׁנוּהֲגִים בְּמַעֲדוֹת גְּדוּלוֹת בַּיָּמֹת הַחֲמָה לְפִזּוֹל הַחֲלוּנוֹת עַל יְדֵי נְכָרֵי עַוְוָה - לֹא יָפֶה הֵם עוֹשִׂים, שְׁהָרֵי בְּנִמְלֵה זֶה יֵשׁ חַיִּיב חֲמָת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא סוֹתֵר עַל-מִנְתַּ לְבָנוֹת, שְׁהָרֵי עֲתִיד לְהַחְזִיר אַחַר כָּךְ עוֹוָה,

ביאורי הלכה

כשאינו בדרך הבניה ⁸⁴ אין ההנחה נחשבת כהוספה על הבנין אפילו נעשית לקיום ⁸⁵. החיבור לבנין אסור גם אם אין כוונתו להוסיף על הבנין ⁸⁶, אלא אם כן הוא חיבור קל שלא בחוזק ⁸⁷ שאינו לקיום כלל וניכר עליו שאינו חלק מגוף הבנין ⁸⁸ שאז מותר לחברו ולפרקו

ציונים והוספות

וכוונתו רק שיוכל לחבר או לתלות תמונה על גביו. (87) כגון תופסנים וקליפסים למיניהם, וכל מה שהותר להלן לענין כלים של פריקים (ולענין הכנסת מסמר או בורג שלא בחוזק, ראה להלן על ס' שיד ס"ב). (88) ב' תנאים אלו מבוארים בס' רנט ס"ז להתיר סתירת דלת תנור השרוקה בטיט אף שנראה כסותר, אלא ששם כתב להעדיף סתירה על ידי נכרי, קטן או בשינוי קצת, אבל כשאינו מחובר בחוזק (אלא בהברגה ותופסנים כדלהלן) פחות נראה כסותר. (89) ולדוגמה: קרח, לכלוך (משא"כ טיט, עיין ס' שב ס"ד) או קורי עכביש הדבוקים בבנין שניכר שאינם חלק מהבנין ועומדים להסרה בכל עת, ועד"ז בכל דבר המחובר לבנין והדרך להסירו ולפרקו בתדירות כחלק משימוש (כמו מוט של מגבת או נייר ניגוב שמחובר על ידי קליפסים תופסנים או הברגה שניכר שאינם חלק מהבנין והדרך לפרקם כדי להחליף המגבת או הנייר מיד כשיצטרכו, וחיבור כזה אינו נחשב כעומד לקיום כלל, אבל חיבור הנעשה לקיום כמו מוט של וילון אפילו הוא חיבור קל אסור, אלא אם כן מונח בלבד כדלעיל הערה פה. (90) כדלעיל סוף סעיף א. והם נחשבים כהוספה על הבנין משא"כ כשעשויים להיפתח שאין בהם משום בונה וסותר אלא אם כן ניטלו מחיבורם שלא כדרך פתיחתם כגון שהוצאו מציריהם. ולכאורה מדובר שהחלונות גם מחוברים על ידי ציר שאז אסור מן התורה, משא"כ לעיל סעיף א (או שתחובים בחוזק ואז אסור גם כשאינו מחובר בקרקע). (91) אמירה לנכרי שיסיר החלונות שלא על מנת לבנות, הוא שבות דשבות גם להאמרים שאין צריך ש"בנין האחרון יהיה טוב יותר מן הראשון"; ראה 'שבת כהלכה' (פכ"ח ביאור א) שאע"פ שאין נטילת החלונות כדי להחזירם (אלא רק שעתיד להחזירם), הרי עצם העובדה ש"עתיד להחזירן אחר כך" נחשב ל"על מנת" לבנות, ומשמע כיסוד האבני נזר (או"ח ס' קפו ס"ג) שהוכיח כן מהלבוש (סימן ש"מ הביאו הט"ז שם סק"ב) דאותיות הכתובים בצד דפי הספרים או על גביהן, כשפותח יש חשש חטאת דמוחק האותיות והוא על-מנת לכתוב דעומד לחזור ולסגור, אף שאין הפתיחה כדי לכתוב רק כדי ללמוד, כיון שעומד לכתוב חשיב על-מנת לכתוב.

של תקרה דקורטיבית (אפילו לסדרם מעט, והרי הם מוקצה) או הנחת מרצפות שנשמטו ממקומם, ואיסור זה הוא מצד שזו דרך בנייה ולא מצד שמבטלם לקרקע, ולכך לכאורה אם אין דרך להניח המרצפות ללא טיט שיחברם אין בזה משום בונה (וראה לעיל הערה עו לענין נראה כבונה), ויש לדון בהנחת טיטח מקיר לקיר שלא מסירים ממקומו לעולם (ראה ס' מכון לשבתך, הלכתא גבירתא טז), או הכנסת תריס או מכסה של ארון התריס (או חימום, או גישה לצנרת) שנשמט ממקומו לגמרי אם הוא חלק שאין דרך לשומטו ולהחזירו (מצד נראה כבונה עכ"פ) ראה שם הלכתא גבירתא ז).

(84) ובנדו"ד הנחת דלת ללא חיבור כלל אינה דרך בניה (אפילו תחובה בחוזק, ראה לעיל הערה י מקצה"ש) אמנם הנחתה בציריה (אפילו בצירים של ימינו) הוא דרך בניה (כדלעיל הערה עו), אבל הנחת מגירות ומדפים של ארון המחובר לקיר אינה דרך בניה ואין לאסור אלא בחיבור כל שהוא).

(85) ולכך מותר ליטול ולהניח תמונות התלויות (ללא הידוק) על גבי מסמר התקוע הקיר, והוא הדין לנטילה והחזרה של מוט, וילון (כשאין שום חיבור מלבד השחלה), פרוכת או ווי תליה (שאין דרך להבריגם או לתחבם בגבורה ובחוזק, ואם הם מוברגים אסורים אלא אם כן לא נעשו לקיום כדלהלן). ובכלל היתר זה: החזרת מזוזה לנרתיקה (אף ש'תחובים' אותה בנרתיק, אין זה דומה לקנה שנראה כמבטלו שם), תליית שעון קיר, מאוורר, שלטים (ובזה נכלל שלט הנכנס למין מסילה כמו 'משיב הרוח'), מודעות, לוחות שנה התלויות על וו או מסמר התקוע בקיר, (או כשהם מוצמדים על ידי מגנט או וואקום חלש, ראה לעיל הערה פב) (הצמדת מגנט על הדלת בשבת כדי שיימנע ממנה להסגר וכיו"ב – אם אין בו משום מוקצה מותר ליתנו בשבת עצמה). וכן מותר ליטול ולהחזיר מחסום בטיחות לילדים לפני המדרגות הנצמד לקיר (אם נצמד בכח, וכל-שכן אם נתחב מעט בקיר או ברצפה יש לאסור אלא אם כן מסירים אותו תדיר), לענין הוצאת תקע מן השקע יש המחמירים ורואים בזה כחיבור, אלא אם כן הוא תקע שמסירים ומחזירים בתדירות.

(86) שאין לו כוונה וצורך להוסיף על הבנין אלא החיבור נעשה למטרה שונה, וכגון התקוע בורג או מסמר בקיר,

וְאִם־כֵּן פֶּשְׁאוֹמֵר לְנִכְרֵי - הֲרֵי זֶה שְׁבוּת גְּמוּר טו, וְאִינוּ שְׁבוּת דְּשְׁבוּת שְׁהִתִּירוּהוּ בְּמָקוֹם מְצַמְעֵר טז, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ו.

וּלְהֶאֱמָרִים שְׁפוּתֵר עַל־מִנְתַּ לְבָנוֹת אִינוּ חֵיב אֶל־אִם־כֵּן דַּעְתּוֹ שֶׁבִּנְיָן הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה יוֹתֵר טוֹב מִן הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"ח - אֵין בְּנִמְיִלַת הַחֲלוּנוֹת אֶלָּא אֶסוּר מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, וְלוֹמֵר לְנִכְרֵי הוּא שְׁבוּת דְּשְׁבוּת שְׁהִתִּירוּהוּ בְּמָקוֹם מְצַמְעֵר.

לְפִקְדָּה, אֵין צְרִיךְ לְמַחֹת בְּהַמְקִלִין, פִּינֵן שְׁיֵשׁ לָהֶם עַל מִי שְׁיִסְמְכוּ טט, אֶכָּל כָּל אָדָם יִחְמִיר לְעֲצֻמוֹ כְּסִבְרָא הָרִאשׁוֹנָה, שְׁהִיא עֶקֶר. וְגַם צְרִיךְ לְהַזְהִיר לְרַבִּים שֶׁנִּכְשָׁלִים שְׁנוֹמְלִין רְבִיעִיּוֹת הַחֲלוּנוֹת ט (שְׁקוֹרִין קוּוּאטִיר"ן טא) מִן הַחֲלוּנוֹת, וְאִינֵם יוֹדְעִים שְׁיֵשׁ בָּזֶה אֶסוּר גְּדוּל טב:

חלק ב סימן שיג, טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת, סעיף יז:



ביאורי הלכה

ממסגרת מרכזית אחת (המחוברת בחוזק לבניין) המחולקת לכמה חללים (מסגרות) על ידי מוטות אורך או רוחב (או שניהם), ובכלל חלל (מסגרת) ניתן להשחיל חלון (העשוי זכוכית, עץ או עור, ונקרא "רביעית"). לאחר השחלתו נועלים (חוסמים) את המסגרת על תחיבת יתד או בורג כלשהו (הכנסת החלון ונעילתו נעשים ללא חוזק וכוח).
פב [איסור גדול – נטילת החלונות על ידי נכרי הוא ספק שבות או שבות דשבות, וכשנוטל בעצמו הוא ספק שבות או חיוב חטאת].⁹⁷

עז [שבות גמור – כי הסרת החלונות על ידי ישראל עצמו יש בה משום 'סותר']⁹².
עח [במקום מצמער – אפילו אינו צער גדול].⁹³
עט [על מי שישמכו – אבל לדעה הראשונה שיש בנטילה זו חיוב חטאת, צריך למחות בהמקילין].⁹⁴
פ [רביעיות החלונות – הרביעיות ניטלים (ומוחזרים) ללא מאמץ וללא תחיבה בחוזק].⁹⁵ ולכך רבים נכשלים לחשוב שהוא היתר גמור.⁹⁶
פא [שקורין קוואטיר"ן – במאות השנים האחרונות נפוצו חלונות (הנקראים בפולנית קוואטירן) העשויים

ציונים והוספות

92 כדלעיל הערה צ.
 93 בתהל"ד סק"ג הקשה: הרב ז"ל המציא היתר להסוברין דסותר שלא ע"מ לבנות בנין טוב יותר מן הראשון אינו אלא מד"ס. וע"י עכו"ם הוי שבות דשבות ומותר במצמער כמ"ש בסי' ש"ז סק"ז ... וצ"ל דע"כ מיירי באי אפשר לפתוח החלונות כעין שלנו דבאפשר לפתוח החלונות יפתח אותם ולא יצטער, וכיון דמיירי בא"א לפותחם ונטלם כדי שיכנס האויר וא"כ לאו סותר הוא אלא בונה, דומיא דעושה נקב בלול של תנגולין כדי שיכנס להם האורה... וא"כ לא הוי שבות דשבות דלאו משום סותר הוא אלא משום בונה. ע"כ. ולכאורה יש להוסיף ולהקשות שהרי יש כאן צער גדול (ראה על סי' שז הערה קכח, ולעיל סי' רעו סט"ו שהכל חולים אצל הקור הגדול ושנפסק כן גם לעניין חום גדול) ויש להתיר אמירה לנכרי גם בשבות גמור? ואולי יש לומר שב' הקושיות מיתרצות חדא בחברתא, דבאמת אין כאן צער גדול כי כנס אויר מפתחים אחרים (דאל"כ היו מסירים החלונות בכל יום ולא רק בסעודות גדולות, אלא משמע שאין כאן חום גדול), ולכך

אין להתיר שבות גמור מחמת צער, אלא שבסעודה גדולה רוצים לפתוח יותר לרווחא בעלמא, ופתיחה נוספת זו אינה בניה אלא סתירה.
 94 אף שנתבאר לעיל סי' רעו סי"ז שאין למחות במקילין באמירה לנכרי בכגון דא שמוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידין, היינו שאין למחות כי לא ישמעו לו, אבל מעיקר הדין היה צריך למחות בהם אם ישמעו לו, וייתכן שבסעודה גדולה ישמעו לו.
 95 שהוא חיבור המותר לעניין כלי, אלא שכיון שהוא חלק מן הבניין אסור אפילו חיבור כלשהו כדלעיל הערה פב, ולעניין השחלת הרביעיות ללא נעילתם, ראה לעיל עו לעניין השחלת ידית ללא נעילתה.
 96 משא"כ הסרת החלונות דלעיל שתחובים בחוזק ואיסורם ברור (לעיל הערה צ), ולא נכשלים לעשות בעצמם אלא על ידי נכרי.
 97 ספק שבות לאומרים שבנין האחרון צריך להיות יותר טוב מן הראשון, וחיוב חטאת לדיעה הראשונה.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות הלואה/עדות ~

~ יום שני ~

לא מי שנסתפק לו אם לוח מחבירו וחבירו תובעו ברי חייב לצאת ידי שמים ולשלם לו אף על פי שפטור בדיני אדם, ואם תובעו בספק פטור אף לצאת ידי שמים. ואם ידוע לו שלוח ממנו או שנתחייב לו מחוב אחר ואינו יודע אם פרעו חייב לצאת ידי שמים ולשלם לו אף על פי שאינו תובעו כלל, ואם הלה משיב לו ודאי שאינך חייב לי הרי מחל לו ופטור אף אם ידוע לו שהוא חייב לו עדיין:

לב הלוח שרצה לפרוע להמלוה על ידי שליח ונתן המעות לחבירו ואמר לו הולך מעות אלו להמלוה או לשון אחר שמושמעו בלשון הולך כגון שא מעות אלו לפלוני או יהא מנה זה לפלוני הרי זה כאילו אמר לו זכה במעות אלו לפלוני וזכה לו שזכין לאדם שלא בפניו ושוב אין הלוח רשאי להחזיר בו וליטול המעות מידו של זה ולפרוע להמלוה אחר כך. ואם חזר בו ורוצה ליטולם לא יחזירם לו זה שקיבלם. ואם יחזירם לו יתחייב לשלם להמלוה אם לא ישלם לו הלוח.

ואם הלוח מאיים עליו בדבר שיש בידו לעשות לו צער הגוף אין צריך לצער גופו בשביל ממונו של חבירו כיון שהלה מצערנו בשביל ממון זה ואונסו עליו. אבל אם הלה רוצה לגזול ממנו ממונו בעד ממון זה שאינו מחזיר לו לא יחזירנו לו שהרי אינו אונסו על ממון זה כי מה הפרש להלה בין ממון זה לממון של זה ואף שממונו נתפס בשביל ממון חבירו אין חבירו חייב בזה ואסור להציל עצמו בממון חבירו:

לג כמה דברים אמורים שלשון הולך הוא כלשון זכה בפירעון חוב הלואה או חוב אחר שכיון שחייב מעות הללו לפלוני לכך בקל יכול פלוני לזכות בהן אבל במתנה אינו כלשון זכה. והוא הדין אם המלוה אומר הולך מעות אלו לפלוני להלוותם לו שכיון שבא לזכות עכשוו בממון שאינו שלו צריך לשון מבורר יותר ויתבאר בהלכות מתנה:

~ יום שלישי ~

לד שמטת כספים בשביעית נוהגת בזמן הזה מדברי סופרים בארץ ובחוץ לארץ.

וכשראו חכמים שנמנעו העם מלהלוות זה את זה ועוברים על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו' עמדו ותקנו פרוזבול. דחינו שימסור המלוה את חובו לבית דין אף על פי שאינו מוסר להם שטרו אלא שאמר להם לפני השמטה הריני מוסר לכם חובי שאנבנו כל זמן שארצה וכשאומר דברים הללו

~ יום ראשון ~

דיני הלואה:

בז המורשה אסור למעון דבר שידוע שאינו אף על פי שאומר בשם המרשה. ואפילו דבר שאינו יודע בבירור אסור למעון עד שישמע מפי המרשה שכן הוא. אבל אפטרופוס של יתומים מותר למעון דבר שאינו יודע אפילו הוא דבר שאינו מצוי להיות כך כי שמא אם היה אביהם חי היה טוען כך. אבל אם האפטרופוס יודע שאין הדבר כן לא יטעון שקר אף על פי שטוען בדרך שמא:

בח אסור לאדם למעון שקר כדי לעוות הדין או כדי לעכבו אף על פי שידוע בעצמו שהוא זכאי כגון שחייב לחבירו מנה וחבירו תובעו מאתים לא יאמר אכפור הכל בבית דין ואודה לו במנה ביני לבניו כדי שלא אהיה מודה במקצת בפני בית דין ואתחייב שבועה מן התורה. וכן שלשה שנושים מנה באחד וכפר בהם לא יהיה אחד תובע ושנים מעידים וכשיוציאו ממנו יחלוקו. וכן מי שנושה בחבירו מנה וגם יש לו עליו חוב ממקום אחר לא יתבענו מאתים כדי שיודה במנה ויתחייב שבועה ויגלגל עליו שישבע גם על החוב שחייב לו ממקום אחר. ועל דברים אלו וכיוצא בהם הזהיר הכתוב מדבר שקר תרחק אף על פי שיוע לו הפסד כשידבר אמת.

כמה דברים אמורים כשמוציא השקר בלשון ודאי אבל בלשון איני יודע מותר כדי להנצל מתביעות שקר של חבירו כגון מי שנתחייב שבועה ובה חבירו לגלגל עליו שישבע גם על תביעות אחרות שיש לו עליו יודע בעצמו שהאמת אתו רק שאינו רוצה לישבע אפילו באמת כי אם שבועה שאי אפשר לו לפטור את עצמו ממנו רשאי לפטור עצמו מן הגלגולים על ידי שיטעון על התביעות האחרות איני יודע ויפטר מלישבע עליהן:

כט ואפילו אם אינו מוציא שקר מפיו כלל אסור לבקש צדדים להשתמט מבעל חובו שהוא חייב לו באמת כדי שיתרצה הלה לעשות עמו פשרה וימחול לו על השאר מרצונו ואם עשה כן אינו יוצא ידי שמים עד שישלם לו כל מה שהיה חייב לו:

ל מי שנתחייב לו חבירו שבועה ורואה בו שמוכן לישבע יתפשר עמו ולא יתבענו לישבע שנאמר שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם ואם תובעו לישבע הרי העומדים שם אומרים זה לוח סורו נא מעל אחלי האנשים הרשעים האלה והם הנשבע והמשיבעו:

משעה שקבע לו זמן לפורעו והגיע הזמן לפני השמטה. ויש אומרים משעה שכתב בפנקסו כל החשבון ביחד. וכן שכר שכיר אינה משממת שדרכו גם כן להקיף לבעל הבית שכר שנה ושנתיים. ואם זקפו במלוח משממת:

מ ערב שפרע להמלוח וקודם שפרע לו הלוח הגיעה השמטה משממת. לכן יעשה פרוזבול:

~ יום חמישי ~

דיני עדות ושטרות ושליש[ן]:

א כל מי שיודע עדות לחבירו וראוי להעידו ויש לחבירו תועלת בעדותו חייב להעיד לו בבית דין אם יתבענו שיעיד לו בין שיש עד אחד עמו בין שהוא לבדו. ומכל מקום עד אחד לא יעיד אלא בדבר שבממון שמביא לידי שבועה או בדבר איסור להפריש מאיסור אבל אם כבר נעשה האיסור לא יעיד ואינו אלא כמוציא שם רע על חבירו שעד אחד אינו נאמן להעניש אדם על פיו שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו'. אבל שנים חייבים להעיד שיענישו האדם על עבירה שעבר שזו מצות עשה בתורה ובערת הרע מקרבך בעבירה שהייתם עליה מיתה וכן בשאר עבירות לעונש הראוי להן:

ב תלמיד חכם שיודע עדות לחבירו ותבעו שיעיד לו לפני בית דין קמן ממנו בחכמה ונגאי לו לילך אצלם אם הוא עדות ממון אינו צריך לילך ולהעיד כי עשה של כבוד תורה עדיף מהצלת ממון חבירו אלא הם ישלחו לו שלשה אנשים לביתו ויעיד בפניהם. אבל אם יש בעדות זו צד הפרשה מאיסור חייב לילך ולהעיד שאין חכמה ואין תבונה נגד ה':

ג ישראל היוודע עדות לנכרי שיש לו דין עם ישראל בערכאותיהם אם יגרום בעדותו לחייב הישראל יותר ממה שהיה חייב בדיני ישראל אסור להעידו ואם לאו מותר להעידו. ואם מתחלה יחדו הנכרי לישראל להיות לו עד הואיל ויהיה חילול השם אם לא יעיד לו ילך ויעיד לו בכל ענין:

ד כל זמן שזוכר הדבר יכול להעיד לעולם ואינו חושש שמא מתוך שנתיישן הדבר הרבה אינו זוכרו על בוריו. ואפילו אם אינו נזכר לעדות אלא מתוך הכתב שכתב בפנקסו לזכרון דברים כשעה שאמרו לו העדות ועכשיו שכח הדבר ואינו נזכר אלא מתוך הכתב יכול להעיד. והוא שאחר שראה הכתב נזכר הדבר אבל אם אינו נזכר הדבר לא יעיד אף על פי שאמת הוא הדבר שכתב בפנקסו שנאמר על פי שנים עדים ולא על פי כתבם. וכן אם נזכר הדבר על ידי אחר שהזכירו לו יכול להעיד ואפילו אם הבעל דין בעצמו מזכירו ונזכר יכול להעיד אם הוא תלמיד חכם שבדאי לא היה מעיד אם לא היה נזכר הדבר:

עשאוהו חכמים כאילו מסר שטרו לבית דין. והמוסר שטרו לבית דין לפני השמטה ואומר להם אתם גבו לי חובי אין שביעית משמיטת מן התורה שנאמר לא יגוש את רעהו וזה אינו צריך ליגוש שהבית דין נוגשים בשבילו חוב זה שכבר נמסר להם לפני השמטה. ואפילו אין לו שטר כלל אלא חוב בעל פה מועיל פרוזבול:

לח ועכשיו לא נהגו בפרוזבול במדינות אלו שנתנו טעם למנהג לומר שכיון שנהגו כן לגבות כל חוב בלא פרוזבול אחר השביעית והלוח יודע מזה הרי זה כאילו התנה עמו המלוח בשעת הלואה על מנת שלא ישמיט הלוח חוב זה לעולם ואפילו בשביעית שנמצא שחייב עצמו בממון שלא חייבתו התורה שתנאו קיים וחייב מן התורה. אבל כל ירא שמים ויחמיר לעצמו לעשות פרוזבול שהוא דבר שאין בו הפסד וקל לתקן לקבץ שלשה אנשים כשרים שהם בית דין ולומר להם הריני מוסר לכם כל חובות שיש לי שאגבה אותם כל זמן שארצה.

אך אין פרוזבול מועיל אלא אם כן יש קרקע כל שהוא ללוח או דבר המחובר לקרקע אפילו אינן שלו לגמרי אלא בשכירות או בשאלה לפי שעה. ואם אין לו כלל מוכה לו המלוח קרקע כל שהוא על ידי אחר אפילו שלא בפניו:

~ יום רביעי ~

לו וזמן הפרוזבול הוא לכתחלה בסוף הששית לפני ראש השנה של שביעית שאף ששביעית אינה משממת אלא בסופה שנאמר מקץ שבע שנים תעשה שמטה יש אומרים שמשנכנסה שנת השביעית אסור לתבוע חוב שנאמר לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה' מיד שקרא שמטה לה' לא יגוש אלא כשהלוח פורע לו מעצמו אינו צריך לומר משמט אני כמו שצריך לומר אחר שביעית שנאמר וזה דבר השמטה שמוט וגו' שצריך לדבר השמטה השמטה בפה וזהו מקץ שבע שנים. ואם לא עשה פרוזבול בסוף ששית יעשה בשביעית עד ראש השנה של מוצאי שביעית. ושנת השמטה היתה שנת תקמ"ד:

לז המלוח את חבירו למחצית שכר השביעית משממת החצי של מלוח ולא החצי של פקדון:

לח המלוח על המשכון אין השביעית משממת שאין אני קורא בו לא יגוש בשביעית הואיל ואינו צריך ליגוש:

לט המלוח את חבירו וקבע לו זמן אחר שביעית אינה משממת שאין אני קורא בו לא יגוש בשביעית הואיל ולא הגיע עדיין. לפיכך אין שביעית משממת הקפת החנות לפי שדרך החנוני להקיף שנה ושנתיים ואין דרכו ליגוש מיד והרי זה כאילו קבע לו זמן אחר שביעית אבל המוכר שאר סחורה בהקפה מיד שמכרה לו נתחייב לו מעות וכשמקיף לו הרי הוא כמלוהו ושביעית משממתו. וגם הקפת החנות אם זקפה עליו במלוח שביעית משממתה. ונקראת זקיפה

וזהו שפתיב (ישעיה כג, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי – בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו" כו';
 "כל הנקרא בשמי" היינו כללות גשמות ישראל שבראם לכבודו. "ואין כבוד אלא תורה"⁹, פי התורה היא בחינת לבושים – וכמו שפתיב (תהלים קד, ב): "עוטה אור כעלמה". והיינו כמאמר רז"ל, ד"רבי יוחנן קארי למאני – מַכְבְּדוּתָא"¹⁰.

שהוא כמו על דרך משל – המלך אין רואים אותו כשהוא ערום¹¹, וזלתי כשהוא מלובש בלבוש מלכות. אך המלך בעצמו ובכבודו אין דרכו להלביש את עצמו, וזלתי שהעבד מלביש אותו כו'.

כמו בן מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך-הוא: כמו שהוא בעצמותו אי אפשר לו להיות מושג ומתגלה בנבראים, ד"לית מחשבה תפיסא ביה", פי אם על ידי שמתלבש בתורה, שהיא חכמתו ורצונו ברוך-הוא, והלבוש זה הוא על ידי ישראל דוקא כו'.

וזהו "וַיְבָרֵךְ בָּם" (ואתחנן ו, ז): "וַיְבָרֵךְ" הוא מלשון הנהגה והמשכה, כמו "ידבר עמים כו'" (תהלים מז, ד), "בם" היינו המשכת אור אינסוף בהתורה.

וזהו "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי" (ואתחנן ו, ז) – "מי שאנכי" – מהותו ועצמותו יתברך – "מַצְדֵּךְ" – לשון התקשרות והתחברות כו'.

והכח הזה שיש בנפש לגרום המשכה זאת על ידי התורה, הוא על ידי התפלה שקדמה לתורה. פי "האומר אין לי אלא תורה – אפילו תורה אין לו"¹², מפני שצריך להיות תחלה בחינת "ואהבת" בקריאת שמע, למסור נפשו ב"אחר"¹³. וענין מסירת-נפש אינו כמו שפוכרים העולם שהוא הצעקה בהתלהבות ברעש, אלא הוא כמו שפתיב (תהלים כה, א): "אלֵיךָ ה' נפשי אֲשֶׁא", שאינו רוצה להיות יש ודבר נפרד, אלא להיות בחינת ביטול, לשאת נפשו ורוחו אליו יתברך, שהוא מקור החיים, דכולא

שם-מים², ו"התורה נמשלה למים"³. וכדכתיב (ישעיה נה, א): "הוי כל צמא לכו למים", וכתיב במשה (שמות ב, ז): "כי מן המים משיתיהו" – שהוא על דרך משל כמו המים שאין להם גוון מיוחד בעצמותם, אלא שגוונם משתנה ומתהפך לפי אופן גוון הפלי – אם אדום כו'; כך התורה שרשה מבחינת חכמה-עילאה, "חכים ולא בחכמה ודיעא"⁴, שהוא למעלה מגדר ההשגה ותקבלה.

ולכך כל התורה היא רק סיפורי מעשיות בלבד, שאין בהם השגה כלל בעמקות הסודות המלובשים בהם. ואפילו הדינים הנאמרים בה כמו "ויאמר משה כו'" (ישעיה יג, ג ועוד), "ויאמר ה' אל משה כו'" (פא יב, א ועוד), אינם מפורשים ומבוארים בכל פרטיהם, עד שבאו חכמי הש"ס ופירשו אותה. ותורה שבגלגלה נקרא "אריז"⁵ כו'.

והם הם "עדים" לפני המקום ברוך-הוא על ישראל – פי בהם ניכר אם קיימו וקבלו ישראל את התורה והמצוות. מושם שעל ידי כל מצוה ומצוה ממשכים גילוי אור אינסוף ברוך-הוא בתורה, שיתיה בחינת השראת אור אינסוף ברוך-הוא בחכמה-עילאה. פי מצד עצמו, הוא מרום ומתנשא רבבות מדרגות לאין קץ מבחינת חכמה. וכמאמר ד"לית מחשבה תפיסא ביה"⁶, פי אם על ידי השגת התורה וקיום המצוות ממשכים גילוי אלהותו יתברך להיות שורה ומתלבש בהם.

וכמו שפתיב: "ואלה המצוות אשר נעשה אתם האדם וחי בהם"⁷ – "בהם" דייקא, פירושו: שפמשיך אור אינסוף מתייחיים להיות שורה בהם כו'. ולכן אמרו רז"ל⁸: "ועשיתם אתם" (קדושים יג, ז) – "אתם פתיב – כאלו עשאוני כו'".

וזהו ענין "עוסק בתורה לשמחה"⁹, ופירושו – לשם התורה עצמה. פי על ידי זה הוא קורא וממשיך גילוי אור אינסוף בתורה כנ"ל.

9. (ראה אבות ריש פרק ו).
 10. (אבות פרק ו, משנה ג).
 11. (שבת קיג, א).
 12. (פנהדרין כב, א במשנה).
 13. (יבמות קט, ב).
 14. (ראה ב"ח בטור אורח חיים ריש סימן סא. פרי עין חיים שער הקריאת שמע פרק יב).
 2. (חגיגה יב, סוף עמוד א).
 3. (בבא קמא ז, א).
 4. (תקוני זתר בהקדמה).
 5. (ראה תקני פרק נג. תורה אור א, ג מט, ב, ג, נט, ב. לעיל תבוא מא, ג).
 6. (ראה תקוני זתר שם).
 7. (חבור הפסוקים: בתקוני כו, לד. אחרי יח, ה).
 8. (זתר חלק ג בתקוני קיג, א. וראה פנהדרין צט, ב. ויקרא רבה לה, ז).

קמיה פלא חשיבי¹⁵;

ודם, שעיקר הפרת מלכותו הוא על ידי המעשה דייקא, שישמעו לפקודתו ולא ישנו את תפקידו – וכך מלכותו יתברך כתיב (תהלים צ, א): 'ה' מלך גאות לבש כו'. ו'אל יאמר אדם אי אפשי בכשר חויר, אלא אפשי אבל מה אעשה אבי שבשמים ג' כו'²³, שהוא ענין "עול מלכות שמים". הנם שהוא בלתי שכל כלל. ו'נעוין סופן כו'²⁴.

וזהו שתקנו בתפלת 'יוצר': 'ויחד לבבינו כו' – כי ב' לבבות הם פנימית הלב וחיצונית הלב:

פנימית הלב הוא בחינת רעותא דליבא, בחפיצה ותשיקה אמיתית לדבקה בו יתברך, כי 'ברא פרעא כו'²⁵. 'ה' אלהינו – שלנו ממש. ואין צריך להתבוננות כלל, כי מאליה התלחט.

ואמנם חיצונית הלב – שהוא מחמת נפש הבהמית שמשקרת, והוא מה שכתוב (עקב י, טו) "ערלת לבבכם", שהוא בחינת ההסתרה שמשקרת אור קדושת ה'. ועליה כתיב (שם): "ומלתם כו" – שצריך להעביר ערלה זו המפסקת על ידי ההתבוננות בכל המבואר בענין פסוקי דזמרה – "והאופנים כו". ולעתיד לבא כתיב (נצבים ל, ו): "ומל ה' [...] את לבבך כו". ועל ידי זה יהיה 'ויחד לבבינו כו'. וזהו בכל השנה.

ובעשרת ימי תשובה כתיב (תהלים קל, א): "ממעמקים קראתיך הו"ה" – מעומקא דליבא, פנימית הלב, 'פקשו פני' כו', "את פניך ה' אבקש" (תהלים כו, ה), שגם למעלה יש פנימיות וחיצונית – סובב וממלא: ממלא הוא בחינת חיזוניות, "דכולא קמיה פלא חשיב". ובאתערוותא דלתתא נתעורר פנימיות אלהותו – 'סובב פל עלמין' כו'.

"אל תט באף עבדך" (תהלים כו, ט): היינו כי יש עבד

"לך ה' הגדולה כו" (דברי הימים א' כט, יא) – שבחינת 'גדולה', שהיא בחינת התפשטות חסדו יתברך להחיות העולמות, "אלף אלפין כו"¹⁶, הוא "לך ה'" – בבחינת ביטול, כי קמיה יתברך – פלא כו'. ו'אימתי גדול?' – פשהו "בעיר אלקינו"¹⁷ (תהלים מת, ב), היינו בחינת צירופי אותיות מ'עשרה מאורות' שמחה עולמות הנבראים, שישם יש בחינת גדולה והתפשטות כו'.

ועל פן תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה לפני התפלה "שמים לפניך כו", ופסוקי דזמרה – לזמר עריצים¹⁸, "רוקמות אל בגרונם"¹⁹, על ידי שמתבונן איד ש'האופנים כו', ואומרים קדוש", על ידי שפושגים שהוא יתברך מקור החיים, ומגילוי רוח פיו יתברך הם חיים וקיימים, ואליו יאתה²⁰, ומחמת זה התפעל ותתלהב נפשו כו'.

ואף על פי שהנשמות הם גבוהים יותר מהמלאכים²¹, מפל מקום צריכים להתבוננות מענין אהבה ויראה של המלאכים, מפני שדברים אלה הם הגורמים שתתחכם גם נפש השכלית, ומזה התפעל גם היא כו'. וזהו "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" (עקב יא, טו), היינו נפש הבהמית, שמוזנה מהמלאכים שנקרא "עשב"²² כו'.

וזהו "בראתיו, וצרתיו, אף עשיתיו" כו' – שהם ג' לבושים – מחשבה, דבור ומעשה:

מחשבה ושכל נקרא בריאה, שהוא יש מאין, וכמו שכתוב (איוב כח, יב): "והחכמה מאין תמצא".

ודבור הוא בחינת יצירה; כמו הצורה שהיא גילוי החומר בלבד ולא חידוש מעיקרו, וכך הדבור הוא גילוי העלם השכלי.

עשיתיו הוא בחינת מעשה המצות: כמו מלך בשך

15. (זהר חלק א בתקדמה יא, ב).
 16. ("אלף אלפין שמשונה ורבו רבון קדמוני וקומין". דניאל ג, י).
 17. (זהר חלק ג ויקרא ה, א).
 18. (על פי ישעיה כה, ה: "זמר עריצים נענה". ראה זהר ח"ג וילך רפר, א).
 19. (ראה לקמן שיר השירים מה, ב: "פסוקי דזמרה – רוקמות אל בגרונם ותרב פיפיות" – לזמר עריצים על ידי "רוקמות אל", קריאת שמע ובכבות קריאת שמע. . וראה גם לעיל בחקוטי מו, ד. תורה אור בראשית א, ד. ובכמה מקומות. המשך תע"ב חלק א עמוד תריט ואילך. תורת מנחם חלק ו עמוד 138. חלק יד עמוד 270. ועוד).
 20. (על פי ירמיה י, ז "לך יאתה").
 21. (ראה בראשית רבה י, א).
 22. (זהר חלק א בראשית יח, ב).
 23. (ספרא קדושים כ, כו. הובא ברש"י על תפסוק).
 24. ("בתחילתו". ספר יצירה פרק א משנה ז).
 25. ("דאבות". בן – רגל אביו. עין חיים שער פרקי העלם פרק א. וינת אלם ריש פרק ב. וראה עירובין ע, ב. תוספות וקמות ג, א דבור המתחיל "מקפיו". רש"י בתובות צב א דבור המתחיל "כבעל").

שְׁאָמַר: "הָאֵזוּנוּ הַשְּׂמִימִים כו', יַעֲרוֹף כְּמִטֶּר כו'". פִּי יֵשׁ ב' בְּחִינֹת בְּתוֹרָה:

הָאֶחָד "תְּלַמּוּד שְׂמֵכִיא לְיָדֵי מַעֲשֵׂה"²⁷, שֶׁהוּא לְלַמּוּד כְּדֵי לִידַע הַדִּין אִם יוֹצֵרֵךְ לְמַעֲשֵׂה כו', וּבְהַרְהוּר לֹא סָגִי עַד שֶׁיִּדַע וְיִוְחַקֵּק בְּלוּחַ לְבָבוֹ כו'.

וְעַל זֶה הוּא שֶׁפְּתוּב "יַעֲרוֹף כְּמִטֶּר כו'", כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב²⁸: "כִּי פֹאֶשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם כו'", וְ"עֲשֵׂה אֶת אֲשֶׁר תִּפְצְתִּי כו' וְשִׁמְהָ לֹא יִשׁוּב", "כִּי אִם הִרְוָה אֶת הָאָרֶץ וְהוֹלִידָה וְהִצְמִיחָה". וְהָאָדָם יֹאכַל, וּבִכְתָּב זֶה יֹאמַר "וְאֶהְבֶּתָּ כו'". וְכֵן בְּחִינַת תּוֹרָה זוֹ הוּא הַנִּקְרָא "עוֹז"²⁹ – שְׂגִיתָן בְּיָדֵי שִׁיבֹל לֹמֵר "וְאֶהְבֶּתָּ". וְצָרִיךְ לְהִיזוֹת עַל יְדֵי הַקְּדָמַת הַמְּסִירַת־נַפֶּשׁ פְּנִיָּל – כְּמוֹ הַגֶּשֶׁם שֶׁהוּא עַל יְדֵי רַעְמִים וְעֵבִים כו' :

לְמַטָּה – "כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים" (בְּהַר כַּה, נה). וְ"אֲבָרְהֶם אוֹהֲבִי" (יִשְׁעָה מֵא, ח) – לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת עֲבָד, "כִּבְּן לְפָנָי הַמְּלֶכֶךְ"²⁶.

וְאָמַר דּוֹד הַמְּלֶכֶךְ עֲלוּי־הַשְּׁלוֹם: שְׁלֵא יִהְיֶה מִבְּחִינַת עֲבָד שְׁלֵמַטָּה, אֲלֵא מַעֲבָד שְׁלֵמַעַלָּה. וְכֵן "מִזְשֵׁה עֲבָדִי" (יהוֹשֻׁעַ א, ב); "דְּרוֹד עֲבָדִי" (שְׂמוּאֵל ב' ג, יח).

וְזֶהוּ שֶׁפְּתוּב "בְּאֵף עֲבָדֶךָ", שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב "אֵף גְּשִׁיתִיו" כו' – בְּחִינַת מַעֲשֵׂה בְּלִי טַעַם, כְּעֲבָד שְׂמִשְׁרַת לְפָנָי אֲדוֹנוֹ וְעוֹשֵׂה רְצוֹנוֹ, אֵף שְׁאִין לוֹ טַעַם לְכָל דְּבָר כו'.

וְעַל יְדֵי יְחוּד ב' לְבָבוֹת בְּקִרְיַת־שְׁמַע, יִהְיֶה אַחַר כֵּן הַתְּמַשְׁכָּה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה – "לְכַבּוּדִי בְּרֵאתִיו כו'". וְלִפְיֶכֶךְ נִקְרָאִים "עֲדִים" – "הַעֲדוֹתַי בְּכֶם כו'", עַד

26. (ראה ברכות לד, ב).

28. (ישעיה נה, ייא בשינוי הסדר).

29. (שיר השירים נה ב, ג. זהר חלק ב נח, א. ועוד).



ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

הנ"ל ור"ש א' תקנו גשרים לעצמן כו' משו' דכל חסד דעבדי' לגרמיהו עבדי' וכמ"ש וחסד לאומי' כו' ולגרמיה הוא בחי' הפירוד ויש היפך התיקון ובאמת יש בזה הפרש בין פנימיות לחיצוניו' דבתו"מ צדקה וחסד לאומים חטאת שלגרמי' עביד כמ"ש האומי' סלע זו לצדק' בשביל שיחי' בני ישראל דוק' ה"ו צדיק גמו' כו' לפי שהפירין מיוחדו הפנימי'. וראוי' ממ"ש במצות סוכה שינסה אותם ויקדיר עליהם חמה כו' ויבעטו כו' כמ"ש כמ"א אבל בחיצוניו' כישוב העולם חסד וטוב שלהם בבחי' התיקון דאדם ולא לתוהו בראה לשבת יצרה כו' וע"כ נמשך להם רוב השפע והברכה גם שלא לפי מעשיהם עד כו' וד"ל:

(נד) ובן מבואר למעלה שבמקום האחדות שם ישכון הברכה להיותו בדומה לבחי' התיקון דמ"ה דאדם העליון אעפ"י שהוא בקליפת נגה במקום הפירוד היינו מה שהפירין מיוחדו בתו"מ דוקא כמ"ש עכו"ם שעוסק בתורה כו' אבל לא בחיצוניות דאדם כו' וד"ל. ושרש הענין הוא ממע' הנ"ל דהגם ששרש' בצמצום דמק"פ כו' יש בהם ההתכללות דתיקון מכה הרשימו כו' ולכך לע"ל יתבררו לבוא בבחי' התיקון כמ"ש אז אהפוך אל עמי' כו' וזהו שנחלקו ר"י ור"ש שר"י אמר עליהם מעלות טובות תקנו גשרים תקנו מרחצאות כו' שהוא לטוב וחסד לישוב הארץ בבחי' תיקון דאדם וראוי' לרב חסד וממשלה כו' מטעם

חושך גמור להסתיר אור האלקי לגמרי להיות בבחינת פירוד גמור והוא ענין מה שנשעו מקדם מיחוד העליון דאח"פ שנק' קדמונו ש"ע וימצאו בקעה כו' (כמשי"ת במאמר הזוהר שאמר האי בקעה הוא אתר לאתקפא לבא כו') וז"ש וימצאו בקעה כו' וישבו שם בבחינת הפירוד וריחוק מאלקים חיים ומלך עולם אך עכ"ז לא רצו להפריד א"ע לגמרי שלא יהיה להם שארית בארץ כמו דור המבול לזאת רצו שיומשך להם מהארץ אא"ם שלפני הצמצום הנ"ל שהוא בחינת שם מ"ה דאח"פ למטה כמו שהן בבחינת הפירוד שיאיר להם בחיצוניות כמו שהוא למעלה בפנימיות כנ"ל ע"כ אמרו כולם בעצה אחת הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם דפי' הפשוט הוא כמ"ש הראב"ע כנ"ל שעל ידי העיר ומגדל שראשו בשמים יתקבצו תמיד לשם ויהיו באגודה אחת באחדות וחבור והתכללות בבחי' אדם שלם שעו"ז יהיה בהם כלי שישכון ויומשך להם משם מ"ה דאדם העליון ממקורו ושרשו בעצמות אא"ם שלפני הצמצום הראשון כנ"ל וזהו וראשו בשמים דוקא שלמעלה היינו בחינת השמים הכללי שהוא בחינת המקיף הכללי שלפני הקו"ח (ונק' טה"ע וכן אמר השמים ושמי השמים כו') וכמו וזה שער השמים כו') שמשם יומשך למטה כמו למעלה בשוה גם בהיותם בבחי' הפירוד למטה משום דקמיה כחשיכה כו' וז"ש ונעשה לנו שם שיומשך להם משם דוקא בחי' שם מ"ה דאדם העליון בבחינת עשיה ככלי בחיצוניות כמו שהוא בפנימיות (והפשוט דנעשה לנו שם היינו בהתנשאו' ויש להיות בדומה לאדם העליון כנ"ל) פן נפוץ ע"פ כל הארץ פי' פן יפוצו ויתפרדו על פני כל הארץ ולא יהיו בחבור ואחדות והתכללות רק מפורדים זה מזה בתכלית ולא יתחברו לעולם שלזה חששו מאד שאז לא יוכלו כלל לקבל מבחינת הפנימית דשם מ"ה העליון שאינו שורה רק במקום היחוד והתכללות ולא במקום הפירוד והתחלקות כנ"ל. והנה אמרו כאן ב' טעמים א' ונעשה לנו שם והב' פן נפוץ כו' ולכאורה למה צריכים לב' טעמים. אך ב' טעמים הללו ענין וכוונה אחת הוא דהנה לבד שחששו שלא יוכלו לקבל שפע אור הפנימית דשם מ"ה בהפרדם זה מזה אלא שגם שפע הנמוך להם מבחינת החיצוניות דצמצום דשם אלקים יחסר להם לפי ששרשם בעצם מבחינת הפירוד והתחלקות הנקודות דתוהו שכל התחלקות עושה פירוד לגמרי שלא יוכלו לקבל כלל אף בצמצום האחרון יותר והם רצו לקבל שפעם דוקא מבחי' היחוד העליון דשם מ"ה וז"ש ונעשה לנו שם מ"ה העליון ע"י האחדות ע"י העיר ומגדל שיתאחדו בו ועל ידו דוקא ואל"ל פן נפוץ בפירוד גמור ויעדר מהם האור ושפע האלקית לגמרי מכל וכל וד"ל:

(נה) וזמעתה הנה יש להבין אחר הקדמות כל הנ"ל בפרטי כל דברי הפ' הזאת ולתרוץ כל פרטי הדקדוקי הנ"ל בפ' זו כנ"ל. דהנה מכואר מתוך כל הנ"ל בעיקר כוונת אנשי דור ההפלגה כמה שרצו בבנין עיר ומגדל וראשו בשמי' כמו שאמרו הטעם ונעשה לנו שם שזהו בחי' שם מ"ה העליון הכללי שמאיר מבחי' עצמות אא"ם שלפני צמצום הא' דמק"פ וקו"ח כו' ואמרו ונעשה לנו בעשי' דוקא שזהו בחי' הכלי בחיצוניות דוקא מפני שעיקר כוונתם היה שיאיר להם שם מ"ה העליון בחיצוניות כמו בפנימיות כנ"ל ולא יצטרכו לקבל למעלה רק מבחי' חיצוניות ואחוריים דשם מ"ה שמוסתר בבחי' צמצום דאלקי' כו' כנ"ל. אך מהיכן הי' להם כח זה הגדול שירצו לעלות במעלה ומדרגה גבוה כזו לעשות להם שם מ"ה העליון למטה כמו שהוא למעלה גם למטה בבחי' הפירוד כנ"ל. הנה לזה הקדים הטעם בתחלת הפ' והוא כמה שא' יהיה כל הארץ שפה אחת ודברי' אחדי' דפי' פשוטו היינו שכולם היו מדברי' בלה"ק דוקא שנק' שפה אחת והוא שרש לע' לשון דע' אומות כידוע וכמבואר בוהר הנ"ל (וכמשי"ת בסמוך) ולמעלה מעלה היינו בחי' מל' דא"ם עצמו שלפני הצמצו' הא' דמק"פ כנ"ל (שהוא שרש האותיות העליוני' שנחקקו בטה"ע שז"ש גליף גליפו כו') שבבחי' אור הפשוט הזה דעצמות הי' כלול הכל בבחי' אחדות הפשוטה בתכלית (כמו שא' שהי' הוא ושמו כלבד כנ"ל) והוא הנק' שפה אחת שהוא בחי' נוק' להיות שגילוי אור זה הפשוט הוא בחי' כלי לאור העצמות ממש שנק' אחד פשוט ממש כמו שאו' אתה אחד ושמןך אחד כו' כנ"ל וזהו דברי' אחדים שמקבל מבחי' דברים אחדים שבעצמו' א"ם ממש שנק' חד ולא בחושבן י"ם כלל כנ"ל (והוא בחי' שפה אחת לשון הקודש דאותיות התורה הקדומה בעצמות ממש שנק' דברים אחדים כו') ומ"ש ויהי כל הארץ שפה אחת לפי שהיו מדברי' כולם בלה"ק היה נגלה עליהם מבחינת אור מל' דא"ם שלפני הצמצום והיו משיגים באח"פ שזהו מ"ש ודברים אחדים ביחודו ש"ע (כמשי"ת). ויהי בנסעם מקדם ואמרו במדרש שהסיעו את עצמם מקדמונו ש"ע כו' דהיינו שלא רצו להיות בבחי' ביטול עצמי ותמידי לעצמות אור א"ם שנק' קדמונו של עולם קדמון לכל הקדומים והוא בחינת מל' דא"ם הנ"ל שנק' מח' הקדומה שיבא בגילוי לע"ל כמו שהי' קודם הטא אדה"ר כג"ע שנמע מקדם כו' וזהו שאמר וימצאו בקעה בארץ שנער שזהו שמצאו מקום שבו יצומצם ויוסתר אור עצמות אלקות הנ"ל והיא הבקעה שבארץ שנער ולמעלה הוא בחי' הצמצום הראשון שנק' מק"פ וחלל ריקן כו' שמעלים ומסתיר לאור העצמות כנ"ל שנק' חושך סתרו ומשם יוכל להיות שרש ומקור למקור לצמצום האחרון שנק'



ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - לרוקע הארץ (תקס"ב)

מים חיים כו' וזהו סדר הפסוקים לעושה השמים בתבונה כו' לעושה אורים גדולים עד לרוקע הארץ על המים וכל ענין סדר פסוקים אלו הוא לספר איך שהוא ית' הוא מתקן ומכרר את בחי' העגולים ע"י אמצעות היושר, ותחלת העגולים מקבלים מבח"ב דיושר כנו' לעיל פ"ב שכח"ב דיושר עומדי' בתוך חלון העגולים דהיינו המקום שמשם מתחילים להתעגל ולהתפשט זהו הנק' חלון העגולים ולשם עומדים כח"ב דיושר והענין כי מובן כבר ממש"ל שהעגולים והיושר הם ב' הפכים שהיושר נחלק לג' קוין ויש בהם ראש תוך סוף (כציור פרצוף אדם שהוא בהתחלקות רמ"ח איברים כו') והעגולים אין בהם רת"ס כלל כי אינו בהתחלקות כלל אלא בהשואה א' בכל חלקיו ולכן א"א להעגולים להתעגל מן בחי' היושר אלא מבח"ב דיושר מפני ששם אינן הפכים כ"כ כי הג"ר כח"ב אינן עדיין בבחי' התחלקות לקוין לכן אפשר להעגולים להתפשט משם כו' משא"כ בסוף היושר שנחלק לקוין ולהתחלקות מדרגות רבי' א"א להעגולים לקבל משם לכן בסיום העגולים והיושר רקע ה' הארץ על המים כדי שהמים שהם סוף העגולים יתבררו ע"י הארץ שהוא מבחי' היושר כי יושר הוא שם מ"ה המכרר עיגולים שהם שם ב"ן כי בחכמה יסד ארץ כתיב ובחכמה אתברירו וכנראה בעליל ממימי התהום האוקיינוס המלוחים שבעברם דרך הארץ נעשי' מים חיים והמה מי מעיינות ונהרות כו' וכדלעיל. ובעבודת ה' הוא ג"כ ענין רוקע ארץ על המים, והוא כי המים הוא האהבה שלמעלה מן הכלי מפני קמנות הכלי והוא מבחי' עולם התהו כנ"ל אך הוא יכול ליפול ממנה לאהבה זרה מפני שבעולם התהו הי' שבירת הכלים לזה צ"ל בחי' רוקע הארץ על המים היינו שמתחלה צ"ל בחי' חרישה דמרפי ארעא, דהיינו המרידות בחי' לב נשבר ונדכא שע"י החרישה דמרפי ארעא יכולים המים לצאת בארץ ואח"כ כשיוצאים בארץ הארץ היא מבררת להפריד מהם הפסולת ויתבררו המים שהוא האהבה לחיות צלולין (וזהו ביום ההוא יצאו מים חיים מירושל') אל הים הקדמוני, פי' שמה שמתברר ועולה בבחי' מיין נוקבין מירושלים עולה למעלה מעלה אל היום הקדמוני:

ובכל הנ"ל יש לפרש הפסוק מה לך הים כי תנוס כו' מלפני ארון חולי ארץ. דלכאורה קשה דה"ל חולי ים כי אם שואלים לים ממי נתיירא ה"ל להשיב מלפני ארון חולי ים. גם

ג. וזהו לרוקע הארץ על המים כל"ח, כי הנה השמים הם עיגולים והם מבחי' הי"ם דעגולים וכן הג' יסודות אש רוח מים שמתחת לרקיע המקיפים את כדור הארץ הם ג"כ מבחי' עגולים ואמנם כדור הארץ אע"פ שהוא ג"כ עגול מ"מ הוא מבחי' היושר כי רגלי א"ק מסתיימים על הארץ כו' וכמ"ש והארץ הרום רגלי והוא סוף בחי' היושר (ולכן העגולים היותר תחתונים שהם הגלגלים וג' יסודות אר"מ מקיפי' את הארץ כי כן הוא שביושר כל הפנימי מכולם משובח מכולם והיותר חיצון הוא הנמוך מכולם ונמצא הארץ שהיא היותר שפלה במדרגה היא החיצונה ובעיגולים נהפוך שהפנימי מכולם גרוע מכולם לפיכך העגולים היותר גרועים שהם גלגלים דעשיה ואר"מ הם היותר פנימי' מכולם ולכן הן הסמוכי' לארץ ועל גביהם עגולי' ד"ם דעשי' כו') והמופת לזה שהארץ הוא מבחי' יושר הוא ממה שאנו רואים שהארץ אינה שוה בכל המקומות שבמקום זה מצמיח אילנות ובמקום זה עשבים וכן במקום זה נמצאו חיות ובנ"א שונים ובמקום אחר לא ימצאו חיות כו' וכן יש ארץ הרים ויש מקום שהוא בקעה כו' הרי שיש בה חלוקים רבים במקומותיה ומוזה הוראה שהארץ היא מבחי' היושר כי הלא מבואר ענין היושר שהוא בבחי' התחלקות לרבי רבבות חלוקים ולא יחסר כל בו כי הוא כלול מכל ההפכים והמנגדים כנ"ל משא"כ הים אנו רואים שהוא שוה בכל חלקיו שאף באלף פרסאות הוא שוה ממש שהכל מראה א' מים והיינו להיותו מבחי' עגולים שהעגולים הם שכל דבר הוא במדרגתו לבד ואינה מתכלל כ"כ מזולתו ולכן כל חלקיו בהשואה א' וכדלעיל פ"ב. והנה מתחלה בבריאת שמים וארץ היו המים מקיפים את הארץ מכל צדדיה והיינו משום שהעגולים מקיפים על היושר עד שאמר הוא ית' יקו המים כו' ותראה היבשה והוא ענין לרוקע הארץ על המים כו' והטעם בזה הוא כמשנ"ת לעיל פ"ב שהעגולים הם מבחי' התהו ונפלו בשבירה ולכן המים מעורבים טו"ר ומה"ט מי הים מלוחים מחמת הפסולת מהגבורות הקשות שהוא בחי' המלח ולכן צריכים להתברר ע"י הארץ שהוא בחי' היושר והוא המכרר את העגולים כי מ"ה מכרר ב"ן וזהו שכשמי הים עוברים דרך הארץ נעשי' מים חיים כי נתבררו ע"י הארץ ונפל הפסולת מהם ונעשה מהפסולת שקצים ורמשים וכן הים המלח הנק' לעבער ים ומהמובחר שנתברר נעשי'

בעלויות העולמות כמו הדגים ששטים בים כו', ועל כן שואלים לים למה גם ונתבטל מבחי' שלו שתשוקתו ליכלל במקורו, וע"ז השיב מלפני ארון חולי ארץ כי בחי' השוב נמשך מצד בחי' שלמעלה מעלה ממקור הבחי' שמשם נלקח הרצוא כו' כמבואר במ"א ע"פ אשרה כי גאה גאה כו' שלכך ירדה הנשמה ממקורה שהיתה עומדת שם באהוי"ר גדולים כדי לקיים התומ"צ מעשיות שהן מבחי' נורא תהלות ארון הנפלאות כו' משא"כ הרצוא הוא בחי' קדושים בכל יום והללוך כו' ע"ש, וכמ"ש ג"כ לעיל דבחי' יושר שהוא בחי' ארץ הוא בחי' רוח שהוא למעלה מבחי' ים שהוא עיגולים בחי' נפש, וה"ש ג"כ ההפכי הצור כו' כי הצור הוא אבן שממנו מוציאים האש והוא מקור ושרש הגבו' שהן בחי' רצוא וההפכי הצור להיות אגם מים הוא בחי' התהפכות הרצוא לשוב:

מ"ש אח"כ ההפכי הצור אגם מים, אינו מובן השייכות לכאן דאדרבה הכא המים נסו וכו'. אך כי פי' חולי ארץ פי' רבינו יונה ז"ל שהוא כמו ותחולל ארץ ותבל שהוא לשון בריאה, והיינו רמז למה שבבריאת הארץ רקע הארץ על המים ע"י מאמר יקוו המים כו', ומפני זה נרתעו המים ונסו כו' כדפי' בספר רוממות אל. וביאור הדברים מובן ע"פ הנ"ל דהים הוא מבחי' עגולים דתהו שענינם בחי' הרצוא ולכן גלי הים מגביהים א"ע למעלה שזה מורה על תשוקתם ליכלל במקור חוצנם כמ"ש בזהר פ' נח. וענין הים ראה וינוס ונהפך ליבשה הוא התהפכות מבחי' אם רץ לבך להיות בבחי' שוב לאחד שהן הן קיום התורה ומצות מעשיות הנק' ארץ שהן בחי' שוב כנודע ומבואר במ"א שלכן נק' בחי' ארץ לפי שנתלכשו בעשייה גשמיות, משא"כ בחי' ים נוני ימא עבודתם ברוחניות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג -

כי ישאלך בנד (ב)

בחומר ובלבנים כדי לבררם וללבנם בכור הברזל דחשך מצרים, וע"י שהוציאנו משם ביד חזקה כו' כנ"ל חבר כל שלשלהון דפרולא והי' יתרון אור מהחושך ונתגלה אור הגנוז כמ"ש ולכל בני' ה' אור כמושבותם ובני' יוצאים ביד רמה. וזהו היום גלותי חרפת מצרים מעליכם שהוא הסרת הערלה והמסך המבדיל ע"י מצות מילה ופריעה כידוע, כי כל הגוים ערלים הם כמ"ש במשנה י"א פ"ג דנדרים קונם שאיני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל כגון ערל שמתו אחיו מחמת מילה ואסור במולי עובדי כוכבים, והיינו לפי שהם ערלים בעצם שמקבלים בשרשם מערלה שהוא ג"ק כו' וישראל הם חלק הוי' עמו ויאר ה' פניו אליך, יאר פניו אתנו סלה. וע"י יציאת מצרים זכו למ"ת פב"פ דיבר ה' עמכם וניתן להם תומ"צ בגשמיות דייקא שע"ז ימשיכו גילוי עצמות ופנימו' ואו"ם ב"ה ממש למטה בעוה"ז הגשמי שיהי' לו דירה בתחתונים כמ"ש ושכנתי בתוכם ממש. וזהו שאומרים בכמה מצות זכר ליציאת מצרים, וידוע הקושי' שגם אם לא היו במצרים הלא התורה והמצות קדמו אלפיים שנה לעולם. אך הענין שע"י יציאה דגלות מצרים התחתון תכלית החשך למטה שהוא מיצר וגבול גמור המסתיר עוה"ז לגמרי ע"ז ה' יציאת מצרים דקדושה ג"כ בכל העולמות שנק' מצרים וגבולים עד רום המעלות, וע"ד

ה) אך עיקר הטעם שהיו ישראל בגלות מצרים בבחי' ירידה ושפלות אצל פרעה בחושך גדול כזה, המכוון הי' בכדי שיהי' יתרון אור מן החושך כידוע, והוא ע"י הסרת הערלה ושבירת המסך המבדיל דחשך התחתון דקליפת מצרים ע"י אותות ומופתים דעשר מכות, וכמ"ש וידעו מצרים כי אני ה', כי פרעה אמר לא ידעתי את ה' מי ה' אשר אשמע כו' שהי' מקבל מבחי' רם על כל גוים הוי' ולכן הי' למטה חשך גמור, ולכסוף הודה בעצמו ואמר ה' הוא הצדיק ואני כו', לכן אמר עבדים היינו כו' ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה כו' וכת' או הנסה כו' ובמוראים גדולים, שכדי לשבר קליפת מצרים ערות הארץ הוצרך להיות הגילוי ממקום גבוה מאד, כמ"ש המגביהי לשבת המשפילי כו', ועברתי באמ"צ אני ולא מלאך כו'.

וזהו מ"ש אל גינת אגוז ירדתי דקאי על גלות מצרים, ולמה המשל מאגוז דוקא הלא בכל הפירות ואילנות ותבואה קליפה קרומה לפני וכשנגמר הפרי נזק הקליפה לחוצה, אך עיקר המשל מהאגוז שגם כשנגמר הפרי בתכלית הוא גנוז בתוך הד' קליפות דאגוז ומסוכב מהם ואינו יכול ליקח הפרי רק כ"א ע"י שבירת האגוז בתחלה. ככה יובן הנמשל דאל גינת אגוז ירדתי, דשם בחשך דמצרים הי' אור גנוז בהם, כידוע דכללות ס"ר שרשי נשמות ישראל עברו בהם בפרך

אתערל"ת דתומ"צ גשמי' דוקא יהי' גילוי פנימי' א"ס ב"ה ויאר ה' פניו אלך. וזהו ויצונו כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקיני, יראה אותיות ראה, כי עין בעין נראה גילוי אלקות למטה כמו למעלה בלי שום הסתר פנים, אך כלליות הגילוי הוא דוקא ע"י הסתר פנים דגלות חורבן בהמ"ק כמארז"ל חגיגה ד"ה סע"א דכל שאינו בהסתר פנים אינו מהן וכמ"ש (ישעי' רס"ו ט) העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, כי יתרון אור הוא מן החשך דוקא, וכמו שע"י גלות וחשך מצרים ראו אור דמ"ת דתומ"צ הנגלות לנו, כך ע"י החושך ואריכות הגלות דחורבן בהמק"ד כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות מפנימיות התומ"צ וטעמי המצות שיתגלה לע"ל במהרה בימינו.

שארז"ל על שם שדי שאמר לעולמו די, כח המגביל, ויצ"מ הוא גילוי דשם הוי' הוי' ויהי' ואני הוי' לא שניתי אוא"ס שבלתי בע"ג ותכלית, וזהו עיקר דתומ"צ כמ"ש רחבה מצותך מאד, וזהו ואותנו הוציא משם כו' וכדכתי' וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו כו' אל ארץ טובה ורחבה, וכמ"ש לעתיד הרחיבי מקום אהלך כו' לקבל גילוי אוא"ס ממש בבע"ג שלא ע"י מסכים ולבושים דמצרים וגבולים דקדושה ולא יכנף עוד מוריד והיו ענין רואות את מוריד כי עין בעין יראו כו'. וזהו התשובה לשאלת בן חכם מה העדות והחוקים כו' עבדים היינו לפרעה בחושך וגלות דקליפת מצרים למטה, ויוציאו ה' אלקיני משם ביד חזקה כו' בשבירת כל המסכים המכדילים עי"ז נעשה יתרון האור מהחשך כו' שע"י

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

וירח ה' את ריח הניחוח, ש"פ נח, תרד"ע

וחזק ומשיב את הנפש הוא ריח הקטרת דוקא כו'. דהנה ההפרש בין ריח הקרבנות לריח הקטרת הוא כמו ההפרש בין ריח שבמאכל לריח הבשמים שאינו דבר הנאכל כו', דהרי הקרבנות הן בחי' לחם וכמ"ש את קרבני לחמי כו', דפעולת הלחם הוא רק לחזק החיות פנימי לכד לא בבחי' התחדשות חיות כו' רק שבזה יש ג"כ תוס' חיות שמתחזק בזה כחו בבחי' תוס' אור והיינו מפני שנמשך החיות ממקורו מהאור"מ שע"ז מתוסף כחו, וזהו ע"י הריח שבמאכל שמוגיע בהאור"מ כו', וזהו המרא וריחא פקחין שמתוסף התחכמות עי"ז והוא ע"י הריח כו', אך מה שמוגיע בהמקף שננפש הוא בהאור"מ השייך אל הפנימי לכד ומה שנמשך בזה א"ז שהמקף מאיר כ"א מה שמוסף אור וחיות בהפנימי כו' (ועמשנת"ל פקע"א). וכמו"כ הוא הדוגמא למע' דריח הקרבנות מגיע בבחי' מקיף עליון היינו בחי' כי לא אדם הוא, והיינו ע"י הריח דבירורי הניצוצות שע"ז מתוסף אור וחיות בבחי' אדה"ע כו', ומ"מ אין האור"מ מאיר בגילוי כ"א מה שמתוסף בהאור"פ כו', אבל ריח הקטרת הוא כמו הריח שמושיב את הנפש היינו שמוגיע בעצם הנפש שלמע' מהגילויים וממשיך להיות גילוי הנפש כו', וזהו יתרון המע' בריח הבושם על הריח שבמאכל, דריח שבמאכל מגיע רק בהגילויים שבנפש דהיינו בהגילוי או"מ ולכן אינו משיב את הנפש רק מחזיק כחו כו', אבל ריח הבושם מגיע בעצם הנפש שלמע' מהגילוי ומשיב את הנפש היינו להיות הגילוי מהעצם

ריח) ועפ"ז יוכן מה שבקרבנות נא' ריח ניחוח לה' שהן בבחי' ריח כו', להיות דהקרבנות הן בירורי הניצוצות שבנוגה, דהבהמה הגשמי' היא תחת ממשלת ק"ג וע"י שנשרפת באש שלמע' מתבררים הניצוצו' ונכללים באלקות כו', דעבודת הוי"ע בירור הנה"ב וכמ"ש אדם כי יקריב מכם קרבן כו', והוא לברר ולהפך מדות מבעי' דנה"ב לאלקות כו', וזהו מה שעיקר הקרבן הוא הקרבת חלב ודם והיינו דרתיחת הדמים דנה"ב בחמימות אש התאווה יתהפך להיות בבחינת רשפי אש האה' כו', והחלב הוי"ע התענוג דתענוגים הגשמי' יתהפכו להיות תענוג אלקי בהשגה וידיעה אלקי' ולהתענג על ה' כו' (ועיקר ענין הקרבנות הוא בבחי' אתכפי' לכד להיות דעבודת הקרבנות בד"כ היא עבודה שע"פ טו"ד כו', וזהו משארז"ל אע"פ כו' מצוה להביא מן ההדיוט דהיינו בחי' האה' הבאה ע"י התבוננות כו', וגם האש שלמע' א"ז בחי' אש ה' וכמ"ש לא באש כו', וכמ"ש כמ"א שהיא התבוננות בשרש ומקור הנה"ב וכמו בעבודת המלאכים וכה"ג שזה מסייע בהביטול דנה"ב כו', דכ"א הוא בבחי' אתכפי' לכד כו', רק בעבודת הצדיקים דעיקר עבודתם הוא מצד הנשמה ובחי' האש שלהם הוא אש ה' וכמ"ש בת"ז אית אש ואית אש כו', ה"ז בבחי' אתהפכא ממש שנהפך מהות הנה"ב ונכלל באלקות כו' וכמ"ש במ"א). וזהו שהקרבנות הן בחי' ריח בבחי' בירור דנוגה דנה"ב ומגיע בבחי' המקף כו', אמנם עיקר ענין הריח שבא מדבר חריף

בפנימי כו'. אבל הקטרת מגיע בבחי' פנימי' הכתר ונמשך עי"ז דבחי' אוא"ם יאיר בגילוי כו', ומ"מ ההמשכה בגילוי רק מבחי' חיצוני' הכתר כו', דכשם שהקרבנות ע"ה שמגיע בבחי' או"מ מ"מ הרי ההמשכה היא רק גילוי האו"פ כו', כמו"כ קטרת הגם שמגיע בבחי' פנימי' הכתר מ"מ ההמשכה היא בחינת החיצוני' לכד כו'.

קיצור. וזהו דקרבנות שזהו כירור דנוגה, דם הוא רתיחת הדמים, וחלב תענוג, ה"ז בחי' ריה שמגיע בבחי' האו"מ, אך הוא כמו ריה המאכל, שגם בהריח לא יש התחדשות החיות רק מה שמתוסף חיות בהאו"פ, וכ"ה בעבודה ולמעלה שאין האו"מ מאיר בגילוי רק שמתוסף בהאו"פ, והוא מפני שמגיע בבחי' חיצונית הכתר, וריה הקטרה הוא כמו ריה הבשמים שמשיב את הנפש מפני שמגיע בעצם הנפש, ולמעלה הוא בחי' קוטרא עילאה דעתיקא, והגילוי הוא בחי' האו"מ אך רק בחי' חיצונית הכתר.

כו', וכמו"כ הו"ע הקטרת שמגיע בבחי' עצמות א"ם שלמע' מבחי' הגילוי להיות בחי' הגילוי והיינו דבחי' אוא"ם דכי לא אדם הוא מאיר בגילוי כו'. וביאור הענין הוא כמשנת"ל פרי"ג דהריח מגיע בעצם חבור הנשמה בהגוף שאינו עדיין בבחינת התפשטות וגילוי (גם לא בבחי' או"מ כו'), ויובן זה למע' ע"פ משנת"ל פרי"ד בשם האדר"ז דבהאי מולא פשיט פשיטותא דקוטרא עילאה דעתיק הוא בחי' קשר עליון שע"י מתקשר א"ם עם העולמות כו', וזהו כמו עד"מ חבור עצם הנשמה עם הגוף כו'. וז"ע הקטרת שמגיע בבחי' פנימי' הכתר כו', דקרבנות עם היות דרוא דקורבנא עולה עד רוא דא"ם כ"ז הוא בבחי' חיצוני' הכתר כו', וזהו ג"כ ע"י הכירורים דקרבנות כו', דהנה נת"ל פרי"ב דעבודת קרבנות בר"כ הוא העבודה שע"פ טו"ד, וידוע דעבודה שע"פ טו"ד היא בבחי' או"פ בחי' ממכ"ע כו', ומה שהקרבנות מגיעים בבחי' כתר זהו ע"י ריה הכירורים כו', אך זהו רק בבחי' חיצוני' הכתר וההמשכה היא רק מה שנמשך תוס' אור

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

זאת תורת הבית - ב' ניסן תרפ"ט

ושמים בהשואה נמורה ובאמת הנה אמרו"ל במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו דגם זה הוא השפלה וירידה לגבי' וכמ"ש המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ, דגם זה מה ששמים וארץ הם בהשואה הוא ג"כ השפלה, וכראי' בזהר ע"פ והארץ לעולם עומדת דא שכינתא שהוא בחי' מל' ומל' נק' ארץ שמורה שזהו השפלה וירידה כבי' מה שהוא מלך עליהם, והנה באריכות ההתבוננות שמתבונן בזה שההארה הבאה בגילוי בעולמות היא באין ערוך לגבי העצמות הרי תתלהב ותתלהט נפשו ברשפי אש התשוקה והצמאון להכלל בעצמות אוא"ם וכמ"ש מי לו בשמים וענך לא חפצתי בארץ שאינו חפץ בגילויים וכל חפצו ורצונו הוא להכלל בעצמות אוא"ם, וזהו המדר' הא' שבאה"ר. והנה אחרי האה' הלזו הנה נותנים לו מלמעלה אהבה גדולה יותר, והוא ע"י הגילוי דעצמות אוא"ם, דבאהבה זו הב' שנותנים לו מלמעלה ה"ה מתבטל בבחי' ביטול במציאות לגמרי מכל וכל דבאהבה הא' הרי באה ע"י ההתבוננות והאהבה היא בחי' רצוא, אבל כאשר מאיר הגילוי דעצמות א"ם היינו דבהרגשת נפשו נרגש א"ם דבידיעה הו"ע ידיעת ההפלאה

(ח) אמנם כ"ז הוא בהאוא"ם שיש לו שייכות אל העולמות דבזה שייך להעריכו בערך העולמות ואח"כ הוא משיג את האמת דאין העולמות תופסים מקום כלל והכל בטל ומבטל לפי דכולא קמי' כל"ה, אבל בעצמות אוא"ם ב"ה שאינו בערך העולמות ואינו בגדר העולמות כלל הרי שם אינו שייך לומר גם זה מה שהעולמות אינם תופסים מקום כלל וזהו"ע יחיד שהוא מיוחד בעצם שאינו בערך ובגדר העולמות כלל, וזהו חי העולמים מלך, דמה שהוא חי העולמים הוא רק מבחי' מלך, דכל התהוות של כל העולמות מריכ"ד והחיות שלהם אינו אלא מזה מה שעלה ברצונו ית' אנא אמלך ואין מלך בלא עם ולזאת הנה קבלת חיותן של כל העולמות הוא רק מזה שהוא בחי' מלך עליהם, ואומר עולמים ל' רבים שהם ריבוי עולמות עד אין מספר וכל התהוותם וחיותם הוא מבחי' מלך דמלך שמו נק' עליהם בחי' שם בלבד, ובאמת הרי גם בחי' שמו הוא נשגב ומרומם וכמ"ש כי נשגב שמו לבדו, דלכדו הוא בבחי' האוא"ם שלפה"צ, והיינו דבחי' שמו שהוא בחי' מל' דא"ם כמו שהוא לפה"צ ה"ה נשגב ומרומם ורק הודו של שמו הוא על ארץ

הוא חיך, ובאה בידיעה והשגה והעבודה הוא בקירוב ודביקות באלקות שרוצה בגילוי אלקות, וזה מה שרוצה וחפץ להכלל באוא"ם זהו ג"כ מה שנותנים מלמעלה, והו"ע העלאת והטבת הנרות שהם ב' בחי' אה"ר ואהבה בתענוגים ולכן אומר בזה בהמיכו את הנרות מה שנותנים מלמע' מצד טבע הטוב להיטיב, והו"ע עבודתו של אהרן כה"ר לעורר את טבע העלי' שבנשמות שיתעוררו לעלות ולהכלל בעצמות

אוא"ם ב"ה בהב' בחי' אה"ר ואהבה בתענוגים. קיצור. יבאר דיחיד הוא אוא"ם שאינו בערך ובגדר העולמות דשם אינו שייך לומר גם זה שהעולמות אינם תופסים מקום, מלך שמו, וגשגב שמו, דעיי' נעשה רשפי אש התשוקה להכלל ובא ברצוא דאה"ר, ואח"כ נותנים לו מלמעלה אהבה בתענוגים שהוא ביטול במציאות ובבלתי מורגש.

דא"ם איך שהוא מופלא מכל הגילויים, דבמילא הרי יש לו בזה עכ"פ מקצת הכרה באוא"ם המופלא, דבר"כ ענין הרגשת א"ם בנפש הוא תכלית הידיעה שלא נודע, היינו דונפלינו אנחנו כל ב"י מכל העמים אשר ע"פ האדמה בזה שיש בנו הדעת שבנפש לידע ולהכיר את עצמות הא"ם שלא נודע, ומזה הוא שנעשה הביטול במציאות לגמרי מכל וכל, דאהבה זו הב' היא אהבה בתענוגים להתענג על ד' עד כלותה ממש דבההרגש דא"ם הוא בתענוג וכליון הנפש שנכלה בזה, דבאהבה הא' הוא כמורגש וברצוא אבל באהבה זו אין מורגש ורצוא כ"א כליון הנפש דע"ז נא' עבודת מתנה אתן את כהונתכם דרק מלמעלה הוא שנותנים גילוי זה ואה' זו, דבאמת הנה גם האהבה דמו לי בשמים היא מתת אלקים שנותנים מלמעלה, דעבודת הנשמה מצ"ע היא אה"ע שהיא האהבה הלקוחה מעניני עולם וכמ"ש לאהבה את ה"א כי

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

שמיני עצרת ושמחת תורה, תרצ"ז

הראשונה רואים בעיני בשר, ואילו ההגבלה של גוף ההשכלה רואים רק בעיני השכל.

ג. המצאה שכלית והבנה שכלית, הן שתיהן גופי השכלה, ולכל אחת מהן הגבלותיה היא.

כל הגבלה מבהירה מציאות מהותו של הדבר. ההגבלה שבמים מבהירה את מציאות המהות של מים, וההגבלה של אש מבהירה את מציאות המהות של אש. כך ההגבלות של המצאה והבנה מבהירות את מציאות המהות של הגופים שלהן.

ישנם סוגי מציאות, שההבדל בין מציאות אחת לזולתה, ניכרת במישוש. מציאות אחת קשה והשניה – רכה.

ישנם סוגי מציאות, שההבדל בין מציאות אחת לזולתה, ניכרת בקור וחום, או בצבע ובמראה, האחד לבן והשני שחור, או שהוא ניכר בקול.

ברם, ישנם סוגי מציאות שההבדל ביניהם אינו ניכר בהבדלים האמורים, ובכל זאת קיים הבדל בין מציאות אחת לשניה.

הדברים בהם מתבטאים ההבדלים, הם בהתאם למהותה של כל מציאות.

ד. בחסידות מוסבר בקצרה אבל בבהירות דייקנית, שבכל דבר יש "מציאות" הדבר ו"מהות" הדבר.

א. ברצוני לספר לכם מה שראיתי ושמעתי בהתוועדויות שמיני עצרת הראשונות, שהייתי נוכח בהן, בימי ילדותי.

באחת השיחות¹ כבר דובר, שחסידות דורשת שבכל דבר תהיה הבנה פנימית עמוקה.

הבנה עמוקה, משמעה שלא זו בלבד שמבינים את ההמצאה השכלית או את ההבנה השכלית שישנה בהשכלה מסויימת, אלא מבינים גם את הנשמה של ההמצאה השכלית, או של ההבנה השכלית.

השכלה היא שם התואר לכל סוגי ואופני ההבנות. בכל החכמות שישנן, מהחכמה הפחותה ביותר שהיא חכמת המעשה עד לחכמה העליונה ביותר, חכמת האלקות – כלפי כל ההבנות של כל החכמות ישנו התואר "השכלה".

ב. הבנה כשלעצמה היא גוף המוגבל בהגבלות גופניות, ככל גוף אשר מוגבל בהגבלה מסויימת.

למרות שאינן דומות ההגבלות של גופי הדומם-צומח-חי-מדבר, הרי בכל זאת כל אחד מגופים אלה מוגבל בהגבלה גופנית. כך גם "הבנה" היא גוף מוגבל.

ההבדל בין ההגבלות של גופי הדומם-צומח-חי-מדבר לבין ההגבלה של גוף ההשכלה, הוא: את ההגבלה

(1) שיחת כ' כסלו תרצ"ב (קונטרס ט"ז).

והמחשבה העמוקים באותה השכלה. כלומר, כשאדם עסוק בענין שכלי, והענין נוגע לו ורוצה להבינו לאשורו, הרי כל הקשור לאותה השכלה, גם מה שניתן להיחשב כחיצוני לגבי הרעיון – מוסיף יתר הבנה גם בתפיסת אותה הבנה.

ז. כל גוף, בלי הבדל אם זה גוף הניכר בעין בשר, או שניכר רק בעין השכל – מן ההכרח שתהיה לו נשמה המחיה את הגוף.

מושכל ראשון הוא, שכל הנשמות וכל הנפשות הן רוחניות.

כשם שכל הגופים, בלי הבדל אם הם גופים חומריים או גופים שכליים, נחשבים לגשמות, כך כל הנשמות והנפשות – המחיות כל סוגי הגופים – נחשבות לרוחניות.

כל הגופים הם גשמיים, ובכל זאת אינו דומה גוף הדומם לגוף הצומח, וגוף הצומח לגוף החי, וגוף החי לגוף המדבר. כך גם למרות שכל הנשמות והנפשות הן רוחניות, בכל זאת אינו דומה נפש הדומם לנפש הצומח, נפש הצומח לנפש החי, ונפש החי לנפש המדבר.

נפש – היא החיות של הנברא. למרות שכל הנפשות מחיות את הגופים שלהן, הרי לא העובדה שהן מחיות את הגופים היא כל ענינה של הנפש. מן ההכרח שיהיו בנפש דברים נוספים מלבד ענין החיות, עד שאחרי מחשבה מעמיקה בענין, קיימת סברא לומר, שענין החיות שבנפש הוא כוח נחות בנפש.

ח. ממציאיות ומהות הגוף וממציאיות ומהות הנפש, עם הפרטים – מציאות המציאות, מהות המציאות, מציאות המהות, מהות המהות – של גוף ונפש, עניניהם הפרטיים, עניניהם ההפכיים, וכן מקיומם המשותף, מתחילים אנו להבין ענינים נעלים יותר.

בחסידות מובא רבות המושג³ "ומבשרי אחזה אלקה".

הלומד חסידות בהתמסרות שכלית מסויימת, ומתעמק במלים ספורות אלו, מן ההכרח שברגעים הראשונים הוא משתומם ומשתאה לנוכח התוכן השכלי המתבטא בהן.

"מציאות" ו"מהות" אין הכוונה שהגוף נקרא מציאות והנפש מהות, אלא – בגוף ובנפש יש בכל אחד מהם מציאות ומהות.

באחד המאמרים מוסבר בהרחבה, שבכל דבר ישנן מציאות ומהות, ובכל אחת משתי אלו – מציאות ומהות – ישנן שוב מציאות ומהות.

"מציאות" ו"מהות" הן ענין של שתיים שהן ארבע. במציאות ישנן מציאות המציאות ומהות המציאות, ובמהות ישנן מציאות המהות ומהות המהות.

הסדר שישנו במציאות ומהות, גם העובדה שבראשונה באה המציאות ולאחריה המהות, וגם העובדה שבתחילה ישנה מציאות המציאות ולאחריה מהות המציאות, ולאחר מכן מציאות המהות ומהות המהות, הרי לא זו בלבד שזה לפי סדר מכוון, אלא שגם הסדר עצמו מראה על ענין ההשכלה שבכך.

ה. דבר ידוע ומפורסם הוא, שהכלל "די לחכימא ברמיזא"² מתבטא במאות ואלפי אופנים שונים.

הסבא אמר לאבי, שכל תשובה בתשובות הרשב"א היא ביטוי נפרד של ה"די לחכימא ברמיזא".

אבי שחש בנשמה שבדברי הרב, הסביר לי בשיחה ארוכה, שבמספר הרב של התשובות שענה הרשב"א, גם בתשובות שסברותיהן יש להן שייכות אחת לשניה – בכל זאת יש בכל תשובה רמז להשכלה שונה.

הסדר בענין מציאות ומהות, נוסף על מה שהוא מראה שהסדר של השכלה הוא, שבתחילה באה מציאות ולאחר מכן מהות, וכן שבתחילה באה מציאות המציאות ולאחר מכן מהות המהות, מציאות המהות, מהות המהות – ישנה בסדר זה עצמו השכלה, רמז, שמהבנה הטובה במציאות המציאות, יכולים להגיע עד להבנה של מהות המהות.

ו. כל "הוה אמינא" וכל "סלקא דעתך" בהשכלה, מוסיפים לאותה השכלה. כפי שאנו רואים במוחש בלימוד הראשונים, איך הם לומדים את הגמרא, הרי כל סלקא-דעתך של אמורא וכל הוה-אמינא – מוסיפות בהבנה.

הבנה היא יצירה שכלית מסויימת הבאה מן התנועה-הפעילות של ההשכלה, תנועה הנובעת מההרהור



(3) איוב יט, כו.

(2) זח"א כו, ב. חלק ג. רפ, ב. וראה מדרש שמואל כב, כב.

~ רשימות אדמור מהור"י צ"צ * ~

א, כ אייר, תרנ"ו. ליובאוויטש

לְעוֹלָם יִרְגִיזוּ אָדָם יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרָע^{72 73} שְׁנֵאֲמַר⁷⁴ רַגְזוּ וְאַל תִּחַטְּאוּ, אִי אֲזִיל מוֹטָב, וְאִם לֹא יַעֲסוֹק בְּתוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר⁵¹ אֲמָרוּ בְּלִבְכֶם, אִי אֲזִיל מוֹטָב וְאִם לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שְׁנֵאֲמַר⁵¹ עַל מִשְׁכַּבְכֶם, אִי אֲזִיל מוֹטָב וְאִם לֹא יִזְכָּרוּ לִי יוֹם הַמִּיתָה, שְׁנֵאֲמַר⁵¹ וְדָמוּ סָלָה, אַרְבַּע מִדּוֹת בְּאָדָם⁷⁵, וְהֵם מִדּוֹת וְהִנְהִיגָת בְּנֵי אָדָם מִצַּד טָבַע תּוֹלְדוֹתָם, שְׁלֵי שְׁלֵי וְשְׁלֵף שְׁלֵף, שֶׁהִנְפֵּשׁ הָאֱלֹקִית אֵינָה מִתְּלַבֶּשֶׁת בְּהִנְפֵּשׁ הַבְּהִמִית לְכַרְרוֹ וּלְזַכְּנוֹ, אֶלֶּא שְׁאִינוּ מְנִיחוּ כָּלֵל לְהַגִּיד אֵיזָה דִּיעָה וְהִנְהִיגָה בְּהַעִיר קִטְנָה⁷⁶ כִּי כָּל הַדִּיעָה וְהִנְהִיגָה הוּא כּוֹלוּ שְׁלֵי. וְהִיא מְדָה בִּינּוּנִית שֶׁהִיא עֲבוּדַת הַבִּינּוּנִים. שְׁלֵי שְׁלֵף וְשְׁלֵף שְׁלֵי, הוּא פְּאֶשֶׁר הִנְפֵּשׁ הָאֱלֹקִית מִתְּלַבֶּשֶׁת בְּהִנְפֵּשׁ הַבְּהִמִית לְזַכְּכָה וּלְכַרְרָה, וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּמַעֲלַת הַכַּחַ וְהַתּוֹקֵף שֶׁבִּנְפֵּשׁ הַבְּהִמִית, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר⁷⁷ רַבֵּן תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר, הִנֵּה הוּא עִם הָאֶרֶץ שֶׁמְכַרְרִים וּמְטַהְרִים אֶת הָאֶרֶץ. שְׁלֵי שְׁלֵף וְשְׁלֵף שְׁלֵף, דָּעַל יְדֵי שֶׁהִנְפֵּשׁ הָאֱלֹקִית מְבַרְרָת וּמְזַכְּכָת אֶת הִנְפֵּשׁ הַבְּהִמִית הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן בְּהִנְפֵּשׁ הָאֱלֹקִית, דְּזַהוּ שְׁלֵי שְׁלֵף, דְּהַעֲלִיָּה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּהִנְפֵּשׁ הַבְּהִמִית עַל יְדֵי עֲבוּדַת הַמִּדּוֹת דִּנְפֵּשׁ הָאֱלֹקִית, וְשְׁלֵף שְׁלֵי, הִיִּתְרוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּהִנְפֵּשׁ הָאֱלֹקִית עַל יְדֵי עֲבוּדָה זוֹ, אֲכַל מַעֲלַת הַחֲסִיד הוּא שֶׁמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ עִם קֵן דִּילִיָּה⁷⁸ וְאִינוּ חוֹשֵׁב אוֹדוֹת הִיִּתְרוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה בּוֹ מִצַּד עֲבוּדָה זוֹ, דְּזַהוּ שְׁלֵי שְׁלֵף וְשְׁלֵף שְׁלֵף, וְכָל כּוֹנְנָתוֹ הוּא אֶף וְרַק שֶׁתּוֹשְׁלֵם הַכּוֹנֵן הַעֲלִיּוֹנָה. שְׁלֵף שְׁלֵי וְשְׁלֵי שְׁלֵי, דְּמִי שֶׁעוֹבֵד רַק בְּשִׁבְלֵי הִיִּתְרוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה בּוֹ בְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית עַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ, הִנֵּה הֵגֵם שֶׁהוּא פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת בְּנַפְשׁוֹ בְּעֲלִיּוֹת גְּדוּלוֹת, אֲכַל בְּכָל זֹאת הִנֵּה חֲמִרְיוֹת הָעוֹלָם נִשְׁאָר בְּגִשְׁמִיּוֹתוֹ. וְזַהוּ⁷⁹ רְשָׁע שֶׁהֲרַע יֵשׁ לוֹ חֵיוֹת וְקִיּוּם מִהַשִּׁי"ן פְּנוּדָע⁸⁰.

(לב) ברכות ה, א. גירסת הש"ס היא: אם נצחו מוטב כו'. אבל בעין יעקב נמצא: אי אזיל מוטב כו'. וראה ג"כ בילקוט שמעוני תהלים ד.

והנה בכמה מקומות בדא"ח מביאים מארז"ל בגירסא בלתי רגילה, והוא בשתי פנים: (א) הגירסא שאינה רגילה מדויקת יותר. (ב) שתי הגירסות מדויקות, אבל להענין המתבאר במקום זה מתאים מארז"ל המובא כפי פירושו ע"פ הגירסא האינה רגילה דוקא. וי"ל אשר כאן הוא באופן השני, והנה מארז"ל לעולם ירגיזו כו' יש לפרשו: (א) בכל עת שרואה שיצרו הרע מתגבר ח"ו עליו, וצריך להלחם עמו שלא ישלש באברי הגוף, וכמו שנתבאר בארוכה בתניא פרק כט"לא. ומובן אשר עפ"ז צ"ל: אם נצחו מוטב כו'. (ב) לעולם ירגיזו, כפשוטו. היינו תמיד (לקו"ת פ' שלח ד"ה בפ' נסכים פ"ג⁴⁹), והמרגיז הוא אדם, מדריגה היותר גדולה (לקו"ת פ' תזריע ד"ה אדם כי יהי⁵⁰), ואין שייך לומר שהיציאה"ר לוחם עמו בפועל וצריך לנצח המלחמה. אלא שתכלית ההרגוזה היא שלא יוכל להכשילו. – וכן מפרש לעולם ירגיזו כו' כאן, וכמו ש"כ בפנים. ומובן אשר לפי זה מתאמת הגירסא: אי אזיל מוטב כו'.

(ג) ראה לעיל בשיחה הערה⁵⁵.
(ד) סידור האריז"ל בהגדה פיסקא הקהה את שיניו. קהלת יעקב מע' רשע. ועייג"כ זח"א נו, א.

(*) מתוך לקוטי דיבורים.
72) מא, א.
73) כב, ב.
74) תהלים ד, ה.
75) אבות פ"ה מ"י.
76) קהלת ט, יד. נדרים לב, ב. תניא פ"ט (יד, א).
77) משלי יד, ד. וראה לקו"ת האזינו עה, ריש ע"ד. ובכ"מ.
78) אתקטו, א.
79) ראה רשימת רבינו – ר"ד כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ליל ב' דחג הפסח תרס"ט (סה"מ תרס"ט ע' רפה) (בהוצאת תרס"ז ואילך): רשע מה הוא אומר כו' ואף אתה הקהה את שיניו

כו' לי ולא לו כו'. ולכאור' צ"ל דהלא לעולם עצת התורה הוא בדרך קירוב דוקא, לקרב הנשמות בבירורי הניצוצות, ומה נשתנה כאן שהוא בדרך ריחוק. אך הענין הוא ע"ד שאמר כ"ק רבינו האמצעי וצוקללה"ה נב"מ זי"ע ועכ"י, ואף אתה הקהה את שיניו כו' הוא שיקח אצל הרשע את השי"ן ממנו, וישאר ר"ע, ורע אין לו קיום מצ"ע ויתבטל ממילא, ולקחת השי"ן ממנו הוא בירור הטוב, ובירור זה צ"ל בדרך קירוב דוקא כמשפט התורה, תוכו אכל וקליפתו זרק כו' [ראה חגיגה טו, ב], וזהו לי ולא לו כו' דמה שהוא טוב צ"ל לי שיבררו ויורגש בנפש וכח המברר כו'. וראה גם סה"מ תרס"ח ע' רסו. אגרות קודש ח"ג ע' תכ. ספר השיחות תרצ"ט ע' 323.

והנה כל זה היא העבודה במדות בני אדם. ויש עבודה גדולה מזו, והיא בהמדות שבדיעות והעבודה בדיעה עצמה. והיינו שני אפני העבודה בעבודת ה' יתברך, במדות שבשכל, ובשכל עצמו שלמעלה מענין המדות. דמדות שבשכל, הגם שהם למעלה במעלה ומדריגה לגבי המדות שבלב, דמדות שבלב הן התפעלות בתנועה ממשיית ובהרגש בשר הלב בחסד וגבורה והתפארות, או באהבה ושנאה בהזדעזות ורעידת גופו, אבל מדות שבשכל, הגם שענינם בהתפעלות, אמנם הן התפעלות שכלית, הגם שהוא שכלי אינו בערך ענין השכל והדיעה בהתקשרות בהמושג.

וזהו לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, דבעבודת ה' יתברך ישנם גם פן ארבעה אפני עובדים בארבעה דרכי עבודה. ישנם עובדי הו"ו והם צדיקים המקושרים לאלקות ועוסקים בתורה, וישנם בעלי תורה והם מדריגת הבינונים, וישנם בעלי מדות ועבודתם באהבה ויראה שכליים ועיקרם בעבודה מאהבה, וישנם יראי אלקים מפני הדין והמשפט בעונש גיהנם או בהעדר השכר הנפלא בעולם הבא. וטבעי בני אדם להיות מוטעים במעמדם ומצבם, וזהו לעולם ירגיז אדם, שהוא בעל השפלה והשגחה⁸⁰ ⁸¹, ידע שגם מי שהוא במדריגת צדיק צריך שמירה מהיצר הרע שלא יכשילו פתאום. ולכן צריך להרגיזו תמיד ולהשגיח עליו. והבינונים צריכים לעסוק בתורה תמיד להנצל מהיצר הרע. ובעלי מדות העובדים את הו"ו באהבה ויראה צריכים להתעסק בעבודה דקראת שמע שהיא ההתבוננות בהו"ו אחד, ויראי אלקים⁸² עבודתם בזכרון יום המיתה אשר שם לא יועיל ענין התשובה ורק היום⁸² לעשותם⁸³.

(לה לקרית שה"ש ד"ה צאור (השני) פ"ב 75. ד"ה חביב אדם דל"ג בעומר, ש"ת 85. ועוד.
לו) להעיר מההקדמה לדרך חיים. קונטרס התפלה פ"ב.

(לו) ע"פ משנת בפנים, אין מקום מעיקרא לקושיות המפרשים בברכות שם: א) מפני מה לא יזכיר לו תיכף מתחלה יום המיתה – וע"פ הנ"ל מוכן, כי זהו רק עבודה דיראה תתאה. ב) אם לא הועיל העסק בתורה איך יועיל קריאת שמע שאינה אלא פרשה בתורה. ויעוין בתורת שלום ספר השיחות ע' 129 ואילך⁶⁰ באריכות, דנשמות גבוהות ביותר עיקר בירורם הוא מוחא תורה, נשמות נמוכות מהם אין זה פועל בהם הבירור ועיקר בירורם הוא לבא תפלה וכו'.

וע"פ זה יומתק ג"כ אריכות לשון הש"ס. דלכאורה הול"ל: לעולם ירגיז כו' תחטאו, אי לא אזיל יעסוק בתורה כו' בלבבכם, אי לא אזיל יקרא ק"ש כו' – ומה משמיענו בזה דאי אזיל – מוטב. וע"פ הנ"ל מבוואר דדבר גדול קמ"ל, דאי הרגיז ואזיל מוטב – ה"ז הוכחה שהוא מאלו המקושרים לאלקות כו'. וא"ל אזיל ועסיק בתורה ואזיל מוטב – ה"ז הוכחה שהוא מסוג השני הנ"ל וכו'.

82) ואתחנן ז, יא ובפרש"י. עירובין כב, א.
83) בהוצאת תשי"ז ואילך – ע' 136 ואילך.

80) כה, א.
81) סה"מ הש"ת ע' 95 ואילך

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

לחודש זה בחנוכת הדירה בלייקוואוד, ויואיל לשלחה עיי' הדואר בהקדם. ואם עדיין לא נגמרה או לא נעתקה על מכוונת הקופיר בבקשה למהר בזה.

המאמר אור לארבעה עשר, כבר מוכן אלא שלא הספקתי להעתיקו וכשעתיקו אשלחנו לו.
ידידו הדו"ש ומברכו בחג כשר ושמוח.

בי"ה, י"ג ניסן, ת"ש
לייקוואוד

ידידי הרה"ג ווי"ח אי"א מוה"ר אל"י
ש"י

שלום וברכה!

בטח כבר מוכן אצלו ההנחה מהשיחות דיום ג' ח'

ליקר את הראש

מדוע 'ראש השנה' לא נקרא 'תחלת השנה'?

הבטוי תחלת השנה, רק אומר שזהו היום מספר 1 בשנה, שאחריו באים כל הימים האחרים. לעמת זאת, הבטוי ראש השנה מבטא יותר טוב את התכן של היום. מה מזכירה לנו המלה ראש? את הראש שנמצא בגוף האדם.

הראש הוא לא רק הראשון והחשוב מבין האברים, אלא הוא המקור שממנו נמשכים החיים של כל האברים בלם. אדם שיש לו גוף אך אין לו ראש חלילה, אינו יכול לחיות. יתרה מכך, המוח שבראש חולש על כל אבר ואבר. כאשר המוח רוצה להזיז את היד, היא זזה וכשהוא רוצה להניע את הרגל היא נעה.

בראש-השנה פלולה החיות של כל ימות השנה. ביום זה אנו נדונים מה יהיה עמנו בכל השנה בלה וכמה שפע נקבל בכל יום ויום. וכמו שבריאנות הגוף תלויה בכך שהראש יהיה שלם, כך עבודת ה' בראש-השנה בכוחה להשפיע על כל ימות השנה שיהיו שלמים ברוחניות, על-ידי שיהודי ילמד תורה ויקים מצוות מתוך קבלת על מלכות שמים.

זו גם אחת הסבות לכך שחשוב מאוד ליקר ולנצל כל רגע בראש-השנה לתפלה ואמירת תהלים, כי כל שעה ורגע ביום זה משפיעים על השנה בלה. חשיבותם היא כמו החשיבות שיש במוח שבראש לגבי שאר אברי הגוף. המוח הוא עדין וצריך להזהר עליו מאוד שלא יפגע וינזק.

שנהיה לראש

בנוסף, לקראת ראש השנה אנחנו צריכים לחזק את ההתקשרות שלנו עם נשיא הדור - ראש בני ישראל - באמצעות למוד תורתו וההליכה בדרכים שהורה לנו. על-ידי ההתקשרות לצדיק, הנשמה קשורה עם ה' וכך יהיה קל לנו לנצל כדבעי את ראש-השנה ולהמשיך ממנו שפע לכל השנה בלה.

ההתקשרות היא הצנור שבאמצעותו נזכה לכתיבה וחתומה טובה, בטוב הנראה והנגלה, בגשמיות וברוחניות - בימי ראש-השנה ואחר-כך בכל השנה בלה.

(מעובד ע"פ מכתב מיום א' דסליחות ה'ש"ת. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת האזינו

— על-ידי זה ש"אחד מכם גולה לברכריא . . . דומה כמי שגליתם בלכם". זהו שאמרו רז"ל "צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפזרן לבין האמות": אין צדק שכל בני ישראל יגיעו לכל מקום בעולם, אלא די ביהודי אחד ("אחד מכם"). ולפעמים, כאשר יהודי נמצא בפנה שוממה, מתעברת בו נשמת צדיק, ואפילו נשמות האבות ומשה רבנו, כדי שיוכל לברר את המקום ההוא.

(שיחת שמחת תורה תשס"ו – תורת מנחם, התוועדות, כרך יג, עמ' 83)

שלישי י^ג ירכבוהו כחיב על-כמותי קרי על-במתי ארץ ויאכל תנובת שדי וינקוהו דבש מפלע ושמן מחלמיש צור: ד חמאת בקר וחלב צאן עם חלב פרים ואילים בגיבשן ועתודים עם-חלב בליות חטה ודם-ענב תשתה-חמר: ט וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית פשית ויטש אלוה עשהו וינבל צור ישעתו: טו יקנאוהו בזרים בתועבת יכעסוהו: יז יזבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרב באו לא שערום אבתיכם: יח צור ילדך תשי ותשפח אל מחללק:

~ נקודות משיחות קודש ~

ירכיבוהו על כמתי ארץ (לב, יג) על שם שארץ ישראל גבוהה מפל הארצות (רש"י) זה עתה קבלתי ידיעה . . . משובח של מר לארצנו הקדושה. ואף-על-פי שבא מארץ הרים וגבעות, כמו שאמרו, הרי . . . ארץ ישראל גבוהה מפל הארצות, זאת אומרת ששובו . . . בודאי יש בזה עליה בכל המובנים, הן בגשם והן ברוח, שזה בזה תלוי. ובפרט בנוגע ליהודים, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לגוי קדוש היושב בארץ הקדש. ובקרת שאת על-פי תורת החסידות, אשר תכלית כל עבודת האדם היא הגברת הצורה על החמר והרוחניות על הגשמיות.

(אגרות קודש, כרך כו, עמ' קטז)

רביעי י^ט וירא יהוה וינאץ מפעם בניו ובנותיו: כ ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה

לב א האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי-פי: ג יערף כמטר לקחי תגל כפול אמרתי בשעירם עלי-דשא וכרביבים עלי-עשב: ד כי שם יהוה אקרא הכו גדל לאלהינו: (ל"ד) ה הצור תמים פעלו כי כל-דרךיו משפט אל ימונה ואין עול צדיק וישר הוא: ה שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל: ו ה ליהוה תגמלו-זאת עם נבל ולא חכם הלוא-הוא אביד קנוד הוא עשך ויכנגד:

~ נקודות משיחות קודש ~

הלה תגמלו זאת (לב, ו) האות ה"א של תבת הלה, שהיא תבה של אות אחת, מורה על אהדות. ואות זו מופיעה בהקשר שלילי דוקא ("עם נבל ולא חכם"), כי הפונה היא לפעל אהדות במקום של התחלקות דוקא. וכידוע, שמתקלית הפונה של בריאת העולם היא לעשות לו יתברך דינה בתחתונים, כלומר: שהתחתונים כפי שהם במצב של תחתונים (לא כפי שמתעלים לעליונים) יהיו דינה לו יתברך.

(ספר השיחות תנש"א א עמ' 65)

(ישראל) שני ז וכל ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביד ויגדך ויגנך ויאמרו-לך: ח בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל: ט כי חלק יהוה עמו יעקב חבל נחלתו: י ימצאוהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן יסכבנהו יבוננהו יצרנהו פאישון עינו: יא בנשר יעיר קפו על-גוזלו ורחף יפרש בנפיו יקחהו ישאהו על-אברתו: יב יהוה ברד ינחנו ואין עמו אל נכר: ע"ב במנחת שבת ובחור

~ נקודות משיחות קודש ~

יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (לב, ח) הקשר בין בני ישראל ל"גבולות עמים" הוא, שעל בני ישראל לברר את ארצות העמים, הינו את כל העולם. כיצד עושים זאת?

יְהוָה עִמּוֹ וְעַל־עַבְדָּיו יִתְנַחֵם כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזַלְתָּ
 יָד וְאָפֶס עֲצוּר וְעִזּוּב: ^א וְאָמַר אִי אֱלֹהֵימוֹ צוּר
 חֲסִיוֹ בּוֹ: ^ב אֲשֶׁר חִלַּב זְבַחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יִינּוּ
 נְסִיכֶם יְקוּמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
^ג רְאוּ | עֲתָה כִּי אָנֹכִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים
 עִמָּדִי אָנֹכִי אָמִית וְאַחֲזִיה מַחְצְתִּי וְאָנֹכִי אֲרַפָּא
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:

~ נקודות משיחות קודש ~

פי צורם מקרם וה' הסגירם (לב, ל) השמדות ל"ע שהיו
 בדרגנו - לא היו מצד כחם של אמות העולם, שהרי אין
 לגוי שליטה על יהודי, שנשמתו היא חלק אלקה מפעל
 ממש. והגע בעצמך: אם בעצמי המקדש הנשמי ואנניו לא
 שלט האזיב, בכתוב "טבעו בגרץ שערך" - כל-שפן
 וקל-וחמר שאין לו שליטה במקדש רוחני (ושכנתי בתוכם,
 בתוך כל אחד ואחד). אלא צורם מקרם וה' הסגירם -
 מטעם הידוע ליוצר בראשית. והנה כבוד קדשת מורי-וחמי
 אדמו"ר אמר פעם, שאין להצדיק את ה' יותר מדאי . . .
 אבל קתיב "אורך ה' כי אנפת ב", הינו שלעתיד יודו לה'
 על ה"אנפת".

(שיחת אחרון של פסח תשי"ו - תורת מנחם התוועדותיט עמ' 323)

שִׁישׁ ^א כִּי־אִשָּׁא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאִמַּרְתִּי חִי אֲנֹכִי
 לְעֵלָם: ^ב אִם־שָׁנֹתַי בְּרַק חֲרִפִּי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּטִּי
 יָדִי אֲשִׁיב נָקֵם לְצָרִי וְלִמְשֹׁנָיו אֲשַׁלֵּם: ^ג אֲשַׁפִּיר
 חֲצִי מַדְם וְחֲרַפְתִּי תֹאכַל בְּשֹׁר מַדְם חֲלָל וְשִׁבְיָהּ
 מֵרֹאשׁ פְּרַעוֹת אוֹיֵב: ^ד הֲרַנִּינוּ גֹיִם עִמּוֹ כִּי
 דַם־עַבְדָּיו יִקּוּם וְנָקֵם יִשִּׁיב לְצָרָיו וְכִפַּר אֲדָמָתוֹ
 עִמּוֹ: ^ה

~ נקודות משיחות קודש ~

הוא והושע בן נון (לב, מד) ולמה קוראהו בן הושע . .
 שאף-על-פי שנתנה לו גדלה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו
 (רש"י) באשר יהודי זוכה לגדלה, גדלות של שררה או גדלות
 בענין אחר, שזוכה לברכות נעלות מן השמים - הוא עלול
 לחשב, שמנה גופא שהוא זכה לכך, סימן שהוא ראוי לדבר,
 וכתוצאה מכך תהיה אצלו תנועה של הרחבת הדעת
 ורוממות. לומדים אנו מיהושע, שאדרבה: דוקא מי שזוכה
 לגדלה, צריך להשפיל את עצמו כאשר בתחלתו. וזהו גם
 הכללי לכך שהגדלה תתקיים בקדו.

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 201)

אֲחֵרִיתֶם כִּי דוֹר תִּהְיֶפְכֶת הַמָּוֶה בְּנִים לֹא־אֲמִן
 בָּם: ^א הֵם קִנְאוּנִי כְּלֹא־אֵל כְּעִסּוּנִי בְּהַבְלִיחֶם
 וְאָנֹכִי אֲקִיֵּאֵם בְּלֹא־עֵם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסֶם:
^ב כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְּאִפִּי וְתִיקַד עַד־שְׂאוֹל
 תַּחֲתִית וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיְבַלֶּה וַתִּלְהַט מוֹסְדֵי
 הָרִים: ^ג אִסְפָּה עֲלִימוֹ רַעוֹת חֲצִי אֲכַלֶּה־בָּם:
^ד מִזֵּי רַעֲב וּלְחַמֵי רִשָּׁף וְקֹטֵב מְרִירֵי וְשׁוֹךְ
 בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח־בָּם עִם־חַמַּת זַחְלֵי עֶפְרַי:
^ה מַחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב וּמַחֲדָרִים אִימָה גַם־בַּחֹר
 גַּם־בְּתוֹלָה יוֹנֵק עִם־אִישׁ שִׁיבָה: ^ו אֲמַרְתִּי
 אֲפֹאֲיֵהם אֲשַׁבִּיתָה מֵאֲנֹשׁ זָכָרִם: ^ז לוֹלֵי כְּעַם
 אוֹיֵב אֲגוֹר פְּנֵינִכְרוּ צָרִימוֹ פְּנֵי־יֹאמְרוֹ יִדְנֹו רָמָה
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת: ^ח כִּי־גֹי אֲבַד עֲצוֹת
 הַמָּוֶה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

חצי אכלה בם (לב, כג) חצי קלים והם אינם קלים (רש"י)
 חצי (למוטב) - הינו אהבה ויראה. והם אינם קלים -
 בכלות הנפש (בתמיהה)? וכמבאר בחסידות על הפסוק אני
 הנוי לא שניתני ואתם בני יעקב לא כליהם, שיש להתפלא:
 איך מתבונן יהודי באני הנוי לא שניתני בעת התפלה ולא
 מגיע לכלות הנפש? ועל-דרך תורת הבעל-שם-טוב, שנה
 חסד מה שאדם נשאר חי אחר התפלה. אמנם, העדר כלות
 הנפש הוא לטובה, שהרי תכלית הפונה היא נשמה בגוף
 דוקא. ואדרבה, אהבת ה' ויראת ה' מוסיפות חיות בנשמה
 בגוף.

(שיחת ערב ראש השנה תשמ"ז - התוועדותיט תשמ"ז ד עמ' 430)

חִישׁ ^א לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁפִּילוּ זֹאת יִבְנוּ לְאַחֲרִיתֶם:
^ב אִיכָּה וְרִדָף אַחַד אֶלֶף וְשָׁנִים יִנְיִסוּ רִבְבָה
 אִם־לֹא כִּי־צוּרֶם מְכָרִם וַיְהוֶה הַסְּגִירֶם: ^ג כִּי
 לֹא כְּצוּרָנוּ צוּרֶם וְאִיבִינוּ פְּלִילִים: ^ד כִּי־מִגִּפְן
 סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדָּמַת עַמּוּרָה עֲנַבְי־רוֹשׁ
 אֲשַׁפֵּלַת מְרֹרֶת לְמוֹ: ^ה חַמַּת תַּנִּינָם יִינָם וְרֹאשׁ
 פְּתַנִּים אֲכוּר: ^ו הֲלֹא־הוּא כְּמִם עִמָּדִי חֲתוּם
 בְּאוֹצְרוֹתַי: ^ז לִי נָקֵם וְשָׁלֵם לְעַת תְּמוּט רִגְלָם
 כִּי קָרוֹב יוֹם אִיָּדָם וְחַשׁ עֲתֵדַת לְמוֹ: ^ח כִּי־יִדְוִן

לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושרתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן



~ נקודות משיחות קודש ~

ובדבר הזה תאריכו ימים (לב, מז) היה מהלך במקבואות המטנפות לא יקרא קריאת שמע... אם היה קורא וקא, פוסק... עליו הכתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים (ברכות כד, ב) יש לתמוה, היכן נקמה הלכה זו בפסוק. ויש לומר, דהנה דבור ענינו רבוי - הסברה והתחלקות לפרטים. ומזה, ש"דבר" לשון יחיד (בנגוד ל"שימו לבבכם לכל הדברים", לשון רבים), מורה על שלילת הדבור, אכל לא שלילה מחלטת, שאז אין זה דבור כלל, אלא הפסקה באמצע הדבור. והיכן מצינו שיש להפסיק את הדבור בתורה - במי שלומד בדרך וקא למבוא שאינו נקי.

(שיחת שמחת תורה תשכ"ב - תורת-מנחם התנועדויות, כרך לב, עמ' 128)

מפטיר מה וידבר יהוה אל-משה בעצם היום הזה לאמר: **עלה אל-ה' העברים הנה הר-נבו אשר בארץ מואב אשר על-פני ירחו וראה את-ארץ פנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה: וזמת בהר אשר אתה עליה שמה והאסף אל-עמיו אהרן אחיד בהר ה' ויאסף אל-עמיו: על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי-מריבת קדש מדבר-צן על אשר לא-קדשתם אותי בתוך בני ישראל: פפ**

נ"ב פסוקים, כ"ב סימן.

שביעי **מ** ויבא משה וידבר את-פלדדברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן-נון: **מ** ויכל משה לדבר את-פלדדברים האלה אל-פלד-ישראל: **מ** ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל-הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצום את-בניכם לשמר לעשות את-פלדדברי התורה הזאת: **מ** כי לא-דבר רק הוא מכם כי-הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על-הארמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה: **פ** **מ** וידבר יהוה אל-משה בעצם היום הזה לאמר: **מ** **ע**לה אל-ה' העברים הנה הר-נבו אשר בארץ מואב אשר על-פני ירחו וראה את-ארץ פנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה: **נ** וזמת בהר אשר אתה עליה שמה והאסף אל-עמיו באשר-מת אהרן אחיד בהר ה' ויאסף אל-עמיו: **נ** על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי-מריבת קדש מדבר-צן על אשר לא-קדשתם אותי בתוך בני ישראל: **נ** כי מנגד תראה את-הארץ ושמה לא תבוא אל-הארץ אשר-אני נתן לבני ישראל: **פפ**



חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיו ובתי דכל בית ישראל, בענלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטה במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵי-חַיִּים הַיָּא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכֶיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכֶיהָ דְרַכֵי-נַעַם, וְכַל־נִתְיַכְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּ יָמִים בַּיַּמִּינָהּ, בְּשִׂמְאֵלָה עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יִי חַפְצָן לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדִיִיקִים לַגְלוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמִצַּע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. *הַאֲבֵנֵט חוֹגְרִים בַּתְּחִילֵת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁהָ עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עָמוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמֶת וְצָדֵק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

ג) קחו עמכם דברים, קבלו עליכם ושימו לבכם אל הדברים שאני אומר לכם. כל תשוא עון, כל עונותינו תסלה. וקח טוב, מעשה טוב שעשינו וגו' מול העון. ונשלמה פרים שפתינו, במקום פרים לקרבנות נשלמה לפניך ודיו שפתינו. ד) אשור לא יושיענו, וגם האמרו לפניו, לא נבקש עוד עזרת אדם, לא מאשור ולא ממזרים. על סוס לא נרפב, זו היא עזרת מצרים, שמשם נשלחו הפסילים. למעשה דינו, אלו הפסילים. אשר בך ירחם יתום, אשר בך ח' לבדך תהי תקוננו, אתה המרחם יתומים. ה) ארפא משוכבתם, כאשר יאמרו ישראל פדברים האלה, או אסלה להם על מה שהלכו בדרך שוכב ומרדו בני. אהבם נדבה, אהב אותם בנדבת לבי, אף שלא יהיו ראויים לך. ו) אהיה כפול לישראל, כלומר, לא תפסק

עטרת מרים

תאשם שמרון (ראש ממלכת אפרים) כי מרתה באלהיה וגו': לכן בשובה ישראל שבארץ יהודה עד יהודה אלהיה בן יקרא אהבם בשמרון כי כשלת בעונך בא לך הוצרה הזאת: ג קחו עמכם דברים שתתעורר לפנינו ונבו ושובו אליהנה אמרו אליו בתפלה כל-תשוא עון מחול נא כל העון וקח במקומו טוב המעשים הטובים שעשינו ונשלמה במקום קרבנות פרים את ודיו שפתינו: ד עוד זאת אמרו לפניו מאשור לא נבקש עוד עזרה כי לא יושיענו על-סוס היא עזרת מצרים לא נרפב ולא-נאמר עוד אלה אלהינו למעשה דינו אלא אשר-בך לבדך ירחם יתום: ה כאשר יאמרו בן, או ארפא אסלה למשוכבתם למרדם, אהבם אותם אותם אהבת נדבה כי שב אפי ממנו: ו אהיה כפול שאני נעזר מעולם לישראל ופרח פרחים נעים כשיושנה וקד השרישו והתפשטו

הפטרה לפרשת האזינו לקריאה בציבור

ולשמו"ת בהושע פרק יד

יָד בְּשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כִשְׁלֹת בַּעֲוֹנֶךָ: ג קחו עמכם דברים ושובו אליהנה אמרו אליו כל-תשוא עון וקח-טוב ונשלמה פרים שפתינו: ד אשור | לא יושיענו על-סוס לא נרפב ולא-נאמר עוד אלהינו למעשה דינו אשר-בך ירחם יתום: ה ארפא

משוכבתם אהבם נדבה כי שב אפי ממנו: ו אהיה כפול לישראל ופרח פשושנה וקד

שָׁרְשֵׁיו בְּלִבָּנוֹן כְּשֶׁרִשִׁי עֲצֵי לְבָנוֹן: ז יִלְכוּ וַיִּפְשְׁטוּ לְמַרְחוֹק וַיִּנְקוּתָיו עֲנָפָיו הַרְבִּים וַיְהִי כְבוֹד שְׁעָלָיו לְחַם כֹּל הַשָּׁנָה הוֹדוּ פֶה לַחֲמוֹ, וְרִיחַ לֹא וַיְרִחוּ יִתֵּה נִדְרָף בְּלִבָּנוֹן הַמִּרְחֵם בְּיַמֵּר לְפִי מְרִיבֵי הַעֲשָׂבִים וַיִּחַלְטוּ הַגְּדִילִים שָׁם: ח אֵלֹה שׁוֹשְׁבוֹ לְאַרְצָם יִהְיוּ יֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ הָאֵל יִתְבַרַךְ, יִחְיוּ אֶת עֲצָמָם כָּכֵל עַת

אֲהַבְתִּי מִיִּשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׁאִין הַפֶּלַע נִעְזָר לְעוֹלָם. וַיֵּךְ שָׁרְשֵׁיו בְּלִבָּנוֹן, וְשָׁרְשֵׁיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל יִתְפָּשְׁטוּ כְּשֶׁרִשִׁי עֲצֵי הַלְבָנוֹן. ז) יִלְכוּ וַיִּנְקוּתָיו, יִתְפָּשְׁטוּ עֲנָפָיו הַרְבִּים. בְּלוֹמַר, וַיִּתְרַבּוּ בְּנוֹ וּבְנוֹתָיו. בְּזִיָּת, כְּאִילוֹן זֹת שֶׁהַעֲלִים שָׁלוֹ לְחַם כֹּל הַשָּׁנָה. וּלְפִי הַתְּרַגּוּם, הוּא רָמַז עַל אוֹר הַמְּנוּחָה שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְרִיחַ לֹא בְּלִבָּנוֹן, כְּמוֹ

בְּמִצְוֹת הָאֵל יִתְבַרַךְ, וַיְהִיו כְּדָגָן הַמְּחַיֶּה אֶת הַבְּרִיּוֹת וַיִּפְרְחוּ וַיִּפְרְחוּ וַיִּפְרְחוּ בְּכַנְפֵי זָכָר וּזְכוּן שָׂמוּ יִתֵּה בְּנוֹ הַגְּדִיל בְּלִבָּנוֹן הַמְּזוּכָר לְשִׁבָּה: ט כְּשִׂיאֵמֶר אֶפְרַיִם מִהֲלִי עוֹד לִפְנֵי לְעֲצָבִים לְעַבְדֵּי הַזֶּה וַיִּבֹר שְׁאִין בַּהּ מִקְשֵׁ אוֹ אֲנִי עֲנִיתִי אֲנִי עֲנִיתִי אֲנִי עֲנִיתִי הַפְּלוֹתֵיהֶם וַאֲשׁוּרֵנוּ אֲבִיט וְאֲשִׁינִי עֲלֵיהֶם מִרְחוֹק אֲנִי אֲתִיב לָךְ כְּבָרוֹשׁ רַעְנָן שְׂכּוֹפֵפִין רֵאשֵׁי אֲצֵל שָׁרְשֵׁיו, כֹּן אֲנִי שׂוֹכֵן מִרוֹם וְאֲשִׁפֵּל עֵינֵי לְהַשְׁגִּיחַ בְּךָ, מִמִּזְמֵי פְרוּדָה כֹּל פֶּה הַצֹּלְחָתִיד נִמְצָא לָךְ מִמִּזְמֵי: כ) כְּשֶׁהַשִּׁלִּים הוֹשִׁיעַ נְבוֹאָתוֹ, אָמַר י' מִי חָכֵם כָּכֵם וַיִּבְנוּ אֱלֹהִים הַתּוֹכַחֹת שׁוֹדֵבְרֵתִי עַד הַיָּם נְבִיז וַיִּדְעֵם וַיְחַבְּנוּ לְכָל אֱלֹהִים וַיִּשׁוּב אֵלַי כִּי־יִשְׁרָיִם דְּרָכֵי יְהוָה גַּם אִם יֵאָדָּא צְדִיק יִדַּע לֹא אוֹ רָשָׁע וְטוֹב לוֹ וַצִּדִּיקִים יִלְכוּ כָּם כִּי יִבְרִיזוּ וַיִּדְעוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ כָּם כִּי יֵאָמְרוּ אִין מִסְדֵּר וּמְנַחֵם לְעוֹלָם: חוֹר הַקְּבִיא לְשִׁבְחַת לַה' עַל יְעוֹד הַטּוֹבָה וְאָמַר: אֵף שְׁאִין אֲנִי רֵאוּיִם לְכָל הַטּוֹבָה הַחַיִּיתִי כִּי אֲנִי מוֹלֵא עוֹן, אֲבָל יח מִרְאֵל

שָׁרְשֵׁיו בְּלִבָּנוֹן: ז יִלְכוּ וַיִּנְקוּתָיו וַיְהִי כְבוֹד הוֹדוּ וְרִיחַ לֹא בְּלִבָּנוֹן: ח יִשְׁבוּ יֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ, אֵלֹה שׁוֹשְׁבוֹ וַיְחַסּוּ בְצִלּוֹ שֶׁל הַקַּב"ה. פְּרוֹשׁ אַחַר, "יִשְׁבוּ", בְּשׂוֹבָה וְנַחְתָּ. יִחְיוּ דָגָן, יִחְיוּ אֶת עֲצָמָם כָּכֵל עַת בְּמִצְוֹת הַקַּב"ה, כְּמוֹ הַדָּגָן שֶׁמַּחֲיֶה אֶת הָאָדָם. וְחִסְרָה "כ", וְהוּא כְּמוֹ "יִחְיוּ כְּדָגָן". וַיִּפְרְחוּ כְּכַנְפֵי, שֶׁהִנְפִּין מוֹצִיאֵה פְרוֹת כָּכֵל שָׁנָה מְבִילִי וְרִיעָה מְחַדְשֵׁי פְרוֹשׁ אַחַר, "יִחְיוּ דָגָן וַיִּפְרְחוּ כְּכַנְפֵי", שֶׁהִדְגִּין יוֹצִיא פְרוֹת מִשָּׁנָה לְשָׁנָה מְבִילִי וְרִיעָה, כְּמוֹ הַכַּנְפֵי. וְכָרוּ כְּנוֹן לְבָנוֹן, רִיחוֹ כְּנוֹן לְבָנוֹן הַמְּשֻׁבָּח בְּיוֹתֵר. וְהוּא רָמַז עַל נִסְדֵּי חַיִּים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַנִּקְרָא "לְבָנוֹן". ט) אֶפְרַיִם, אֶפְרַיִם יֵאָמֵר. לְעֲצָבִים, לְעַבְדֵּי הַתְּסִילִים. אֲנִי עֲנִיתִי, וְאִין יֵאָמֵר הַקַּב"ה, אֲנִי אֲנִי עַל כָּל מַה שֶׁיִּבְקֶשׁ מִמֶּנִּי. וַאֲשׁוּרֵנוּ, אֲסַפֵּל וְאֲשִׁינִי בּוֹ לַחַת לֹא כָל צְרִיכוֹ. אֲנִי כְּבָרוֹשׁ רַעְנָן,

נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִיְמֵי קְדָם:

כְּמוֹד נִשְׂא מוֹחֵל עוֹן וְעִבֵּר עַל־פְּשָׁע לְשִׂאָרֵי נַחֲלָתוֹ לְדוֹר שִׁישְׂאָרוֹ כְּכַן הַמִּזֵּן לֹא־הִחְזִיק אוֹתוֹ לְעַד עַד עוֹלָם אֲפֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא וְלִכֹּן יִתְרַצֵּה עַל הַכַּעַס: י) יֵשׁ יִשׁוּב וַיִּרְחַמְנוּ כְּמֵאָה וְכִבְשׁ יִתְפּוֹשׁ בְּחֻקָּה אֶת עֲזָנְתֵינוּ שֶׁלֹּא יִנְעַע שׁוֹם עוֹנֵשׁ עָלָיו בְּעֵתִיד וַתִּשְׁלֹךְ בְּמִצְוֹלוֹת עוֹמֵק יָם כְּל־חַטָּאתֶם הַחֲטָאִים הַכָּאִים בְּשׁוֹנֵג אוֹ בְּסִבַּת הַתְּאֵוָה שֶׁלֹּא מִצַּד הַפֶּרֶד: כ) תַּתֵּן אֲמֶת אֲמֶת לְנוּ דְרָךְ אֲשֶׁר הַכְּטָחְתָּ לְיַעֲקֹב כִּי לֹא אֲעֻבֵד (בְּרֵאשִׁית כט) חֶסֶד שֶׁהַכְּטָחְתָּ לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר צִוָּה לְבָנוֹ לְשִׁמּוֹר דְּרָךְ ה' וְגו' אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִיְמֵי קְדָם בְּעֻבְדַּת יִצְחָק, כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָאִם ה' יַעֲן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְגו':

כְּמוֹ עֵץ הַבְּרוֹשׁ בְּהִיזוֹת רַעְנָן וְלַח, שֶׁאֲפָשֵׁר לְכּוֹפֵף אֶת רֵאשֵׁי עַד לְאַרְצֵהּ, כִּד יֵהֵא הַקַּב"ה מְצוּי לוֹ לְהַצִּילֵהוּ. מִמִּזְמֵי פְרוּדָה נִמְצָא, חֲרִי אֲנִי הוּא שְׁכָל טוֹבְחָד מֵאִתִּי גָאָה. י) וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ כָּם, כְּאֲשֶׁר יִשְׁבוּ הַפּוֹשְׁעִים לְדְרָכֵי ה', וְלֹא הָיוּ רְגִילִים בָּהֶם כְּמוֹ הַצִּדִּיקִים, וַיִּכְשְׁלוּ בָהֶם, כְּאֲדָם שִׁיאִינוּ מְכִיר הַדְּרָךְ. וְהָה נִאָמַר עַל הַפּוֹשְׁעִים שֶׁלָּבָם עוֹד בְּדָרֵךְ פְּשָׁעָם. אֲבָל הַשְּׂכִיבִים בְּלִב שְׁלָם, הַקַּב"ה יַעֲזֵרֵם. יח) נִשְׂא עוֹן, כְּכַפֵּר עַל עוֹן. וְעִבֵּר עַל פְּשָׁע, כְּלוֹמַר, אִינוּ עוֹמְדִים עַל הַפְּשָׁע לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ לְשַׁלֵּם עָלָיו גְּמוּלָה, אֲלֵא עוֹבֵר עַל הַפְּשָׁע כְּאִילוֹ לֹא יִרְאֵנוּ. לְשִׂאָרֵי נַחֲלָתוֹ, לְאוֹתָם שִׁישְׂאָרוֹ כְּבוֹא הַנוֹאֵל. לֹא הִחְזִיק לְעַד אֲפֹ, אֵף עַל כִּי שְׁחָיו חֲכִיבִים שֶׁלֹּא יִצְאוּ מִהַגְּלוּת לְפִי מַעֲשִׂיהֶם, לֹא יִפְתָּה לְעַד אֵל מַעֲשִׂיהֶם. יט) וְכִבְשׁ עֲזָנְתֵינוּ, כְּאֲדָם שְׂכּוֹבֵשׁ דְּבַר תַּחַת רַגְלָיו שֶׁלֹּא יִרְאֵהוּ. וְתִשְׁלֹךְ בְּמִצְוֹלוֹת יָם כְּל־חַטָּאתֶם, כְּלוֹמַר, לֹא יִתְרַצֵּה עַל־פְּשָׁע לְעַקֵּב וְגו', וְתַתֵּן אֲמֶת לְיַעֲקֹב וְגו', וְכִבְשׁ עֲזָנְתֵינוּ מִיְמֵי קְדָם בְּעֻבְדַּתוֹ שֶׁל יִצְחָק "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי... וְיִרְשׁ וְיִרְשֵׁךְ אֶת שַׁעַר אוֹזְבִי וְגו'" (בְּרֵאשִׁית כח.ד). וְהָה יִתֵּה תְּשׁוּלֹם גְּמוּלָה חֲסִדוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְכִבְשׁ עֲזָנְתֵינוּ מִיְמֵי קְדָם בְּעֻבְדַּתוֹ שֶׁל יִצְחָק וְיִרְשׁ וְיִרְשֵׁךְ אֶת שַׁעַר אוֹזְבִי וְגו' (בְּרֵאשִׁית כח.ד.ד.ד.). וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם כִּי לֹא יִתְרַצֵּה עַל־פְּשָׁע יִצְחָק וְיַעֲקֹב.

לאחר שמסיים ההפטרָה יאמר המפטיר ברכות אלול

כְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק כָּכֵל הַדּוֹרוֹת,

הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנִאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֹךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. פְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. פְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבַנּוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחַלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעַד: פְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: פְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט:

<p>שי למורא</p> <p>(א) ביום הציל ה' אותו מפף כל אויביו, לעת זקנתו לאחר שעברו עליו כל צרותיו ונצל מפלם. פרוש אחר, בכל עת שבאה עליו צרה ונצל מפלם הנה שר השירה הזאת. ומפף שאול, לפי שהיה אויבו ורודפו מפלם, חזקירו לחיה. (ב) סלעי, חוקי, כמו סלע חוק. ומצדתי, מבצרי. ומפלטו לי, מפלט אותי עם צבא ישראל במלחמה. וגם בתייתי לבדי. (ג) צורי, חוקי, כמו צור וסלע. וקרן ישעי, הוא לי לעור כמו קרן לבעל הפרנים. משגבי, סומך אותי. ומנוסי, שהייתי גם אליו לעזרה. מחמם, מאנשי חם. (ד) מהלל אקרא ה' וגו', כאשר אני קורא אל ה' בהלל, אז אני נושע. (ה) אפפני, סבבני. משברי מות, צרות שוברות מובילות אל מות. פרוש אחר, גלי מות. נחלי בליעל, גיסות שוטפות פנחל, מאנשי בליעל יבעתני, יבעיתו ויחרידו אותי. (ו) חבלי שאול, מכאובי מות. "חבלי", כמו "חבלי ילדה" (רושע יגו). קדמני, כאן לפני</p>	<p>עטרת מרים</p> <p>א ונדבר דוד ליהוה את־דברי השירה הזאת ביום הציל יהוה אתו לעת זקנתו מפף מיר כל־אויביו ומפף שאול ונצל מפלם: ב ויאמר יהוה סלעי סלעי מחסי ומצדתי מבצר חוק ומפלטילי ומציל אותי: ג אלהי צורי חוקי אשר אחסה בה מגני מגו לי וקרן ותקף ישעי משגבי ומנוסי ועד לנו מאיים האויב מישעי מחמם מאנשי חם תישעני: ד כאשר מהלל בהלל פשאני מהפלל ואקרא אל יהוה אז ומאיבי אוישע אני נושע: ה כי אפפני חקיפני משברי פאבי מות נחלי מגיסות השוטפות פנחל, של אנשי בליעל יבעתני מפרידים אותי: ו חבלי פאבי שאול סבני קדמני אויבי לשים בדרפי מקשי המולכים אל מות: ז בצרלי אז אקרא יהוה ואל־אלהי אקרא וישמע</p>
--	--

הפטרה לפרשת האזינו לשמו"ת

כשמואל ב פרק כב

א ונדבר דוד ליהוה את־דברי השירה הזאת ביום הציל יהוה אתו מפף כל־אויביו ומפף שאול: ב ויאמר יהוה סלעי ומצדתי ומפלטילי: ג אלהי צורי אשר אחסה בה מגני וקרן ותקף ישעי משגבי ומנוסי מישעי מחמם תישעני: ד מהלל אקרא יהוה ומאיבי אוישע: ה כי אפפני בליעל יבעתני: ו חבלי שאול סבני קדמני מקשי־מות: ז בצרלי אקרא

תתנהג בקרירות ועם עקש תתפלג תשלם לאיש כמעשהו: כח ואתעם עני תושיע וענייד תתן על רמיום על המתנאים ותשפיל אותם: כט פראתה גירי פני יהוה ויהוה וגיה חשפי יוציאני מן הצרה:

כבריות. ועם עקש תתפלג, ועם איש המתנהג בעקמומיות, תבוא עליו כדרכו הנפתלת והמקטמת. (כח) עם עני, מכנע פניו. וענייד על רמיום תשפיל, ותתן ענייד על המתנאים להשפילם. (כט) כי אתה גירי, כי אתה תאיר לי פני. וגיה חשפי, יאיר לי את החשך, כלומר, יוציאני מן הצרה. (ל) כי ככה

ארון גרוד, כי בערתך ארון אל גרודי הנזים. ארלג שור, אקפין על החומות של ערי אויבי לקבשם. לא תמים דרכו, לגמל לאיש כמפעלו. צרופה, נקיה מפסלות, ככסף צרוף. לג מעווי חיל, מחוג אומי בכה. ויתר תמים דרכי, והתיר ופתח דרכי במלחמה באפן תמים ושלם, שלא נחסר אחד מאנשי במלחמה. לד משוה רגלי פאילות, משים רגלי קלות לרוץ אחר האויב, פאילה זו שרצה מהר. ועל כמתי ועמידני, והעמיד אותי על גבתי והגלתי. לה ונחת קשת נחושה ורעתי, והדרכה קשת נחושה על ידי ורועתי. "קשת נחושה" הוא פני לקשת עשויה ממתכת חזקה וגמישה. לו מגן ישעך, ישעך היה לי למגן. וענתך תרבני, הענה שפך להשגיח בי, עשה אותי כאלו הייתי עם רב. לו תרחיב צעדי וגו', הרחבת פסיעותי, כדי שלא ימערו רגלי. כלומר, שלא נפלתי בידי שונאי. מ ותורני חיל למלחמה, אורת אותי בכה להלחם. תכריע קמי תחתני, ואת שונאי תפיל לקרע תחתני. מא תתה לי ערף, נתת אותם שניסו ונהפכו לי ערפם. משנאי ואצמיתם, וגם משנאי וגו', ועם כל זה אשיגם ואכריתם. מב ישעו ואין מושיע וגו', כמו "ישעו אל ה' ולא ענם ואין מושיע", כי הם רשעים וקוראים אל ה' ולכם לא נכון עמו. אדקם ארקעם, אעשה אותם דק דק וארדר אותם על פני האדמה. מד מריבי עמו,

תתבר ועם עקש תתפלג: כח ואתעם עני תושיע וענייד על רמיום תשפיל: כט פראתה גירי יהוה ויהוה וגיה חשפי: ל פני ככה ארון גרוד פאלהי ארלג שור: לא האל תמים דרכו אמרת יהוה צרופה מגן הוא לכל החסים בו: לנ פני מיראל מפלעדי יהוה ומי צור מפלעדי אלהינו: לג האל מעווי חיל ויתר תמים דרכי: לד משוה רגלי פאילות ועל כמתי ועמידני: לה מלמד ידי למלחמה ונחת קשת נחושה ורעתי: לו ותתן לי מגן ישעך וענתך תרבני: לו תרחיב צעדי תחתני ולא מערו קרסלי: לה ארדפה אויבי ואשמידם ולא אשוב עד פלואתם: למ ואכלם ואמחצם ולא יקומו ויפלו תחת רגלי: מ ותורני חיל למלחמה תכריע קמי תחתני: מא ואיבי תתה לי ערף משנאי ואצמיתם: מב ישעו ואין משיע אלי יהוה ולא ענם: מג ואשחקם כעפר ארץ כטיט חוצות אדקם ארקעם: מד ותפלמני מריבי עמי תשמרני לראש גוים עם לא ידעתי, עמים אשר הם מארץ רחוקה. (מה) לשמעו און ישמעו לי, מפני משמע אונתם כלבר, אפלו שלא כפני, יהיו נשמעים לי. (מו) בני נכר ובלו, אויבי הנזים

מאנשי מלחמתי אשר בבני עמי הלוחמים נגדי. תשמרני לראש גוים, שפרתני מיד כלם עד שהבאתני להיות לראש גוים. עם לא ידעתי, עמים אשר הם מארץ רחוקה. (מה) לשמעו און ישמעו לי, מפני משמע אונתם כלבר, אפלו שלא כפני, יהיו נשמעים לי. (מו) בני נכר ובלו, אויבי הנזים ישמעו לי על רב כחי ואמין די, ויהיו נשמעים אלי לכל אשר אצום: מו בני נכר ובלו יהיו פמושים ויחגרו ויפחדו ממוסגרותם מקשי יסורי מסגר שאני

מג ואשחקם אכתש אותם להיות דק כעפר ארץ כטיט המושלך בחוצות אדקם אעשה אותם דק דק ארקעם ארקעם: מד ותפלמני מריבי עמי כמו שאול וגבל ואחיתפל ואבשלום תשמרני מיד כלם, עד שהייתי לראש גוים עם אשר לא ידעתי וחס ועבדני: מה בני נכר ותפחשו לי יבנו לי מיראתם אותי, ויאמרו לא חטאנו לך, כעבור לשמע און של כלם והם

יבלו ויפגשו. ויחגרו ממסגרותם, והיו חגרים בגלגלים מפה שיהיו סגורים כדרי בכבלי כחול (זו) וירם אלהי צור ישעי, והאלהים שהוא תקף ישעי הוא רם על כל רמים, ולכן לא אירא מאיבי. (מח) הנותן נקמות לי, הנוקם נקמתי. מט) ומוציאי מאיבי, ומצילני מאיבי. ומקמי תרוממני, ומן הקמים עלי תנביחני. נ) מגדול ישועות מלכו, מגדל ישועות הוא למלכו, שכשם שאדם גם במגדליו הוא נצול מאיביו, כמו כן נסתי אליו וישעתי מאיבי. ועושה חסד למשיחו, כלומר, לא בעבור משלום גמול, כראם בחסדו הגדול שהוא עושה למשיחו שהוא דוד המלך. ולרועו עד עולם, כמו שעשה לדוד, כן נעשה לרועו עד עולם.

מיסכן בהם: מז חיייהוה העושה לי אלה וברוך על כל ברכה ותהלה צורי תקפי וחזקי וירם הוא רם על כל רמים אלהי צור ישעי וזה לא אירא שתקצר ידו מלהושיעני: מח האל הנתן נקמת לי הנוקם נקמתי ומריר עמים תחתני: מט ומוציאי ומציל אותי מאיבי ומקמלי יותר מן קמי תרוממני השימיני נשא ורם כממשלה מאיש חמסים תצילני: נ על-כן אודך יהוה בגוים שהצילתי מאנשי חמס ולשמך אומר בפרסום לפני כל עם וגם: נא דעו אשר ה' מגדול עושה ישועות גדולות למלכו ועשה חסד ועשה חסדים למשיחו כן נעשה לדוד ולרועו עד-עולם:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

שמרו אמרתך ובריתך ונצרו: יורו משפמך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קטורה באפך וכליל על-מזבחתך: א ברכך יהוה חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן-יקומיו: ס ב לבנימן אמר ידיד יהוה ישפן לבטח עליו חפף עליו פלהיום ובין כתפיו שכן: ס (ישראל) ג וליוסף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד שמים מפל ומתהום רבצת תחת: ד וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים: ט ומראש הררי-קדם וממגד גבעות עולם: טו וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד גזיר אחיו: ח בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו אפסי-ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה: ס

לג א וזאת הברכה אשר בך משה איש האלהים את-בני ישראל לפני מותו: ז ויאמר יהוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרכבת קדש מימינו איש דת למו: ז אף חבב עמים פל-קדשיו בידך והם תפו לרגלך ישא מדברתוך: ה תורה צוה-לנו משה מורשה קהלת יעקב: ה ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל: ו יחי ראובן ואל-ימת ויהי מתיו מספר: ס וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ (לוי) ח וללוי אמר תפוד ואוריך לאיש חסידך אשר נפיתו במסה תריבהו על-מי מריבה: ט האמר לאביו ולאמו לא ראתיו ואת-אחיו לא הפיר ואת-בנו לא ידע פי

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים				שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א		ש		א		ש		אדמו"ה ז'		מג"א		א		ש		
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
18:56	18:02	18:46	18:54	18:21	18:28	12:59	13:01	10:32	10:32	9:31	9:30	8:58	8:57	6:37	6:33	באר בענע (ק)		
18:56	17:50	18:45	18:53	18:22	18:30	12:58	13:00	10:31	10:31	9:31	9:29	8:57	8:55	6:37	6:33	חיפה (ק)		
18:55	17:45	18:45	18:52	18:23	18:31	12:57	12:59	10:30	10:30	9:29	9:28	8:56	8:55	6:36	6:32	ירושלים (ק)		
18:57	18:00	18:46	18:54	18:20	18:28	12:59	13:01	10:32	10:32	9:31	9:30	8:58	8:56	6:38	6:34	תל אביב (ק)		
19:11	18:09	18:58	19:10	18:25	18:37	13:13	13:15	10:48	10:47	9:49	9:46	9:06	9:02	7:00	6:51	אוסטריה, וינה (ק)		
19:08	18:09	18:56	18:51	18:29	18:24	12:40	12:41	10:02	10:07	8:57	9:03	8:20	8:26	5:49	5:59	אוסטריה, מלבורן (ח)		
19:13	18:13	19:01	19:12	18:29	18:40	13:15	13:17	10:50	10:49	9:51	9:48	9:09	9:06	7:01	6:53	אוקראינה, אודסה (ק)		
18:45	17:43	18:32	18:44	17:59	18:12	12:47	12:49	10:22	10:21	9:23	9:20	8:40	8:36	6:34	6:26	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)		
18:56	17:54	18:43	18:56	18:10	18:22	12:58	13:00	10:34	10:32	9:35	9:31	8:51	8:47	6:45	6:37	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)		
19:22	18:18	19:09	19:22	18:34	18:47	13:24	13:26	11:00	10:58	10:01	9:57	9:15	9:11	7:12	7:03	אוקראינה, קייב (ק)		
19:15	18:11	19:01	19:14	18:27	18:40	13:16	13:18	10:52	10:50	9:53	9:50	9:08	9:04	7:05	6:55	אוקראינה, קייב (ק)		
18:39	17:46	18:29	18:35	18:05	18:11	12:41	12:43	10:12	10:13	9:11	9:11	8:40	8:40	6:16	6:14	אחד אמירויות, אבו דאבי (ח)		
19:39	18:39	19:27	19:38	18:58	19:09	13:42	13:43	11:16	11:15	10:17	10:14	9:36	9:33	7:27	7:19	אטליה, מילאנו (ק)		
18:36	17:48	18:28	18:29	18:06	18:07	12:32	12:34	10:01	10:03	8:59	9:00	8:30	8:32	5:59	6:01	אקוודור, קיטו (ח)		
19:38	18:42	19:27	19:23	19:01	18:57	13:13	13:15	10:36	10:40	9:31	9:36	8:55	9:01	6:24	6:32	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)		
20:38	19:37	20:26	20:19	19:56	19:50	14:05	14:06	11:26	11:31	10:21	10:27	9:41	9:47	7:12	7:22	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)		
19:21	18:25	19:10	19:20	18:42	18:51	13:25	13:27	10:58	10:58	9:59	9:57	9:21	9:19	7:07	7:01	ארה"ב, בולטימור (ק)		
19:11	18:14	18:59	19:09	18:30	18:40	13:14	13:16	10:48	10:47	9:48	9:46	9:10	9:08	6:57	6:51	ארה"ב, ברוקלין (ק)		
19:11	18:14	19:00	19:10	18:31	18:41	13:14	13:16	10:49	10:48	9:49	9:47	9:11	9:09	6:57	6:51	ארה"ב, גרנסי סיטי (ק)		
19:47	18:49	19:36	19:46	19:06	19:16	13:50	13:52	11:25	11:24	10:25	10:23	9:46	9:44	7:34	7:28	ארה"ב, דטרויט (ק)		
19:37	18:45	19:27	19:34	19:02	19:09	13:40	13:41	11:12	11:12	10:11	10:11	9:38	9:38	7:17	7:14	ארה"ב, הווסטון (ק)		
19:07	18:13	18:57	19:05	18:30	18:38	13:10	13:12	10:43	10:43	9:43	9:42	9:08	9:07	6:50	6:45	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)		
19:37	18:46	19:27	19:33	19:03	19:09	13:39	13:41	11:11	11:11	10:10	10:10	9:38	9:38	7:15	7:13	ארה"ב, מיאמי (ק)		
19:07	18:10	18:55	19:05	18:26	18:36	13:10	13:12	10:44	10:43	9:44	9:42	9:06	9:04	6:53	6:47	ארה"ב, ניו הייבן (ק)		
19:14	18:17	19:03	19:13	18:33	18:43	13:17	13:19	10:52	10:51	9:52	9:50	9:13	9:11	7:01	6:54	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)		
19:35	18:38	19:24	19:33	18:55	19:04	13:38	13:40	11:12	11:11	10:12	10:10	9:35	9:32	7:21	7:15	ארה"ב, פיטסבורג (ק)		
19:06	18:08	18:54	19:04	18:24	18:35	13:09	13:11	10:43	10:42	9:43	9:41	9:05	9:02	6:52	6:46	ארה"ב, שיקגו (ק)		
19:03	18:12	18:53	18:52	18:30	18:29	12:52	12:53	10:18	10:21	9:14	9:17	8:44	8:48	6:11	6:16	בוליביה, לה-פס (ח)		
19:59	18:55	19:45	19:59	19:10	19:24	14:01	14:02	11:37	11:35	10:38	10:34	9:51	9:47	7:50	7:40	בלגיה, אנטוורפן (ק)		
19:59	18:55	19:46	19:59	19:11	19:24	14:01	14:03	11:37	11:35	10:38	10:34	9:52	9:48	7:50	7:40	בלגיה, בריסל (ק)		
18:41	17:49	18:32	18:29	18:12	18:10	12:26	12:27	9:51	9:54	8:47	8:51	8:15	8:19	5:43	5:49	ברזיל, סאן פאולו (ח)		
18:29	17:37	18:19	18:17	17:55	17:53	12:14	12:15	9:39	9:42	8:35	8:39	8:04	8:08	5:31	5:37	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)		
19:17	18:15	19:04	19:17	18:30	18:43	13:19	13:21	10:55	10:53	9:56	9:52	9:09	9:05	7:08	6:58	בריטניה, לונדון (ק)		
19:26	18:22	19:12	19:26	18:35	18:49	13:27	13:29	11:04	11:02	10:06	10:01	9:16	9:12	7:18	7:08	בריטניה, מנצ'סטר (ק)		
19:24	18:18	19:10	19:24	18:35	18:49	13:25	13:27	11:01	10:59	10:03	9:59	9:15	9:10	7:15	7:05	גרמניה, ברלין (ק)		
19:42	18:38	19:29	19:42	18:54	19:07	13:44	13:46	11:20	11:18	10:21	10:17	9:35	9:31	7:32	7:23	גרמניה, פרנקפורט (ק)		
18:44	17:51	18:34	18:31	18:16	18:13	12:27	12:28	9:51	9:55	8:47	8:51	8:14	8:19	5:42	5:49	הרוב, אפריקה, יוהנסבורג (ח)		
18:56	18:06	18:47	18:52	18:23	18:28	12:57	12:59	10:28	10:29	9:26	9:27	8:56	8:57	6:30	6:29	הודו, מומבאי (ח)		
18:52	18:02	18:43	18:48	18:20	18:25	12:53	12:55	10:24	10:25	9:22	9:23	8:52	8:53	6:26	6:25	הודו, פונה (ח)		
19:00	17:58	18:47	18:59	18:14	18:27	13:02	13:04	10:37	10:36	9:38	9:35	8:55	8:52	6:49	6:40	הונגריה, בודפשט (ק)		

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת החוככים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	אדמוה"ז		מג"א		א	ש	
										א	ש	א	ש			
18:16	17:19	18:04	18:14	17:35	17:45	12:19	12:21	9:53	9:52	8:53	8:51	8:15	8:12	6:01	5:55	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:41	18:45	19:30	19:39	19:02	19:11	13:43	13:45	11:17	11:16	10:17	10:15	9:40	9:39	7:25	7:19	יוון, אתונה (ק)
19:21	18:20	19:08	19:20	18:36	18:48	13:23	13:25	10:58	10:57	9:59	9:56	9:16	9:13	7:09	7:01	מלדיבה, קישינב (ק)
18:53	18:03	18:43	18:49	18:20	18:25	12:54	12:56	10:25	10:26	9:24	9:24	8:54	8:54	6:28	6:26	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:28	18:23	19:15	19:07	18:43	18:35	12:50	12:51	10:10	10:15	9:04	9:11	8:21	8:28	5:54	6:05	ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)
18:20	17:28	18:10	18:17	17:45	17:52	12:22	12:24	9:54	9:54	8:53	8:53	8:21	8:20	5:58	5:56	נפאל, קטמנדו (ח)
18:30	17:32	18:19	18:28	17:50	18:00	12:33	12:34	10:06	10:06	9:06	9:04	8:29	8:27	6:14	6:09	סין, בייג'ינג (ח)
19:27	18:38	19:18	19:20	18:56	18:58	13:23	13:25	10:52	10:54	9:50	9:51	9:21	9:23	6:50	6:52	סנגפור, סנגפור (ח)
18:53	17:48	18:39	18:53	18:03	18:17	12:54	12:56	10:31	10:29	9:32	9:28	8:44	8:40	6:44	6:34	פולין, ורשא (ק)
18:36	17:46	18:27	18:27	18:04	18:04	12:27	12:29	9:54	9:56	8:51	8:54	8:21	8:24	5:49	5:53	פרו, לימה (ח)
19:57	18:56	19:44	19:56	19:13	19:24	13:59	14:01	11:34	11:33	10:35	10:32	9:53	9:50	7:45	7:37	צרפת, ליון (ק)
20:07	19:04	19:54	20:06	19:22	19:34	14:09	14:11	11:45	11:43	10:46	10:42	10:01	9:58	7:57	7:48	צרפת, פריז (ק)
18:17	17:29	18:08	18:11	17:46	17:49	12:15	12:17	9:44	9:46	8:42	8:43	8:13	8:15	5:43	5:44	קולומביה, בוטסה (ח)
19:33	18:34	19:21	19:31	18:53	19:04	13:36	13:38	11:10	11:09	10:11	10:08	9:31	9:28	7:20	7:13	קנדה, טורונטו (ק)
19:10	18:10	18:57	19:09	18:27	18:38	13:12	13:14	10:47	10:46	9:48	9:45	9:07	9:04	6:58	6:51	קנדה, מונטריאול (ק)
19:01	18:07	18:50	18:59	18:24	18:32	13:04	13:06	10:37	10:37	9:36	9:35	9:02	9:00	6:43	6:39	קפריסין, לנקה (ק)
19:14	18:06	19:00	19:15	18:21	18:36	13:14	13:16	10:52	10:49	9:53	9:49	9:02	8:57	7:07	6:55	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
18:48	17:38	18:33	18:48	17:57	18:12	12:48	12:50	10:25	10:22	9:27	9:22	8:35	8:29	6:41	6:29	רוסיה, מוסקבה (ח)
18:37	17:36	18:25	18:37	17:52	18:04	12:39	12:41	10:15	10:13	9:15	9:12	8:33	8:29	6:26	6:18	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:42	18:41	19:29	19:41	19:01	19:13	13:44	13:46	11:19	11:18	10:20	10:17	9:37	9:34	7:31	7:22	שווייץ, ציריך (ק)
18:37	17:48	18:28	18:32	18:05	18:09	12:37	12:38	10:07	10:08	9:05	9:06	8:36	8:37	6:08	6:08	טאילנד, בנגקוק (ח)

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

עירוב תבשילין

ביום רביעי ערב ראש השנה, יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר, לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אני מזכה לכל מי שרוצה לזכות ולסמוך על ערוב זה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפח, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו, וצננו על מצות ערוב:

בְּרִיךְ יְהוָה שֶׁאֵלֵינוּ לְאִפְיוּנֵינוּ וְלִבְשׁוּלֵינוּ וְלִאֲטָמוּנֵינוּ וְלִאֲדָלוּקֵינוּ שֶׁרָגָא וְלִתְקָנָא וְלִמְעַבְדֵי כָּל צְרָכָנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבְתָּא, לְנָא וְלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת:] = בְּזֶה יְהוָה מְתַר לָנוּ לְאִפּוֹת וְלִבְשָׁל וְלִאֲטָמוֹן (אֵת תְּבִשְׁלֵי הַשַּׁבָּת) וְלִהְדְּלִיק נֵר וְלִהְכִין וְלַעֲשׂוֹת כָּל צְרָכָנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, לָנוּ וְלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת.]



סדר הדלקת נרות לראש השנה ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגו הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (באה"ק ובחור"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני ועבור שבת קודש). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב ליל א' של ראש השנה

יש להדליק לפני כניסת החג "נר נשמה" (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של ראש השנה.

כן יש להדליק, לקראת סוף היום הראשון של ראש השנה, נר נשמה נוסף (מנר דלוק), כדי שיהיה אפשר להדליק בסוף היום השני, בערב שבת קודש, את נרות השבת קודש. אסור להבעיר אש חדשה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם הַזְּכוּר:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזְמַן הַזֶּה:

ליל שני של ראש השנה

זמן הדלקת הנרות וכן הדלקה לצורך דברים אחרים - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני ראש השנה. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת "שהחיינו" תביט בו או שתלביש בגד חדש, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש, ואת הפרי הנ"ל תאכל תיכף לאחר הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים - בכל זאת תברך "שהחיינו".

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם הַזְּכוּר:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזְמַן הַזֶּה:

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק, ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קוֹדֶשׁ:**



תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב



לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס



2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם
1949

תל אביב